ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

MARDI 2 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8712 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4513

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷ — ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՀԱՆԴԱՐՏԻ

●

ԱՇԽԱՏԱՆՔԸ ԿԸ ՎԵՐՍԿՍԻ

ՏԸԼՈՒՎՐԻԷ.— ԶՕՐԱՎԱՐԸ ԽՕՍԵՑԱՒ, ԿԸ ՄՆԱՑ ՀՆԱԶԱՆԴԻԼ

ԶՕՐ. ՔՐԵՓԷՆ.— ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆԻ ՊԱՐՏԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆՍ ՊԻՏԻ ԿԱՏԱՐԵՄ

Ուրբաթ իրիկուան Հանրապետութեան Նախագահին արտասուչ եւ կորովի ճառը մեծ տպաւորութիւն ձգած է ընդհանրապէս Ֆրանսայի եւ առհասարակ Ալժէրի բանակին եւ ապստամբներուն վրայ։ Բանակը, որ մինչեւ վերջերս «անստոյգ մարդու» մը տպաւորութիւնը կը ձգէր, այժմ վերագտած իր երբեմնի կարգապահութիւնը։ Ներկայիս մեծ հարցական մը կը մնայ։ Ի՞նչ դիրք պիտի որդեգրեն ապստամբները։ Փարիզի պետական շրջանակները չեն ուզեր նոր եւ ցաւալի կռիւներու եւ աւելորդ արիւնահեղութեանց պատճառ դառնալ, ուստի կառավարութիւնը մտադիր է ամէն ճիգ ի գործ դնել համոզելու համար «պարիսպի մարդիկը» որ քաշուին իրենց տուները։

Ալժէէն հասած լուրերը մտածել կու տան թէ տարակարծութիւն մը ծայր տուած է «ըմբոստներուն» միջեւ։ Արդէն Շաբաթ եւ Կիրակի մեծ թիւով ապստամբներ հեռացան իրենց դիրքերէն։

Բանակցութիւններ տեղի ունենալու վրայ են կառավարական շրջանակներուն եւ ըմբոստ պարագլուխներուն միջեւ։

Այս վերջինները պայման դրած են որ ոչ մէկ պատժական քայլ առնուի իրենց դէմ ու այս առթիւ տրամադրութիւն յայտնած են մաս կազմելու բանակին։ Կառավարութեան տեսակէտը հետեւեալն է։ Ա) Անզէն ցուցարարները պէտք է քաշուին իրենց բնակավայրերը։ Բ) Զինեալ ապստամբները պիտի զինուորագրուին բանակին կողմէ։ Գ) Պատժական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ապստամբ պետերուն, յատկապէս, Օրթիզի, Լակայարտի եւ Մարտէլի դէմ։ Մինչ Օրթիզ կ'ընդունի այս վերջին պայմանը, անդին Լակայարտ կ'աշխատի «մինչեւ ծայրը երթալ»։ Իր տրամադրութեան տակ գտնուող ձայնասփիւռի կայանով եւ յատկապէս վարձուած թռչանէ մը նետուած թռուցիկներով կոչ ուղղեց ժողովուրդին որ զօրավիգ կանգնի իրեն, «այլապէս համալսարանը նոր Ալքազարի մը պիտի վերածուի»։ Այս առթիւ կը թելադրէր ժողովուրդին որ ականջ չկախէ Ալժէի ձայնասփիւռին «քանի որ սուտ կը խօսի ան»։ Կիրակի ամբողջ օրը, քանի մը հազար հոգի փորձեցին ճեղքել զինուորական շղթան ու որոշ տեղեր յաջողեցան։ Յուսափելով հանդերձ նոր արիւնահեղութեանց պատճառ դառնալէ, այսուհանդերձ բանակը զինուորական խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնէ. դիմադրագրաւելու համար ամէն հաւանականութիւն։ Զօր. Կրասիէօ փոխարինուած է՝ Զօր. Թուլուզի կողմէ օգնականը Զօր. Քրեփէնի։ Երէկ ամբողջ օրը զանազան զինուորական ջոկատներ հասած են՝ Ալժէ ուր արդէն պաշարման շղթան «նեղցած» եւ «զօրացած» է։ Իրենց կարգին 6000 երկրապահներ եւ երկու հարիւր սպաներ պատասխանելով Զօր. Կրասիէօյի կոչին ներկայացած են զինուորական իշխանութեանց։

Կառավարութեան պատուիրակը՝ Տելուվրիէ հանդարտութեան եւ կառավարութեան հնազանդելու կոչ մը ուղղած է ժողովուրդին։ « Զօրավարը Ուրբաթ երեկոյ, խօսեցաւ, յստակ պարզեց կառավարութեան տեսակէտը. այժմ կը մնայ ամէն մէկուն հնազանդիլ օրինաւոր պետին եւ օրինական ճամբով ծառայել Ֆրանսական հայրենիքին։ Անոնք որ չեն գիտակցիր այս ճշմարտութեան, Պատմութեան առաջ մեծ պատասխանատուութիւն մըն է որ պիտի ստանձնեն, քանի որ իրենց այդ բացասական դիրքով նոր արիւնահեղութեանց դուռ պիտի բանան»։ «Այս առթիւ — աւելցուցած է կառավարութեան պատուիրակը — հետեւեալ կարգադրութիւնները ըրի։ Արտակարգ լիազօրութիւն Զօր. Քրեփէնի։ Իր պատասխանատուութեան շրջագծին մէջ կ'իյնայ Ալժէն»։ Իր կարգին՝ Զօր. Քրեփէն հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է. — «Որպէս զինուորական պիտի կատարեմ իմ պարտականութիւնս, պիտի աշխատիմ նոր բախումներու տեղի չտալ։ Կը բաւէ որ մեզմէ մէկը յիմար քայլ մը ընէ որ վերսկսին կռիւները։ Օգնեցէք ինծի որ նոր դժբախտութիւններ չպատահին։ Բանակը վերագտած է իր ուղին, կարգապահ եւ հայրենասէր է, դուք եւս նոյն ուղին ընտրեցէք։

Մինչ կացութիւնը իրերու այս վիճակին կը գտնուէր, երբ քաղաքի կեդրոնին մէջ, գրեթէ հոն ուր զինուորականներ եւ ըմբոստներ դէմ հանդիման կանգնած էին, կը պայթի ռումբ մը։ Երեք վայրաչուներ սպաննուեցան եւ երկու տասնեակ անձեր վիրաւորուած են։ Ռումբը զետեղուած էր էֆ էլ էնի մարդոց կողմէ։ Սպաննուածներուն մէջն է էֆ էլ էնի աչաբեկիչը՝ ծպտուած վայրաչուի ըզգեստներով։

Անորոշ օրէ մը յետոյ, երկուշաբթի առաւօտ կը թուէր թէ բանակը կացութեան տէրն է եւ ապստամբները հեռզհետէ տեղի կու տան։ Լակայարտ ըսած էր. « ընդհանուր գործադուլը շարունակեցէք »։ Զօր. Քրեփէն կ'ըսէր «աշխատանքը վերսկսեցէք »։

Երկուշաբթի առտու Ալժէ թէեւ չէր գտած իր բնականոն դիմագիծը, բայց գործադուլը բացարձակ չէր այլեւս։ Դպրոցներու յիսուն առ հարիւրը բաց էր, խանութներու 70 առ հարիւրը եւ 200–300 ապստամբներ հեռացած էին իրենց «կեդրոնէն»։

× Փարիզի մէջ երկուշաբթի առտու ժամը 11էն 12 գործադուլի հրահանգ տրուած էր բոլորին իբրեւ բողոք ապստամբական շարժումին դէմ։ 12 միլիոն աշխատաւորներ դադրեցուցած էին աշխատանքը։

× Երկուշաբթի առտու Փարիզի մէջ դրաւուեցաւ Լիպերասիօն օրաթերթը։ Ֆրանսական մամուլի ընկերակցութիւնը կը բողոքէ վերջին օրերու պատահած գրաւումներու դէմ։

× Զօր. տը Կօլ 15.000 նամակ, 2500 հեռագիր, 500 բանաձեւ ստացած է համակրանքի։ Ալժերիոյ 200 քաղաքապետարաններ եւ մայր երկրի 700 քաղաքներ կը հաստատեն թէ Զօրավարին կողքին են։

ՃԱՄԻՆ ԱՐՁԱԳԱՆԳՆԵՐԸ

Արտասահմանեան մամուլը կը շարունակէ մեկնել Զօր. տը Կօլի ճառը։ Ընդհանուր տպաւորութիւնը այն է որ տը Կօլ եղաւ վճռական բայց ոչ այնքան յստակ։ Երկու բան յայտնի չէ իր յայտարարութեան մէջ. — Նախ ի՞նչ պիտի ընէ եթէ չհնազանդին իր կոչին. երկրորդ ցարդ երկդիմի բնոյթ ունի իր խօսքը՝ « ամէնէն ֆրանսական լուծումը Ալժերիոյ համար » երբ միւս կողմէ կը դատապարտուի իր ազատական ինքնորոշման գաղափարին համար։

ԱՆԳԼԻԱ.— Նիուզ Քրոնիքլը «հնազանդելու հրամանը որ տրուած է զինուորներուն տպաւորիչ է, բայց այդ պիտի նշանակէ կրա՞կել Ֆրանսացի քաղաքացիներուն վրայ։ Խօսքէ ետք, պէտք է գործի անցնիլ։ Մանչեսթըր Կուարտիրն

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

Լակայարտ, եռագոյն ի ձեռին, երկուշաբթի առաւօտ, զինաթափ՝ ներկայացաւ օրինաւոր իշխանութեան։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար պարագլուխը՝ Թոլիաթթի կոչ մը ըրաւ որպէսզի « ժողովրդավար նոր մեծամասնութիւն մը կազմուի »։ Այս կոչը ուղղած է համայնավարներէն զատ, ընկերվարականներուն եւ յառաջդիմական կաթողիկէներուն։ Համայնավար համագումարին, խօսք առաւ նաեւ Մոսկուայի ներկայացուցիչը Միքայէլ Սուսլով։

Իտալիոյ համայնավար կուսակցութիւնը չորս տարուան մէջ 250.000 անդամ կորսնցուցած է։

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Քուպա կ'երթայ խորհրդային գիտական ցուցահանդէսի մը բացումին։

«Տը Կօլ հաւատարիմ եղաւ ինքն իրեն։ Ինչ որ կ'ըսէ ճիշդ է »։

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ Նիւ Եորք Թայմզ.— «Շարլ տը Կօլով Ֆրանսան առիծի սրտով պետ մը ունի։

Հերըլտ Թրիպիւն «Վտանգը տակաւին մեծ է »։

Կիրակի օրուան օրաթերթերը կը գրէին. — Ապստամբները ապարէզ կը կարդան տը Կօլին։

ԻՏԱԼԻԱ.— Լա Սթամփա. «Ոչ մէկը, որ ունի քիչ մը քաղաքական հասկացողութիւն եւ բարոյական խիղճ կրնայ չընդունիլ որ տը Կօլի ընտրած ճամբան, ալժերիական հարցին լուծման համար, միակ արդարն է, միակ կարելին։

Ունիթա (համայնավար).—Տը Կօլի լեզուն խիստ էրԱլժէի Փաշիստներուն դէմ։

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ ԳԵՐՄԱՆԻԱ Տի Վէլթ. — Պիտի յաջողի՞։ Դժուար է գիտնալ։ Ամէն բան կախում ունի Ալժէի կրքոտ մթնոլորտէն։

ԱՒՍՏՐԻԱ Նոյէ Թակըսցայթունկ.— « Միայն Ֆրանսայի ճակատագիրը չէ այլ եւ բովանդակ Եւրոպայի ճակատագրին է որ խնդրոյ առարկայ է։

ԴԱՆԻԱ Տակըճս Նիէթէր.— «Տը Կօլ խօսեցաւ բայց ոչ մէկ բան ըսաւ իր նըպատակներուն մասին եթէ իրեն մտիկ չընեն։

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ Չեթեքա.— « Տը Կօլ կը նախընտրէ բանակի յենուլ քան ժողովրդավար հանրային կարծիքին։ Բայց ճառը դրական կողմ մը ունի.— Տը Կօլ պնդեց ինքնորոշման վրայ հակառակ այն ճնշումներուն որուն ենթակայ է աջէն »։

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ, Մոսկուայի ձայնասփիւռը կը շեշտէ.— Գոհունակութեամբ կարելի է ըսել որ տը Կօլ հաւատարիմ մնաց Ալժերիոյ ինքնորոշման իրաւունքին։ Ինքնորոշումը միակ քաղաքականութիւնն է որ վայել է Ֆրանսայի»։

Թունուզ եւ Մարոք կը պնդեն որ մէկ լուծում կայ բանակցիլն է։

Ֆրանսայի քաղաքական դէմքերու կարգին կարեւոր է Ժորժ Պիտոյի յայտարարութիւնը. — Տը Կօլի յայտարարութիւնը տպաւորեց իր վճռականութեամբ եւ սաստկութեամբ։ Պետութեան հեղինակութիւնը հաշակուեցաւ ուժգնութեամբ մը եւ հաստատութեամբ մը, որոնք թոյլ տրուած չէին այնքան դիւրութեամբ միւսներուն քսան տարուան օրինաւորութեան ընթացքին։ Պետութիւնը հայրենիքին քաղաքական արտայայտութիւնն է։ Իր առաջին առաքելութիւնն է երաշխաւորել հայրենիքին ամբողջութիւնը։ Ոմանք, սխալ տեսան կարծելով թէ տը Կօլ արտայայտուեցաւ ի նպաստ ամէնէն ֆրանսական լուծումին։ Ցաւով, վիշտով, կը կրկնեմ ոչ մէկ բան փոխուած է։ Պարտականութիւնը կը մնայ նոյնը.— Պահել ֆրանսական Ալժերիան։

ՎԵՀԱԺՈՂՈՎԻ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

ՏԵԼՀԻ, ՓԵՔԻՆ ԵՒ ԳԱՀԻՐԷ ԿԸ ԲԱՐԻՈՔԵՆ ԻՐԵՆՑ ԴԻՐՔԵՐԸ

Քաղաքական աշխարհի բարձրաստիճան անձնաւորութեանց այցելութիւնները դէպի Արեւելք եւ տնտեսական ու քաղաքական բնոյթ կրող խօսակցութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենան այս օրերու աւելեան կարգ մը երկիրներուն հետ, վերստին աշխարհի ուշադրութիւնը կը փոխադրեն դէպի Ծայրագոյն եւ Միջին Արեւելք։ Նախագահ Այզընհաուըրէն անմիջապէս վերջ, Խ. Միութեան կողմէ Հնդկաստան այցելեց՝ Ք. Վորոշիլով, ուր իրեն ի պատիւ տրուած հացկերոյթի մը ընթացքին պաշտօնապէս խոստացաւ իր երկրին տնտեսական եւ արհեստագիտական օժանդակութիւնը։ Ըստ այս խոստումին, յաջորդական հինգ տարիներու ընթացքին։ Հնդկաստան լայնօրէն պիտի օգտուի Խորհ. Միութենէն, իրագործելու համար իր երրորդ հնգամեայ ծրագիրը (1961 – 1965)։ Ռուսերը Պհիլվայի հսկայ պողպատի զինարանէն ետք, խոստացած են ուրիշ մեծ ճարտարարուեստի կեդրոններ եւս հաստատել։ Ասկէ զատ, Հնդկաստանի նախարարապետը որ յաջողած էր խորհրդարանին վաւերացնել տալ «չէզոքութեան» եւ « կողմ չըլլալու » սկզբունքը, ներկայիս յոյսեր ունի որ Խ. Միութիւնը զօրավիգ պիտի կանգնի Հնդկաստանին, չին – հնդկական սահմանային վէճը համերաշխութեամբ լուծելու համար։ Հաւաստի լուրերուն համաձայն շատ հաւանական է որ Չինաստան ընդունի Խ. Միութեան միջնորդութիւնը; անշուշտ «Ասիոյ ժողովուրդներու խաղաղ կենակցութեան ի խնդիր »։

Ներկայիս կը թուի թէ Չինաստանի վարիչները աւելի խոհուն եւ զգաստ քաղաքականութիւն մը կ'ուզեն վարել։ Թիպէթի գրաւումը վատ տպաւորութիւն ձգեց Ասիոյ ժողովուրդներուն վրայ։ Օրինակ Պիրմանիա որ երկար տարիներէ ի վեր կը մերժէր ընդունիլ Ամերիկայի ընձեռած օժանդակութիւնը, Թիպէթի ծանօթ դէպքերէն ետք տրամադրութիւն ցոյց տուաւ եւ ընդունեցաւ 37 միլիոն տոլարի պատկառելի գումար մը։ Անտարակոյս այս քայլը նախազուշ մը պիտի ըլլար եթէ երբեք Չինաստան չվերաքննէր եւ չբարեփոխէր իր քաղաքականութիւնը։ Արդիւնք աւելի զգաստ տրամադրութիւններու, վերջերս կարելի եղաւ երկու երկիրներուն (Պիրմանիա եւ Չինաստան) համաձայնիլ սահմանագծին շուրջ։ Անկիւնադարձ մը եղաւ նաեւ ճափոն–ամերիկեան զինուորական դաշնագրի ստորագրումը։ Արդարեւ՝ ներկայիս Չինաստան կը յուսայ ստանալ ռուսական հիւլէական զէնքեր առարկելով թէ անհրաժեշտ են իրեն պաշտպանութեանը։ Մինչեւ վերջերս Խ. Միութիւնը «խուլ» կը ձեւանար նման խնդրանքներուն։ Դրդուած այս իրողութենէն (թէ Չինաստան հաւանաբար զինուի հիւլէական զէնքերով) Մ. Նահանգները տրամադրութիւն ցոյց տուին ընդունելու Չինաստանի ներկայութիւնը ապազինումի շուրջ տեղի ունեցող խորհրդաժողովներուն։

Նշանակալից երեւոյթ եղաւ նաեւ Տքթ. Էրհարտի Գահիրէ ժամանումը։ Գերման տնտեսական նախարարը կը յուսար ապահովել Ասուանի ամբարտակի կառուցման երկրորդ բաժինը։ Սակայն Ռուսերը իրմէ եւ ուրիշներէն աւելի արագ շարժեցան։ Արդարեւ Ի. Նովիքով եւ Մ. Արաֆա, Յունուար 18ին կը ստորագրէին Ասուանի ամբարտակի ամբողջական շինութեան համաձայնագիրը։ Ներկայիս Գահիրէ կ'աշխատի սիրաշահիլ եւ համոզել գերման տնտեսագէտը որ 450 մի –

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԴՈՒՐԵԱՆ

ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

(1860 — 1930)

★

Այս տարուան Փետրուար 23ը Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի ծննդեան հարիւրամեակն է: Այժմէն Իսթանպուլի մէջ կը պատրաստուին տօնել յիշատակի հանդիսութիւններ: Արտասահմանը անտարակոյս իր մասնակցութիւնը պիտի բերէ «Հովուական Սրինգ»ի եւ «Սրբազան Քնար»ի արժանաւոր հեղինակի ոգեկոչումին:

Բազմակողմանի արժանիքներով կը ներկայանայ այս եկեղեցականը, իբրեւ դաստիարակ – ուսուցիչ, բանաստեղծ, մտաւորական եւ հանրային գործիչ:

Բարեկեցիկ դիրքութիւններէ զուրկ ընտանիքի մը մէկ զաւակը, ինչպէս եղբայրը բանաստեղծ Պետրոս Դուրեան, ուսումնասէր եւ ընթերցասէր մօր մը գուրգուրանքին առարկայ կը դառնար եւ կանուխէն նկարագրի այնպիսի գիծեր երեւան կը բերէր, որոնք մինչեւ իր կեանքին վերջը յատկանշական պիտի մնային. — անաղմուկ գործունէութիւն ունեցող, ինքզինք իր մէջ կեդրոնացող, եւ ինքնազարգացումի տիպար անհատականութիւն մը:

Ծանօթ է Եղիշէ Դուրեան բանաստեղծը, բայց մեծ եւ արդիւնաւոր եղած է նաեւ իր դերը իբրեւ հանրային գործիչ, կրթական առաքեալ եւ անխոնջ ուսուցիչ: Իր բոլոր աշակերտները լաւագոյն եւ երախտագիտական զգացումներով կը յիշեն իր անունը, գուրգուրանքով եւ պատկառանքով: Գրիգոր Նարեկացիի «Մատեան Ողբերգութեան» աշխարհաբարի երկու թարգմանիչները մանաւանդ, անկէ ներշնչուած ու քաջալերուած են, Թորգոմ եւ Գարեգին Պատրիարքները, մեր ժամանակներու Երկրորդ Շնորհալին կը նուիրեն իրենց աշխատութիւնները, մանրամասն վերլուծական յառաջաբաններով, եւ որուն «պանծալի քարոզիչ» տիտղոսը տուած է Եղիա Տէմիրճիպաշեան, իր «Երկրագունդ» պարբերականին մէջ, տակաւին 1884ին:

Կ'արժէ յիշատակել նաեւ Մելքոն Կիւրճեանի (Հրանդ) մէկ վկայութիւնը: Դպրոցակից Յ. Մըմըեանի եւ Բժիշկ Վահրամ Թորգոմեանի, 1887ին Նիկոմիտիա տրուած այցելութեան մը առթիւ հետեւեալ տողերը գրած է «Արեւելք»ին ուղղուած յօդուածի մը մէջ.—«Դիմացի կանանչագեղ բարձրութեանց վրայ, Պարտիզակի խաղաղասէր մենութեան մէջ, տարիներէ ի վեր կ'ուսուցանէ եւ կ'ուսանի բանաստեղծին եղբայրը, ինքն ալ սիրուած բանաստեղծ մը արդէն, Եղիշէ Վարդապետ Դուրեան... Իր քերթուածները կրօնաշունչ, մելամաղձոտ են; Հետզհետէ պէտքը զգացած է օտար լեզուներու ուսուցումին, երբ բանասիրական աշխատութիւնները առաջ կը տանէր»:

×

«Սրբազան Քնար»ը ոչ միայն իր մէջ կը պարունակէ «Հովուական Սրինգ»ը, այլեւ ուրիշ ինքնագիր եւ մանաւանդ թարգմանածոյ բոլոր քերթուածները, գրաբար եւ աշխարհաբար:

Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան մեր գրականութիւնը հարստացուցած է նաեւ պատմական եւ բանասիրական ուսումնասիրութիւններով: Անշուշտ իր տեսութիւններուն մէջ որոշ վերապահում եւ յայտնած կարծիքներուն մէջ ալ տարակոյսի մշուշը դրած է միշտ:

Ան հեղինակն է նաեւ դասագիրքերու, «Այրուբէնք», «Ընթացք ի գրոց բարբառ»ներու շարքի մը, «Հայոց պատմութեան ուրուագծի մը» մինչեւ Բագրատունիները: «Պատմութիւն Հայ մատենագրութեան» մը մինչեւ ԺԳ. դար: Այս բոլոր երկասիրութիւնները իր մահէն ետք խմբագրուած ու դասաւորուած են, օգտուելով իր ձգած ձեռագիրներէն ու նօթերէն, կազմելու համար Երուսաղէմի «Դուրեան Մատենադարան»ի մատենաշարը, մօտաւորապէս տասնեւչորս հատորներ:

Բոլոր այս գործերը ապացոյց են թէ Եղիշէ Պատրիարք Դուրեան, քանքարաթաղոյց մը չէր, ինչպէս կը կարծէին շատերը, այլ՝ ինչպէս դիտել տրուեցաւ, տարակոյսով ու վերապահումով կը դատէր ամէն ինչ, չըսելու համար սկեպտիկ մըն էր: Ինչ որ ամբարած էր իրեն համար արժէք մը կը ներկայացնէին, որովհետեւ ինքնազարգացման հաճոյքն ունէր գերազանցապէս:

«Դուրեան Մատենադարան»ի մատենաշարին առաջին հատորը Թորգոմ Պատրիարք Գուշակեանի մէկ ընդարձակ հատորն է, նուիրուած «Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի», իր քահանայութեան յիսնամեայ յոբելեանին առթիւ լոյս ընծայուած, Երուսաղէմի «Սրբոց Յակոբեանց» տպարանէն 1932ին: Հատոր մը որ սպառիչ կերպով մեզի կը ներկայացնէ անբասիր եւ մաքուր հոգեւորականը, կեանքին բոլոր մանրամասնութիւններով, առանց խորանալու բանասիրական ու պատմական աշխատութիւններուն մեթոտին մասին, որովհետեւ կենսագրին համար, բանաստեղծ Սրբազանը կը ներկայանայ աննիւթական ու ոգեղինացած կերպարանքով եւ այդ աշխատութեան մէջ մենք կը հետեւինք «պատկառելի պատրիարքին, պատուական դաստիարակ – ուսուցչին, սքանչելի բանաստեղծին, ականաւոր բանասէրին, ներհուն քարոզիչին, ազնուական մտքի եւ սրտի տէր մարդուն»:

Վստահ եմ որ այս ուղղութեամբ եւ մօտեցումով պիտի ոգեկոչեն իր յիշատակը: Չեմ կարծեր սակայն որ գտնուին գրողներ, մանաւանդ եկեղեցական դասէն մարդիկ, որոնք ծանրանան անոր քաղաքացիական քաջութեան վրայ, զոր ան ցոյց տուաւ Եւրոպայէն վերադարձին, ուր մեկնած էր իբրեւ Պատրիարքարանի պատուիրակ, որոշ առաքելութեամբ մը: Ահաւասիկ այդ դրուագը:

1888ի ատենները եւրոպական կարգ մը քաղաքներու մէջ հայ յեղափոխական շարժումը սկսած էր: Թուրք կառավարութեան ուշադրութենէն չէր կրնար վրիպիլ, քանի որ մայրաքաղաքներու դեսպաններէն մինչեւ երկրորդական քաղաքներու հիւպատոսները օրը օրին Բ. Դուռ տեղեկագիրներ կը ղրկէին: Կառավարութիւնը կը մտածէր Պատրիարքարանի միջոցաւ ազդել հայ յեղափոխականներուն վրայ: Օրուան Պատրիարքը Վեհապետեան, խուսափողական դիրք մը կը բռնէր: 1888ի վերջերը, Վեհապետեանին կը յաջորդէր Խորէն Եպիսկ. Աշըքեան, որ կառավարութեան փափաքը իրագործել կ'ուզէր: Այդ փափուկ եւ պատասխանատու առաքելութիւնը կը յանձնէր Եղիշէ Վ. Դուրեանին, որ իբրեւ պատուիրակ կ'այցելէր Պուլկարիա, Ռումանիա, Վիէննա, Փարիզ եւ Լոնտոն: Այս վերջին մայրաքաղաքին մէջ արդէն լոյս կը տեսնէին «Հնչակ», «Հայաստան» եւ «Արմենիա» պարբերականները: Վեց ամիսներ տեւող ճամբորդութենէ մը ետք, Պոլիս կը վերադառնար: Իբրեւ «Նուիրակ Եւրոպահայոց», հայ յեղափոխականներուն քիչ մը չափաւորութիւն եւ հեռատեսութիւն քարոզելու բոլոր փորձերը որեւէ արդիւնքի չեն յանգիր: Պատրիարքարանը իրմէն «տեղեկագիր» մը կը պահանջէ: Եւ սակայն պատուիրակը կը խուսափի այդ պարտականութենէն եւ կը պատասխանէ. «Անկարելի պիտի ըլլար այդպիսի գրութեան մը մէջ բոլորովին լռութեամբ անցնիլ անոնց (յեղափոխականներուն) կարգ մը պահանջներուն վրայէն, որոնց արդարութեան զգացումը ամէն Հայու սրտին մէջ է»: Թորգոմ Արքեպ. Գուշակեան, Դուրեանի կենսագիրը, իր կողմէ կ'աւելցնէ. «Գացած էր համոզելու, բայց կը վերադառնար կարծես ինքն իսկ չափով մը համոզուած»:

Ահաւասիկ այնքան արժանիքներուն քով, Եղիշէ Պատրիարք Դուրեանի իբրեւ սրտի տէր եւ հայրենասէր մարդու, նկարագիրը եւս:

Յիշատակի այս տողերը պիտի փակենք համեստ, գիւղացի աղօթեւանի մը խորապէս արտայայտիչ մէկ խօսքով: Մարդ մը որ չէր ախորժեր երբեք հանրօգուտ գործերէ եւ բարիքներ ընելէ.— «Միայն այդ մարդէն կը քաշուիմ, կ'ըսէր, երկիւղած շեշտով մը: Չեմ գիտեր ի՛նչ կայ իր նայուածքին ու խօսքին մէջ, որ սիրտս կը մխուի»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՏԵՍԱՐԺԱՆ ՎԱՅՐԵՐԸ

Ամէն տարի վեհապանծ Մասիսներին ու Հայոց լեռնաշխարհին այցելութեան են գալիս տասնեակ հարիւրաւոր զբօսաշրջիկներ: Նրանք գալիս են տեսնելու այս արեւշատ երկրի նոր, հիանալի նուաճումները՝ արդիւնաբերութեան, գիւղատնտեսութեան, շինարարութեան բնագաւառներում եւ մշակութային կեանքում: Նրանք գալիս են ոչ միայն Խորհրդ. Միութեան մայրաքաղաքներից ու ամենահեռաւոր վայրերից, այլեւ աշխարհի շատ ու շատ երկրներից:

Յուզմունքից դողում է Սփիւռքի Հայի կարօտաբաղձ սիրտը, երբ նա ոտքի տակ զգում է հայրենի հողի ամրութիւնը: Ահա նա գնացքով կտրել – անցել է չքնաղ Լոռու անտառապատ լեռնաշխարհը, հնաւանդ Մասիսների հանդիսաւոր ու ոգեկցութեամբ սլացել է Արարատեան դաշտի կանաչ տարածութիւններով ու եկել – կանգնել է մայրաքաղաք Երեւանի գլխաւոր հրապարակում: Նրա հիացած աչքերի առջեւ, ձեռք – ձեռքի տուած, ասես հարսանեկան շուրջպարի մէջ անշարժացել են տուֆազգեստ շէնքերը: Իսկ նրանց մօտ, հսկայ աւազանի զուլալ ջրերը խտտացնելով, ցնծում են, խայտում են բարձրացայտ շատրուանի մանրափրփուր ջրերը:

Հայաստանում զբօսաշրջիկների խայտաբղէտ խմբերին ուղեկցում են երիտասարդ զբօսավարներ, որոնք հիւրերին բացատրութիւններ են տալիս երթուղիներում հանդիպող տեսարժան վայրերի եւ այն ամէնի մասին, որ ցոյց են տալիս երկրին բարգաւաճումը: Այդ աշխոյժ զրուցակիցները կարողանում են առանց որեւէ յապաղման, յանպատրաստից պատասխանել հիւրերի տուած բոլոր հարցերին: Սակայն զբօսավարի ո՞ր պատմածը տպաւորես յիշողութեանդ մէջ, նրա հաղորդած ո՞ր մի տուեալը գրանցես ծոցատետրումդ: Փաստերն այնքան շատ են, նուաճումներն ու նորութիւնները այնքան բազմակողմանի, որ վերջապէս, արժէ՞ միթէ որեւէ վիճակագրական տուեալ գրանցելու համար, որքան էլ բովանդակալից լինի այն, հայեացքը կտրել շրջապատի հոգեզմայլ բնութիւնից կամ տուֆակերտ նորակառոյցի հայ ոճով բարձրաքանդակից, որը վկայում է, թէ Զըւարթնոցի ու Գեղարդի հանճարը շարունակում է ծաղկիլ եւ հզօրանալ:

Այսօր Հայաստան այցելած զբօսաշրջիկը իրեն հետաքրքրող շատ ու շատ հարցերի պատասխանը, իր տեսածի ու հաւանածի վերաբերեալ պատմագիտական, ինչպէս եւ փաստական տեղեկութիւնները կարող է քաղել մի ուշագրաւ գրքից, որ հրատարակել է Երեւանի Պետական Համալսարանը:

Գրքի առաջին՝ «Ընդհանուր տեղեկութիւններ» բաժնում պատմւում է «բարձրաբերձ լեռների ու արեւի երկրի» աշխարհագրական ու կլիմայական պայմանների, «դարերի խորքից» եկող ժողովրդի պատմութեան հերոսական դրուագների ու մշակութային զարգացման, ինչպէս նաեւ Խորհրդ. Հայաստանի տնտեսական քարտէսի մասին:

Կարդալով գրքի երկրորդ՝ Երեւանին նուիրուած բաժնի էջերը, ընթերցողը կը ծանօթանայ պատմագիտական այն փաստերին, որոնցմով ապացուցւում է, թէ Հայաստանի «հնաւուրց, բայց երիտասարդ» մայրաքաղաք Երեւանը հնագոյն ժամանակաշրջանում եղել է ամրութիւնների մի հանգոյց, որն ունի մօտ 2800 տարուայ պատմութիւն»:

Երեւանից ընթերցողը գրքի էջերով ուղեւորւում է դէպի Հայաստանի տեսարժան վայրերը: Կպրապատ խճուղին ձգւում է ոլորապտոյտ, փարւում կանաչ մետաքս հագած բլուրներին, անցնում անդնդախոր ձորերի պռունկով, մտնում թաւուտ անտառները, ապա երկու կողմից սեղմուելով դարչնագոյն ժայռերի արանքում՝ հնազանդ իջնում է խոնաւ ու մութ կիրճը, ուր նրա աղմկարար ուղեկիցն է դառնում լեռնային գիժ վտակը: Եթէ անդունդի եզրից կիրճի խորքը նայես, կը տեսնես գետակի փրփրադօծ ժապաւէնը ու կը լսես՝ կիրճի երկարութեամբ պատեպատ զարնուող արձագանքի խորհրդաւոր աղմուկը, եւ գլուխդ կը պտտուի՝ ահաւոր բարձրութիւնից: Իսկ կիրճի յատակից օրը ցերեկով երեւում է երկնքի կապոյտ – կապոյտ մի շերտ, այնքան կապոյտ, որ թւում է ահա իրար ետեւից կը փայլփլեն գիշերուայ պայծառ աստղիկները:

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ըմբոստ պետերէն մին՝ Հօնկ, արդէն գրաւած էր Կէնկ Ցէ Քեանկի հովիտը եւ իր կեդրոնը հաստատած էր Նանքինի մէջ:

Արեւելեան սահմաններուն վրայ նոյնպէս Թիւրքմէններ սկսած էին խլրտիլ:

Հարաւէն «անգլիացի եւ ֆրանսացի սպիտակ բարբարոսները» սկսած էին յարձակումներ գործել եւ աւարառութիւններ կատարել Քանթոնի եւ շրջականերուն մէջ:

Միակ հաւատարիմ մնացած զօրամասն էր Մանչուրիական պահակազօրքը, եւ սակայն Արգիլեալ Ոստանին հսկողութեան անհրաժեշտութիւնը արդէն կը հանդիսանար այդ պահակազօրքը ղրկել ըմբոստներուն դէմ: Եւ ուրեմն, նպատակայարմար էր եւ օգտակար արքունիքին եւ գահուն համար, որ այդ պահակազօրքին հրամանատարութիւնը յանձնուէր հաւատարիմ անձի մը:

Եւ երբ Եէ Հօ Նօ Լա տեսաւ իր սրտին ընտրեալը իր ձիաւորներուն գլուխն անցած, հպարտ ու յաղթական, գոհունակութիւն մը զգաց խորհելով թէ սիրուած էր այդպիսի փառապանծ անձէ մը, եւ իր գոհունակութիւնը հասաւ իր գագաթնակէտին երբ համոզուեցաւ որ կայսերական գահուն այլեւս որեւէ վտանգ չէր կրնար սպառնալ:

Գիշերը, երբ այլեւս բացի կայսրէն, ոեւէ արու անձ իրաւունք չունէր մնալու Արգիլեալ Ոստանին մէջ, Եէ Հօ Նօ Լա համոզուած էր թէ կրնար յենուլ ներքինապետ Նկան թէ Հայի, որ իր երեք հազարնոց որձատուածներու բանակով կը հսկէր իր եւ կայսեր անձնական ապահովութեանը վրայ:

Այս կերպով ապահովուած, գեղանի հարճը այլեւս կատարելապէս կը համոզուէր որ այնուհետեւ կրնայ ընել ու գործադրել ինչ որ կը ցանկանայ, քանի որ կայսրը, որ այլեւս դարձած էր մարդկային տականք մը, իր ներկայութիւնը չէր ցանկար, այլ կը նախընտրէր հետզհետէ աւելի եւս խրիլ իր անդարմանելի մոլութեանց մէջ:

Ու հիմա, միայն մէկ մտածում կը չարչրկէր Եէ Հօ Նօ Լայի միտքը.— ամբողջովին, հոգւով ու մարմնով նուիրուիլ այն միակ մարդուն, զոր սիրած էր ի տղայ տիոց և կը շարունակէր սիրել նոյն թափով՝ Մանչուրիական պահակազօրքին հրամանատար Եօնկ Լուն՝ իր նախկին խօսնեցեալը:

Սակայն, արգիլեալ Ոստանի պատերէն ներս այնքան ալ դիւրին գործ մը պիտի չըլլար այս ծրագիրը: Ի՞նչ ընել:

Հանճարեղ գաղափար մը կը յղանայ:

Ամառը իջած էր արդէն: Ծառերն ու ծաղիկները կանաչազարդուած, եւ բոլորը լեցուած էր քաղցրախօս թռչուններու դայլայլով:

Կայսերական ձմեռնային օթեւանին մէջ մնալը ձանձրացուցիչ էր: Ուստի, Եէ Հօ Նօ Լա կը յաջողի համոզել արքունիքը որ փոխադրուին Արգիլեալ Ոստանէն քանի մը մղոն հեռու գտնուող այն եդեմական վայրը, ուր կառուցուած էին գեղեցիկ տաղաւարներ, արծաթափայլ լճակներու եզերքը, որոնց ամբողջութիւնը կը կազմէր արքայական ամարանոցը:

Ձմեռնային օթեւանը, քանի մը մղոնի երկարութեան վրայ, ամարանոցին հետ կապուած էր մասնաւորապէս բացուած ջրանցքով մը, որուն վրայէն ծաղկազարդուած ու շքեղօրէն կահաւորուած մակոյկները սկսան փոխադրել արքունիքը դէպի ամարանոց, մինչ ջրանցքը եզերող ցամաքէն կը յառաջանար կայսերական պահակախումբը, առաջնորդութեամբ Եօնկ Լուի:

Արքայական ամարանոցին մէջ կեանքը բոլորովին տարբեր էր: Հոն գոյութիւն չունէին պաշտօնական ձեւակերպութիւնները: Կայսրը կը բնակէր մեկուսացած տաղաւարի մը մէջ, շրջապատուած զինք դարպասող դրեթէ դատարկապորտ անձերէ եւ թաղուած՝ իր ոգելից ըմպելիներու ստուարաթիւ շիշերուն մէջ:

(7 Շար.)

Ահա խաղողի ու մրգատու այգիների կանաչ զանգուածների միջով հասնում ենք Զուարթնոց, որի աւերակները այնքան ոգեւորել, թռիչք ու սլացք են տուել ակադեմիկոս Թորոս Թորամանեանի պայծառ երեւակայութեանը, ապա հասնում ենք Էջմիածին, ուր մինչեւ օրս կանգուն հնադարեան վանքի՝ ժամանակակից սեւացած պատերից ոչ հեռու բարձրացել է քաղաքի մշակոյթի սիւնազարդ պալատը: Ահա եւ Օշականը, այստեղ հանգչում է ամէն ազնիւ Հայի համար սրբացած Մեսրոպ Մաշտոցի աճիւնը : Բիւրականում հայ ժողովրդի տաղանդաւոր զաւակ Վիկտոր Համբարձումեանը լեռնային պարզկայ գիշերներին իր ամենատես աչքով բացայայտում է գաղտնապահ տիեզերքի բարդ օրինաչափութիւնները :

Իսկ Արզնին, Ծաղկաձորը, Դիլիջանը, Ջերմուկը : Այս առողջարանները ամէն ամառ դէպի իրենց զովաշունչ գիրկն են հրապուրում հազարաւոր հոգեկների, որոնք գալիս են ոչ միայն հանգստանալու, այլեւ այնտեղի բուժիչ ջրերի օգնութեամբ ազատուելու զանազան հիւանդութիւններից :

Այս գիրքը պատմում է նաեւ, թէ ինչով են նշանաւոր Հայաստանի միւս քաղաքները՝ Լենինականը, Կիրովականը, Ալավերդին, Ղափանը, Քաջարանը :

Այդ քաղաքները, որ ետ ընկած գաւառավայրեր էին, այժմ դարձել են խոշոր արդիւնաբերական կեդրոններ: «1921 թ. Ալեքսանդրապոլի 31 արհեստագործական ձեռնարկութիւններում աշխատում էր շուրջ երկու հարիւր բանուոր, իսկ այսօր արդիւնաբերական Լենինականում ամէն օր մեքենաների եւ դազգահների մօտ է կանգնում 20·000 մարդ», — պատմում են գրքի հեղինակները: Իսկ «Կիրովականի ձեռնարկութիւններն արտադրում են մօտ 160 տեսակի արտադրանք, որի մեծ մասն ունի համամիութենական նշանակութիւն »:

Գրքի հեղինակներն ընթերցողին տանում են նաեւ բոլոր այն տեսարժան վայրերը, որոնք հնագիտական արժէք են ներկայացնում, նկարագրում են ճարտարապետական արժէքաւոր յուշարձանների կառուցուածքը, բնութագրում դրանց ոճը, հաղորդում դրանց պատմութիւնը եւայլն:

Գրքի բնական շարունակութիւնն է կազմում Հայաստանի տեսարժան վայրերը պատկերող լուսանկարների յաւելուածը, որը մի հետաքրքրական ու արժէքաւոր ժողովածու է: Դիտելով այստեղ եւ գրքի էջերում տեղ գտած շուրջ 77 լուսանկարները, կարելի է ծանօթանալ «Երեւան» կայարանի նորակառոյց շէնքի ինքնատիպ ճարտարապետութեանը, մեծ լուսաւորիչ Խ. Աբովեանի յուշարձանին, Երեւանի նշանաւոր ծածկած շուկային՝ ներսից թէ դրսից, Մատենադարանի Բաղլտակոփ ճակատին եւ հասարակական ու վարչական այլ շէնքերի: Կան նաեւ արդիւնաբերական ու կոլտնտեսային կեանքն արտացոլող լուսանկարներ : Յաւելուածի լուսանկարներից շատերը պատկերում են Հայաստանի այն կանգուն եւ կիսաւեր բերդերն ու ամրոցները, որոնք ինչպէս սրատես արծիւներ թառել են անմատչելի ժայռակատարներին եւ գիշեր ու զօր հսկել հայրենի սահմանները կտրող ճանապարհները : Տրուած են նաեւ այն վանքերն ու մատուռները, որոնք դարերի բեռը կրելուց յոգնած՝ ծուարել են մթին ձորերի ժայռոտ ծերպերին :

Գրքի վերջում տրուած է «Հայաստանի տեսարժան վայրերի քարտէսը», որը իւրատեսակ նորութիւն է :

Ա. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՏՈՔԹ. ՓՕԼ

(ԴԻԱԶՆՆԻՉԸ)

Ո՞վ չէ լսած իր անունը: Ամէն անգամ որ ոճիր մը գործուած է, ինքն է առաջին վկան: Գիտական այնպիսի մանրամասնութիւններով՝ կը հասնի ապշեցուցիչ յայտնութիւններու, որոնք դատարանը կ'առաջնորդեն որոշ եզրակացութեան մը: Շարլ Փօլ, դատական հռչակաւոր բժիշկը, 81 տարեկան, կը մեռնի իր 159·389րդ դիազննութենէն երեք օր ետքը, թոքերու բորբոքումի հետեւանքով, զոր ստացած էր այդ վերջին գործողութեան ընթացքին, դիազննարանին (Մորկ) սառնամանիքին պատճառով :

Գիտակցելով իր հիւանդութեան լուրջ հանգամանքին՝ կատակած էր բարեկամներուն հետ, ըսելով .— Եթէ այս երեք «վիշապազօրքերը» (կինը, հիւանդապահուհին եւ սենեկապանուհին) չկրնան զիս փրկել, ըսել է վիճակս գէշ է:

1879ին ծնած էր Պուլոնե–սիւր –Մէր: Հայրը դատական բարձրաստիճան պաշտօնեայ, ինչպէս իր մեծ հայրը եւ պապը: Մօրը կողմէ բժիշկներու ամբողջ սերունդ մը :

— Այս կրկնակի ժառանգականութենէն ետքը, ինչ կ'ուզէիք որ ըլլայի, եթէ ոչ դատական բժիշկ մը անշուշտ :

Իրաւ ալ գրականութեան եւ գիտութեան «Ակրեժէ» ըլլալէ ետքը, բժշկութեան կ'անցնի եւ հիւանդանոցներու ներքին բժիշկ կը դառնայ եւ ի վերջոյ Փարիզի դատական բժիշկներէն մէկը, բայց միակը, որ կարծես կը մարմնաւորէր իր պաշտօնը որպէս խորհրդանշան :

Ամբողջ կէս դարու ընթացքին — իր առաջին դիազննութիւնը ըրած է 1904ին,— չէ եղած դատ մը ոճրադատ ատեանին առջեւ՝ առանց իրեն: Ինքն էր որ քննած էր Լանտրիւի, Փրենսի եւ Փըթիօյի գոհերը, ինչպէս եւ Փիէռ Լաւալի դիակը :

Կը սրտնեղէր՝ երբ իրեն հարցնէին թէ որքան դիակ քննած է :

— Այդ հաշուապահութիւնը ապուշ բան է: հարիւր հազար, 150 հազար : Ատիկա պիտի նմանէր նշանաւոր «Թուր տ'Արժանին» սեղանապետ Ֆրետերիկի հաչիւներուն:Կը պատահէր որ գար ականջիս փսփսալու «Պ. Բժշկապետ, այսօր 8917րդ բադը ջարդեցի »:

Ամէն անգամ որ ոճրադատ ատեանի սրահը կը մտնէր, երկու արմուկներովը կը կոթնէր վկաներու սահմանուած բազրիքին եւ առանց սպասելու նախագահին հարցումին՝ իրարու ետեւէ կը թուէր «Շարլ Փօլ, դատական բժիշկ, 52 Վարէն փողոց, ոչ ազգական եմ, ոչ ալ գործակից»: Բայց այնքան պչրասէր էր որ երբեք չէր ըսեր տարիքը :

Որոշ տարիներէ ետք ոչ մէկ դիակ զզուանք կը պատճառէր իրեն: Երբ կը դժուարանար որեւէ դիազննութեան առջեւ, կը գոչէր .— Անպիտան քեզի, վերջապէս պիտի ըսե՞ս թէ ինչէն մեռած ես»: Անսիրտ մէկը չէր սակայն, կը բաւականանար մասնագիտական անհրաժեշտ տուեալներով, երբեք սարսափելի մանրամասնութիւններու մէջ չմտնելով. — Ես մասնագէտ քննիչ մըն եմ եւ ոչ թէ ամբաստանող մը»: Չէր ուզեր տպաւորել երդուեալները :

Փաստաբանները գիտէին թէ չէին կըրնար հարցումներ ուղղել իրեն, պատուիրած կ'ըլլար առաջուց. «Ուշադրութիւն, պարոն փաստաբան, հարցում չուղղէք ինծի: Ստիպուած կ'ըլլամ անանկ բաներ ըսել որ ձեր յաճախորդին համար կրնայ շատ աննպաստ ըլլալ »:

Անգամ մը միայն, երբ դատարան կը մտնէր, պաշտպան փաստաբանը նշան ըրաւ իրեն՝ վիզը ցոյց տալով: «Լաւ, մըտածեց Տոքթ. Փօլ, ինձմէ առաջ վկայող մասնագէտը պէտք եղածին պէս չէ բացատրած կ'երեւի թէ ի՞նչպէս գործուած է ոճիրը »: Եւ սկսաւ ինք տալ բոլոր մանրամասնութիւնները: Փաստաբանը կը շարունակէր վիզը ցոյց տալ: Այնպիսի ճշդումներով ծանրացուց ամբաստանութիւնը, որ յանցապարտը մահուան դատապարտուեցաւ :

Նիստը վերջացած, պաշտպան փաստաբանը ծանր մեղադրանքներ կ'ուղղէր բըժիշկին:

— Ի՞նչպէս, ըսաւ Տոքթ. Փօլ, դուն էիր որ ձեռքդ չարունակ վիզիդ տանելով նշան կ'ընէիր ինծի :

— Ե՞ս, բողոքեց փաստաբանը, պարզապէս կ'ուզէի ձեզի հասկցնել թէ ձեր փողկապը չէնք շնորհք ծռած էր:

Տոքթ. Շ. Փօլ պատուոյ լեգէոնի հրամանատար էր, եւ շատ հաճոյքով կը պատմէր թէ ի՞նչպէս ստացած է շքանշանը «յետ մահու»:

— 1915ի Ապրիլին էր, բժիշկ էի ճակատին վրայ, Գերմանները կազ գործածեցին եւ զիս փոխադրեցին բրիտանական օգնական ուժերու բժշկական կայան մը, ամբողջապէս անգիտակից վիճակի մէջ, կազը շնչած էի մեծ քանակութեամբ :

Կէս մը հոգեվարք վիճակի մէջ կը լսէի որ հիւանդապահը կը հարցնէր ֆրանսացի բժիշկին. — Ի՞նչ կը մտածէք, այս իրիկուն կ'անցնի՞»: Քանի մը վայրկեան վերջը սպայ մը աճապարանքով ներս մըտաւ եւ պատուոյ լեգէոնի շքանշանը կուրծքիս անցուց »:

Ուրիշ անգամ մըն ալ խուսափած է մահէն: Պատերազմի վերջերն էր: « Ի պաշտօնէ ներկայ էի մահապատիժի մը գործադրութեան: Զինուորներէն մէկը շըփոթած հակառակ ուղղութեամբ կրակեց, դէպի իմ կողմս եւ գնդակը բարեբախտաբար անցաւ երկու սրունքներուս մէջտեղէն :

Տարօրինակ դէպքերու հաւաքիչ մըն էր կարծես: Օր մը երբ մտազբաղ կ'անցնէր Քարթիէ Լաթէնէն, քիչ մնաց որ կառքի մը տակ մնար: Վարձու կառքը քշողը կին մըն էր, որ պոռաց երեսի վեր — Ուշադրութիւն, մարդուկս »:

Տոքթ. Փօլ կառքին թիւը առած ըլլալով, գտաւ սիրուն տիկնոջ հասցէն եւ «փնէօմաթիկ» մը ղրկեց. «Երէկուան մարդուկը, Տիկին իր յարգալիր բարեւները կը ղրկէ ձեզի: Կը մնայ միշտ ձեր տրամադրութեան տակ »: Ստորագրըուած՝ Տոքթ. Շ. Փօլ, դատական բժիշկ: Պատասխանը չուշացաւ, ամուսինն էր այս անգամ: «Տոքթօր, կինս ձեր երկտողը ստանալէն ի վեր շատ աւելի զգոյշ կը քշէ կառքը, շնորհակալութիւն »:

Շատ փնտռուած մէկն էր ընկերութիւններու մէջ, միշտ ճաշի հրաւէրներ կը ստանար, ուր անպատճառ իրմէ կը խնդրէին հաւ մը ջարդել կամ ոչխարի գլուխ մը կտրատել: Գիշեր մը ուշ հասած էր նման հրաւէրի մը: Առանց ինքզինքը արդարացնելու, ներողութիւն խնդրեց աւելցնելով. — Սիրելի բարեկամուհիս, ուշացայ յաճախորդի մը պատճառով, որ երեք ամիսէ ի վեր դամբարանի մը մէջ էր ու կ'արտօնէք որ ձեռքերս լուամ :

— Ես ալ այդ պիտի խնդրէի ձենէ արդէն... կը պատասխանէ տանտիրուհին բոլորովին գունատ :

Փայլուն խօսող մը ըլլալով կը սիրէր այսպիսի «անէքթոտներ» պատմել :

Միշտ մերժած է սակայն իր յիշատակները հրատարակել իր կենդանութեան — նախ, կ'ըսէր, արհեստիս գաղտնապահութիւնը կայ: Մանր –մունր շատ գաղտնիքներու ծանօթ եմ, որոնք վիշտ պիտի պատճառեն բարեկամներուս : Լաւ է մահէս քանի մը տարի ետքը հրատարակել :

Վերջերս դժուար կը քալէր: Քանի մը շաբաթէ ի վեր ձեռքերն ալ սկսան դաւաճանել: Ալ չէր կրնար ստորագրել :

Իր փափաքին համաձայն, հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւն մը պիտի չունենայ, տեղը եւ թուականը անծանօթ կը մնայ արդէն: Զորս հոգի միայն ներկայ պիտի ըլլան, կինը, քարտուղարուհին, իր մտերիմ բարեկամը՝ Տոքթ. Հիւպեր եւ փոխնախագահը «Փըթի Քենքէն» Միութեան :

Ափսոս որ այլեւս պիտի չտեսնուի դատարաններու մէջ, կլորիկ, վարդագոյն, իր ճերմակ պեխերով, փողկապին մարգարիտ ասեղով, զաւազանով, եւ բաց գոյն «կեթրերով»:

Ժ. Փ. Լ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (117)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄԵՐԺՈՒԱԾ ՍԷՐ

Բ.

Մարկոսեան նորէն հիւանդին վրայ ծըռեցաւ, բռնելով անոր թեւը : Բազկերակը քննեց, մարմնին քանի մը կողմերը չօշափեց, մինչ տղան հանդարտած, քրտնաթաթաւ, տժգոյն, նորէն կը սկսէր հեւալ, աչուըները կիսափակ, անզգայ :

Աթոռին վրայ տեղաւորուելով, ամիրային թոռը հիմա սկսաւ կարգ մը հարցումներ ուղղել մօրը՝ զաւկին բնաւորութեանը, սովորութիւններուն, վարքուբարքին մասին, որոնց կը պատասխանէր Հոռոփ հանըմ, հառաչանքներով ու հեկանքներով ընդհատելով իր խօսքերը, եւ մասնաւորապէս ծանրանալով սա կէտին վրայ թէ վերջին ատեններս, տղան, բոլորովին հակառակ իր սովորութեանը, գիշերները սկսած էր տունէն դուրս անցնել, եւ աւելի լուռ եւ մտածկոտ երեւոյթ մը ունենալ: Մօրը ամէն մէկ պատասխանին, տոքթօրը խորհրդաւոր ու մեծիմաստ «հըմ» մը ունէր, ընկերացած դէպի հիւանդը նայուածքի մը :

Ալ բան մը չմնալով հարցնելու, տոքթօրը նորէն անկողնին վրայ ծռեցաւ, եւ մեղմ բայց ազդու չեշտով մը.

— Համբիկ, կանչեց :

Այս ձայնէն՝ տղան ցնցուեցաւ, մէկէնիմէկ աչուըները բացաւ եւ նայեցաւ իր վրայ ծռած այդ դէմքին : Սարսափի ահեղ բոպէ մը եղաւ ատ: Բարձին վրայէն գլուխը վեր ցցած կը նայէր, խոժոռ արիւնաբրու մոլեգնոտ նայուածքով մը, որուն մէջ ալ զառանցանքի տարտամ յիմարութիւնը չէր որ կը վառէր, այլ ոխերիմ, գիտակից վրիժառութեան հըրդեհը :

Երիտասարդը, այս տեսարանէն ահաբեկած, ետ ընկրկեցաւ տարապայման երկիւղով մը յանկարծ պաշարուած, շուրջը նայելով, վերահաս վտանգէ մը խոյս տալու բնազդական շարժումով :

Ու հետզհետէ, լուռ ու մունջ, վեր ելաւ հիւանդը, կեցաւ անկողնին վրայ, վրէժխնդրութեան ուրուական, աչքերը սեւեռած անոր որ իր երջանկութիւնը, իր կեանքը քանդելէն ետքը, գործուած չարիքը կարծես մօտէն շօշափելու դիւային հաճոյքին համար մինչեւ հոդ եկեր էր: Ու ալ տենդը, զառանցանքը չէր որ թօթվեց խեղճ տղուն մարմինը, այս դըժոխային անարդութեան առջեւ, անոր գաղափարէն խարազանուած, կատաղութեան, վրէժի զալարատանջ պրկումի մը մէջ դողաց ան, բազուկները երկարելով մատներու ճանկաձեւ պրկումով մը, եւ կոկորդէն, զոր կարծես անծանօթ մագիլներ կը խեղդէին, բառ մը, բառ մը միայն ինկաւ, գռեհիկ նախատինք մը, շատ սովորական, բայց որ ահեղօրէն կ'որակէր, կը թարգմանէր, կը յատկանշէր ամիրայական այդ շարաւը :

— Սրիկայ :

— Զաւակս, աղաղակեց Հոռոփ հանըմ, թեւերը բացած տղուն վազելով, կարծես արգիլելու զայն որ չյարձակի այդ ազնիւ մարդուն վրայ որ ողորմաբարբար մինչեւ ձկնորսի այդ խրճիթը եկած էր:

Բայց արդէն տոքթօրը մինչեւ սենեակին դուռը ընկրկած էր, այլայլած, գունատ, ճիչ մը հանելու անկարող, ու հոն կեցեր էր, երեսն ի վեր, մեծաշառաչ ապտակի մը պէս, ընդունելով նախատինքը, դողալով անոր հարուածին տակ: Ու պիտի փախչէր, երբ տեսաւ հիւանդը որ, կատարած ճիգէն ուժասպառ, նորէն կ'իյնար անկողնին վրայ, դիակի մը պէս, աչքերը գոց հեկեկալով, դողդղահար, ոչնչացած :

— Տոքթօր, օգնէ պաղնեմ, զաւակս, պոռաց մայրը աղեխարշ պաղատանքով :

Բայց տոքթօրը ալ չկեցաւ :

— Խենթեցած է, ես չեմ կրնար նայիլ մը նետեց հէք մօրը երեսին ու աճապարանքով հեռացաւ գնաց :

— Զաւակս, աղաղակեց Հոռոփ հանըմ եւ նուաղած ինկաւ սենեակին դրանը առջեւ, մինչ դրացուհին որ, անկիւն մը քարացած, այս եղերերգութիւնը կը դիտէր, հիասթափուած, օգնութեան վազեց ձկնորսին կնոջը:

Գ.

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Ամիրային ապարանքին մէջ լուացարար Կիւլիւկի եւ իր աղջկան տեղաւորումը որքան ալ ըստ երեւոյթին անաղմուկ կերպով կատարուեր էր, առաջին օրէն իսկ տան ներքին կարգուսարքին մէջ ըզգալի փոփոխութիւններ առաջ եկած էին սակայն : Հանըմը, զուարթ եւ դիւրահաղորդ, սիրալիր երեւցած էր մօր ու աղջկան նկատմամբ: Գետնայարկը պարտէզին վրայ նայող երկու խուցեր անոնց տրամադրութեանը տակ դրուած էին : Տեղաւորման գործողութիւններու միջոցին, տոքթօրը բնաւ չէր երեւցած :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

լիոն մարքով մասնակցի երկրին ճարտարարուեստի վերելքին ։ Մտադրուած ծրագիրներէն է Միջերկրական ծովը կապել Լիբիոյ անապատին, այս ձեւով երկրին մշակելի հողերը զգալիօրէն պիտի աւելնան եւ միեւնոյն ատեն կարելի պիտի ըլլայ զարգացնել ճարտարարուեստը ։

Միջին եւ Ծայրագոյն Արեւելքի ժողովուրդները կ՚ուզեն իրենց ձայնը լսելի դարձնել ։

"ՅԱՌԱՋ"Ի ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐԸ

Ֆրանսա եւ հասարակապետութիւն ·—
Տարեկան ·— 40 Ն· Ֆր· (4000)
Վեցամսեայ 22 Ն· Ֆր· (2200) ։
Արտասահման ·—
Տարեկան 50 Ն· Ֆր· (5000) ։
Բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին կանխիկ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մառի Գասապեան կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր ողբացեալ ամուսնոյն՝

ԱՐԱՄ ԳԱՍԱՊԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, ինչպէս նաեւ Տիկին Նազենի Գասապեանի եւ Գասապեան ու Քղեցեան գերդաստաններու յիշատակին ։

Կը հրաւիրուին իրենց յիշատակը յարգողները ։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 17էն 24, տեղի կ՚ունենայ մեծ պատրաստութեամբ, Սիթէ Ունիվէրսիթէրի Հայ Ու· Տան պարահանդէսը՝ Վարդիվանեան նուագախումբի առաջնորդութեամբ ։

Հասոյթը պիտի յատկացուի Հայկ· Ուսանողական Տան դրադարանի, ինչպէս նաեւ սալերու ճոխացման ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ ·— Հ· Յ· Դ· «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր· 20ին, Շաբաթ երեկոյեան ։

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի) ։ Ապրիլ 17ին

×

ԴՊՐՈՑԱՍէՐԻ
Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ՄԱՐՏ 27ԻՆ

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր· Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24, Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ ։

Համբարձում Թափիպեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ալլավերտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ժաք Ադեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Եդուարդ Սալմոն եւ զաւակները, կը ծանուցանեն իրենց կնոջ եւ մօր՝

ՎԻՔԹՈՐԻԱ ԹԱՊԻՊԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 21ին, իր բնակարանը, 64 Պուլվ· Տը Պէլվիլ, Փարիզ ։ Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի այս Չորեքշաբթի առաւօտ, ժամը 10·30ին ։ Ալֆորվիլի Ս· Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ ։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սահակ Գաբրիէլեան եւ զաւակները՝ Տէր եւ Տիկին Տէրոյեան շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ եւ մօր՝

ԱՆՆԱ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ
(Ծնեալ Նալպանտեան)

մահուան առթիւ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ ·— Ֆ· Կ· Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները Նոր Տարւոյ եւ Ս· Ծննդեան առթիւ ·— Պ· Ս· Սանճեան (Վիլֆրանշ) հարիւր Ն· Ֆ·, Պ· Ծընկըրեան հարիւր Ն· Ֆ·, Այրի Տիկին Ի· Փափազեան յիսուն Ն· Ֆ·, Պ· Ն· Սանճեան երեսուն Ն· Ֆ·, Պ· Վ· Գամպէրեան քսան Ն· Ֆ·, Պ· Գ· Դաւիթեան քսան Ն· Ֆ·, Պ· Յ· Վարժապետեան տասը Ն· Ֆ·, Պ· Մ· Պայլէօզեան տասը Ն· Ֆ·, Պ· Մ· Քիւրքճեան տասը Ն· Ֆ·, Պ· Կ· Պետրոսեան տասը Ն· Ֆ·, Ոմն քսան Ն· Ֆ·, Ոմն երկու զառնուկ, Պ· Պահատուրեան երկու մեծ տուփ պիսկիւի, Պ· Կիւլպէնկեան երեք քիլօ շոքոլա, Կէնճեան եղբայրներ սնտուկ մը նարինջ ։

×

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները ի նպաստ Լիոնի Եկեղեցւոյ շինութեան ·— Տիկին Ռաքել Յովհաննէսեանէ իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ 100 Ն· Ֆ· ։ Պ· Արսէն Թէրզեանէ փոխան ծաղկեպսակի Կըընոպլէն հանգուցեալ Երուանդ Հաճըեանի մահուան առթիւ 50 Ն· Ֆ· ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն· Ֆր·	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն· Ֆր·	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն· Ֆր·	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն· Ֆր·	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն· Ֆր·	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն· Ֆր·	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
(ՍՈՐՊՈՆԻ ՄԷՋ)
ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

ԵՌԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒ ՕՐԱՑՈՅՑԸ
(1960)

Դիմել Պ· Ե· Աստանալեանի, 48 Րիւ տը լա Տեֆանս, ԻՍԻ ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Երեւանաբնակ Թոնիկ Խոստիկեան (ծնած 1920) Երեւան, հօրը անունը՝ Եղիշէ, մօրը Հռիփսիմէ, մեծ քոյրերը՝ Զարիկ, Գոհարիկ եւ փոքր եղբայրը՝ Վարդգէն ։ Կը խնդրուի արտասահմանի բոլոր հայ թերթերէն արտատպել ։ Կը խնդրուի տեղեկացնել, Հրաչեանին, 40 Ավընիւ տը լա Փըրիթ Սիւիս (Պօմոն), Մարսէյլ ։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MERCREDI 3 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8713 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4514

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍՐՏԱՌՈՒՉ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսայի ժողովուրդը երկուշաբթի օր անգամ մը եւս ապացոյցը տուաւ իր կարգապահական ոգիին եւ հայրենասիրութեան :

Սրտառուչ համերաշխութեամբ մը — որ յաճախ չի պատահիր, — ընկերվարական, համայնավար, հանրապետական, ժողովրդավար բոլոր կուսակցութիւններն ու արհեստակցական միութիւնները բոլորուեցան Զօր. տը Կոլի չուրջ, որ քսան տարիէ ի վեր կը խորհրդանշէ այս երկրին ազատ ու անկախ ապրելու կամքը, — հանրապետական, ժողովրդավար վարչաձեւին տակ :

Մայր հայրենիքի զաւակները տեսան թէ ինչ վտանգաւոր կրակի հետ կը խաղան իրենց տաքգլուխ հայրենակիցները Միջերկրականի հարաւային ափերուն վրայ : Կրակ՝ որ ի վերջոյ մոխիրի պիտի վերածէր աւելի քան հինգ տարիէ ի վեր Ալժերիոյ համար կատարուած զոհողութիւնները :

Հանրապետութեան նախագահին ուրբաթ իրիկուան ճառը ընդհանուր գոհունակութեամբ ողջունուեցաւ ո՛չ միայն Ֆրանսայի, այլեւ արտասահմանի մէջ :

Զօրավարին անձը մեծ դրուատիքներու արժանացաւ միջազգային մամուլին մէջ :

Իր վճռական յայտարարութիւնները «ինքնորոշման» մասին խոր արձագանգ գտան եւ անվերապահ գնահատանքով ընդունուեցան նաեւ երկաթէ վարագոյրէն անդին, նոյնիսկ արաբական երկիրներու մէջ, որոնք ջերմ պաշտպաններն են Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատին :

Դաշնակից պետութիւնները զօրավիգ կը կանգնին Ֆրանսական կառավարութեան, որուն վարիչները քաղաքական իմաստութիւն ցոյց տուին ներկայ բախտորոշ օրերուն :

Իբրեւ զինուորական, Հանրապետութեան նախագահը ամէն բանէ առաջ կարգապահութիւն կը պահանջէ բանակէն : Կը խարանէ բոլոր անոնք, որ սուտ տեղեկութիւններով կ'ուզեն մոլորեցնել բարեմիտ հայրենասէրները : «Ստախօսներ» եւ «դաւադիրներ» կ'որակէ այն մարդիկը, որոնք կը խաբեն Ալժերիոյ Ֆրանսացիները՝ ըսելով որ ինքնորոշման իրաւունք տալով՝ տը Կոլ կ'ուզէ լքել զիրենք եւ Ալժերիան յանձնել ըմբոստներուն :

Խօսքն ուղղելով զինուորներուն՝ կը յիշեցնէ անոնց պարտականութիւնը եւ կ'ազդարարէ. «ո՛չ մէկ զինուոր, որեւէ ատեն, նոյնիսկ կրաւորական կերպով, պէտք է մասնակցի ապստամբութեան, այլապէս ծանր յանցանք գործած պիտի ըլլայ» :

Դժբախտաբար աջակողմեան ծունդ ազգայնամոլ տարրեր Փարիզի եւ գաւառին մէջ կը շարունակէին միտք պղտորել : Կառավարութիւնը զսպողական խիստ միջոցներ ձեռք առաւ անոնց դէմ, նոյնիսկ չխնայելով երեսփոխաններուն, որոնք յանցանքի վրայ կը բռնուէին :

Իսկ յանկոյս Միջերկրականի անպատասխանատու մարդիկ կը փորձէին անսաստել օրինաւոր իշխանութեանց հրամաններուն : Չէին ուզեր հասկնալ, որ իրենց ընթացքով պատճառ կրնան դառնալ արիւնահեղութեան, — եղբայրասպան կռիւներու :

Կեդրոնի կառավարութիւնը ամրապնդելով իր դիրքը, վճռական միջոցներու դիմեց եւ յաջողեցաւ կարգն ու կանոնը վերահաստատել Ալժերիոյ մայրաքաղաքին մէջ :

Իրեն հետ են բոլոր մեծ կուսակցութիւններն ու արհեստակցական զօրաւոր կազմակերպութիւնները, — գրեթէ ամբողջ ազգը — սրտառուչ համերաշխութեամբ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷՐԻ ԱՊՍՏԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

ԼԱԿԱՅԱՐՏ՝ ՁԻՆԱԹԱՓ. — ՕՐԹԻԶ՝ ՓԱԽՈՒՍՏԻ ԴԻՄԱԾ. — ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ ՊԻՏԻ ԿՌՈՒԻՆ ՖԵԼԼԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ ԴԷՄ

●

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏ

Ինչպէս, վերջին պահուն, գրած էինք, Ալժէի մէջ ապստամբութիւնը վերջ գտաւ երկուշաբթի կէսօրին : Լակայարտ ժամը ճիշդ 11.45ին, եռագոյն ի ձեռին, հրացանը ուսին, եւ զինուորական համազգեստով յանձնուեցաւ զինուորական իշխանութեանց, եւ մասնաւորաբար Գնդ. Տիւֆուրի որ վայրաչուներու զօրաբաժնին հրամանատարն է, իրեն կ'ընկերանային 650 ապստամբները որոնք չուրջ տասը օրէ ի վեր դիրքերու ետին կեցած մտադրած էին մինչեւ ծայրը երթալ եթէ երբեք կառավարութիւնը շարունակէր որդեգրել Սեպտեմբեր 16ի ինքնորոշման քաղաքականութիւնը :

Զինաթափ ապստամբները զինուորական կառքերով փոխադրուած են Ալժէէն 25 քմ. հեռու Զիրալտայի զինուորական կայանը : Իրենց փափաքին համաձայն պիտի ղրկուին երկրին զանազան շրջանները կռուելու համար Ֆելլականներուն դէմ :

Շարժումին միւս երկու պարագլուխները՝ Օրթիզ եւ Մարթել փախուստի դիմած են, սակայն զինուորական շրջանակները անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առած են գտնելու եւ ձերբակալելու համար՝ փախստականները :

Կեանքը իր բնականոն հունին մէջ մտած է Ալժէի մէջ, արդարեւ՝ պետական թէ հասարակական պաշտօնատուները բացուած են, հանրակառքերը կը բանին եւ շուկան կը վերագտնէ իր երբեմնի եռ ու զեռը :

Առաւօտեան թերթերէն՝ «Ֆիկառօ»ի Ալժէի թղթակիցը տեսակցութիւն մը ունեցած է Գնդ. Տիւֆուրի հետ եւ հարց դրած թէ ի՞նչ պիտի ըլլար եթէ երբեք «ըմբոստները» յամառէին մնալ իրենց դիրքերուն վրայ : Գնդապետը պատասխանած է. — «Բնականոն կեանքը վերահաստատելու համար պիտի ստիպուէինք կռուիլ. արդի՞ւնքը, միայն բանակին սպաննուածներուն թիւը հազարը պիտի անցնէր» :

Կարելի է եզրակացնել թէ մեծ աղէտի մը առաջքը առնուեցաւ, նախ շնորհիւ Հանրապետութեան Նախագահին կորովի կեցուածքին եւ վերջապէս զինուորական եւ քաղաքական իշխանութեանց խոհեմ եւ զգաստ դիրքին :

Կառավարութեան պահանջին վրայ, երկուշաբթի երեկոյ Նախարարաց Խորհուրդը արտակարգ նիստ մը գումարեց, որուն ընթացքին նախարարապետը մանրամասն զեկուցում տուած է Ալժէի վերջին անցուդարձերուն չուրջ : Այս առթիւ կառավարութիւնը պահանջած է «արտակարգ իրաւասութիւններ» սահմանադրութեան 38 յօդուածին հիման վրայ : Նախարարաց Խորհուրդը համաձայն գտնուած է :

Կառավարութիւնը խորհրդարանը բացառիկ նիստի հրաւիրած էր Փետրուար 2ին : Կ'ենթադրուի որ սահմանադրութեան 38րդ յօդուածով նախատեսուած «արտակարգ իրաւասութիւնները» ստանալէն ետք կառավարութեան կազմէն ներս փոփոխութիւններ պիտի մտցուին, յատկապէս զինուորական նախարարութեան մէջ :

Բոլոր երեւոյթները ցոյց կուտան որ կառավարութիւնը ամէն միջոց ձեռք պիտի առնէ երկրին մէջ կարգն ու կանոնը վերահաստատելու եւ մանաւանդ պատժելու ապստամբ պարագլուխները : Այս ձեւով կը վերահաստատուի կառավարութեան եւ Հանրապետութեան Նախագահին հեղինակութիւնը :

Վերջին լուրերուն համաձայն ապստամբ պարագլուխ՝ Լակայարտ Փարիզ Սանթէի բանտը փոխադրուած է եւ բանտարկուած : Մտածողներ կան որ սահմանադրութեան 26րդ յօդուածին հիման վրայ Լակայարտ կրնայ մեղադրուիլ եւ դատապարտուիլ :

Ձերբակալութեան հրաման ելած է նաեւ փախստական Օրթիզի դէմ :

Մինչ կառավարութիւնը կը պնդէ թէ որեւէ բանակցութիւն տեղի ունեցած չէ ապստամբներու եւ Փարիզի իշխանութեանց միջեւ «Իւմանիթէ» երեքշաբթի առտու կարգ մը տեղեկութիւններ կը հաղորդէր այդ մասին : Ըստ համայնավար պաշտօնաթերթին ապստամբները չորս պայմաններ դրած էին յանձնուելու համար : Ա) Ներում բոլոր ապստամբներուն համար : Բ) Զինուորական պատիւ երբ դուրս ելլեն իրենց «կեդրոնատեղիէն» : Գ) Անձնատուութենէ ետք, արարողութիւն մը տեղի պիտի ունենար Մեռելներու Յուշարձանին առջեւ որուն պէտք է մասնակցէին ցուցարարները եւ ընդհ. պատուիրակը : Դ) Օրթիզի եւ Լակայարտի գունդերը պէտք է զօրաբաժինի վերածուին եւ ճեպէն ղրկուին կռուելու :

Նոյն աղբիւրին համաձայն, երկար բանակցութիւններ շարունակուեցան Փարիզի եւ ապստամբներու միջեւ, երեսփոխան Պիաճի հեռագրով մը խնդրած է Տըպրէէն եւ տը Կոլէն որ ընդունին առաջարկուած պայմանները, առաջքն առնելու համար «աննախընթաց ազգային աղէտի մը» : Երկուշաբթի առտու Գնդ. Տիւֆուր գացած է Լակայարտի մօտ, ուր տեղի ունեցած են վերջին բանակցութիւնները : Իշխանութիւնները ընդունած են որ անոնք որ ուզեն կրնան հեռանալ առանց իրենց զէնքերուն, անոնք որ պահեն իրենց զէնքերը, կրնան արձանագրուիլ կռուելու համար Ֆելլականներուն դէմ :

× Զգալի անկումէ մը ետք, սակարանը բարձրացաւ երկուշաբթի օր, մանաւանդ ֆրանսական արժէթուղթերը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՏԱԼԻՈՅ ծայրայեղ ձախ կարգ մը թերթերու համաձայն, Խորհ. Միութիւնը պիտի առաջարկէ Վատիկանի որ դիւանագիտական յարաբերութիւններ մշակէն : Օսսերվաթոռէ Ռոմանօն խստօրէն կը հերքէ այս զրոյցը, աւելցնելով. — «Նման ենթադրութիւններ այնքան աներեւակայելի են որ հերքելու իսկ պէտք չկայ» : Յիշենք սակայն որ Վատիկան դիւանագիտական յարաբերութիւններ ըստեղծեց Թուրքիոյ հետ :

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ պետութեան ապահովութեան մէկ ատեանը, երեքէն 15 տարի բանտարկութեան դատապարտեց 13 հոգի իրենց համայնավար գործունէութեան համար :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍՐ ներում շնորհեց նախկին վարչաձեւին քսան քաղաքական դէմքերուն, որոնց կարգին Վաֆտի նախկին նախագահը՝ Մուսթաֆա էլ Նահաս :

ԾՈՎԱԿԱԼ ՊԱՐԺՕ, մեռաւ առջի օր, 61 տարեկանին, անողոք հիւանդութեան մը հետեւանքով : Մասնակցած էր Սուէզի դէպքին (1956) հեղինակն էր նաեւ բազմաթիւ գիրքերու օդանաւային ուժի եւ 1939 – 45 պատերազմի մասին :

150 ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՆԵՐ հրացանազարկ եղած են Փեշտայի մէջ, ըստ Վիէննայէն Լոնտոն հասած լուրերու : Անոնք մասնակցած էին 1956ի յեղափոխութեան :

ՏԽՐՈՒՆԻ

ՀԱՅՐ ՂԱԶԱՐ Վ. ՍՐԱՊԻՈՆԵԱՆ

Վենետիկէն ցաւով կ'իմանանք թէ Յունուար 29ին, Ս. Ղազարի վանքին մէջ, յետ երկարատեւ հիւանդութեան վախճանած է Հայր Ղազար Վրդ. Սրապիոնեան :

Ողբացեալ վարդապետը, ծնած էր 1887ին, Արտանուշ եւ Ս. Ղազարի վանքը գացած է 1901ին, հոն վանական սքեմը ստացած է ձեռամբ Հայր Ալիշանէն : Միաբանութեան անդամակցած է 1908ին :

Մեր ցաւակցութիւնները Մխիթարեան ընտանիքին (Վենետիկ) :

ԿԵԱՆՔԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

ԽՄԲ. — Հետեւեալ գրութիւնը, թրքական թերթերէ վկայութիւններով պատկերազարդուած, քաղուած է «Թիմփուր Նոյ» թերթէն :

— «Պարոնայք սպաներ եւ զինուորներ, քանի մը տարի է որ Թուրքիա կը գտնուիք եւ դեռ չսորվեցաք վարուիլ ինչպէս որ հարկ է : Ի՞նչ է Թուրքիան. — Մեր քաջարի դաշնակիցը : Դուք այստեղ կը վարուիք, սակայն, ինչպէս կը վարուէին գաղթային երկրի մը մէջ : Հարկադրուած եմ քանի մը յանձնարարութիններ ընելու ձեզի այս մասին : Նախ եւ առաջ, պարոնայք սպաներ եւ զինուորներ, պէտք է դադրիք այլեւս չարաշահութիւններ ընելէ ամերիկեան ապրանքներով : Պէտք չէ այլեւս օտար դրամի մաքսանենգութիւն ընէք, պէտք չէ կոխկրտէք հետիոտն քաղողները : Պէտք է յարգէք թրքական դրօշակը եւ չպատռէք զայն, քուրջի կտորներ պատրաստելու համար» :

Այս տպաւորիչ բառերով է որ ՆԱԹՕի հրամանատարներէն մէկը խօսեցաւ Իզմիր բնակող ամերիկեան զինուորներուն, Նոյեմբեր 14ին տեղի ունեցած հաւաքոյթի մը միջոցին : Կարելի չէ ըսել, թէ հրամանատարը ցոյց տուաւ չափազանցուած խոհեմութիւն մը : Ան հաստատեց միայն իրողութիւններ, զորս կը հաղորդէ Թուրք մամուլը գրեթէ ամէն օր : Զանցնիր շաբաթ մը, որ Թուրքերը թերթերէն չիմանան թէ «ամերիկացի զինուոր մը պատռեց թրքական դրօշակ մը», որ «ամերիկացի սպայ մը մոթօսիքլէթով կոխկրտեց երախայ մը», որ «ամերիկացի տասնապետ մը անպատշաճ վարուեցաւ Թուրք կնոջ մը հետ» :

Նոյմբեր 5էն, ոչ շատ առաջ, ԱՄՆի օդուժի զինուորականներէն գնդապետի տեղակալ՝ Մորիսըն Էլըն, ինքնաշարժով մտաւ նախագահին պահակախումբի մէկ ջոկատին մէջ : Վիրաւորուեցան 11 զինուորներ, եւ երեքը մեռան հիւանդանոցին մէջ : Իսկ քանի մը օր ետքը, Ատանայի զինուորական մեծ խարիսխին ամերիկացի երկու կատակասէր զինուորականներ բարձրացան մզկիթի մը մինարէն եւ ըսկըսան Իսլամները աղօթքի հրաւիրող մուէզզինը օրինակել : Նոյեմբեր 14ին «Ենի Կիւն» թերթը զայրոյթով հաղորդեց Թուրքերու կրօնական զգացումները ծաղրող այս պարագան :

Ընդհանրապէս, ամերիկացի զինուորականներու կողմէ գործուած այս տեսակ արարքները կը մնան անպատիժ : Մորիսըն Էլըն, որ երեք զինուորներ սպաններ էր, ոստիկանատուն առաջնորդուեցաւ հարցաքննուելու համար, բայց յետոյ ճամբու դրուեցաւ, քանի որ «արկածի ժամանակ իր պաշտօնին կիրարկման մէջ էր» :

«Այսպիսի պայմաններու մէջ, կը գրէ «Տիւնիա» Թուրք թերթը, մեզի կը մնայ պաշտպանութեան մէկ միջոց, — երբ իմանանք թէ Ամերիկացի մը իր պաշտօնին մէջ է, պէտք է փախչինք ամբողջ արագութեամբ» :

Ահա թէ ինչ վիճակի մէջ կը գտնուի Թուրքիա, իբրեւ Միացեալ Նահանգներու քաջարի դաշնակիցը :

ԼԵՌՆԵՐԸ

Ամառը, բարեկամներէս մէկէն բացիկ մը ստացայ: Կը գրէր թէ նորէն լեռ բարձրացած է, արձակուրդի օրերը հոն անցնելու համար: «Ամէն տարի, անմար կարօտով կուգամ հոս: Լեռները ի՞նչ ունին զիս գրաւող՝ չեմ հասկընար... Բայց գաղթող թռչուններու պէս եմ կարծեմ, երբ ժամանակը գայ, անոնք հիւսիս կը չուեն, ես՝ լեռ կը վազեմ: Իմ ձեռքս չէ, այդպէս եմ ծնած, լեռներու սէրով եմ ծնած...»:

Երբ կարդացի իր բացիկը, քիչ մը մըտածեցի ու սիրեցի իր լեռներու կարօտը «անմար»որակելը: Եթէ բղկտուած սէրերու մորմոքը կը մնայ անմար, եթէ մէկուն սիրտը կարօտէն կը վառի, ալ ինչո՞ւ այդ բոցը անմար չըլլայ... Այո՛, սիրեցի իր այդ որակումը ու նստեցայ խորհելու թէ մարդիկ ինչո՞ւ լեռները կը սիրեն, ոչ միայն կը սիրեն, այլեւ յաճախ, մեծ վտանգներ դիմագրաւելով, կը մագլցին զանոնք:

— Ինչո՞ւ:

Ո՞վ կրնայ տալ այդ ինչուին պատասխանը...

Տեսած եմ Զուիցերիական Ալպեաններու ստուերին տակ գիւղեր, որոնք հաւաք կէս դարու ընթացքին քանի մը անգամ ձիւներու չեղջին տակ թաղուած ըլլալնուն, կը յամառին մնալ հոն՝ մահու սարսափը Դամոկլեան սուրի պէս միշտ գլուխներուն վրայ կախ...

Ի՞նչ ունին լեռները հրապուրիչ որ մարդիկ, մահը աչք առնելով, անոնց անմատչելի համարուած գագաթները կը բարձրանան... Անկարելի թուող բան մը կարելի դարձնելու սնապարծութի՞ւնն է պատճառը, փա՞ռքը, իրենց վրայ խօսեցնելու կամ պատմութեան մէջ հետք մը թողելու փափա՞քը, յաղթանակելու գոհունակութի՞ւնը... Ի՞նչ է այդ յանդուգն ու արկածալի արշաւանքներուն մղիչ ուժը, զսպանակը: Նոր որոնումնե՞ր, — Բայց ի՞նչ կ'ակնկալեն գտնել լեռներու անկոխ գագաթներուն վրայ... Նոր Տասնաբանեա՞յ մը, Աստուա՞ծ... Բայց դեռ հին Տասնաբանեան չենք մարսած, ու մեր արարքներով, ամէն օր, քիչ մը եւս կը հեռանանք Աստուծմէ, ու, տեղին համեմատ ալ, կ'ուրանանք Իր գոյութիւնը:

Հայերուն համար ըսենք լեռներու սէրը ըմբռնելի է: Մեր երկիրը կիսով քար է՝ ու լեռ. Արարատը, մեր Արարատը, աշխարհի ամէնէն գեղեցիկ լեռն է՝ ու մեր յաւերժականութեան խորհրդանիշը: Լեռնային Սասունն ու Զէյթունը, աւելի քան կէս դար, մեր ամէնէն նկուն, ընկճուած ու տառապած մէկ շրջանին, մեզ խանդավառեցին: Ու 1915ի արհաւիրքի օրերուն, մեր ինքնապաշտպանութեան կռիւներէն շատերը լեռնային շրջաններու մէջ է որ տեղի ունեցան... Ու զէնք առած լեռ բարձրանալը՝ տրեխները հանած արքայութիւն մտնելու նման աղուոր բան մըն էր ատեն մը...

Այս բոլորը՝ Հայերուս համար: Հասկնալի է նաեւ եթէ այսօր Բաբելոնացիներու ժառանգորդներն ու Յոյներու եւ Հռովմէացիներու թոռները սիրեն լեռները, որովհետեւ անոնց Անմահներն ու Աստուածներն ալ կ'ապրէին Ողիմպոսի՝ կամ այլ լեռներու կատարին: Բայց ի՞նչ ըսել սա մառախլապատ ու միապաղաղ անգլիական կղզիներուն տէրերուն, որոնք ամէնէն շատ եռանդ, կորով ու ժամանակ են սպառած՝ լեռներ բարձրանալու ու կատարներ յաղթահարելու համար: Թերեւս իրենց ենթագիտակցութեան մէջ կ'ատեն իրենց մառախլապատ դաշտերը ու ատկէ է որ կը ծնի իրենց անհունն ի վեր ճախրող լեռներ մագլցելու փափաքը... Օր մը, ժամ մը, րոպէ մը գէթ, ապրիլ ու շնչել վերը, անհունին մէջ՝ ու ամէն մարդէ ու ամէն շնչաւոր էակէ բարձր... Հաւանաբար գոհունակութիւն կայ այդ բանին մէջ. չեմ գիտեր. փորձառութիւն չունիմ... Թերեւս ալ Աստուծոյ մօտ՝ ու վարը դաշտերուն ու քաղաքներու մայթերուն վրայ իր մանրը հոգերով ու ճղճիմ հաշիւներով սողացող մարդերէն վեր ու հեռու ըլլալ կ'ուզեն... Չէ՞ որ մեր մանկութեան օրերէն ի վեր մեզ սորվեցուցած են թէ Աստուած վերը, երկինքը կ'ապրի ու երկինքի էն մօտ տեղերը լեռներու կատարներն են...

Պատանեկութեան օրերուս, դպրոցը, երբ Խ. Աբովեանի կեանքին ու գործին նոր կը ծանօթանայինք, հիացումով ու բերանաբաց մտիկ ըրած եմ ուսուցիչիս՝ երբ ան կը բացատրէր թէ ինչպէս Աբովեան Գերման գիտնականներու արշաւախումբ մը առաջնորդած է Մասիսն ի վեր...:

Երբ երկիրն էի, ամառնային արձակուրդի օրերուս, միմինակ կը նստէի մեր պարտէզի պատին տակ ու կը նայէի դիմացս կապոյտին տուող լեռներուն, որոնց կոնակին կ'երկարէր, քիչ մը աւելի հեռուն ու քիչ մը աւելի գունատ կապոյտով, աւելի ուրիշ լեռնաշղթայ մը՝ որուն ետին, քիչ մը աւելի հեռուն ու քիչ մը աւելի անորոշ, մշուշապատ կատարներով աւելի ուրիշ լեռնաշղթաներ:

Ու յուզումէս շունչս կը կտրէր:

Հիմա կ'երեւակայեմ թէ, եթէ ծունկերս ամուր ու մկաններս ուժեղ ըլլային, սիրտս տոկուն ու շունչս երկար ըլլար, ու եթէ պատահէր որ Անափուրան (26,593 ոտք) կամ Էվէրէսթը (29,002 ոտք) կարենայի մագլցիլ, կատարը հասնելէս վերջ ալ վար չէի իջներ. կը մնայի հոն՝ անսահման խաղաղութեան ու ձիւներու անբիծ մաքրութեան մէջ...

Իսկ եթէ մագլցածս Արարատն ըլլար, հետքերս կը ղրկէի ետ՝ ու մինակս կ'երթայի Արտաւազդը փնտռելու...

Այո, բարեկամս իրաւունք ունի լեռները անմար կարօտով սիրելու...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԻՀՐԴԱՏ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆՑ (1)

Արեւելահայ Թատրոնի հարուստ տաբեգրութեան հետ անքակտելիօրէն կապուած է Միհրդատ Ամերիկեանցի անունը, որ հանդիսացած է ճշմարիտ ջահակիրներէն մէկը այդ թատրոնին, իր սկզբնական օրերէն ի վեր:

1860ական թուականներուն Թիֆլիսի հայ բեմը հանրութեան մատչելի դարձնելու եւ թատրոնական գործը ամուր հիմերու վրայ դնելով զայն հետզհետէ զարգացնելու գործին առընչութեամբ կարեւոր դեր են կատարած նոյն քաղաքի Ներսիսեան վարժարանի աշակերտները, որոնց կարգին առաջնակարգ դիրք է գրաւած այդ ուղղութեամբ՝ Միհրդատ Ամերիկեանցը:

Միհրդատը զաւակն էր Յովհաննէս Աղա Ամերիկեանցի, որ 1820 թուականին Տաճկահայաստանէն գաղթելով հաստատուած էր Թիֆլիս: Գրեթէ անուս ու անգրագէտ մարդ, Յովհաննէս Աղա ծանօթ էր միայն Սաղմոսի ութ կանոններուն, եւ սակայն Թիֆլիսի այդ թուականներու Առաջնորդ Ներսէս Արքեպիսկոպոս մասնաւոր համակրանքով մը կապուելով այդ պարզունակ մարդուն հետ, իր հեռատեսութեան շնորհիւ կը տեսնէ անոր մէջ մաքուր ու հայրենասէր ոգի մը, եւ այդ իսկ պատճառով ալ կը կոչէ զայն պատասխանատու պաշտօններու: Այդ պաշտօններէն Ներսիսեան վարժարանի վերակացուութեան շրջանին է որ Յովհաննէս Ամերիկեանց իր ջանասէր ու մաքուր գործունէութեան շնորհիւ կը գրաւէ հասարակութեան յարգանքն ու համակրանքը եւ այդ թուականէն է որ իր Յովհաննէս անունին քով կը կցուի Աղա պատուաբեր ածականը:

Այսպիսի պարզ ծագումով եւ սակայն մեծ հոգիով ու հայրենասիրական լայն շունչով տոգորուած մարդու մը զաւակն էր Միհրդատ Ամերիկեանցը, Ներսիսեան վարժարանի նախկին աշակերտ Կաղ Յովհաննէսը...

Որովհետեւ, Միհրդատ Ամերիկեանց ի ծնէ կաղ էր եւ իր աւազանի անունով, հօրը նման, կը կոչուէր Յովհաննէս, քիչ վերջ, պիտի բացատրենք թէ ի՞նչ պայմաններու տակ Յովհաննէսը փոխուեցաւ Միհրդատի: Մինչ այդ, խօսքը տանք Արեւելահայ յայտնի վիպասան Պերճ Պռօշեանցին, որ հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ փոքրիկ Յովհաննէսի պատանեկութիւնը, 1895ին Թիֆլիս լոյս տեսնող «Թատրոն» գրական եւ թատերական հանդէսին մէջ.—

«Հօր նման բնական խելքի տէր եւ ընդունակ Յովհաննէսը պէտք է դպրոցի սաների յառաջադէմներից լինէր հարկաւ, բայց այդպէս չէր, նա յառաջադէմ էր չարութեան եւ խաղերի մէջ: Օր չէր անցնել, որ Ամերիկեանցի քիթն ու պըռունգը չարնոտուէր, մի օր չկար, որ ուսուցիչներից ու վարչութիւնից յանդիմանութիւն չլսեր: Դասեր պատրաստելու մէջ նա ծոյլ ու դանդաղկոտ էր, բայց խաղեր հնարելու, խաղերի մէջ առաջին տեղը բռնելու գործում գերազանցում էր բոլոր ընկերներին: Երբեք նրա հագին նոր չոր, նրա ոտքերին նոր կօշիկ չէիր տեսնել, միշտ պատառոտուն, միշտ աղտոտ, կօշիկի կրունկը միշտ ծռուած...»:

Իր զաւկին այս միակ բացասական կողմըն էր որ ցաւ կը պատճառէր մաքրասիրտ ու անխարդախ հօրը, այս պակասութիւնն էր որ պատանին ետ կը ձգէր իր ընկերներէն, որովհետեւ, այլապէս անիկա ոչինչով պակաս պիտի մնար ուսման ու դաստիարակութեան մէջ, հասնելով իր ընկերներուն, եւ երբեմն ալ գլելով ու անցնելով զանոնք:

Այդպէս ալ կ'ըլլայ: Այդ շրջանին մայրենի լեզուի ուսումն առաջին տեղը կը գրաւէր դպրոցական ծրագիրներուն մէջ, ուր Յովհաննէսը իր աչքառու յատկութիւններով կը գերազանցէ իր դասընկերները ու աչքի կը զարնէ:

Տակաւին դպրոցական շրջանին իսկ, «Կաղ Դեւ»ին (այդպէս կը կոչէին զինքը իր ընկերներն ու դաստիարակները) հրապարակախօսական տաղանդն ու շնորհքը մեծ աղմուկ կը հանեն, քանի որ իր աշակերտական մատաղատի օրերէն իսկ սկսած էր խմբագրել ու հրապարակնել ձեռագիր թերթ մը, որ մեծ սիրով ու գնահատանքով կը կարդացուէր իր ընթերցողներուն կողմէ:

«Կաղ Դեւ»ին բեմական տաղանդը նոյնպէս կը յայտնաբերուի դպրոցի չորս պատերուն մէջ: Հոն տրուած մէկ երկու մանկական ներկայացումները այցելուներու ուշադրութիւնը կը գրաւեն, մանաւանդ որ այդ ներկայացումներու ընթացքին երեւան կուգայ միշտ այդ ծոյլ ու անկարգ, անխնամ ու թափթփած նկատուած Ամերիկեանցը, իբրեւ բեմական անվիճելի ուժ:

Եւ այդ օրէն Ամերիկեանց հոգեւին կը լծուի թատրոնի գործին ու իր բովանդակ էութիւնը կը կլանուի այդ սրբազան հուրով:

Ուսուցիչները կը միջնորդեն հոգաբարձութեան մօտ, որպէսզի այս վերջինները նիւթական փոքր յատկացում մը ընելով, թոյլ տան որ յաճախակի ներկայացումներ կազմակերպուին:

Գործը կը յանձնուի ուսուցիչ Աբամելիքեանցին, որ իր հետ առնելով մեծ դասարանի աշակերտներէն մէկ քանին, կը ձեռնարկէ հաստ եւ փայլուն թուղթերէ թատերական հագուստներ պատրաստելու գործին: Եւ ուսուցիչը այդ գործին մէջ իրեն իբրեւ գլխաւոր աջակից կ'ունենայ Ամերիկեանցը:

Տենդոտ աշխատանքներ կը տարուին մեծ շուքով բեմադրելու համար «Միհրդատ» ողբերգութիւնը, որ տեղի կ'ունենայ Ներսիսեան վարժարանի մեծ դահլիճին մէջ:

Այդ ողբերգութեան մէջ Միհրդատի պատասխանատու դերը կը յանձնուի Ամերիկեանցին: Փորձերը յաջող կ'ընթանան, եւ պատանի Ամերիկեանցը այդ փորձերու ընթացքին կը ներկայանայ իբրեւ ճշմարիտ բեմական յայտնութիւն մը:

Եւ ներկայացման օրը, հանդիսականները կը շլանան, խանդավառութիւնը կը հասնի իր գագաթնակէտին, օրուան հերոսը կը դառնայ երիտասարդ Ամերիկեանցը, եւ ի պատիւ իր այդ յաղթանակին, միաձայնութեամբ կ'որոշուի այնուհետեւ երիտասարդին իր հօր հետ ունեցած համանուն կոչումը վերցնել եւ զայն կոչել Միհրդատ:

Այդ օրէն սկսեալ ամէնուրեք Յովհան-

(1) 1895ին Թիֆլիս հրատարակուող «Թատրոն» հանդէսին մէջ Պերճ Պռօշեանց Ամերիկեանցի մասին խօսելով, անոր անունը կը գրէ առանց «Ե»ի՝ «Ամրիկեանց»: Միւս կողմէ, նոյն հանդէսի նոյն թիւին մէջ, խմբագրութեան կողմէ հրատարակուած դերասանի նկարին տակ դրուած է իր անունը՝ «Ամերիկեանց»: Ատենին, ողբացեալ դերասանապետ Յովհաննէս Զարիֆեանի հետ իմ ունեցած խօսակցութեանց ընթացքին, վարպետը նոյնպէս կը հնչէր՝ «Ամերիկեանց»: Անունի այս երկուութեան մէջ, ես նախընտրեցի գրել՝ «Ամերիկեանց»: Ա. Գ.

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Կայսրուհի կողակիցը իր նաժիշտներուն ընկերակցութեամբ կը բնակէր այլ տաղաւարի մը մէջ, իսկ Եէ Հօ Նօ Լա իրեն համար ընտրեց ուրիշ գողտրիկ տաղաւար մը, բոլորովին հեռու խուզարկու աչքերէ, ճիշդ լճակի մը եզերքը: Եւ այնպէս տարաձայնութիւն մը հանեց թէ՝ ինք այդ տաղաւարին մէջ ամբողջութեամբ պիտի նուիրուէր գեղարուեստի, գրելով բանաստեղծութիւններ եւ երբեմն ալ նկարելով:

Եւ խորամանկ հարճը, հրամայեց ներքինապետին որ ոչ ոք գար զինքը խանգարել իր գեղեցիկ արուեստներու զբաղումներուն մէջ:

Եւ սակայն, հազիւ թէ միայնակ, Եէ Հօ Նօ Լա կը բանար իր պատուհանը որ նայէր լճին, եւ հոն, լճին հեզասահ ջուրերուն վրայ գտնուող մակոյկին մէջ իրեն կը սպասէր սիրատարփ Եոնկ Լուն, ամբողջ էութիւնը տենչանքով բռնկած...

Ու թեթեւ ոստումով մը, Եոնկ Լու կը մտնէր սենեակէն ներս, ուր՝ հեշտալի ծոցը բացած իրեն կը սպասէր իր ըղձանքներուն, իր տենչերուն միակ առարկան՝ գեղանի հարճը...

Այնուհետեւ, օրերով, երկու սիրահարները վայելեցին հեշտանքի զգլխիչ գիշերներ...

Երանութեան այս պահերը շուտով անհետացան:

Ըմբոստ պետերու շարժումները կեդրոնի իշխանութեան դէմ կարծես թէ բաւական եղած չըլլային, այժմ ուրիշ դըժբախտութիւն մը կուգար հարուածել Չինաստանը:

Անգլեւ - Ֆրանսական արշաւախումբ մը, 1860 Օգոստոսին, բաղկացած 170 անգլիական եւ 90 Ֆրանսական ռազմանաւերէ, ցամաքահանում մը կը կատարէ Փէչիլիի չինական եզերքները:

Պատգամաբերները կուգան գուժելու թէ 12000 անգլ. եւ 8000 Ֆրանսական զինուորներ Փա Լի Քաօն պաշտպանող չինական ուժերը ջարդուփշուր ընելէ ետք, կը յառաջանային մայրաքաղաք Փեքինի վրայ:

Թուլամորթ, վատասերած կայսրը Հիէն - Ֆունկ չի խորհիր նոյնիսկ մայրաքաղաքը պաշտպանելու միջոցներու ձեռնարկել: Մէկ բան կը մտածէ միայն— փախուստ տալ:

Եւ երեւոյթները փրկելու մտօք, կը յայտարարէ թէ ըստ կայսերական աւանդական սովորութեան մը, կը փափաքի երթալ Ժեհոլի շրջակաները վագրեր որսալու:

Եէ Հօ Նօ Լա կը փորձէ արգելք հանդիսանալ այս ահաւոր որոշման:

— Ինչ, կը բացագանչէ գեղանի հարճը, դուք, ականաւոր ներկայացուցիչը այս փառապանծ կայսրութեան, ժառանգորդը մաչուրիական Չէն դերդաստանին, դուք պիտի փախչիք հասարակ Չինացիի մը պէս, փոխանակ պայքարելու ցմահ: Ամօ՛թ, մեզ...

Եւ սակայն, Հիէն - Ֆունկ անդրդուելի կը մնայ իր որոշման մէջ եւ կ'արձակէ մեկնումի հրամանը:

Եէ Հօ Նօ Լա առանց ժամանակ կորսնցնելու կը մեկնի Փեքին, կը տեսնէ կառավարութեան պետ՝ իշխան Քունկը եւ կը խնդրէ թախանձագին որ այս վերջինը կայսերական ամօթալի փախուստին արգելք հանդիսանայ, որեւէ ձեւով:

— Շատ ուշ է, կը պատասխանէ իշխանը, արդէն ինծի տեղեկացուցին թէ՝ կայսերական թափօրը սկսած է հեռանալ ամառնային պալատէն, իր հետ տանելով տրամադրելի վերջին զինուորական ուժերը: Ես պիտի մնամ Փեքին, բանակցելու համար ներխուժողներուն հետ: Եւ սակայն, դուք, կը պաղատիմ որ դուք իսկոյն վերադառնաք դէպի կայսերական թափօրը, հոն կարենալ հսկելու համար ձեր որդւոյն վրայ որ մեր գահուն շարունակութեան վերջին յոյսն է:

Գեղանի հարճը սրտաբեկ, կը բռնէ վերադարձի ճամբան եւ կը հասնի կայսերական ամառնային պալատը, ուր կը տիրէր ահաւոր խառնաշփոթութիւն մը...

(8 Շար.)

նչս Ամերիկեանցը, «Կաղ Դեւ»ը, այլեւս կը կոչուի Միհրդատ Ամերիկեանց :

×

« Միհրդատ » ողբերգութեան ներկայացումէն ետք, որոշ ժամանակով մը եւ դժբախտ պատահարի մը բերումով կանգ կ'առնէ Ամերիկեանցի թատերական գործունէութիւնը :

Մէկ քանի գիմնազիստներ, Միքայէլ Պատկանեանցի առաջնորդութեամբ կը սկսին եթէ ոչ բոլորովին ընտանեկան, գէթ մասնաւոր ներկայացումներ տալ թէ Ներսիսեան դպրոցի սրահին եւ թէ յաճախ ալ Շերմազիաններու բակին մէջ :

Այդ հրջանին, Միհրդատ Ամերիկեանցը նոր էր աւարտած Ներսիսեան դպրոցը:

Գիմնազիստներու կազմակերպութիւնը արհամարհական դիրք կը բռնէ Ներսիսեան վարժարանի թատերական գործը վարողներու հանդէպ, ջանալով միշտ հեռու պահել զանոնք իրենց ձեռնարկութիւններէն:

Խօսքը տանք դարձեալ Պերճ Պռօշեանցին, որ հետեւեալ կերպով կը ներկայացնէ գիմնազիստներու խեռ կեցուածքը.

— « ... Բայց կարմրօձիք պաշտօնազգեստով զարդարուած գիմնազիստների ինքնասիրութիւնը վնասուած կը լինէր Հայոց ուսումնարանի հնադարեան երկայն չուխաները հագած փթած սաների հետ ընկերակցութիւն անելով. ուստի եւ թոյլ չէին տալիս վերջիններին միանալ իրանց հետ. ամենամեծ շնորհը, որ կարող էին անել, յուշարարութիւնն էր, որ երբեմն յանձնում էին Ներսիսեաններին: Պատճառը պարզ էր, իրանց ի՞նչ գործն էր վարժ ընթերցանութիւնը, որ ամբողջ պիեսը թելադրէին դերասաններին ...»:

Այս տխուր դէպքին, կը յաջորդէ սակայն բարեբաստիկ դիպուած մը :

1863ին, Թիֆլիսի քաղաքական թատրոնին մէջ կը ներկայացուի «Արշակ Բ.» ողբերգութիւնը, որ հրապարակային մեծ նշանակութիւն մը կ'ընծայէ Միհրդատ Ամերիկեանցի անձին :

Հոս ալ սակայն, կը պատահի աննշան դէպք մը:

« Արշակ Բ.»ի կազմակերպիչը կ'ըլլայ Պերճ Պռօշեանցը, որուն Արեւելահայ Թատրոնի ծաղման ու զարգացման մասին կատարած շինարար գործը ծանօթ է ամենուեք : Պերճ Պռօշեանց երբ կը կատարէ դերաբաշխումը, Արշակի դերը կուտայ Վաղարշակ Շահխաթունեանցի (հայրը՝ ողբացեալ Աշօ Շահխաթունիի), Դրաստամատի նոյնքան կարեւոր դերը կը վերցնէ ինքը, իսկ Միհրդատ Ամերիկեանցին կը յանձնէ երրորդական դեր մը:

Եւ սակայն առաջին ներկայացումէ մը ետք, Պռօշեանց կ'անդրադառնայ որ սխալուած է իր դերաբաշխութեան մէջ :

Բայց թողունք նոյն ինքն Պռօշեանցին որ նկարագրէ այդ անցքը .—

« ... Երկրորդ օրն անձամբ դիմեցի Ամերիկեանցին եւ հազար աղաչանքով եւ պաղատանքով խնդրեցի նրան յանձն առնել Դրաստամատի դժուար կատարելի դերը, որ եւ կատարեց նա փառաւորապէս: Արշակ երկրորդով առ միշտ որոշուեց երեք հոգու դերասանական դերազանց ընդունակութիւնը. Վաղարշակ Շահխաթունեանց՝ իբրեւ սրտագրաւ ողբերգու, Ստեփանոս Մատինեանց՝ իբրեւ փորը բռնելու չափ զուարճացնող կատակերգակ եւ Միհրդատ Ամերիկեանցը՝ իբրեւ երկու սեռերի մէջ եւս շնորհքի տէր: Իրաւ է, «Արշակ Բ.»ի մէջ Ամերիկեանցը ողբերգական դեր միայն կատարեց, բայց փորձերի ժամանակ եւ հեղինական կէտերում արտայայտուեց, որ միաժամանակ եւ ողբերգակ դերասան էր եւ՝ կատակերգակ ...»: (Պերճ Պռօշեանց, «Թատրոն» հանդէս գրական եւ թատերական, Թիֆլիս 1895):

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

(Շար.)

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՑ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Ամերիկահայոց Թեմի Եկեղեցականաց Ա. Համագումարը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ, Դեկտեմբեր 2, 3, 4, Չորեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերու ընթացքին: Եռօրեայ համագումար մը, որ կուտար առիթ հոգեւոր ցնծութեան եւ կազդուրման : Միացեալ Նահանգներու հեռաւոր թէ մօտաւոր բոլոր քաղաքներէն, Հոգչ. եւ Արժ. հայրեր փութացեր էին Նիւ Եորք :

Դեկտեմբեր 2ի առաւօտը անջնջելի պատկեր մը դրոշմեց իւրաքանչիւրի սըրտին խորը: Տարիներու ընթացքին անուններով միայն զիրար ճանչցող եկեղեցականներ, կ'ողջագուրուէին եղբայրաբար :

Ստորեւ կուտանք լիակատար անուանացանկը ներկայ եկեղեցականներուն .—

1.— Գերշ. Տ. Խորէն Ս. Արք. Բարոյեան, Նախագահ Համագումարի եւ Հայրապետական պատուիրակ, 2.— Գերշ. Տ. Հրանդ Ս. Եպիսկ. Խաչատուրեան, Ամերիկահայոց Առաջնորդական Տեղապահ, 3.— Հոգչ. Տ. Օշական Արղ. Մինասեան, Հովիւ Ուայթընզվիլի, 4.— Արսէն Ա. քհնյ. Սիմէօնեանց, Հանգստեան կոչուած, 5.— Նշան Ա. քհնյ. Փափազեան, Հանգստեան կոչուած, 6.— Եղիշէ Ա. քհնյ. Մխիթարեան Ֆրէզնոյի, 7.— Սուրէն Ա. քհնյ. Բաբախեան, Տիթրոյթի, 8.— Մովսէս Ա. քհնյ. Շըրիգեան, Ուստրի, 9.— Պետրոս Ա. քհնյ. Գասպարճեան, Շիքակոյի, 10.— Խաչատուր Ա. քհնյ. Կիրակոսեան, Նիւ Պրիթընի, 11.— Ղեւոնդ Ա. քհնյ. Խոսրովեան, Փրավիտէնսի, 12.— Եղիշէ Ա. քհնյ. Գասպարեան, Հանգստեան կոչուած, 13.— Արսէն քհնյ. Ցակոբեան, Ֆիլատելֆիոյ, 14.— Բաբգէն քհնյ. Գասպարեան, Ֆրէզնոյի, 15.— Գուրգէն քհնյ. Գուտուլեան, Լոս Անճելըսի, 16.—Տիգրան քհնյ. Խոյեան, Ուոշինկթընի, 17.— Ասողիկ քհնյ. Գլըճեան, Նիւ Եորքի, 18.— Վահրիճ քհնյ. Շիրինեան, Սան Ֆրանչիսկոյի, 19.— Գուրգէն քհնյ. Եարալեան, Նիւ Ճըրզիի, 20.— Մուշեղ քհնյ. Տ. Գալուստեան, Ռէյսինի, 21.— Կորիւն քհնյ. Շըրիքեան, Կրանիթ Սիթիի, 22.— Գրիգոր քհնյ. Հայրապետեան, Պոսթընի :

Համագումարին կը նախագահէր Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոս Բարոյեան, կ'ատենապետէր Գերշ. Տ. Հրանդ Եպիսկ. Խաչատուրեան, Ա. ատենադպիր Տ. Վահրիճ քհնյ. Շիրինեան, Բ. ատենադպիր Տ. Գուրգէն քհնյ. Եարալեան :

Կազմուեցան երեք յանձնախումբեր .

1.—Հարցեր դասաւորող յանձնախումբ:

2.— Ճանապարհածախքեր դասաւորող յանձնախումբ :

3.— Շնորհակալութեան գիր պատրաստող յանձնախումբ :

Թղթակից՝ Գրիգոր քհնյ. Հայրապետեան (նախապէս Քէօրիքեան):

Տեղի ունեցան հինգ նիստեր: Առաւօտեան աղօթքներէն ետք, Պօղոս Առաքեալի թուղթերէն ընտրովի հատուածներ յօտենկայս ունկնդրուեցան: Սրբազան առաքեալին սա խօսքերը երկնառաք պատգամի մը տպաւորութիւնը գործեցին ներկաներուն վրայ.

«Այլ դու զուարթ կաց յամենայնի, եզնեաց, զգործս Աւետարանչի գործեա, զպաշտօնդ քո կատարեալ կալ :

Զի ես այսուհետեւ նուիրեալ եմ, եւ ժամանակ դարձի իմոյ հասեալ կայ : Զքաջ պատերազմ պատերազմեցայ, զընթացսն կատարեցի, զհաւատսն պահեցի: Այսուհետեւ կայ մնայ ինձ արդարութեան պսակն, զոր հատուսցէ ինձ Տէր յաւուր յայնմիկ արդարն Դատաւոր, ոչ միայն ինձ, այլ եւ ամենեցուն որ սիրեցին զյայտնութիւն ՆՈՐԱ»:

Բ. ՏԻՄ. Դ. 5–9

Ժողովականները միաձայնութեամբ որոշեցին առաջին օրն իսկ հաւատարմական հեռագիր մը յղել Վեհափառ Հայրապետին: Ստորեւ կուտանք հեռագրին պատճէնը :

Ն. Ս. Օծութիւն
Վեհափառ Տ. Տ. Զարեհ Ա.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ,
Անթիլիաս – Լիբանան

Ամերիկահայոց Կիլիկիոյ Թեմի Եկեղեցականաց Համագումարս, ներկայութեամբ քսան երկու եկեղեցականներու, գումարուած Նիւ Եորքի Ս. Լուսաւորիչ Մայր Եկեղեցւոյ ներքնասրահին մէջ, նախագահութեամբ բարձրաշնորհ Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոսի եւ Ատենապետութեամբ Տէր Հրանտ Եպիսկոպոսի, ձերդ Վեհափառութեան կը յայտնէ իր հաւատարմական ջերմ զգացումները եւ ձեզի կը մաղթէ երկար եւ երջանիկ գահակալութիւն: Աստուած անսասան պահէ Հայոց եկեղեցին եւ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռը :

ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՑ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Խոր հրճուանքով ունկնդրուեցաւ Վեհափառ Հայրապետին նամակը յատկապէս ուղղուած եկեղեցականաց Համագումարին, որմէ մասեր կուտանք ստորեւ :

« Ամերիկահայ Մեր Թեմի Արժանաշընորհ Քահանայ Հարց.:

Սիրոյ ողջոյն եւ օրհնութիւն բոլորիդ, որ հաւաքուած էք ի Նիւ Եորք, ընդ նախագահութեամբ Մեր Բարձրաշնորհ պատուիրակ Տ. Խորէն Արքեպիսկոպոսի, եւ կազմած համագումար, զրաղելու համար ձեր խնամքին յանձնուած պատուական հայ ժողովրդեան կարիքներով կամ ձեր ծուխերը յուզող այժմէական խընդիրներով :

Ցաջողութիւն ձեզի, եւ օրհնութիւն Համագումարիդ :

Թէեւ գիտակից էք այն բարձր պարտականութեան, զոր ձեռնադրութեան ժամանակ գիտակցաբար յանձն առիք, սակայն յարմար կը նկատենք, պատեհութիւնը, ձեզի անգամ մը եւս, եւ հայրաբար յիշեցնելու մի քանի հիմնական առաքինութիւններ, որոնցմով անպայման օժտուած պէտք է ըլլան քահանաները :

Նախ, հայ քահանան պէտք է ըլլայ հաւատացեալ, ու հաւատքի տարածիչ, եւ իր ամբողջ գործունէութիւնը պէտք է ձգտի մէկ գլխաւոր նպատակի, որ է հոգիներու փրկութիւնը: Երբեք մտահան պէտք չէ ընէք, թէ ձեր խնամքին յանձնուած հօտին հոգեւոր կեանքին կապակցութեամբ ահաւոր պատասխանատուութեան մը տակ պիտի գտնուիք Գերագոյն եւ անաչառ Դատաւորին առջեւ: Ի մտի ունեցէք, միշտ, առաքեալին պատուէրը ձեզի ուղղուած, եւ «Զգոյշ կացէք անձանց եւ ամենայն հօտիդ, յորում եդ զձեզ Հոգին Սուրբ Տեսուչ՝ հովուել զժողովուրդ Տեառն, զոր ապրեցոյց արեամբ իւրով» (Գործք. Ի. 28):

Հոգիներու փրկութեան ձեր սուրբ գործին հետ, որպէս ՀԱՅ քահանայ, նո՛յնքան սուրբ պարտականութիւն մը ունիք, ձեր հօտին հանդէպ : Հայ լեզուն եւ հայ արժէքներու պահպանութիւնը որպէս թանկագին աւանդ ձեզի յանձնուած են : Զանոնք առողջ եւ ծաղկեալ պահեցէք ու պաշտպանեցէք ժամանակի եւ մանաւանդ օտար միջավայրի աւերիչ ազդեցութեանց դէմ : Այս շատ կարեւոր հարցի կապակցութեամբ, մեզի անծանօթ չեն դժուարութիւնները: Սակայն Հայը ե՞րբ դիւրին կենցաղ ունեցած է, կամ առանց զոհողութեանց ու դժուարութեանց պահած է իր ազգային լեզուն ու նկարագիրը : Կը հաւատանք, թէ ձեր ապրած երկրին մէջ, ուր կը վայելէք լայն ազատութիւն, ըստ ամենայնի, կարող էք պահել Հայոց ոսկեղնիկ լեզուն, զայն զարգացնել եւ պարծանքով փոխանցել յաջորդ սերունդներուն, ու այսպէս՝ յաջորդաբար :

×

Եւ ի վերայ այսր ամենայնի, ձեր հանապազօրեայ աղօթքներուն մէջ զմեզ եւ մեր միաբանութիւնն եւս յիշեցէք, որպէսզի Տէրը մեզի պարգեւէ կարողութիւն եւ ուժ, ի կատար կարենալ ածելու համար այն ծանր պարտականութիւնը, զոր Ազգը դրաւ մեր ուսերուն վրայ, ի պայծառութիւն Հայաստանեայց եկեղեցւոյ եւ ի փառս Ամենակալին, որոյ շնորհք եւ խաղաղութիւն եղիցին ընդ ձեզ ընդ ամենեսեանդ, Ամէն :

Սիրոյ ողջունիւ եւ օրհնութեամբ.
Աղօթարար՝ ԶԱՐԵՀ Ա.
Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (118)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈՂՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Մինակ մաման քանի մը անգամ եկած էր աչքէ անցընելու նորեկներուն կայքը, ու շատ ողորմելի գտնելով զայն, պատուիրած էր Խաչոյի եւ խոհարարուհիին որ անկողնոցէն երկու անկողին հանեն՝ Կիւլիւկ հանըմին ու Սոֆիին համար : Հոգածութեան այս ցոյցին առջեւ, լուացարարուհիին աչուըները լեցուած էին : Աղջիկը շնորհակալութեան բառեր մըրմնջեց : Պառաւ խոհարարուհին, զոր այս անակնկալ ասպնջականութիւնը սրտմըտեցուցած էր, ցած ձայնով դժգոհանքի բառեր կը մըլտար .

— Աստ՞նք որ սատանային ծակէն ելան, կ'ըսէր, խոժոռ նայուածք մը նետելով նորեկներուն :

Իսկ Խաչոյի դէմքին վրայ ներքին գոհունակութեան մը ճառագայթը կար, որուն հոգեբանական բացատրութիւնը դուցէ ինք ալ չկարենար տալ. մինակ, Սոֆիին աչուըներուն անուշ ու թովիչ սեւեռումները բարեբար ազդեցութիւն մը կ'ընէին իր երիտասարդի թարմ ու կոյս զգայնոտութեանը վրայ ...

Ցորեկուան մօտ, տոքթորը վերջապէս բարեհաճեցաւ սենեակէն իջնալ: Ցաղթանակի ցոլացումը կար դէմքին վրայ :

— Բարի եկաք, բարի եկաք, ըսաւ մայր ու աղջկան ձեռքը բռնելով, շատ գոհ եմ որ մամայիս առաջարկը չմերժեցիք ...

Երիտասարդին տիրապետող ներկայութեանը, Սոֆի բոլոր մարմնովը կը դողար. եւ բառ մը չէր գտնար իրենց եղած այդ ընդունելութեանը համար սըրտերնուն զգացումը արտայայտելու :

— Օրիորդին համար ամէն տեսակէտով օգտակար պիտի ըլլայ այս փոխադրութիւնը, շարունակեց երիտասարդը, պիշ պիշ աղջկանը նայելով, վասն զի միայն մամայիս պէս ազնուական կնոջ մը հետ պիտի ապրի, այլեւ յանձն կ'առնեմ իր դաստիարակութեամբը զբաղելու .

— Շատ ազնիւ էք, մրմնջեց Սոֆի, ու իր տժգոյն դէմքը պահ մը կը շիկնէր:

— Աստուած սիրտիդ կէօրէ տայ, տոքթոր, հառաչեց Կիւլիւկ հանըմ, որ սակայն մեծ բան մը չէր հասկցած երիտասարդին խօսքերէն:

Երկու սենեակները աչքէ անցընելով, տոքթոր Մարկոսեան առաջարկեց մօրը որ Սոֆիին սենեակը համեստօրէն կահաւորուի : Մաման հաւանեցաւ: Տարբերը պատրաստ էին: Ամիրային տունը կարասիներով կը յորդէր: Ամբողջ սենեակներ կային ճոխօրէն կահաւորուած, որոնց դուռը կը բացուէր փոշիները վանելու համար միայն, ամիսը մէկ երկու հեղ : Մէկ քանի թիկնաթոռ, երկու դորգ, հայելի մը, քոնսոլ մը իսկոյն փոխադրըուեցան դետնայարկի այդ սենեակը: Տիկին Մարկոսեան, բարեացակամութեան տաղնապէ մը բռնուած, ամէն մէկ կարասիին տեղաւորուելուն՝ մաղթանք մը կ'ունենար աղջկան հասցէին.

— Բարով վայլես աղջիկս ...

— Շնորհակալ եմ, Տիկին:

Տոքթորը փափաք յայտնեց մօրը որ Սոֆի միշտ մասնակցէր իրենց ճաշերուն: Այս առաջարկը սիրայօժար ընդունուեցաւ: Լուացարարուհին խոհանոցը պիտի ճաշէր, խոհարարուհիին եւ Խաչոյին հետ: Ցորեկուան ճաշին վրայ հասաւ Թադէոս աղան :

— Տեսա՞ք մի ինչ աղէկ խերով բան եղաւ, յայտարարեց ան բոլորչի ու յաղթական նայուածքով մը դէպի նորեկները ... Ամիրայի տուն բսածդ կտոր մը խալապալիը կ'ըլլայ ... հէ՞ :

Սեղանին վրայ, Մերկերեան, քանի մը դաւաթ մը կլլելէն ետքը սկսաւ տան ներքին նոր կարգադրութիւնները տնօրինել:

— Դուն, աղջիկս, կ'ըսէր Սոֆիին դարձած, դուն հանըմին բէշէն չես զատուիր. նայէ քի ինքինքդ հազ ընել տաս ... հէմ տոքթորէն ալ դաս առ. շատ բան կը սորվիս անկէ, հէ՞, տոքթոր, ի՞նչ ըսիր :

— Ինչո՞ւ չէ, փութաց պատասխանել Մարկոսեան, պարապ ժամանակներս կը նամ օրիորդին օգտակար ըլլալ :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԸՆԿ. ԲԱԼԱՅԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Բժիշկ Արտաշէս Բալայեան (Նիւ Եորք) կը խնդրէ մեզմէ յայտարարել թէ իր ողբացեալ եղբօր՝ Գերասիմ Բալայեանի *յուղարկաւորութեան, դամբարանի, տապանաքարի եւ այլ ծախքերը վճարուած են իր կողմէ :*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250) : Դիմել *Յառաջի* հասցէով :

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին *, կէս օրէ առաջ, հայկական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ձայնասփիւռէն :*

Միջին ալիք՝ 196 մ. :

Կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10 :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները. — Ողբացեալ Տիկին Աննա Գաբրիէլեանի մահուան առիթով Տ. Խօսրով քհնյ. Ա. — սատուրեանէ եւ Պ. Տ. Տէրոյեանէ 10ական Ն. Ֆ. : Եւ Ողբացեալ Տիկին Հոփ — սիմէ Տէր Սիմոնեանի մահուան առիթով Սալնոյ Ջորի Հայր. Միութենէն 10Ն. Ֆ. :

× *Երեւանէն Մանուշակ Համբարձումի Աւագեան կը փնտռէ իր հօրեղբայրը Թեւոս Թեւոսեան (կնոջ անունը Մարգրիտ), որ կը կարծուի Մարսէյլ գտնուիլ եւ նամակ ունի : Ստանալ եկեղեցիէն :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տիկին Ռոզ Հանըմեան, իր ամուսնոյն՝ Արտաւազդ Հանըմեանի *յիշատակին քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ֆ. Կ. Խաչի Անկէնի մասնաճիւղին :*

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 14 *Փետրուար ժամը* 17էն 24 *, տեղի կ'ունենայ մեծ պատրաստութեամբ,* Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի *Հայ Ուս. Տան պարահանդէսը՝ Վարդիվանեան նուագախումբի առաջնորդութեամբ :*

Հասոյթը պիտի յատկացուի Հայկ. Ուսանողական Տան գրադարանի, ինչպէս նաեւ սալերու ճոխացման :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ (ՇՈՐԳՈՆԻ ՄԷՋ)

ՄԱՐՏ 13 ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Անի կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին*, սովորական հաւաքատեղին :*

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30*ին* Տէսինի *կոմիտէն : Կը հրաւիրուին Փոն տը Շէրիւիի ընկերները :*

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր. 20*ին, Շաբաթ երեկոյեան :*

Սիփան — Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի) : Ապրիլ 17*ին*

×

ԴՊՐՈՑԱՍէՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը

ՄԱՐՏ 27ԻՆ

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13*ին, Կիրակի ժամը* 16*էն մինչեւ* 24*, Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ :*

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ,
կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7·, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹՌՉՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ :

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն, *Հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :*

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՋԱՏՈՒԿԸ

(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ

Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն *Մուտք* 3 Ն. Ֆ. (300) *եւ* 5 Ն. Ֆ. (500)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

JEUDI 4 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8714 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4515

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՇԱՀԵՑԱ՞Ն ԹԷ ԿՈՐՍՆՑՈՒՑԻՆ

Ցիւրիխի եւ Լոնտոնի մէջ վերջնական համաձայնութեանց յանգելէ մէկ տարի վերջ ալ տակաւին լուծուած չէ Կիպրոսի խնդիրը :

Որոշուած էր ամսոյս 19ին անկախ Հանրապետութիւն հռչակել կղզին : Նոյն օրը Անգլիացիները պարտաւոր պիտի ըլլային Կիպրոսի կառավարութեան փոխանցել իշխանութիւնը, իրենց վերապահելով միայն կարգ մը ռազմագիտական խարիսխներ :

Այս վերջիններուն տարածութիւնն ու անգլիական իշխանութեանց այդ շրջաններուն մէջ վայելելիք առանձնաշնորհները ճշդելու համար վերջերս տեղի ունեցող բանակցութիւնները ձախողութեան մատնուեցան եւ բանագնացները իրենց երկիրները վերադարձան :

Բանակցութեանց կը մասնակցէին Անգլիոյ, Յունաստանի եւ Թուրքիոյ արտաքին նախարարները, Կիպրոսի Հանրապետութեան ընտրեալ նախագահ Մակարիոս Արք. եւ կղզիի Թուրքերուն ներկայացուցիչը Տոքթ. Քիւչիւք :

Անգլիացիները կը պահանջէին, որ իրենց ռազմախարիսխները զետեղուին հարիւր քառակուսի մղոն տարածութեան վրայ, մինչ Մակարիոս յանձնառու կ'ըլլար միայն 36 քառ. մղոն շնորհելու :

Կողմերը անդրդուելի մնացին իրենց տեսակէտներուն վրայ եւ բաժնուեցան առանց եզրակացութեան մը յանգելու : Կ'ըսուի թէ Անգլիոյ արտաքին նախարարը տասը օր պայմանաժամ տուած է Մակարիոս Արք.ի՝ ընդունելու համար իր առաջարկները, որոնք վերջնական են : Իսկ կղզիին յոյն եւ Թուրք ներկայացուցիչները համաձայն չեն որեւէ զիջումի :

Բանակցութեանց խզումին բնական հետեւանքն եղաւ ա՛յն, որ մէկ ամսով յետաձգուեցաւ Կիպրոսի Հանրապետութեան Հռչակումը : Ըստ անգլիական սահմանադրութեան, խորհրդարանը նախապէս պէտք է վաւերացնէ Կիպրոսի անկախութիւնը, ինչ որ ժամանակի կը կարօտի :

Եթէ կարելի չըլլայ համաձայնութեան եզր մը գտնել, վախ կայ որ Անգլիացիներուն դէմ ահաբեկչական շարժումները վերսկսին կղզիին մէջ :

Անգլիոյ հանրային կարծիքը վրդովուած է այս հաւանականութեան առջեւ եւ կարգ մը թերթեր կը պահանջեն, որ Մեծն Բրիտանիա հրաժարի Կիպրոսի երկու խարիսխներուն վրայ վեհապետական իրաւունքներ պահանջելէ եւ գոհանայ միայն «վարձակալական պայմանագրութեամբ» մը :

Յոյն հայրենասէրները, որոնք ամբողջ հինգ տարի կռուեցան անգլ. իշխանութեանց դէմ՝ կղզին Յունաստանի կցելու (Էնոսիս) համար, շահեցա՞ն ի վերջոյ թէ կորսնցուցին :

Ահաբեկչական շարժումներու ընդհանուր վարիչ Զօրավար Կրիվաս, որ «ազգային հերոս» հռչակուեցաւ, Լոնտոնի համաձայնագրէն վերջ բոլորովին դժգոհ՝ հեռացաւ Կիպրոսէն եւ անցաւ Յունաստան, ուր կը մնայ :

Ջուրն ինկաւ Էնոսիսը : Ո՛չ միայն կղզին չկցուեցաւ Յունաստանի, այլ Թուրքերը որ 1878էն ի վեր հրաժարած էին Կիպրոսի վրայ ամէն իրաւունքէ եւ զայն յանձնած Անգլիոյ, այժմ կը վերադառնան այնտեղ՝ զօրագունդով մը : Թուրքիոյ արտաքին նախարարը իր ձայնը կ'ունենայ կղզիին ճակատագիրը վճռելու կոչուած ժողովներու մէջ : Թուրք փոքրամասնութիւնը նախարարներ եւ երեսփոխաններ պիտի ունենայ Կիպրոսի Հանրապետութեան մէջ :

Յոյները շահեցա՞ն թէ կորսնցուցին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԷԿ ՏԱՐՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ ԲԱՑԱՌԻԿ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՍՏԱՑԱՒ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԷՆ

79Ի ԴԷՄ 449 ՁԱՅՆՈՎ

ՊԻԱՃԻ, ԼԱԿԱՅԱՐՏ ԵՒ ՔԱՌԻՍ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Ինչպէս կը նախատեսուէր կառավարութիւնը Երեքշաբթի օր Ազգ. Ժողովէն, մէկ տարուան համար բացառիկ իրաւասութիւններ ուզեց համաձայն Սահմանադրութեան 38րդ յօդուածին : Ազգ. Ժողովէն ետք, Ծերակոյտը պիտի վաւերացնէ այս առաջարկը :

Ըստ այդ յօդուածին՝ « Իր ծրագրին գործադրութեան համար կառավարութիւնը կրնայ, խորհրդարանէն արտօնութիւն ուզել, հրամանագրով ճշդելու համար ինչ որ ընդհանրապէս օրէնքի մարզին մէջ կը գտնուի, եւ այս՝ սահմանափակ ժամանակամիջոցի մը ընթացքին :

Հրամանագրերը կը տրուին Նախարարաց Խորհուրդին կողմէ, Պետական Խորհուրդին կարծիքը ստանալէ ետք : Ի զօրու կ'ըլլան իրենց հրատարակութենէն անմիջապէս ետք, բայց եթէ օրէնքին ծրագրին վաւերացումը չէ ներկայացուած Խորհրդարանին, կը բեկանուի » :

Երեքշաբթի իրիկուն, Ազգ. Ժողովին առջեւ, նիստին բացման առաջին առթիւ խօսք առաւ վարչապետ՝ Տըպրէ ներկայացնելով կառավարութեան ծրագիրը .—

Ստորեւ ճառին գլխաւոր մասերը .—

« Անցեալ շաբաթ, Ալժէի մէջ Ֆրանսացիներ ապստամբեցան կառավարութեան դէմ եւ որովհետեւ ծայրայեղութեան դիմեցին, վախցանք որ քաղաքացիական պատերազմ մը կը պայթի :

« Երկրին պետական մարմինները քննելու վրայ են ըմբոստութեան շարժառիթը եւ յանցաւորները : Պէտք է վերջ տալ անորոշ այս կացութեան : Պէտք է կառավարութիւնը իր ձեռքին մէջ ունենայ անհրաժեշտ իրաւասութիւնները, դէմ դնելու համար ամէն ձեւի եւ գոյնի « ըմբոստութեանց » :

« Մէկ բան անվիճելի է . Ֆրանսայի որդեգրած քաղաքականութիւնը Ալժերիոյ առնչութեամբ միակ տրամաբանական ձեւն է, ամէն Ֆրանսացի պէտք է համոզուի : Դժուարութիւնները շատ են : Մտաբերեցէք՝ հինգ տարի անընդհատ պատերազմի թատերաբեմ դարձած է Ալժերիան, ստեղծելով դիւրազգած քաղաքացիներու հոծ թիւ մը :

× Առաջին առթիւ խաղաղեցումը պիտի շարունակուի : Բանակին գլխաւոր նպատակակէտն է : Ֆրանսայի անունով զինադուլի առաջարկ մը ներկայացուեցաւ, պայմանները ճշդուեցան, սակայն անպատասխան մնացինք : Արդ՝ պիտի շարունակենք մեր գործը : Երբ խաղաղութիւնը վերահաստատուի, Ալժերիոյ ժողովուրդը իրաւունք պիտի ունենայ արտայայտուելու, որոշելու իր ապագան :

« Որպէսզի գլուխ հանենք մեր մտադրութիւնները, պէտք է որ մարդ մը ունենանք, անցեալ շաբաթ տեսանք այդ մարդը, բովանդակ երկիրը տը Կոլին կողքին կեցաւ : Պետին պէտք է օժանդակեն քաղաքական մարմիններ, սակայն այդ մարմինները պէտք է ունենան՝ հնարաւոր միջոցներ :

× Արտակարգ իրաւասութիւն կ'ուզենք նախ խաղաղեցնելու համար Ալժերիան, ապա կարգ ու կանոնը վերահաստատելու համար : Աւելի աւելին չենք ուզեր : Եթէ բարենորոգումներ պիտի կատարուին, եթէ օրէնքներ պիտի վերամշակուին, այդ պարագաներուն ձեր կարծիքը պիտի առնուի ու որոշումը պիտի տրուի ձեր կողմէ :

« Ուրիշ կարեւոր կէտ մը : Հանրապետական սկզբունքներուն եւ ազատութիւններուն պիտի չդպինք : Արդէն փաստ է որ «արտակարգ իրաւասութիւններու » շրջանին խորհրդարանը պիտի հաւաքուի, գործէ, ինչպէս կը նախատեսէ Սահմանադրութիւնը եւ ինչպէս փորձը ցոյց տըւած է, Խորհրդարանը երբ կը գործէ, գոյութիւն կ'ունենան նաեւ քննադատութիւններ : Իսկ ազատ արտայայտութիւնը տարրական իրաւունք մըն է, միեւնոյն ատեն ապահովութիւն մըն է : Մեր պահանջած արտակարգ իրաւասութիւնները սահմանափակ հարցերու համար է միայն :

« Ազատութենէն դուրս Ֆրանսա մը չի կրնար գոյութիւն ունենալ : Գիտենք այս : Ազատութիւնը իրաւունք մըն է» :

Հաւանական կը թուի որ արտակարգ իրաւասութեանց շրջանին, առաջին առթիւ կառավարութիւնը փոփոխութիւններ կատարէ դահլիճէն եւ բանակէն ներս :

Վարչապետին ճառէն ետք «անկախները» կը քաշուին խորհրդակցելու : Երկու տրամադրութիւն կը նկատուի իրենց մօտ : Մեծամասնութիւն մը որ դէմ է Վարչապետին շնորհելու արտակարգ իրաւասութիւններ եւ փոքրամասնութիւն մը որ որոշ պատճառներով համակարծիք է :

Քրիստոնեայ – Դեմոկրատ, նախկին Վարչապետ՝ Պիտօ խօսք առնելով կը ձաղկէ կառավարութեան ծրագիրը .— « Կ'ուզեմ գիտնալ — հարց կը դնէ ընդդիմադիր երեսփոխանը, թէ վարչապետը ի՞նչ կը մտածէ 1958 Մայիսին ըրած իր յայտարարութեանը մասին : Տըպրէն չէր որ կ'ըսէր — երբ Ալժերիոյ մասին կը խօսինք մեր մտքին մէջ կուգան տեղւոյն ֆրանսացի ժողովուրդը : Ժամանակը չէ՞ միթէ պատժելու Մայիս 13ին կազմակերպիչները» (հեղինակն) :

Յիշելէ ետք թէ 1934ին խորհրդարանը որոշեց «էջը դարձնել» այսինքն մոռնալ հինը եւ սկսիլ նորը, Պիտօ դառնալով վարչապետին կը յայտարարէ .— «Մտաբերեցէք, փորձեցէք հասկնալ որ ձեր ճառին վրայ հիմնուելով մարդիկ Ալժերիոյ մէջ տեսակէտ ճշդեցին եւ ութ օր առաջ ալ զէնք բռնեցին » :

Խօսք առած են նաեւ՝ Թերնուար (Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար), Քատարի (Ալժերիոյ երեսփոխան), Պրոքաս (Ժողովրդավար համաձայնութիւն) : Վիճաբանութեանց ընթացքին Վարչապետը հարկ տեսած է մի քանի անգամ միջամտելու :

Վերջապէս առաւօտեան ժամը 1.30ին կառավարութեան առաջարկը քուէարկուած է 79ի դէմ 449 ձայնով :

Դէմ քուէարկած են համայնավար տասը երեսփոխանները, որոնք կ'առարկեն թէ նման օրէնքի մը վաւերացումը կը նշանակէ պարզապէս «անհատի մը իրաւասութեանց յաւելումը» Դէմ քուէարկած են նաեւ Ժ. Պիտօ եւ ծայրայեղ աջեր :

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Երեքշաբթի օր Օռլիի օդակայանին մէջ ձերբակալուեցան երեսփոխաններ՝ Պիաճի եւ Քառուա :

Միւս կողմէ ըստ «Իմանիթէ»ի հրատարակած լուրերուն կացութիւնը «մտահոգիչ» է Ալժէի մէջ, ուր ապստամբները ազատ կը պտըտին եւ ուր Տըմառքէ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին կը յայտարարէ թէ Օրթիզ գաղտնի տեղ մը գացած է :

Միջազգային մամուլի կարծիքով ամէն բան չէ լուծուած եւ Հռոմի Իլ Փայէզէն կը գրէ թէ տը Կոլ այսօր կը գտնուի 20 ամսուան իր վարած հակասական քաղաքականութեանց հետեւանքներուն առջեւ եւ եթէ այս առիթէն չօգտուի, ամէն

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱՐՈՔԻ գահակալը՝ Մոհամմէտ Ե. կը շարունակէ իր շրջապտոյտը արաբական երկիրներուն մէջ : Եգիպտոսէն ետք, հասած է Յորդանան ուր հիւրը եղած է տեղւոյն երիտասարդ գահակալին : Այժմ կը գտնուի Պաղտատ : Ամմանի մէջ երկու երկիրներու գահակալները զեկոյցով մը յայտարարած են թէ Պաղեստինը արաբական հող է, Մաւրետանիան մաս կը կազմէ Մարոքի եւ Ալժերիան պէտք է ինքնավար դառնայ :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ եւ Սուրիոյ միջեւ կացութիւնը վերստին վատթարացած է : Արդարեւ քանի մը օրերէ ի վեր զինական բախումները անպակաս են երկու երկիրներուն միջեւ : Իսրայէլեան բանբերը կը յայտարարէ թէ Թէլ – Աքչերի շրջանը ուր տեղի ունեցած են բախումները Իսրայէլի մաս կը կազմէ : Սուրիա հակառակը կը պնդէ : Երկու կողմերն ալ սպաննուածներ եւ վիրաւորներ ունեցած են :

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ Խաղաղականի ուղղութեամբ արձակած է բազմայարկ միջերկրային նոր հրթիռ մը : Ինչպէս գրած էինք, առաջին հրթիռը արձակուեցաւ Յունուար 20ին :

ՓԱՆՔՈՎԻ կառավարութիւնը յուշագիր մը ղրկած է Արեւմուտքի «Երեքներուն» : Յայտարարելէ վերջ թէ Ատընաուըրի ճառը Պերլինի առնչութեամբ «գրգռութիւն» մըն է եւ կը վտանգէ արեւմուտքի եւ արեւելքի փոխյարաբերութիւնները ծանօթագրութիւնը կ'աւելցնէ : « Արեւմտեան Պերլինը մաս չի կազմեր Արեւմտեան Գերմանիոյ» : Պատասխանելով ընդհանրապէս Փանքովի կառավարութեան եւ առհասարակ Խրուշչեւի յայտարարութիւններուն Պերլինի մասին, Ատընաուըր յայտարարած է թէ «Խրուշչեւ կ'ուզէ ունենալ Պերլինը որպէսզի գերման ժողովուրդը կորսնցնէ իր հաւատքը արեւմտեան դաշնակիցներուն վրայ» : Այս առթիւ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը շեշտած է թէ տը Կոլ զօրավիգ պիտի կանգնի Գերմանիոյ դատին :

ՊՐՒՔՍԷԼԻ մէջ բացուած է եւրոպական հաւաքականութեան խորհուրդի (հասարակաց շուկայ եւ եւրատոմ) նոր նստաշրջանը : Հաւանական կը թուի որ Յունաստան եւ ապա Թուրքիա մաս կազմեն եւրոպական խորհուրդին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ, Փետրուար 2ին, բացուած է արեւելեան երկիրներու (խորհրդային) երկրագործական համագումարը : Օրակարգի գլխաւոր հարցերն են. — երկրագործական խնդիրները եւ համայնացման գործը առաջ տանելու միջոցները :

ՔԱԹԱՆԿԱՅԻ մէջ (Պելժ. Քոնկօ) երկու հակառակորդ ցեղեր «պատերազմած» են : Հինգ մեռեալ եւ 15 վիրաւորուածներ կան :

ՔԵՐԱԼԱ (Հնդկաստան) Նահանգային ընտրութիւններուն Նեհրուի «խորհրդարանի» կուսակցութիւնը շահած է 126 աթոռներէն 75ը : Ընկերվարականները եւ մահմետական լիկը իրենց միջեւ կը բաժնեն վաթսուն աթոռներ, իսկ համայնավարները՝ 15 : Նախապէս նահանգը ամբողջութեամբ կը գտնուէր համայնավարներուն հակակշռին տակ :

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Ահրամ» թերթը կը հաղորդէ թէ եգիպտական զինեալ ուժեր մեկնելու վրայ են՝ Պաղեստին, դէմ դնելու համար իսրայէլեան հաւանական յարձակումի մը : Սուրիոյ Իսրայէլեան սահմանագլուխին վրայ ստեղծուած վերջին ցաւալի դէպքերը ըստ երեւոյթին ծանր միջադէպքերու առիթ պիտի տան : ՄԱԿի շրջանակները մտահոգուած են :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ
ԹԻՒ 1 ԳԱՂՏՆԻ ԶԷՆՔԸ

Սպիտակ Տան իր դահլիճին մէջ կանգնած, Այզընհաուըր սկսաւ կարդալ ճանապարհորդական ուղեցոյցը, զոր Նիքիթա Խրուշչեւ, դէպի Միացեալ Նահանգները ծրագրուած իր այցելութեան առթիւ, կը ներկայացնէր Այքին, երբ ապշահարեցաւ յանկարծ, ու բոլորովին սրտնեղ, ճակտին քրտինքները սրբելով, դարձաւ իր աշխատակիցներուն եւ ըսաւ.
— Զարհուրելի՛ է, զարհուրելի՛, ամէն բան գիտեն մարդիկը :

Պարոն Խրուշչեւ կը փափաքի այցելել մեր օրինակելի ու տիպար ագարակները, որոնց մասին ոչ խօսուած է, ոչ ալ լսուած՝ նոյնիսկ Ամերիկայի մէջ, մեր գործարանները, որոնք յատկորոշուած քանի մը մասնագէտներու միայն ծանօթ են, մեր կառուցանելի շինութիւնները, որոնց անունը հազիւ երեւցած է մեր մամուլին մէջ :

Խորհրդ. Միութեան գործերուն մասնագէտ մը կ՚ըսէ. — Բոլոր մարզերուն մէջ ալ նոյնն է պատկերը : Ռուսական հրատարակութիւնները շատ աւելի խնամուած եւ մասնագիտացած լուրջ աշխատասիրութիւններ ու տեսութիւններ կը նուիրեն Միացեալ Նահանգներու մասին քան մեր հրատարակութիւնները :

Ճարտարարուեստի մարզին մէջ ներքին անհամաձայնութիւն մը, գաւառային գործադուլները, աշակերտի մը համալսարանէ մը արտաքսուիլը կամ ձայնասփիւռի խօսնակներէն մէկուն հեռացուիլը անմիջապէս արձագանգ կը գտնեն խորհրդային թերթերուն մէջ, ու առաջին էջերուն վրայ խոշոր վերտառութիւններով լոյս կը տեսնեն՝ խմբագրութեան կողմէ պատշաճ մեկնաբանութիւններով :

Հոն ուր մենք կը պայքարինք մութին մէջ, Ռուսերը ամէն ինչ կը տեսնեն ու գիտեն : Բայց ի՞նչպէս կ՚ընեն :

1959 Օգոստոսին հազիւ յաջողեցան թեթեւօրէն վերցնել երկաթեայ վարագոյրին մէկ ծայրը : Օտարականներ մասամբ կարողացան այցելել Խորհրդ. Միութեան թիւ մէկ գաղտնի զէնքերուն դարբնոցները, ինչպէս կ՚անուանէ ու կը գրէ «Քոսմէլլասիոն»ի մէկ յօդուածագիրը: Մոսկուայի մէջ աւարտելու վրայ է եօթը յարկանի հսկայ շէնք մը, դրօսաշրջիկներ մասնաւոր արտօնութեամբ կարողացան այցելել այդ շէնքին երկու յարկերը միայն, (մնացեալ հինգ յարկերը արգիլուած են այցելուներուն): Հիմնարկութեան պատասխանատու վարիչը անոնց վերապահութեան բացատրեց թէ ի՛նչ բանի կը ծառայէ այս հաստատութիւնը : 2000 մասնագէտներ արդէն տեղաւորուած են այս շէնքին մէջ, մօտ ատենէն 6500ի պիտի բարձրանայ անոնց թիւը :

Խորհրդ. Միութեան մէջ այս լուրերը քաղող հաստատութեան համար անսահման վարկ բացուած է : Ըստ իրենց՝ աշխարհի առաջին կեդրոնն է, որ կը կոչուի «Տեղեկութիւններ կորզող Տուն» :

Այս հաստատութեան պաշտօնեաները կը կարդան, կ՚արձանագրեն, մանրակրկիտ կը քննեն, կ՚ամփոփեն, վերլուծման կ՚ենթարկեն, կը դասաւորեն տիեզերքի վրայ լոյս տեսած այլազան լեզուներով ամէն հրատարակութիւն, եւ գիտական, քաղաքական, մասնագիտական, երաժշտական, գեղարուեստական լուրերը կը յանձնեն փնտռտուք կատարող վերին մարմնոյ ուշադրութեան :

1932ին Անգլիացի մեծ աստղագէտ մը, Քամբրիճ, թղթատելով Լուվէնի համալսարանի տարեգրքերէն մին, որ գետին ինկեր էր, պատահմամբ գտաւ եւ լոյս աշխարհ բերաւ արդի ամէնէն սարսափելի առարկաներէն՝ հիւլէի տեսութեան նախնական եւ սկզբնական գաղտնիքը :

Երբ, 1952ին, ամերիկեան «Վէսթէրն Էլէքթրիք» ընկերութիւնը իր նոր շէնքը կը փոխադրուէր, դիւաններուն մէջ գտնուեցաւ 1910ին հեռահաղորդութեան արուեստական շինութեան մասին պատրաստուած գաղտնի տեղեկագիր մը, որ մասնագէտի մը կողմէ կատարելագործուած, բայց դժբախտաբար դիւաններուն մէջ մնացած եւ մոռացութեան մատնուած էր : Համաշխարհային երկրորդ պատերազմի ընթացքին, այս գործիքին գաղտնիքը գտնելու համար ամերիկեան կառավարութեան կողմէ կատարուած բոլոր փորձերն ու փնտռտուքները ի դերեւ ելած էին եւ անյաջողութեան մատնուած :

1951ին Խորհրդ. Միութեան վարիչ մարմինը գաղտնի շրջաբերականներով կը հրահանգէր բոլոր համալսարաններուն եւ գիտական հաստատութիւններուն որ արձանագրեն օտար լեզու գիտցող բոլոր ուսանողները, մասնագէտները եւ փրոֆէսէօրները : 1952ին ուրիշ գաղտնի շրջաբերականով մը կը հրահանգուի բոլոր լեզուագէտներուն որ կարդան աշխարհի մէջ լոյս տեսած օրաթերթերը, պարբերաթերթերը, ամսաթերթերը, մասնագիտական, քաղաքական, քարոզչական տեսութիւնները, մէկ խօսքով բոլոր օտար հրատարակութիւնները:

1954ին Խորհրդ. Միութեան ամբողջ տարածութեան վրայ հարիւր յիսուն հազար պաշտօնեաներ, այլազան լեզուներով հրատարակութիւնները կարդալով, վերլուծման կ՚ենթարկեն տարեկան անձ գլուխ երկու հազար յօդուած: Գործը հոս չի վերջանար, պէտք է բիւրեղացնեն, մանուածապատ ու կնճռոտ լուրերը մարսելի դարձնեն :

Ֆրանսայի, Ամերիկայի, Եւրոպայի, Ափրիկէի կամ Արեւելքի գիտնականները ռուսերէն կը սորվին պարզապէս կարենալ կարդալու համար: Իսկ Ռուսերը կը կարդան ամէն բան, կ՚ուսումնասիրեն, կ՚ամփոփեն բոլոր մասնագիտութիւնները առանձին առանձին բաժանումներու վերածած եւ դասաւորած կը տեղաւորեն մասնաւոր դարակներու մէջ :

Այս հիմնարկութիւնը չորս հազար էջնոց հսկայ ամսաթերթ մը կը հրատարակէ, ընթերցող հասարակութեան եւ մասնագէտներուն մտաւոր սնունդ մատակարարելու համար :

1959ին, Խորհրդ. Միութեան պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով, անձ մը հսկայական գումարներով վարձատրուեցաւ եւ շքանշաններով փառաւորուեցաւ, գիտական վերջին մեթոտներով իր կատարելագործած թարգմանական մեքենային համար, — այս գիւտին ալ հեղինակը... Ֆրանսացի մըն էր :

1900 թուականներէն ի վեր կատարուած պրպտումներուն, տեսութիւններուն եւ գտնուած գիւտերուն իբրեւ արդիւնք, լոյս աշխարհ եկաւ այս հրաշք մեքենան որ գրական կամ գիտական հատուած մը կը թարգմանէ հինգ վայրկեանէն: Նոյն հիմնարկութեան արգիլուած հինգ յարկաբաժիններուն մէջ գիշեր եւ ցերեկ անընդհատ կը թարգմանուին — առայժմ միայն ֆրանսերէն եւ անգլերէն — այն կարեւոր նիւթերը, որոնք անհրաժեշտ կը նկատուին: Մօտ ատենէն պիտի ձեռնարկեն գերմաներէն, չինարէն եւ յառաջիկային այլ լեզուներու թարգմանութեանց գործին :

Քանի մը տարիէն ռուսերէնի պիտի թարգմանուին դարուս սկիզբէն ի վեր գիտական գետնի վրայ կատարուած բոլոր տեսութիւնները եւ գիւտերը, եւ 4000 էջնոց ամսագրին շնորհիւ՝ ընթերցողները պիտի տեղեկանան թէ ինչ կ՚անցնի կը դառնայ գիտական մարզին մէջ :

Ամերիկացի թղթակից մը, այցելած ըլլալով այս «Տեղեկութիւն կորզող Տուն»ը, կ՚եզրակացնէ — Խորհրդ. Միութեան ամէն մէկ մասնագէտ իր ետին ունի՝ աշխարհի չորս ծագերուն ցրուած կէս միլիոն օգնականներ, որոնք պրպտում կը կատարեն անընդհատ եւ չարունակաբար :

Թ. Ն. ՏԻԳՐԱՆԱԿԵՐՑԻ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՄԻՀՐԴԱՏ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆՑ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կը հասնի շրջան մը, ուր այլեւս Թիֆլիսի թատերական խաղացանկին մէջ ցանցառ կը դառնան ողբերգութիւնները :

Գաբրիէլ Սունդուկեանց հրապարակ կը հանէ իր ժողովրդական տիպարները, որոնց մէջ Ամերիկեանցը յաջողապէս կը փայլի եւ իր սեփականութիւնը կը դարձնէ մասնաւորապէս բացասական եւ յաճախ ալ կատակերգական տիպարները :

Ժողովուրդէն արհամարհուած վաշխառու, ժլատ, մոցիքուլ (միջնորդ), մատնիչ, խարդախ, խաբեբայ եւ նման տիպարները բեմին վրայ Ամերիկեանց կը հասցնէր արուեստի կատարեալ բարձրութեան մը :

Իսկ կատակերգական տիպարներու ստեղծագործութեան ժամանակ, Միհրդատ Ամերիկեանց մասնաւոր ճիգ ու ջանք թափելու կարիք չէ ունեցած : Անոր բնութենէն ստացած արտաքինը մեծապէս օգնած է իրեն : Հաստ շրթունքներ, ծաղկոտ երես, խոժոռ եւ տգեղ դէմք մը՝ անճոռնի ծամածռութիւններով, կազմած են աղն ու պղպեղը իր կատակերգական սեռին :

Արեւելահայ Թատրոնին մէջ երկու հոգի բացառապէս կոթողային ստեղծագործութիւններ են յայտնաբերած Գաբրիէլ Սունդուկեանցի տիպարներու ներկայացման ընթացքին — Գէորգ Զմշկեան եւ Միհրդատ Ամերիկեանց, երկու ընկերներ, որոնք իրենց բովանդակ կեանքին ընթացքին, հակառակ յաճախակի փոթորիկներու, հակառակ իրենց մէջէն անցած բազմաթիւ «սեւ կատու»ներու, մինչեւ իրենց մահը մնացած են սրտակից ընկերներ, շաղկապուած բեմի «տախտակներուն» առթած յոյզերով ու յոյսերով, տենչերով ու ըղձանքներով:

Գաբրիէլ Սունդուկեանցի գործերու ներկայացման ընթացքին, երկու ընկերներուն միջեւ բախումները յաճախակի են եղած, եւ սակայն միշտ ալ ամպերը շուտով են փարատած իրենց սրտակից ընկերութեան երկնակամարէն :

Դարձեալ Պռօշեանց կը գրէ այս առթիւ. —

« — Տօ՛, փուչ կենդանի... բացագանչում էր Զմշկեանը, է՛հ ...

« — Վայ, ես քո հոգուն մեռնեմ, Գէորգ ջան, պատասխանում էր Ամերիկեանցը եւ նորից դարձան կաթն ու կորեակ...»: (Թատրոն, Թիֆլիս 1895):

Եւ սակայն, Թիֆլիսի «Արաքս» հանդէսին մէջ, նոյնինքն Գէորգ Զմշկեան իր «Թատրոնական Յուշերով», հետեւեալ կերպով կը նկարէ Ամերիկեանցի դէմքը.

— « ... Եթէ Ամերիկեանցը մի ուրիշ առաւել լուսաւոր ազգի սերունդից լինէր, բարձր եւրոպական կրթութիւնով, գուցէ նա դերասանութիւնից առաւել մեծ գործունէութեան ասպարէզ կ՚ունենար : Դերասանութիւնը նրա համար բացի այն, որ գաղափարի նուիրման մի պարապմունք էր, եւ գործիք էր ապրուստի միջոց եւ ժողովրդականութիւն ունենալու համար, եւ եթէ այս վերջին նրա երկու ձգտումներէն պատահում էին խոչընդոտներ, նա ամէն տեսակ ներելի եւ աններելի միջոցների դիմելով՝ աշխատում էր հեռացնել նրանց, եւ վայ նրան, ով որ նրա պէս խելքով չէր պատերազմում նրա դէմ, այլ պարզ եւ առանց հեռատեսութեան էր համարձակւում ընդդիմադրել նրա այդ ձգտումներին : Այդպէս օրինակ մեր բոլոր համերաշխ գործունէութեան ժամանակ, նա նայում էր ինձ վրայ, իբրեւ մի անհրաժեշտ գործիքի վրայ, որին եւ ծառայեցնել էր տալիս իւր անձնական շահերին »:

Այնուհետեւ Զմշկեան կը քննադատէ նաեւ Ամերիկեանցի բացասական ուրիշ մէկ կողմը, զայն անուանելով նոյնիսկ նիւթական հաշիւներու մէջ անմաքուր եւ այդ առթիւ իբրեւ փաստ կը բերէ ներկայացման մը ընթացքին անոր հաւաքած վեց հարիւր մանէթի վերաբերմամբ «ուղիղ հաշիւ» ներկայացուցած չըլլալը :

Արդարեւ, տարօրինակ ու ցաւալի երեւոյթ է սրտակից ընկերոջ մը հանդէպ յետ-մահու կատարուած այս ամբաստանութիւնը, որուն դրդապատճառը դըժուար է մեզի համար հաստատել :

Բարեբախտաբար, Պերճ Պռօշեանց տարբեր կարծիք ունի այս մասին :

« ... Մեր երկարամեայ ծանօթութեան շրջանում, կը գրէ Պերճ Պռօշեանց, ինձ չի պատահել Ամերիկեանցին տեսնել հաշուետուութեան մէջ անճիշդ : Այո, նա իւր շռայլութեամբ երբեմն մի օրուան մէջ վատնում էր իւր ստացած ամբողջ վարձատրութիւնը, որ ժամանակ առ ժամանակ մի քանի տասնաւոր րուբլիների էր հասնում, բայց նա խոստովանում էր այդ եւ խոստանում յաջորդ ներկայացման իր իրաւունքից զեղչել..»:

Զմշկեանի կարծիքը, սակայն, հիմք ունի անպայման, վասնզի արդար ըլլալու համար պէտք է յայտնենք, թէ արեւելահայ թատրոնի բազմատաղանդ դերասանը, ամբողջ Կովկասի մէջ հռչակ հանած Միհրդատ Ամերիկեանցը, իր յոռի բնաւորութեամբ յաճախ ցաւցուցած է իր անմիջական բեմի ընկերները, իր զանազան փառասիրական ելոյթներով, ախտ մը՝ որով վարակուած էր դժբախտաբար :

Իր փառահեղ ձգտումներուն հետեւանքով է որ Ամերիկեանց իր կեանքին մէջ գործած է մեծագոյն սխալ մը. — Անոնց որեւէ ընկերոջ, առանց որեւէ աշխատակիցի խորհուրդին դիմելու, միայնակ թատերական շրջապտոյտի մըն է ձեռնարկած դէպի Կ. Պոլիս, որուն արդիւնքը եղած է եղերական :

Խօսելով Միհրդատ Ամերիկեանցի այդ անխորհուրդ քայլին մասին, Պերճ Պռօշեան կ՚աւաղէ. —

« ... Ինչպէս տեսանք՝ Պոլսում բախտըն Ամերիկեանցին դառն է ժպտացել, նա ստիպուած է եղել օրերով քաղցած մնալ ու կիսամերկ շրջել : Այդ ժամանակ անողոք թոքախտը գիրկը բացել է նրան՝ իւր մահաշունչ ողջոյնն է տուել ու Բիւզանդիոնի փողոցներում անօգնական գահավիժել» :

×

Բացի դերասանական իր անվիճելի տաղանդէն, Միհրդատ Ամերիկեանց ունեցած է նաեւ բեղուն գործունէութիւն մը Թիֆլիսի հրապարակագրական կեանքին մէջ :

Երբ եօթանասունական թուականներու առաջին քառորդին կը ծնի «Մշակ» թերթը, ուրիշ շատերու կարգին Միհրդատ Ամերիկեանց կը հանդիսանայ Գր. Արծրունիի աջ բազուկը :

Թէ թերթին վարչական գործերուն եւ թէ խմբագրական կազմին մէջ, Միհրդատ Ամերիկեանց անստգիւտ ծառայութիւն է մատուցած «Մշակ»ի տարածման ու բարգաւաճման առընչութեամբ :

Իր գրած բոլոր յօդուածներն ու տոմսերը մեծ հաճոյքով ու հետաքրքրութեամբ կարդացուած են Թիֆլիսի հասարակութեան կողմէ : «Զաքուճ» կեղծանունով միշտ ալ պայքար է մղած «Մշակ»ի եւ անոր պատասխանատու խմբագիր Գր. Արծրունիի հակառակորդներուն դէմ, եթէ նոյնիսկ այդ հակառակորդները եղած ըլլային իր նախկին բարեկամները :

Եւ սակայն, այդ թերթին հանդէպ ունեցած իր ուղիղ կեցուածքը, յետագային «քոռ ապերախտութեամբ» է վարձատրուած Գր. Արծրունիի կողմէ :

Արդարեւ, երբ Միհրդատ Ամերիկեանց, Պոլսոյ իր աղետալի շրջապտոյտէն ծիւրած ու հիւծած կը վերադառնայ Թիֆլիս, հոն թէեւ իր նախկին բեմական ընկերները, Պերճ Պռօշեանց, Գէորգ Զմշկեան, Գաբրիէլ Սունդուկեանց եւ տակաւին շատ շատեր նիւթական թէ բարոյական աջակցութիւն կ՚ընծայեն, եւ սակայն, աւա՜ղ, շատ ուշ էր:

Ախտն իր խոր արմատները ձգած էր հէգ դերասանին մարմնոյն ամէն կողմը:

Դալուկ դէմքը, մարած աչքերը, եւ մանաւանդ սպառիչ չարաշուք հազը, զինքը դարձուցած էին կիսամարդ մը:

Իր այդ վիճակին մէջ, կ՚ունենայ նաեւ բնակարանի տագնապ : Կը դիմէ Գր. Արծրունիին եւ կը կը խնդրէ որ այս վերջինը, յանուն իրենց ունեցած բարեկամութեան եւ անցեալի կապին, իրեն տրամադրէ իր ունեցած բազմաթիւ բնակարաններուն մէջ սենեակ մը :

Եւ սակայն բիրտ ու գրեթէ կոպիտ մերժումի մը կը հանդիպի :

Ուրիշ միջոց մնացած չըլլալով, դարձեալ իր բեմի ընկերները կը կազմակերպեն ներկայացում մը եւ այդ ներկայացումէն գոյացած աննշան մնացորդներով կը փոխադրուի հիւանդանոց :

Իր հիւանդութեան վրայ մեծապէս կ՚ազդէ «Մշակ»ի խմբագրին լակոնական մերժումը :

Եւ չարաղէտ օր մը, բարձին տակ պահուած ատրճանակին մէկ գնդակը վերջ կը դնէ բազմաչարչար ու փոթորկայոյզ կեանքին Միհրդատ Ամերիկեանցին, որ իր անվիճելի բեմական տաղանդով եւ իր ստեղծած կոթողային տիպարներով պիտի մնայ իբր լուսաւոր դիծ մը մեր թատերական պատմութեան մատեանին մէջ :

Սակաւաթիւ մերձաւոր ընկերակիցներ եւ մէկ քանի նպաստող ազգայիններ կ՚ըլլան գրեթէ անտէր մնացած մեռեալին ընկերացողները՝ դէպի Խոջեվանքի գերեզմանատունը :

Ոչ ցոյց եւ ոչ ճոռոմաբան դամբանականներ կ՚արտասանուին :

« Ինձ տեսէք, ձեզ լացէք» եղած է տարաբախտ դերասանին վերջին խօսքը, եւ այդ խօսքը իր ընկերներէն մին իբր ա–

ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆԱՑ Ա. ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

վեհափառ Հօր նամակը ներկաներուն վրայ թողուց այն տպաւորութիւնը, ինչ տպաւորութիւն որ պիտի թողուր Շնորհալի եւ Իմաստուն Հօր մը նամակը իր հարազատ բղւոյն վրայ :

Երեք դասախօսութիւններ տրուեցան : Ա. դասախօսն էր Գերշ. Տէր Խորէն Արքեպիսկոպոս : Նիւթ՝ Էջմիածին եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւն : Սրբազան հայրը պատմականը ըրաւ երկու Աթոռներու ծագման ինչպէս նաեւ անոնց, դարերու ընթացքին ունեցած փոխյարաբերութեանց : Շեշտեց մասնաւորաբար թէ Կիլիկիոյ Աթոռը ճշմարիտ ու հարազատ յաջորդութիւնն է Էջմիածնայ Աթոռին : Թէ՝ ժամանակի արդար պահանջն էր որ Կիլիկիա փոխադրուած Էջմիածնայ Ս. Աթոռը մնար Կիլիկիոյ մէջ, տէր կանգնելու համար իր ժողովուրդին : Թէ՝ դարերու ընթացքին Կիլիկիոյ Աթոռը ճանչցուած էր Էջմիածնէն ու եղբայրական յարաբերութիւններ մշակուած իրարու միջեւ : Սրբազան Հօր վերջին խօսքերը հետեւեալները եղան.— «Մենք դէմ չենք Էջմիածնայ Մայր Աթոռին, անոր համար պիտի պահենք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը, ու մեր քաղաքականութիւնն է չզբաղիլ քաղաքականութեամբ» :

Բ. դասախօսն էր Հոգշ. Օշական արեղայ Մինասեան, նիւթ ունենալով «Ցարանուանութիւններ Ամերիկայի մէջ»ը : Հոգշ. հայր սուրբը խնամուած դասախօսութիւն մը տուաւ : Ցստակ պատկերացումով մը ներկայացուց անմիջականօրէն մեր շրջապատին մէջ գտնուող յարանուանութեանց ծագումն ու վարդապետութիւնը : Համաձայն դասախօս հայր սուրբին երկու հարիւրէ աւելի յարանուանութիւններ կան Ամերիկայի մէջ, զանոնք բաժնեց 18 խումբերու եւ այդ խումբերէն կարեւորները ներկայացուց : Ապա այս բոլորէն ետք խօսեցաւ Հայց. եկեղեցւոյ դերին շուրջ Ամերիկայի մէջ :

Գ. դասախօսն էր Գերշ. Հրանդ Եպիսկոպոս : Նիւթն էր «Հովիւ եւ ժողովուրդ» :

Դասախօս Սրբազան հայրը լաւապէս ներկայացուց հովիւի մը գլխաւոր պարտականութիւնները և պարտաւորութիւնները, որոնցմով կարելի պիտի ըլլար միայն, բարւոք յարաբերութիւն ստեղծել հովիւի եւ ժողովուրդի միջեւ, ինչպէս նաեւ արդիւնաւոր գործունէութիւն մը հովուական կեանքէ ներս :

Սրբազան Հօր թելադրութիւնն էր ներկաներուն՝ առաջնորդուիլ Աւետարանին ներշնչած բարձր գաղափարականով :

Ուրախութեամբ կարդացուեցաւ Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան ատենապետ Պ. Եղիշէ Մելիքեանի հեռագիրը, որով յաջողութիւն կը մաղթէր Համագումարին :

Երկու երեկոներ ժամերգութիւն կատարուեցաւ Ս. Լուսաւորիչ Մայր եկեղեցւոյ մէջ, մասնակցութեամբ Սրբազան հայրերու եւ քսան հովիւներու : Ժամերգութեանց քարոզեցին Արժ. հայրեր, Տէր Եղիշէ Ա. քհնյ. Մխիթարեան եւ Տէր Գրիգոր քհնյ. Հայրապետեան : Հաւատացեալներ երկիւղածութեամբ կը հետեւէին արարողութեանց եւ Հայց. եկեղեցւոյ հոգեզմայլ շարականներ, աղօթքներ դիւրութեամբ կը հաղորդուէին աղօթող հոգիներուն հետ :

Կանխաւ տրուած որոշման մը համաձայն, ժողովականներ, հարցեր դասաւորող յանձնախումբին ներկայացուցեր էին իրենց հարցերը, եւ յանձնախումբը ըստ յարմարութեան եւ կարգի, սեղան կը բերէր զանոնք : Հարցեր վէճի նիւթ կը դառնային, թեր ու դէմ կարծիքներ առաւել եւս կը լուսաւորէին զանոնք, ու հաճելի, չինիչ մթնոլորտի մը մէջ բոլորի սեփականութիւնը կը դառնային :

Համագումարի ընթացքին մասնաւոր ուշադրութեան արժանացան այն բոլոր հարցերն ու օրակարգերը որոնք կը շահագրգռեն Հայց. եկեղեցին, ինչպէս նաեւ եկեղեցական կեանքը բարւոքող բնոյթ կը կրեն, որոնցմէ գլխաւորները կը թուենք ստորեւ :

1.— Ծիսական եւ խորհրդակատարման միօրինակութիւն ստեղծել մեր թեմի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ : Այս ուղղութեամբ նօթեր առնուեցան եւ ճշդումներ կատարուեցան :

2.— Խօսուեցաւ հովիւներու եւ ծխական խորհուրդներու փոխյարաբերութեանց մասին եւ թելադրութիւններ կատարուեցան :

3.— Կրօնական դաստիարակութեան հարցը նկատել եկեղեցւոյ աւագ պարտականութիւնը, ու մասնաւորաբար որոնել կերպեր նոր սերունդին մօտենալու համար :

4.— Մեր ժողովուրդէն դուրս, այլոց ներկայացնել արժանաւորագոյն կերպով Հայց. Եկեղեցւոյ պատմութիւնը, դիրքը, վարդապետութիւնը, քրիստոնէական եկեղեցիներու ընտանիքին մէջ :

5.—Եկեղեցիները նիւթապէս աւելի զօրաւոր դարձնել :

6.— Զարկ տալ Կիրակնօրեայ վարժարաններու :

7.— Սերտ գործակցութիւն Առաջնորդարանի հետ :

Դեկտեմբեր չորսի Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ազգ. Կեդրոնական վարչութեան կողմէ մեծ ճաշկերոյթ մը տրուեցաւ ի պատիւ Գերշ. Խորէն Արքեպիսկոպոսի, Նիւ Եորքի շքեղ սրահներէն մէկուն մէջ, որուն հրաւիրուած էին համագումարին մասնակցող բոլոր եկեղեցական հայրեր եւ շրջանին Ազգ. մարմիններ, կազմակերպութիւններ :

Ողջերթի ուղերձներ խօսուեցան անխոնջ եւ բազմարդիւն Սրբազանին, ինչպէս նաեւ կրկին վերադարձի մաղթանքներ : Եղան մեներգներ ու խմբերգ : Կեդրոնական Վարչութիւնը Սրբազան Հօր կը նուիրէր « Քրայզլէր» ինքնաշարժ մը 1960ի տարւան :

Սրբազան հայրը յուզումով պատասխանեց իրեն ուղղուած ուղերձներուն շեշտելով սա խօսքերը . «Կ'արժէ ծառայել հայ ժողովուրդին ...» : Ապա խօսքը ուղղելով ներկայ հոգեւորականներուն աւելցուց . «Հաւատքով նետեցէք հայ հոգիներէ ներս աւետարանին սերմերը որոնք մէկի տեղ հարիւր պիտի պտղաբերին » :

Սրբազան հայրը քանի մը օրէն պիտի մեկնէր Պէյրութ, այն խոր վստահութեամբ թէ սկսուած գործը պիտի շարունակուէր :

×

Դեկտեմբեր չորսի Ուրբաթ օրը, Համագումարի վերջին օրն էր : Որքան քաղցր ու տաքուկ յուշեր անջնջելիօրէն տեղ էին գրաւած ժողովականներու սրտերուն մէջ : Գեղեցիկ էր պատկերը մանաւանդ թուով փոքր, սակայն իրենց առաջնորդութեամբ հզօր խումբ մը հայ հոգեւորականներու, բոլորուած Ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցւոյ սրբազան կամարներու ներքեւ, իբրեւ մէկ եւ նոյն ընտանիքի անդամներ, որոնք շուտով պիտի վերադառնային իրենց շրջանները, շարունակելու հովուական սուրբ պաշտօնը :

Շնորհակալութեան յանձնախումբը մասնաւոր յիշատակութեամբ մը շնորհակալութիւն յայտնեց ամէն անոնց որոնք դիւրացուցած էին համագումարին աշխատանքները ու նպաստած անոր յաջողութեան : Շնորհակալութեան արդար բաժին մը Նիւ Եորքի եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան որ ստանձնած էր կէսօրուան ճաշ պատրաստելու հոգը, ինչպէս նաեւ երկու պատուական ազգայիններուն, մին Լոս Անճելըսէն իսկ միւսը Ֆիլատելֆիայէն, որոնք իրենց անձնական ծախքերով բոլոր ժողովականները ճաշի հրաւիրած էին :

Վերջին խօսքը նախագահ Սրբազան Հօրն էր : Ան իր ուրախութիւնը յայտնեց արդիւնաշատ համագումարի մը նախագահած ըլլալուն համար : Թելադրեց ներկաներուն թեւ ու թիկունք կանգնել Ամերիկահայոց երիտասարդ եւ խանդավառ, առաջնորդական տեղապահ, Գերշ. Տէր Հրանդ Եպիսկոպոսին : Անգամ մը եւս շեշտեց կարեւորութիւնը հաւատքով կատարուած աշխատանքին : Ապա խօսքի իր վրձինով գծեց սա գեղեցիկ պատկերը : «Ինչպէս ծաղիկներու բաժակները կը լեցուին առաւօտեան կենդանարար ցօղովն ու արեւուն ճառագայթներովը, այդպէս եւ բանանք մեր հոգիները որպէս զի անոնք լեցուին Աստուածային շնորհներով » :

Մինչ Հայր Մերը վերջին անգամ ըլլալով քաղցրալուր մեղեդիի մը պէս կ'եզանակէր մեր ականջներուն, կը զգայինք մեր հոգիներուն առ Աստուած բացուիլն ու անոնց լեցուիլը Աստուածային շնորհներով, ինչպէս նաեւ անոր իմանալի ներկայութեամբ :

ԳՐԻԳՈՐ ՔՀՆՅ. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

աւնդ կը բերէ իր դագաղին վրայ :

Միհրդատ Ամերիկեանցի այդ կտակը իր հրաժեշտի կատարեալ ողջոյնն կ'ըլլայ, որ իր աւանդապահ ընկերոջ կողմէ, գերեզմանի խորէն, կապարի նման ծանր, կը հնչէ իր յուղարկաւորներու ականջին :

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ ամսաթերթ, ԺԳ. տարի, թիւ 1, Յունուար 1960, հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան վարժարանի :

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, Հայագիտական ուսումնաթերթ, թիւ 9 – 11, Սեպտեմբեր – Նոյեմբեր, 1959 : Հրատարակութիւն Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան : Մխիթարիսթընկասը 4, Վիէննա (Աւստրիա) :

ԴԱՐ Ա. տարի թիւ 8, 9, 10, 11, 12, կիսամսեայ հանդէս : Պոլիս :

ԱԿՕՍ ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի Պէյրութի Նշան Փալանճեան ճեմարանի, թիւ 8, 9, Օգոստոս – Սեպտեմբեր 1959 :

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Ալֆորվիլի Կրթ. Հոգաբարձութեան՝ ի նպաստ հայեցի դաստիարակութեան՝ կազմակերպած ընտանեկան պարահանդէսը տեղի ունեցաւ Յունուար 23ին, Ռիւ Վօլթէր, պատուոյ նախագահութեամբ քաղաքապետ Պ. Պլէօզի :

Բոլոր միութիւններու համերաշխ ու բարոյական աջակցութեամբ, առաջին անգամ ըլլալով, զուտ հայկական հաճելի մթնոլորտի մէջ տեղի ունեցաւ այս պարահանդէսը որ անմոռանալի պիտի մնայ Ալֆորվիլի հայութեան համար :

Խօսնակ Պ. Գ. Գէորգեան իր պերճախօսութեամբ հանդիսականները ջերմ ոգեւորութեամբ համակեց :

Պէրնար Տէտէճեան եւ Տինամիք նուագը՝ ղեկավարութեամբ Պ. Ռ. Զուլճեանի, իրենց նուագախումբերով հայկական եւ եւրոպական պարերը կ'ոգեւորէին :

Իսկ Սօսի Ֆոլքլորիկ պարախումբը Տիկին Ց. Քիւթնէրեանի ղեկավարութեամբ, երկարատեւ ծափերու արժանացան :

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերողները — երգով, պարով, արտասանութեամբ — արժանացան ներկաներու գնահատանքներուն :

Կրթ. Հոգաբարձութեան կողմէ՝ ֆրանսերէն՝ ներկաներուն շնորհակալութիւն յայտնուեցաւ եւ կոչ եղաւ ներկաներուն որ իրենց զաւակները հայկական դպրոց ղրկեն :

Երախտագիտական ջերմ բառերով հոգաբարձութիւնը շնորհակալութիւն յայտնեց քաղաքապետ Պ. Պլէօզի որ հաճոյքով ընդունած էր հայերէն դասընթացքի պատուոյ նախագահութիւնը :

Իր կարգին Պ. Պլէօզ ի մէջ այլոց ըսաւ.— «Սիրելի բարեկամներ, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս ինծի հանդէպ ձեր ցոյց տուած երախտագիտութեան համար շնորհակալութիւններս յայտնելէ վերջ, քաղաքապետի հանգամանքով, երբեք պիտի չմոռնամ այն յաջողութիւնները որ ձեր տղաքը միշտ Ա. շարքերու վրայ գտնուելով կը ստանան արժէքաւոր մրցանակներ ու քաղաքապետութեան նիւթական ու բարոյական աջակցութիւնը » :

Շանփանեի շիշ մը աճուրդի դրուեցաւ եւ Պ. Հմայեակ Քէօսէեանի վերջին նուիրատուութեամբ (200 Ն. Ֆ.) կոկիկ գումար մը գոյացաւ : Տէտէճեան նուագախումբին կողմէ հարիւր Ն. Ֆ., Տէր Պարգեւ քահանայի կողմէ 50Ն.Ֆ., նուիրուեցան դպրոցին :

Քանի մը գեղեցիկ մեներգներով (Օր. Սմսարեան, Օր. Մարուքեան) և պարերով (Օր. Մ. Հանչէրեան, Օր. Գ. Գայսէրլեան), վերջ գտաւ այս յաջող ձեռնարկը : Կ. Տ.

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (119)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

— Որքան ազնիւ էք, կը մրմնջէր խեղճ աղջիկը, շուարած շփոթած ինքզինքը յանկարծ փոխադրուած տեսնելով աշխարհ մը, որ իրեն բոլորովին անծանօթ էր մինչեւ այն ատեն եւ որուն հանդարտ փարթամութիւնը, հնամենի պերճութիւնը եւ ազնուաթոյրմ մթնոլորտը իր կուսական հոգին զմայլանքով եւ տեսակ մը գոռոզութեամբ ալ կը լեցնէին : Այդ սեղանը, իր սպիտակ ժանեկազարդ ծածկոցովը, իր հոյակերտ պտղամօթովը, ճենապակիէ փայփլուն պնակներովը եւ արծաթեղէն սպասներովը հիացում եւ պատկառանք կ'ազդէր աղջկանը, որուն աչուըներուն առջեւն էր տակաւին իրենց ողորմելի խցիկին մէջ ամէն անգամ ափոփոյ պատրաստուած փայտէ խարխուլ ցածլիկ սեղանը որուն շուրջը գետնատարած կը նստէին ինք ու մայրը, եւ որուն սպասները այնքան հին էին որքան վար տեսակէ :

Այդ պերճափառ ու հացալից սեղանին առջեւ Սոֆի իր շարժումներուն կանոնաւորութիւնը կը կորսնցնէր, անոնց ամէն մէկուն մէջ տգեղութիւն մը եւ անպատշաճութիւն մը վախնալով, եւ ճիգեր ընելով որպէս զի տէփլանէ մը չնկատուի հոդ : Հացին չերտը պատառելու կամ պատառաքաղը պնակէն բերնին տանելու ձեւին մէջ կ'ուզէր այնպիսի նրբութիւն մը դնել որ հիւրամեծար ու ազնուական սեղանակիցներուն զգացնել չտար իր խոնարհ ծագումը, իբր թէ անծանօթ բան մը եղած ըլլար իր լուացարարուհիի մը աղջիկ ըլլալը :

Իր երկչոտ, բռնազբօսիկ եւ դանդաղ կեցուածքը չվրիպեցաւ երիտասարդին ուշադրութենէն, որ մերթ անոր կը դառնար եւ շեշտով մը որուն մէջ ջերմ հոգածութիւն մը կը թրթռար .

— Զուտէ՞ք, օրիորդ, ինչո՞ւ չէք ուտեր :

— Ոհ, շնորհակալ եմ, կ'ուտեմ կոր, կը պատասխանէր Սոֆի յուզումէն պատառին խոշորնալը զգալով բերնին մէջ :

— Կեր, աղջիկս, կեր, կը կրկնէր անդիէն տիկին Մարկոսեան՝ ուժ տալով տղուն հրաւէրին :

— Աղջիկս, աստեղը ալ քու տունիդ պէս է, վրայ կը բերէր անխուսափելի գանձապահը, ժօռատ լինդերը ծծելէն չառաչաձայն :

Այս յորդորները եւ քաջալերները աւելի կը սաստկացնէին աղջկան տագնապը, որ չէր գիտեր ինչպէս իր երախտագիտութիւնը յայտնէր այդքան ջերմ հոգածութեան, որ ամէն կողմէ իր վրայ կը տեղար՝ չէր գիտեր ինչու սակայն :

Ճաշը լմննալէն ետքը, հանքմը, կարծես անմիջապէս հասկցնելու համար դերը զոր Սոֆի այդ տան մէջ պիտի ունենար, մայրական շեշտով մը ըսաւ .

— Աղջիկս, ինծի եկուր քի լրագիր մը կարդաս :

Վերը, սրահին մէջ ուր ընտանիքը կը ժողվըւէր ընդհանրապէս, լայնանիստ թաւշապատ բազմոցներու վրայ ընկողմանեցան տիկին Մարկոսեան, Տօքթորը, Մերկերեան, իսկ Սոֆի աթոռով մը տեղաւորուեցաւ ձուաձեւ սեղանի մը առջեւ՝ծածկուած մետաքսաթել հաղուագիւտ զորգով մը. որուն վրայ խառնիխուռն դրուած էին լրագիրներ, հանդէսներ, պռօցիւրներ : Մանկամարդ աղջիկը ատոնք կը պրպտէր, ընտրելու համար տիկնինին ճաշակին յարմար բան մը, բայց կը վարանէր :

— Ի՞նչ կ'ուզէք որ կարդամ, տիկին :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ինչ կրնայ նորէն խնդրոյ առարկայ դառնալ :

× Ինչպէս նախապէս գրած էինք ըմբոստ պետերէն՝ Օրթիզ յաջողած է փախչիլ : Անպաշտօն լուրերու համաձայն առաւօտեան թերթերը կը հաղորդեն թէ ըմբոստ պետը Ալժերիայէն մեկնած է դէպի անծանօթ վայր մը , ուր նպատակ ունի շարունակելու կռիւը :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Իւէն Ֆարչեան Նոյեմբերի ընթացքին մասնակցած է «O Ռօյօմ տը լա Միւզիք»ի տարեկան մրցումին ստանալով ասպէտի տիտղոսը :

Այս ուրբաթ Ֆրանս · Բ ·էն ժամը ժամը 18·20ին կարելի պիտի ըլլայ ունկնդրել երիտասարդ դաշնակահարուհին :

Պ. Արամ Զաքըրեան, Տէր եւ Տիկին Ժորժ Մինասեան, Այրի Տիկին Պարոյր Էլմասեան, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Մուրատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Վարդուկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Աբրահամեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Նըշանեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Առաքելեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Արթին Մինասեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Քէպապճեան, ինչպէս նաեւ Թիրիթեան, Փափազեան, Կարապետեան եւ Լանկլէ ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զաւկին, քրոջ, հօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՄ ԶԱՔԸՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Աստղիկ Էլմասեան)

մահը որ տեղի ունեցաւ Յունուար 30ին, 52 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այսօր՝ Հինգշաբթի ժամը 10·30ին, Ալֆորվիլի Ս · Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին , ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Ժանթիյիի գերեզմանատունը , ամփոփուելու համար ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շավիլի Հ · Յ · Դ · «Արդութեան» խումբի ընկերները եւ Կապ · Խաչի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Միսաք Սարգիսեանի, իր եղբօր Վահրամ Սարգիսեանի ցաւալի մահուան առթիւ որ տեղի ունեցած է Պոլսոյ մէջ : Այս տխուր առթիւ ընկեր Միսաք Սարգիսեան քսան Ն ·Ֆ · կը նուիրէ Կապ · Խաչի Շավիլի մասնաճիւղին :

×

Շավիլի Եկեղեցական Ընկերակցութեան վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Պ · Միսաք Սարգիսեանի իր եղբօր ցաւալի մահուան առթիւ :

×

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի մասնաճիւղը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ վարչութեան գանձապահուհի Օր · Մարի Պաղտասարեանի եւ ընկ · Պերճուհի Պաղտասարեանի, ինչպէս նաեւ ընտանիքի բոլոր պարագաներուն, Ալժերիոյ ճակատին վրայ ինկած տարաբախտ Միշէլ Պաղտասարեանի կսկծալի մահուան առթիւ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ քօրսաժի համար, որ յանձն առնեն նաեւ կտրել : Դիմել՝

FRANCINE
38, RUE D'ABOUKIR · PARIS
1er étage gauche

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250) : Դիմել Յառաջի հասցէով :

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին , կէս օրէ առաջ, Հայկական Հանդիսաւոր Ս · Պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ձայնասփիւռէն :

Միջին ալիք՝ 196 մ · :

Կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10 :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Պ · Արթօ Հալէչեանի ամուսնութեան առթիւ, կնքահայրը՝ Պ ·Ազարիկ Անտոնեան 50 Ն · Ֆ · կը նուիրէ Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ Անթուանի Ս · Թադէոս Եկեղեց · Թաղ · Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները, փոխան ծաղկեպսակի Յարութիւն Գալայճեանի մահուան առթիւ : Պ · Մանուկ Մարտիկեան տասը Ն · Ֆ · եկեղեցւոյ, Տէր եւ Տիկին Մերկէր Սուքիասեան հինգ Ն · Ֆ · եկեղեցւոյ, հինգ Ն · Ֆ · Արծիւ խումբին, 5 Ն · Ֆ · Կապոյտ Խաչին :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի Համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ · Յ · Դ · Մարսէյլի Շրջ · Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ · Յ · Դ · Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին : Հանդէս եւ պարահանդէսով :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ .— Հ · Յ ·Դ · «Սիամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, Փետր · 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Ափրիկեանի) : Ապրիլ 17ին

×

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը

ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր · Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24, Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ · Յ · Դ · ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ · ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Անի կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին Տէսինի կոմիտէն : Կը հրաւիրուին փոն տը Շէրիւիի ընկերները :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ · Կոմիտէին ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ .— Հ · Յ · Դ · Շրջ · Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

— ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ · Կ · ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ · ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Տիկին Աղնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլբիս , Փարիզ (6), մէթրօ Օտէօն : Օրակարգ՝ պարահանդէսի հաշուետուութիւն, դրամաբոցական եւ ընթացիկ հարցեր : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 5 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 5 FEVRIER 1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8715 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4516

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԸ

Երկու տարի առաջ, 1958 Փետրուար 1ին հիմը կը դրուէր Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան: Եգիպտոս եւ Սուրիա կը միացնէին իրենց ճակատագիրը՝ նախագահ Ապտիւլ Կամալ Նասրի մականին տակ :

Ասիկա կը նկատուէր առաջին քայլը դէպի իրականացումը Համարաբական Դաշնակցութեան, որուն գաղափարը հրապարակ դրուեցաւ երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ, Արաբական Լիկայի ստեղծումով :

Այն ատեն միայն Եմէնի վեհապետն է, որ Գահիրէ երթալով որոշ համաձայնութեան եկաւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան նախագահին հետ՝ քաղաքական խնդիրներու մէջ մէկ ճակատ կազմելու մասին, առանց հրաժարելու իր անկախութենէն :

Միւսոյն Արաբիոյ Թագաւոր Իպնը Սուուտի եղբայրը Էմիր Ֆէյսալ՝ ձեռք առնելով երկրին արտաքին քաղաքականութեան պատասխանատուութիւնը՝ նոյնպէս սերտ կապեր հաստատեց նախագահ Նասրի հետ :

Այդ օրերուն Մերձաւոր Արեւելքի զանազան երկիրներուն մէջ զօրաւոր հոսանքներ կային ի նպաստ համարաբական դաշնակցութեան : Գնդապետ Նասրի նկարները ի պատուի էին ամէն կողմ, մանաւանդ Յորդանանի, Լիբանանի եւ Իրաքի մէջ: Համակրութիւնը համարաբական շարժման ղեկավարին հանդէպ պաշտամունքի աստիճանին հասած էր մանաւորաբար երիտասարդութեան եւ ուսանողութեան մօտ :

Ելեկտրականացած էր մթնոլորտը : Բորբոքած էին կիրքերը: Ցոյցեր ամէն կողմ :

Յայտնի են հետեւանքները ազգայնական այս շարժումին :

Ամէնէն առաջ ցնցում առաջ եկաւ Լիբանանի մէջ, իբրեւ դրացի եւ բախտակից Սուրիոյ, որ մտած էր Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան մէջ :

Այս վերջինին համակիր տարրերու եւ անկախութեան կողմնակիցներուն միջեւ բուռն բախումներ սկսան 1958 Մայիս 8-ին եւ տեւեցին մինչեւ Հոկտեմբեր :

Պզտիկ խլրտումներ ծագեցան նաեւ Յորդանանի մէջ՝ երկու հակամարտ հոսանքներու միջեւ :

Բայց ամէնէն աւելի Իրաքի մէջ է, որ խոր յեղաշրջում առաջ պիտի բերէր նոր շարժումը :

1958 Յուլիս 14ին խումբ մը երիտասարդ զինուորականներ տապալելով հաշէմական թագաւորութիւնը նոր վարչաձեւ մը կուտային երկրին :

Պատմական այս դէպքը իր անմիջական անդրադարձումն ունեցաւ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ, որոնց օրուան իշխանութիւնները Ամերիկայի եւ Անգլիոյ պաշտպանութեան դիմեցին՝ ծանրակշիռ դէպքերու եւ ներքին խռովութեանց առաջքն առնելու համար: Միացեալ Նահանգներու միջերկրականեան նաւատորմը վճռական դեր մը խաղաց : Գոյավիճակը պահպանուեցաւ Լիբանանի եւ Յորդանանի մէջ :

Կիրքերը հանդարտած են այժմ : Խաղաղութիւն կը տիրէ մերձարեւելեան երկիրներու մէջ: Իրաքի մէջ է միայն, որ կացութիւնը անստոյգ է դեռ :

Ու մինչ կը կարծուէր թէ ամէն ինչ լաւ ընթացքի մէջ է, վերջին օրերուն խլրտումներ ծայր տուած են Իսրայէլի եւ Սուրիոյ սահմանին վրայ, Տիբերիոյ պատմական լիճի շրջանին մէջ:

Տեղական հանգամանք ներկայացնող դէպք մը սկսած է մտահոգութիւն պատճառել սահմանին երկու կողմը: Զէնքերը լարուած են: Զինուորական շարժումներ կը նշմարուին Սինայի անապատին մէջ՝ Իսրայէլի եւ Եգիպտոսի սահմանին վրայ: Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը զինեալ ուժերու ընդհանուր հրամանատար մարեչալ Ապտէլ Հաքիմ Ամէր հրամանտուած է սուրիական առաջին բանակին՝ որ անմիջապէս շարժման անցնի, եթէ Իսրայէլացիք նոր յարձակում մը փորձեն : Նոյն սպառնալիքը կ'ուղղեն այս վերջինները Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան դէմ :

Արաբական երկիրները վճռած են միացեալ ճակատով դիմադրել Իսրայէլի կողմէ գալիք յարձակումի մը:

Մերձաւոր Արեւելքի ջուրերը սկսած են կրկին պղտորիլ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՑ "ԲԱՑԱՌԻԿ ԻՐԱՒԱՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ"

39Ի ԴԷՄ 226 ՁԱՅՆՈՎ

Ինչպէս գրած էինք Ազգ. Ժողովէն ետք, ծերակոյտը իր կարգին պէտք է վաւերացնէր՝ կառավարութեան պահանջած մէկ տարուան «բացառիկ իրաւասութիւնները» :

Այդպէս ալ եղաւ: Արդարեւ երկար վիճաբանութիւններէ վերջ ծերակոյտը 39ի դէմ 226 ձայնով վաւերացուց օրինագիծը: Եթէ կառավարութիւնը ստացաւ իր պահանջածը, միւս կողմէն թէ Պուրպոնի պալատին եւ թէ Լիւքսէմպուրի մէջ ստիպուեցաւ մեկին եւ յստակ ճշդել իր նպատակները: Չորս կէտեր արժանի են ուշադրութեան :

Ա) Հրամանագրերը պիտի կրեն Զօրավարին ստորագրութիւնը :

Բ) Գործի գլուխ գտնուող կառավարութիւնն է որ կրնայ այդ հրամանագրերը հաստատել :

Գ) Սահմանադրութիւնը պիտի պահպանուի :

Դ) Բացառիկ իրաւասութիւնները կը բեկանուին եթէ երբեք խորհրդարանը լուծուի :

Ասկէ զատ նախարարապետը վերստին շեշտեց եւ յայտարարեց թէ արտակարգ իրաւասութիւնները պիտի գործադրուին միայն եւ բացառաբար Ալժերիոյ հարցին հետ ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունեցող պարագաներուն :

Դէմ քուէարկած են համայնավար 14 ծերակուտականներ, երեք ընկերվարականներ, եօթը ձախ ժողովրդավարներ ,13 անկախներ եւ երկու գիւղացիներ :

Ձեռնպահ մնացած են 11 անկախներ, երկու Մ. Հ. Համար, երեք ընկերվարականներ և երկու ձախ-ժողովրդավարներ:

Ծերակոյտի նիստին խօսք առած են՝ Մարսիլասի (անկախ), Տիպուա (անկախ), Տեֆէռ (ընկերվարական), Է. Ֆոր (ձախ – ժողովր.), Պելուսիս (Ալժերիոյ մահմետական), Ժ. Տիւքլօ (համայնավար) եւ ուրիշներ :

Երկու «անկախ» ծերակուտականները— Մարսիլասի եւ Տիպուա — խիստ բառերով դէմ արտայայտուած են կառավարութեան առաջարկին: Առաջինը հարցուցած է — «Ինչո՞ւ կ'ուզէք ունենալ արտակարգ իրաւասութիւններ երբ օրէնքներուն մէջ այնքան տրամադրութիւններ կան որոնք կ'ապահովեն ձեր պահանջած կարգ ու կանոնի հաստատումը: Երկրորդը՝ Տիպուա յայտարարելէ ետք թէ վարչապետը «180 աստիճան աթեռութեամբ կը սլանայ ծիրի մը վրայ»: կաւելցնէ .— «Ոչ մէկ պատճառ որ վաղը չձերբակալէք կառավարութեան օրինապահ ընդդիմադիրները » :

Համայնավար ծերակուտականը՝ Տիւքլօ իր կարգին դէմ արտայայտուած է կառավարութեան առաջարկին :

Մինչ Փարիզի մէջ Ազգ. Ժողովը եւ ծերակոյտը կը վաւերացնէին վարչապետին առաջարկը, անդին Ալժէի մէջ բնականոն եւ սակայն միշտ դիւրազգած եւ մտահոգիչ կացութիւնը կը շարունակուի: Ապստամբներու առաջին խումբը, բաղկացած 120 կամաւորներէ մեկնած է դէպի Թեպեսա : Օրթիզ միշտ պահուըտած կը մնայ եւ ոչ մէկ լուր կայ իր մասին: Պաղուքայի խնդրով բանտարկուածներ որոնք ըմբոստներուն ձեռքով պատ արձակուած էին՝ փախած են եւ որեւէ տեղեկութիւն չկայ անոնց մասին :

Կառավարութիւնը իր կարգին միջոցներ ձեռք կ'առնէ եւ կարեւոր պաշտօններէ «կը հեռացնէ » մարդիկ որոնք «վստահելի չեն» այս կամ այն պատճառաւ : Ալժէի ապահովութեան պետը՝ Գնդ. Կոտար հեռացուած է իր պաշտօնէն: Այէնտը Սէրինեի, «Էքօ տ'Ալժէի» տնօրէնը հսկողութեան տակ առնուած է: Միւս կողմէն զինուորական իշխանութեան մէկ բանբերը պատասխանելով հարցումի մը, յայտարարած է «Զինուորականներու դէմ ձեռք առնուած պատժական միջոցները ներքին հարցեր են եւ գաղտնի պիտի մնան »:

Ըստ կարգ մը դրոյցներու, առաջին առթիւ Զօր. տը Կոլ կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի ընէ դահլիճին մէջ: Այնպէս կը կարծուի թէ Տաքառի նախկին մարզպանը՝ Մեսմեռ պիտի փոխարինէ պատերազմական ներկայ նախարարը՝ Կիյոմա որ իր կարգին պիտի վերադառնայ գիտական հետազօտութեանց ասպարէզին : Կ'ենթադրուի նաեւ թէ Սուսթել ինքնաբերաբար պիտի քաշուի եւ ժաքինօ, անդրծովեան նախարարութիւնը պիտի ստանձնէ : Տեղեկատուութեանց ներկայ նախարարը՝ Ֆրէ պիտի ստանձնէ Սահարայի եւ հիւլէական ուժերի նախարարութիւնը, իր պաշտօնը յանձնելով Թեռնուայի: Կ'ըսուի նաեւ թէ Ալժերիոյ պատուիրակը Տըլուվրիէ պիտի անդամակցի կառավարութեան եւ իր տեղը Ալժէ պիտի երթայ շինարարութեան նախարարը Սիւտրօ :

Տեղական մամուլը այս լուրերը կը հրատարակէ որոշ վերապահութեամբ թէեւ կը շեշտէ թէ կրնան անհիմն չըլլալ :

ԹՂԹԱԿՑՈՒԹԻՒՆ՝ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԵՒ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐԻ ՄԻՋԵՒ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ. — Խ. Միութիւնը պէտք է ճանչնայ գերման ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքը :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ.— Կ'ընդունինք :

Պոն հրապարակեց վարչապետ Ատընաուըրի Խրուշչեւին ղրկած նամակին (14 Յունուար) պարունակութիւնը որ ձեւով մը պատասխանն էր Հոկտեմբեր 15ի Խրուշչեւի նամակին:

Ատընաուըր իր նամակին մէջ կ'ընդգծէ թէ երկու երկիրներու յարաբերութիւնները մինչեւ այսօր կը մնան իրենց լարուած վիճակին մէջ, որովհետեւ Խ. Միութեան կառավարութիւնը եւ խորհրդային մամուլը «ամբաստանութեանց » եւ « անուանարկութեանց » քաղաքականութիւն մը որդեգրած են՝ Գերմանիոյ հանդէպ :

« Եթէ Խ. Միութիւնը իրապէս կ'ուզէ վերջ տալ միջազգային ներկայ լարուած կացութեան — կը գրէ Ատընաուըր — անհրաժեշտ է որ ոչ մէկ զանազանութիւն դնէ ժողովուրդներուն միջեւ » :

« Չէք կրնար ակնկալել , որ գերման ժողովուրդը հաւատք ընծայէ ձեզի, երբ օրն ի բուն, խիստ բառերով կը վարկաբեկէք իր կառավարութիւնը, իր քաղաքական դէմքերը, զինուորականները եւ երկրին տնտեսութիւնը » :

Վարչապետը կ'աւելցնէ թէ ինք «չատեր ընկերվարութիւնը » այլ համակարծիք է Խրուշչեւին որ զինաթափութեան հարցը կարգադրուի, անյապաղ եւ փոխհասկացողութեամբ : Ատընաուըր դիտել կուտայ թէ Արեւմտեան Գերմանիոյ զինուորական ուժը բաղդատմամբ Խ. Միութեան եւ իր արբանեակներուն, անհամեմատ «աննշան է»:

« Գերմանիոյ բաժանումը — կ'աւելցնէ Ատընաուըր — եւ Պերլինի արուեստական կղզիացումը հարցեր են որոնք կըրնան շատ շուտով կարգադրուիլ եթէ երբեք Խ. Միութիւնը ընդունի ինքնորոշման սկզբունքը » : Այս առթիւ վարչապետը կը յիշեցնէ Խրուշչեւին թէ ինք եւս համակարծիք եղած է ինքնորոշման սկզբունքին: (Կ'ակնարկէ համայնավար կուսակցութեան 21րդ համագումարին մէջ արտասանած ճառին) :

«Անմիջապէս որ ստանանք ձեր համաձայնութիւնը, հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրման ուղին հարթուած պիտի ըլլայ : Համոզուած ենք որ բարեկամական լեզու պիտի կարողանանք գտնել մեր դրացի պետութիւններուն հետ (Լեհաստան եւ Չեխոսլովաքիա) :

Յունուար 27 թուակիր նամակով մը՝ Խրուշչեւ պատասխանած է՝ Ատընաուըրին: Ստորեւ նամակին հիմնական մասերը :

1.— Ապազինում: Կը նկատենք իբրեւ ամէնէն կարեւոր հարցը, պէտք է անյապաղ լուծուի երկուստեք համաձայնութեամբ մը: Կ'առաջարկենք ամբողջական ապազինում մը, ապահովուած՝ միջազգային մարմնի մը կողմէ: Իմաստ չունի մասնակի հսկողութիւնը քանի որ ներկայ պայմաններուն մէջ դուռ պիտի բանայ լրտեսութեանց: Այս առթիւ Խրուշչեւ դիտել կուտայ թէ Խ. Միութեան վերջին առաջարկը ապազինման հարցին շուրջ ընդունուած է ՄԱԿին կողմէ :

2. Հաշտութեան դաշնագիր.— Երբ կ'առաջարկենք հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել ձեզի հետ կը նշանակէ թէ ի յառաջագունէ կ'ընդունինք գերման ժողովուրդի ինքնորոշման իրաւունքը : Եւ որովհետեւ 2 Գերմանիաներ գոյութիւն ունին ներկայիս, ուստի տրամաբանական է որ դաշնագիրը ստորագրենք երկու Գերմանիաներուն հետ, առանձինառանձին նման դաշնագիր մը պիտի դիւրացնէ մերձեցումը երկու Գերմանիաներուն :

3. Վերամիացում. — Եթէ Արեւմտեան Գերմանիան մերժէ յարաբերիլ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ, այդ պարագային, չեմ գիտեր թէ ինչ ձեւով կարելի պիտի ըլլայ մէջտեղ բերել Գերմանիոյ վերամիացումը :

4. Սահմաններ. — Պատերազմի վերջաւորութեան վերջնականապէս ճշդուեցան սահմանագծերը եւ միջդաշնակցային համաձայնագրերով վաւերացուեցան , արդ՝ անկարելի է վերստին վերաքննել :

5. Պերլին.— Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքը պէտք է վերածուի «ազատ գօտի»ի: Անկախել՝ պիտի նշանակէ յետաձգել հաշտութեան դաշնագրի ստորագրումը :

Նամակին շարունակութեան մէջ, Խրուշչեւ կը յայտարարէ .— « Դուք կ'ատէք համայնավարութիւնը, այդ պատճառաւ հակա – ժողովրդավարական եւ Հիթլերը յիշեցնող տրակոնական օրէնքներ մշակած էք» — « Համայնավար կուսակցութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակած էք: Մարդիկ ձեր երկրին մէջ կը հալածուին անհատական իրենց տեսակէտներուն համար » .

Վերջապէս Խրուշչեւ դիտել կուտայ թէ եթէ երբեք Պոն մերժէ ընդունիլ Խ. Միութեան առաջարկները, ապա ինք հարկադրաբար անջատ դաշնագիր մը պիտի ստորագրէ Արեւելեան Գերմանիոյ հետ ու Պերլինի հարցը աւելի եւս պիտի բարդանայ :

ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս բաւական լայն տեղ գտան թեր ու դէմ կարծիքներ եւ տեսութիւններ մեր գրականութեան որոշ մէկ ճիւղին, այսինքն՝ ստեղծագործական գրականութեան մասին,— վէպ, վիպակ, բանաստեղծութիւն, թատերգութիւն, եւայլն:

Շահեկան են յարուցուած խնդիրները: Եւ սակայն, զարմանալի կերպով, այս մասին գրողները մեր գրականութիւնը կը պայմանաւորեն զուտ գեղարուեստական ստեղծագործութեամբ. կարծես անկէ դուրս գրականութիւն չկայ, իբր թէ գոյութիւն չունի վաստակաւորներու խումբ մը, որ լուռ մինչեւ նուիրուած է գրականութեան տարբեր ճիւղերու, ինչպէս պատմագիտական, բանասիրական, լեզուաբանական, հնախօսական, եւայլն: Կայ նաեւ գլխաւոր արուեստներու նուիրուած գրականութիւնը: Եւ վաստակաւորներու խումբը կը կատարէ մեծարժէք գործ մը, մնայուն ու կենսական՝ մեր բովանդակ գրականութեան համար:

Կամաւոր անտեսում մը կը տիրէ թերթերու խմբագրականներէն սկսեալ մինչեւ յաճախ աւելորդ, անիմաստ, յոգնեցուցիչ յօդուածաշարքերուն մէջ, որոնք գրականութիւն կը հոլովեն, բայց կը մոռնան միշտ գիտական գրականութիւնը եւ անոր մեծ ու փոքր մշակները: Ասիկա արդիւնք է նախ անգիտութեան, եթէ չըսենք՝ տգիտութեան, ապա նաեւ՝ անձեռնհաս գրողներու սահմանափակ տեսողութեան: Ասոնցմէ կարելի չէ գնահատանք ակնկալել պատմագիտութեան, ճարտարապետութեան, մանրանկարչութեան, բանասիրութեան, լեզուաբանութեան եւ նման բաներու մասին: Եղել գրականութեան մասին խօսիլ եւ ոչ մէկ յիշատակութիւն ընել գիտական գրականութեան եւ իր գինուորեալներուն, եթէ տգիտութիւն չէ, առ նուազն կամաւոր կուրութիւն է:

Մարդիկ կը ջանան տաք — կամ պաղ — հոսանք ստեղծել ի նպաստ մեր ստեղծագործական գրականութեան, բայց ոչ մէկ խօսք կ'ընեն ժողովրդականացնելու համար մեր գիտական գրականութիւնը: Զարմանալին այն է, որ գիտական գրականութեան վաստակաւորները աւելի նուիրեալ եւ արժէքաւոր են, քան այսպէս կոչուած՝ գեղարուեստական գրականութեան գինուորեալները, որոնց համար ահագին աղմուկ կը բարձրացուի մեր աօրեայ մամուլին մէջ, եւ այն ալ՝ մարդոց կողմէ, որոնք ինքնահաւան կերպով դատի ու դատաստանի նստած են գրականութեան այս կամ այն ճիւղին համար, յաճախ առանց որեւէ կերպով չահած ըլլալու այդ իրաւունքը: Այս անվաստակ «մեծութիւն»ները ոչ իսկ յիշատակութեան արժանի կը նկատեն ինչ որ բանաստեղծութիւն, վէպ կամ թատրոն չէ, իբր թէ այդ ըլլար միայն գրականութեան ամբողջ «պարունակը»: Բայց հայ գրականութիւնը միայն Նարեկացի չունի, այլ ունի նաեւ Անանիա Շիրակացի:

Այսօր գիտական գրականութեան նուիրուած պարբերականներ ունինք, Բազմավէպ, Հանդէս Ամսօրեայ, Սիոն, Հասկ, որոնք ապրած են տասնեակ տարիներով, նոյնիսկ դար մը եւ աւելի ծառայած հայ լեզուին, պատմութեան ու մշակոյթին:

Մեր գրականութեան ինքնակոչ պահակները միջոցներ կը փնտռեն յօգուտ եւ ի շահ իրենց գնահատանքին արժանացած գրական սեռերուն, բայց չեն իսկ յիշեր, որ պէտք է միջոցներ գտնել նաեւ մեր պատմագիտական ու բանասիրական գրականութիւնն ալ զարգացնելու: Չի բաւեր ուսուցիչ պատրաստել եւ հայերէն սորվեցնել, եթէ կարդալիք բան չտրուի անոնց: Վերջապէս, Նարեկացին կամ Սայաթ-Նովան կը կարօտին գիտական գրականութեան նպաստին՝ լոյս աշխարհ գալու, ճանչցուելու եւ ծանօթացուելու համար:

Պէտք է գիտական, մնայուն, արժէքաւոր գրականութիւն մը ապրի եւ ուռճանայ, գէթ այնքան, որքան վէպ մը, վիպակ մը, արձակ կամ յանգաւոր բանաստեղծութիւնը: Նոյնքան կարեւոր է ունենալ Հայոց պատմութեան լուրջ ու մեծարժէք ձեռնարկ մը, որքան մրցանակի արժանի գեղարուեստական երկ մը:

Ճանչնանք ու գնահատենք մեր անցեալը, եւ չգոհանանք միայն ժողովրդական վէպերով:

Յ. ՔԻՒՐՏԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՈՐԳԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆԸ

Դարեր շարունակ հայկական գորգերը իրենց գունագեղ ու նրբաճաշակ նկարներով հիացմունք են առաջացրել ոչ միայն Հայաստանում, այլ եւ Արեւելքի ու Արեւմուտքի ժողովուրդների մօտ:

Հին պատմիչները վկայում են մեր գորգերի մեծ հռչակի մասին: 10րդ դարի արաբ աշխարհագիր՝ Իբն Հաուքալ յիշատակում է. «Ինչ վերաբերում է առհասարակ հայկական գործուածքներին, ապա ... դրանց նմանը չկայ աշխարհի մի ծայրից միւսը ...»: Նոյնը հաստատում է 13րդ դարի հռչակաւոր ճանապարհորդ Մարկո Պոլօն, որը խօսելով Գոնիա, Կեսարիա եւ Սեբաստիա քաղաքների մասին, գրում է. «Այստեղ ապրում են Հայեր եւ Յոյներ եւ այստեղ գործում են աշխարհի ամենանուրբ ու գեղեցիկ գորգերը»:

Գորգագործութիւնը մեր ժողովուրդի ամենասիրած զբաղմունքներից է, ուստի բնական է, որ Հայաստանում տնայնագործութեան զուգընթաց ստեղծուէին խոշոր արհեստանոցներ:

Արդէն 1925 թուականին Երեւանում, հայրենադարձ նկարիչ-գորգագործ Դ. Ղարանֆիլեանի ղեկավարութեամբ հիմնուեց առաջին գորգագործական արհեստանոցը: Մէկ տարի անց կազմակերպուեց Հայաստանի արհեստագործական համագործակչականը որի ղեկավարութեամբ ցաքուցրիւ աշխատող գորգագործերը միաւորուեցին արտէլներում:

Ծանր էր գորգագործի աշխատանքը անցեալում: Նախքան գործելը նա տարիներով հաւաքում էր աշխարհի բուրդը, լուանում, գզում ու մանում, ներկում թելերը:

Այժմ պատկերը հիմնովին փոխուել է: 1929 թուականից Երեւանի մանագործարանը բրդեայ ու բամբակեայ պատրաստի թելեր է մատակարարում Հայաստանի բոլոր գորգագործական արտէլներին: Բրդի լուացումն ու թելերի մանելը նոյնպէս կատարում են մեքենաները: Գործարանն ունի ներկատուն, որտեղ աշխատում են հմուտ նկարիչ-գունագէտներ, ճարտարագէտ-քիմիագէտներ եւ վարպետներ:

Վերջին տասը տարում մի շարք քաղաքներում եւ խոշոր գիւղերում (Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Մարտունի, Բասարգեչար, Շահնազար, Ապարան) կառուցուել են գորգագործական արհեստանոցների ընդարձակ ու լուսաւոր շէնքեր: Գորգագործների համար պատրաստուած են թեթեւ փայտեայ հոբեր (դազգահ) նրանց աշխատանքը հեշտացնող մի շարք յարմարանքներով:

Այդ միջոցառումների շնորհիւ տարէցտարի աւելանում է գորգերի արտադրութիւնը: Այժմ Հայաստանը իր արտադրած գորգերի քանակով Միութեան մէջ գրաւում է առաջնակարգ տեղերից մէկը: Եթէ Հայաստանում 1930 թուականին արտադրուել է հինգ հազար եւ 1940 թուականին 16,1 հազար քառակուսի մեթր գորգ, ապա այս տարի կը թողարկուի 59 հազար քառակուսի մեթր խաւով գորգ եւ նոյնքան կարպետ, իսկ եօթնամեակի վերջում միայն խաւով գորգերի արտադրութիւնը կը հասցուի 75 հազար քառակուսի մեթրի:

Հայաստանում մեծ աշխատանք է տարւում հայկական հին գորգերի նկարները վերականգնելու եւ նորերի ստեղծման ուղղութեամբ: Այդ նպատակով Երեւանում, դեռ եւս 1932 թուականից, աշխատում է գորգագործական փորձնական արհեստանոց մը:

Անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, որ հայկական հին, աշխարհահռչակ գորգերը մեծ մասամբ անհետ կորել են կամ յափշտակուելով օտար նուաճողներից՝ համարուել նրանց ստեղծագործութիւնը: Արտասահմանեան թանգարաններում պահպանուել են զգալի քանակութեամբ հայկական, այսպէս կոչուած «վիշապագորգեր», բայց դրանք հիմնականում ունեն միատիպ նկարներ, որոնք, անշուշտ չեն կարող բաւարարել նոր հայկական գորգագործութեանը: Բարեբախտաբար, մեզ է հասել հայկական զարդանկարների անբաւ հարստութիւն, որոնք պահպանուել են մանրանկարներում, քարի ու փայտի փորագրութիւնների, արծաթագործական, կաւագործական իրերի, ձեռագործների վրայ են: Հայաստանի գորգանկարիչներն ու մասնագէտներին այդ ամէնից ջոկում են մեր գորգանկարին մօտ ու հարազատ տարրերը: Զբաւարարուելով եղածով, փորձնական արհեստանոցը ամէն տարի արշաւախումբեր է ուղարկում հանրապետութեան զանազան, յատկապէս գորգագործական շրջանները՝ հին գորգերի նմոյշներ նկարելու եւ զարդանկարներ հաւաքելու համար:

Հայկական հին գորգանկարները վերականգնելու գործում մեծ օգնութիւն են ցոյց տալիս նաեւ սփիւռքի մեր հայ հայրենակիցները, որոնք աշխարհի բոլոր ծայրերից Մայր Հայրենիք են ուղարկում իրենց հանդիպած հին հայկական գորգերի նկարներ: Հէնց անցեալ տարի Պելճիքայում բնակուող Հայերի միջոցաւ ստացուեցին Լոնտոնի թանգարանում պահուող «վիշապագորգերի» եւ այլ հայկական գորգերի լուսանկարներ, որոնցից մի քանիսը մեծ հետաքրքրութիւն են ներկայացնում եւ պատրաստուում են լայն արտադրութեան համար:

Բոլոր այս աղբիւրների մանրակրկիտ ուսումնասիրութեամբ, աստիճանաբար վերականգնւում են հին գորգերը եւ ստեղծւում են հայկական նոր գորգանկարներ: Այս բնագաւառում շնորհակալ աշխատանք են կատարում արուեստի վաստակաւոր գործիչ նկարիչ՝ Հ. Քէշիշեանը, նկարիչներ՝ Հ. Թարակեանը, Ռ. Մարգարեանը, փորձուած գորգագործներ՝ Զ. Արրաջեանը, Ե. Յարութիւնեանը, Ա. Բարսեղեանը եւ ուրիշներ:

Փորձական գորգերի պատրաստի նմոյշներ ներկայացւում են Հայաստանի Արհեստագործական Համագործակցականի գեղարուեստական խորհրդի հաստատմանը: Գեղարուեստական խորհրդի անդամներ են անուանի նկարիչներն ու ճարտարապետները, գորգագործական արհեստանոցների եւ առեւտրական կազմակերպութիւնների ներկայացուցիչները: Խորհրդի աշխատանքներին երկար տարիներ մասնակցում էր ժողովրդական նկարիչ՝ Յ. Կոջոյեանը, իսկ այժմ գործնական օգնութիւն են ցոյց տալիս մեծահամբաւ վարպետ՝ Մ. Սարեանը, անուանի ճարտարապետ՝ Ռ. Իսրայէլեանը, Հ. Սիմոնեանը, Ռ. Շահվէրտեանը եւ ուրիշներ:

Գեղարուեստական խորհրդի հաւանութիւնն ստանալուց յետոյ, նորաստեղծ նմոյշը յանձնւում է լայն արտադրութեան: Ահա այս ճանապարհով ստեղծուած հայկական գորգերն էին, որ քանիցս արժանացել են բարձր գնահատականի: 1937 թուականին Փարիզի միջազգային ցուցահանդէսում մեր գորգերը շահեցին

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Այստեղ կատարուածը, ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ անկանոն ու անկարգ բազմութեան մը գաղթը ...

Ամէն ոք կ'աշխատէր իր հետ տանիլ իր ունեցած թանկագին իրեղէնները, մինչ կայսեր երկու զարմիկները՝ Զայ Հուէն եւ Թուան Հուա իշխանները կը զբաղէին կայսերական ձոյլ ոսկիներու պահեստը զետեղել կառքերու մէջ:

Եէ Հօ Նօ Լա այս խառնիճաղանճին մէջ ամէն կողմ փնտռեց իր զաւակը եւ վերջապէս յաջողեցաւ զայն գտնել այն կառքին մէջ, ուր հաստատուած էին նոյնինքն կայսրուհի-կողակիցը եւ իր նորածին աղջնակը:

Կայսրուհի-կողակցին սրտագին շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք, Եէ Հօ Նօ Լա ամբողջ ճամբան հետիոտն ըրաւ, այն յոյսով որ ճամբու ընթացքին պիտի կրնար իրեն հաւատարիմ մարդոց, կամ իր ծառաներէն ոմանց հանդիպելով, փոխադրութեան մասնաւոր միջոց մը ստեղծել իր եւ իր գահաժառանգ զաւկին համար:

Այսպէս, բաւական ճամբայ կտրելէ ետք, դեռատի հարճը յանկարծ քիչ հեռուն նշմարեց իր սիրականը՝ մանչուրիական պահակազօրքի հրամանատար Եոնկ Լուն, որ իր ձիաւորներով կը հսկէր «գաղթ»ի կանոնաւորութեան:

— Ի՞նչ գործ ունիք դուք հոս, աղաղակեց Եէ Հօ Նօ Լա, ձեր տեղը Փեքինի պարիսպներուն մօտ է ...

— Ես վեհափառ կայսեր հրամանին հնազանդելով է որ հոս կը գտնուիմ պատասխանեց Եոնկ Լու: Մեր տէրը կը փափաքի որ պահակախումբը հսկէ արքունիքին տեղափոխութեան ... Ձեզ փնտռեցի ամէն կողմ եւ սակայն չգտայ, շարունակեց երիտասարդ զինուորականը, եւ հիմա որ ձեզ գտայ, այլեւս պիտի զբաղիմ ձեր, ինչպէս եւ կայսերական երախային կեանքին ապահովութեամբ:

Այս միջոցին, յանկարծ զօրաւոր լոյս մը պատեց ամբողջ երկինքը, շառագոյն լոյս մը որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ հրդեհի մը բոցը:

— Ահ, վայրենիները, աղաղակեց Եէ Հօ Նօ Լա, կրակի տուին կայսերական ամարանոցը ...

Ճիշդ էր: Անգլեւֆրանսական ուժերը, երբ Փեքինի հաստատուն եւ բարձրաբերձ պատերուն առջեւ, շուրջանակի գնացքով մը կը հասնէին քաղաքին հիւսիսային կողմը գտնուող ամառնային պալատը, որ աշխարհի հրաշալիքներէն մին էր, հոն հասնելով, կրակի կուտան այդ հրաշալիքը, կողոպտելով այնտեղ գտնուող անհամար հարստութիւնները:

«Սպիտակ բարբարոս»ներու այս քանդիչ արարքը, սակայն, չքմեղանք մը ունէր: Արդարեւ, նմանօրինակ արշաւանքի մը ընթացքին, երկու տարի առաջ, Չինացիները ոտնակոխ ընելով մարդկային բոլոր իրաւունքները, տեղն ու տեղը բանտարկած ու խոշտանգած էին 25 Անգլիացիներ եւ 11 Ֆրանսացիներ, որոնք իբր բանագնաց ուղարկուած էին իրենց մօտ: Զբաւականանալով միայն բանտարկութեան պատիժով, Չինացիները այս բանագնացներէն 25ը մահացուցած էին խժդժօրէն:

Գահավէժ այս դէպքերու ընթացքին, միայն մէկ հոգի իր պաղարիւնութիւնը չէր կորսնցուցած: Ատիկա խնամակալ իշխան Քունկն էր, որ քաջաբար մնալով Փեքինի մէջ, ձեռնարկած էր հաշտութեան բանակցութեանց: Եւ այդ բանակցութիւնները իշխանը կարողացած էր յաջողութեամբ վարել, այնպէս որ Անգլ-եւ Ֆրանսացիները նիւթական փոխարինութիւն մը ստանալով եւ ապահովելով չինական քանի մը նաւահանգիստներու հետ վաճառականական գործառնութեանց խոստումը, հեռացած էին:

Չինաստան եւ իր կայսերական դերդաստանը ազատուած էին:

Այս բոլոր յուզումները, վերջին փախուստը, իրենց վատ ազդեցութիւնը գործեցին սակայն կայսեր արդէն ազազուն առողջութեան վրայ:

Իր վերջին օրերը հասած էին եւ արդէն կ'ապրէր հոգեվարքի պահերը: Իր զարմիկները՝ իշխան Զայ Հուէն եւ Թուան Հուա, ընկերակցութեամբ իրենց կաթնեղբայր Սու Շուէնի, կը յայտնեն մահամերձ կայսեր թէ՝ իր սիրական հարճը Եէ Հօ Նօ Լան կը դաւաճանէ իրեն ..

Եւ սակայն, գեղանի հարճին գաղտնի ոստիկանութեան սպասարկութիւնը կատարեալ էր:

Եէ Հօ Նօ Լա շուտով կը տեղեկանայ իր եւ իր կողմնակիցներուն դէմ սարքուած այս վերջին դաւին եւ իսկոյն կը ձեռնարկէ զգուշական միջոցներու:

Իր առաջին մտածումը կ'ըլլայ ձեռք ձգել «Գերագոյն Իշխանութեան» կնիքը, որուն դրոշմը անհրաժեշտ էր որեւէ հրովարտակի տալու համար իր օրինական ուժը: Եւ կը յաջողի այնպիսի ձեւով մը անյայտացնել եւ պահել այդ կնիքը, որ կայսեր զարմիկները, հակառակ իրենց անխոնջ ջանքերուն, չեն յաջողիր գտնել զայն:

Երկրորդ մտածումը կ'ըլլայ իսկոյն հեռացնել իր սիրականը՝ Եոնկ Լուն ժեհոլէն, եւ խորհուրդ կուտայ անոր խոյս տալ իր հաւատարիմ պահակազօրքին հետ:

(9 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԳԻ ԵՒ ՊԱՐԻ ՀԱՄԱԽՈՒՄԲԸ ՀԱԼԷՊԻ ՄԷՋ

Իրականութի՞ւն էր թէ երազ … երանաւէտ արբեցում, որուն յաջորդեց սթափած ըլլալու ցաւը ։

Ինչպէս երազ սահեցան ու անցան այն օրերը ։ Խանդավառութեան ալիք մը ողողեց զօսացած մեր հոգիները. կարծես եղբայր էր, խանձող երաշտ, եւ ահա թարմացանք զովացուցիչ ցօղ ու շաղով ։ Դարձանք կենսախայտ եւ զգայուն ։ Հայ երգին յուսակարկաջ մեղեդիով հմայուած վերանորոգուեցանք բերկրութեամբ ։ Միթէ հրաշք մը չէ՞ր որ պատահեցաւ շնորհիւ երգի ու պարի համախումբին ։

Արաբական հինաւուրց եւ ասպնջական այս ոստանին, գլխաւոր պողոտային վրայ հանրածանօթ Պարոն եւ մերձակայ Օմայեատ պանդոկները, դարձեր էին ժամադրավայր եւ ուխտատեղի, ուր կը դիմէին օրուան բոլոր պահերուն՝ ամէն հասակի այցելուներ, երկար սպասումի արտահատումէն տառապելու գնով, որպէսզի արժանանան հայրենի հիւրերուն տեսութեան, անոնց ժպտանոյշ բարեւին, քաղցրալուր եւ արեւահամ խօսքին ։

Ի՞նչպէս որակել Հայաստանցիներուն վերաբերումը. հաճոյակատարութի՞ւն, սիրայօժար տրամադրութի՞ւն, թէ ազնիւ պատրաստակամութիւն… այս բոլորը մէկտեղ բան մը ալ աւելի զոր կրնանք խտացնել երկու բառերու մէջ. ինքնամատոյց բաշխում…։

Զարմանալի պիտի թուէր եթէ տարբեր եղած ըլլար. միթէ նոյն մօր երկուորեակները չէ՞ն սփիւռքի եւ հայրենիքի Հայութեան երկու հատուածները ։

Տարերային շղթայազերծում մը՝ կուտակուած հայրենատենչ զգացումներու, իր յորձանքին մէջ խառնեց, միաւորեց բոլորը. չնշմարուեցաւ որեւէ վերապահում ։

Հայրենիքը փաստեց թէ հարազատ է ամէնուն համար եւ թէ ոչ ոք զայն խորթ համարելու կամ կոչելու է ։ Ինքնին զոյացաւ համոզում մը անվիճելի, թէ չինծու եւ բռնազբօսիկ են Հայը՝ Հայէն, մենք պիտի չըսենք ըսելով, եղբայրը եղբօրմէն բաժնող բազմատեսակ անհասկացողութիւնները. կամ եթէ կային՝ փարատեցան մէգի նման, ջերմ սիրոյ ճառագայթներուն տակ, որոնք կը բխէին մեր արուեստագէտ – արուեստագիտուհի քոյրերուն եւ եղբայրներուն հոգիէն եւ կը թափանցէին մերինէն ներս, ցոլացնելով իսկական պատկերը ցեղի ոգիին հաւատարիմ Հայորդիներուն ։

Ի՞նչպէս չմտաբերել ու չյիշել դար մը առաջ հնչեցուցած քնարաշունչ երգը մեծ հայրենասէր քերթողին, «Եղբայր եմք մեք»ի անմահ հեղինակին ։ Եւ Հալէպի աստեղազարդ կամարին ներքեւ, ի՞նչ կար աւելի սիրուն եւ գգլխիչ, քան եղբայրացումի տեսարանը, որ ամէն իրիկուն կը կրկնուէր պետական թատերասրահին մէջ, հայրենի երգիչներուն եւ պարողներուն եւ հազարաւոր ունկնդիրներուն միջեւ հոգեկան հաղորդակցութեամբ ։ Ամէն ոք աչք ու ականջ կտրած՝ կ'ըմպէր լուսեղէն քաղցրութիւնը հայ երգին, արտաբերուած հայ շրթներէ, ճայնարձակուած հայ հոգիէն ։

Աւելի մանրամասնել ու դրուագներ պատմել երկար պիտի ըլլար … ամէնէն աւելի նորահաս սերունդին ներգործեց, ան որ օտարութեան մէջ սնած ու մեծցած, յստակ գաղափար մը չունի իր ցեղային բարձր արժանիքներու մասին, եւ շատ շատ խելահաս դատողութեան հասնելէն յետոյ միայն՝ լսելով կամ կարդալով պիտի գիտակցէր եւ կազմէր գաղափար տոհմային արժէքներուն ։ Այժմ անմիջական տպաւորութեամբ զգաց, ըմբռնեց եւ տոգորուեցաւ արդար հպարտութեամբը Հայու զաւակ ըլլալուն ։ Սա ալ հրաշալի իրողութիւն մը չէ՞…։

Մտերմական խօսակցութեան մը պահուն աննման խմբավար Թաթուլ Ալթունեանին շշնջեցի.

— Տօնական եւ պատմական օրեր ապրեցուցիք ։

Ան ալ յարեց.

— Դուք ալ մեզի անմոռանալի պահեր ապրեցուցիք ։

— Գիտէ՞ք, աւելցուցի, ձեր անձը ամբողջ խումբիդ կազմով, խորհրդանիշ դարձաւ միասնականութեան ։

Ակնարկել կ'ուզէի այն այցելութիւններուն, զորս կատարեցին հայկական բոլոր դպրոցներուն եւ հաստատութիւններուն մօտ, ու երբ Մխիթարեան վարժարանին մէջ լսեցին երգահան Գուրգէն Ալէմշահի եւ բանաստեղծ Հ. Վահան Յովհաննէսեանի «Իմ Հեռաւոր Հայրենիք» սրտառուչ փառերգը, աչքերնին լեցուեցաւ արցունքով ։ Հայրենակարօտ բանաստեղծի մը եւ երգահանի մը կանչը աւելի քան յուզիչ եւ պերճախօս էր դրսեւորելու համար պանդուխտ Հայութեան կարօտը ։

ԲԺ. Ա. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

(Հալէպ)

ոսկէ չքանչան, իսկ 1939 Թուականին Նիւ Եորքում՝ ու մեծ մրցանակ »։ Անցեալ տարի Պրիւքսէլի համաշխարհային ցուցահանդէսում ցուցադրուած 22 հայկական նոր գորգեր նոյնպէս ստացան ոսկէ չքանչան ։

Ա. ԻԳԻԹԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, (դրուագներ հայ մարտիրոսագրութենէն) ։ Գրեց՝ Գրիգորիս Եպիսկոպոս Պալաքեան, (Բ. հատոր) Պերլինէն դէպի Տէր Զօր ։ Գին 15 Ն. Ֆ. ։ Տպագրութիւն՝ Արաքս, Փարիզ 1959 ։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

●

ՊՈՐՏՕ.— Ալրին մեր Խաչուհի քոյրերը, որոնք իրենց առտնին գործերէն դուրս՝ նուիրուած են ազգապահպանման գործին եւ մեր դեռատիներու հայեցի դաստիարակութեան ։ Ամէն գոհողութիւն կ'ընեն, ջանալով անոնց սրտին մէջ բարձր պահել Հայու նկարագիրը եւ հայկական ոգին ։

Ծնողքներ եւ երիտասարդներ առիթը ունեցան, քանի մը ժամ, սեղծուած հայկական ջերմ մթնոլորտը վայելելու եւ լսելու հայ մանուկներու գեղգեղանքը մեր անուշին մէջ, Մեսրոպեան բարբառը՝ մատղաշ շրթներու թոթովանքով ։

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի ալ՝ Կ. Խաչի Պորտոյի մասնաճիւղը կազմակերպած էր Մանուկներու Օրուան հանդէսը, Յունուար 24ին, Պորտօ – Պասթիտի քաղաքապետարանին սրահը ։ Հայ կեանքով հետաքրքրուող, իբրեւ հանապազօրեայ հայ, մեր հայրենակիցները փութացած էին մօտէն տեսնելու նորաբողբոջ ծիլերը, որոնք վաղուան հայութեան կերտումին մէջ իրենք ալ բաժին պիտի ունենան ։

Սրահէն ներս, ուրախութեան ալիք մը կը թրթռար իւրաքանչիւր երախային կարմրավառ դէմքին վրայ ։

Օրուան նախագահ Տիկին Գոհարիկ Քէնտէրեան իր բացման խօսքին մէջ ամփոփումը ըրաւ Կ. Խաչի ընդհանուր գործունէութեան, մասնաւորապէս ներկայացնելով կայանի դժուարին եւ բազմածախս գործը, նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան պահանջը, այս բոլորը ամբողջացնող Մանուկներու Օրը, որ իր գործունէութեան առանցքը կը կազմէ ։ Կոչ ուղղեց իգական սեռին՝ համախմբուիլ Կ. Խաչի շուրջ, որպէս զի աւելի թափով շարունակէ իր հետապնդած առաջադրութիւնները, որպէսզի մեր զաւակներուն Հայու դիմագիծը անեղծ մնայ ։

Խոր լռութեան մէջ դպրոցի աշակերտները երգեցին «Սարեակին», «Ձիւն հարթողները» եւ «Քաղաքավար տղան», դաշնակի ընկերակցութեամբ իրենց ուսուցչուհին ։

Արտասանութիւններու շարքը աւարտելէն ետքը, աշակերտները յաջող կերպով ներկայացուցին երեք տրամախօսութիւններ, «Դպրոց մի փոխեր», «Պայուսակը» եւ «Աչկապուք», այս բոլորը խանդավառութիւն պատճառեցին ։

Դպրոցի աշակերտներուն բաժնուեցան գրենական պիտոյքներ ։ Մանուկները ցնծութեան մէջ էին, երբ Խաչուհիները առանց բացառութեան բոլորին ալ կարկանդակ, նարինջ եւ խնձոր բաժնեցին ։

Տիկին Գոհարիկ Քէնտէրեան, Կ. Խաչի կողմէ իբրեւ գնահատանք ուսուցչուհիին տարած համեստ աշխատանքին, սիրուն նուէր մը յանձնեց ։

Օր. Շաքէ Քէնտէրեան, խորապէս զգացուած, շնորհակալութիւն յայտնեց իր ընկերուհիներուն սրտաբուխ նուէրին, ներկայ հասարակութեան՝ որ իր ներկայութեամբ կը քաջալերէ հայ կնոջ հանրային գործին համար թափուած ճիգերը, յետոյ կոչ ուղղեց բոլորին, որ գուրգուրան դպրոցին վրայ, այս օտար ափերու վրայ՝ մեր փոքրիկներուն սպառնացող այլասերման վտանգը դանդաղեցնելու համար, պատանի հոգիներուն մէջ ամրապնդելու համար Հայութեան հմայքը, որպէսզի Հայ ապրին ։

Տիկին Գ. Քէնտէրեան յայտնեց հասարակութեան թէ Կարպիս Դաւիթեան Կ. Խաչի մասնաճիւղին կը նուիրէ 100 Ն. Ֆ. (հին փրանքով 10.000), եւ աճուրդի դրուելու համար գորգ մը ։

Այս օրինակելի երիտասարդը, որ Կ. Խաչի դպրոցին մէջ սորված է քիչ մը հայերէն գրել կարդալ, իբրեւ երախտապարտութիւն հանդէպ կանացի մեծ կազմակերպութեան, ամէն տարի դրամական նուէր մը կ'ընէ ։ Եւ պաշտօնապէս յայտարարած թէ Կ. Խաչի դպրոցը երբ նիւթական տագնապ ունենայ՝ պատրաստ է օժանդակելու ։

Նուէր տրուած գորգը աճուրդի դրուելով կարճ ատենուան մէջ գոյացաւ 285 Ն. Ֆ. (հին փրանքով 28.500 Ֆր.) ։ Շահեցաւ Պ. Հ. Իչքալացեան, որ տասը Ն. Ֆ. նուիրեց ։ Աճուրդը վարեցին Յարութիւն Հալաճեան եւ Մարգար Յակոբեան ։

Այսպէս է մեր ազնիւ ժողովուրդը, իր սրտին խօսած գործը միշտ կը գնահատէ եւ ապացոյցը կուտայ (աւելի քան 420 Ն. Ֆ. մուտք) ։

Կազդուրուած հոգիով եւ սրտով ներկաներս մեկնեցանք սրահէն, մանուկներու զիլ ձայնը մեր ականջին մէջ ։

ՁԱԼԿԱՐԱՑԻ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ դաշնակահարուհի՝ Գոհարիկ Ղազարոսեան շրջապտոյտ մը կատարած է վերջերս Միջին Արեւելք, արժանանալով ժողովուրդին եւ մամուլին ջերմ գնահատանքին ։

Գոհարիկ Ղազարոսեան մօտերս կը վերադառնայ Փարիզ եւ Մարտ 7ին, (առաջին ունկնդրութիւն) պիտի նուագէ իր դաշնակի քոնչերթօն՝ Շութօ նուագախումբի ընկերակցութեամբ ։

ԳԻՏՆԱԼ ԵՒ ՉԳԻՏՆԱԼ

× Մեր գիտցածը բան մը չէ անոր քով, զոր օր մը պիտի գիտնանք, բայց ինչ որ օր մը պիտի գիտնանք՝ բան մը չէ անոր քով, զոր երբեք պիտի չգիտնանք ։

× Տգէտը կը կարծէ գիտնալ, կէսգիտունը գիտէ, վաւերական գիտունը կը տարակուսի ։

× Սիրալիր մարդը ան է որ հետաքրքրութեամբ մտիկ կ'ընէ իր գիտցած բաները բերնէն անոր, որ այդ բաները չի գիտեր ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (120)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մ Ո Ւ Ր Ո Ւ Մ Ը

Գ.

— Ծաչին վրայէն սանկ թոհաֆ բան մը ըլլայ, անանկ չէ՞, Թադէոս աղա ։

— Սիրտ նեղացնող բան չըլլայ տէ ինչ կ'ուզէ ըլլայ, պատասխանեց Մերկեր – եան, որ բնաւ չէր սիրեր մարսողութեան միջոցին որեւէ կերպով խանգարուիլ ։

— Վերջին Մասիսը կարդացէք, օրիորդ, ըսաւ տոքթորը ։ Զօհրապ գեղեցիկ նորավէպ մը ունի, «Մամայիդ բարեւ ըրէ »…

— Տղաս, առարկեց մայրը, Զօհրապը ատ վրան բաց կը գրէ կոր, ընտանիքներու մէջ չի կարդացուիր …

— Մամա, վրան բաց գրականութիւնը ալա մօտ է հիմակ… ըստ նոր գրագէտներու՝ անբարոյականութեան մէջէն պէտք է հանել բարոյականը. Զոլայի ըսկըզբունքն է ասիկա, թէեւ տակաւին մեր բարքերուն չի յարմարիր, քանի որ դեռ մեր ազգը ատիկա ըմբռնելու չափ զարգացած չէ …

Ինչպէս ընտանեկան ամէն խնդիրներու, գրական այս փոքր միջադէպին մէջ ալ տոքթորին կարծիքը գերազօր պիտի հանդիսանար ։ Սոֆի, որ կը սպասէր վիճաբանութեան ելքին, երիտասարդին կը նայէր՝ հրամանը անկից սպասելու պէս ։

— Մասիսը կարդացէք ուրեմն, օրիորդ, ըսաւ երիտասարդը, մատը երկընցնելով սեղանին այն կողմը ուր այդ շաբաթաթերթին վերջին թիւը կը գտնուէր ։

Սոֆի առաւ թերթը, ու իր նրբաձոյլ մոմեղէն մատուըներովը սկսաւ թղթատել զայն՝ ծանուցուած նորավէպը գտնելու համար ։ Երիտասարդը, թիկնաթոռին մէջ թաղուած, հեռուէն կիսափակ աչուըներով կը զննէր աղջկան պաշտելի սիլուէդը որ հոն սրահին մէջտեղը կ'անջատուէր՝ դիմացի պատուհաններէն մաղուող լոյսին մէջ, հեզէն կիսադէմքին քանդակային կերտուածքովը, յորդ մետաքսաշող վարսերուն հարուստ կապոյցին տակ, իր չքնաղ անձնիքէն անսահման դիւթութիւն մը սփռելով, անուշաւէտելով կարծես մթնոլորտը, զոր Մերկերեանին թոռմած ապուշ դէմքը եւ մամային խոժոռ ու դիւային նայուածքը կը թունաւորէին ։

Այս հակադրութիւնը հիմա երիտասարդին աչքին կը զարնէր, եւ հաճոյքի, երջանկութեան զովութիւն մը կը սփռուէր իր երակներուն մէջ, ու ալ գինովութիւն մը եղաւ իրեն համար երբ որ Սոֆի, վերջապէս գտնելով նորավէպը, ըսկըսաւ կարդալ զայն իր ձայնին նուաղուն մեղուշ հնչեղութեամբը, որուն ծածանուտ ու քիչ մը հիւանդագին թրթռացումը նորօրինակ ու հազուագիւտ երաժշտութիւն մըն էր ։

Ամբողջ քսան վայրկեան, տիրող լռութեան մէջ, — զոր երբեմն Մերկերեանին ծնօտին երեծկտուըլու աղմուկը միայն կը խանգարէր — կարդաց, մանաւանդ երգեց այդ ձայնը, գրուածքին գեղեցկութիւնը արժեցնելով, եւ նիւթին բղջախոհ անառակութիւնը՝ մագիստրային նրբութեամբ մը արտայայտուած՝ աւելի վեր ցայտելով ընթերցուհիին կուսագեղ անմեղութեանը քով ։ Տոքթորին համար անուշ երազի, հոգեցունց հմայքի րոպէ մը եղաւ ատ ։ Իր վերացմանը մէջ՝ անոր դադրելէն ետքն ալ՝ կարծեց լսել դեռ թրթռացումը այդ գեղգեղումին, ու վերջին բառը՝ «Մամայիդ բարեւ ըրէ »՝ այնքան զմայլանքի որքան ցնցող չեշտով մը արտաբերուած՝ կ'երկարէր անուշ եւ հեռաւոր մեղեդիի մը պէս ։

— Հաւնեցա՞ր, մամա, հարցուց տոքթորը սթափելով իր անրջանքէն ։

— Աղուոր է, զաւակս, բայց …

— Աղէկ ամա, ընդհատեց անդիէն Մերկերեան, բազուկներուն վրայ մեղմօրէն լարուելով, ասանկ վրան բաց պաներ կազէթաներուն մէջ գրելո՞ւն ինչ տեղը կայ ճանըմ, չեմ հասկնար կոր ։ Ըռէպէնսոնի պէս պատմութիւններ գրեն նէ չըլլա՞ր …

Երիտասարդը որոտագոչ քահքահ մը արձակեց, եւ Սոֆի ճիգեր ըրաւ իր խնդուքը զսպելու համար ։

— Այս տեսակ բաներ չէք հասկնար, Թադէոս աղա, ըսաւ տոքթորը հեգնող չեշտով մը. ասիկա գրականութիւն է, Ռոպէնսոնի պատմութիւնը պզտիկները կը կարդան, ասանկ գրուածքներն ալ չափահասները …

— Թող ըսածիդ պէս ըլլայ, տոքթոր, պատասխանեց զանձապահը եւ ատխպողական զործ մը պատրուակելով առաւ քալեց ։

Մարդուկին մեկնումէն յետոյ, տոքթոր Մարկոսեան՝ ցոյց տալու համար թէ որքան վերահասու էր հայ գրական ժամանակակից շարժումին, համառօտ տեսութիւն մը ըրաւ օրուան աչքառու գրողներուն եւ անոնց արտադրութիւններուն վրայ՝ ռոմանթիկ եւ իրապաշտ դպրոցներու վարկպարազի մէկ զուգակշիռը ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն մասնակից կ'ըլլայ Այրի Տիկին Աւագ Պաղտասարեանի եւ իր աղջիկներուն, Օրիորդներ Մարիի եւ Սիւզանի վիշտերուն, իրենց սիրեցեալ զաւկին եւ եղբօր՝ Միշէլ Պաղտասարեանի կորուստին առթիւ: (Զոհ գացած Ալժերիոյ ճակատին վրայ):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժերոմի Թաղ. խորհուրդը խորին շնորհակալութեամբ ստացած է, ողբ. Յարութիւն Ժարկոչեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները:

Տոքթոր Բաքըճեան, Մանուկ Գասպարեան, Հայկ Զուգուրեան, Այրի Տիկին Նարին Մակարեան, Յակոբ Մելքմէճեան, Սուրէն Մինասեան, Պառ Անթուան, Տիգրան Մուշեղեան, Մինաս Պօղոսեան, հազարական ֆր., իսկ Մկրտիչ Աւետիսեան, Թորիկ Նիկողոսեան, Հայկ Վարժապետեան, Յարութիւն Փանոսեան, Կարապետ Եսայեան 500ական ֆրանք, ի նպաստ եկեղեցւոյս:

Տոքթոր Բաքըճեան, Յակոբ Մելքմէճեան, Վարպետեան եղբարք, Ռուբէն Ասարլըքեան հազարական ֆր., Պ. Ժան Պառ Թինէլ երկու հազար ֆր. իսկ Աբրահամ Մանկասարեան 500 ական ֆր. ի նպաստ Թաղիս դպրոցին:

(Գումարները հին ֆրանքով):

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Ողբ. Յակոբ Ալանեանի Վիլըմոմպլի բարեկամները իր մահուան առթիւ կը նուիրեն քսան նոր ֆրանք, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղափոխութեան կայանին:

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն.— Տոքթ. Եուսուֆեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Պ. Սիմոնեան 20 Ն. Ֆ., Մուշմուլեան, Մարտիրոսեան, Կիմիւշեան տասնական Ն. Ֆ., Լեւոն Փանոսեան հինգ Ն. Ֆ.:

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին կը նուիրեն.—

Ոմն 200 Ն. Ֆ., Պ. Կարպիս Հարիւր Ն. Ֆ., Իչքալացեան ընտանիք քսան Ն. Ֆ., Պ. Յակոբեան (Վիլ Ժիւիֆ) 20 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ա. Աւագեան, Պ. Ա. Աճէմեան, Տէր եւ Տիկին Տէր Յովհաննէսեան քսանական Ն. Ֆ., Պ. Պէկլարեան 15 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Քիաթիպեան 15 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալէաթճեան, Տոքթ. Բաշայեան, Պ. Սիրունեան տասնական Ն. Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Ձեռնարկուներ քօրսաժի համար, որ յանձն առնեն նաեւ կարել: Դիմել՝

FRANCINE
38, RUE D'ABOUKIR PARIS
1er étage gauche

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250): Դիմել Յառաջի հասցէով:

Գումարները ղրկել մանտա — քարտով միայն:

Ի ՊԱՏԻՒ ՔԱՆԴԱԿԱԳՈՐԾ ԽՈՐԷՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց Օժանդակ մարմինը կազմակերպած է ընդունելութիւն մը այս Շաբաթ ժամը 17-ին, 11 Սքուառ Ալպոնի (մէթրօ Փասի), ի պատիւ ամերիկահայ քանդակագործ՝ ԽՈՐԷՆ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆԻ, որ այս առթիւ չարժանկարով պիտի ներկայացնէ իր գործերը:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը՝ Պ. Ե. Հաճեանի մահուան տխուր առիթով, փոխան ծաղկեպսակի՝ շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Անտոնեանէ երեսուն Ն. Ֆ., ի նպաստ իր դպրոցին:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պանթէօ — Քաշանի Կապոյտ Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է տասը Ն. Ֆ. Այրի Տիկին Հերմինէ Յարութիւնեանէ, փոխան ծաղկեպսակի Այրի Տիկին Հռոմ Տէր Սիմոնեանի մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի Համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին: Հանդէս եւ պարահանդէսով:

— ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ —

Ֆ. Կ. ԽԱՉի Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Տիկին Ադնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլբիս, Փարիզ (6), մէթրօ Օտէօն: Օրակարգ՝ պարահանդէսի հաշուետուութիւն, դրամաբոցական եւ ընթացիկ հարցեր: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՐՄԻՐ ԵՒ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԵՐՈՒՆ

Տիկին Սիրարփի Սանթուրճեան, իր ողբացեալ ամուսնոյն, Ջօհրապ Սանթուրճեանի մահուան 7րդ տարելիցին եւ իր մօր Տիկին Կիւլիկ Հալէպլեանի մահուան 15րդ տարելիցին առթիւ, յիսուն Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի եւ յիսուն Ն. Ֆ. Կարմիր Խաչի կը նուիրէ: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս կիրակի, ժամը 10·30ին, կէսօրէ առաջ, հայկական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ձայնասփիւռէն:

Միջին ալիք՝ 196 մ.:

Կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Անի կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին Տէսինի կոմիտէն: Կը հրաւիրուին փոն տը Շէրիւիի ընկերները:

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը: Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն:

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Ձավէն Թադոսի Պօղոսեան կամ Եզրեան, մայրիկի անունը Աննա, ծնած է 1917ին, Դամարլայի շրջան, գիւղ Յունկա, տեղեկացնել «Յառաջ»ին:

×

Մարկարեան Վիքթորիա Բաղրամի փնտռում է հօրեղբայրը Յակոբ Սարգիսի Մարգարեանը, որ1931ին Ռոստովից մեկնել է արտասահման: Մօտաւորապէս 75 տարեկան: Փնտռողը կը բնակի Երեւան քաղաքում Մոսկովեան Պրոյեզդ տուն, թիւ մէկ բնակարան, Նեռոնովա Վիքթորեայ:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 6 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 6 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8716 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4517

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ՎԵՐՋ

1934 Փետրուար 6ը պատմական թուական մըն է Ֆրանսայի տարեգրութեանց մէջ :

Այդ օրը թունդ աջակողմեան, յետադիմական, ֆաշական տարրեր՝ համախմբուած գնդապետ տը Լառքի «Կրակէ Խաչ» կազմակերպութեան շուրջ, զանգուածային յարձակում մը փորձեցին Քոնքորտի հրապարակէն՝ գրաւելու համար Փալէ Պուրպոնը, ուր կարեւոր նիստ կը գումարէր երեսփոխանական ժողովը :

Ցուցարարները կը յաւակնէին տապալել կառավարութիւնը եւ տէր դառնալ իշխանութեան :

Եղերական ժամեր ապրեցաւ Փարիզի ժողովուրդը : Ցոյցը ծանրակշիռ համեմատութիւններ ստացաւ : Հակաֆաշական կազմակերպութիւններ փոխադարձութեան դիմեցին : Երկուստեք արիւն հոսեցաւ : Իվերջոյ կարգը վերահաստատուեցաւ եւ օրուան իշխանութիւնը տարաւ յաղթանակը :

Ֆրանսայի ձախակողմեան կազմակերպութիւնները ամէն տարի կ'ոգեկոչեն այս պատմական թուականը՝ անարգութեան սիւնին գամելով ֆաշականութիւնն ու յետաշրջականութիւնը եւ պանծացնելով ժողովրդավարական – ազատական սկզբունքները :

Այս տարի Փետրուար 6ի տարեդարձը — այսինքն ժողովրդավարութեան յաղթանակը յետաշրջանականութեան վրայ— աւելի մեծ համակրանքով կ'ոգեկոչուի անոր համար, որ 1934էն 26 տարի ետք, 1960 Փետրուար մէկին վերջակէտ դըրուեցաւ ուրիշ վտանգաւոր եւ աւելի լայնածաւալ շարժումի մը, որ օրինաւոր իշխանութեան դէմ ըմբոստութեան հանգամանք ունէր եւ որ պահ մը լուրջ մտավախութիւններ առաջ բերաւ Ֆրանսայի եւ արտաքին աշխարհի մէջ :

Այժմ որ վերջ գտաւ փոթորիկը, կառավարութիւնը՝ զօրացած Ազգային Ժողովի եւ Ծերակոյտի ջախջախիչ մեծամասնութեան քուէարկած «բացառիկ իրաւասութիւններ»ով, լծուած է խաղաղութիւնը ամրապնդելու եւ բնականոն վիճակ ստեղծելու աշխատանքին :

Հանրապետութեան Նախագահին նոր յաղթանակը աստիճան մը եւս բարձրացուց իր արդէն իսկ անվիճելի հեղինակութիւնն ու հմայքը յաչս բոլորին — մայր հայրենիքէն ներս եւ դուրս :

Անոնք որ Միջերկրականի հարաւային ափերուն վրայ սին յոյսեր էին սնուցած եւ կը կարծէին թէ ամբոխավարութեամբ պիտի կրնային հրապուրել հայրենասէր, միամիտ տարրերը, համկցան որ կարելի չէ անպատիժ կերպով չահագործել ժողովուրդի, մանաւանդ երիտասարդութեան ազգայնական զգացումները :

Զօրավար տը Կոլ սեպտեմբեր 16ի իր ճառով ինքնորոշման իրաւունք կուտար Ալժերիոյ բնակչութեան : Իր այս յստակ յայտարարութիւնը խոր արձագանգ գըտած էր ամէնուրեք, մանաւանդ դաշնակից երկիրներու մէջ, որոնց գլխաւոր փափաքն է օր առաջ լուծուած տեսնել Ալժերիոյ ցաւոտ հարցը :

Յունուար 29ի նոր ճառով Հանրապետութեան նախագահը անգամ մը եւս շեշտեց թէ հաստատ եւ անդրդուելի կը մնայ իր որոշման մէջ : Ոչ մէկ զիջում այս կէտին վրայ Գործադրութեան համար կարելի երաշխաւորութիւններն ու ապահովութիւնները ձեռք պիտի առնուին քաղաքային եւ զինուորական իշխանութեանց կողմէ, անմիջապէս որ թոյլատու պայմաններ ստեղծուին :

Փոթորիկէն վերջ հնչած է շինարար աշխատանքի ժամը կառավարութեան համար :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՈՒՍԹԵԼ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ

ՆՈՐ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼԺԷՐԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

•

Հինգշաբթի երեկոյ, վարչապետը պաշտօնապէս հաստատեց դահլիճի հաւանական փոփոխութիւն մը, թէեւ խուսափեցաւ մանրամասնութիւններ տալէ եւ անուններ յիշատակելէ

Տեղական մամուլը կը շարունակէ ենթադրութիւններ ընել, թէեւ բոլոր այդ ենթադրութիւններն ալ անհիմ չեն կրնար նկատուիլ :

Հաւանական է որ ներկայ պատերազմական նախարարը Կիյամա փոխարինուի Տաքարի նախկին մարզպան՝ Մեսմեռի կամ Ֆրանսական երկաթուղիի ընկերութեան, առաջին քարտուղար՝ Անթոնինի կողմէ :

Սուսթելի հեռանալը աւելի քան ստոյգ է : Այս նախարարին «Հրաժարեցումը» շատ զարմանալի կը թուի երբ նկատի առնուի թէ քսան տարուան «կոլիստ» մըն է, գլխաւոր հիմնադիրը «Միութեան Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան եւ դահլիճին կարեւոր դէմքը վարչապետէն ետք : Սուսթել լուրջ տարակարծութիւններ ունի սակայն տը Կոլի հետ (ապստամբութեան օրերուն ճնշում բանեցուցած է զօրավարին վրայ որ այս վերջինը լեզու գտնէ, ապստամբ պետերուն հետ) եւ մանաւանդ չուզեր վաւերացնել երեսփոխան Քաուանի ձերբակալութիւնը :

Տըլուվրիէ պիտի մնայ իր պաշտօնին գլուխը, հակառակ նախապէս տրուած լուրերուն :

Փոփոխութեան այս եռուզեռին մէջ կառավարութիւնը կը շարունակէ պատժական միջոցներ ձեռք առնել Յունուար 24ի դէպքին ուղղակի կամ անուղղակի կապ ունեցող պատասխանատուներուն հանդէպ : Փարիզի երիցագոյն դատաւորը Մանիյէն, թղթակիցներուն յայտարարեց թէ արդէն պատրաստ է «պետութեան դէմ դաւողներու» ցանկը եւ մօտ օրէն ձերբակալութիւնները պիտի սկսին :

Ալժէի մէջ 12 անձեր հսկողութեան տակ առնուեցան, ասոնց մէջ են, «Էքօ տ'Ալժէի» տնօրէնը Ա. տը Սերինեի . Լըֆեվրը, Քարաքինի եւ Սքամպիլ, (հիմնադիրները էս Օ էս Ալժերիի) եւ ուրիշներ :

Պաշտօնական հրամանագրով մը լուծուած յայտարարուած են, վեց կազմակերպութիւններ . — «Ազգայնականներու շարժման համաձայնութեան կոմիտէ», «Մայիս 13ի ժողովրդական շարժում», «Արհեստակցական Միութիւն մը հաստատող Շարժում» եւ երեք ուրիշ կազմակերպութիւններ :

Բանակին մէջ եւս մեծ ու փոքր փոփոխութիւններ կը կատարուին : Կ'ըսուի նաեւ թէ պատժական միջոցներ ձեռք պիտի առնուին կարգ մը պատասխանատու զինուորականներու դէմ, իրենց պարտականութիւններուն մէջ թերացած ըլլալու ամբաստանութեամբ, :

Ալժէի մէջ կացութիւնը միշտ անորոշ է : Գրաքննութիւնը կը շարունակուի եւ թերթերը որոշ լուրեր չեն հրատարակեր : Այսպէս՝ տը Կոլի յայտարարութիւնները ուղղուած երեսփոխաններուն «ալժերիական պետութեան» մը մասին գրաքննուեցան ինչպէս նաեւ գնդ. Կոտառի պաշտօնազրկումը :

Ձերբակալութիւններ, խուզարկութիւններ կը շարունակուին Փարիզի եւ բովանդակ Ֆրանսայի մէջ :

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

—o—

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ՔԵՆՆԸՏԻ.— Երկբորդական ուժ մը պիտի դառնանք :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ. — Աշխարհի ամէնէն զօրաւոր պետութիւնն ենք :

Նոյեմբերին տեղի պիտի ունենայ Մ. Նահանգներու նախագահին ընտրութիւնը : Այս առթիւ երկրին երկու գլխաւոր կուսակցութիւնները՝ հանրապետական և դեմոկրատ, սկսած են իրար խծբծել եւ իւրաքանչիւրը կ'աշխատի շողշողուն ծրագիրներ ներկայացնել հանրութեան :

Դեմոկրատներուն յարձակման թիրախը առաւելաբար ուղղուած է Այզընհաուըրի ընտրած սպառազինման քաղաքականութեան դէմ, այն քննադատութեամբ թէ հանրապետականները անհրաժեշտ ուշադրութեամբ չեն հետաքրքրուիր «ազգային պաշտպանութեան» խնդրով, որ ընդհանրապէս ազատ աշխարհի եւ մասնաւորաբար Մ. Նահանգներուն համար հրատապ եւ խիստ կարեւոր հարց մըն է :

Բովանդակ ազատ աշխարհի եւ մարդկութեան ապագան կախում ունի Ամերիկայի զինուորական ուժէն : Ճիշդ է թէ Խ. Միութիւնը շատոնց նախայարձակ եղած կ'ըլլար՝ եթէ երբեք չըլլար Մ. Նահանգներու զարհուրելի ուժը : Արդարեւ Խ. Միութեան 1957ին արձակած թիւ մէկ Սպուտնիկը, անոր յաջորդող երկու արուեստական մոլորակները եւ դեռ վերջերս Խաղաղականի մէջ յաջողութեամբ արձակուած բազմայարկ միջերկրային հրթիռը դուռ բացին մտատանջութեանց :

Դեմոկրատներու կարծիքով, առաւելագոյնը երեք տարիէն Խ. Միութիւնը իր տրամադրութեան ներքեւ պիտի ունենայ մեծ քանակութեամբ միջերկրային հրթիռներ : Անոնք իրենց այս յայտարարութիւնը կը հիմնաւորեն Պաշտպանութեան Նախարար՝ Մ. Կէյթսի վերջին զեկոյցին ցոյց տուած տուեալներուն վրայ : Արդարեւ՝ Պաշտպանութեան Նախարարը Ծերակոյտին ներկայացուցած զեկոյցին մէջ ի մէջ այլոց հետեւեալը կ'ըսէր .— «Նըկատի ունենալով որ մեր պաշտպանողական ուժը (խօսքը հրթիռներու եւ օդանաւերու մասին է) ցրուած է հարիւրեակ մը անպատսպար կայաններու մէջ, Խ. Միութիւնը երեք հարիւր հրթիռներով կրնայ կէս ժամուան մէջ քանդել մեր բոլոր արձակարանները » :

Անդրադառնալով զեկոյցին բովանդակութեան, ամերիկացի յայտնի լրագրող Յ. Ոլսոփ, իր կարգին դիտել կուտայ . — « Եթէ երբեք Ամերիկան հնարաւորութիւն չունենայ փոխադարձութեան դիմելու, արագ ու վճռական ձեւով, ապա պատերազմը անխուսափելի կերպով պիտի վերջանայ ի վնաս մեզի» :

Իբրեւ այս կացութեան մէջ, դեմոկրատները կը մեղադրեն Հանրապետական կառավարութիւնը թէ անհրաժեշտ թափով առաջ չէ տարած Ամերիկայի սպառազինումի գործը :

« Եթէ երբեք, կը շարունակէ Ոլսոփ, Աթլաս արտադրող մեր գործարանները, որոնց արտադրութեան կարողութիւնը կը հասնի 150 միջերկրային հրթիռներու (տարուան տասը ամիսները միայն բանելու պայմանաւ) անհրաժեշտ պիտանէն ունենային, ապա այսօր 1500էն աւելի աթլասներ պիտի ունենայինք մեր տրամադրութեան տակ » :

Հանրապետականներու կարծիքով մըտահոգութեան որեւէ պատճառ չկայ : Դեռ վերջերս, Նախագահ Այզընհաուըր պատասխանելով դեմոկրատներուն կը յայտարարէր .— « Պէտք եղած բոլոր միջոցները ձեռք առած ենք : Սխալ է են –

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ նամակ մը ղրկած է տը Կոլին, որ սովորական թղթակցութեան մը սահմանը անցած է : Մ. Նահանգներու Նախագահը պատրաստակամութիւն կը յայտնէ Ֆրանսայի հետ բաժնելու հիւլէական գաղտնիքները :

ԺԱՔՈՒ, զուիցերիացի նշանաւոր փաստաբանը եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուեցաւ : Այս պատիժը շատ անտրամաբան է եւ հանրային կարծիքը ցարդ չէ ըմբռնած անոր իմաստը : Արդարեւ Ժաքու կա՛մ յանցաւոր է կա՛մ անմեղ, ուրեմն պատիժը կամ քիչ է կամ շատ է : Դատարանը չկրցաւ հաստատել Ժաքուի մեղաւոր ըլլալը իսկ մեթր Ֆլոռիոյի փայլուն եւ տրամաբանական պաշտպանողականը չբաւեց հաստատելու Ժաքուի անմեղութիւնը :

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ Հաւանա հասած է եւ յայտարարած թէ իր ճամբորդութեան նպատակն է աւելի լաւ ճանչնալ Քուպացիները : Փափաք յայտնած է նաեւ որ Ֆիտէլ Գասթրօ Խորհրդ. Միութիւն այցելէ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ անդրադառնալով Ամերիկայի հիւլէական ուժին եւ հրթիռներու քանակին, յայտարարած է թէ «զոհ» է արձանագրուած յաջողութիւններէն եւ որ «մտահոգուելու» որեւէ պատճառ չի տեսնար : Այս առթիւ Այք ըսած է թէ հարկ չկայ որ Ամերիկայի օդանաւային ուժը քսանեւչորս ժամ անընդհատ պատրաստ գտնուի հաւանական յարձակումի մը դէմ : «Իբրեւ զինուորական — աւելցուցած է նախագահը — կ'ենթադրեմ թէ այնքան ձեռնհասութիւն ունիմ կշռելու մեր եւ թշնամի ուժերու տարբերութիւնը եւ գիտնալու թէ ինչ միջոցներով կրնանք ազդու հակահարուած մը տալ մեր դէմ նախայարձակ եղողին » :

Պատասխանելով թղթակիցներուն՝ նախագահը հաստատած է թէ նպատակ ունի պահանջելու քոնկրէսէն որ հիւլէական գաղտնիքներ փոխանցուին դաշնակիցներուն : Մաք Մահոնի օրէնքով արգիլուած է նման փոխանցում մը օտար պետութեանց :

ՄԱՐՈՔԻ թագաւորը, Մոհամմէտ Ե. Պաղտատէն Պէյրութ հասած է : Օդակայան զինքը ընդունելու գացած են նախագահ Շեհապ եւ վարչապետ Քարամէ : Պաղտատի ձայնասփիւռը արձագանգ կ'ըլլայ միացեալ յայտարարութեան մը որուն ամէնէն ուշագրաւ կէտը կը վերաբերի Արաբական լիկային : Ըստ այդ յայտարարութեան երկու երկիրները կը պահանջեն որ լիկայի սահմանադրութիւնը վերամշակուի այնպիսի ձեւով եւ ոգիով որ մասնակից բոլոր արաբ երկիրները «համահաւասար» իրաւունքներ ունենան եւ մէկը միւսին ներքին գործերուն չխառնուի : Կը թուի թէ քարը ուղղուած է Միացեալ Արաբ Հանրապետութեան :

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, շուրջ տասը օրէ ի վեր բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան սեւերու եւ ճերմակներու միջեւ : Պելժ կառավարութիւնը ընդունած է Յունիս 30ը որպէս Քոնկոյի անկախութեան հռչակման թուական : Արդէն իսկ, «կլոր սեղանին» շուրջ հաւաքուած ներկայացուցիչները համաձայնած են ընտրական կանոններուն շուրջ : Ապագայ խորհրդարանի երեսփոխանները պիտի ընտրուին գաղտնի քուէարկութեամբ եւ հազար բնակիչի մէկ երեսփոխան համեմատութեամբ : Երկրին իւրաքանչիւր վեց շըրջանները 12ական ներկայացուցիչներ պիտի ունենան Ծերակոյտին մէջ : Ասոնցմէ եւ ամէն մէկ երկվեցեակին մէկ երրորդը պիտի նշանակուի ցեղերուն կողմէ : Քսանեւհինգ տարեկան ամէն ափրիկեցի իրաւունք պիտի ունենայ քուէարկելու : Կիները կրնան ընտրուիլ սակայն ընտրելու իրաւունքէն զրկուած կը մնան :

ՄԵԹԵՐՆԻԽ ԵՒ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Աւստրեւհունգարական կայսրութեան վարչապետը, որ Նափոլէոնը տապալեց, Վիէննայի վեհաժողովը կազմակերպեց եւ ժողովին նախագահելով Եւրոպայի խաղաղութիւնը պահպանելու համար միապետներու զինակցութիւնը կնքելով Եւրոպայի ոստիկանն եղաւ շուրջ երեսուն տարիներ, պաշտպանեց օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը: Հռչակաւոր դիւանագէտը յստակ գաղափարներ ունէր պետութեանց կացութեան եւ ձգտումներու մասին, ունէր նախատեսութիւններ գրեթէ մարգարէական:

« Աղեքսանդր ցարը պաշտպան կը ներկայանայ երկրորդ եւ երրորդ կարգի պետութեանց, զինակից ունենալու համար զանոնք երբ մեծ պետութեան մը հետ խնդիր մը ունենայ: Իր ազդեցութիւնը կը տարածէ Եւրոպայի ամէն կողմ բազմաթիւ գործակալներու միջոցով, հսկայական բանակ մը կը պահէ ոտքի վրայ, կը ջանայ աւելցնել կողմնակիցներուն թիւը»:

×

Մեթերնիխ կը բացատրէ այս քաղաքականութեան պատճառը: Ռուս կայսրութեան բնոյթը ծաւալիլ է: « Եթէ իշխան մը չհետեւի ազգային այս զգացումին, անմիջապէս կը կորսնցնէ իր ժողովրդականութիւնը: Ռուսիա պիտի ծաւալի երբեմն արեւելք, երբեմն արեւմուտք եւ մանաւանդ դէպի հարաւ, այսինքն ամէնէն աւելի տկար կողմը: Իր ձգտումն է առաջանալ դէպի Եգէական եւ Ադրիական ծովերը՝ տիրանալով եւրոպական Թուրքիոյ: Քաղաքական այս դրութիւնը ըսպառնալիք մըն է Աւստրիոյ, որովհետեւ պիտի պաշարուի ծովէն եւ ցամաքէն: Ռուսիա ոչ մէկ ելք ունենալու է Ադրիականի վրայ: Աշխատելու ենք որ չաւելցնէ իր ազդեցութեան միջոցները յոյն բնակչութեանց վրայ, որոնք ցրուած են օսմ. կայսրութեան բոլոր մասերուն մէջ եւ Հունգարիոյ արեւելեան եւ հարաւային բոլոր սահմաններուն վրայ: Այս երկիրները մնալու են օսմ. կայսրութեան մէջ, որովհետեւ վտանգաւոր չեն մեր սահմաններուն: Օսմ. կայսրութեան բաժանումը պիտի ունենայ ծանր հետեւանքներ: Ռուսիա կը կեղծէ՝ երբ պաշտպան կը հանդիսանայ յունադաւան ժողովուրդներու քրիստոնեաներու պաշտպանի դիմակին տակ, որովհետեւ իր նպատակը աշխարհակալութիւն է, տկարներու տիրապետութիւնը »:

×

Մեթերնիխ կ՚ըմբռնէ որ իրերու բնական բերումով Աւստրիա զինակից պիտի ունենայ Անգլիան Ռուսիոյ աշխարհակալական ձգտումներուն դէմ: «Անգլիա ցամաքային սահման չունի Ռուսիոյ հետ, բայց կրնայ մեծ վնասներ հասցնել իրեն: Ուստի Լոնտոնի նայելու ենք Ռուսիոյ դէմ պաշտպանուելու համար »: Անգլիոյ շահերն ալ կը պահանջեն Աւստրիոյ պաշտպանութիւնը, միանգամայն Աւստրիոյ զինակցու զինակցութեան պէտք պիտի ունենայ ռուս յառաջխաղացքը արգիլելու համար: Այսպէս քանի մը տողերու մէջ կը խտացնէ վերջին դարու Արեւելեան հարցի բոլոր իրադարձումները:

Նիքոլա Ա. Ցարին գահակալութեան առիթով կը գրէ 1826 Յունուար 27ին. — « Քաղաքակրթութեան սահմաններուն վրայ հաստատուած այս կայսրութիւնը ոչ մէկ նմանութիւն ունի Եւրոպայի միւս պետութեանց հետ: Կը տարբերի կրօնով, բարքերով, բնակիչներու ոգիով: Դեկտեմբերեան շարժումը երեւան հանեց ընկերային մարմինը կրծող հիւանդութիւնը: Ի՞նչ պիտի պատահի Եւրոպայի եթէ երեսուն միլիոն ստրուկներ եւ ութ հարիւր հազար զինուած մարդիկ արշաւանք մը կատարեն: Խռովարարները յաղթանակով կեանք կ՚ընդնշմարեն, իսկ մենք, Եւրոպայի լուսաւորուած բոլոր մարդիկը մահը միայն կը նշմարենք »:

×

Աւստրիական արտաքին քաղաքականութեան բանալիներէն մէկն է Թուրք կայսրութեան պահպանումը: Մեթերնիխ գիտէ սակայն որ ժառանգական տկարութեամբ կը տառապի այդ ընդարձակածաւալ կայսրութիւնը, ուր Թուրք տարրը բնակած է միայն: « Ամէնէն արգաւանդ հողերն ունի եւ աղքատ է, ամէնէն լաւ դիրքերն ունի եւ առեւտուր չունի »: Այս անկումին պատճառը կը գտնէ կրօնական կազմակերպութիւնը եւ բարքերու ապականութիւնը:

Ի՞նչ պիտի պատահէր եթէ օր մը կայսրութիւնը քայքայուէր: « Երբ սուլթանին գահը տապալի, կայսրութիւնը պիտի կազմալուծուի, բազմաթիւ մասերու պիտի բաժնուի, ոմանք քրիստոնեայ պետութեան տիրապետութեան տակ պիտի անցնին, ուրիշներ պիտի ջանան աւելի կամ պակաս անկախ պետութիւններ կազմել, որոնք պիտի ներկայացնեն երբեմն Ափրիկէի մէջ տեղի ունեցած անիշխանական տեսարանը: Ընդարձակ երկիրներ պիտի կազմեն անապատի կայսրութիւնը, իսկ Եւրոպայի պիտի մնայ, որպէս հետեւանք քաղաքական այս ուժեղ ցնցումին, քաղաքական հակամարտութեան պատերազմներ: (Շրջաբերական, 11 Հոկտեմբեր 1840):

×

Այս աղէտը անմիջական չէ սակայն, որովհետեւ « միլիոնաւոր Թուրքեր չեն կրնար ձուլուիլ քրիստոնեայ բնակչութեանց մէջ, իսկ քրիստոնեայ բնակչութիւնները ապշահար են, հետեւաբար անկարող են ազգային մարմիններ կազմելու: Քրիստոնեայ եւ մահմետական տկարութեանց այս տխուր խառնուրդը կը պաշտպանուի ժխտական նախախնամականութեամբ մը՝ Եւրոպայի Արքունիքներու միջեւ քաղաքական հակամարտութեամբ, որոնք իրարու վրայ կը հսկեն Մերձաւոր Արեւելքի հողամասերուն մէջ: Այս հակամարտութիւնը միայն գահին վրայ կը պահէ քսանամեայ տղայ մը, արդէն ջլատուած Սերայի բարքերով »: (12 Մայիս 1843):

×

Կազմալուծումն արգիլելու համար քաջալերելու է ներքին բարենորոգումները: Բայց եւրոպական ձեւով բարենորոգումները աւելի վնասակար կրնան ըլլալ քան օգտակար: Մեթերնիխ կը հրահանգէ Պոլսոյ դեսպանին Սուլթանին ըսել հետեւեալը. « Ձեր կառավարութիւնը հաստատեցէք ձեր կրօնական հաստատութեանց յարգանքին հիման վրայ: Ասոնք են որ կը կազմեն ձեր պետութեան գոյութեան հիմնական խարիսխը, կը կազմեն նաեւ առաջին կապը սուլթանին եւ մահմետական հպատակներուն միջեւ: Քալեցէք ժամանակին հետ, կարգ եւ կանոն հաստատեցէք ձեր վարչութեան մէջ, բարենորոգեցէք զայն, բայց եւրոպական քաղաքակրթութենէն փոխ մի առնէք ձեւեր, որոնք չեն պատշաճիր ձեր հաստատութեանց, որովհետեւ արեւմտեան հաստատութեանց սկզբունքները տարբեր են ձեր կայսրութեան հիմ ծառայող սկզբունքներէն: Արեւմտեանը հիմնուած է քրիստոնէական օրէնքի վրայ, դուք որ իսլամութիւնը կը դաւանիք, չէք կրնար քրիստոնեայ ընկերութիւնը հիմնել, մնացէք Թուրք, բայց այն ատեն դիմեցէք իսլամական օրէնսդրութեան ... կատարեալ պաշտպանեցէք ձեր քրիստոնեայ հպատակները, մի թոյլատրէք որ փաշաներ եւ պաշտօնեաներ կեղեքեն զիրենք եւ միջամուխ մի ըլլաք իրենց կրօնական գործերուն, պաշտպանեցէք վեհապետօրէն իրենց առանձնաշնորհները, իրագործեցէք ձեր խոստումները, երբեք մի հրատարակէք օրէնք մը, եթէ վստահ չէք անոր գործադրութեան: Կասկածեցէք արկածախնդիրներէն եւ այն խորհրդականներէն, որոնք ոչ մէկ իրաւունք ունին ձեր գործերուն խառնուելու: Քալեցէք ուղղակի դէպի լաւը, առանց նկատի առնելու Արեւմուտքի կարծիքը, կը բաւէ որ արդար ըլլաք եւ լուսաւորուած ձեր ընթացքին մէջ »: (26 Մայիս 1841.— « Յուշեր », հատոր Զ. էջեր 380 - 383):

×

Մեթերնիխ կը փափաքի օսմանեան կայսրութեան ներքին բարենորոգումը, վարչական եւ բարոյական: Քայքայումը պիտի պատճառէ եւրոպական պետութեանց բախումը, պիտի վրդովէ Եւրոպայի խաղաղութիւնը, քրիստոնեայ բնակիչներն ալ տէր պիտի փոխեն, պիտի խանգարուի Եւրոպական պետութեանց հաւասարակշռութիւնը ի նպաստ Ռուսիոյ: Աւստրիա ծաւալելու չէ դէպի Պալքանները, որովհետեւ պիտի բախի ռուս ձգտումներուն, անխուսափելի պիտի ըլլայ աւստրեւռուս պատերազմ մը, որուն հանդէպ անտարբեր չեն կրնար մնալ եւրոպական պետութիւնները: Նոյն համոզումը կրկնած է մահէն առաջ 1859ին:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

"ՈՐ ԼԵԶՈՒՆ ՉԼԼԻ..."

Գաղութահայութեան մէջ «ճերմակ ջարդը» ամէն տարի աճելով, բազմացնում է իր զոհերի թիւը: Այս երեւոյթը եթէ շարունակուի, մի 25 տարուց մատով պիտի ցոյց տան այն երիտասարդը որ հայերէն է խօսում, իսկ գրել կարդալ իմացողը, իբրեւ «ֆենոմէն», պիտի արժանանայ մի բացառիկ շքանշանի ...:

Այս պարագան աւելի մտահոգում է մասնաւորաբար երէց սերունդը, որի համար ազգապահպանումը դարձել է մեր ժողովուրդի թիւ մէկ խնդիրը: Օրուայ մամուլն էլ, իր սովորական հարցերին զուգահեռ՝ արծարծում է միալար շարունականութեամբ մեր ազգապահպանման կնճռոտ հարցը: Ամէն մարդ պարտք է համարում հնչեցնել ահազանգը, ու ամէն մարդ առաջարկում է իր դարմանը: Ու այդ բոլոր առաջարկները գալիս են այն տրամաբանական եզրակացութեան, որ լեզուն է մեր ազգային պաշտպանութեան գլխաւոր ազդակը եւ նա, նոյն դերն է կատարում ինչպէս լաստը նաւաբեկեալին համար: Ի զուր չէր որ Խաչ. Աբովեան իր «Վէրք Հայաստանի» մէջ ասում էր. «Որ լեզուն չլլի, մարդս ինչի՞ նման կլլի ...»:

Ի հարկէ այս տեսակէտը չեն ընդգրկում միմիայն յոռետեսները, որոնց համար ցիրուցան Հայութեան կորուստը անխուսափելի է ...:

« Յառաջ »ի 16 Հոկտեմբերին լոյս տեսած խմբագրականը «Հայերէնը եւ մեր Հայ մնալու պայքարը» որ արտատպուած էր «Հայրենիք»էց, իր կարգին արծարծում է այդ խնդիրը: Լեզուին ու նրան վերապահուած դերին մասին բազմաթիւ հետաքրքրական մտքեր պարզելով, յօդուածագիրը առաջադրում է այն տեսակէտը թէ Հայ մնալու տարուած պայքարին մէջ, գլխաւոր զէնքը նկատւում է հայերէն լեզուի պահպանումը: Յօդուածին մէջ կարդում ենք. «Մեր կորսուած հին գաղութները, Լեհաստանէն մինչեւ Հնդկաստան, չէին կորսուեր, եթէ պահած ըլլային իրենց լեզուն: Եկեղեցիները, որոնք կան մինչեւ այսօր ալ, չեն բաւած: Ոգին՝ չէ բաւած, ոչ ալ ազգային - քաղաքական իրաւունքներու գի-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Երիտասարդը թէեւ չուզեր լքել իր սիրականը, բոլորովին մինակ թողլով զայն զինք շրջապատող բազմաթիւ վտանգներուն մէջ, եւ սակայն կը խորհի թէ հոն մնալով կայսեր զարմիկներուն վրէժխնդրութեան զոհ կրնար երթալ, մինչդեռ հեռանալով, դուրսէն պիտի կրնար աւելի յաջողութեամբ հսկել իր սիրականին կեանքին ապահովութեան:

Այս բոլոր խորհրդածութիւններէն ետք, Կուկ Լու անմիջապէս կը հեռանայ:

Թէեւ, անսալով իր զարմիկներուն չարանենգ խորհուրդներուն, կայսրը դադրած էր իր հարճը եւ իր զաւկին մայրը սիրելէ, եւ սակայն, իրեն այնքան ալ հաճելի չթուեցաւ երբ իմացաւ թէ՝ Եէ Հօ Նօ Լան կը դաւաճանէր իր սիրոյն:

Եւ ահա, երբ հոգեվարքի գերագոյն վայրկեանը կը հասնի, իր երկու զարմիկները որեւէ դժուարութիւն չեն կրեր մահամերձին ստորագրել տալու հրովարտակ մը, որով կը հաստատուէր թէ գահաժառանգին անչափահասութեան շրջանին, խնամակալութեան գործը կը յանձնուէր երկու զարմիկներուն՝ իշխան Ցայ Նուէնի եւ իշխան Թուան Հուայի եւ իրենց կաթնեղբայր՝ Սու Շուէնի:

Հետեւեալ օրը Հիէն Ֆունկ կայսրը « Վիշապի կառք»ով կը մեկնի դէպի «Դեղին Աղբիւրներ»ը, ինչ որ ժողովրդական լեզուով կը նշանակէ՝ կը մեռնի:

Անմիջապէս Հայ Հուէն, Թուան Նուա եւ Սու Շուէն կը ներկայանան Եէ Հօ Նօ Լայի եւ կայսերական հրովարտակը ցոյց տալով կը յայտնեն անոր թէ իրմէ վերցուած են իր բոլոր իրաւունքները իբրեւ արքայամայր նոր արքայ (Զունկ Չէնի) եւ գահուն խնամակալ նշանակուած են իրենք, հանգուցեալ կայսեր ցանկութեամբ:

Եէ Հօ Նօ Լա յօժարութիւն կը կեղծէ, եւ սակայն գաղտնօրէն լուրը կը տեղեկացնէ իշխան Քունկի եւ աքսորական Եոնկ Լուի, մանրամասնօրէն տեղեկացնելով անոնց թէ երեք դաւադիրները խարէութեամբ եւ սադրանքներով կորզած էին հանգուցեալ կայսեր հաւանութիւնը եւ ինքզինքնին խնամակալ էին հռչակած:

Երկու ամիսներ եւ աւելի պէտք եղան պատրաստելու համար հսկայ մեռելակառքը որ հանգուցեալ կայսեր մարմինը պիտի փոխադրէր Փեքին:

Երբ ամէն բան պատրաստ էր, կազմուեցաւ հսկայ թափոր մը ընկերանալու համար մեռելակառքին՝ դէպի մայրաքաղաք:

Երեք ինքնակոչ խնամակալները շրջապատեցին նոր կայսրը՝ փոքրիկ Զունկ Չէն, զաւակը Եէ Հօ Նօ Լայի, որ հազիւ հինգ տարեկան էր եւ որոշեցին որ թափորը դանդաղօրէն, հանդրուան առ հանդրուան պիտի ընդանար, իբրեւ գերագոյն պատիւ անհետացող վեհապետին:

Եւ սակայն, անոնք, առ ի քաղաքավարութիւն, առաջարկեցին Եէ Հօ Նօ Լայի եւ վեհապետին այրիին, արագընթաց կառքերով խկոյն ճամբայ իյնալ եւ իրենցմէ առաջ հասնիլ Փեքին, հոն կարենալ արժանաւորապէս ընդունելու Երկնից Որդիին անշունչ մարմինը:

Երկու կիները, առանց դոյզն կասկածի ընդունեցան իրենց եղած առաջարկութիւնը եւ անմիջապէս մեկնեցան, իրենց ետին թողլով անհամար բանակ մը երիտասարդ հարճերու, որոնք պիտի ընկերանային թափորին դանդաղ ընթացքին, կատարելով միանգամայն պաշտօնական եղերամայրերու դերը:

Ներքինապետը՝ Նկան Թէ Հայ, ինքն ալ մնաց թափորին մէջ, ընկերանալու իր հոգելոյս վեհապետին դագաղին:

Առաջին օրը, Ներքինապետը դիպուածով ականջալուր եղաւ գարհուրելու խօսակցութեան մը, որ տեղի կ՚ունենար երեք դաւադիր խնամակալներուն եւ իրենց բարեկամ ու իրենց հաշւոյն մարդասպանութիւններ ընող տարօրինակօրէն արտառոց անձի մը միջեւ:

Խնամակալութիւնը բռնագրաւող երբորդութիւնը լաւ գիտէր որ իրենց ձեռք գտնուած կայսերական հրովարտակը որեւէ օրինական զօրութիւն չէր ունենար, եթէ չկրեր արքայական կնիքը:

Արդ, այդ կնիքը անհետացած էր: Եւ անոնք վստահ էին թէ կնիքը կը գտնուէր Եէ Հօ Նօ Լայի մօտ, որ անպայման պահած էր զայն կամ իր վրայ եւ կամ իր ճամբորդական պայուսակներուն մէջ, կրնային բռնի ուժով ալ տիրանալ այդ կնիքին, եւ սակայն խորամանկ դաւադիրները չուզեցին այդ ձեւով հրապարակային գայթակղութեան մը տեղի տալ: Եւ հիմա, քանի որ գեղանի հարճը սակաւաթիւ հետեւորդներով ճամբայ էր ինկած դէպի Փեքին, դժուար չէր այդ ճամբուն վրայ խլել անկէ այնքան բաղձալի եւ յոյժ կենսական առարկան:

Եւ սարսափով էր որ, Նկան Թէ Հայ իմացաւ այն հրամանը որ դաւադիրները տուին իրենց մեղսակից արտառոց մարդուն — երթալ երկու կիներուն ճամբան կտրել, քանի մը հոգիով յարձակիլ անոնց վրայ, վերջ տալ անոնց կեանքին եւ տիրանալ կայսերական կնիքին:

Առանց վայրկեան մը կորսնցնելու, Ներքինապետը կը լքէ մեռելական թափորը, կը ցատկէ լաւագոյն նժոյգի մը վրայ, եւ քառասմբակ կ՚արշաւէ դէպի Մանչուրիա, ուր գիտէր թէ ապաստանած էր Եէ Հօ Նօ Լայի սիրականը՝ զօրավար Եոնկ Լուն:

(10 Շար.)

տակցութիւնը։ Լեզուն միայն, ինքն իրեն, միս մինակը, կը բաւէր, որ Հայ մնայի՞ն անոնք, ամէն բանով։ Կարելի՞ է երեւակայել Հայախօս գաղութ մը, որ Հայ չըլլայ, կորսնցնէ իր ազգութիւնը»։

Ինչքան էլ չեշտենք կարեւորութիւնը մեր լեզուի պահպանութեան՝ որպէս արտայայտութիւնը մեր ինքնուրոյն նկարագրին եւ միջոցը մեր ազգային գոյութեան, նորից քիչ պիտի լինի։ Ցաւով նըկատում ենք որ գործնական միջոցները, արդիւնաւոր եւ հնարաւոր ծրագիրները՝ մնում են չատ անբաւարար։ Պիտի պահել եւ փոխանցել մեր լեզուն, լաւ։ Բայց ինչպէ՞ս։ Ի՞նչ ենք անում այսօր այդ նըպատակին համար, որ բարձրագոյնն է մեր նպատակներից։

« Հարկ է մեր լեզուին գեղեցկութեան ճաչակը տալ մեր նորահասներուն, որպէսզի անոնք յօժարութեամբ, նոյնիսկ հպարտութեամբ ուզեն սորվիլ զայն։ Պայմանաւ՝ որ մեր տուներուն ու սրահներուն մէջ, մեր լեզուն խօսինք գեղեցկօրէն, իր ներդաշնակութեան ու հարազատութեան մէջ։ Խօսինք զուտ հայերէն, մաքրուած օտար եւ մանաւանդ Թրքական լեզուի կոպիտ ու խժալուր բառերէն ու բացատրութիւններէն, որոնք մեր նորահասներուն «հայերէն» կը Թուին ըլլալ », եզրակացնում է նոյն այդ խմբագրականը։

Ճիշդ է Թէ մի չատ մարդիկ մեղանչում են մեր լեզուի հանդէպ՝ երբ խառնում են նրան, բազմաԹիւ Թրքական կամ ռուսական բառեր։ Այդ պատճառով նոր սերունդը իր կարգին անգիտակցաբար գործածում է մի աղճատուած հայերէն։ Մի խօսքով, մեր սովորած հայերէնը, հայկական պարահանդէսների եւ «ճոխ պիքնիկ»ների չուրջ խօսուած լեզուն է։ Այս պատճառով էլ պէտք չէ մեծ ակնկալութիւններ ունենալ նորահաս սերունդից մեր լեզուի վերաբերմամբ։ Մեր լեզուն սովորելու համար, մանաւանդ չըներհալի եւ « մաքրուած » ձեւով, մեզ պէտք են դպրոցներ։ Խոստովանենք որ չատ անբաւարար ուչադրութիւն է բերուած հանդէպ հայ դպրոցին։

Այսօր, Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Ամերիկայի մէջ ունենք մօտաւորապէս մի կէս միլիոնի չափ Հայեր։ Այս ՀայուԹիւնը քանի՞ դպրոց ունի որ իսկապէս այդ կոչումին արժանի լինի։ Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող երկու հաստատութիւններից մէկը ութսուն տարի առաջ է հիմնուել, իսկ միւսը հարիւրամեակը բոլորել է արդէն։ Մի խօսքով, ներկայ ՀայուԹեան գործերը չեն համարւում եւ ի հարկէ անբաւարար են հիմնական կարիքներին։ Մխիթարեան վարժարանը ամէն տարի բազմաթիւ աչակերտներ է մերժում տեղի չգոյութեան պատճառաւ։ Պարզ է որ չենք հաչւում Հինգչաբթի օրուայ դասընթացքները, որոնք անկասկած պիտի պահել եւ քաջալերել, բայց նրանց դերը աննչան է՝ նկատի առնելով մեր պահանջները։ Միացեալ Նահանգների բարգաւաճ եւ հոծ հայ գաղութը, մինչեւ այսօր ոչ մի իսկական դպրոց չի կարողացել ունենալ։ Հարաւ. Ֆրանսայում, բազմահազար հայ գաղութը, քառասուն տարիներից ի վեր չկարողացաւ ունենալ իր հայկական դպրոցը։ Ու բոլորս գիտենք Թէ այսօր այդ չրջանի բազմամարդ եւ միակտուր հայ գաղութը կարողացել է պահել իր դիմագիծը դըժուարին պայմանների մէջ։ Այնտեղ դեռ ապրում են՝ հայ երգը եւ հայ խօսքը։ Բայց մինչեւ ե՞րբ ...։ Ցաւալի պիտի լինի որ Եւրոպայի ամենահոծ ՀայուԹեան այս կեդրոնը զոհ դառնայ մեր անտարբերութեան եւ չկամեցողութեան։ Ցաւալի պիտի լինի որ Փրատոյի Մայր Տաճարը, որով այնքան հպարտանում ենք, մի օր դառնայ միմիայն զբօսաչըրջիկների հետաքրքրութեան մը պարզ «առարկայ»։ Յիչեցնենք որ հայ եկեղեցիները «դէպի երկինքը տանող զաղտնի ճամբաները» հայ դպրոցներից են անցնում։ Այդ լաւ է հասկացել Միջին Արեւելքի հայ գաղութը, ուր միայն Լիբանանի մէջ, օրինաւոր հպարտութեամբ, պահում են վաթսունից աւելի մեծ ու փոքր վարժարաններ։ Ժամանակը եկել է որ մենք էլ մեր կարգին նոյն բծախնդրութիւնը ցոյց տանք հանդէպ մեր նորահաս սերունդին։

Գիտենք Թէ այսպիսի ձեռնարկի իրականացումը մեծ դժուարութիւնների է հանդիպում։ Բայց Սփիւռքի ՀայուԹիւնը, նոյնիսկ իր սկզբնական ծանր տընտեսական պայմաններում, միչտ բերել է եւ պիտի բերի իր նիւԹական մասնակցութիւնը բոլոր բարենպատակ ձեռնարկներին համար։ Հարիւրաւոր միլիոններ ծախսուեցին, ծախսւում են եւ պիտի ծախսուեն եկեղեցիների չինութեան համար, լինի այստեղ կամ Ամերիկայում։ Բացարձակապէս դէմ չենք դրան, ընդհակառակն, այդ չինութիւնները կենդանի ապացոյցն են որ մեր ժողովուրդը ուր էլ լինի, ուր էլ գնայ, պահում է իր սրտի խորքում Աւարայրի Սուրբ երդումը եւ իր զօրաւոր հաւատքը։ Ցոյց ենք ուզում տալ միայն, որ դրամը կարելի է գոյացնել։ Բայց մինչեւ այսօր, ոչ ոք է ներկայացել գոնէ մի նախակրԹարան հիմնելու ծրագրով։

Ճիչդ է Թէ մի եկեղեցի կառուցել աւելի դիւրին է, հարկաւոր է միայն մի քանի միլիոն, մի յատակագիծ եւ մի քահանայ։ Իսկ դպրոցի դժուարութիւնները աւելի մեծ են ու բազմաԹիւ, բայց ոչ անյաղԹելի։ Ո՞ր արժէքաւոր գործն է որ լինում է առանց դժուարութեան։ Եւ մեր ժողովուրդի լինելու կամ չլինելու նուիրական գործը, միայն դիւրին լուծումներով չի կարող առաջ գնալ։

Գոյութիւն ունեն մեծ կազմակերպութիւններ, որ ի վիճակի են մեծ գործեր յանձն առնել։ Բայց գոհանում են կիսամիջոցներով։ Մեզ Թւում է որ նրանք « սպասում են յարմար օրուան »։ Յարմար օրը այսօր է։ Վաղը պահանջը պիտի պակսի եւ նոյնիսկ ուչ պիտի լինի։ Սպասել ո՞ր օրուայ... երբ մեր եկեղեցիներում «Հայր մեր» ասուի ֆրանսե՞րէն լեզուով...։

Դպրոցը երկարաչունչ գործ է։ Արդիւնքը մի օրից միւսը չի տալիս։ Ճիշդ է որ, մէկ - երկու դպրոցով կարելի չէ գոհացնել բազմահազար ՀայուԹեան կարիքները։ Բայց այդքանն էլ կարող է տալ իր պտուղները։ Վերածնունդի մի սերունդ պատրաստուեց մի քանի դպրոցների չնորհիւ։ Ներսէսեաններ, Սանասարեաններ, Կեդրոնականներ եւ այսօր Ն. Փալանճեան ճեմարանները, իրենց դրոշմը դրել են եւ դեռ դնում են սերունդների վրայ։ Մեզ հարկաւոր է որ Ֆրանսայի մէջն էլ պատրաստուի մի սերունդ որ կրի իր դրոշմը։

Ի զուր մեզ չխաբենք միալար ճառերով։ Ի զուր մեր ժամանակը չվատնենք երկար յօդուածներով։ Մեզ պէտք չեն մխիԹարական խօսքերը եւ ոչ էլ ՜քիչէ դարձած «ոգի»ների փառաբանութիւնը։ Մեզ պէտք են դպրոցներ, ուր սովորենք մեր Մեծասքանչը, եւ պահելով մեր գոյութիւնը՝ տանք մեր կարգին, յարգանքի ու երախտագիտութեան այն տուրքը՝ բոլոր իսկական հերոսներին որ ընկան անյայտ, անչիրիմ, առանց մի պարզ խաչի՝ մեր ազգի փրկութեան սուրբ ճամբին վրայ։

ՎԱՆՋԱՆ

ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ

ՀՐԱՇԱԳՈՐԾ ԱՒԵԼԸ

Անգլիական ճարտարարուեստը վերջերս հրապարակ հանած է ինքնագործ աւել մը, որուն չնորհիւ տանտիկնոջ գործը զբօսանք մը կը դառնայ։

Տանտիկինը, առանց անկողինէն ելլելու, մահիճին քով գտնուող սեղանին վրայ կոճակ մը կը ճնչէ եւ անմիջապէս, պատին դրուած իր պատեանէն դուրս գալով՝ հրաչագործ աւելը կը սկսի իր գործը եւ յաջորդաբար կ՚աւլէ սենեակները, կը փայլեցնէ տախտակամածները, հաւատարմօրէն գործադրելով իր մահիճին մէջ հանգիստ երկարած տանտիկնոջ հրահանգները։

ԶՕՆ

Վերջերս, Միացեալ Նահանգներու Օքլանտ քաղաքին մէջ, գող մը մտած է փաստաբանի մը տունը եւ հոն գտնուող Թանկարժէք բոլոր բաները (զարդեղէններ, դեղօրներ եւ դրամ) առնելէ ետք, ինք ալ իր կողմէ յիչատակ մը ձգած է։ Իր զոհի գրադարանի գիրքերէն մէկուն վրայ դրած է յուզիչ ձօն մը եւ տակն ալ՝ անընԹեռնլի ստորագրութիւն մը։

ՋՐԱՄՈԼ ՇԱՊԱՆ

Անտարակոյս ամբողջ աչխարհի մէջ ամէնէն չատ ջուր խմող մարդը Եուկոսլաւիոյ Քոսովքա ՄիԹրովիչա գիւղի բնակիչներէն Ապտուլ Շապանն է, որ ամէն օր, ամառ ձմեռ վեցէն ութ կալոն ջուր կը խմէ։

Աչխատած ատեն քովը, գաւաԹի տեղ ունի դոյլ մը, ուրկէ ջուր կը խմէ, մօտաւորապէս 20 վայրկեանը անգամ մը։

Շատ ծարաւ եղած ատեն. երբեմն, կընայ մէկ անգամէն երկու կալոն խմել։ Շապան կ՚ըսէ՝ Թէ չատ առողջ է եւ ինքզինքը չատ լաւ կը զգայ։ Այս ջրամոլը հազիւ 35 տարեկան է դեռ։

ԸՍԵԼՈՒ ՆՈՐ ՁԵՒԵՐ

Ամերիկեան չատ մը վարժարաններու տնօրէններ, որոչած են, այսուհետեւ, աչակերտներու վկայականներուն մէջ իրենց դիտողութիւնները միօրինակ նոր ոճով մը գրել՝ ծնողքներուն դժգոհութիւն չպատճառելու համար։ Զոր օրինակ վկայականին մէջ պիտի չգրեն՝ Թէ այսինչ այսինչեանը ստախօս է, այլ՝ պիտի գրեն. « Իր մտածումները արտայայտելու ատեն, կը դժուարանայ երեւակայութիւնը զանազանել իրականութենէն »։ « Գող » բառին տեղ պիտի գրեն. «Ուրիչներու սեփականութիւնը յարգելու համար՝ պէտք ունի օգնութեան »։ Վերջապէս՝ «Բիրտ» բառին տեղ ալ պիտի գրեն. «Ղեկավարի ձիրք ունի՝ բայց պէտք է սորվի այդ ձիրքը ժողովրդավարօրէն գործածել »։

ՔԱՂԱՔ ՄԸ ՈՐ ՏԵՂ ԿԸ ՓՈԽԷ

Ասկէ մէկ քանի տարի առաջ, Հարաւային ՏաքօԹայի Փլայթ քաղաքը հակառողջապահիկ նկատուած է։ Այն ատեն, քաղաքի զանազան իչխանութիւնները նիստ գումարելով որոչած են ամբողջ քաղաքը քանի մը քիլոմեԹր հեռու ուրիչ տեղ մը փոխադրել։

Ամէնէն առաջ, 120 ձիերու օգնութեամբ, փոխադրած են հսկայ պանդոկ մը։ Անկէ յետոյ, փոխադրած են՝ եկեղեցին եւ միւս բոլոր տուներն ու խանութները։

ՅԱՄԱՌ ՍԻՐԱՀԱՐԸ

Իտալիոյ Քրեմոնա քաղաքին մէջ, Ֆըրանչիսկօ ՄոնԹինի անուն սիրահար մը, երեք ամիս բանտարկութեան դատապարտուած է, իր սիրած կնոջ՝ իր անդուլ հետապնդումներով նեղութիւն պատճառած ըլլալուն համար։ ՄոնԹինիի սիրած կինը հիմա քառասուն տարեկան է։ Տասնըվեց տարեկանէն ի վեր ան մերժած է անոր սէրը։ Եւ այս երկրորդ անգամ է որ յաջողած է բանտ ղրկել իր յամառ սիրահարը, որ սակայն չէ յուսալքուած եւ բանտէն ալ ամուսնութեան առաջարկ ըրած է։

ՁԱՅՐԱՑԱԾ ՓԻՂԸ

Սէյլանի Գոլոմպօ քաղաքի մօտակայ Փերիհերի գիւղին պուտտայական տաճարին մէջ վերջերս տեղի ունեցած արարողութեան մը ընԹացքին, տաճարին նուիրական 87 փիղերէն մէկը, անծանօԹ պատճառով մը, յանկարծ բարկացած եւ յարձակած է 5600ի մօտ ուխտաւորներուն վրայ։ Ստեղծուած է աննկարագրելի խուճապ մը, որուն ընԹացքին 150 հոգի վիրաւորուած եւ քսան հոգի անհետացած են։ Զոհերու մէջ է նաեւ կատղած փիղին ծագուկը, որ այդ պահուն գտնըւած է անոր ճամբուն վրայ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (121)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Եւ երբ Թէ իր նիւԹովը յափչտակուած, սրահին մէջ վեր վար պտըտելով, լայն չարժումներով որոնք հեռաւոր չտեսնըւած հորիզոններ կ՚ընդգրկէին, երիտասարդը իրապաչտ դպրոցին գեղեցկութիւնը, մարդկայնութիւնը եւ կենսունակութիւնը պատմեց, Զօլա, Մօբասան, Միռպօ, Տօտէ իրար խառնելով, անոնց դրուատիքը բանահիւսելով, խօսքերէ աւելի գլխի եւ ձեռքի պերճախօս ժեստերու օգնութեամբը, եւ խորհրդաւոր մեծիմաստ բառերու վրայ երկարատեւ չեչտումներով։

— Օֆ, Զօլան, օրիորդ, Զօլան, մեծ, մեծ մարդ։

Սոֆի կ՚ունկնդրէր՝ երկիւղած ու գմայլող լռութեամբ, այդ ուռուցիկ եւ բարբառուն հմտութեան քով իր ճղճիմ տգիտութեան բովանդակ մեծութենէն գրեթէ ամօԹահար։

Անդին Թիկնաթոռին վրայ մաման կը մրափէր՝ գլուխը յենակին տուած, կըծկուած չոր չրԹներուն բացուածքէն ակռայլիկ լինտերը ցուցնելով։

— Զօլան, Զօլան, կը չարունակէր երիտասարդը՝ կանգնած աղջկան առջեւ, նայուածքը անոր աչուըներուն մէջ մխրճելով, պէտք է կարդալ Զօլան, օրիորդ... կ՚ուզէ՞ք կարդալ։

— Ինչո՞ւ չէ, տոքԹոր, կը ԹոԹովէր Սոֆի, քանի որ դուք կ՚ուզէք...

— Այո, կ՚ուզեմ, կ՚ուզեմ որ զարգանաք, օրիորդ, արժանի էք զարգանալու. ահա այս վայրկեանէն մատենադարանս ձեր տրամադրութեան տակ կը դնեմ։ Եկէք, խնդրեմ, եկէք ցոյց տամ ձեզի։

Ու բռնելով մանկամարդ աղջկան ձեռքէն, որ բոլորովին չուարած էր, քաչեց տարաւ իր յարկաբաժինը, դռները փակելով իրենց ետեւէն։

Իր երազած ու խենԹի պէս ըղձացած էակին հետ այդպէս առանձնափակ, գիտութեան, գրականութեան եւ մոլութեան մարդուն մէջ պզտիկ ու վաղանցիկ պայքար մը մղուեցաւ։ Իր նպատակին այդքան հեչտօրէն հասած ըլլալու մտածութիւնը արդէն բարոյական ու ֆիզիքական ալ գոհացումով մը կը Թուլցնէր, կը մեղմացնէր իր վայրագ տրամադրութիւնները, որոնք օրերով այրեր տոչորեր էին իր էութիւնը։ Հիմակ, մէկ Թափով, կրնար տիրանալ անոր, բոլոր իգական հրապոյրներուն, մարմնական բոլոր այդ չնորհներուն։

Հիմակ որ զանիկա իր մօտ բերած էր, եւ վստահ որ ալ ան պիտի չփախչէր, կամաւորապէս կ՚ուզէր հեռացնել գերագոյն ու այնքան մոլեգնօրէն սպասուած, փափաքուած րոպէն, որպէսզի ետքէն ան չատ աւելի ուժգին, աներեւակայելի եւ խորին ըլլար։

Եւ յետոյ պէտք էր վերջապէս իրականօրէն ապրիլ վիպական դիւցազնի մը կեանքը։ Իր այս յիմար կամէութիւնը իր տրփիներուն եռուզեռին մէջ մղձաւանջ մը եղած էր։ Կիրքի յագեցման գործին մէջ անհամբեր աճապարանք մը որքան տափակ ու ռամիկ ժեստ մը պիտի ըլլար իր կողմէ։ Ամէն բան սրտաչարժ բանաստեղծութեամբ մը եւ տրամաԹիկ վիպականութեամբ մը չրջապատել ընդհակառակն, որքան զուական էր ու հաճոյալի իրեն համար։

Իր տարփանքի, տիրացուի ահեղ պէտքին մէջ, հպարտութեան մը ծառացումը կը զգար, մեծանուն ամիրայի մը Թոռան՝ ռեւէ հասարակ աղջկան մը ֆիզիքական չնորհներուն առջեւ խոնարհելու, քաչկռտելու, հառաչելու նուաստութեան ըմբռնումը։

Չէ, ամէն գնով, այս ստորնութեան պիտի չենԹարկէր Մարկոս ամիրային յիչատակը։ Իր երազներուն, իր բաղձանքներուն առարկան պէտք էր որ մղուէր, վազէր մինչեւ իրեն աղերսական խոյանքով, լալահառաչ իր սէրը, իր գգուանքը մուրար, իր ոտքերուն պլլուէր, մարմնին վրայէն սողոսկէր մինչեւ իր չրԹները, առփանքի մոլեգին տապտուքներով, հեչտախտութեան լալիչ ու ալ անվերապահ չարժումներովը, ու ինք, վերջապէս, կարեկցաբար, զիջանէր գոհացում տալ այդ անդիմադրելի պահանջին, ու, նկատումներու խենԹ մոռացումով մը, ալ ինքն ալ իր կիրքերուն, իր տրփիներուն հոսանքին անձնատուր, ապրէր գերագոյն ու անմահական վայրկեանը։ Ու երեւակայուած այս զառանցոտ պատկերին Թելադրութեանը տակ, երիտասարդը, ջղագրգիռ եւ ինքնակորոյս, յանկարծ կը լարուէր բազուկներուն վրայ, աչուըները լայնաբաց, ճակատը քրտնաԹաԹաւ։

— Օհ, Սոֆի, Սոֆի։

Ու կ՚իյնար նորէն չնչասպառ եւ ուչըն-չացած։

. . . .

Շատ չանցած, ամիրային աղջիկը բոլորովին անձնատուր եղաւ մանկամարդ աղջկանը, տան մէջ ամէն իչխանութիւն անոր յանձնեց։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Թաղրել թէ հիւլէական զէնքերու գործածութեան եւ արտադրութեան մէջ ետ մընացած ենք» : Իր կարգին պաշտպանութեան Նախարարը՝ Թ. Կէյթս, անդրադառնալով հիւլէական հաւանական պատերազմի մը, շեշտած է թէ Ամերիկան իր տրամադրութեան ներքեւ ունի անհըրաժեշտ քանակութեամբ հրթիռներ, օդանաւեր եւ հիւլէական զէնքեր : «Այս զէնքերով — աւելցուցած է Նախարարը — ի վիճակի ենք քարուքանդ ընելու թշնամին, որքան ալ ուժեղ ըլլայ ան » :

Ցամենայն դէպս մէկ բան յստակ է : Դեմոկրատ թէ հանրապետական կը զգան վտանգը, որ պիտի ստեղծուի՝ եթէ երբեք Խրուշչեւ համոզուի թէ կը շահի պատերազմը, եթէ երբեք նախայարձակ ըլլայ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Լու՝ Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մանոյեան, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Աճէմեան եւ համայն ազգականներ ու բարեկամներ, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, ծաղկեպսակներով եւ նուիրատուութեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերին իրենց սիրեցեալ մօր, հօրաքրոջ, եւ հօրեղբօր կնոջ, Այրի Տիկին Պատասխան Աճէմեանի կսկծալի մահուան առթիւ : Փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Պօղոս Մանոյեան 10ական Ն. Ֆ. կը նըւիրեն Յառաջի բարգաւաճման եւ «Հայ-Բոյժ»ին, Տէր եւ Տիկին Մովսէս Առաքելեան 25ական Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, «Հայ -Բոյժ»ին, Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան եւ Բալայեան սրահներուն (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

Թաղիս Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ, Պ. Անդրանիկ Անդրէասեան տասը Ֆ. Ն., Տէր եւ Տիկին Ասատուր Յովհաննէսեան հինգ Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արշակ Նօնոյեան, Տէր եւ Տիկին Մ. Մանկասարեան հինգական Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կիրակոս Մակարեան տասը Ն. Ֆ., եկեղեցւոյ եւ տասը Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին տեղական մասնաճիւղին :

ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Մարսէյլէն ուղղակի Օտեսա, կամ աշխարհի որեւէ կողմէ նաւով, օդանաւով, երկաթուղիով, որեւէ ընկերութեամբ եւ նոյն գիներով :

Վճարումը՝ հոս կամ արտասահման : Կ'ապահովենք վիզայի գործողութիւնները ձրի, կ'ապահովենք նաեւ տեղերը ձրի :

Դիմել՝

ԺԱՆ-ԵՂԻՇԷ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
որ 35 տարուան փորձառութիւն ունի :

AMERICAN LLOYD
48, RUE DE LA RÉPUBLIQUE
MARSEILLE
Tél. : 20-47-22

Ամէն դիւրութեան համար, ամէն տեղէ դիմել Մարսէյլի հասցէին :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250) : Դիմել Յառաջի հասցէով :

Գումարները ղրկել մանտա - քարտով միայն :

ՀԱՅԱԾԷՍ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ
ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, կէսօրէ առաջ, հայկական հանդիսաւոր Ս. Պատարագ եւ քարոզ պիտի ձայնասփռուին Վատիկանի ձայնասփիւռէն :

Միջին ալիք՝ 196 մ. :
Կարճ ալիք՝ 19·84, 25·67, 31·10 :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը : Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն :

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին :

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy
65, Rue Robert
Lyon

Արմաւ, «պամիա», «ճալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պի - պէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», չորցած, «նուազէթ», «լոգում», «սագըզ», պիստակ, Շիրակ օղի (41 - 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոքա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ձիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումաք, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տերեւ եւայլն :

Անգամ մը դիմեցէք՝
ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՅՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին : Հանդէս եւ պարահանդէսով :

—ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ—

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ կէսօրէ ետք, ժամը 4ին, Տիկին Ազնիւ Գազազեանի բնակարանը, 6 Րիւ Սէն Սիւլբիս, Փարիզ (6), մէթրօ Օտէօն : Օրակարգ՝ պարահանդէսի հաշուետուութիւն, դըպրոցական եւ ընթացիկ հարցեր : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ Եւրոպայի Կ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Վիէնի Անի կոմիտէն այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 15·30ին Տէսինի կոմիտէն : Կը հրաւիրուին փոն տը Շէրիւիի ընկերները :

Ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՈՐԾԻ ՀԱՄԱՐ

ՅԱՌԱՋ
PARIS - IX
32, RUE DE TRÉVISE
TÉL. : PRO. 86-60

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ — ԱՐԱԳ ՅԱՆՁՆՈՒՄ
ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԵԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

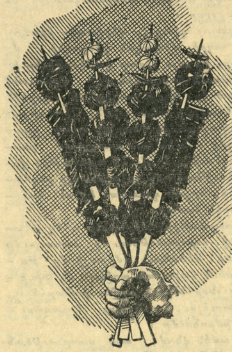
Ֆրանսական - հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հաճելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված - ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6·) C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, Պէյրութ 1959, Ա. Հատ. 24 Ն. Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թղթ. 14, լթկզմ 16,50 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Չարենց, Պէյրութ 1959 . . . . . . 6 Ն. Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ-ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Աղբալեան, Պէյրութ, կզմ. 18 Ն. Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ,
Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959 . . . . 2 Ն. Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեհեան, Փարիզ, 1959, ... 6 Ն. Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, Բ. Հատ. Փարիզ, 1959 15 Ն. Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ Ա. Հատորը, Վիեննա, 1922, պատկերազարդ եւ կազմեալ 15 Ն. Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա. Նազինեան, Գահիրէ, 1959 . . . 3 Ն. Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան 5 Ն. Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, Պէյրութ, 2 հատոր . 20 Ն. Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱՍԸ ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,
Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959 . . . . 10 Ն. Ֆ.
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959 . . . . 2 N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 7 FEVRIER 1960

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8717 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4518

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ"

1928 Մայիս 23էն 24 լուսնալիք գիշերը յանկարծամահ կ'ըլլար Թէոդիկ, «Ամէնուն Տարեցոյցը»ի ծանօթ հեղինակը, որ կը բնակէր Յառաջի այն ատենուան խմբագրատան կից անշուք սենեակի մը մէջ (208պիս, Րիւ Լաֆայէթ): 1929ի հատորին 248 էջերը տպուած էին արդէն: Բարեկամները չարունակեցին տպագրութիւնը եւ Տարեցոյցը՝ 528 մանրատառ էջերով՝ լոյս տեսաւ ժամանակին «Մասիս» տպարանէն:

Ասիկա եղաւ վերջինը:

Ամէնուն Տարեցոյցը չտեմարան մըն էր պիտանի գիտելեաց: Թէոդիկ յամառ աշխատող եւ անխոնջ պրպտող՝ գիտէր հետաքրքրական նիւթեր հրամցնել իր հաւատարիմ ընթերցողներուն, ջանալով տարուէ տարի կատարելագործուած հատոր մը լոյս ընծայել: 1907էն մինչեւ իր մահը հրատարակեց 19 հատորներ:

Սուգի ենթարկուեցան գրասէրները, որոնք տարիներով կը սպասէին անոր, որ պիտի գար գրաւելու Թէոդիկի պարապ ձգած աթոռը:

Քանի մը կարճատեւ փորձեր կատարուեցան զանազան երկիրներու մէջ: Մ. Մ. Պարսամեան եղբայրները 1931 – 35 հինգ տարի Փարիզի մէջ հրատարակեցինԿեանք եւ Արուեստ տարեգիրքը, զոր եօթն ամսաթերթի վերածեցին (1936–40):

Պոսթընի մէջ ընկեր Ս. Վրացեան 1943 — 48 հրատարակեց Հայրենիք տարեգիրք տօնացոյցը: Իսկ Պէյրութի մէջ ողբացեալ Գասպար Իփէքեան լոյս ընծայեց Համազգայինի օրացոյց տարեցոյցը, երկրորդ աշխարհամարտէն վերջ:

Այս փորձերը մնացին առանց վաղորդայնի Անոնց հեղինակները յաւակնութիւնը չունեցան շարունակելու Թէոդիկի գործը:

Հարկ եղաւ սպասել մինչեւ 1953, երբ Թերթիս աշխատակից Կարօ Գէորգեան Յունաստանէն մինչեւ Պուլկարիա, անկէ մինչեւ Գերմանիա, Փարիզ ու Գահիրէ փոթորկալից կեանքէ մը ետք, ի վերջոյ գնաց հաստատուիլ Պէյրութ, որ դարձած է մեր օրերու հայկական մշակոյթի նոր փարոսն մը:

1954ին լոյս տեսաւ իր «Ամէնուն Տարեգիրքը»ին առաջին հատորը:

Գտնուած էր վերջապէս Թէոդիկի գործը շարունակող մտաւորական մը:

Կարօ Գէորգեան ծանօթ դէմք մըն էր լրագրութեան մէջ, սկսեալ Պոլսոյ Ճակատամարտէն, ուր կ'առնէր իր առաջին քայլերը: Տարիներով Սելանիկի մէջ հրատարակեց Հորիզոնը: Պահ մըն ալ մաս կազմեց Յառաջի եւ Յուսաբերի խմբագրական մնայուն մարմնին:

Շարունակելով հանդերձ Թէոդիկի աւանդութիւնը, Ամէնուն Տարեգիրքին հեղինակը կը ջանայ աւելի կենդանի եւ օրուան կեանքին հետեւող հատոր մը լոյս ընծայել: Ու կը յաջողի: Լրագրողի ջիղը զօրաւոր է իր մէջ: Մարդ կը հիանայ իր անհուն եռանդին վրայ: Ամէն տարի կը ճամբորդէ՝ նիւթական մեծ զոհողութիւններու գնով՝ տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու համար զանազան երկիրներու մէջ հաստատուած հայկական գաղութները: Վաւերական նիւթեր եւ նըկարներ կը հաւաքէ, ճշգրիտ գոյներով պատկերացնելու համար Սփիւռքի Հայութեան կեանքը, անոր եկեղեցական, ազգային, քաղաքական, կրթական, մշակութային, բարեսիրական, երիտասարդական, մարզական, հայրենակցական եւ այլ բոլոր կազմակերպութիւնները:

Լիբանանի, Սուրիոյ, Իրաքի, Եգիպտոսի, Իրանի եւ Ֆրանսայի հայկական գաղութները մանրամասնօրէն նկարագրած էր նախորդ հատորներուն մէջ: Այս տարուան հատորին մէջ (եօթներորդ տարի) շուրջ 200 էջ յատկացուած է յունահայ գաղութին, որուն կեանքին լաւատեղեակ է՝ երկար տարիներ ապրած ըլլալով Ելլադայի մէջ:

Ապագայ յին հայկական սփիւռքի պատմութիւնը գրող հեղինակը անսպառ նիւթ պիտի գտնէ Կարօ Գէորգեանի տարեգրքերուն մէջ:

Այս տարուան հատորը իր 650 էջերուն մէջ մեզի կու տայ այլազան նիւթեր, մէկը միւսէն հետաքրքրական:

Ամէն քաջալերանքի արժանի է հեղինակը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԱՐԵՒՈՐ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ՍՈՒՍԹԵԼ ԿԸ ԲԱՑԱՏՐԷ ԻՐ «ՀԵՌԱՑՈՒՄԸ»

Կառավարութեան կարգ մը նախարարներու փոփոխութիւնը պաշտօնապէս յայտարարուեցաւ. —

Մեսմէռ բանակներու նախարար նշանակուեցաւ Կիյոմայի տեղ: Թեռնուար կը ստանձնէ տեղեկատուութեանց նախարարութիւնը, որուն նախկին նախարարը՝ Ֆրէ, Կիյոմայի հետ, կը նշանակուի պատուիրակ – նախարար վարչապետին մօտ:

Դահլիճէն կը քաշուին նաեւ Սուսթել (Սահարա եւ Անդրծովեան Ֆրանսա) եւ Քոռնիւ – Ժանթել (Թղթատար): Յատկանշական է որ երկու նախարարները կը պատկանին, տը Կոլի մեծամասնութիւնը ապահովող՝ «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան:

Սուսթելի պաշտօնը կը բաժնուի երկու հոգիի միջեւ՝ Կիյոմա (հիւլէական ուժ) եւ Լըքուռ (Սահարա եւ Անդրծովեան հողամասեր): Թղթատարական նախարարութեան գլուխը կը նշանակուի Պօքանովսքի:

Կ'արժէ յիշատակել որ Սուսթել ուժգնօրէն կը բողոքէ իր հեռացման առթիւ, որուն միակ պատճառն է ըստ իրեն՝ «իր կապը Ֆրանսական Ալժերիոյ համար»: Հրատարակած պաշտօնական բողոքագրին մէջ, Սուսթել կը շեշտէ. — «19 տարի, եօթը ամիս եւ տասնըութ օր ետք, այն օրէն երբ ներկայ պատասխանեցի տը Կոլի կոչին, տարի մը, ութ ամիս եւ 23 օր ետք՝ Մայիս 13էն, հեռացուած եմ կառավարութենէն ծափահարութիւններովը անոնց՝ որոնք երբեք չներեցին ինծի այն մասնակցութիւնը զոր ըստանձնեցի նոր վարչաձեւին հաստատումին մէջ:

« Ոչ ոք կրնայ հաւակնութիւնն ունենալ որ դէշ կատարած եմ պարտականութիւններս, Սահարայի անդրծովեան հողամասերու եւ հիւլէական մարզի մէջ ձեռք բերուած արդիւնքները իրենք իսկ կը խօսին:

« Ուրեմն հեռացումս ուրիշ պատճառ չունի քան այն կապը զոր կը պահեմ ի գին ամէն բանի Ֆրանսական Ալժերիոյ դատին համար:

« Այս կէտին շուրջ, ոչինչ եւ ոչ ոք կրնայ խախտել համոզումս: Միայն խղճիս կը հնազանդիմ:

« Եւ ոչ մէկ բան արժէք կ'ունենայ Ալժերիոյ մէջ, ցորչափ համայնավարները եւ նահանջական ոգի ունեցողները, որոնք մեղսակից են Ալժ. Ազատ. Ճակատին եւ որոնց անպատիժ մնալը՝ դէպի յուսահատութիւն մղեց աչարեկչութեան դըժբախտ զոհերը, իսկ անոնց արձագանգները բարոյալքեց բանակը, իրենց վրայ կը զգան հանրապետական օրէնքին խիստ պարտադրանքները:

« Ցետոյ, վտանգաւոր կը նկատեմ վըրէժխնդրութեան եւ զսպումի որեւէ քաղաքականութիւն որ կը գործադրուի Ֆըրանսացիներու վրայ, նոյնիսկ մոլորած. մինչ անդին սոսկալի ոճիրներ ըրող ահաբեկիչներ կը խնայուին:

« Վերջապէս կը յիշեցնեմ որ Ֆրանսան մէկ թշնամի ունի Ալժերիոյ մէջ. — Այդ թշնամին Ֆելլական է, անոր դէմ է որ պէտք է պետութեան բոլոր ուժերը ի գործ դրուին, եթէ կ'ուզուի որ ալժերիացի բնակչութիւնը, ազատագրուած ահաբեկչութենէն, կարենայ, երբ օրը հասնի, ազատօրէն իր որոշումը տալ Ֆըրանսայի ի նպաստ »:

Վերափոխուած կառավարութիւնը ըլլալու կազմով ներկայ կ'ըլլայ ուրբաթ օրուան Նախարարաց Խորհուրդի նիստին: Վարչապետ՝ Տըպրէ ներկայացուցած է Ալժերիոյ ներկայ կացութիւնը: Յաջորդաբար խօսք առած են, ներքին եւ արդարադատութեան նախարարները որոնք մանրամասնութիւններ տուած են «բացառիկ իրաւասութեանց» կիրարկման ձեւին շուրջ: Նախարարական Խորհուրդը վաւերացուցած է այն բոլոր վերամշակուած օրինագիծերը որոնք կը վերաբերին ներքին ապահովութեան եւ պատժական օրէնքներուն:

Արդարադատութեան, ներքին գործոց եւ բանակի նախարարները Ալժերիա մեկնած են, տեղւոյն վրայ քննելու կացութիւնը եւ ձեռք առնելու անհրաժեշտ նըկատուած միջոցներ:

Ալժերիոյ մէջ կացութիւնը միշտ հանդարտ է, թէեւ տեղւոյն ժողովուրդը «չի հասկնար թէ ինչո՞ւ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնուին» մարդոց դէմ որոնց միակ յանցանքը Ֆրանսացի մնալու իրենց բաղձանքն էր:

Ֆրանսայի մէջ ծայրայեղ նկատուած կազմակերպութիւններու եւ անձերու հանդէպ խիստ միջոցներ ձեռք կ'առնըւին: Երէկ, նոր ձերբակալութիւններ տեղի ունեցած են:

Մաքրագործումները կը շարունակուին նաեւ Ալժէի մէջ: «Վերջին ժամ» թերթը որ կը պատկանի «Էքօ տ'Ալժէի» խումբին, իբրեւ խորագիր դրած էր. — «Ալժէ՝ դատաւորներու ժամուն»:

Օրթիզի սրճարանը փակ կը մնայ համաձայն իրեն տրուած հրահանգին: Կարգ մը փոքր փողոցներու մուտքը միշտ արգիլուած կը մնայ եւ զինուորներ կը հըսկեն կարգապահութեան:

Լակայարտ, Պիաճի եւ Մուրատ Քաուահ քաղաքական բանտարկեալներ նըկատուած չեն եւ այդ պատճառով ոչ այցելու, ոչ թերթ, ոչ թղթակցութիւն կը ստանան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ հրապարակեց անցեալ տարուան մարդահամարին մանրամասնութիւնները: Վիճակացոյցէն յայտնի կ'ըլլայ թէ Խորհրդ. Միութեան բնակչութեան ընդհ. թիւն է՝ 208.826.650 միլիոն, որոնցմէ 94,050,303 այրեր եւ 114.776.342 կիներ են: Վիճակացոյցին մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը յիշատակուի Հրեաներուն թիւը (2.268.000): Նկատողութեան արժանի կէտ մը. Խազախ հանրապետութեան մէջ ռուս տարրը հարիւրին 43 համեմատութեամբ է, մինչ տեղացիները հարիւրին 29ը կը կազմեն միայն: Բոլոր հանրապետութիւններուն մէջ Ռուսերը կը կազմեն «զգալի փոքրամասնութիւն» մը:

ԻՏԱԼԻՈՅ բնակչութեան թիւը 50 միլիոնը անցած է:

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ ապահովութեան մարմինները երեւան հանած են, Համայնավարներուն հաշւոյն աշխատող «լրտեսական կարեւոր ցանց մը» ոստիկանութենէն ներս: Տասներկու ոստիկաններ ձերբակալուած են:

ՀՌՈՄԻ մէջ վերջ գտաւ Իտալիոյ համայնավար կուսակցութեան Համագումարը: Այս առթիւ հրապարակուած է զեկոյց մը ուր ի մէջ այլոց կը թելադրուի արեւմտեան պետութիւններուն «գործակցութեան դաշտ ստեղծել ի խնդիր աշխարհի խաղաղութեան ամրապնդման եւ համաշխարհային ապազինութեան»: Թոլիաթթի 913ի վրայ 908 ձայնով ընդհ. քարտուղար վերընտրուեցաւ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ գիտնականներ յաջողած են ռատարով յարաբերիլ արեւին հետ: Ցոլարձակուած զօրաւոր կարճ ալիքներ «զպած» են արեգակի «երեսին» եւ 17 վայրկեան ետք լսուած են անոնց հպումին արձագանգները: Արեգակին հեռաւորութիւնն է, 93.000.000 մղոն: Ծովային նախարարութիւնը որ կը յայտնէ այս նոր գիւտը կ'աւելցնէ թէ յաջողած են նաեւ, պատրաստել ռատարի գործիք մը, որ կրնայ տեսնել հրթիռներ եւ ճշդել ամբակոծող օդանաւերու թռիչքը, 2600 մղոն հեռաւորութեան վրայ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ ձայնասփիւռը արձագանգ եղաւ ժողովրդային ցոյցի մը, որ տեղի ունեցած է Պաղտատի մէջ, Քասըմի եւ իր խմբաւորած կառավարութեան դէմ: Ցուցարարները «Անկցի համայնավարութիւնը» պոռացած են: 100 հոգի ձերբակալուած են:

ՀՌՈՄԷԱԿԱՆ հնադարեան քաղաքի մը աւերակները երեւան ելան հարաւային Ֆրանսայի մէջ. Մարսէյլէն ոչ շատ հեռու Օպանեի մօտերը:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ Ուխտի երկիրներուն ժողովը վերջացաւ պաշտօնական զեկոյցի մը հրատարակումով: Միացեալ Նահանգները մերժեցին այս զեկոյցին կարգ մը առաջարկները, ինչպէս՝ ոչ – յարձակողական դաշինքի մը ստորագրութիւնը Ատլանտեան եւ Վարշաւայի Ուխտերու անդամ պետութեանց միջեւ: Լոնտոնի կառավարութիւնը անընդունելի կը գտնէ զեկոյցին մէջ առաջարկուած օրակարգը վերին ժողովին համար, իսկ Պոնի պաշտօնական շրջանակները անգամ մը եւս կ'արձանագրեն դաշնակցային Գերմանիոյ դէմ եղած յարձակումները:

«ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ պատերազմական կազի պահեստը բաւարար է աշխարհի բոլոր մայրերը, կիները եւ երախաները սպաննելու համար» յայտարարած է դեմոկրատ ներկայացուցիչ Պայրըն Ճոնսըն. քիմիական պատերազմի շուրջ վիճաբանական ժողովի մը մէջ:

ՊԻԶԵՐԹԻ համար հաւանական կը թըւի համաձայնութիւն մը Թունուզի եւ Ֆրանսայի միջեւ: Թուրքիա պիտի ընդունի վարձել Ֆրանսայի Միջերկրականի կարեւոր կայանը:

×

Ես ձեզ բերում եմ լեռների շունչը,
Սրբութիւնները լեռնահովերի,
Ես ձեզ բերում եմ հոգուս տրտունջը,
Անզուսպ մռունչը վշտիս ծովերի,
Ձեզ շշնջում եմ՝ սիրեցէք անյագ,
Ինչպէս լեռների հովիւն հովուհուն,
Ա՜խ, ոչ թէ ինչպէս մեղուն խեղկատակ,
Որ ծաղկէ ծաղիկ է միշտ թռչկոտում, —
Գրկէ – գիրկ մի՛ք տա սէրը, որ մնաք
Լեռներիս նման բարձր ու իմաստուն,
Լեռներիս նման վսեմ ու վճիտ,
Լեռներիս նման, ա՜խ դու էլ, իմ սիրտ..

×

Դու ի՞նձ ես սիրում թէ իմ երգերը,
Գաղտնի գերիդ է, մանուկ, սիրտս խեղճ,
Հէնց որ գոցում եմ ես իմ աչքերը՝
Աչքերդ են բացւում իմ աչքերի մէջ, —
Աւա՜ղ, իրա՞ւ է, որ կոյր է սէրը:
    Դու գարուն,
    Ես ձիւն,
    Դու սկիզբ,
    Ես վերջ, —
Մանուկ, էլ ո՞ւր եմ քեզ տենչում անվերջ,
. . . .
Թէ՞ գտայ կորած գարունս քո մէջ:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՍԵԱՆԻ

Բ.

Անասեան, որակելու համար իր աշխատութեան առարկան, իբրեւ գիտական տարազ՝ կը նախընտրէ գործածել «մատենագիտութիւն» բառը։ Եւ այս առթիւ, իբրեւ բացատրութիւն ու վկայութիւն, կը գրէ.

— Մատենագիտութիւն բառը նշանակում է «մատեանների գիտութիւն» եւ կազմուած է մատենագէտ բառից, որը Ե. դարից է գալիս։ Հայկազեան բառարանների բացատրութեամբ՝ մատենագէտ նշանակում է «գիտակ եւ հմուտ մատենից», կամ՝ «գիտակ մատենից եւ դպրութեանց». եւ իրօք այդ նշանակութեամբ էլ գործածուած է Աստուածաշնչի Հայերէն Թարգմանութեան մէջ» (Եզեկ. Իէ. 9)։

Վկայութիւնը սխալ է ընտրուած։ Եզեկիէլի գիրքին մէջ «մատենագէտ» բառը գործածուած չէ այդ նշանակութեամբ, ոչ ալ ... ուրիշ իմաստով՝ ըստ բնագրին, նոյնիսկ ըստ նախադասութեան պահանջին։

Այլ կալուածի մը մէջ, փարամոմիա կը կոչուի սխալը, զոր կը կատարէ մարդ՝ երբ հաց կ'անուանէ քարը կամ սոխ կ'անուանէ տանձը։ Այս տեղ սխալը կը ծագի տարբեր պատճառէ մը։ Ի՞նչ է պատճառը, որ Աստուածաշունչ Մատեանի Հայ Թարգմանիչը «մատենագէտ» բառն է դրեր հոն՝ ուր բնագիրը կը դնէ ... քաղաքի մը անունը։

Թէ Աստուածաշունչ Մատեանի առաջին հայերէն Թարգմանութիւնը կը հետեւի ասորերէն օրինակին, (յետոյ վերաքննուած է եւ «բարեփոխուած» ըստ յունական օրինակին), տեսակէտ մըն է որ կը գոհացնէ զիս։ Վէճի նիւթ պիտի չդարձնեմ, այլեւս, թէ ո՞ր օրինակն է նուազ խաթարուածը, «ստոյգը» կամ «ճշգրիտը» լեզուական տեսակէտով, եբրայակա՞նը, ասորակա՞նը թէ յունականը, — իրար կ'արժեն բոլորն ալ։ Զիս կը հետաքրքրէ այն իրողութիւնը միայն թէ Աստուածաշունչ Մատեանը հայերէնի թարգմանուած չէ մէկ անգամէն եւ ամբողջովին։ Ու կը թուի թէ սքանչելի հայագէտի մը վիճակուած էր «ի հայ լեզու փոխել» Եզեկիէլի գիրքը՝ հետեւելով յունարէն օրինակին, մրցումի հանելով յունարէն եւ հայերէն լեզուներու բառամթերքի ճոխութիւնը։

Այստեղ քննութեանց առարկայ է Եզեկիէլի գիրքին այն գլուխը(*), ուր «Բուզեայ որդին» կը մարգարէանայ Տիւրոսի կործանումը.—

Միջերկրական ծովին այս գոհարը, զոր հայերէն Թարգմանութիւնը կ'անուանէ Ծուր, մարգարէն կը նմանցնէ չքեղ նաւի մը, որու առագաստներն անգամ շինուած էին եգիպտական բեհեզէ, ամպհովանիները՝ կապուտակ ու ծիրանեգոյն կերպասէ, թիակները՝ Բասանի կաղնիներէն, կայմը՝ Լիբանանի եղեւնափայտէն, նստարանները՝ տօսախէ, փղոսկրով դրուագեալ։ Պերճ նկարագրութիւն մը, պերճաբարբառ հայերէնով մը տրուած։

Այս գոհար քաղաքին ճոխութիւնը նըկարագրելով՝ Եզեկիէլ մի առ մի կը յիշատակէ բոլոր այն ժողովուրդները, որոնք առուտուր ընելու կուգային մինչեւ Միջերկրականի արեւելեան աւազանը, եւ Ծուր։ Այդ ժողովուրդներու կարգին՝ նաեւ ... Հայերը, ինչպէս կ'ըսեն մեկնիչները. «Եւ ի տանէ Թորգոմայ ձիովք եւ հեծելովք եւ ջորւովք լցին զվաճառս քո»։ Նաեւ Գեբաղացիք, առաջնակարգ ճարտարապետներ, որոնց շինարարական տաղանդին վկայութիւն կուտան արդի պեղումները։ Ծիւնիքէն վեր, լերան ու ծովին կազմած մահիկներէն անդին, — ի՜նչ հոյատեսիլ պատկեր՝ զոր անգամ մը տեսնողը ա՛լ չի մոռնար սքանչացումի եւ յափշտակութեան պահը, — հին քաղաք մըն է Գեբաղացւոց հայրենիքը, այժմ աւերակ, որուն կռնակն ի վեր կը բարձրանայ լեռը, Ադոնիսի հէքեաթներուն աշխարհը։

Այդ քաղաքը կը կոչուէր Գեբալ, — սեմական երեքգրեան (թրիլիթէռ) բառ մը (կը գրուի գիմէլ, բէթ, լամեդ տառերով), արաբական ձեւով՝ ճեպալ (կը գրուի ճիմ, պէ, լամ տառերով), կամ ճիպէյլ, ինչպէս ծանօթ է մեր որբերուն՝ իրենց որբանոցային կեանքին մէջ։

Գեբալ, հայերէն տառադարձուած ձեւով՝ Գեբաղ, ըստ իր արմատական նշանակութեան՝ բայ մըն է որ ունի ոլորել իմաստը, ինչպէս չուանը։ Արդարեւ, սկզբնաբար կը նշանակէր պարան։ Սովորութեան մը պատճառով, հողային սահմանները գծելու համար՝ միշտ պարան գործածելով, ի վերջոյ բառը ստացաւ սահման, եզր, նոյնիսկ կատար իմաստները, որովհետեւ լեռները, իրենց շղթայով, կը գծէին հորիզոնը՝ մէկ կատարէն միւսը։

Գեբալ, այսպէս, ստացաւ իր վերջնական բառարանային նշանակութիւնը, լեռ։

Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ շատ է գործածուած Գեբաղ անունը, յաճախ իբրեւ անձնանուն (Ա. Մնաց. Ա. 22 եւ այլուր, ուր երբեմն «ի մեղ գրի Գեբէլ», նոյնիսկ Կամաան)։ Իբրեւ աշխարհագրական անուն՝ ծանօթ են այլ Գեբաղներ, առաւել կամ նուազ չափով հռչակաւոր, բայց ամէնէն հռչակաւորն է այն որ, հելլենական տիրապետութեան շրջանին եւ հելլենական մատենագրութեան մէջ, կոչուած է նաեւ Բիբլոս։

Ուրեմն սեմական Գեբաղ քաղաքը եւ հելլենական Բիբլոս քաղաքը նոյն քաղաքներն են, առանց տարակուսութեան(**)։

Գեբաղ բառին ստուգաբանութիւնը տըւինք արդէն։ Գալով Բիբլոս անուան, պէտք է գիտնալ թէ ոչ մէկ կապ ունի բիբլոս բառին հետ, յունարէն՝ մատեան կամ գիրք նշանակութեամբ, (Բիբլոս անուան բացատրութիւնը՝ քիչ ետքը)։

Հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանին Թարգմանիչը, մեր սքանչելի հայագէտը, օտար լեզուի մէջ տկար թերեւս, Բիբլոս քաղաքին անունը կրող Բիբլացիքը թարգմաներ է ... «մատենագէտք»։

«Եւ ծերքն մատենագէտք (փոխանակ Բիբլոսի) եւ իմաստունք նորա որ էին ի քեզ, նոքա զօրացուցանէին զխորհուրդս քո...» (Եզեկ. Իէ. 9)։

Ճիշդ է թէ շատ խաթարուած է Եզեկիէլի գիրքը, ըլլայ յունարէնը, ըլլայ եբրայերէնը կամ ասորերէնը։ Բայց անընդունելի է մատենագէտք թարգմանել Բիբլացիքը։ Այս վերջին ձեւով թարգմանուած վկայութիւն մը կը գտնենք այլ տեղ (Գ. Թագ. Ե. 18)։

Պատկերազարդելու համար մեր այս սրբագրութիւնը, կ'աւելցնենք պատմական – դիցաբանական հետեւեալ ծանօթութիւնները.—

Հեթանոսական սուրբ քաղաք մըն էր Գեբաղը, Ճիպէյլը կամ Բիբլոսը։

Հելլէնները դիցաբանական աւանդութեան մը կը կապեն իր հիմնարկէքը։

Բիբլիս կը կոչուէր գեղանի աղջիկ մը, Կօնոս՝ իր եղբայրը։ Եղո՜ւկ, քոյր եւ եղբայր սիրահարեցան իրարու՝ մեղաւոր սէրով մը։ Օր մըն ալ, եղբայրը, խղճահար եւ ամօթահար, փախաւ ելաւ լեռները, իսկ քոյրը, յուսահատ եւ խենթեցած, փնտռելու գնաց ետեւէն եւ այն պահուն՝ երբ անդունդ կը նետուէր ժայռէ մը վար, աստուածներուն գթութեամբ՝ կերպարանափոխուեցաւ ու դարձաւ առուակ մը, որու ջուրը չի սպառիր երբեք, ինչպէս չսպառեցան երբեւիցէ դժբախտ աղջկան արցունքները։ Ի յիշատակ այս աղջկան՝ ժողովուրդը Բիբլոս կոչեց փիւնիկեան քաղաքը, որու հարաւէն կ'անցնէր ծանօթ գետակը (այժմ Նահր Ֆետար)։ Այդ գետը կը կոչուի նաեւ Ադոնիս, որու պատմութեան կապուած է դիցաբանական այլ սիրուն հէքեաթ մը.—

Հրաշագեղ աղջիկ մըն էր Զմիւռնան, այնքան գեղեցիկ՝ որ մայրը պարծենցաւ թէ աստուածուհիներուն մէջ անգամ չկար նմանը։ Կատղեցաւ դիցուհին Աֆրոդիտէ, որ աղջկան սիրտին մէջ վառեց մեղաւոր սիրոյ մը կրակը՝ այն ձեւով որ ծանօթ է Ղովտի աղջիկներուն (Ծննդ. ԺԹ. 31 – 36)։ Տասներկու գիշեր՝ սիրահարները, առանց իրարու ինքնութիւն ճանչնալու, ըմպեցին սիրոյ գինին։ Բայց երբ արթնցաւ հայրը եւ իմացաւ գործուած մեղքը, սուր ի ձեռին՝ հալածեց աղջիկը։ Աստուածները մեղքցան եւ պաշտպանեցին Զմիւռնան՝ զայն կերպարանափոխելով զմուռսի ծառի։ Տասը ամիս ետքը, ծառին կեղեւները բացուեցան եւ ծառին ընդերքէն դուրս խոյացաւ պատանի մը, անհամա՜ն գեղեցկութեամբ, որ կոչուեցաւ Ադոնիս, թարգմանի՝ Տէր։ Աֆրոդիտէ եւ Պերսեփոնէ դիցուհիները սիրահարեցան պատանիին ու կռիւ ըրին իրարու հետ։ Աստուածահայրն Արամազդ հրաման ըրաւ որ տղան չորս ամիս ապրի Աֆրոդիտէի հետ, չորս ամիս՝ Պերսեփոնէի հետ, տարւոյն մնացեալ մասն ալ՝ տղան ինչպէս կամենայ։ Այս անգամ նախանձեցաւ Արտեմիս դիցուհին, որ վրէժխնդրօրէն վարազ մը հանեց Ադոնիսի դիմաց՝ երբ որսի ելած էր ան։ Վարազը վիրաւորեց Ադոնիսը, որ մեռաւ, — իր արի՜ւնն է որ կը հոսի, կ'ըսեն տեղացիները, երբ, ձիւնհալքին, Ադոնիս գետը, կարմիր հողէն (կ'ըսեն՝ երկաթ կը պարունակէ) գունաւորուած, արիւնի գոյն առած, կ'իջնէ դէպի ծով։ (Ուրիշ հէքեաթ մը, զոր հրատարակած եմ այլուր, կ'աւանդէ թէ Աֆրոդիտէ, իմանալով Ադոնիսի վիրաւորուիլը, կը վազէ հերարձակ ու բոկոտն, կ'ուզէ օգնութեան հասնիլ, երբ փուշը կը խայթէ գարշապարը, կը հոսի արիւնը եւ սիրոյ դիցուհիին արիւնով՝ կը կարմրին վարդերը, որոնք ճերմակ էին սկզբնաբար)։

Ի վերջոյ, Փիւնիկեան այս քաղաքը, Բիբլոս, որ, կը կրկնեմ, ոչ մէկ կապ ունի բիբլ բառին հետ (= Աստուածաշունչ Մատեան կամ պարզապէս մատեան), ոչ ալ ... մատենագիտութեան հետ, դարձած էր հռչակաւոր սուրբ քաղաք մը, ուր ուխտագնացութեան կ'երթար ժողովուրդը՝ գարնան եղանակին, ձիւնհալքին, ու ծիսական արարողութիւններ ու խրախճանքներ կը կատարէր գետին եզերքը։

Այստեղ ծնած է Փիլոն Բիբլացին։ Վերջապէս Եգիպտացիք «աստուածներու երկիր» կ'անուանէին Բիբլոսը կամ Գեբաղը, աւելի ճոխ, աւելի փարթամ, աւելի հռչակաւոր քան Տիւրոսը։

Վերադառնալով մեր նիւթին, — Աստուածաշունչ մատեանի հայ Թարգմանիչը, կարդալով «Բիբլացի ծերերը», յունարէն բացատրութիւնը, թարգմանած է «մատենագէտ ծերերը», — եւ Յ. Անասեան եւս այս «մատենագէտ» բառն է որ վկայութեան կը կանչէ՝ ըսելու համար թէ «մատենագէտ նշանակում է գիտակ եւ հմուտ մատենից», թէ այս իմաստով ալ գործածուած է Ե. դարուն մէջ։ Ըսինք թէ Գեբաղը կամ Բիբլոսը ներկայացնողները ոչ թէ մատենագէտ էին, այլ առաջնակարգ վարպետներ ճարտարապետութեան։ Թէ «մատենագէտ» բառը, բնագրին համապատասխան կամ ոչ, գործածուած է Ե. դարու հայ լեզուին մեծ վկայարանին մէջ՝ ճիշդ է։ Բայց թէ ի՛նչ կը նշանակէր, ա՛յդ է որ պիտի բացատրեմ յաջորդով։

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Շատ հետաքրքրական դէմք մըն է այս Եզեկիէլը, որ մարգարէանալու համար՝ կը պառկի գետնատարած, 190 օր ձախ կողմին վրայ, եւ 40 օր՝ աջ կողմին վրայ, ու չուաններով կը կապէ իր մարմինը՝ որպէսզի դիրք չփոխէ աջ կամ ձախ կողմին վրայ պառկելու ժամանակ։ Եզեկիէլ ուսումնասիրուած է նաեւ իբրեւ հոգեախտաբանական առարկայ։

(**) Կրնայ պատահիլ որ, օր մը, լեզուաբանութիւնը հաստատէ թէ Բիբլոս կը ծագի փիւնիկեան բառէ մը, կամ խնամութիւն մը տեսնէ Գեբաղ ու Բիբլոս բառերուն միջեւ։

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ներքինապետը շուտով կը գտնէ Եէ Խօ Նօ Լայի հաւատարիմ սիրահարը, որ ըղբաղած էր իր գլուխը հաւաքելու իրեն նուիրուած կտրիճներ, անոնցմէ խումբ մը կազմելով ի հարկին օգնութեան հասնելու համար իր երազներուն եւ իր տենչանքներուն առարկայ էակին։

Եոնկ Լու երբ վերահասու կ'ըլլայ եղելութեան եւ կը համոզուի որ իր սիրած էակը ենթարկուած է ահաւոր փորձանքի մը, իր հետ առնելով կտրիճներու ըստուար խումբ մը, խելայեղ արշաւով կը մեկնի դէպի Քու Փէ Քէուի կիրճը, ուր տեղի պիտի ունենար աւազակային անարդ յարձակումը՝ երկու կիներու վրայ։

×

Երկու կայսերական այրիները, որոնք նախկին հակառակորդներ էին եւ այժմ դարձած էին սրտակից բարեկամներ, միեւնոյն կառքին մէջ նստած, կը ճամբորդէին ուրախ ու զուարթ։

Վայրկեան մը իսկ չէին կասկածեր այն ահաւոր վտանգին մասին, որ կը սպառնար իրենց երկուքին ալ կեանքին. եւ սակայն Եէ Հօ Նօ Լա, բացատրեց իր ընկերուհիին եւ պարզեց այն բոլոր անախորժութիւնները որոնք յառաջ կրնային գալ եթէ երեք դաւադիրները Փեքինի մէջ յաջողէին իրենք զիրենք ընդունիլ տալ իբրեւ օրինական խնամակալները կայսերական գահուն։ Անպայման, կ'ըսէր խելացի հարճը, երբ անգամ մը անոնք ձեռք ձգէին գերագոյն իշխանութիւնը, իրենց առաջին գործը պիտի ըլլար մէջտեղէն վերցնել հանգուցեալ կայսեր երկու եղբայրները՝ իշխան Քունկը եւ իշխան Զուէնը որ ամուսնացած էր, ինչպէս գիտենք, Եէ Հօ Նօ Լայի քրոջ հետ։ Անոնցմէ ետք, անկասկած, նորելուկ խնամակալները պիտի աշխատէին մէջտեղէն վերցնել կայսերական գերդաստանին այն բոլոր միւս անդամները որոնք պիտի ուզէին իրենց ծրագիրներուն իրագործման արգելք հանդիսանալ։ Եւ աւելին, հանգուցեալ կայսեր երկու այրիները պիտի արժանանային նոյն ցաւագին բախտին։

Առ այժմ, սակայն, կ'ըսէր հարճը, անմիջական վտանգ չկար եւ կարեւորը այն էր որ կարողանային առանց որեւէ խոչընդոտի հասնիլ Փեքին եւ արժանանալ ժողովրդային զուրգուրանքի եւ յարգանքի, որ զիրենք պիտի դարձնէր անխոցելի, որեւէ խնամակալութեան առջեւ։

Մինչ այսպէս խօսելով երկու կիները իրենց ճամբան կը շարունակէին, յանկարծ, երբ Քու Փէ Քէուի կիրճին առջեւ հասած էին, երկու այրիները իրենց կառքին դռնակէն տեսան աւազակային դէմքով մարդիկ, որոնք շրջակայ ժայռերէն դուրս գալով, սկսած էին յարձակիլ իրենց կարաւանին վրայ։

Այն մէկ քանի զինուորները զորս դաւադիր խնամակալները յատկացուցած էին երկու կիներուն պաշտպանութեան, յարձակման առաջին իսկ պահուն քաջաբար դիմադրելէ ետք, հետզհետէ ինկան դիտապաստ, յարձակող աւազակներուն գերազանց թիւին պատճառով։

Սոսկումէն կայծակնահար, Եէ Հօ Նօ Լա եւ իր ընկերակիցը ականատես եղան իրենց պահակներուն սպանութեան եւ դողահար տեսան որ աւազակները հիմա կը յառաջանային դէպի իրենց կառքը։

Երկուքն ալ արդէն համոզում գոյացուցած էին որ իրենց վերջին ժամը հասած էր եւ կը սպասէին մահուան, երբ յանկարծ, ահեղագոռ փոթորիկի մը նման, ձիաւորներու խումբ մը քառասմբակ արշաւով մը հասնելով դէպքին վայրը, յարձակեցաւ աւազակներուն վրայ եւ անխնայ ջարդ մը տալով այս վերջիններուն, տէրը դարձաւ կացութեան։

Եւ երբ հրապարակը բոլորովին մաքրուած էր մարդասպան աւազակներէն, ձիաւորներուն պետը մօտեցաւ կառքին յարգանօք բարեւելու համար երկու իշխանուհիները որոնց կեանքը փրկած էր։ Եէ Հօ Նօ Լա սրտագեղ յուզումով մը ճանչցաւ իր սիրական Եոնկ Լուն։

Ու համակուած ուրախութեան, երախտագիտութեան եւ սիրոյ զգացումներով, գեղանի հարճը նետուեցաւ իր ազատարարին թեւերուն մէջ։

Մէկ քանի օր ետք, պատգամաբեր մը հասաւ դանդաղօրէն յառաջացող կայսերական մեռելակառքի թափօրին եւ երեք կարծեցեալ խնամակալները ստացան նամակ մը Եէ Հօ Նօ Լայէն, որով երիտասարդ հարճը կը յայտնէ թէ, առանց դոյզն խոչընդոտի ու արկածի, ինքը եւ կայսեր կողակիցը հասած էին մայրաքաղաք։ Իր նամակին մէջ հարճը որեւէ ակնարկութիւն չէր ըներ այն յարձակման մասին որուն ենթարկուած էին ինքը եւ կայսրուհին Քու Փէ Քէուի կիրճին առջեւ, եւ ուրկէ ազատած էին գրեթէ հրաշքով։ Դարձեալ իր նամակին մէջ, Եէ Հօ Նօ Լա երեք դաւադիրներուն կը մաղթէր խաղաղ ճամբորդութիւն մը եւ կը խնդրէր անոնցմէ որ անյապաղ իրեն ուղարկէին իր զաւակը, նոր կայսր Զունկ Զէն, որուն անչափահասութիւնը թոյլ չէր տար որ հետեւէր յոգնեցուցիչ ու դանդաղ ճամբորդութեան։

(11 Շար.)

ԱՆՀԵՏԱՑՈՂ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆՆԵՐ

Հ. ՂԱԶԱՐ ՎՐԴ. ՍՐԱՊԻՈՆԵԱՆ

Մխիթարեան Մայրավանքն ու աշխարհական Մխիթարեաններու հանուր ընտանիքը սուգի մէջ է դարձեալ :

Հինգ ամսուան ընթացքին, երրորդ անգամն է որ մահն իր չար շուքը կը սփռէ լուսահաւատ Ս. Ղազարի կղզեակին վրայ: Հ. Տիմոթէոս, Հ. Մկրտիչ եւ Յունուար 29ին՝ Հ. Ղազար:

Անիմանալի է մահուան կամքը եւ ըստէպ անակնկալ անոր ժամը :

Իցի՜ւ թէ հոգէառ կոյր հրեշտակն ալ, իր ճանապարհը խարխափելով փնտռող՝ երկրի կոյրերու հեռուէն տեսանելի սպիտակ գաւազանն ունենար ի ձեռին, որպէսզի մարդոց սէրն ու գիտութիւնը, նախատեղեակ, փորձէին կասեցնել մահուան քայլը՝ կեանքի ճամբուն :

Հ. Ղազար վրդ. Սրապիոնեան ծնած էր Արտանուշ՝ 1887ին: Իր իսկ հպարտ խօսքով, «արտն անուշ» Հայաստանի հողի զաւակ էր եւ Վենետիկ եկած 1901ին:

Ոչ ոք իր կրունկին կպած հայրենի հողով, հայրենիքը տարաշխարհ կը տանի իրեն հետ: Քիչեր հայրենի ոգին մասունք ըրած իրենց հետ կը տանին ուր որ ալ երթան եւ անաղարտ կը պահեն ու կը պահպանեն՝ ամբողջ կեանքի մը տեւողութեան: Այս քիչերէն էր Արտանուշցի Մխիթարեան վարդապետը :

Հազիւ տասնըհինգամեայ, Թանկագին բախտ ունեցած էր «Հայոց Նահապետ»՝ ալեւոր Հ. Ալիշանի դողդոջուն ձեռքէն ստանալու վանական սքեմը: Անմոռաց պահած էր անոր յիշատակը եւ յուզումով կը պատմէր միշտ՝ իր կեանքին այդ կրկնակ նուիրական օրուան հոգեկան ապրումը :

Ուխտած էր 1908ին, քահանայ ձեռնադրուած 1911ին եւ վարդապետական աստիճան ստացած 1933ին :

Երկար ատեն եղած է գործունեայ եւ արդիւնաւոր մատակարար վանքի կալուածներուն :

Գթած ու համբերատար, տասնեակ տարիներով հիւանդապահն էր վանքի մեծերուն եւ փոքրերուն: Մահամերձը հանդերձեալ կեանքին պատրաստող աղօթքը շրթներուն, քանի՛ միաբաններու աչքերն է փակած իր ձեռքերով :

Երկիւղած, բարեպաշտ եւ աղօթասէր վանական, սիրուած էր ամէնքէն՝ մենաստանէն ներս եւ դուրս: Իր մարդասէր առաքելական վաստակին ասպարէզն եղած է նաեւ Ս. Ղազարի դէմ յանդիման Լիտօ կղզին, ուր շատ փնտռուած ու յարգուած էր իբր խոստովանահայր եւ խորհրդատու՝ Իտալացի ժողովուրդին եւ Հաւատաւոր Կուսաններու Հաստատութեանց մօտ :

Լուրջ հետեւող եւ ընթերցող հայ մամուլին, շատ կը հետաքրքրուէր մանաւանդ երիտասարդ վարդապետներու գրական աշխատանքներով: Կը գուրգուրար անոնց վրայ ու միշտ կը հրաւիրէր, կը քաջալերէր որ իրենց նուիրումով եւ գործով վառ պահեն Մեծն Մխիթարի աւանդ՝ Մխիթարեան մտքի եւ գրչի լոյսը:

Մեռնող անտառը վերածնող ծիլերուն եւ դեռ դալար ծառերուն գիրկը վերապրող հնամեայ կաղնին՝ վկան է անհետացած բարձրաբերձ անտառին կորովին: Այդ վկան էր մեռնող վարդապետը : Մայրավանքին նորահաս սերունդին համար, կենդանի պատկերն էր Մխիթարեան պարթեւ դէմքերուն, եղբայրասէր բարքերուն եւ դարաւոր աւանդութեանց:

Հ. Ղազար վրդ. Սրապիոնեան կ'երթայ յաւելելու փառաւոր դասը ննջեցեալ Մխիթարեաններուն, որոնց վաստակը ազգանուէր է եւ յիշատակը միշտ դալար:

Կ. Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՆԱԼԲԱՆԴԵԱՆ

(1829 - 1866)

Ծննդեան 130ամեակն է հայ վերածնունդի այս մեծ ռահվիրային, որ, Խաչատուր Աբովեանի նման, իր յանդուգն ու լուսաւոր գաղափարներուն համար՝ հալածուելով ժամանակակից յետադիմական կղերականներու եւ իրենք զիրենք «ազգասէր» անուանող շահագործող դասակարգերու կողմէ, 1866ին Կամիշին աքսորավայրին մէջ ցմրուր քամեց դառնութեան բաժակը, «մինակ, անօգնական ու կարօտ ոեւէ հայ դէմքի իսկ»:

Ծնած է, 1829ին, Նոր Նախիջեւան ուր ստացած է իր ուսումը, յետոյ Պետերբուրգի համալսարանէն վկայուելով իբրեւ Հայոց լեզուի մասնագէտ, Ստեփանոս Նազարեանի միջոցով կը նշանակուի Լազարեան ճեմարանի հայերէնի ուսուցիչ :

Համատարած խաւարի մէջ խորասոյզ իր ժողովուրդին ազատագրման եւ անոր փրկութեան ջերմապէս հաւատացող՝ անձնուիրութեամբ դիմագրաւեց իր հակառակորդներուն բոլոր հալածանքները :

Երիտասարդ Նալբանդեան նախապէս կը մասնակցի Նոր Նախիջեւանի հանրային կեանքին, սակայն, արդարութեան եւ ժողովուրդի շահերուն, պաշտպանութեան մէջ իր յայտնաբերած արտակարգ եռանդին ու հրայրքին հետեւանքով թշնամիներ կը շահի, որոնց պարագլուխներն էին նորընտիր կաթողիկոս Ներսէս Աշտարակեցին, Խալիբեանն ու «Մասեաց Աղաւնի» պարբերաթերթին խմբագիր Գաբրիէլ Այվազովսկին :

Ներսէս Աշտարակեցիի կողմէ փոխարքայ Վարանցովին յղուած մէկ գաղտնագրի հիման վրայ՝ ցարական ոստիկանութեան հետապնդումներէն խուսափելու համար, 1853ին, ժամանակաւոր կերպով կ'ապաստանի Մոսկուա: Դժբախտաբար հալածանքը հոն ալ զինքը կը գտնէ, կը ձերբակալուի ու կը բանտարկուի: Նազարեանի միջամտութեամբ ազատուելով, ուսուցչական պաշտօնի կողքին կ'աշխատակցի նաեւ «Հիւսիսափայլ»ին Էմմանուէլ ծածկանունին տակ :

1860ին Եւրոպայի ճանապարհով կը մեկնի Հնդկաստան, Նոր Նախիջեւանի համար ձգուած կտակի մը գործը կարգադրելու նպատակով եւ կը յաջողի : Այս առիթով կ'այցելէ Թուրքիա, եւրոպական քանի մը երկիրներ՝ Ֆրանսա, Անգլիա եւ Իտալիա, ուր մտերիմ կապեր կը հաստատէ Եւրոպայի եւ ռուս նշանաւոր դէմքերու հետ, եւ այս վերջիններէն առանձնապէս Չերնըշեւսկիի, Հերցէնի եւ Օգարեովի հետ, որոնց գաղափարական ազդեցութիւնը կրելով աւելի զարկ կու տայ իր յեղափոխական գործունէութեան :

Միքայէլ Նալբանդեան ըլլալով հայ աշխատաւոր դասակարգի ընկերային ու քաղաքական ձգտումներուն խիզախ արտայայտիչը, ջախջախիչ քննադատութեան ենթարկեց մեծ պետութիւններու քաղաքականութիւնը փոքր ազգերու տիրապետութեան մասին: «Պաշտպանել Հայի առաթուր կոխուած իրաւունքը՝ ահա մեր կեանքի բուն խորհուրդը եւ նպատակը: Եւ այս նպատակին հասնելու համար չէ պիտոյ ընկրկինք ոչ բանտի եւ ոչ աքսորի առաջ, ոչ միայն բանիւ եւ գրչով, այլեւ զէնքով եւ արիւնով, եթէ մի օր արժանի լինենք զէնք առնուլ մեր ձեռքը եւ մինչեւ այժմ քարոզած ազատութիւնը նուիրել եւ սրբել մեր արիւնով»:

Յիրաւի, Միքայէլ Նալբանդեան հայ ժողովուրդի ազատագրման գործը կապեց ցարիզմի դէմ ռուս ժողովուրդի մղած յեղափոխական պայքարին հետ եւ այդ նպատակով, Պոլիս եղած ատեն, խրախուսած է նաեւ Արեւմտահայոց ազատագրական պայքարը Թրքական բռնակալութեան դէմ :

Միքայէլ Նալբանդեան իր գրական գործունէութիւնը կը սկսի բանաստեղծութեամբ, սակայն ըլլալով խստապահանջ, իր քերթուածները համարեց գրական փորձեր եւ այդ պատճառով երբեք տպագրութեան չյանձնեց զանոնք: Փորձած է գրեթէ գրական բոլոր սեռերը, մասնաւոր տաղանդ յայտնաբերած է իբրեւ կորովի հրապարակագիր, գրագէտ խորհող ու քննադատ մեծապէս սատարելով աշխարհաբարի վերջնական յաղթանակին :

Իր կարեւոր գործերն են «Յիսուսեանք» ուսումնասիրութիւնը, «Ղազար Փարպեցու Թուղթ»ին թարգմանութիւնը, «Մխիթար Սեբաստացի եւ Մխիթարեանք» (անաւարտ), «Յիշատակարանը», «Մեռելահարցուկ» վէպը, որ ամբողջական հանգոյց մը չի կազմեր, «Սօս եւ Վարդիթեր»ի մասին «Կրիտիկա», քննադատական եւ փիլիսոփայական ուսումնասիրութիւններ, յօդուածներ, նամակներ եւ բանաստեղծութիւններ, որոնց մէջ «Մանկութեան Օրեր»ը եւ համամարդկային բնոյթ ունեցող «Ազատութիւն» քերթուածը յարատեւ պիտի խօսին հայ սիրտերուն: Իր գրական ժառանգութեան գլուխ գործոցը կը կազմէ՝ «Երկրագործութիւնը որպէս ուղիղ ճանապարհ», տպուած Փարիզ 1862ին, որ սակայն իր բարենորոգչական տեսութեան պատճառով արգիլուեցաւ լոյս տեսնել Ռուսաստանի եւ Թուրքիոյ մէջ :

Միքայէլ Նալբանդեան թէեւ մեռաւ վաղահաս եւ ժամանակ չունեցաւ վերամշակելու իր գրական բազմակողմանի ու հարուստ ստեղծագործութիւնը, այսուհանդերձ նոր եւ կենսունակ ճամբայ մը բացաւ հայ գրականութեան պատմութեան մէջ :

Թ. ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՓԱԿ ՇՈՒԿԱՅ ԵՐԵՒԱՆՈՒՄ

Գեղեցիկ է Երեւանում Կոմիտասի անունը կրող փողոցը, լայն գետի նման նա իջնում է քաղաքի հիւսիս – արեւելեան թաղամասից եւ միանում Բարեկամութեան փողոցին : Տակաւին նոր է այդ հոյակապ մայրուղին ու կարծես բուրում է թարմութեամբ: Նրա աջ ու ձախ կողմերում վարդագոյն ծիծաղը իրանց դէմքին ժպտում են բազմայարկ շէնքերը, որոնք, վեհ ու պատկառելի տեսք ունեն, եւ հրաշքի արագութեամբ են ծնուել : Նորեկների այդ շարքին օրերս աւելացաւ եւս մի գեղադէմ նորածին եւ շահագործման յանձնուեց 26 կոմիսարների շրջանի փակ շուկան: Դա մի նոր, թանկագին նուէր է մայրաքաղաքի աշխատաւորներին:

Մեծ ու լուսաւոր այդ կառոյցը դեռ հեռուից իր վրայ է գրաւում անցորդների ուշադրութիւնը :

Բազալտէ լայն աստիճանները տանում են շուկայի ընդարձակ վաճառասրահը, որը բռնում է երեք հազար քառակուսի մեթր տարածութիւն: Գեղեցիկ ու ճաշակով ձեւաւորուած այս սրահին երկու կողմերում տեղաւորուած են առեւտրական կազմակերպութիւններին պատկանող մթերային ու արդիւնաբերական ապրանքների խանութները, կոլտնտեսութիւնների ու սովխոզների առեւտրական կրպակները: Նրանց դիմաց, սրահի երկայնքով, զուգահեռ շարքերով ձգւում են առեւտրական շարքերը՝ ձիւնասպիտակ յախճասալերով պատրաստուած վաճառասեղանները: Հէնց այստեղ առաջին յարկում է գտնւում նաեւ մսի վաճառքի բաժինը՝ իր բոլոր յարմարութիւններով:

Այցելուների վրայ հաճելի տպաւորութիւն է թողնում նաեւ շուկայի երկրորդ յարկը, որ յատկացուած է կաթի եւ բանջարեղէնների բաժիններին: Այստեղ են գտնւում շուկայի սրճարանը, ճաշարանը եւ թէյարանը: Դրանք բոլորն էլ ունեն հիանալի յարմարութիւններ ու փայլում են անբիծ մաքրութեամբ :

Փակ նոր շուկան ունի նաեւ օժանդակ լաւ յարմարութիւններ՝ սառնարանային սարքաւորումներով օժտուած պահեստի շէնքեր, մթերքների ստուգման քննարաններ եւայլն:

Այժմ ամէն օր տարբեր վայրերից՝ Էջմիածնի, Շահումեանի, Հոկտեմբերեանի, Կոտայքի, Արտաշատի, Ախտայի, Կրասնոսելսկի եւ այլ շրջաններից, ինչպէս նաեւ Վրաստանից եւ Ադրբէյջանից այստեղ են գալիս կոլտնտեսականները եւ քաղաքացիներին վաճառում հարիւր հազարաւոր ռուբլու թարմ մթերքներ, մրգեր, բանջարեղէն : Շուկայում արդիւնաբերական բազմատեսակ մթերքներ ու ապրանքներ են վաճառքի հանում նաեւ առեւտրական կազմակերպութիւնները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (122)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Սկսաւ ալ գրեթէ դուրս չելլալ իր սենեակէն: Շաբաթը մէկ կամ երկու հեղ միայն, իր յաւերժական սեւերովը փաթթուած, Սոֆիի թեւին կրթնելով՝ եկեղեցի կ'երթար : Եւ ամէն անգամ որ այդ տարօրինակ զոյգը երեւար հոն, իրարանցում մը առաջ կուգար. փսփսուք մը կը սկսէր ականջէ ականջ, հեռուէ հեռու նայուածքներ փոխանակուելով:

— Քա նա, ամիրային աղջիկն է ...

— Կիլիկին աղջկանը թեւը մտած. վո՞ւրկէ վուր իրար կտան սաոնք :

— Վույ Աստուած համբերութիւն տայ, աղջիկ, ատ սընըրլըին տերտը չքաշուիր:

— Չի քաշուիր ամա, եաղըը տեղ ինկան մար ու աղջիկ ... ինչ ալ ըլլայ, ամիրայի աղջիկ է, վաղը մէկալնոր շընորհքով ճէհէզ, Թրախումա ալ կուտայ՝ բապութալը մարդու մը հետ կը կարգէ :

Մենք մեզի մտմտանք, քուրս :

— Բէք ալ շնորհքով աղուոր աղջիկ է, հիչ չամաշըջիի աղջիկ է չես ըսեր ...

Սոֆի, որ ամիրային տունը ընդունուելէն ի վեր, նայուածքին, քալուածքին եւ շարժուածքին մէջ վեհութիւն մը առեր էր, եւ իր երբեմնի դպրոցական ընկերուհիներուն ալ առաջուան մտերմութիւնը ցոյց չէր տար, կը զգար թէ ամէն դուրս ելլալուն տիկինին հետ՝ հանրային անյագ հետաքրքրութեան եւ ասուլիսին առարկայ կը դառնար, ինչ որ չափէն աւելի կը գգուէր իր սնամիտ եւ փառասէր աղջկան զգացումները :

Նոր ու շքեղ պարեգօտներուն մէջ, զորս հանըմը, տօքթորին թելադրութեամբը, շինած էր իրեն եւ որոնք այլապէս դուրս կը ցայտեցնէին եւ կ'արժեցնէին մանկամարդ աղջկան հազուագիւտ գեղեցկութիւնը, Սոֆի վարժ ու բնական կեցուածք մը ունէր, իբր թէ պզտիկութենէ այդ պերճանքը տանելու սովորած ըլլար, այնքան անբռնազբօս, ազատ ու համարձակ էին իր շարժումները :

Կիլիկ հանըմ, որուն վիճակը, այդ փոխադրութեամբ, ոեւէ բարոյական փոփոխութիւն չէր կրած, ու նորէն, առաջուան պէս, ծառայելու, տառելու հանգամանքին մէջ կը գտնուէր, սա պզտիկ տարբերութեամբ որ ալ ապրուստի դժնդակ հոգովը չէր տառապեր, Կիլիկ հանըմ, որուն էութիւնը համօրէն յափըշտակուած մըն էր իր աղջկանը էութեամբը, եւ որուն մտածումը անոր երջանկութիւնն էր միայն, վերացումի, շլացումի կեանք մը կ'ապրէր յորմէհետէ ինք ամիրային խոհանոցը մտած էր, իսկ աղջիկը անոր ճոխազարդ սենեակները, որոնց մէջ կը շրջէր ոչ թէ իբրեւ ծառայ մը, այլ գրեթէ իբրեւ տիրուհի, որուն առջեւ կը խոնարհէր ապարանքին սպասորեալը եւ որուն, այդ հանգամանքներուն մէջ, հնազանդիլը՝ նոյն իսկ իրեն համար. իր մայրութեանը համար նուաստացում մը նկատելէ շատ հեռու, հպարտութիւն մը, փառք մը կը նկատէր հէք կինը:

— Հապա ախճիկս ասոր լայըխ էր, կը պարծենար միամտօրէն քանի մը ցանցառ բարեկամուհիներու, որոնք երբեմն պարտէզին կողմի դռնէն ամիրային խոհանոցը կը մտնէին կամացուկ մը եւ երկիւղածօրէն, Կիլիկ հանըմին հետ տեսակցելու համար :

— Քա վերը ընտո՞ր տեղ է, կը հարցնէին այցելուհիները ցած ձայնով, ամիրային հեռաւոր խորհուրդէն ազդուած :

— Մի հարցըներ, քուրուկ, կը պատասխանէր լուցարարուհին խորհրդապահօրէն, էս պիլէ սայղըյով կ'ելլամ. խըլյախ պան է, սարայ, սարայ ...

— Վույ օտկդ պագնեմ, մ'ըսեր ...

— Ախճիկս կը վայլեցունէ կոր, կ'աւելցունէր Կիլիկ հանըմ, ամպարագիծ փորը երկու ձեռքերովը գրկած, լխկած ու ծամածուռ դէմքին վրայ գոհունակութեան ճառագայթումով մը. ամա, քուրուկս տուն ըսէ, լայըխ չէ՞ր, հէ :

— Լայըխ էր, քուրուկ, լայըխ էր :

— Արեւուն կոտրտիմ :

— Խերը տեսնաս ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Ն. Հէլվաճեան, Այրի Տիկին Մաքրուհի Փափազեանի (Մոնփելլիէ) մահուան քառասունքին առթիւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

×

Այրի Տիկին Քէնտիրեան յիսուն Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան, իր ամուսնոյն Ոսկան Քէնտիրեանի յիշատակին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէրի Տիկ. Վարժարանի Ծընողներու Միութիւնը ստացած է Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութենէն 800 տոլարի նուիրատուութիւն մը :

Այս գումարը կը ներկայացնէ Ծնողական Միութեան նախաձեռնութեամբ գնուած նոր գրասեղաններուն, մահճակալներուն եւ անկողիններու ամբողջ ծախքին կէսը, միւս կէսը 800 տոլար եւս ապահոված է Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահը՝ Պ. Ալէք Մանուկեան :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Արամ Զաքրեանի, Տէր եւ Տիկին Պարոյր Մինասեանի, Այրի Տիկին Էլմասեանի, Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Էլմասեանի, Տէր եւ Տիկին Յ. Մուրատեանի, իրենց կնոջ, մօր, աղջըկան, քրոջ, եւ ազգականին ընկերուհի Աստղիկ Զաքրեանի (ծնեալ Էլմասեան) ղառնաղէտ մահուան առթիւ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ֆ. Կ. Խաչի Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի վարչութիւնը քսան Ն. Ֆ. կը նըւիրէ Կապոյտ Խաչի օգափոխութեան կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) : Տէր եւ Տիկին Բենիամին Մուրատեան քսան Ն. Ֆ. կը նուիրեն, Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղին :

Պ. Յ. Տէր Յովհաննէսեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ժանթիյիի հայկական դպրոցին : Պ. Սարգիս Էֆխանեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Հայկանոյշ Կոստեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լանկլէ Կոստեան, Պ. Ն. Զաքարեան եւ զաւակները խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով եւ նուիրատուութեամբ, հեռագրով եւ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ Լեւոն Կոստեանի կսկծալի մահուան առթիւ (58 տարեկան, Մշոյ Առախ գիւղէն) :

Փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Զաքարեան կը նուիրեն՝ 40 Ն. Ֆ. Փարիզի զոյգ ծերանոցներուն, 20 Ն. Ֆ. Սէն Ռաֆայէլի ծերանոցին : (Ստանալ Մարսէյլի Ազգատախնամի նախագահէն՝ Պ. Փափազեանէ) :

ՆՈՒԷՐ

Վիլմոմպլէն Պ. Ալանեանի մահուան առթիւ, իր բարեկամները քսանական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Դպրոցասէրին եւ Կապոյտ Խաչին : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻ

Գեղարուեստական ցերեկոյթը
ԱՊՐԻԼ 3ԻՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը : Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն :

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 ֆրանք (հին ֆրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250) : Դիմել Յառաջի հասցէով :

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն .— Պ. Էգնայեան քսան Ն. Ֆ., Տոքթ. Քիթապճեան, Պ. Պ. Հրաչեան, Ե. Սարաֆեան, Պահթիարեան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան (Պէլվիլ), Միլօշեան ընտանիք (Մօրսան), Պ. Պ. Պահարեան, Օ. Սէֆէրեան, Լիտան Հաստատութիւն, Պ. Աթապէկեան տասնական Ն. Ֆ. :

×

Պ. Արամ Գասապեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի, Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օգափոխութեան կայանին կը նուիրեն 35 Ն. Ֆ. Պուա Քոլոմպէն՝ Տիկիններ՝ Մ. Առաքելեան, Մ. Եաղուպեան, Հ. Գարաօղլանեան, Հ. Վէգիրեան, Դ. Ֆընտըքեան եւ Օր. Ն. Սարաֆեան :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ստիպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Բէժանի վերնայարկը .— մեթրօ Քատէ : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին : Հանդէս եւ պարահանդէսով :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MARDI 9 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8718 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4519

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

ԵՐԵՔ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԸ ԱԼԺԷԻ ՄԷՋ

ՄԵՍՄԵՌ.— Բանակին վիճակը
ՄԻՇԵԼԷ: — Օրէնսգիտական քննութիւն
ՇԱԹԸՆԷ.— Վարչական քննութիւն

Վերակազմուած կառավարութեան երեք նախարարներ՝ Մեսմեռ (բանակի), Միշելէ (Արդարութեան), եւ Շաթընէ (Ներքին) ինչպէս նաեւ Ալժերիոյ հարցերու նախարար՝ Մորիս, ներքին ապահովութեան ուժերու պատասխանատու՝ Վերտիէ եւ ուրիշներ շաբաթ օրուընէ ի վեր Ալժերիա կը գտնուին: Թէեւ որեւէ պաշտօնական յայտարարութիւնով մը չէ ճշդուած իրենց առաքելութեան նպատակը, սակայն իւրաքանչիւր նախարարի հանգամանքը ու Ալժէի մէջ իրենց խօսակցութիւնները եւ շփումները՝ բանակի, արդարադատութեան եւ պետական անձերուն եւ մարմիններուն հետ, կասկած չեն թողուր որ մեկնած են «կարգ ու կանոն վերահաստատելու» մտադրութեամբ:

Օդակայան ընդունուելէ անմիջապէս ետք, իւրաքանչիւր նախարար տեսակցած է իր պաշտօնին հետ կապ ունեցող համապատասխան անձնաւորութեանց հետ:

Միշելէ հանգամանօրէն քննած է ձեռք առնուած պատժական միջոցները և անոնց գործադրութեանց եղանակը: Շաթընէ իր կարգին խօսակցութիւններ ունեցած է՝ Ժաքոմէի, Շարիլի, Ռէյի եւ Մուլէնի հետ, (բոլորն ալ պետական պատասխանատու անձնաւորութիւններ), վերջապէս բանակի նախարարը Մեսմեռ, երկար տեսակցութիւն ունեցած է Զօր. Շալի, Քրեփէնի, Կամպիէի եւ սպայակոյտի անդամ պատասխանատու եւ բարձրաստիճան սպաներու հետ:

Յարգ երեք նախարարներն ալ խիստ գաղտնապահ գտնուած են, առ հասարակ կը խուսափին յայտարարութիւններէ: Մէկ բան յստակ է սակայն: Հիմա որ կառավարութիւնը բացառիկ իրաւասութիններ ստացած է խորհրդարանէն, պիտի ձգտի վերակազմել Ալժէի զինուորական եւ քաղաքական մարմինները այնպիսի ձեւով մը որ ապագային Նոր Յունուար 24ի նման միջադէպեր չպատահին:

Հաւանական կը թուի որ պատժական միջոցներ ձեռք առնուին բոլոր անոնց դէմ — քաղաքական թէ զինուորական — որոնք ուղղակի կամ անուղղակի ձեւով մաս կազմած են Յունուար 24ի ծանօթ դէպքերուն:

Ամրապնդեն կապը զինուորական եւ քաղաքական մարմիններուն միջեւ:

— Կազմակերպեն ներքին ապահովութեան, ոստիկանութեան եւ «երկրային» զօրամասերը եւ մարմինները:

— Կ՚ըսուի նաեւ թէ ձեռք պիտի առնուին զինուորական աղդու միջոցներ Ֆելլականներուն դէմ եւ դատական աւելի գործնական քայլեր՝ ահաբեկիչներուն հանդէպ:

X Նահանգապետը յայտարարեց թէ Փետրուար ութէն սկսեալ վերստին կ՚արտօնուին հանրային հաւաքոյթները:

Յունուար 25էն ասդին արգիլուած էին:

Սուաթելի քաշուելէն ետք շփոթ վիճակ մը ստեղծուած է նաեւ «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան շարքերէն ներս կը սպասուի որ նորութիւններ լուրին այս շաբթուան ընթացքին:

X Համաձայն կարգ մը լուրերու Օրթիզ Պելժիա կը գտնուի: Ներքին նախարարութիւնը կը շարունակէ խիստ միջոցներ գործադրել: Շաբաթ օր Ալժէի մէջ գրաւուած են — «Փարի – Ժուր» «Էքսփրէս», «Ֆրանս – Օպսերվաթէօր», «Թէմուանեաժ Քրեթիէն», «Ռիվառօլ», «Քառըֆուր»:

X Ընկերվարական պարագլուխ՝ Կի Մոլէ անգամ մը եւս յայտարարեց թէ տը Կոլի ալժերիական քաղաքականութիւնը ընդհանուր գիծերուն մէջ, կը համապատասխանէ ընկերվարական կուսակցութեան տեսակէտին:

ԿՌՈՆՔԻ-ԽՐՈՒՇՉԵՒ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆԸ ԵՒ ՄԱՐՔՍԻՍՄԸ ԿԸ ՄԻԱՑՆԵՆ Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՈՒՔԻ

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

★

Հակառակ կարդինալ Օթթավիանիի յայտարարութեանց եւ ընդհանուր ձեւով վատիկանեան շրջանակներու կարծիքին, նախագահ Կրոնքի Մոսկուա հասաւ, տեսնուելու համար Խրուշչեւի հետ: Կրոնքի կ՚ընկերանան իր ընտանիքը եւ արտաքին նախարար՝ Փելլա:

Այս այցելութիւնը, ամէն պարագայի մէջ, ոչ մէկ ձեւով կրնայ քաղաքական հետեւանքներ ունենալ: Արդարեւ ըստ իտալական սահմանադրութեան երկրին վարչապետն է (Սէնեի որ Հռոմ մնացած է) որ իրաւասութիւն ունի խօսելու եւ որոշումներ տալու յանուն իր կառավարութեան: Կրոնքի այդ իրաւունքը չունի: Ժամանումին իսկ, խօսելով Մոսկուայի ձայնասփիւռին համար, Կրոնքի յայտարարեց.— «50 տարիէ ի վեր առաջին անգամն է որ իտալականպետութեան ղեկավար մը Մոսկուա կ՚այցելէ: Նոյն իրիկունը պաշտօնական մեծ ճաշ մը կը տրուէր Վորոշիլովի կողմէ: Կրկին խօսք առնելով այս առթիւ, նախագահ Կրոնքի չեշտեց.

— Արդի կեանքի պայմաններու մէջ, բոլոր երկիրները դրացի են եւ բոլոր խնդիրները հասարակաց: Մարքսիզմը եւ Բիւզանդիոնը կը միացնեն Խորհրդ. Միութիւնը Արեւմուտքի: Հասարակաց քաղաքակրթութիւն մը կայ որուն հիման վրայ հասարակաց միտք մը կրնայ գարգանալ»:

Կիրակի օր նախագահը, ներկայ եղաւ Սէն Լուի տէ Ֆրանսէ եկեղեցիին պատարագին: Լիթուանացի հայր մը ընդունեցաւ նախագահը եւ խորան առաջնորդելով արտասանեց պետական դէմքերու նուիրուած աղօթքը՝ Տոմինէ Սալվա Փոինչիփէմ: Պատարագէն ետք, նախագահ Կրոնքի Խրուշչեւի տաչան մեկնեցաւ նոր խօսակցութիւններ ունենալու համար: Իրիկունը Խորհրդ. կառավարական դէմքերու հետ, ներկայ եղաւ Պոլշոյ թատրոնի ներկայացման:

———o———

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԵՒ ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ ՔՈՒՊԱՅԻ ՄԷՋ

Ա. Միկոյեան Հաւանա կը գտնուի, ուր եկած է Խ. Միութեան ցուցահանդէսին բացումը կատարելու: Բացման օրը անծանօթները կրակած են Միկոյեանի եւ իր շրջապատին վրայ, երբ այս վերջինը Գեղարուեստից պալատի մուտքին առաջ կը գտնուէր: Ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձեռնարկած է խուզարկութեանց եւ ըրած ձերբակալութիւններ: Եթէ չեն գտնուած ահաբեկիչները, կ՚ենթադրուի սակայն, որ հակահամայնավար աջակողմեան տարրերն են որոնք ուզած են արգելք հանդիսանալ Քուպա – Խ. Միութեան մերձեցումի մը: Ներկայիս Միկոյեանի շրջապատողները խիստ գաղտնի կը պահուին եւ փոխ – վարչապետին կ՚ընկերա –

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Օրէ Օրին

«ՍՈ՛ՒՍ, ՍՈ՛ՒՍ, ՍՈ՛ՒՍ»

Ժամանակին, մե՛ծ — շա՛տ մեծ— փոքրիկ մը պարքեր է եղեր Վոսփորի ափերուն վրայ երբ Դաշնակցութիւնը պահանջեր է եղեր որ եկեղեցինները իրենց դուռները երեսի վրայ բանան ատենախօսներու առջեւ, բնականաբար, խորանին վարագոյրը գոցելէ ետք:

Դաշնակցութիւնը կ՚ըսէ եղեր — լսողաց եմ — թէ Առաքելական Եկեղեցիին սրբութենէն ու նուիրականութենէն զորենի հատիկի մը չափ ալ բան չի պակսիր, եթէ աշխարհականը, եկեղեցիին դասը կեցած, խօսի ազգին ցաւերուն մասին: Երբ վեղարաւորը կը խօսի իր ուզածին պէս, աշխարհակա՞նը ինչու պիտի զրկուի եղեր այդ տարրական իրաւունքէն:

Եւ սակայն, տրամաբանութեան այս ձեւին դէմ են եղեր ազգին *չէրխաթճի*ները — կղերականներն ու... *մանիֆաթուրաճի*ները, *սարաֆ*ները կամ *խույումճի*ները...

Այս վերջին խումբին պատկանողները կը հանդուրժեն եղեր որ եպիսկոպոսը քարոզէ այսպէս.

— Ինծի նայեցէք, աստեղը սուրբ տեղ է, *էյլէնճէ*ի տեղ չէ... *Քազինօ չանթան* չէ... Անանկ *քի* սա ձեր *սուրաթ*ներուն քսուած *պոյա*ները եւ *մասխարա*յութիւնները վար առէք *տէ* անանկ աս Սուրբ Սեղանին դիմացը եկէք նստէք: Բաց, *տէքոլթէ* հագուստներով ալ եկեղեցի չմտնէք, աստեղը *թէաթրօ* չէ, ո՛չ ալ *պալօ*: Ասօր աս *խըտար* կ՚ըսեմ, գալող կիրակի բերանս կ՚ալրեմ հա՛, գիտցած ըլլաք... Միւսին Կարպիս, սա *պասթոնդ* եւ *ղազէթա*ներդ ուրիշ անգամ հետդ չբերես: *Պըյըխ*ներդ ալ ատանկ *ալաֆըրանկա* կտրելու պէտք չունիս... Դուն ալ, էլպիս հանըմ, ատանկ «Քալէ – երթանք» *չափխա* մի՛ դներ եւ *ֆըստըխ* մի ուտեր... Եւ Տէր Յիսուս եղիցի ընդ ձեզ եւ ընդ ամենեսեանդ, Ամէն...

Այո՛, ազգին *չէրխաթճի*իները եկեղեցիին դուռները, երեսի վրայ կը բանան եղեր այս տեսակ քարոզներու համար, բայց այդ դուռները կը գոցեն եղեր, երբ Դաշնակցական մը ուզէ եղեր երկու սրտցաւ խօսք ըսել ի նպաստ ազգին:

Եւ ահա, փոքրիկը պայթեր է:

Այս փոքրիկը անուն մըն ալ ունի եղեր — «Բացի Գոցի խնդիր»:

*Շէրխաթճի*ները միաբերա՛ն կը նուան եղեր, այդ օրերուն.

— Աս Դաշնակները չկա՞ն *մի*, մեր Սուրբ Եկեղեցիին սրբութիւնը երկու փարայի պիտի ընեն... Մարդոց միտքը գէշ է... Եկեղեցին պիտի քանդեն եւ ազգը *ճամփ*ա պիտի դրկեն... Անպիտաններ, կրօ՞նքը ինչ է, Աստուա՞ծը ինչ է, չեն գիտեր... Ջեռքերնուն գայ, Աւետարանն ալ ոտքի տակ պիտի առնեն, խաչն ալ, Միւռոնն ալ, Մասն ալ... Անաստուած անօրէննե՛ր... Ուրտեղէ՛ն ալ բուսան...

×

Յիսուն տարի անցեր է: Ու տակաւին այս երկրագունդին վրայ են այս *չէրխաթճի*ները — վեղարաւոր թէ անվեղար — ու իրենց աչքերով կը տեսնեն այն պատերազմը, որ հռչակուած է Աստուծոյ դէմ, Յիսուսի դէմ, Կրօնքին դէմ, Աւետարանին դէմ, Խաչին դէմ, Միւռոնին դէմ՝ Հայաստանի մէջ: Ամենի՛ պատերազմ:

Բայց ձայն ձուն չեն հաներ:

Կը մօտենաս իրենց ու կը փսփսաս:

— Եղբայր պատուական, հազարներով եկեղեցի քանդեցին այդ Կարմիրները... Անկրօնութիւն կը քարոզեն... Նայէ՛, երկու օր առաջ, ըսեր են որ Յիսուս անունով մարդ չէր ծնած... Ծնունդը կապիտալիստներուն հնարած զէնքն է եղեր... Զրողոքէ՞ք... Լեզուդ մո՞ւկը կերեր է... Դո՛ւք մա՞րդ էք թէ կատու...

Ու կը ստանաս ջախջախի՛չ պատասխանը:

— Ձեր խելքը ատանկ բարակ բաներու չի հասնիր... Սո՛ւս կեցէք... Երեք միլիոն Հայ ունինք հոնտեղուանքը... Սո՛ւս... Կաթողիկոս մը տուեր են *իչ*-*թէ*, *տահա*՞ ինչ կ՚ուզէինք... Ատ ալ չտայի՞ն *նէ*, ինչ պիտի ընէինք... Սո՛ւս, սո՛ւս, սո՛ւս...

Ոչջա՛փ վար ինկեր են Հայոց Եկեղեցիին ու Կրօնքին այս նապաստակաբարոյ պաշտպանները:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԹԵՄԱԿԱՆ ՄԱՍՆԱԿԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Փետրուար 14ին Գահիրէի մէջ տեղի կ՚ունենան Թեմական մասնակի ընտրութիւններ: Ազգային ճակատի թեկնածուներու ցանկն է. —

1. Գարագաշեան Լեւոն *գործարանատէր*, 2. Էվէրէկլեան Տիգրան *վաճառական*, 3. Խաթանասեան Երուանդ *բժիշկ*, 4. Խաչատուրեան Թորոս *գործարանատէր*, 5. Կոկանեան Կայծ *Ապահովագրական գործակալ*, 6. Մանուկեան Վահէ *գործարանատէր*, 7. Մարաշեան Մարտիրոս *վաճառական*, 8. Մէօթէմէտեան Արմենակ *հողատէր եւ ազգ. բարերար*, 9. Մըսըրլեան Պերճ *առեւտրական*, 10. Յովհաննէսեան Լեւոն *վաճառական*, 11. Սագայեան Զարեհ *կալուածատէր եւ ազգ. բարերար*, 12. Տրմլաքեան Շէֆիք *վաճառական*:

Ազգային ճակատի ուղեգիծն է.—

«Մեր ժողովուրդին գոյութեան կռուանները եղած են Հայոց Եկեղեցին եւ Մշակոյթը, այսինքն՝ Հայ վարժարանը:

Մանաւանդ Արտահայաստանի մէջ, մեր հոգեկան հայրենիքը պարփակուած է Եկեղեցիի եւ վարժարանի սահմաններուն մէջ:

Անոնց շուրջ հաւաքուած ու համախմբուած է պանդուխտ Հայութիւնը եւ մեծցուցած ու դաստիարակած է իր նորահաս սերունդները:

Այսօր, Սփիւռքի մէջ, ուրիշ ընելիք չունի մեր ժողովուրդը, այլ միայն հաւաքուիլ Եկեղեցիին ու Դպրոցին՝ շուրջ եւ լծուիլ տենդագին աշխատանքի՝ պատրաստելու համար վաղուան Հայերը, անոնք որ պիտի բռնեն մեկնողներուն տեղը:

Ազգային ճակատը պիտի լծուի միայն ու միայն այս կենսական աշխատանքին:

Ազգային ճակատի թեկնածուները պիտի ջանան գլուխ հանել եւ իրականացնել եկեղեցիի մը շինութեան ծրագիրը Հելիոպոլսոյ մէջ:

Այս ճակատին գործունէութեան առանցքը պիտի կազմեն ազգային վարժարանները:

Մեր թեկնածուները հետամուտ պիտի ըլլան հաստատելու երկրորդական վարժարան մը հայագիտական եւ, եթէ հնարաւոր է, նաեւ առեւտրական բաժիններով: Պիտի զօրացուին օտար լեզուները: Մեր գաղութի գոյգ վարժարանները պիտի օժտուին կարող նոր ուժերով:

Որեւէ ճիգ պիտի չխնայուի մեր նոր սերունդները դաստիարակելու համար հայկական ոգիով եւ անոնց մէջ մշակելու մեր նահապետական ամուր բարոյականը»:

ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՅԿ. ՎԱՐԺԱՐԱՆՆԵՐԸ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Առաջին Հայերը, որոնք ապաստան գտնուած են Ռումանական Երկիրներու մէջ, եկած են իշխանապետութիւններու կազմութենէն առաջ: Մոլտովայի եւ Մունթենիայի մէջ Հայոց կը հանդիպինք դաժան բախտի բերումով իրենց հայրենիքէն արտաքսուելէ ետք: Գագիկ Բ. 1045ին իր երկիրը կը զիջի Քոնսթանթին Մոնոմախոս կայսեր: Իսկ 1064 Թուականին, Սելճուք Թուրքերը կը տիրանան Բագրատունիներու մայրաքաղաք Անիին: Հայ կաթողիկոսները կը տեղաւորուին Տաւրոս լեռներուն մէջ, իսկ փախստական հայ ազնուականութիւնը Կիլիկիոյ մէջ կը հիմնէ Կիլիկեան Հայաստանի թագաւորութիւնը: Հայերու մէկ մասը կ'ապաստանի Խրիմ եւ անկէ Լեհաստան եւ Մոլտավիա:

Արտեալի մէջ Հայերը յիշուած են աւելի կանուխ, Կեզա դուքսի չրջանին (972 – 995), ապա Սուրբ Ստեփանի (997–1038):

Դաժան բախտին բերմամբ տեղահան եղած Հայերը Ռումանիոյ մէջ, ինչպէս այլ տեղեր, կը մասնակցին ընկերային, տնտեսական եւ մշակութային կեանքին, խաղաղօրէն ապրելով ռումէն ժողովուրդին հետ: Հայերու գաղթը այս երկիրը տեղի կ'ունենայ դեռ եւս ԺԳ. դարէն, աւելի վերջ ԺԴ. դարու ընթացքին եւ մանաւանդ Թուրքերու կողմէ Քաֆֆայի գրաւումէն ետքը, 1475ին:

ԺԴ. դարուն կը հանդիպինք կրօնական առաջին կառուցումներուն, անշուշտ բոլ կիզրները փայտէ, Եաշի, Սուչավայի, Պոթոչանի, Ջէթաթիա – Ալպըի մէջ: Մոլտովայի մէջ Հայերը հաստատուեցան եօթը քաղաքներու մէջ՝ Սուչավա, Հոթին, Պոթոչան, Տորոհոյ, Վասլուր, Կալաց, Եաշ, ինչպէս մեզի ցոյց կու տայ Կոյլավ: Սակայն պատմական փաստաթուղթեր ցոյց կու տան, թէ անոնք հաստատուեցան նաեւ Սիրեթի, Ռոմանի, Վասլույի մէջ եւ այլ տեղեր: Հայերը իրենց գործունէութեամբ կը նպաստեն քաղաքներու տնտեսական կեանքի ծաղկման: 1401ին իշխան Ալեքսանտր Բարին Հայերը կը հրաւիրէ Մոլտովա: 1475ին, Մեծն Ստեփան իշխանը Հայերուն կու տայ առանձնաշնորհումներ՝ ազատութիւն արհեստներու կազմակերպութեան մէջ, ազատութիւն կրօնքի: Հայերէն ոմանք կը հասնին բարձր պաշտօններու, ինչպէս շոլթուզներ (քաղաքներու վալիչ), Թարգմաններ, մեծ կալուածատէրեր, դիւանագէտներ, ուրիշներ կ'ըլլան իշխան, ինչպէս Իոն Վոտը Ահարկուն (1572 – 1574), Կարապետ, եղբայրը՝ Իոան Փոթքսավ անուամբ յայտնի (իշխան 1577ին): Աւելի ուշ կը հանդիպինք բանաստեղծներու եւ գրողներու:

Հարաւէն եկող Հայերը Թրանսիլվանիոյ կարգ մը հին քաղաքներուն մէջ կը հաստատուին դեռ եւս Ժ. դարուն, ապա նոր գաղթելով՝ 1551ին, 1670–71 եւ մասնաւորապէս 1680ին կը հաստատուին Կիրլա (Արմենոպոլիս – Հայաքաղաք), Տումբըվէն, Կուրկիու, Տեվա, Այրուտ, Թուրըս, Քլուժ, Օրատիա, Սիպիու, Պրաշով քաղաքներուն մէջ: Անոնք Մոլտովայէն կ'ապաստանին այս տեղերը քաղաքական հալածանքներու հետեւանքով, (ինչպէս՝ Փեթրու Վոտըի որդի Ստեփանի ատեն), Մոլտովայի հողին վրայ տեղի ունեցած Թուրք – լեհական կործանարար պատերազմներու կամ Միհայ Հրնքուի գլխաւորութեամբ Տուքա Վոտըի դէմ ռումէն ժողովուրդին ըմբոստութեան հետեւանքով, որուն մասնակցեցան նաեւ Հայերը: Շատ անգամ Հայերը ռումէն ժողովուրդի կողքին են կարիքներու եւ դժբախտութեան մէջ եւ կը զոհուին ազատութեան եւ աւելի լաւ կեանքի համար անոր մղած պայքարին մէջ, ապացուցանելով, թէ լաւ հայրենասէրներ են իրենք:

Ապահովաբար, եկեղեցիներու կողքին գործող հայ դպրոցներն ալ գոյութիւն ունեցան, սկսած ԺԷ. դարէն եւ անկէ ալ առաջ: Սակայն անոնք ունէին կէս – աշխարհական նկարագիր եւ միայն աշակերտներու փոքր թիւ մը կրնար հոն յաճախել, առանձնապէս անոնք, որոնք պատրաստուած էին կրօնական ասպարէզին համար: Այդ ժամանակ, Սուչավայի Զամքա վանքին մէջ կը գործէր աստուածաբանական դպրոց մը, դրուած ուղղակի Ռումանական Երկիրներու արեւելեան – հայկական եպիսկոպոսութեան վարչութեան ներքեւ:

Անթիմ Իվիրեանու, որ կարեւոր նըպաստ մը բերած է ռումանական մշակոյթի զարգացման համար, կ'ընդլայնէ այս դպրոցներուն կրթական չրջանակը:

Արտէալի մէջ հիմնուած առաջին հանրային վարժարաններուն մասին ճշգրիտ տուեալներ ունինք ԺԸ դարէն: Այսպիսի առաջին դպրոց մը կը գործէր Էլիզաբեթոպոլի մէջ (Իպաչֆալըու – Տումպրըվէն) եւ բացուած էր 1730ին: Նմանօրինակ վարժարան մը իր դռները կը բանար Օրատիայի մէջ 1749ին, իսկ Ֆրումոասայի մէջ՝ (Զուք) 1797ին:

Պուքրէշի մէջ առաջին հայկական դըպրոցը կը հիմնուի 1800ին, ան կը գործէ հայ լուսաւորչական եկեղեցիի կողքին, հիմնուած 1781ին, որ մինչեւ 1910 գոյութիւն ունէր այժմու հայկական եկեղեցիին գտնուած տեղը:

Բանդէնի, իր ճամբորդութեան ատեն, Եաշի մէջ կը նչէ հայկական դպրոց մը՝ Վասիլէ Լուփուի ժամանակ, ԺԹ. դարուն: Դարձեալ ԺԹ. դարուն, հայկական դպրոց մը կը բացուի 1803ին, Սուրբ Աստուածածին եկեղեցիին քով: Նոյն տարուան մէջ եկեղեցին կը վերանորոգուի եւ հաւանաբար այս առթիւ կը սահմանուին նաեւ ապագայ վարժարանին դասարանները: 1845ին, դպրոցը ունէր 5 դասարան եւ կը ղեկավարուէր ուսուցիչ Սերտար Սերաֆիմ Պապիկի կողմէ:

Սուչավայի Ս. Խաչ եկեղեցին, հիմնուած 1521ին Խաչիկ Հանդոյեանի կողմէ, ունեցաւ դպրոց մը՝ կառուցուած 1823ին: Տարի մը վերջ ան կը գործէր չորս դասարաններով: Նման դպրոց մը կը բացուէր Ռոմանի մէջ, 1941ին, Սկոփչայի եւ իր կնոջ՝ Մուրալայի կողմէ 1609ին վերանորոգուած եկեղեցիի չրջանակին մէջ, ուր գոյութիւն ունէր գրենական հին աւանդութիւն մը: Այստեղ կը գտնուի հայերէն ձեռագիր աւետարան մը, մեր երկրին մէջ ամէնահինը, գրուած 1265ին Կիլիկիոյ Հեթում Թագաւորի ժամանակ, Կիրակոս սարկաւագի կողմէ:

Պոթոչանի մէջ գոյութիւն ունէր, դեռ եւս 1844ին, դպրոց մը, ուր կը յաճախէին հայ եւ ռումէն երախաներ: Պոթոչանի հայկական դպրոցին 1839 Թուականը ստոյգ չէ:

Երկու դպրոցներուն մէջ, մէկը մանչերու, դեռ եւս ԺԹ. դարու սկիզբէն, իր պաշտպանին՝ Ղեւոնդի անունով կրող, եւ ուրիշ մը աղջկանց, բացուած 1860ին Ֆոքշանէն Հռիփսիմէ պաշտպանին անունով, կը պատրաստուէին ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ:

1858ին, Կալացի եկեղեցիին կողքին գոյութիւն ունէր հայկական տպարան մը: Այս չրջանին, Կէօրկէ Ասաքի կը միջամտէ, որպէսզի Միհայ Վոտըի 1841ին տուած հրովարտակով, հայկական վարժարանները առնուին կրթական նախարարութեան հովանաւորութեան ներքեւ:

Տոպրոճայի չրջանը գոյութիւն ունէին երեք վարժարաններ՝ Քոնսթանցայի, Թուլչայի եւ Պապատաղի մէջ: 1896 տարուան հայկական ջարդերուն հետեւանքով, հայ գաղթականներու նոր ալիք մը կը խուժէ Տոպրոճայի քաղաքները, ուր գոյութիւն ունէին հայկական հին գաղութներ: Քոնսթանցայի չորս դասարանով նախակրթարանը հիմնուած էր 1898ին: Թուլչայի դպրոցը գործեց 1885–ին կառուցուած եկեղեցիի չրջաբակին մէջ: Պապատաղի Գայուն – Պապա լերան կողերուն, ուրոշ ժամանակ մը գործեց դպրոց մը կրօնական ղեկավարութեամբը տեղւոյն եկեղեցիին՝ կառուցուած ԺԹ. դարու վերջաւորութեան, Վարագայ Ս. Խաչ հին եկեղեցիին տեղը:

Ապահովաբար գոյութիւն ունեցած են ուրիշ դպրոցներ ալ այն վայրերուն մէջ, ուր հայկական գաղութները բաւական զօրաւոր էին պահելու համար զանոնք:

Թէեւ այս դպրոցները կը գործէին եկեղեցիներու կողքին, սակայն, անոնց մատակարարման ծախքերը կը հոգացուէին բոլոր հայ ազգայիններու կողմէ, որոնք կը վճարէին նաեւ աշխարհական հաստատութիւններուն ամսաթոշակները:

Իրենց ժամանակին համար այս դըպրոցները ունեցան կարեւոր դեր մը՝ զարգացնելով մշակոյթը հայ ազգաբնակչութեան լայն զանգուածներուն մէջ:

Անցեալին մէջ հայկական դպրոցները պահելու համար մեծ ջանքեր կը պահանջուէր ընդդէմ ժամանակի դաժան պայմաններուն եւ իշխանութեան անհասկացողութեան: Այսօր Ռումանիոյ ազգային փոքրամասնութիւնները, նաեւ Հայերը, կը վայելեն լայն իրաւունքներ եւ ազատութիւն, ինչպէս լիակատար կարելիութիւններ ունին ուսանելու մայրենի լեզուով եւ զարգացնելու իրենց մշակոյթը:

Մ. ԱՆՏՐԻԵՇԵԱՆՈՒ

ԺԸՆԵՒԻ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

Ժաքուի հուչակաւոր դատին երրորդ չաբաթը վերջացաւ վճիռով մը՝ որ ինչպէս կը նախատեսուէր աննպաստ է ամբաստանեալին: Փետրուար մէկէն ի վեր յաջորդաբար լսուեցաւ նախ ամբաստանեալը ինք, որուն պաշտպանողականը եւ հերքումները միշտ հակասական նկատուեցան ընդհ. դատախազին եւ նախագահին կողմէ: Ցաճախ լսուեցան սրահին ուշադիր լռութեան մէջ՝ «Ժաքու սուտ կը խօսիք» բացագանչութիւնները: Նախաքննութեան ընթացքին Ժաքուի պատասխանները նոյնքան անորոշ էին վերարկուին, կօճակին, դաչոյնին ատրճանակին, հեծելանիւին, ոճիրին գիշերուան իր ժամանակակից գործածութեան, մազերը ներկած ըլլալուն մասին:

Այս բոլորը մնացին կասկածելի: Մասնագէտներու բացարձակ հաստատումները արիւնի հետքերուն եւ դաչոյնին գործածութեան, նոյնպէս անընդունելի նկատուած էին պաշտպան կողմին համար: Գլխաւոր փաստաբանին Պ. Ֆլորիոյի կանչած մասնագէտներուն եզրակացութիւնները եւս բացարձակ չէին: Հիմնականը կը մնար ոճիրին պատճառը: «Ինչո՞ւ պիտի սպաննէի Շարլ Զիւմպախը, նախանձը չէր կրնար ըլլալ պատճառը, այլեւս չէի նախանձեր Անտրէ Զիւմպախէն» կ'եզրակացնէր ամբաստանեալը: Բայց իր ձայնը եւ խօսելակերպը չոր էին եւ չյուզեցին ոչ ոք:

Ամբաստանող կողմին փաստաբանին Պ. Մէթրին համար տարակոյս չկար, վըստահ էր Ժաքուի յանձնապարտութեան. Ժաքուի՝ այդ փայլուն եւ հանրածանօթ իրաւագէտին, որուն մօտէն ծանօթ է երիտասարդ փաստաբանը եւ սակայն այսօր եկած է բազմաթիւ ապացոյցներով հաստատել թէ ան է ոճրագործը: Ճիշդ է, չէ խոստովանած, բայց Լանտրիւն ալ չէր խոստովանած:

Պ. Քորնիւի (ընդհ. դատախազ) ամբաստանագրին կը սպասէն բոլորը անձկութեամբ: Սրահը ունկնդիրներու բազմութեամբ լեցուած է: Քորնիւ բարեկամն է Ժաքուի: Եօթանասուն տարեկան է, Ֆիզիքով կը նմանցնեն դերասան Հարի Պորի: Խիստ ու անաչառ, ինքն էր որ 1932ին բանտ նետել տուած է նախաքննիչ ատեանի նախագահին Պ. Մորիոյի չատ մօտ մէկ ազգականը, որ պետական դրամատան մը սնանկութեան մէջ դեր ունեցած էր: Վստահ էին որ իր բարեկամութեան մէջ ալ անողոք է եւ իր խղճի ձայնին միայն կ'անսայ: Քորնիւ կը սկսի ինքնարդարացումով մը — Ժաքուի տունը գացած եմ քանի մը անգամ, միշտ որպէս ընդհ. դատախազ: Եւ սակայն եթէ կարենայի մէջտեղէն վերցնել այս գործը կ'ընէի, բայց չկրցայ տեղը մէկը գտնել: Պարտականութիւնս է անհրաժեշտ ճշդութեամբ ներկայացնել ամբաստանութիւնը: Առանց անցկութեան, առանց յուզումի: Անոնք որոնք կարծեցին թէ դատի ընթացքին ձայնս կը դողար, անոնք չեն ճանչնար զիս: Այո, յուզուած էի, այսօր ալ յուզուած եմ բայց այդ յուզումը մոռցնել չի տար ինծի իմ պարտականութիւնս, ես համոզուած եմ որ Ժաքու ընդունակ է այս ոճիրին: Նախաքննութեան ընթացքին կը սիրէի յուսալ թէ կարելի պիտի ըլլար Ժաքուի ամեղութիւնը հաստատել, «Ժաքուի, Զուիցերիոյ այս կարեւոր անձնաւորութեան՝ որուն յանցապարտութիւնը ոչ ոքի համար փափաքելի էր: Հոտ հասնելու համար պէտք եղած է չատ մը չփոթեցուցիչ մանրամասնութեանց որոնց ամբողջութիւնը տարած է մեզ չհաւատալ այդ անմեղութեան: Օր. Պոտի (սիրուհին) առաջին յայտարարութիւնը թէ «Ժաքու կը նախանձէր Անտրէ Զիւմպախէ», ստիպած է հարցաքննիչ դատաւորը որ ինքն ալ իր պարտականութեան գիտակցի եւ կասկածելի նկատէ Անտրէ Ժաքուն:

Ամբաստանեալը գլուխը կը չարժէ եւ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Երեք դաւադիրները խկոյն հասկցան որ բացարձակ իշխանութեան հասնելու համար իրենց գործ դրած մեքենայութիւնները ձախող արդիւնքի մըն էին յանգած եւ սակայն, յանդուգն որոշումով մը, վճռեցին մինչեւ ծայրը երթալ: Եւ որպէսզի երիտասարդը հարճին մօտ կասկածներու ծնունդ չտար իրենց ձեռնարկը, առանց ժամանակ կորսնցնելու, ձիաւորներու խիստ հսկողութեան մը ներքեւ նոր Երկնից Որդին ճամբեցին Փեքին:

Միւս կողմէ, երկու այրիները անմիջապէս որ Փեքին հասան, պաշտպանութեանը տակ Եոնկ Լուի ձիաւորներուն, իսկոյն խորհրդակցելով իշխան Քունկի հետ, խմբագրեցին հրովարտակ մը, ըստ որուն նոր կայսեր անչափահասութեան չրջանին խնամակալ կը կարգուէին՝ Եէ Հօ Նօ Լան, կողակից կայսրուհին եւ իշխան Քունկը:

Վերջապէս երբ հանգուցեալ կայսեր դագաղը եւ անոր ընկերացող Թափօրը հասաւ Փեքինի Մեծ Դրան առջեւ, մեծ հանդիսաւորութեամբ ընդունուեցաւ Թափօրին կայսր Զանկ Զէի երկու այրիներուն եւ նոյնինքն իշխան Քունկի կողմէ:

Երեք դաւադիրները յոխորտագին ամբարտաւանութեամբ մը, հրամայեցին երկու այրիներուն եւ իշխան Քունկի որպէսզի ըստ իշխանապետական դասաւորութեան, իրենցմէ ետք կարգ բռնէին Թափօրին մէջ:

Սակայն, Եէ Հօ Նօ Լա, կտրուկ ու բարկացայտ, գոչեց.

— Ո՞վ է որ կը յանդգնի հրամայել հոս...

— Ո՞վ կը հրամայէ՜... պատասխանեցին երեք բռնագրաւողները, անշուշտ որ մենք, մենք, որ հանգուցեալ կայսեր կողմէ նշանակուած ենք գահուն խնամակալ, ինչ որ կը հաստատէ այս հրովարտակը, ստորագրուած իր վեհափառ ձեռքով...

Եէ Հօ Նօ Լա առաւ հրովարտակը եւ վայրկեան մը զայն զննելէ ետք, գոչեց..

— Օ՜ խաբէութիւն, օ՜ բռնագրաւում, օ՜ դաւաճանութիւն... այս հրովարտակը կեղծ է, քանի որ չի կրեր վերին իշխանութիւնը ներկայացնող կնիքը...

Եւ անմիջապէս առնելով իշխան Քունկի ձեռքը գտնուող իրենց նոր պատրաստած հրովարտակը ու զայն ներկայացնելով երեք դաւադիրներուն, չարունակեց.

— Այս հրովարտակը կնքուած է վերին իշխանութեան կնիքով, ինչ որ կրնան հաստատել բոլոր հոս ներկայ եղողները: Այս հրովարտակը միայն կրնայ ի զօրու ըլլալ: Եւ այս հրովարտակը խնամակալութիւնը յանձնած է ինծի, կողակից կայսրուհիին եւ իշխան Քունկի, որ իր վերջին խելացի կարգադրութիւններով հանդիսացաւ Երկնային Կայսրութեան ազատարարը: Եթէ կան այստեղ անձեր որոնք իրաւունք ունին հրամաններ արձակելու, ատիկա անպայման դուք չէք կըրնար ըլլալ, թչուառականներ...

Եւ իր մէկ նչանին վրայ, զօրավար Եոնկ Լու յառաջանալով դէպի երեք դաւադիրները, բարեւեց զանոնք յարգանքով, եւ ապա ըսաւ անոնց.

— Ցանուն օրէնքին, կը ձերբակալեմ ձեզ: Հետեւեցէք ինծի, մի փորձէք ընդդիմանալ, հակառակ պարագային ձեզ տեղն ու տեղը կը սպաննեմ:

Այս յայտարարութեան վրայ, թչուառականները բոլորովին չմորեցան: Սկսան իրենց չորս դին դիտել, օգնութեան ու փրկութեան միջոց մը գտնելու համար:

Եւ սակայն սարսափով տեսան որ իրենց չուրջը կային այնպիսի մարդիկ որոնց տրամադրութիւնները համակրական չէին իրենց նկատմամբ:

Միայն մէկ քանի ձիաւորներ, լսելով իրենց պետին Եոնկ Լուի յայտարարութիւնը. կը տատամսէին, խորհելով թէ ինչպէս կարելի էր ձեռք բարձրացնել ողբացեալ կայսեր զարմիկներուն վրայ որոնց անձը նուիրական կը նկատուէր:

(12 Շար.)

կը ճչէ.— «Անտրէ չէ, Փիէռ Ժաքու»։

Պ. Քորնիւ ջախջախիչ ամբաստանագրէն վերջ կը սպասուէր թէ ինչ պատիժ պիտի պահանջէ երդուեալներէն, քանի որ մահապատիժ չկայ Զուիցերիոյ մէջ, Քորնիւ չճչեց այդ պատիժին սահմանը։

Ժաքուի փաստաբաններէն Պ. Նիքոլէի պաշտպանողականը ճարտար կերպով դասաւորուած կը ներկայացնէ ամբաստանեալը իր առաքինութիւններով ու թերութիւններով։ Տաղանդաւոր այս երիտասարդ իրաւագէտը որուն ճառը շատ տըպաւորիչ էր, կ՚եզրափակէր — կը կարծեմ որ Ժաքու անմեղ է ամբողջ ուժովս կը հաւատամ ատոր։ Առանց վկայի կարելի չեմ գտներ դատապարտութիւն մը, կարելի չեմ նկատեր որ մէկը դատապարտուի հոգեբանական անկատար նկատումներով։

Անպարտ արձակեցէք Փիէռ Ժաքուն։ Բարեկամիս կեանքը ձեզի կը վստահիմ, զայն ձեզի կը յանձնեմ, որովհետեւ վըստահութիւն ունիմ այս քաղաքին երդուեալներուն վրայ։

«Կեցցէ՛» կը բացագանչեն աջէն ու ձախէն այս զօրեղ պաշտպանողականէն վերջ։ Ժամը 11·20 է (Երեքշաբթի) եւ կարգը Պ. Ֆլորիոյին է։ «Կ՚ըսեն, ի՞նչու երեք փաստաբան, ինչո՞ւ երեք չափաթ տեւող դատավարութիւն մը։ Այս գործը այնքան խորհրդաւոր է որ ոչ մէկը, ոչ միւսը աւելորդ չէին։ Նոյնիսկ ըսուեցաւ որ եթէ ամբաստանեալը պարզ գործաւոր մը ըլլար, այսքան իրարանցում տեղի չէր ունենար. Բայց դատական սխալ մը միշտ պարկեշտ մարդիկը կը յուզէ»։

Պ. Ֆլորիօ կը պատմէ դատական կարգ մը սխալներ, որոնք տարիներ վերջը կարելի եղած է ստուգել։ Եւ կը շարունակէ, բայց ձգենք այս բոլորը։ Փաստաբանի հանգամանքս, նկատի մի առնէք։ Պատիւը ըրէք զիս նկատելու 13րդ երդուեալը, որպէս զի ձեզի հետ միասին քննենք սա թղթածրարը հասկնալու համար»։

Կը ջրէ մէկիկ մէկիկ բոլոր ամբաստանութիւնները, սկսելով Օր. Լինտայի առաջին յայտարարութիւններէն, երբ հեռաձայնով ըսած է նախաքննիչին թէ զինքը տեսնել կ՚ուզէ եւ թէ Ժաքու ճիշդ է որ կը նախանձէր Անտրէ Զիմպախէն։

1·— Լիարդի բջիջներ եւ մարդկային արեան հետքերը գտնուած են ամբաստանեալին դաշոյնին, վերարկուին, հեծելանիւին վրայ։

Պ.— Այդ արեան հետքերը կրնան Ժաքուինը ըլլալ։

2·— Ոճիրին զէնքը կրնայ ըլլալ։

Պ.— Կրնայ նմանիլ, առանց նոյնը ըլլալու։

3·— Ատրճանակը որով սպաննուած է Զիմպախ, կը նմանի Ժաքուի ունեցածին։

Պ.— Կրնայ նմանիլ, ինչպէս դաշոյնը։

4·— Հեծելանիւը (ոճրագործին) Ժաքուինն է, իր բոլոր կոտրած – թափած պակասութիւններով։

Պ.— Գալով այս հեծելանիւի խնդրոյն, չեմ կրնար հաւատալ որ Պ. Ժաքուի նըման հանրածանօթ անձ մը կրնայ երկու անգամ վիլան տանող ճամբէն անցիլ, առաց ճանչցուելու վտանգին, եւ յետոյ խորհած է՞ք որ Ժաքուին տարիքով եւ Ֆիզիքական վիճակով մէկը պիտի կարենար այդ կարճ ժամանակի մէջ գրասենեակէն տուն երթալ զէնքը առնել, վերարկուն փոխել. վերադառնար գրասենեակ հեծելանիւով մինչեւ Փլան – Քաթըր երթալ, սպաննէր այդքան վայրագ կերպով, հետապնդէր Տիկին Զիմպախը եւ այդ կոյր ու կաղ հեծելանիւով վերադառնար տուն, հանդիստ եւ անտարբեր։

5·— Պ. Ժաքու իր ժամանակի գործածութեան ոճիրին գիշերը չկրցաւ ճշդել։

Պ.—Պ. Ժաքու ունի պատասխան մը այդ մասին, բայց ան մէկու մը ճշդումն է, որ չէ փնտռած անպատճառ հատ մը գտնել։

6·— Անստորագիր նամակները Ժաքուի կողմէ գրուած գոյութիւն ունէին տակաւին եւ կը գտնուէին ճիշդ ոճիրը գործուած սենեակին բէջ։

Պ.— Եթէ այդ նամակները տան մէջ փնտռելու գնաց, շատ հաւանական է որ Զիմպախներու համաձայնութեամբ էր, հակառակ պարագային ի՞նչէն գիտէր որ անոնք ո՞ր սենեակին մէջ եւ որ դարանին մէջ պահուած են։

7·— Պ. Ժաքու կրնար սպանեալին դակէն Անտրէի հանդէպ զգացում մը ունենալ, չէ՞ որ ան կը նկատէր Օր. Լինտայի հետ իր կապին խզման պատճառը։

Պ.— Վերջապէս, եթէ Անտրէ Զիմպախի դէմ ոխ ունէր պիտի չընտրէր այն վայրը, ուր յաջողելու համար թերեւս պէտք ըլլար երեք հոգի սպաննել։

Պ. Ֆլորիօ ուժեղ տրամաբանութեամբ մը երբ կը ջրէր այս փաստերը մէկիկ մէկիկ, չէր մոռնար նաեւ աւելցնել թէ «Պ. Ժաքու երկու անգամ հեռաձայնած է Ա. Զիմպախի աշխատանքին վայրը ըստուգելու համար թէ հո՞ն է եւ հաստատելէ ետքը անոր բացակայութիւնը տունէն, հոն գացած է վստահ որ միայն մայրը եւ հայրը պիտի գտնէ։ Տարօրինակ չէ՞ք գտներ որ Ժաքու որոշէ սպաննել Անտրէ այն տունին մէջ, իսկ ուր ան կը բնակի իր ծնողքին հետ»։

Այսպէս ութ (առաւօտեան 11էն մինչեւ երեկոյեան 7) ժամ անընդհատ Պ. Ֆլորիօ իր ծանօթ տաղանդին ուժով ուզեց խախտել մի անգամ ընդ միշտ դատին հիմերը։ Իր պատմական պաշտպանողականը մեծ տպաւորութիւն գործեց։ Լրագրողներ կը հետեւցնէին այդ ճառէն վերջ, «Եթէ Պ. Ֆլորիօ չկրցաւ հաստատել Ժաքուի անմեղութիւնը, գոնէ կրցաւ ամբաստանութիւնը խախտել իր հիմերէն»։ Եւ եթէ վճիռը այդ գիշերը տրուած ըլլար հաւանաբար անպարտ արձակուէր Ժաքու։

Բայց երդուեալներուն արտայայտութենէն կարելի չէր որոշ բան մը հետեւցնել անոնց դէմքերը հետզհետէ փակուեցան կարծես եւ երբ պաշտպան փաստաբաններուն կ՚ուղղուէր իրենց նայուածքը, կը նմանէին գիւղացիներուն, որոնց կով մը ծախել կը փորձեն։

Վճիռը յետաձգուեցաւ հինգշաբթի օրուան (Փետրուար 5ին), որովհետեւ վերջին խօսք մըն ալ ունէին ընդհ. դատախազը եւ ամբաստանող կողմին փաստաբանը Պ. Մէթրը։ Անոնց առարկութիւններուն կրնան պատասխանել պաշտպան փաստաբանները եւս, ըստ զուիցերիական օրէնքին։

Պ. Մէթրը դիտել տուաւ «Պ. Ֆլորիօ մեզի կ՚ըսէ թէ անտառ գոյութիւն չունի միայն ծառեր կան։ Բայց ոչ մէկ դատական խնդրոյ մէջ այսքան փաստեր գոյութիւն ունեցած են ամբաստանեալի մը դէմ»։

Կարգը ընդհ. դատախազինն է։ Ան ալ իր գէշ օրերու դէմքը ունի։ «Ձեմ սիրեր միջանկեալ խօսքերը։ Այս դատը պէտք եղածին չափ երկարեցաւ եւ աւելցնելիք բան չկայ։ Բայց չեմ հանդուրժեր կարգ մը ակնարկութեանց։ Հոս ըսուեցաւ որ եթէ քաղաքականութիւն խառնուած չըլլար գործին, Ժաքու այդ քաղաքական մեծ դէմքը հոս չէր ըլլար այսօր։ Սխալ է ասիկա»։

Պ. Քորնիւ կը փորձէ քննադատել Պ. Ֆլորիոյի պաշտպանողականը, եւ ճշդել նախաքննութեան վերագրուած կարգ մը թերիներ։ Եւ կը շնորհաւորէ նախաքըննիչ դատաւորը Պ. Մորիօնը։

Հոս միջադէպ մը կը ծագի պաշտպան կողմին եւ ընդհ. դատախազին միջեւ, մասնաւորաբար Պ. Ֆլորիոյի կողմէ, որ բարկութեամբ կը նկատէ թէ զինքը նախատած են եւ իր աշխատանքը ոչ – ուղղամիտ նկատած։ Բայց չի կորսնցներ իր պաշտպանողականին թելը եւ նոյն կորովով կը շարունակէ դարձեալ ջուրը ձգել բոլոր փաստերը։ Իր վերջին ադագակը կ՚ըլլայ։ «Ձեմ վախնար որ դատական մեծ սխալ մը գործուի այստեղ, որովհետեւ վստահ եմ որ անպարտ պիտի արձակուի Փիէռ Ժաքուն»։

Ժաքու կը փակէ դատը հետեւեալ խօսքերով.— Ոչինչ ունիմ աւելցնելիք, անմեղ եմ, զիս զաւակներուս մօտ ղրկեցէք»։

Այս անգամ ամբողջապէս քայքայուած եւ խորապէս յուզուած ձայնով մը, որ սրտէն կուգար։ Իսկ երդուեալները կը դատապարտեն զինքը ~~Ե~~օթը տարի արգելափակման։

ԿԻՒՄԻՒՇԸ

Կիւմիւշը մեր Թաղին շունն էր, որ ունէր որոշ սահման մը։ Օրուան մէջ, չես գիտեր քանի անգամ շրջան ընելով կուգար ու կը պառկէր գիւղին ծայրը՝ տունի մը անկիւնը։

Գոյնը սեւ ու ճերմակ, կարծես մէկը ամէն օր զինքը խնամած ու մաքրած ըլլար, տէր չունէր, սակայն, կը պատկանէր ամբողջ Թաղին, եւ ամէն տուն իր անհատական շունը կը նկատէր Կիւմիւշը, այսպէս կոչուած իր ճերմակ գոյնին համար, առաւօտ կամ երեկոյ ճաշի միջոցին գիտէր թէ ուր պէտք էր երթար փորը կշտացնելու համար։

Գիշերները գիւղին ինքնակոչ հսկիչն էր, հսկողութիւնը կը տարածէր Թաղին սահմաններէն ալ անդին, պատրաստ ամէն տեսակ անակնկալի։ Անծանօթներ կը գգուշանային՝ երբ լսէին ձայնը ու վախն ի վախ կը մօտենային գիւղին։

Կիւմիւշի հաջոցի ձայնէն կարելի էր հասկնալ թէ որու հետ գործ ունէր։ Օրինակ, երբ, ձմեռը, գայլերը գիւղին մօտենային, ձայնը աւելի ազմկարար կը դառնար։ Անծանօթի վրայ՝ տարբեր, վտանգի կամ կասկածելի պարագաներու մէջ՝ տարբեր ձայնով կը հաջէր։ Եւ այսպէս ամպռ թէ ձմեռ կը հսկէր գիւղին վրայ։

Կիւմիւշը չափաւոր հասակ ունէր։ Գէր, կը նմանէր մեր երկրին լողքարերուն։ Գէր էր նաեւ վիզը, այնպէս որ վիզին հաստութիւնը շատ քիչ տարբերութիւն ունէր մարմինէն։ Որքան գէր՝ այնքան ալ ճկուն ու արագաշարժ։

Անգամ մը դրացի գիւղէն Թուրք մը առեւտուրի համար մեր գիւղն էր եկած, հետը բերած էր նաեւ իր շունը, որ Կիւմիւշէն երկու անգամ աւելի բարձր եւ խոշոր կազմ ունէր։ Թուրքը հպարտ էր իր շունով, շարունակ կռնակը շոյելով՝ անոր քաջութեան մասին զանազան պատմութիւններ կ՚ընէր շուրջը հաւաքուած քանի մը պատանիներու։ Ձես գիտեր ինչ գաղափարէ տարուած առաջարկեց. — Եթէ շուն մը ունիք որ չափուիլ կ՚ուզէ, Տողանիս հետ, պատրաստ եմ…

Պատանիները կանչեցին.— Կիւմի՛ւշ, Կիւմիւշ, եւ ակնթարթի մը մէջ անհետացած Կիւմիւշը փնտռելու գացին։

Թուրքը իր առեւտրական սակարկութիւնը դեռ չէր վերջացուցած, պատանիները Կիւմիւշը գտնելով բերած էին.— պինդ բռնած՝ անմիջական բախումէ արգիլելու համար։

Թուրքը քմծիծաղով մը նայեցաւ մեր շունին վրայ եւ աւելցուց։

Ա՞յս է Կիւմիւշը…

Կենդանիները զգացած էին անխուսափելի կռիւի մը պարագան։ Շարունակ պոչ կը շարժէին եւ կը սպասէին սպառնական կեցուածքով։ — Պատրա՞ստ էք. — Հարցուց Թուրքը պատանիներուն։

Հաստատական պատասխանին վրայ՝ շուները ազատ ձգուեցան։ Երկու կողմէն յարձակեցան իրարու վրայ, պահ մը չհասկցուեցաւ թէ ո՞ր մէկն է յաղթող կամ յաղթուողը, Թաւալգլոր, անընդհատ իրարու վրայ կը դառնային ահռելի հռնդիւններով։ Պատանիները կը պոռային.— Կիւմիւշ, քեզ տեսնեմ, Կիւմիւշ, Կիւմիւշ, կոկորդէն, կոկորդէն։

Իսկապէս Կիւմիւշը փակած էր Տողանի կոկորդին եւ այնպէս ամուր մը խածած, որ Տողան ազատում չունէր։ Հետզհետէ յոգնեցաւ, ուժասպառ, դիմադրութեան կարողութենէ բոլորովին զուրկ։ Թուրքը ապարդիւն ջանքեր կ՚ընէր, Տողանը Կիւմիւշի երախէն ազատելու համար։ Մինչ պատանիները կը շարունակէին պոռալ. Կիւմիւշ, այդպէս, խեղդէ, սատկեցուր։ Եւ Կիւմիւշը ուժ կ՚առնէր պատանիներու քաջալերական պոռչտուքներէն։ Երբ դիմադրութեան կարողութենէ բոլորովին զրկուած տեսան, դժուարութեամբ զատեցին իրարմէ։ Տողանին վիզը եւ գըլուխը կը լողային արիւնի մէջ։

Թուրքը գնումները կրցա՞ւ կատարել, չենք յիշեր։ Վիրաւոր շունը առնելով գըլխիկոր վերադարձաւ իր գիւղը։

Պատերազմի տարին էր, հայերնակ գիւղին մէկ շաբաթ հրաման տրուեցաւ պարպելու համար գիւղը, դէպի աքսոր։ Ամէն ոք պէտք էր ձգէր իր ծննդավայրը։ Կիւմիւշը նախազգացումէ տարուած կը պտըտէր դռնէ դուռ, պոչը ականջները կախ կը մերժէր որեւէ ուտելիք։ Այլեւս ոչ ոքի վրայ կը հաջէր, մէկին ձեռքը կը լզէր, կարեկցաբար քսուելով մէկուն, կ՚երթար ուրիշի մը քով, եւ այսպէս շարունակ ման կուգար անընդհատ։

Աքսորին երկու օր մնացած Կիւմիւշը բոլորովին անհետացաւ. ո՞ւր գնաց, ի՞նչ եղաւ, ոչ ոք գիտցաւ ուր երթալը…

Մ. ՏԷՐ – ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (123)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մ Ո Լ Ո Ր Ո Ւ Մ Ը

Գ.

Ասանկ բաթեթիկ տեսարաններ այնուհետեւ յաճախադէպ եղան ամիրայական խոհանոցին մէջ։ Կիւլիւկ Հանըմ, խոնարհսիրտ ու բարի կին, ամենեւին չփորձուեցաւ հպարտութեան հով մը առնել ատիճանի այն բարձրացումէն զոր ունեցած էր՝ Հ… գիւղի հասարակութեան լուացարաններէն այդ խոհանոցը փոխադրուելով յանկարծ։

Այս մասին աւելի առաքինի երեւցաւ քան իր աղջիկը, որ իր շուրջը պտըտող ամիրայածին էակներուն հաւասարելու փորձառութիւնը ունեցաւ։ Մինակ պառաւ խոհարարուհին էր որ պահ մը մթին ամպ մը տարածեց իր համեստ երջանկութեանը վրայ. իր գետնին վրայ այդ մեծազանգուած նորամուտին ներկայութիւնը ոտնձգութիւն մը նկատելով՝ պառաւը դրեթէ ամէն օր կը մոլտար ու կը տրտնջար, ամենաչնչին բաներէ բարկանալով եւ պոռալով լուահարարուհիին երեսն ի վեր։

Կիւլիւկ Հանըմ ի սկզբան որքան որ ուզեց համբերել, ի վերջոյ սակայն այդ խստաբարոյ եւ խոժոռ պառաւը այնքան անհանդուրժելի վարմունք մը սկսաւ ունենալ իրեն հանդէպ, որ դառնացած, սրտմտած, գնաց լալով հառաչելով իրողութիւնը պատմեց իր աղջկանը։

Սոֆի ալ, իր կարգին, տոքթորին հաղորդեց այդ գործը, ու այս վերջինն ալ օր մը իր ներկայութեանը կանչեց ցնդած խոհարարուհին եւ խիստ շեշտերով սպառնաց որ եթէ իր այդ ընթացքը շարունակէր Կիւլիւկ հանըմին հանդէպ, իսկոյն պիտի ճամբուէր։ Պառաւը, սարսափահար, կակկղուեցաւ, դողդղաց, լացաւ, երդում պատառ ընելով որ սխալ եւ սուտ էր իր մասին ըսուածը. եւ տըքալով ու հառաչելով ելաւ գնաց իր սենեակը։ Այդ օրուընէ սակայն խաղաղութիւն տիրապետեց խոհանոցին մէջ, եւ պառաւը ալ սկսաւ քաղցրութեամբ վարուիլ Կիւլիւկ հանըմին հետ։

Գալով Խաչոյի, ինչպէս ըսինք, ան երջանիկ էր, ոչ միայն որովհետեւ օրիորդին երեւումէն ի վեր հանըմին խստութիւններէն՝ ազատած էր՝ անոր հետ ուղղակի յարաբերութենէ գրեթէ մեծ մասամբ դադրելով, այլ որովհետեւ նոր սեղծուած այդ նազելահասակ եւ քընքուշ տիրուհին՝ իր ձայնին նուաղկոտ եւ թրթռուն շեշտերովը իր զաւառացիի անխաթար, անապակ հոգին կը խռովէր, անուշ զգայնոտութեան մը մատնելով զինքը եւ յորդանքով խառն հիացումի մը մղելով իր եռկչոտ ու կոյս սիրտը։

Ալ այնուհետեւ, իր մենութեան թաղծոտ բոպէներուն, գաւառացի պարմանին չյիշեց իր հայրենի գիւղին կարմրայտ, խպնոտ եւ կոնճ աղջիկները, որոնց շատ հեղ կը հանդիպէր, վերջալոյսին աղբիւրին շուրջը. ատոնց հեռաւոր սիլուէդները քիչ քիչ հալեցան լմնցան լուսաւոր դիւթութեանը առջեւ իր մանկամարդ տիրուհիին, որ իր սրտին, մտքին ու հոգիին մէջ պարապ տեղ մը չէր ձգեր։

Բարթող աղան իսկ, Կատարինէին եւ Մագթաղինէին հայրը — որոնց կը շարունակէր դեռ իր հայրութիւնը ընել, անոր համար որ տակաւին յարմար թեկնածուներ չէին ներկայացած այդ երկու շնորհալի կոյսերուն ձեռքը խնդրող, այն շատ զօրաւոր եւ ցաւալի պատճառաւ որ այդ հոյակապ զոյգը աղջիկնութեան թարմութիւնները կոխել անցնելէ յետոյ, չափահասութեան սահմաններն ալ անցնելով՝ հանդիսաւորապէս ոտք դրած էր պառաւութեան նախադուռին վրայ՝ իր պատուական ծնողքին հառաչանքներուն եւ ողբերուն մէջտեղ, — Բարթող աղան իսկ տեսակ մը գոհունակութիւն զգաց Սոֆիին անակնկալ երեւումէն ամիրայական տան մէջ, վասն զի՝ տիկին Մարկոսեան յարմար դատեց որ իր նողկատեսիլ գործակատարը այնուհետեւ կալուածներու հաշիւը ուղղակի մանկամարդ աղջկան տար եւ դրամն ալ անոր յանձնէր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

նայ ապահովութեան ուժերու կարեւոր ջոկատ մը։ Խօսք առնելով Հաւանայի մէջ Խ. Միութեան փոխ-վարչապետ քաջալերական խօսքեր ըսած է Ֆ. Գասթրոյին եւ ապա աւելցուցած .— «Անոնք որ կը սպառնան մեր դէմ, պէտք է մէկ բան մտաբերեն։ Եթէ յաջողեցանք դէպի լուսին մեծ ճշգրտութեամբ արձակել դերհրթիռ մը, ապա շատ դիւրին պիտի ըլլայ որ նման ճշգրտութեամբ հրթիռներ արձակենք աշխարհի որեւէ մէկ մասին վրայ», խօսքի շարունակութեանը մէջ՝ Միկոյեան ըսած է «Մեր ժողովուրդը ձեր կողքին է, մեզ օժանդակ ունենալով ձերկառավարութիւնը հրաշքներ կրնայ գործել» ։

Ուաշինկթընի պաշտօնական շրջանակները դիտել կուտան որ Միկոյեանի ճամբորդութիւնը կը հետամտի երեք հիմնական նպատակներ ։ Ընձեռել զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութիւն, զարգացնել առեւտրական կապը երկու երկիրներուն միջեւ եւ վերջապէս դիւանագիտական բնականոն յարաբերութիւններ հաստատել երկու երկիրներուն միջեւ ։

Ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռը կիրակի իրիկուն, կը հաղորդէր թէ անուանի երաժիշտ Արամ Խաչատուրեան Հաւանայի մէջ ղեկավարած է նուագախումբը ի պատիւ Միկոյեանի տրուած համերգի մը։

Ծանօթ է որ Արամ Խաչատուրեան Հաւանա մեկնեցաւ անցեալ շաբաթ, երկու օր Փարիզ անցընելէ յետոյ, ուր պիտի վերադառնայ Մարտ 27ին։

Այսօր, Քուպայի մէջ խորհրդային քաղաքականութիւնը կը ներկայացնէ՝ Անաստաս Միկոյեան, իսկ արուեստը՝ Արամ Խաչատուրեան ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Սէն նահանգի քաղաքապետարանը կը յիշեցնէ հանրութեան որ «կասկածելի ուռերու» քննութեան համար, մասնագիտական քննարան մը հաստատուած է հանրային առողջապահութեան բուժարանի կեդրոնը.—2 Րիւ Ֆիկիէ, Փարիզ (4)։

Կասկածելի ուռերու քննութիւնը ամէնէն վստահ գիտական միջոցներէն մէկն է՝ կանխաւ հետաճշդելու համար խլիրդը (քանսէր)։

Քննարանը բաց է Երեքշաբթի եւ Շաբաթ օրերը՝ ժամը 16·30էն սկսեալ։ Քննութիւնները բոլորովին ձրի են Սէն նահանգի բնակիչներուն համար։

Քննութեան ենթարկուելու փափաքողները կրնան հեռաձայնով ժամադրուիլ (ԱՐՇԻՒ 55·53)։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քաղէի սրահը։ Կը խօսի, մոդական լապտերով իր գործերը կը ներկայացնէ քանդակագործ Պ. ԽՈՐԷՆ ՏԷՐ-ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, Ամերիկայէն։ Կը հրաւիրուի արուեստասէր հասարակութիւնը ։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Ողբացեալ Գառնիկ Պէօյիւքեանի մահուան առթիւ, Սուրէն Շահլամեան 30 Ն. Ֆ. կը նուիրէ, փոխան ծաղկեպսակի Աղքատախնամին։ (Ստանալ Յառաջէն)։

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՒԷՐ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ. Սահակ Գաբրիէլեանի եւ իր զաւակներուն, Ջաւէնի, Տէր եւ Տիկ. Գառնիկ Տերոյեանի եւ իր բոլոր պարագաներուն ողբացեալ Տիկին Աննա Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ ։

×

Պ. Սահակ Գաբրիէլեան իր կնոջ մահուան առթիւ, Կ. Խաչի միջոցով քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին եւ քսան Ն. Ֆ. Շաւարշ Միսաքեան սրահին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տէրոյեան կը նուիրեն քսան Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին, քսան Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչին, Տէր եւ Տիկին Պարսան Յակոբեան տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին, տասը Ն. Ֆ. Կապ. Խաչին ։

Մասնաճիւղս շնորհակալութեամբ ըստացած է փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւնները, Տէր եւ Տիկ. Անդրանիկ Տէր Գէորգեանէ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարապետ Թուլթէլեանէ 20 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սմբատ Խանոյեանէ քսան Ն. Ֆ. ։ Տէր եւ Տիկին Արամ Խանոյեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թորոս Շամշոյեան 15 Ն. Ֆ., Տիկին Մարիամ Ռէիզեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկ. Գարեգին Քէնտիրեան տասը Ն. Ֆ. , Պ. Գրիգոր Թուլթէլեան տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Կարապետեան տասը Ն. Ֆրանք ։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեանի իրենց սիրեցեալ հօր մահուան առթիւ ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը։ Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն ։

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250)։ Դիմել Յառաջի հասցէով ։

Գումարները ղրկել մանտա-քարտով միայն ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն առիպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Բէժանի վերնայարկը .— մեթրօ Քատէ ։ Կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն խմբական ժողովի կը հրաւիրէ «Քրիստափոր» խումբի ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան փոքր սրահին մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 10 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — MERCREDI 10 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8719 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4520

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

1920 Փետրուար 10էն 11 լուսնալիք գիշերը Ֆրանսական զինուորները կը պարպէին Մարաշը եւ կը քաշուէին դէպի Ատանա, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ:

Համաշխարհային առաջին պատերազմը կը վերջանար օսմանեան կայսրութեան ջախջախիչ պարտութեամբ :

Մառեչալ Ալէնպիի բանակները — որոնց մաս կը կազմէր Հայկական Լեգէոնը՝ ֆրանսական դրօշի տակ — Պաղեստինէն, Սուրիայէն ու Լիբանանէն վերջ կը գրաւէին նաեւ Կիլիկիան, մինչեւ լեռնային շրջանները:

Ըստ Սայքս – Փիքօ գաղտնի համաձայնութեան, — որ Թուրքիան կը բաժնէր դաշնակիցներուն միջեւ — Կիլիկիան կ'իյնար Ֆրանսայի ազդեցութեան գօտիին մէջ :

Երկու կառավարութիւնները համաձայնեցան, որ Անգլիացիք իրենց ձեռքին մէջ պահեն զինուորական վերին հրամանատարութիւնը, իսկ Ֆրանսացիները ստանձնեն վարչական գործերը : Կիլիկիոյ կառավարիչ նշանակուեցաւ գնդապետ (ետքէն զօրավար) Պրէմոն (1919–20) : Իսկ երբ 1919 Դեկտ. 12ին Ատանա հասաւ զօրավար Տիւֆիւէօ՝ Ֆրանսացիներուն անցաւ նաեւ զինուորական հրամանատարութիւնը :

1919 Հոկտեմբեր 30ին անգլիական զինուորները Մարաշէն քաշուելով իրենց տեղը տուին ֆրանսական ուժերուն — որոնց մէջ կարեւոր թիւ մը կը կազմէին Հայկական Լեգէոնի զինուորները :

Չար բերաններ կը պատմէին թէ Անգլիացիք մեկնելէ առաջ կարեւոր քանակութեամբ զէնք ու ռազմամթերք յանձնած էին Թուրքերուն, որոնք «Միլլի» շարժում անունին տակ սկսած էին կազմակերպուիլ՝ Մուսթաֆա Քեմալի գործակալներուն ձեռքով

Ֆրանսացիներուն Մարաշ մուտքը մեծ խանդավառութեամբ ողջունուեցաւ Հայերուն կողմէ, որոնցմէ շատեր նոր էին վերադարձած Սուրիոյ եւ Միջագետքի աքսորավայրերէն եւ նուիրուած իրենց քանդուած բոյները վերաշինելու աշխատանքին :

Ֆրանսական իշխանութիւնները 1918ի վերջերէն սկսեալ նիւթական ու բարոյական մեծ զոհողութիւններ ըրին՝ «Հայկական օջախ» դարձնելու համար Կիլիկիան: Ամէն կողմէ հայ գաղթականներ գացին շէնցնել Ատանան: Կիլիկիոյ թըրքախօս այդ ոստանը 1919ին դարձած էր իսկական Հայաստան: Փողոցներուն եւ հանրային վայրերու մէջ հայ լեզուն ու երգը միայն կը լսուէին :

Ժորժ Փիքօ՝ «Սուրիա – Լիբանանի եւ Հայկական Կիլիկիոյ» մարզպանը Փարիզ վերադառնալէ առաջ Սեբաստիա երթալով տեսնուեր էր Մ. Քեմալի հետ : Թուրքերը չփացած էին: Կը պահանջէին որ Ֆրանսացիները պարպեն Մարաշը, Այնթապն ու Ուրֆան :

1919 Օգոստոսին եւ Հոկտեմբերին քեմալական «չէթէ»ներ տեսնուեր էին Ամանոսի կողմերը (Շէյխ Մուրատ) : Կիլիկիոյ դաշտային եւ լեռնային շրջաններուն միջեւ երթեւեկը վտանգուած էր: Կացութիւնը կը ծանրանար հետզհետէ:

Դեկտեմբեր 27ին հարիւր հեծեալ Թուրք զինուորներ Մարաշ մտնելով կը գրաւեն միջնաբերդը եւ ֆրանսական եռագոյնին տեղ կը բարձրացնեն թրքական դրօշը: Կառավարութիւնը երկու ամիս շարունակ զէնք ու ռազմանիւթ կը բաժնէր քաղաքի եւ շրջակայքի Թուրքերուն, օր – ցերեկով, ֆրանսական զինուորական իշխանութեանց աչքին առջեւ :

Հարիւրապետ Անտրէ ի զուր օգնական ուժ կը պահանջէ Ատանայէն

1920 Յունուար 21ին՝ հայկական Ծնունդի երրորդ օրը՝ Թուրքերը յանկարծակի յարձակումի կը սկսին քաղաքին ամէն կողմերէն: Դաւաճան գնդակներու զոհ կ'երթան Ֆրանսացի զինուորներ եւ Հայեր :

Ինքնապաշտպանութիւնը կը կազմակերպուի արագօրէն :

Անհաւասար կռիւը կը սկսի :

Թուրքերը նախապատրաստական գաղտնի աշխատանքներ էին տարած եւ լաւ սպառազինուած :

Զէնքի պակասը զգալի էր Հայերուն մօտ :

Մարաշի Ֆրանչիսկեան վանքի մեծաւոր Հայր Մաթէրն Միւրէ, որ գրքոյկով մը հրատարակած է իր ականատեսի վըկայութիւնները, ցաւով դիտել կուտայ այս պարագան: Եթէ զէնք բաժնուած ըլլար տեղացի Հայերուն, հայկական հերոսամարտ մը եւս պիտի արձանագրուէր Մարաշի մէջ :

Հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, մեր հայրենակիցները քաջաբար կռուեցան եւ փրկեցին Հայուն պատիւը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Վերակազմուած կառավարութեան երեք նախարարները՝ Մեսմեռ (բանակի), Միշլէ (արդարութեան) եւ Շաթընէ (ներքին), որոնք քննական այցելութիւն տալու համար Ալժէ մեկնած էին Շաբաթ օր, առանձին – առանձին Փարիզ վերադարձան. Ներքին նախարարը՝ Կիրակի գիշեր, իսկ բանակի նախարարը Մեսմեռ՝ երկուշաբթի երեկոյ :

Կը թուի թէ իւրաքանչիւր նախարար պիտի զեկուցանէ իր տպաւորութիւնները եւ այս առթիւ իր առաջարկները ներկայացնելու կառավարութեան եւ Հանրապետութեան Նախագահին : Շաթընէ արդէն իսկ տեսակցած է վարչապետին հետ եւ ներկայ գտնուած նահանգապետներու ժողովին : Կը սպասուի որ չորեքշաբթի օր գումարուելիք նախարարաց խորհուրդին կարեւոր որոշումներ տրուին Ալժերիոյ նկատմամբ :

Այսուհանդերձ հիմակուընէ կարելի է որոշ եզրակացութիւններ հանել եւ մանաւանդ իրենց ընդհանուր գծերուն մէջ նշել կառավարութեան ձեռք առնելիք որոշումները:

Առաջին առթիւ պիտի վերակազմուին եւ այս անգամ զինուորական մարմիններու անմիջական ղեկավարութեան տակ պիտի դրուին, «երկրային ջոկատները» որոնք առաւելաբար կազմուած են Ալժերիոյ բնակիչներէն եւ ստեղծուած էին պաշտպանողական հիմունքներով : Այս առընչութեամբ շահեկան է գնդ. Պուտիերի յայտարարութիւնը. — «երկրային ջոկատները — յայտարարած է գնդապետը — վերակազմութեան մէջ են. ամէն ջոկատ շարժման մէջ պիտի դրուի զինուորական իշխանութեանց յատուկ որոշումներով միայն». Իր կարգին բանակի սպայակոյտին բանբերը մերժած է յայտնել նոր հրամանատարին անունը եւ չէ ուզած ըսել թէ ինչ պատիժ պիտի սահմանուի նախկին հրամանատար Սափէփն – Լինիյէրին :

Ինչ կը վերաբերի բանակին, ըստ կարգ մը զրոյցներու,, 7 (շատեր ութ կ'ըսեն) բարձրաստիճան սպաներ Մայր երկիր պիտի փոխադրուին: Անոնց մէջ են գնդ. Արկու, Պրուազա, Պիզար, եւ Կարտէս : Կազմակերպչական բնոյթ կրող այլ կարգի կարգադրութիւններ եւս տեղի պիտի ունենան :

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԱՆԳԼԻԱ
ԵՒ ԻՐ ԱՓՐԻԿԵԱՆ ԳԱՂՈՒԹՆԵՐԸ

ՄԱՔՄԻԼԸՆ.— «Ափրիկէի վրայ նոր հով կը փչէ»

Լման երեսունեւմէկ օր, Անգլիոյ վարչապետը Մաքմիլըն, պտըտեցաւ անգլիական գաղթապետութեան մաս կազմող, ափրիկեան ինը երկիրներ: Անգլիոյ պահպանողական վարչապետը կ'ուզէր «ականատես եւ ականջալուր ըլլալ Ափրիկէի ցամաքամասին վրայ տիրող ներկայ ժամանակներու նոր տրամադրութիւններուն», ճշդելու համար «Թորի» կառավարութեան ընտրելիք քաղաքականութիւնը գաղթային երկիրներուն նկատմամբ :

Մաքմիլընի ճամբորդութիւնը, անշուշտ ոչինչ փոխեց տիրող ներկայ կացութենէն, Փրեթորիայի մէջ, սակայն, Հարաւային Ափրիկէի խորհրդարանին արտասանած իր ճառէն յայտնի եղաւ որ Անգլիոյ վարչապետը լաւապէս ըմբռնած էր «ազգայնական տարրին» եւ «ազգայնական տրամադրութիւններուն» արժէքն ու կշիռը, ու կը թուի թէ «ծեր Ալպիոնի» վարչապետը պիտի աշխատի ճկուն քաղաքականութեամբ մը անհաշտ երկու ճակատները — տեղացի սեւերը եւ եկուոր ճերմակներն ու ասիացիները — իրար հետ «հաշտեցնել», աւելի ճիշդ ըստեղծել այնպիսի գոյավիճակ մը, ուր երկու կողմերն ալ համագործակցական ոգիով սատարեն Ափրիկէի ցամաքամասի բարգաւաճումին :

Արդարեւ՝ Փրեթորիայի մէջ արտասանած իր ճառին մէջ, յիշեցնելէ ետք թէ Ափրիկէի վրայ «Նոր հով մը կը փչէ» — իմա՝ ազատութեան հովը — Անգլիոյ վարչապետը, քաղաքական մարդու ճկուն այլ մեկին խօսքերով հասկցուց թէ նըկատի պէտք է առնել տիրող նոր տրամադրութիւնները: «Ներկայիս — յայտարարած է Մաքմիլըն — Արեւմուտքին համար կենսական նշանակութիւն ունի Ափրիկէի ժողովուրդներուն ընտրելիք տրամադրութիւնները արեւելքի եւ արեւմուտքի նկատմամբ», այլ խօսքով պէտք է աշխատիլ սիրաշահիլ Ափրիկեցին ի նըպաստ արեւմուտքին :

Սիրաշահելու մէկ կերպ կայ: Ճանչնալ անոր մարդկային եւ ազգային իրաւունքները եւ սերտ համագործակցութիւն մը ստեղծել անոր եւ ճերմակներուն միջեւ :

Ռոտեզիայի եւ Նիասալանտի մէջ՝ ուր 280.000 ճերմակներ կողք կողքի կ'ապրին 7 միլիոն սեւերու հետ, կ'ուզեն ամէն գընով պահել իրենց վերապահուած տնտեսական, հասարակական եւ քաղաքական առանձնաշնորհումները :

Նոյնիմաստ տրամադրութիւններ կան Քենիայի 65.000 ճերմակներուն մօտ, որոնք 165.000 Ասիացիներուն եւ 35.500 Արաբներուն հետ փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն վեց միլիոն սեւամորթ Ափրիկեցիներու կողքին :

Ղանայի եւ Նիկերիոյ մէջ, ճերմակները փոքր եւ աննշան թիւ մը կը ներկայացնեն :

Ի՞նչ ձեւով պիտի լուծուի «Գորգեան այս հանգոյցը» :

Լոնտոնի մէջ ուր ներկայիս բանակցութիւններ տեղի ունենալու վրայ են մէկ կողմէ Քենիայի սեւերուն եւ ճերմակներուն եւ միւս կողմէ Անգլիոյ միջեւ, գաղթապետութեան ներկայ նախարարը Մաքլէօտ, կ'աշխատի սահմանադրութիւն մը մշակել որ անխուսափելի կերպով երկիրը դէպի անկախութեան պիտի տանի :

Մաքմիլընի ճառը եւ Մաքլէօտի կարգադրութիւնները ենթադրել կուտան որ Անգլիա ինքնորոշման գրութեան վրայ հաստատուած քաղաքականութիւն մը պիտի ընտրէ :

Սակայն, Անգլիոյ գաղթային երկիրներուն մէջ եւս ծայրայեղ Անգլիացիներ կան, որոնք ամէն գնով պահել կ'ուզեն իրենց վերապահուած տնտեսական, հասարակական եւ քաղաքական առանձնաշնորհումները :

Մէկ բան յստակ է: Երկար ատեն քաղաքական աշխարհի ուշադրութիւնը պիտի կեդրոնանայ սեւ ցամաքամասին վրայ, եւ այս, կամայ թէ ակամայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ շատ խիստ ճառ մը խօսած է առջի իրիկուն իտալական դեսպանատան մէջ, ուր Կրոնքի ճաշ մը տուած էր ի պատիւ խորհրդային ղեկավարներուն : Խրուշչեւ ըսաւ թէ Գերմանիան բաժնըւած պիտի մնայ որովհետեւ ինչ որ «փոփոխութիւն կրած է պատերազմով, չի կրնար փոփոխութիւն կրել առանց պատերազմի» Խորհրդային վարչապետը շարունակեց.— «Ուզեցինք հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել երկու Գերմանիաներուն հետ : Ատընաուըր մերժեց : Բայց անոր չի մնար հրահանգ տալ»: Այս յայտարարութեանց զուգընթաց Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը դիտել կուտար թէ խորհրդային Միութիւնը աւելի խստացուցած է իր դիրքը եւ Քեմփ Տէյվիտի ոգին չի տիրեր այլեւս :

ՊԵԼԿՐԱՏԻ մէջ վեց քահանաներ եւ երկու կաթողիկէ վանական երկուքէն եօթը տարի բանտարկութեան դատապարտուած են վարչաձեւին դէմ քարոզչութիւն ըրած ըլլալու յանցանքով :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՄԻՆՏԵՆՏԻԻ մայրը մեռաւ առջի օր, բայց Հունգարիոյ առաջնորդը չկրցաւ յուղարկաւորութեան ներկայ գտնուիլ: Ծանօթ է որ Փեշտայի 1956ի դէպքերէն ի վեր կարդինալը Ամերիկեան դեսպանատուն ապաստանած է եւ դուրս չի կրնար ելլել :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ յանկարծամահ եղած է Իկոռ Քուրչաթով, 57 տարեկանին: Հիւլէական ուժի մեծ մասնագէտ մըն էր:

ՀՌՈՄԻ մէջ մեռած է իտալացի ծանօթ թատերագիր՝ Առեկսատո Մոսքինօ : Հեղինակն էր «Քրիստոսի Յարութեան» որ առաջին անգամ Պուէնոս Այրէսի մէջ ներկայացուեցաւ :

ԹՈՒՆՈՒԶԻ նախագահը, Պուրկիպա ձայնասփիւռէն յայտարարած է.— «Ողջմտութիւն պիտի չըլլայ մեր կողմէն եթէ երբեք Պիզերթի զինուորական խարիսխի պարպումին համար կռուի մտնենք, այս պահուս»: Նախագահը իր այս տեսակէտը հիմնաւորած է մատնանշելով երկու պատճառներ Ա.— «Մեր պահանջին, Ֆըրանսա յուշագրով մը պատասխանեց. որուն մէջ կան թէ դրական եւ թէ բացասական տեսակէտներ, կ'արժէ որ վիճինք այս կէտերուն շուրջ: Բ.— «Ներկայիս Ֆրանսա եւ տը Կոլ մեծ ճիգ ի գործ կը դնեն Ալժերիոյ հարցը կարգադրելու եւ ծայրայեղներու ըմբոստութիւնը ճզմելու համար. վերջապէս բովանդակ մարդկութիւնը յանձին տը Կոլի պատած է պետական խոհեմ դէմք մը»: Յիշենք որ 1959, Փետրուար 18ին, Պուրկիպա յանձնառու կ'ըլլար վարձու տալ Պիզերթի զինուորական խարիսխը «փոխան Ալժերիոյ հարցի կարգադրութեան, մինչեւ Յունիս 17»:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ աշխարհի ուշադրութիւնը վերստին Գահիրէի վրայ կեդրոնացած է : Երէկ սկսան Արաբական Լիկայի խորհուրդին աշխատանքները : Օրակարգի հարցերն են: Արաբական աշխարհի միութիւնը, Ալժերիա կամաւորներ ղրկելու պարագան, Իսրայէլի դէմ ձեռք առնուելիք միջոցներ, Պաղեստինի ազատագրումը եւ պաղեստինեան բանակի մը կազմութիւնը, եւայլն: Իրաք եւ Թունուզ մերժած են մասնակցիլ :

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՑԱՏԵՏՐԸ

"ԽԱՐԲԵՐԴ ԵՒ ԱՆՈՐ ՈՍԿԵՂԷՆ ԴԱՇՏԸ" (1)

Քաղաքներու եւ նահանգներու նուիրուած հատորներու շարքը կ'երկարի։ Վերջինը «Խարբերդ եւ անոր ոսկեղէն դաշտը» ընդարձակ հատորն է 1500 էջերէ բաղկացած, խմբագրութեամբ գրագէտ Պ. Վահէ Հայկի։

Խօսելէ առաջ այս երկասիրութեան մասին, ընդհանուր տխուր երեւոյթի մը վրայ կ'ուզէինք ընթերցողներու ուշադրութիւնը հրաւիրել։ Գրեթէ ամէն քաղաքի կամ նահանգի նուիրուած որեւէ հատորի պատրաստութեան համար, Հայրենակցական Միութիւնները երկուքի կը բաժնուին, եւ՝ ամէն մէկը իր հաւաքած նիւթերով ու լուսանկարներով առաջնութեան դափնին կ'ուզէ խլել, յաճախ զիրար չէզոքացնելով ու ամբաստանելով։ Մեզի համար ոչ մէկ նշանակութիւն ունին այդ անտեղի ըսի ըսաւները։ Մեր առջեւն է վերջին հատորը, պիտի ջանանք մատնանշել անոր առաւելութիւնները եւ թերութիւնները։

Պատմական եւ մշակութային տեսակէտով Խարբերդը հայկական նահանգներուն մէջ բացառիկ դիրք մը կը գրաւէր։ «Ոսկեղէն դաշտը» բարեբախտաբար յատուկ չէր միայն Խարբերդի։ Հայկական բոլոր նահանգները, աւելի կամ պակաս չափով, հայ գիւղացիին քրտինքով ոռոգուած էին։ Այս հատորէն առաջ ուրիշ մէկ երկու գիրքեր եւս լոյս տեսան։ 1958ին Խարբերդի մէկ գիւղին, Դատեմի Լուսաւորչական Ուսումնասիրաց Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ, խմբագրութեամբ եւ յառաջաբանով Գ. Մխիթարեանի, «Մեր Գիւղը Դատեմ»ը հրատարակուեցաւ։ 1959ին Լեւոն Լիւլէճեանի ջանքերով ուրիշ հատոր մը լոյս կը տեսնէ հեղինակին եղբօրը, Փրոֆ. Յօնատեա Լիւլէճեանի կեանքը եւ գրականութիւնը ներկայացնող։ Մասնակի գործ մըն էր նաեւ Ճիզմէճեանի հատորը, «Խարբերդ եւ իր Զաւակները»։ Դժբախտաբար այս վերջինը չենք տեսած։ Յիշուած այս հատորները համագործակցութեան հակառակ երեւոյթ մը պիտի չնկատէինք, եթէ ներդաշնակ գործունէութիւն մը տիրէր եւ աշխատանքի բաժանումով, ամէնուն կարողութիւններէն կարելի ըլլար օգտուիլ։ Մանաւանդ որ Վահէ Հայկի ձեռնարկած հատորին տպագրութիւնը կ'ուշանար անորոշ ժամանակով։ Հետեւաբար համաձայն չենք երբ հեղինակը «ինքնագլուխ շարժումներ» կ'որակէ իր «խօսք»ին մէջ ուրիշներուն աշխատանքը։

Բազմակողմանի բովանդակութիւն մը ունի այս հատորը։ Պատմական, հնագիտական եւ աշխարհագրական մասերը մէկը միւսին կը յաջորդեն։ Երբեք հարիւրէ աւելի հայկական գիւղերուն պատկերը անշուշտ մխիթարական էր, տնտեսական, մշակութային, եկեղեցական ու կրթական հանգամանքներով, երբ հայ ժողովուրդը տէր ու տիրական էր իր հողին, արտ ու այգիին, տուն ու տեղին։ Այսօ՞ր ...։ «Ոսկեղէն դաշտին» հետքն իսկ չէ մնացած։

Քաղաքին ծագումին եւ ստուգաբանութեան, Օսմանեան տիրապետութեան, Մամուրէթ Իւլ Ազիզի եւ Խարբերդի շրջանին հնագիտական պեղումները, Ծոփաց աշխարհը հին կտակարանի աւանդութիւններուն մէջ եւ անոր պատմական անցեալը, Ծովքը հնութեան շրջանին, պարսիկ տիրապետութեան տակ, Ծոփքի թագաւորութիւնը Մեծն Տիգրանի կայսրութեան մէջ, Կապադովկիոյ կցուած, Արշակունեաց, Բիւզանդական եւ Արաբական շրջաններուն, ինչպէս նաեւ ասիական բարբարոսներու եւ Խաչակիրներու արշաւանքներուն առեն։ Այս բոլորը անտարակոյս քաղուած են օտար աղբիւրներէ։ Կը մնայ որ մասնագիտօրէն ճշդուի անոնց վաւերականութիւնը։ Վիճակագրական տեղեկութիւնները կը հետեւին այս բոլորին։

Հատորին երկրորդ մասը նուիրուած է Խարբերդի հին ու նոր կրթական վիճակին եւ հաստատութիւններուն։ Այս բաժինը շատ հետաքրքրական տեղեկութիւններ կուտայ, որոնք ցոյց կուտան այն ատենուան դպրոցավարութեան եւ ուսուցիչ անունով գործող մարդոց մտայնութեան մասին։ Օտար կրթական հաստատութիւններով ալ հարուստ եղած է Խարբերդ։ Եփրատ, Ֆրանսական եւ Գերմանական գոլէճները, որոնց կողքին Մէզրէի կեդրոնական եւ քաղաքին Թըլկատինցիին վարժարանները, ինչպէս նաեւ Քափուչին Միաբանութիւնը, եւ Ասորիները իրենց դպրոցով ու եկեղեցիով, Այս բոլորին կը յաջորդեն Խարբերդի վաճառականութիւնը, արհեստները, կենցաղն ու սովորութիւնները, բերքերը, հագուստն ու կապուստը, լեզուն։ Այս բաժինները կարելի էր համադրական ձեւով տալ, փոխանակ ամէն մէկ գիւղը եւ համայնքը առանձին առանձին առնելու եւ բնորոշելու, քանի որ բոլորն ալ նոյն նկարագիրն ունին։ Այդ կերպով կրկնութիւններէ կարելի էր խուսափիլ։

Ութերորդ մասը նուիրուած է Գրականութեան եւ Արուեստի։

Շահեկան գլուխ մըն է իններորդը, որուն մէջ կը գտնենք ժողովրդական բանահիւսութեան տարրեր, հնօրեայ ձեռագիրներ ու յիշատակարաններ, գաւառական բառեր, Խարբերդի հայեվարը, գաւառական ինքնատիպ ոճեր, ասացուածքներ, հանելուկներ, օրհնութիւններ, անէծքներ եւ նախապաշարումներ։

Վերջին մասին մէջ կը գտնենք նաեւ «Մեծ եղեռնը Խարբերդի մէջ» ականատեսներու վկայութեամբ։

Ոչ միայն շահեկան այլեւ անաչառ եւ արինոտ անցեալի մասին գրուած ամփոփ ուսումնասիրութիւն մըն է Փրոֆ. Գ. Մ. Խայիկեանի աշխատութիւնը, ընդհանուր վերնագիր ունենալով «Գերմանիա եւ Հայերը» (Խարբերդի նուիրուած հատորին մէջ տեղ գտած են այս էջերը՝ Խարբերդ – Մէզրէի Գերման Գօլէճի սաներութեամբ)։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(1) Յուշամատեան պատմական, մշակութային եւ ազգագրական, Աշխատասիրեց եւ կազմեց Վահէ Հայկ, Նիւ Եորք, 1959։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԱԼԺԵՐԻԱ

ԽՄԲ.— Լը Մոնտի աշխատակիցը Մոբիս Տիվէրժէ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Ալժերիոյ դէպքերուն վաղորդայնին։ Կը թարգմանենք գլխաւոր մասերը նկատի առնելով շահեկանութիւնը, յօդուածագրին ձգելով յայտնուած կարծիքներուն պատասխանատուութիւնը։

Եթէ էֆ էլ էնը (Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատ) շարունակէ մերժել բանակցիլ Փարիզի հետ, եթէ պատերազմը չդադրի մօտ ապագային, եթէ զինուորական գործողութիւնները շարունակուին, անկարելի պիտի ըլլայ կասեցնել մենատիրական «հովը», որ կը փչէ Ֆրանսայի վրայ։ Կ'ըսուի թէ ճակատի կարգ մը մարդիկ գոհ են որ Ֆրանսան այս ուղղութեամբ կ'ընթանայ։ Դէմ յանդիման ֆրանսացի «Ֆաշիստներու»ն որոնք պիտի մերժեն որեւէ համաձայնութիւն Ալժերիոյ շուրջ, որոնք պիտի յամառ կերպով շարունակեն «միացումի» քաղաքականութիւնը, օտար մեծ պետութիւններ պիտի միջամտեն եւ ալժերիական հարցը պիտի միջազգայնանայ։

Յիմար տրամաբանութիւն մըն է այս։ Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն պիտի չփորձէին տապալել Փարիզի Ֆրանքօն, ինչպէս որ որեւէ փորձ չըրին վերջ տալու Մատրիտի Ֆրանքօյի գոյութեան։ Մոսկուա իր կարգին լուր պիտի մնայ։ Երազատեսութիւն է խորհրդային՝ ռուս կամ չինացի «կամաւորներ» սպասել։ Ռուսերը լռելեայն ընդունած են թէ Ալժերիան արեւմտեան ազդեցութեան գօտիէն ներս կը գտնուի։ Արեւմուտքի համար Ալժերիան շատ կարեւոր արժէք ներկայացնող հողամաս մըն է, մանաւանդ գոյակցութեան ներկայ օրերուն, որպէսզի դիւրաւ հրաժարի անկէ։ Ասկէ կը հետեւի որ եթէ էֆ էլ էնը ձախաւեր յամառութեամբ մը նպաստէ մենատիրութեան մը հաստատումին Ֆրանսայի մէջ, անկէ առաջին եւ ամէնէն մեծ տուժողը ինք պիտի ըլլայ։ Ալժերիացիներուն ինչպէս նաեւ Ֆրանսացիներուն ազատութիւնը երկար տարիներու համար պիտի կործանի։

Միակ տրամաբանական ճամբան բանակցութիւններու ուղին է։ Կը թուի թէ Ալժ. Ճակատի մարդոց մեծամասնութիւնը համոզուած է ասոր։ Անոնք պաշտօնապէս ընդունեցան ինքնորոշման սկզբունքը։ Ընդունեցան որ Ալժերիոյ քաղաքացիները իրենք որոշեն Ալժերիոյ ապագան, եւ ոչ թէ նիւթ դառնայ քաղաքական խորհրդակցութեանց։ (Այս ուղղութեամբ սխալ էր Յունուար 24ի ճառը)։ Արդ, ինչո՞ւ այս երկարաձգումները որ կը շարունակեն սպաննութիւնները։ Ինչո՞ւ այս փորձերը եւ պատրուակները, մանաւանդ Պէն Պելլայի պատուիրակ նշանակումը, երբ գիտէին թէ պիտի մերժուէին։

Ճշդ է որ առկախ կը մնայ կարեւոր հարց մը։ Էֆ էլ էնը կ'ուզէ որ ինքնորոշումի գործողութիւնները երաշխաւորուին եւ ապահովուին երկուստեք համաձայնութեամբ մը, ֆրանս. կառավարութիւնը կ'ուզէ որ իրեն վստահուի եւ ինքը միայն հսկէ այդ պարտականութեան։ Խնդիրը լուրջ է։ Որովհետեւ եթէ ինքնորոշման հանրաքուէն պիտի նմանի ալժերիական աւանդական հանրաքուէներուն, այդ պարագային ինքնորոշում չըլլար։ Խոստանալ թէ բանակը ինք պիտի ապահովէ ազատ ընտրութիւնները, ինչպէս յայտարարեց տը Կոլ, պատճառ տալ է որ էֆ էլ էնի մտահոգութիւնները զօրանան։

Առարկայական ըլլանք։ Հանրաքուէ մը բանակին հակակշիռին ներքեւ, ինչպէս եղաւ 1958ին, չի կրնար ժողովրդավար ըլլալ. նոյնն է եթէ միայն էֆ էլ էնին կողմէ հակակշռուած ըլլայ։

Ազատ ընտրութիւն կարելի է ապահովել միայն եթէ երկու հակառակորդ կողմերը ներկայ գտնուին, որպէսզի մէկը կարենայ արգիլել միւսին, որ զեղծէ ընտրողներու ձայնը։ Արդ՝ Ֆրանսական բանակը չի կրնար պարպել Ալժերիան, հանրաքուէի նախօրեակին։ Այդ պիտի նշանակէր մտահոգել մահմետական ազգաբնակչութիւնը, որ կարծելով թէ Ֆրանսան կը լքէ զինքը, անխուսափելի կերպով պիտի նետուի էֆ էլ էնի գիրկը։ Հարցը կը կայանայ արգիլելու բանակը որ միջամուխ ըլլայ եւ ազդեցութիւն բանեցնէ քուէարկողներուն վրայ։ Կ'ընդունինք որ դիւրին չէ այս. չմոռնանք սակայն որ ողջ աշխարհը իր ուշադրութիւնը պիտի սեւեռէ հանրաքուէին վրայ եւ որ հազարաւոր թղթակիցներ եւ դիտեր, բոլոր երկիրներէն, ներկայ պիտի ըլլան քննելու եւ հաստատելու համար քուէարկութեանց օրինականութիւնը։ Եթէ մինչեւ իսկ ուզէ, Ֆրանսան չի կրնար «խարդախել»։ Կրկնենք։ Տրամաբանական է որ էֆ էլ էնը հանրաքուէին շուրջ ապահովութիւններ պահանջէ, սակայն այդ մասին կարելի է խօսիլ բանակցութիւններու ընթացքին։ Ինչո՞ւ իբրեւ նախապայման եւ ի յառաջագունէ պահանջել։ Ենթադրենք պահ մը որ էֆ էլ էնը պատգամաւորութիւն մը ղրկէ Փարիզ, որ այս պատգամաւորները բանաւոր առաջարկներ ներկայացնեն եւ ֆր

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

★

Եէ Հօ Նօ Լա նշմարելով անոնց այս տատամսումը, դրկեց իր զաւակը, հանդիսաւոր կերպով բարձրացուց զայն վեր, եւ ցոյց տալով հաւաքուած բազմութեան, աղաղակեց.

— Ահա ձեր կայսրը։ Պէտք է հաւատարմութեան երդում ընէք անոր եւ հնազանդիք իր մօրը ...

Բազմութիւնը ելեկտրականացած էր։

Զինուորները խանդավառութեամբ բարձրացուցին իրենց զէնքերը, ողջունեցին նոր կայսրը եւ իր մայրը եւ ուրախութեան աղաղակներով հաւատարմութեան խոստում տուին։

Երեք դաւադիրները այնուհետեւ հաստատ կերպով համոզուեցան որ դատը կորսնցուցած էին ...

×

Հետեւեալ օրը իշխան Քունկի հրաւէրով Գերագոյն Խորհուրդը նիստ գումարեց եւ վաւերացուց այն հրովարտակը որով անչափահաս կայսեր խնամակալները նշանակուած էին ինքը՝ իշխան Քունկ Եէ Հօ Նօ Լա եւ կայսրուհի կողակիցը։

Ասկէ զատ, Խորհուրդը միաձայնութեամբ որոշեց որ կայսեր հարճը որ մինչ այդ «առաջին կարգի» կոչումը ունէր եւ իբրեւ նոր կայսեր մայրը ստացած էր նաեւ «Թանկագին Կողակից» անունը, այնուհետեւ պիտի բարձրանար «կայսրուհի» տիտղոսին, ստանալով Ցէօ Հի անունը, որ կը նշանակէր «գորովագութ մայր», մինչ նախկին կողակից-կայսրուհին պիտի բաւականանար կոչուելով Ցէօ Նկան, որ կը նշանակէր «խաղաղասէր մայր»։

Եւ երկու կայսրուհիները լաւագոյնս զանազանելու համար, Խորհուրդը կ'որոշէ որ այնուհետեւ Ցէօ Հի պիտի ըլլայ Արեւմտեան Պալատին կայսրուհին, իսկ Ցէօ Նկան պիտի իշխէ Արեւելեան Պալատին մէջ։ Երկու կայսրուհիները իշխան Քունկի հետ պիտի կառավարէին ընդարձակածաւալ կայսրութեան գործերը։

Սակայն, առաջին օրէն իսկ, յայտնի եղաւ որ խնամակալական երրորդութեան մէջ իր ուշիմութեամբ, կորովով եւ հաստատամտութեամբ իր պաշտօնակիցները կը գերազանցէր կայսրուհի Ցէօ Հին, նախկին հարճ Եէ Հօ Նօ Լան։

Կայսրուհի Ցէօ Հինի առաջին գործը կ'ըլլայ Արտակարգ Ատեանի մը առջեւ դատել երեք դաւադիրները՝ իշխաններ Ցայ Հուէն եւ Թուան Հուան, ինչպէս նաեւ իրենց կաթնեղբայրը՝ Սու Շուէն։

Ատեանը քննելով հարցը, միաձայնութեամբ յանցաւոր կը նկատէ երեք դաւադիրները եւ զանոնք կը դատապարտէ մահուան, հանդիսաւորապէս յայտարարելով. նաեւ թէ՝ «այս պատիժը թող օրինակ հանդիսանայ բոլոր անոնց, որոնք պիտի յանդգնին այսուհետեւ նման արարքներով դաւել պետութեան շահերուն եւ կայսերական գահուն»։

Երկու իշխանները եւ իրենց կաթնեղբայրը կը յանձնուին դահիճին կացինին։

Կայսրուհի Ցէօ Հի վերջին շնորհ մը կ'ընէ երկու իշխաններուն։ Նկատի ունենալով անոնց իշխանական ծագումը, լուր կը ղրկէ իրենց թէ դահիճէ մը կացինահար ըլլալու նուաստացումէն ազատելու համար, կ'արտօնէ անոնց իրենց ուզած միջոցով վերջ տալ իրենց կեանքին։ Գալով Սու–Շէնի, դահիճը պիտի կատարէր իր պաշտօնը։

Եւ մինչդեռ երկու իշխանները առաւօտ մը իրենց բանտի խուցին մէջ, առաստաղէն կախուած կը գտնուէին, անդին Սու Շէնի գլուխը կ'անջատուէր իր կառափէն՝ արդարութեան գործակատար դահիճին կացինով ...

Իր իշխանութեան եւ իր անձին դէմ ատելութիւն սնուցանող բոլոր անձերը այսպէս պատժելով անհետացնելէ ետք, կայսրուհի Ցէօ Հի կը ձեռնարկէ երկիրը եւս ազատել կարգ մը ըմբոստ տարրերէ։

Արդարեւ Թայ Փինկ ցեղախումբը իր զէնքերը վար չէր դրած տակաւին կեդրոնի իշխանութեան դէմ, եւ իրենց պետը՝ Հոնկ իր ընդհանուր բանակատեղին հաստատած էր հարաւային Չինաստանի մայրաքաղաք Նանքինի մէջ։

Գեղանի կայսրուհին, խորամանկ քաղաքականութեամբ մը աջակցութիւնը կ'ապահովէ ազդեցիկ մանտարէնի մը Լի Հունկ Չանկի, որ իր կարգին վստահութիւնը կը վայելէր անգլեւֆրանսական չինական հողին վրայ հաստատուած զինուորական ուժերուն հրամանատար սկովտիացի գնդապետ Կորտոնի։ Անոնց օժանդակութեամբ կայսրուհին կը յաջողի հարաւային Չինաստանի ըմբոստութիւնը եւս զսպել եւ անոնց պետը ձերբակալելով գլխատել կուտայ։

Ըմբոստներուն աջակիցները, նոյնիսկ անոնց պարզ համակիրները անխնայ կերպով կը սրածուէին, մօտ հարիւր հազար հոգի։

Այնուհետեւ գեղանի կայսրուհին, իր իշխանութեան ազատ ու խաղաղ գնացքը ճամբան հարթած ըլլալով, այլեւս ապահովապէս համոզում կը գոյացնէ թէ կրնայ կատարեալ անդորրութեամբ իշխել իր հինգ հարիւր միլիոն հպատակներուն վրայ եւ իր ուզած ձեւով վարել ճակատագիրը։

(13 Շար.)

բանակային կառավարութիւնը մերժէ : Անիկա պատեհ առիթ մը պիտի ըլլայ Ազգային Ճակատի մարդոց որ ի լուր աշխարհի յայտարարեն թէ՝ Ֆրանսան արգելք կ'ուզէ ըլլալ խաղաղ համաձայնութեան մը: Ի՞նչ կը կորսնցնեն եթէ փորձ մը կատարեն : Ոչի՛նչ :

Ազգային Ճակատի մարդիկը կ'ըսեն նաեւ.— « Եթէ Զօր. տը Կոլ համաձայնի դադրեցնել կռիւները, բանակը ինք պիտի չհնազանդի»: Ի՞նչպէս կրնան նման բան մը մտածել: Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ ներքին կացութիւնը, Ֆրանսական կառավարութեան եւ բանակի յարաբերութիւնները, որոշ տարրերուն եւ ծայրայեղներուն անհամաձայնութիւնը, այս բոլորը կախում ունին «կռիւներու դադրեցման» շուրջ առնուելիք որոշումէ մը : Եթէ Ֆերհատ Ապպաս Սեպտեմբեր 16էն քիչ վերջ Փարիզ եկած ըլլար, առանց դժուարութեան կարելի եղած պիտի ըլլար լեզու գտնել, այն օրերու լաւատես մթնոլորտին մէջ ամէն ինչ, առանց յետ դարձի, կրնար կարգադրուած ըլլալ: Սպառողական եւ նախաձեռնութենէ զուրկ վիճակը ամրացուց տը Կոլի դէմ ընդդիմութիւնը : Այսպէս՝ Յունուար 24ի ծանօթ ըմբոստութիւնը: Ներկայիս, մթնոլորտը նպաստաւոր է բանակցութիւններուն : Ծայրայեղները եւ զինուորականները երկար ատեն չեն կրնար ոտքի ելլել: Սակայն եթէ էֆ էլ էնը չարունակէ բացասական դիրք բռնել, եթէ բանակցութիւններ տեղի չունենան քանի մը շաբթուան կամ ամսուան ընթացքին, կացութիւնը վերստին պիտի վատթարանայ :

Բանակցութիւններ վարելով Ազգային Ճակատը ոչինչ կը կորսնցնէ : Եթէ, ինչպէս իրենք կը մտածեն, բանակը եւ ծայրայեղները չընդունին Փարիզի համաձայնութիւնը եւ ըմբոստանան կառավարութեան դէմ, բովանդակ մարդկութիւնը որ հեւ ի հեւ եւ ուշի ուշով կը հետեւի Ալժերիոյ անցուդարձերուն, իրաւունք պիտի տայ էֆ էլ էնի մարդոց, որոնք միեւնոյն ատեն փաստած պիտի ըլլան իրենց «բարի կամեցողութիւնը» :

Այս բոլորէն ետք կը հետեւցնենք : Եթէ Ալժերիոյ Ազատագրական Ճակատի մարդիկը չարունակեն յամառիլ, պիտի տարուինք մտածելէ թէ կը վախնան հանրաքուէի արդիւնքէն: Ֆրանսական կառավարութիւնը, որ ներկայիս իր ձեռքին մէջ ունի «արտակարգ իրաւասութիւններ», կրնայ իր հասկցած ձեւով եւ միջոցներով ապահովել հանրաքուէի ազատութիւնը: Եւ այս պարագային՝ միջազգային կարծիքը ոչ մէկ առարկութիւն պիտի կարենայ ընել եղած միակողմանի կարգադրութեան :

Եւ ի վերջոյ կորսնցնողը էֆ էլ էնը պիտի ըլլայ :

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՀՌՈՄԻ ԹԵՄԱԿԱՆ ՍԻՆՈԴԸ

Յունուար 24ին, Յովհաննէս ԻԳ. Պապը բացումը կատարած էր Հռոմի Թեմական Սինոդին, որ իր աշխատանքները վերջացուց՝ Փետրուար մէկին : Հպանցիկ գաղափար մը տուած ըլլալու համար թէ ինչ մեծ նշանակութիւն կը ներկայացնէ Հռոմի Սինոդը կաթողիկէ եկեղեցիներուն համար, կ'արժէ նշել մասնակցողներուն թիւը, անոնց աստիճանը, եւ իրենց հանգամանքը : Սինոդին մասնակցած են 24 կարդինալներ, որոնք կը ներկայացնէին 190 ծուխեր, 4 մայր եկեղեցիներ, հազար եկեղեցիներ կամ մատուռներ, 280 արական եւ 750 իգական կրօն. համայնքներ, քառասուն դպրեվանքեր եւ 250 կաթողիկէ դպրոցներ :

Մէկ շաբթուան մը աշխատանքներու ընթացքին՝ ուսումնասիրած է 770 յօդուածներէ բաղկացած նոր օրինագիծ մը, որ վերջնականապէս պիտի քննուի եւ վաւերացուի Յովհաննէս ԻԳ. Պապին կողմէ եւ ի զօրու պիտի դառնայ երբ հրապարակուի: Այս օրինագիծը կը վերաբերի Հռոմի թեմին, հաւանական է սակայն որ ուղեցոյց ծառայէ ուրիշ կաթողիկէ թեմերու եւս:

Ընդհանուր ձեւով օրինագիրքը կը բաժնուի երեք մասերու կամ «գիրքերու»: Անձերը (կղերը, կրօնաւորները եւ աշխարհականները) : Գործունէութիւնները (վարդապետութիւն, պաշտամունք, խորհուրդները, առաքելութիւն եւ դաստիարակութիւն): Ու վերջապէս կղերապատկան ստացուածքներ :

« Լը Մոնտ »ի աշխատակիցը, Ժան տ'Օսիբթալ կը թուէ այն յօդուածները որոնք կը շահագրգռեն հաւատացեալները եւ նոյնիսկ անհաւատները .—

Ո՞վ է աշխարհականը.— «Ս. Միւռոնով օծուած եւ մկրտուած մէկը եւ իբր այդ անդամ Յիսուսի հոգեկիր մարմնոյն եւ ենթակայ նուիրապետութեան »: Աշխարհականներուն կը թելադրուի չկարդալ գրքեր, չյաճախել դասախօսութիւններ եւ չտեսակցիլ մարդոց հետ որոնք կը տարածեն բողոքական, լուսակրօն աղանդի, գոյապաշտ եւ արդիական գաղափարներ: Խստիւ կ'արգիլուի, թէկուզ հետաքրքրութենէ մղուած ներկայ գտնուիլ ոչ-կաթողիկէ ծէսերուն եւ վերջապէս ընդունիլ կամ համաձայնիլ եկեղեցիին կողմէ դատապարտուած իրաւակարգերը, «համայնավարութիւն, ընկերվարութիւն եւ ազատախոհութիւն» :

Փափուկ կէտ մը եւս — Կաթողիկէներուն կը թելադրուի զգուշանալ երբ խնդիրը «ընկերային արդարութեան» կը վերաբերի. եւ հետեւիլ եկեղեցիին գծած օրինագծին քանի որ ան Աւետարանիչներու սկզբունքին վրայ հիմնուած է : Կաթողիկէները պէտք է դատապարտեն « օդեակները, կուսակցութիւնները, այն ամէն ընկերակցութիւնները եւ խմբակցութիւնները որոնք սխալ տեսակէտներ եւ սկզբունքներ կը տարածեն» : Օրինագծի այս պարբերութիւնը ձեւով մը կը հակասէ օրինագծի թիւ 235 յօդուածին որ կը թելադրէ «գթասէր վերաբերում ցոյց տալ՝ հերետիկոսներուն, օդեակի անդամներուն եւ համայնավարներուն »: Սինոդը կը դատապարտէ նաեւ, ոգեհարցութիւնը, սնապաշտութիւնը, մերկամոլութիւնը (նիւտիզմ), արուեստական բեղնաւորումը եւ ամլացումը :

Ուրիշ հիմնական եւ այժմէական խնդիր մը: — «Անձնական սեփականութիւնը ընդունելի է որպէս անհատական եւ ընկերային անհրաժեշտութիւն մը: Ասոր հակառակ, «գիտակից կամ իսկական աղքատութիւնը՝ անհրաժեշտ առաքինութիւն մըն է բոլոր հաւատացեալներուն համար: Արդար չէ որ ոմանք առատութեան մէջ ապրին եւ ուրիշներ զրկուին ապրուստի ամէնէն տարրական միջոցներէն» : Որով պարտականութիւն կ'իյնայ ունեւորներուն «խորհիլ ընկերային արդարութեան լուծումին »:

Սինոդը կը յիշեցնէ կղերականներուն որ «իրենց կոչումն է ծառայել եկեղեցիին» եւ ոչ թէ հանգստաւէտ կեանքի մը յետամուտ ըլլալ : Ամէն հոգեւորական պէտք է զգաստ եւ լուրջ կեանք վարէ : Հոգեւորականներու արդի զգեստը կը մնայ նոյնը: Խորհուրդ չի տրուիր իրենց մասնակցիլ դատական խնդիրներու: «Աշխարհիկ օրէնքները պէտք է յարգեն » եւ պատուեն երկրի օրինաւոր կառավարութիւնը եւ պետը: Այսուհանդերձ անոնց չարգիլուիր, եւ ըստ պարագային նոյնիսկ պարտին քննադատել բարոյական սկզբունքներու պատկան իշխանութեանց կողմէ թիւր գործադրութիւնը : Պայմանաւ սակայն որ այդ քննադատութիւնները կատարուին խոհեմ, մեղմ եւ շինիչ ոգիով »:

Հոգեւորականներուն արգիլուած է յաճախել, սրճարանները, մասնակցիլ հանրային բողոքի հաւաքոյթներու կամ պատկանիլ որեւէ քաղաքական կազմակերպութեան եւ կամ մաս կազմել Ռոթարի նման ընկերակցութիւններու :

Պէտք չէ գործադրեն կախարդութիւն, եւ հոգեբուժութիւն : Արգիլուած է իրենց հետեւիլ չողազգացութեան (ռատիէսթէզի), բժշկութեան եւ փաստաբանական ճիւղերուն: Ինքնաշարժը բացարձակ անհրաժեշտութեան պարագայի միայն պէտք է գործածեն եւ իրենց պէտք չէ ընկերանայ ոչ մէկ կին, մինչեւ իսկ «եթէ ընտանեկան անդամ ըլլայ»:

Գործողութիւններու օրինաբաժնին մէջ յատկանշական են հետեւեալ կէտերը : Եկեղեցական արարողութեանց ընթացքին արգիլուած է ձայնասփիւռով երգեցողութիւն տարածել: Ոչ մէկ բարձրախօս եկեղեցիի զանգակներու ղօղանջը սփռելու համար: Ոչ մէկ արձան կամ նկար ելեկտրական լապտերով լուսաւորել: Մոմերու, նկարներու, պսակներու եւ այլ եկեղեցական իրերու վաճառումը եկեղեցիի սեմէն ներս արգիլուած է :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Վիէն, (Յառաջ).— Տարիներէ ի վեր, մեր Կապոյտ Խաչի քոյրերը, շատ գովելի ճշդապահութեամբ կը տօնախմբեն Մանուկներու Օրը: Վիէնի մասնաճիւղը, յարմարելով տեղական պայմաններուն, այս տարի կատարեց այդ պարտականութիւնը Յունուար 24ին, կէսօրէ ետք, Կիրակի, Սրէքըր Կաթոլիկ սրահին մէջ :

Եթէ աշակերտները քիչ են երեք դըպրոցներուն համար, ունէինք սակայն մեծ թիւով երկսեռ փոքրիկներ ընկերակցութեամբ իրենց ծնողքներուն ընդարձակ սրահին մէջ, որոնք իրենց կանչերով եւ ժխորով հաճելի ազդեցութիւն կը ձգէին ներկայ հասարակութեան վրայ :

Ժամը չորսին, վարագոյրը բացուելով, երեք դպրոցներու աշակերտութիւնը, միաձայն երգեց «Թէ թեւ ունէի ...» երգը, եւ ապա, Տիկին Ովսաննա Խօջիկեան իբրեւ նախագահուհի օրուան տօնակատարութեան կարդաց իր բացման ճառը, կոկիկ եւ այժմէական միտքերով ճոխ, տալով միեւնոյն ատեն հակիրճ տեղեկութիւններ տեղւոյս Կապոյտ Խաչի գործունէութենէն, չմոռնալով նոյնպէս հարկ եղած թելադրանքներն ընելու ծնողքներուն, մեր նորահաս սերունդի հայեցի դաստիարակութեան մասին :

Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ երկու արտասանութիւններով (Կարօ եւ Այտա Զաքարեան), ուղղուած Կաղանդի սիրունիկ ծառին, որ պճնուած իր տօնական զարդերով, բեմին աջ կողմը դիրք բռնած էր վսեմօրէն :

Պ. Կ. Սապունճեան, Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի անունով երեսուն Ն. Ֆ. նուիրեց, եւ ընդհանուր սրահի ծափերով յայտարարուեցաւ «կնքահայր» Կաղանդի ծառին: Միւս կողմէ, յաջորդաբար եւ գովելի կարգապահութեամբ աշակերտներէն շատերը արտասանեցին ընտրուած կտորներ, ահա պարզ անուանացանկ մը. Յակոբ եւ Սիրուն Քիլէեան, Վարդան Մարգարեան : Մարիձա եւ Ասատուր Նաճարեան, Եւա եւ Սարգիս Ռուտիքեան, Սահակ Բարսեղեան, Պէթի Սարգիսեան, Կարօ Ալիքսանեան, Դ. Ղազարեան եւ Օր. Ն. Զաքարեան :

Բայց հանդէսին կարեւոր մասը կը կազմէր, մեր փոքրիկ աղջիկներու հեղաճկուն խմբապարը, շողշողուն կարմիր տարազով եւ ղեկավարութեամբ Օր. Լ. Ադպըյրդեանի, որ հանդէսի վերջաւորութեան կրկնուեցաւ՝ հասարակութեան բուռն փափաքին վրայ :

Ինչպէս ամէն տարի, կարճատեւ նուիրատուութիւն մը, 340 Ն. Ֆ.ի արդիւնքով եւ որուն խօսնակի դերը ստանձնեց ընկեր Յովհ. Ուզունեան, փակեց մեր հանդէսը:

Եւ ահա, իբրեւ վերջաբան, յուզիչ պահ փոքրերուն համար, երեւցաւ աւանդական Կաղանդ Պապան (Պ. Մկրտիչ Մարգարեան, որ իր շուրջն հաւաքած սրահի բոլոր մանուկները, իր աւանդական խըրատականէն եւ մաղթանքներէն ետքը, բաժնեց ամէնուն անխտիր նուէրի ծրարիկներ, եւ դպրոցի աշակերտներուն նաեւ մէկ մէկ գրիչ :

Այս խանդավառ մթնոլորտին մէջ, զուտ ընտանեկան եւ հայաշունչ, ժողովուրդը բաժնուեցաւ սրահէն :

— Վիէնի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Օր. Լ. Ադպըյրդեանի, որ սիրայօժար՝ յանձն առաւ սորվեցնելու վերոյիշեալ խմբապարը, բազմաթիւ փորձերով : Կ. Տ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (124)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Սոֆի թէեւ հաճելի չգտաւ հրէշին հետ իր այդ շփումը, բայց ստիպուեցաւ համակերպիլ տիկնիկին կամքին:

Վերջապէս, հանդուցեալ Մարկոս ամիրային տան մէջ ամէն բան նոր ուղղութիւն մը, նոր զարկ մը, նոր երեւոյթ մը ստացաւ Սոֆիի ներկայութեամբը. մանաւանդ երբ, իր առաջին շուարումներէն եւ տատամսումներէն յետոյ, — կեանքի անակնկալ փոխանցումի շլացումը, — աղջիկը իր հաւասարակշռութիւնը եւ պաղարիւնութիւնը գտնելով՝ սկսաւ տիրականօրէն քալել, խօսիլ, կարգադրել, վարուիլ: Ամիս մը չտեւած, ապարանքին ներքին կացութիւնը իր այս վերջնական ու կանոնաւոր հանգամանքը ստացած էր:

Անոր խաղաղ շրջանակէն դուրս, թաղին մէջ, ժամանակ մը շարունակուեցան մեկնութիւնները, չարախօսութիւնները, անհեթեթ բացատրութիւնները՝ ամիրային տան բնակչութեան այս նոր բաղադրութեանը մասին, բայց ինչպէս որ ժամանակը ամէն բանի կը մաղթէ, Հ... գիւղին ամէնէն կատաղի բամբասողներուն ալ յաղթեց, որոնք ինքնաբերաբար դադրեցան խօսելէ ամիրային աղջկանը եւ պարագաներուն վրայ :

Հանրային շշուկները քիչ քիչ մարած էին, եւ ամիրային տանը բնակչութեան բազմանալը այլեւս դադրած էր որեւէ գայթակղական հանգամանք ունենալէ : Ընդհակառակն, վերջ ի վերջոյ Մերկերեանին ազդեցիկ բրոբականտային շնորհիւ, ընդհանուր գաղափար մը կազմուեցաւ թէ չափէն աւելի բնական բան մըն էր որ լուացարար Կիլիկ եւ իր աղջիկը ամիրային տունը փոխադրուած էին, ծառայութեան հանգամանքին տակ:

Նոյնիսկ լսուեցաւ թէ հանըմը ամսական մը կը վճարէր Սոֆիին եւ իր մօրը : Հետեւապէս Հ... գիւղի հասարակութիւնը պահ մը թող տուաւ որ ամիրային ապարանքը ինքզիր մէջ ամփոփուած ապրի :

Բժշկութեան թեկնածուն, հակառակ իրական տոքթորի հովեր առած ըլլալուն, դեռ կը մնար բժշկութեան ուսանող, վիճակ մը որ կը շարունակուէր իբր ութ տարիէ ի վեր եւ որ, այսպէս ժամանակ անցնելով, սովորական եւ բնական վիճակ մը դարձած էր եւ որ ոչ ոքի զարմանք կը պատճառէր այլեւս, քանի որ ատով ամէնէն աւելի հետաքրքրուող անձը, մաման, վերջին ատեններս դադրած էր նոյնիսկ հասկնալ ուզելէ թէ իր զաւակը դեռ բըժշկութեան ուսանո՞ղ էր թէ վկայուած բժիշկ: Երեւութապէս, անիկա իրեն համար տոքթոր մըն էր, քանի որ ինք ատ անունը կուտար անոր, քանի որ տնեցիները եւ բոլոր զիրենք ճանչցողները ատ անունը կուտային անոր, քանի որ նոյնիսկ քարդ մը կար, որուն վրայ տպուած էր, վսեմ պարզութեամբ մը. «Տոքթոր Ա. Մարկոսեան»: Եւ անոր այս հանգամանքին վաւերացմանը քիչ չէին նպաստեր նաեւ այն խեղճ հիւանդները, որոնք սուտ համբաւէ մը կարթուած, կուգային ափ առնել կեղծ բժիշկին դուռը՝ իրենց ցաւերուն դարման փնտռելու համար :

Երիտասարդը, որուն միտքը խոլ, շարժումնալից, ցնցող կեանքի մը երազներովը կը չարչարուէր միշտ, իրապաշտ վէպին պատկերներէն հալածուած, զանոնք ապրելու ցնորական տենդէ մը չարչարուած շարունակ, ալ քիչ քիչ բոլորովին թողած էր գիտական զբաղումները, իր սիրական ծրագիրներուն յօրինուածութեանը նուիրուելու համար ամբողջովին :

Ութ տարուան մէջ, գերբնական ճիգերով եւ խարէական միջոցներով կրցած էր քաշկռտուիլ մինչեւ վեցերորդ կարգ, ու հոն կանգ առած էր: Շաբաթներով ոտք չէր կոխեր դպրոց, հեռու կ'ապրէր իր դասընկերներէն, կենցաղասէր, շըւայտ մտերիմներ գտած ըլլալով Բերայի զբօսավայրերու մէջ, որոնց մշտամնաց յաճախորդն էր :

Ապականութեան այդ միջավայրին մէջ, ուր կ'ուզէր իր շահատակութիւններովը գերակշիռ եւ աչքառու դիրք մը ունենալ, պարծենցած էր թէ սիրային սքանչելի յաղթանակ մը տանելու վրայ էր եւ թէ ի մօտոյ իր բարեկամները զինքը պիտի տեսնային չնաշխարհիկ աղջկան մը հետ, որ ընդհանուր զմայլանքի առարկայ պիտի դառնար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Տեղական մամուլին ենթադրութիւններու կարգին «Ֆիկառօ»ն հաւանական կը նկատէ որ պատժական օրինագծի, 63, 64 եւ 65 յօդուածները վերամշակուին: Ըստ այդ օրինագծի յօդուածներուն ոստիկանութիւնը իրաւունք չունի, հարցաքննութեան պատրուակին տակ, ոեւէ անձ 24 ժամէն աւելի պահ դնելու իր մօտ: Ցարդ անհրաժեշտ էր ստանալ դատական մարմիններու հաւանութիւնը: Առ այժմ կարելի չէ ըսել թէ վերափոխումը ինչ չափով պիտի ըլլայ:

Ալժէէն հասած հաւաստի լուրերուն համաձայն դատական մարմինները երկու քննութիւններ բացած են: Առաջինը՝ (դաւադրութիւն) Օրթիզի եւ ուրիշներու դէմ եւ երկրորդը՝ (ներքին ապահովութիւնը վտանգող) 24ի հրացանաձգութեան պատասխանատուներուն դէմ:

Գնդ. Կոտար որ ատենէ մը ի վեր «պաշտօնանկ» եղած էր, փոխարինուած է՝ Ժ. Օպէրին կողմէ:

«Էքօ տ'Ալժէ»ի տնօրէնը, Ա. տը Սէրինեի որ «հսկողութեան տակ» առնուած էր, Պարպըրուսի բանտը փոխադրուած է: Կ'ամբաստանուի «պետութեան դէմ դաւած» ըլլալու յանցանքով:

ՑՈՒՐՏԸ ԿԸ ՍԱՍՏԿԱՆԱՅ ՊՈԼՍՈՅ ՄԷՋ

Պոլսոյ վերջին թղթաբերէն (Փետր. 6 – 7) կը տեղեկանանք թէ սաստիկ ցուրտ կը տիրէ քաղաքին մէջ: 19 տարիէ ի վեր, առաջին անգամ ըլլալով ջերմաչափը իջած է զերոյէն վար 10ի: 28 խանութներ որոնք չէին մաքրած իրենց մայթերուն ձիւնը տուգանքի դատապարտուեցան: Անատոլուի մէջ, վեց օր է կը ձիւնէ եւ Սաքարիայի մէջ, ձիւնը բարձրացած է մէկ մեթրի: Գոնիայի մէջ ջերմաչափը հետզհետէ կ'իյնայ: Հինդ հոգի մեռած են սառելով:

Էրզրումի ճեպընթացը չէ կրցած Սարըգամըշէն անդին անցնիլ:

Պոլսոյ քաղաքապետութիւնը ձիւնոտ օրերու շարունակուիլը տեսնելով, առատ քանակութեամբ աղիւր բաշխած է փուռերուն: Կարգ մը փուռեր ստիպուած եղած են օթեկ հաց ծախելու:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին Սալ Փլէյէլի մէջ (252 Ֆօպուռ Սէնթ Օնոռէ) Նարպօնած տը Ֆրանսի հովանաւորութեան տակ առաջին ունկնդրութեամբ պիտի տրուի Ժօժէն Պօզայի «Հանքին Երգը»: Կը մասնակցի Օր. Լիտիա Կարին, (ալթօ):

Մուտքը՝ հրաւիրատոմսով, ստանալ 18 Րիւ Ֆրանսուա Ա.: Դոմսերը կը թուագրուին ժամը 20էն սկսեալ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պանեէօ Քաշանի մասնաճիւղը Հ. Հանճեանի մահուան տխուր առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Գէորգ Նիկողոսեանէ 15 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թուֆանեանէ 10 Ն. Ֆ.:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի, ողբացեալ Օր. Եղսաբրդուհի Փաստրմաճեանի մահուան առթիւ:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Բէժանի վերնայարկը. — մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ. — Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԼԻՈՆ. — Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2.5 (= 250): Դիմել Յառաջի հասցէով:

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քատէի սրահը: Կը խօսի, մօդական լապտերով իր գործերը կը ներկայացնէ քանդակագործ Գ. ԽՈՐԷՆ ՏԷՐ – ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ, Ամերիկայէն: Կը հրաւիրուի արուեստասէր հասարակութիւնը:

Ի ՆՊԱՍՏ ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ տեղի կ'ունենայ շարժանկարի եւ ժողովրդական երգերու ցերեկոյթ մը:

Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան:

Շարժանկար. — Ուրուականները լեռներից կը հեռանան:

Գեղարուեստական բաժին սիրուած արուեստագէտներու մասնակցութեամբ:

Մուտք 3 Ն. Ֆ.:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը: Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն:

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 11 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8720 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4521

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿ ՄԸ

Բ.

Իսկապէս բախտաւոր աստղի տակ են ծնած Թուրքերը :

Բազմաթիւ են փաստերը՝ 1918էն մինչեւ այսօր :

Երէկի թշնամիները մէկ օրէն միւսը բարեկամ դարձած՝ իրարու հետ մրցումի ելան եւ ողջունեցին դիւակ դարձած Թուրքիան :

Անդրադառնալով Մարաշի ողբերգութեան քառասնամեակին, յիշենք որ կուիներու 18րդ օրը գնդապետ Նորմանի զօրագունդը վերջապէս կը հասնի թնդանօթներով :

Թուրքերը կ'որոշեն անձնատուր ըլլալ՝ սպառած ըլլալով իրենց ամբողջ ռազմանիւթը : Մարաշի ֆրանս. պահակախումբի հրամանատար զօրավար Քէրէթի մօտ կը ղրկեն «Միլլի»ներու պետ Տօքթ. Մուսթաֆան՝ իբրեւ բանագնաց՝ անձնատուութեան պայմանները ճշդելու համար :

Սակայն զարմա՛նք : Նոյն գիշերն իսկ զօրավար Քէրէթ կը հրամայէ պարպել քաղաքը եւ քաշուիլ, առանց լուր տալու Հայերուն, որոնք բոլորովին անպաշտպան կը մնային :

Գնդապետ Նորմանի զօրագունդը եւս կը բռնէր նահանջի ճամբան՝ առանց գնդակ մը արձակելու :

Փետրուարի 11ի առտուն Հայերը սարսափահար իրազեկ կ'ըլլան գիշերուան աղէտին : Շուրջ երկու հազար հոգի, մէջն ըլլալով կիներ եւ երախաներ, կը փորձեն քաղաքէն հեռանալ՝ ստոյգ ջարդէ ազատուելու յոյսով :

Սակայն ֆրանսական բանակը հեռացած էր արդէն : Թուրք հրոսակներ ճամբան կը յարձակին անպաշտպան կարաւաններուն վրայ, կը կողոպտեն ու կը ջարդեն :

Բնութիւնն ալ կատղեր էր այդ օրը : Վերապրողները Իսլահիյէ չհասած՝ Փետրուար 12ի իրիկունը անօրինակ ձիւնամրրիկ մը ծայր կուտայ : Բազմաթիւ կիներ ու երախաներ ճամբան կը սառին : Զինուորներն ալ մեծ կորուստներ կը կրեն :

Սակաւաթիւ վերապրողներ միայն կը հասնին Ատանա, աննկարագրելի պայմաններու մէջ :

Հարիւրապետ Անտրէ, պելժիացի Հ. Մաթէրն Միւրէ, Փօլ տիւ Վէու եւ ուրիշ օտար ականատեսներ նկարագրած են այս եղերերգութիւնը, որուն արձագանգ եղած են նաեւ զօրավար Պրէմոն, Միշէլ Փայեարէս եւ այլ հեղինակներ : Մովսէս Տէր Գալուստեան եւ ուրիշ հայ լեգէոնականներ եւս հրատարակած են իրենց տեսածները :

Ոչ ոք կրցած է ցարդ բացատրել թէ ո՞վ տուած էր Մարաշը պարպելու որոշումը՝ ճիշդ այն օրը, երբ Թուրքերը իրենց վերջին փամփուշտները հատցնելէ ետք՝ վճռեր էին անձնատուր ըլլալ : Փարիզէ՞ն էր տրուած հրամանը, Պէյրութէ՞ն թէ Ատանայէն :

Քեմալականները իրենց այս դիւրին եւ անակնկալ յաղթանակէն գինովցած եւ օտար օժանդակութիւններով զօրացած՝ նոր ախրագործութիւններ կը կատարեն Կիլիկիոյ զանազան շրջաններուն մէջ : Ուրֆայի ճամբուն վրայ դաւադրօրէն կը կոտորեն ֆրանսացի զինուորները : Կը գրաւեն Սիսը : Կը յարձակին Այնթապի վրայ : Կը պաշարեն Հաճընը : Կիլիկիան այս քաղաքները հերոսական էջեր կ'աւելցնեն Հայոց ազատագրական պատմութեան վրայ :

Աղէտը կատարեալ կ'ըլլայ, երբ Ֆրանքլէն - Պույեոն՝ յանուն Ֆրանսայի՝ Անգարայի մէջ Մուսթաֆա Քեմալի հետ կնքեց ծանօթ համաձայնագիրը, որուն հետեւանքով հարիւր հազարաւոր Հայեր պարպեցին Կիլիկիան՝ կրկին ձեռք առնելով գաղթականի ցուպը :

Պարպուած է Կիլիկիան : Սակայն երէկի տարագիր Կիլիկեցիները հիւրընկալ երկիրներու քաղաքացի դարձած՝ քառասուն տարիէ ի վեր կը շինցնեն իրենց Նոր հայրենիքը : Նոր Մարաշ, Նոր Ատանա, Նոր Սիս, Նոր Հաճըն եւայլ արուարձաններ կը յաւերժացնեն յիշատակը Կիլիկիոյ պատմական քաղաքներուն :

Իսկ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութիւնը իր հոգեւոր հովանաւորութեան տակ կը պահէ զանոնք :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

ԱՐԱԲ - ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Սուէզի դէպքէն ի վեր (1956), յարաբերական հանդարտութիւն մը կը տիրէր արաբ եւ իսրայէլեան սահմանագլուխին վրայ : Թէեւ երեւութապէս հանդարտ, երկու կողմերն ալ սակայն, տենդոտ պատրաստութիւններ կը տեսնէին, ապագայ զինուորական բախումի մը պարագային յաղթական դուրս գալու մտադրութեամբ : Պատերազմը վերջ չէ գըտած, այլ, ընդհանրապէս ՄԱԿի եւ յատկապէս Միացեալ Նահանգներուն զօրաւոր ճնշումին տակ, երկու կողմերն ալ, յանձնառու եղած են իրենց «պատեանին» մէջ քաշուելու :

Դեռ վերջերս, արեւմտեան լաւատեղեակ շրջանակները կը հաղորդէին թէ Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը զինուելու վրայ է, Խ. Միութեան կողմէ հայթայթուած արդիական զէնքերով (Միկ հալածիչներ, ընդծովեաներ եւայլն) : Իր կարգին՝ Իսրայէլ արեւմտեան երկիրներէն կը գնէ՝ օդանաւեր, ընդծովեաներ, հրասայլեր եւ այլ զինուորական կազմածներ :

Պէտք չէ զարմանալ, ուրեմն, երբ իրերու այս վիճակին մէջ, պարբերաբար բախումներ տեղի կ'ունենան եւ Միջին Արեւելքի արդէն շղագրգիռ մթնոլորտը վերստին վտանգաւոր դառնալու աստիճան կ'ալեկոծի :

Երեք հիմնական խնդիրներ պէտք է վերջնապէս լուծուին :

Ա.— Արաբ գաղթականներու պարագան.— (Շուրջ մէկ միլիոն, անտէր ցրըուած են դրացի երկիրներ) :

Բ.— Սուէզի պաշարումը (Պլոքիւս) : (1909 Մայիս 21ին, Եգիպտոս մերժեց թոյլ տալ Դանիական իւկը թօփթնաւուն որ անցնի Սուէզի ջրանցքէն) :

Գ.— Յորդանան գետին օգտագործումը

Ոռոգելու համար Նեկեւի անջրդի հողերը, Իսրայէլի համար կենսական նշանակութիւն կը ներկայացնէ Յորդանան գետը, որու ջուրերու պաշարով ծրագրած են Նեկեւի անապատը «ծաղկանոցի» մը վերածել : Արաբ երկիրները որոշած են, ամէն գնով, արգելք հանդիսանալ այս ծրագրին իրագործման :

Անդրադառնալով իրերու այս վիճակին,, «Նիւ Եորք Հերըլտ» կը գրէ .— «Սուրիոյ սահմանագլուխին վրայ տեղի ունեցող վերջին դէպքերը, ինչպէս նաեւ Սուէզի Ջրանցքին պաշարումը անխուսափելի չեր են, պատերազմական վիճակի մը, զոր Արաբները, ի գին ամէն բանի կ'ուզեն շարունակել : Ամոքել ախտերը առանց երբեք բուժելու հիւանդութիւնը համարժէք է հիւանդի մը սխալ դեղ տալուն : Քաջալերական չեն ՄԱԿի ձեռք առած կէս - կատար միջոցները, որոնք մինչեւ այժմ ոչ մէկ դրական արդիւնք ցոյց տըւին» : Իբրեւ եզրակացութիւն, ամերիկեան թերթը կ'առաջարկէ .— «Ամէն գնով յաջողցնել խաղաղութիւնը Իսրայէլի եւ Արաբներուն միջեւ» :

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՆ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ

Ինչպէս գրած էինք Գահիրէի մէջ, ութ արաբ երկիրներու (Մարոք, Լիբանան, Յորդանան, Արաբ, Մ. Հանր. Սէուտական Արաբիա, Լիպիա, Եմէն եւ Սուտան) մասնակցութեամբ՝ Արաբական Լիկայի խորհուրդը սկսաւ իր աշխատանքները : Օրակարգի գլխաւոր հարցերն են : Պաղեստին, Յորդանան գետը եւ Ալժերիա : Իրաք եւ Թունուզ մերժած են մասնակցիլ, առարկելով թէ ժողովը Գահիրէի մէջ գումարուած է : Անդրադառնալով լիկայի ժողովին Փարիզի «Լը Մոնտ» թերթի Երուսաղէմի թղթակիցը, հետեւեալը կը գրէ .— «Իսրայէլ ուշի - ուշով կը հետեւի լիկայի ժողովներուն ուր շատ հաւանական է որ սպառնալիքներով եւ պոռոտախօսութիւններով լեցուն որոշումներ տրուին : Օրակարգի հարցերէն երկուքը ուղղակի կապ ունին Իսրայէլի հետ : Յորդանան գետը եւ Պաղեստինի ապագան : Ցամենայն դէպս, ինչ որ ալ ըլլան որոշումները, Իսրայէլ մտադիր է նախաձեռնութիւնը ինք ստանձնելու : Նախարարաց Խորհուրդի վերջին նիստին կարեւոր որոշումներ տրուեցան, որոնք կը մնան գաղտնի : Ըստ լաւատեղեակ շրջանակներու Իսրայէլ կարեւոր քանակութեամբ արդիական զէնքեր պիտի գնէ : Իր կարգին իսրայէլեան Հաարէց թերթը հարց կուտայ թէ սուրիական Թօֆիք

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

Ք. ԿՈՒՇՆԱՐԵԱՆ ՅԱՆԿԱՐԾԱՄԱՀ

Յունուար 25ին Լենինգրատի մէջ յանկարծամահ եղաւ հայ երաժշտագիտութեան տաղանդաւոր եւ մեծագոյն ներկայացուցիչը, Փրոֆ. Քրիստափոր Կուշնարեան :

Փրոֆ. Քրիստափոր Ստեփան Կուշնարեան ծնած է 1890 Յունիս 5ին Սիմֆերոպոլ (Խրիմ) : 1916ին կ'աւարտէ Պետերբուրգի համալսարանին բնական գիտութեանց բաժանումը, իսկ 1925ին՝ նոյն քաղաքին Երաժշտանոցին ստեղծագործական բաժանումը : :

Այնուհետեւ երաժշտական մանկավարժութեան փայլուն գործունէութիւն մը Լենինգրատի, Թիֆլիզի, Տաշքենդի եւ Երեւանի երաժշտանոցներուն մէջ, իբրեւ դասախօս երաժշտական - տեսական առարկաներու (հարմոնի, փոլիֆոնի, անալիզ) եւ քոմփոզիսիոնի : Մանկավարժական իր երկար փորձառութեան վրայ հիմնուելով՝ ստեղծեց բազմաձայնութեան ինքնուրոյն դասընթացք, որ ընդունուած է ամբողջ Խորհրդ. Միութեան երաժշտանոցներուն մէջ, սերունդներ պատրաստելով այսպէս : Իր աշակերտներէն շատեր այսօր դարձած են հռչակաւոր երաժիշտներ :

Կոմփոզիթէօր Կուշնարեանի գրչին կը պատկանին երգեհոնի համար գրուած սոնաթներ, փասակալիաներ ու ֆիւկեր, որոնք տարածուած են Խորհրդ. Միութեան մէջ եւ արտասահման : Նաեւ թաւջութակի սոնաթներ, խմբերգներ հայկական եւ ռուսական ժողովրդական երգերու թեմաներով : Վերջապէս երաժշտութիւն՝ տրամաթիք ներկայացումներու համար :

Մասնաւոր գնահատութեան արժանի է Փրոֆ. Կուշնարեանի գիտական վաստակը : 1944ին, իբրեւ վարիչ Հայաստանի գիտութեանց ակադեմիայի երաժշտութեան բաժնին, ապա արուեստներու պատմութեան եւ տեսաբանութեան, կարեւոր դեր մը կատարեց մասնագէտներու պատրաստութեան ասպարէզին մէջ : Կատարեց նաեւ գիտահետազօտական աշխատանքներ, որոնց իբրեւ արդիւնք տուաւ «Հայկական Մոնոդիկ երաժշտութեան պատմութեան եւ տեսութեան հարցերը» խորագրուած ծաւալուն հատորը : Այս մեծարժէք աշխատութեան մէջ՝ առաջին անգամ ըլլալով տրուած է հայ ժողովրդական երաժշտութեան պատմութիւնը, սկիզբէն (հնագոյն շրջաններէն) մինչեւ մեր օրերը : Այնտեղ տրուած են նաեւ հայ ժողովրդական երաժշտութեան զարգացման օրէնքները, Դաշնաւորման կանոնները, Անդրկովկասի եւ Մերձ. Արեւելքի ժողովուրդներուն երաժշտական մշակոյթի փոխազդեցութիւնները : Հարցերը գիտական խորութեամբ ու ծաւալով ուսումնասիրելու տեսակէտով, այս աշխատութիւնը եզական է ոչ միայն հայ երաժշտութեան, այլ եւ Խորհրդ. Միութեան երաժշտագիտութեան կալուածին մէջ :

Իբրեւ գնահատութիւն իր բարձր արժէքին, փրոֆ. Կուշնարեան ստացած է «վաստակաւոր գործիչի» կոչում ոչ միայն Հայաստանի, այլ եւ Ուզբեկստանի հանրապետութեանց կողմէ : Ստացած է նոյնպէս բազմաթիւ շքանշաններ :

Խոր հմտութեան տէր, երաժշտագէտ Կուշնարեան ճանչցուած էր իբրեւ մեծ հեղինակութիւն ամբողջ Խորհրդ. Միութեան մէջ : Այդ արժանիքին հետ, կը մարմնացնէր նաեւ մարդկային բարձր առաքինութիւնները, վերին աստիճանի սրտցաւ եւ հոգատար ուսուցիչ, բարեկամ եւ խորհրդատու երիտասարդութեան, անկաշառ հայրենասէր, արձանացում բարութեան եւ ազնուութեան, — ահա այս տողերով կ'ողբան իր յիշատակը Հայաստանի մշակոյթի նախարարութիւնը, Հայաստանի արուեստի Ինստիտուտը, Հայաստանի երաժիշտներու Միութեան վարչութիւնը, Երեւանի «Կոմիտաս» անունը կրող պետական երաժշտանոցը : «Սով. Հայաստանի» մէջ (29 Յունուար) հրատարակուած այս մահագրութիւնը կը վերջանայ հետեւեալ տողերով .— «Իր կերպարը յաւէտ անմոռաց պիտի մնայ հայ ժողովուրդին յիշողութեան մէջ»

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ընդհանուր նոր դատախազ նշանակուեցաւ Շմելք : Իր պաշտօնին գըլուխը անցնելուն առթիւ, Շմելք ճառ մը խօսեցաւ յայտարարելով .— «Առանց կիրքի, առանց տկարութեան պատասխանատուները պիտի պատժուին, իսկ անոնք որոնք անգիտակցաբար գործիք դարձան, ներում պիտի ստանան» : Ձերբակալութիւնները եւ խուզարկութիւնները կը շարունակուին : «Էքօ տ'Ալժէ»ի տնօրէնը՝ Ալէն տը Սերինեի բողոքի նամակ մը ղըրկած է «Լը Մոնտ»ին ուր կը յայտնէ թէ անտրամաբանական է իր ձերբակալութիւնը : Պաշտօնի փոփոխութիւններ կատարուած են նաեւ բանակին մէջ (Ֆոր եւ Միրամպօ) : Ձերբակալուած է՝ Սափէն - Լինիյէռ երկրային ջոկատներու նախկին հրամանատարը : 60 հոգի ձերբակալուած են եւ 20 խուզարկութիւններ կատարուած են Ալժէի մէջ :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԿՐՈՆՔԻԻ այցելութենէն օգտուելով, Խրուշչեւ կը շարունակէ խիստ լեզու մը գործածել արեւմուտքի հանդէպ : Շեշտած է ի միջի այլոց թէ «գաղափարները սալամի չեն եւ աշխարհի ամէնէն լաւ բանը մաքարոնին չէ : Խորհրդային վարչապետը եզրակացուցած է . — Մեր դրօշակը կը ծածանի լուսնին վըրայ, սակայն չապացուցանե՞ր թէ ընկերվարականութիւնը կը գերազանցէ դրամատիրութիւնը : Այս յայտարարութիւնները գէշ տպաւորութիւն ձգած են Իտալիոյ մէջ :

ՅՈՒՇԵՐ ԿՑԿՏՈՒՐ, ԿԱՐԴԱ ՀՈՎԻՆ ՏՈՒՐ

Պոլսոյ Պահեստի Սպայից վարժարանի հրջանը աւարտած թեկնածու սպաներուն քուէ քաշել կուտան, իւրաքանչիւրին երթալիք ռազմաճակատը որոշելու համար: Ինծի կը վիճակի Տարտանէլ (Չանաք Գալէ – Արը Պուռնի) ռազմահատուածը :

Անձափարթանձրու կատաղի ճակատամարտերը դեռ նոր վերջացած են Համաձայնական զինուորներուն անփառունակ ու ջախջախիչ պարտութեամբ, զարմանք պատճառելով մինչեւ իսկ Թուրք զինուորին: Ճակատին երկու կողմը յարաբերական հանդարտութիւն կը տիրէ: Կիսաստուերին մէջ զինուոր մը, նեղ ու դարձ-դարձիկ արահետներէ զիս կ'առաջնորդէ խրամներուն մէջ փորուած ու հաստ կոճղերով պատսպարուած նկուղ մը, — մեր հարիւրապետը հրամանատարին կայքն է: Կրակի մկրտութիւնս պիտի կատարեմ այստեղ: Հարիւրապետը քաղաքավարութեամբ կ'ընդունի զիս ու սովորական հարց ու փորձերէն վերջ՝ կը բացատրէ ճակատին կացութիւնը, անոր քննութիւնը ձգելով յաջորդ օրուան :

... Թշնամիին թնդանօթաձգութիւնը սաստկացաւ· մօտալուտ սուինամարտի մը ազդանշա՞նն է արդեօք: Եռուզեռ խրամներուն մէջ: Շուրջս զինուորները — շատերը իրենց շալվարներով եւ լայն գօտիներով — Ալլա՛հ – ալլա՛հ գոչելով ճամազ կ'ընեն: (Հակառակ հրամանատարութեան տուած խիստ հրամաններուն, բազմաթիւ խուզարկութիւններուն եւ գրաւումներուն, այդ շալվարներն ու գօտիները, կարծես հրաշքով, միշտ մէջտեղ կ'ելլէին: Այդ շալվարները մինչեւ Կալեցիա եւ Կարպաթեան լեռները տարին իրենց հետ: Ու, տարօրինակ բան. հայերէն խօսակցութիւն :

— Հիւսէյին օնպաշի, տոպրակդ կախէ: Նետիմ չաւուշ, փալասքադ (փամփշտակալ) առ, եւն.: Պոռազանճի (փողահար) Օհաննէս չաւուշ եւ քանի մը ուրիշ պատուական հայ տղաներ, որ բանակին մէջ մնացեր են տակաւին, կը գուշակեն զարմանքս ու կը բացատրեն թէ՝ մեր կիսազօրաբաժինը կը բաղկանայ Ուրֆացի Թուրքերէ, որոնք բաւական լաւ գիտեն հայերէն լեզուն :

Իմ անփորձ ու դեդեւկոտ քայլերուս գլխաւոր զօրավիգն ու խրախոյսը հանդիսացան այս սքանչելի Հայորդիները : Անոնք կռուի ամենատաք միջոցին իսկ, չես գիտեր ուրկից, փրփրեմ կը գտնէին չոր մածունով օծուած՝ երանութեամբ կը դնէինք մեր պապակած շրթներուն : Այդ օրերուն մանաւանդ, երբ խմելու ջուրն անգամ պերճանք կը համարուէր :

Սակայն իմ ներկայութիւնս եւ հրամայելու ձեւս վիրաւորիչ ու անհաճոյ կը թուէին սատիճանաւոր զինուորներուն : Ինչ, իրենք 15 – 20 տարուան պաշ – չաւուշ, չաւուշ, օնպաշի, կռիւներու մէջ սուտ կամ իրաւ համբաւի տիրացած՝ դպրոցական թփլիկ կեավուրի մը հրամաններո՞ւն ենթարկուին: Խեթիւ կը նային ինծի եւ հրահանգներուս կ'անսան ակամայ: Ոխն ու ատելութիւնը բոյն կը դնեն երկուստեք: Զարմանալի է որ դպրոցական նոր սպաներուն հանդէպ այս անզիջող հոգեվիճակը կը տիրէ նոյն իսկ եւրոպական բանակներու զինուորներուն մէջ, դեռ մինչեւ այսօր: Նետիմ չաւուշի համար մանաւանդ, իմ կակուղ ոսկորներս կը թուին դիւրաբեկ ըլլալ իր կարծրացած մարմնոյն համար ...

Կալիցիա, Զեֆիլանի բլուր: Ռուսերը գրաւած են մեր դիմացի երկաթուղիին կիսակործան կայարանը ու կը սպառնան յարձակիլ մեր վրայ : Գիշերանց պէտք է հետազօտիչ կամաւորներու ջոկատ մը ղրկել, կայարանը օդը հանելու եւ հոն բոյն դրած Ռուսերը մաքրելու համար : Գործողութիւնը ես պիտի կազմակերպեմ: Նետիմի եւ մէկ տասնապետի առաջնորդութեամբ ջոկատը՝ ռումբերով զինուած եւ փորի վրայ սողալով պիտի մեկնի կայարան, ուր պիտի սպասեն մեր պայմանական ազդանշանին: Հրամանը կը հաղորդեմ իրեն: Նետիմ կ'ապշի, կը գայրանայ, յետոյ կը պաղատի: Հրաման է, խուսափում չկայ: Հինգ վայրկեան վերջ պայթիւն մը եւ գոռում գոչում մը ազդարար կը սաւառնի խաւարին մէջ: Նետիմ սողացած ատեն ռումբը պայթած էր եւ կտոր կտոր եղած՝ իր իսկ ռումբով: Կատաղի հրացանաձգութիւն մը սկսաւ թշնամի դիրքերէն: Արշաւանքը ձախողած էր, բայց «բարեկամս» ալ եօթներորդ երկինք չուած էր:

Արը Պռունի ճակատ: Իբրեւ հետեւանք անքնութեան, աղտեղութեան ու անբաւարար սնունդին՝ բանակին մէջ ծայր տուած էր տիզանթերիի (փորհարութիւն) համաճարակ մը: Ես ալ վարակուեցայ :

Թուրք զինուորին սնունդը կը բաղկանար գլխաւորաբար անխուսափելի ալամաճ չորպասը է, չոր ու որդնոտած բակլայէ եւ լուբիայէ : Քիչ անգամ միս կը տրուէր իրենց: Հետեւանք՝ սքոռպիթը (լնտահարութիւն) եւ հաւկուրութիւն : Քիչ չէր թիւը զինուորներուն որոնք հաւկուրութիւն պատրուակելով կ'ուզէին խուսափիլ գիշերային արշաւանքներէն : Սկիզբները չէինք հաւատար անոնց, սակայն երբ բժիշկները ստուգեցին անոր իրականութիւնը, սկսանք զանոնք գործածել իբրեւ լրաբեր, սպասաւոր, խոհարար: Ես ալ մօտս առի հաւկուր փոքրիկ զինուոր մը որպէս սպասաւոր, որ միաժամանակ լաւ խոհարար դուրս եկաւ : Գիշերները ընդոստ կ'արթննար ու անհանգիստ շարժումներով կը սկսէր լալ, սակայն սրտանց կապուած էր ինծի. թերեւս մանաւանդ անոր համար, որ կ'օգտուէր իմ կերակուրներէն:

Ճակատի վերին հրամանատարութիւնը (Մուսթաֆա Քեմալ պէյ, յետագային Աթաթիւրք), շրջաբերականով մը, ուղղուած սպաներուն, կը հրահանգէր եւրոպական եւ այլ լեզու գիտցողներուն՝ դիմել հրամանատարութեան, բանակատեղին մէջ իբրեւ թարգման ծառայելու համար: Չեմ ուզեր փախցնել պատեհութիւնը եւ գրաւոր կը դիմեմ հարիւրապետիս, որ երկար ձգձգումներէ վերջ՝ կը յօժարի վաւերացնել զայն: Հիւանդութիւնս կը ծանրանայ ու ես հիւծած, քայքայուած վիճակ մը ունիմ: Պարենաւորման յատուկ կառքով մը կը փոխադրուիմ կրակի գիծէն հեռու Աքպաշի ռէյար (հրջում) հիւանդանոցը. — Ծառի ճիւղերով եւ տերեւներով հիւսուած ընդարձակ կայք մը: Կատարեալ ցուցադրութիւն թշուառութեան, յուսահատութեան, աղտեղութեան եւ մասամբ նորին: Անդամահատուած վիրաւորներուն աղեխարշ ճիչերը կը բզկտեն հիւանդներուն արդէն իսկ անջիղ սրտերը : Անոնցմէ շատերը բնական պէտքի ատեն իսկ կը փչէին իրենց շունչերը: Օրական հարիւրաւոր մարդ կը մեռնէր այստեղ :

Ջուր հայթայթելու խնդիրն ալ մղձաւանջ էր դարձած : Ամբողջ հրջանի միակ աղբիւրը կը գտնուէր Աքպաշի ճամբուն վրայ. երկու խոշոր ծորակներով աղբիւր մը: Քանի մը հարիւր հազար զինուորին աչքերը յառած էին այդ արձանաձեւ կառոյցքին՝ ուրկէ հոսող հեղուկը անդիտակցաբար եւ անխտրաբար կեանք պիտի պարգեւէր բոլորին: Ջուրի փոխադրութիւնը կը կատարուէր առտու եւ իրկուն, որոշեալ ժամերուն: Ջորիներու եւ էշերու կարաւանը պարապ տիկերով բարձուած՝ աղմկալից եւ պատկերալից հայհոյանքներով եւ կռիւներով ջուրով լեցուելէ ետք, հազիւ կը սկսէր շարժիլ, երբ անգլիական չորս օդանաւեր (միշտ նոյն չորսը), յանկարծ կը ցցուէին անոնց գլխուն վերեւ, վար թափելով սրածայր երկար գամերու կարկուտ մը: Ու ահա այնքան չարչարանքով ու կռիւներով ճարուած հեղուկն պայթած տիկերէն դուրս կը ժայթքէր, փ՛շթ, փ՛շթ, փ՛շթ:

Առտու մը հիւանդանոցին մէջ քովս եկաւ պարթեւահասակ բժիշկ մը : Հիւանդապահները յարգանքով մէկ կողմ քաշուեցան : Զիս քննելէ վերջ հայերէն լեզուով ըսաւ թէ կ'ուզէ զիս Պոլիս հիւանդանոց ղրկել, այնտեղ բուժումս շարունակելու համար: Հիւանդանոցին բժշկապետն էր, Հազարապետ Տոքթ. Կարապետ (կարծեմ Հազարապետեան): Բայց ես չեմ ուզեր մեկնիլ այստեղէն. կ'առարկեմ թէ խնդրագիր տուած եմ բանակատեղին, թարգմանի պաշտօն մը ստանձնելու համար : Ազնիւ բժշկապետը կը զարմանայ այս մերժումիս համար, ու կը ստիպէ մեկնիլ ամէն գնով, «այստեղ կը մեռնիս» կ'ըսէ :

Թոյլ տուէք այստեղ, իբրեւ արդարութեան պարտք, հրապարակով յայտնել թէ հայ եւ յոյն բժիշկները անձնուրա՛ց խնամքն ու հոգածութիւնը ցոյց կուտային հանդէպ հայ զինուորներուն :

Կիւլ Նեհալ «Կարմիր Մահիկ»ի նաւը կը սուրայ դէպի Պոլիս, լեցուն վիրաւոր եւ հիւանդ զինուորներով: Նաւուն մէջ անկիւն մը ծուարած եմ, խօսելու իսկ անկարող: Իրարանցում մը: Սպաներէն մէկը զիս կը մատնանշէ. — Սա անկիւնի էֆէնտին կը խօսի ատոնց լեզուն: Գրեթէ բռնի կը վերցնեն զիս պառկած տեղէս ու կը տեղաւորեն երկու անգլիացի զինուորներու մօտ: Եօթը գերիներ են, երկուքը Անգլիացի, հինգը Ֆրանսացի: Իրենց վիրաւոր ու խուսափուխական վիճակէն ձերբազատելու համար անմիջապէս կը յայտնեմ ինքնութիւնս. — Հայ եմ, կ'ըսեմ, եւ քրիստոնեայ: Անգլիացիները կ'ոգեւորուին, կը սկսին բացուիլ: Բայց մէկը շատ տկար է, չափազանց գունատ, քայքայուած առողջութեամբ : Կը պատմեն իրենց Ոդիսականը :

Թուրքերը գրաւած են ինչ որ իրենց վրայ ունէին, — հագուստ, կօշիկ, նամակներ, դրամ : Ցոյց կուտան իրենց Թուրք զինուորի պատառուտուն համազգեստն ու կօշիկները, զորս իրենց տուեր է Աքպաշի մէջ հայ բժիշկ մը եւ հաճոյքով կ'իմանամ, որ այդ մարդասէր բժիշկը իմ հայրենակից Տոքթ. Սամուէլեան է եղեր :

Թուրք սպաները գերի զինուորներէն գրաւած գեղեցիկ առարկաները մի առ մի ցոյց կուտան: — Այս գօտին ձերն է, այս ջրամանը ձերն է. աս ձերն է, ... ձերն է ...: Անգլիացի գրեթէ կիսամեռ զինուորը դեդեւելով կը կանգնի շրջանակին մէջ, եւ իր կիսախուփ աչքերը խորխորէն բացած՝ ձեռքը բռնած պատառատուն Թրքական կօշիկը ցոյց տալով անդենական ձայնով մը կը գոչէ. — Տhիս իզ եուրս (աս ալ ձերն է): Ու գզգալով կ'իյնայ տախտակամածին վրայ: Նուաղած էր:

ՇԱՐԱՑ

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՑՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

"ԽԱՐԲԵՐԴ ԵՒ ԱՆՈՐ ՈՍԿԵՂԷՆ ԴԱՇՏԸ" (1)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Առաջին իսկ տողերով աւելի յստակ չէր կրնար պատկերացնել գերման Թրքանպաստ եւ Հայութեան համար աննպաստ քաղաքականութիւնը, հետեւեալ պարբերութիւնով. —

«Պիզմարքի աշակերտները Հայոց հանդէպ աւելի անգութ գտնուեցան: 1895 — 1896ի կոտորածներէն քիչ ետք Պոլիս ապրող, լաւատեղեակ Գերման անձնաւորութիւն մը գրած է — «Ճակատագրական էր որ Թուրքիա եկող Գերմանացիներու մեծամասնութիւնը նաեւ անպաշտօն մարդիկ, կը ցուցադրէին ինքզինքնին որպէս եռանդուն բարեկամներ Իսլամի եւ մորթող Թուրքերու եւ կը գերազանցէին Թուրքերը իրենց ունեցած թշնամական ոգիով հանդէպ Հայերու: Ես լաւ գիտեմ որ Գերման պետական մարդիկ հայասիրութիւնը որպէս ապուշ զգայութիւն կը նշանակէին, մարդասպանին հետ բարե-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

★

Չինքը անմիջական շրջապատով հաւատարիմները կ'ըլլան իր սիրականը՝ Եոնկ Լուն, որուն հետ կը շարունակէ վայելել հեշտանքի օրեր, եւ իր ներքինապետը՝ Նկան Թայը, որուն հանդէպ մասնաւոր համակրանք մը ունի: Այս վերջինը, արդարեւ, հետզհետէ զօրաւոր ազդեցութիւն կը գործէ կայսրուհիին վրայ եւ փարադոյրին ետեւէն գրեթէ միշտ ուժը եւ խորհրդատուն կը դառնայ անոր բոլոր ձեռնարկներուն :

Իշխան Քունկ, սակայն, հետզհետէ կը սկսի ընդվզիլ ներքինապետին յոխորտալից կեցուածքէն եւ դիմելով միւս կայսրուհիին՝ Ցէօ Նկանի, որ մեկուսացած եւ բոլոր քաղաքական գործերէն քաշուած կ'ապրէր Արեւելեան Պալատին մէջ, կը համոզէ զայն որ միասին ստորագրեն հրամանագիր մը ուղղուած Շանթունկի նահանգին կառավարիչին, ներքինապետին այդ նահանգը կատարելիք շուտափոյթ մէկ այցելութեան առընչութեամբ:

Հեզահամբոյր ու բարի կայսրուհին Ցէ Նկան նախ կը մերժէ մասնակից ըլլալ այդ կարգի մեքենայութեան մը, եւ սակայն, քանի ականջալուր կ'ըլլայ իշխան Քունկի բացատրութիւններուն, այնքան կը համոզուի եւ հուսկ ապա կը ստորագրէ :

×

Կայսերական Ջրանցքին հեզասահ ջուրերուն վրայէն, հարուստ ու ճոխ կերպով կահաւորուած առագաստանաւ մը, յուշիկ կը յառաջանայ դէպի Շանթունկի նահանգը :

Ներքինապետը, շրջապատուած երիտասարդ մանկլաւիկներով եւ յոյժ գեղանի պարուհիներով, յուլօրէն ընկողմանած է առագաստանաւին կեդրոնը կանգնած մահիճի մը վրայ, որուն չորս բոլորը զետեղուած են թանկագին բարձեր, նրբաճաշակ գորգեր եւ հազուագիւտ կերպասներ :

Երբ առագաստանաւը կը մօտենայ Շանթունկ նահանգի մայրաքաղաքին, յանկարծ, հանդիպակաց քարափին վրայ հաւաքուած կառավարական զինուորները կը հրամայեն նաւավարներուն որ կանգ առնեն եւ այլեւս չյառաջանան :

Ներքինապետը յանկարծակիի եկած եւ սրտնեղած, քարափին վրայ շարուած զինուորներու զօրավարին ուղղելով իր խօսքը, պոռաց .

— Կայսերական դրօշակը կը ծածանի այս առագաստանաւին վրայ: Ի՞նչ իրաւունքով կը յանդգնիք մեր վեհափառ կայսրուհիին՝ Ցէօ Հիւի պատգամաբերին ճամբորդութեան արգելք հանդիսանալ :

Ներքինապետ Նկան Թէ Հայի կողմէ այսպէս խստօրէն հարցապնդուած զօրավարը չպատասխանեց եւ անձայն լուռ յառաջանալով մօտեցաւ առագաստանաւին սանդուխներուն եւ սկսաւ յուլօրէն բարձրանալ դէպի նաւը, որ արդէն անշարժացած վիճակի մը մէջ էր :

Երբ զօրավարը ներկայացաւ Նկան Թէ Հայի, այս վերջինը իսկոյն հանեց իր ծոցէն հրովարտակ մը եւ զայն ներկայացնելով զօրավարին, ըսաւ .

— Ահաւասիկ իմ առաքելութեանս հրովարտակը, ստորագրուած խնամակալ կայսրուհիին կողմէ

Զօրավարը, առանց նոյնիսկ այդ հրովարտակին վրայ աչք մը նետելու հաճութիւնն ունենալու սառն ու անտարբեր պատասխանեց. ես գործ չունիմ ձեր հրովարտակին հետ : Ինծի հրամայուած է ձեզ առաջնորդել այս նահանգին կառավարիչ նորին վսեմութիւն Թինկ Փաօ Չէնի մօտ: Կը խնդրեմ, ուրեմն, որ հաճիք հետեւիլ ինծի: Այսքան միայն կրնամ ըսել ձեզի :

Նկան Թէ Հայ մասամբ ապահովուած, դուրս եկաւ առագաստանաւէն եւ բարձրացաւ իրեն համար բերուած եւ շքեղօրէն կահաւորուած պատգարակի մը մէջ, որ կը սպասէր քանի մը քայլ անդին: Ներքինապետը կը խորհէր թէ՝ այդ նահանգին հզօր կառավարիչը անպայման ցանկութիւններ ունեցած շուտափոյթ կերպով իր յարգանքները մատուցանելու Ցէօ Հիւ կայսրուհիին սիրելի ու հաւատարիմ պաշտօնատարին :

Արդարեւ, երբ Նկան Թէ Հայ հասաւ կառավարիչին պալատը, տեսաւ այս վերջինը որ պալատին դարպասին վրայ իրեն կը սպասէր, զգեցած պաշտօնական ընդունելութեանց օրերու իր ամենաշքեղ հանդերձանքը եւ շրջապատուած իր սպաներու շքախումբով :

Սովորական ողջոյնի արարողութիւններէն ետք, կառավարիչը Նկան Թէ Հայ առաջնորդեց պատուոյ դահլիճը, նստեցուց զայն բազկաթոռի մը վրայ եւ պատուիրեց որ իսկոյն թէյ մատուցանեն :

Երկու մարդիկը քանի մը խօսք փոխանակեցին, ապա Թինկ Փաօ Չէն (որ երկար ատենէ ի վեր վստահելի մէկ բարեկամն ու գործակիցն էր իշխան Քունկի) դարակէն դուրս քաշեց կայսերական հրովարտակ մը՝ ստորագրուած խնամակալութեան երկու անդամներէն՝ իշխան Քունկէ եւ կայսրուհի Ցէօ Նկանէ, զայն կարդաց ներքինապետին :

Առաջին բառերէն իսկ, Նկան Թէ Հայ գունատեցաւ :

(14 Շար.)

կամութիւնը՝ ընդհակառակն կը գովա – բանէին որպէս քաղաքական իմաստու – թիւն (տես էջ 50 – 51, Փ. Ռօրպախ, Արթին մէնիըն): Այդ կարծեցեալ քաղաքական իմաստութիւնն էր որ չարժեց Պոլսոյ Գերմանական դեսպանատունը մեծ հոտոտոտ բածի առէն ամուր փակելու իր դռները, զայն բախող արիւնլուայ հայ փախստա – կաններուն առջեւ»: Ճիշդ այդ օրերուն էր, որ ինչպէս արդէն ծանօթ է, Տօքթ. Լեփսիուս Պոլիս կուգար, եւ յուսահատ կը վերադառնար Գերմանիա, հրատարա – կելու համար «Հայ ժողովուրդին երթը դէպի մահ» անունով հատորը, մէկ մէկ օրինակ ղրկելով բոլոր թերթերուն, ե – րեսփոխաններուն եւ եկեղեցականներուն:

Այս ընդհանուր քաղաքականութեան եւ գործելակերպին հետեւեցան նաեւ Պոլ – սէն հեռու գտնուող կեդրոններու մէջ գործող Գերմանները, ինչպէս մխիոնար Ե. Էման՝ Խարբերդի մէջ:

Ի՞նչ ամբաստանութիւններ եղած էին այս անձին դէմ — 1. — Ան մերժած է ընդունիլ իր շէնքերէն ներս ապաստանիլ փորձող Հայերը, նոյնիսկ իր որբերէն շատերը:

2. — Շատ մը տեղեր, գիւղեր այցե – լած, խօսած է եւ քարոզած որ Հայերը իրենց զէնքերը յանձնեն:

3. — Ամէնէն ծանրակշիռը այն է, թէ Ե. Էման Հայոց տարագրութիւնը կազ – մակերպող Թուրքերու ժողովներուն մաս – նակցելով, խորհրդատու եղած է:

Փրոֆ. Գ. Մ. Խայիկեան կը ջանայ հերքել այս ամբաստանութիւնները, մէջ բերելով Ե. Էմանի Պոլսոյ Գերման դես – պան Վանկընհայմի ղրկած նամակն ու հեռագիրները, որոնք որեւէ արդիւնք մը չեն տար, եւ Խարբերդի Հայութիւնն ալ կ'աքսորուի:

Վերջացնելէ առաջ քանի մը դիտողու – թիւններ ունինք, առանց մանրամասնու – թիւններու մէջ մտնելու:

Հատորը նուազ ստուար պիտի ըլլար, եթէ ամէն մէկ գրողէ գրական էջ մը չարտատպուէր: Եթէ առնուած էջերը Խարբերդի նուիրուած ըլլային, հասկնա – լի էր: Ներկայ ձեւին մէջ գրական ժողո – վածուի մը երեւոյթը առած է:

Բազմաթիւ գրողներ, որոնք Խարբերդ – ցի չեն, պէտք չէր առնել այս հատորին մէջ Թուրքէն Որբերեան Մալաթիացի է: Եթէ Մալաթիան Խարբերդի նահանգին կը պատկանի, Ակն ալ նմանապէս, բայց այս վերջին գաւառէն ոեւէ գրողի մը յիշա – տակութիւնը չկայ:

Պատկ Ծ. Վ. Տէր Խորէնեան, Խար – բերդի վերջին առաջնորդը, Խարբերդցի չէ: Երուանդ Սրմաքէշխանլեան (Երու – խան) Պոլսոյ Խասգիւղ թաղին մէջ ծնած է, իբրեւ վերջին տեսուչը Մէզիրէի կեդ – րոնական վարժարանին, Խարբերդի սե – փականութիւնը չէ: Այդ պարագային ին – չո՞ւ մոռնալ ուրիշ տեսուչներ, ինչպէս Տուրսունեան (Տրապիզոնցի), Դ. Խաչ – կոնց (Պոլսեցի – Արաբկիրցի): Վարդան Քհնյ. Արսլանեան ծնած է Ճկնայ Բինկ – եան գիւղը, բայց իր կենսագրութիւնը կը գտնենք այս հատորին մէջ: Նոյն ձեւով պէտք է տրուէր նաեւ Գ. Եպիսկ. Արս – լանեանի կենսագրութիւնը: Պատ. Վար – դան Պ. Ամիրխանեան, Եփրատ Գօլէճը աւարտած է, ինչպէս շատերը, բայց Խարբերդցի չէ: Նշան Պէկեան ծնած է Գարահիսար, Փրոֆ. Մկրտիչ Որբերեան՝ Մալաթիա: Խորէն Մ. Անդրէասեան Տիգ – րանակերտցի է, իսկ Հայկ Ա. Արամեան՝ Զէյթունցի:

Հատորին մէջ փնտռեցի մեծին ու պըզ – տիկին ծանօթ ու սիրելի աչազուրկ Պատ – ուելիին յիշատակութիւնը: Դժբախտա – բար չգտայ: Սերունդներ եկեր անցեր են, եւ Մէզիրէի եկեղեցիին դասը կանգնած տեսեր են այս հրաշք պատուելին, որ Ս. Գիրքը, Աւետարանները, շարականները բոլորը գոցկ'արտասանէր ու կ'երգէր, երբ քահանաներէն առաջ եկեղեցին, իր տե – ղն էր:

Պզտիկ դիտողութիւն մըն ալ հեղինա – կին՝ Պ. Վահէ Հայկին: Զինքը կը ճանչ – նանք իբրեւ հեղինակը «Հայրենի Ծխան»– ներու հինգ հատորներուն, «Հազար հինգ հարիւրամեակ Վարդանանց պատերազ – մին» անգլերէն եւ հայերէն եւ ուրիշ գործերուն: Հրատարակելի ունի տակա – ւին բազմաթիւ գործեր: Այս բոլորին յի – շատակութիւնը կը գտնենք հատորին վերջը: Լաւ: Ինչո՞ւ սակայն անգամ մըն ալ յիշատակութիւնը ճիշդ առաջին էջին վրայ, հեղինակի անունին տակը: Աննա – խընթաց չէ՞ք գտներ նման երեւոյթ մը: Որեւէ տիտղոս կ'ընկերանայ հեղինակի մը անուան, բայց իր բոլոր գործերուն յի – շատակութիւնը, Ֆրանսերէնով ու անգ – լերէնով, նորութիւն մըն է, զոր չեմ կը – նար որեւէ բառով որակել: Սակայն շնոր – հաւորելի է հատորին մեկենասը: Ու – րեմն տակաւին կան մարդիկ որ ամիրա – ներուն գեղեցիկ աւանդութիւնը կը շա – րունակեն: Մխիթարական է իրաւ որ:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄՏԱՀՈԳԻՉ ԵՐԵՒՈՅԹ ՄԸ

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Օրուան ամենակարեւոր հարցերէն մէ – կըն է անգրագիտութիւնը, որ կը տիրէ աշխարհի բազմաթիւ մասերուն մէջ:

ՄԱԿը, ինչպէս ծանօթ է, 12 տարիէ ի վեր ունի ուսումը տարածելու աշխատող յատուկ կազմակերպութիւն մը, որ կը կոչուի «ԻՒՆԵՍՔՕ»: Հակառակ յոյժ գովելի գործունէութեան եւ ծախսուած մեծամեծ գումարներուն, տակաւին աշ – խարհի վրայ կ'ապրին շուրջ մէկ միլիառ չափահաս անգրագէտներ եւ 250 միլիոն անգրագէտ մանուկներ:

Նման կացութեան մը մտահոգիչ նկա – րագիրը կուգայ անկէ, որ կարդալ գիտ – նալը քաղաքակրթութեան կարեւոր ազ – դակ մըն է, որմէ զրկուած կը մնայ մարդկութեան գրեթէ կէսը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԻՒՆԵՍՔՕՅԻ ՄԱՍԻՆ

ՄԱԿի այն մասնաճիւղը, որ կը պայ – քարի անգրագիտութեան դէմ, ստեղ – ծուեցաւ 1946 Նոյեմբերին, երբ քսան պետութիւններու ներկայացուցիչներ հա – մաձայնեցան անոր նպատակներուն շուրջ:

Ցետագային այս կազմակերպութեան անդամներուն թիւը արագարար բարձրա – ցաւ, հասնելու համար 75ի: Այս բոլոր պետութիւնները տնտեսական օժանդա – կութիւն կ'ընձեռեն, իրենց կարողութեան համաձայն, որպէսզի ԻՒՆԵՍՔՕն իր բա – րերար ազդեցութիւնը տարածէ աշխարհի յետամնաց շրջաններուն մէջ:

ԻՒՆԵՍՔՕ ունի յատուկ շքեղ պալատ մը, Նիւ Եորքի մէջ: Անոր մէջ կը պաշ – տօնավարեն շուրջ 900 հոգի, զանազան Ազգերէ: Պալատին յարկաբաժիններուն մէջ ցուցադրուած են այլազան Ազգերու մշակոյթին վերաբերեալ գրութիւններ ու առարկաներ:

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԶԱՆԱԶԱՆ ՑԱՄԱՔԱՄԱՍԵՐՈՒ ՎՐԱՅ

Թերեւս զարմանք ազդէ ոմանց, նման մեծղի հաստատութեան մը գոյութիւնը եւ անոր անբաւարարութիւնը հսկայ գոր – ծին դիմաց:

Ստուգիւ, շատ մարդիկ հպարտ են ա – տոմի այս դարով, եւ իրազեկ չեն որ մարդկութեան 45 – 55 առ հարիւրը տա – կաւին կարդալ անգամ չի գիտեր:

Պէտք է ըսել որ անգրագիտութիւնը բոլորովին տարբեր համեմատութիւններ ունի այլազան ցամաքամասերու եւ եր – կիրներու մէջ:

Ափրիկէի մէջ, ընդհանուր բնակչու – թեան 75 – 85 առ հարիւրը անգրագէտ է:

Ասիոյ մէջ, Խորհրդ. Միութիւնը մէկ – դի դնելով, անգրագիտութիւնը կը պատէ բնակչութեան 65 – 75 առ հարիւրը:

Հարաւային Ամերիկայի մէջ, անգրա – գէտները կը կազմեն բնակչութեան շուրջ 40 – 50 առ հարիւրը:

Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Ովկիանիոյ մէջ, բնակչութեան հազիւ 10 – 15 առ հարիւրը անգրագէտ է: Եւրոպայի մէջ, միայն 5 – 10 առ հարիւրը:

ԱՅԼԱԶԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐ

Մեր նիւթին առընչութեամբ կարելի է աշխարհը բաժնել զանազան շրջաններու: Կան երկիրներ, որոնք երկար ատենէ ի վեր կը ճանչնան ուսումի առաւելութիւն – ները, եւ կան ուրիշներ, որոնց բնակ – չութեան մեծ մասը տակաւին գիր չի ճանչնար:

Այս վերջին կարգին կը պատկանին առ հասարակ «գունաւոր» կոչուած ազգերը, որոնց բնակած տարածութիւնը աշխարհի կէսէն աւելին կը գրաւէ:

Սակայն այս երկիրներուն մէջ անգրա – գիտութիւնը միօրինակ կերպով չի տի – րեր. այսպէս, քաղաքներու մէջ ուսեալ մարդոց թիւը շատ աւելի է. առ հասա – րակ կիները աւելի մեծ համեմատու – թեամբ զուրկ են ուսումէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԻՆԱԿՆԵՐ

Աշխարհիս ամէնէն անգրագէտ ժողո – վուրդները կը բնակին Մոզամպիքա, անգլիական Սոմալիա եւ պորդուգալեան Կինէ, ժողովուրդին 99 առ հարիւրը կարդալ չի գիտեր:

Եւրոպայի մէջ քսան միլիոն անգրա – գէտ մարդիկ կան. ատոնց մեծ մասը կը բնակի հարաւային երկիրներուն մէջ:

Սպանիոյ մէջ, 1900ին, ժողովուրդին 58 առ հարիւրը, անգրագէտ էր. 1950ին, այդ համեմատութիւնը իջած էր 17 առ հարիւրի:

Ֆրանսայի մէջ, 14 տարեկանէն վեր ե – ղողներուն միայն 3,6 առ հարիւրը ան – գրագէտ է: Այս համեմատութիւնը քիչ մը աւելի բարձր է Միացեալ Նահանգներուն համեմատութենէն

Յունաստանի մէջ, ժողովուրդին 26 առ հարիւրը անգրագէտ է, մինչ Իտալիոյ մէջ, համեմատութիւնը 14,4 առ հարիւր էր 1951ին: Դարուս սկիզբը, Իտալացի – ներուն յիսուն առ հարիւրը կարդալ չէր գիտեր:

1951ին, Հնդկաստանի մէջ կային 174 միլիոն անգրագէտներ, ինչ որ կը ներ – կայացնէր ամբողջ բնակչութեան ութ – սուն առ հարիւրը:

Անգրագիտութեան մեծագոյն զոհերը փոքրիկներ են, որոնցմէ 250 միլիոնը, ապուտիքներու եւ արբանեակներու այս դարուն մէջ, զուրկ են դպրոց յաճախե – լու կարելիութենէն:

ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Պէտք է սակայն ուրախութեամբ դի – տել՝ որ ԻՒՆԵՍՔՕՅի աշխատանքը շատ մեծ արդիւնքներ յառաջացուցած է եւ կարելի է ըսել որ մօտալուտ է անգրա – գիտութեան վերջնական պարտութեան ժամը:

Այլազան գերարդիական միջոցներ կը գործածուին ուսումը տարածելու հա – մար՝ ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ եւ սի – նեմա:

ԻՒՆԵՍՔՕՅի մեծ աջակիցներն են Կա – թողիկէ առաքելութիւնները, որոնք մի – լիոնաւոր անգրագէտներու կը ջամբեն ուսում եւ բարոյական դաստիարակու – թիւն: Պարծանք մըն է մեզի համար, որ անոնց գերագոյն ղեկավարն է Կարդ. Ա – ղաճանեան:

Քաղեց՝ ՎԱՐԴԱՆ Վ. ԹԷՔԷԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (125)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մ Ո Ւ Ո Ր Ո Ւ Մ Ը

Գ.

Հետեւապէս, իր շրջանա – կին մէջ բուռն հետաքրքրութիւն մը կար զինքը վերջապէս տեսնելու այդ երեւա – կայական հուրիին հետ, որուն շնորհնե – րուն գրուատիքը կ'ընէր անհուն շաղ – փաղփանքով, ալքոլի շոգիներուն մէջ մտամոլոր, կիրքէն բռնկած:

— Պիտի տեսնէք, կը բացագանչէր, բազուկները օդին մէջ շարժելէն դէպի այն ուղղութեամբ ուր հաւանօրէն կ'ապ – րէր այդ փառաւորուած գեղեցկութիւնը:

— Սակայն ե՞րբ պիտի տեսնենք:

— Պիտի տեսնէք, պիտի տեսնէք, կը պոռար ան նորէն:

Եւ երբ թէ ուզելով մաքրագործուիլ այն ապականութենէն որուն մէջ կ'ապրէր ինք ու իր ընկերներն ալ, գաղափարական սիրոյ ծառացումով, այպանանքներ կ'արձակէր անոնց երեսին, սպառնական շեշտով մը.

— Լըրճուկ բող մը չկարծէք, ծօ, կ'ա – ղաղակէր. մաքուր հրեշտակ մըն է ան, անբիծ տատրակ մը, որուն դպչելու իսկ արժանի չէք, որուն անունը բերաննիդ իսկ չէք կրնար առնել ... ես արժանի եմ անոր, ես...՛ թուհ, սա բողերը ...

Եւ կը թքնէր, թքնէր, զզուանքի, նող – կանքի ծամածռումներով, զայրացնելով իր բարեկամները, որոնք փոխարինուիլ կ'ուզէին՝ այդ փառաբանուած հուրիին գոյութիւնը կասկածի ենթարկելով:

— Նայինք կ՞այ աս տատրակը:

— Հը հը, կը մըլտար կեղծ տոքթորը, գլխի խորհրդաւոր ճօճումներով, պիտի տեսնէք, պիտի տեսնէք:

Երկարաշունչ կերպով, այդ ախտաւոր շրջանակին մէջ իր հովուերգած էակին հետ յաղթական մուտք մը ընելու գործը կը պատրաստէր հիմա, ջախջախելու հա – մար իր ընկերները, որոնք ալ սկսած էին հաւատ չընծայել իր պոռոտախօսութիւն – ներուն, շատ լսած ըլլալով ատանկ պատ – մութիւններ, առասպելական ու անկարե – լի: Իր կարդացած վէպերուն ազդեցու – թեանը տակ, ամիրային թոռը իր գո – հացումը կը ստնար նմանօրինակ սիրային արկածներու հերոսը նկատելով պահ մը ինքզինքը՝ համոզուած ու անկեղծ շեշ – տերով բորբոքուելով, յուզուելով, պատմելով զանոնք իր բարեկամներուն, որոնք յաջողած ըլլալով դիպուածաւ կամ մասնաւորապէս ստուգել ատոնց ու – նայնութիւնը, կը յամառէին չհաւատալ հիմա այս նոր սիրերգութեան:

Բայց երիտասարդը՝ անոնց այս յամա – ռութենէն աւելի գոհ կը մնար, այդ ան – պատուիչ թերահաւատութիւնը յաղթա – կանօրէն եւ վերջնականապէս ջախջախե – լու անայլայլ ապահովութեամբ լեցուած:

Եւ մօտաւոր ապագայի մը՝ իր սկսելիք նոր եւ յուզումնալից կեանքին բերմամբը բացառիկ ծախսերու հարկաւորութիւնը նախատեսելով, տոքթորը միտքը դրաւ չգոհանալ ամսական հինգ ոսկի թոշա – կով զոր մայրը սահմանած էր իրեն: Ներկայ կամ ապագայ դրութեան մէջ ի – րեն առնուազն ամիսը տասնըհինգ ոսկի պէտք էր՝ իր պատրաստած ծրագիրը գործադրելու համար համեստօրէն: Հա – մեստօրէն, այո, որովհետեւ իր երազած սիրային հերոսները այդ կեանքը ապրե – լու համար աւելի նետած էին ոսկին, մինչդեռ ինք հաշուելով պիտի ծախսէր, ինք, Մարկոս ամիրային թոռը, որ ափ – սոս, պիտի կրնար այդ մեծ կենցաղա – սէրներու կեանքը ապրիլ հիմա, եթէ ա – ղէտ մը ամէն բան յեղաշրջած չըլլար ժա – մանակին:

Շատ դժուար չեղաւ իրեն համոզելու մայրը որ այնուհետեւ կալուածներուն գործերը բոլորովին իրեն յանձնուէին, եւ ինք ուզածին պէս տնօրինէր ամէն բան, ճամբայ տալով Բարթող աղային, որուն վրայ արդէն մեծ կասկածներ կը ծանրանային:

Ամիրային աղջիկը, որուն միտքը հետ – զհետէ կազմախօսական ընդարմացման մը կ'ենթարկուէր եւ հլու խաղալիք մը կը դառնար զինքը շրջապատողներուն ձեռքը, ան որ յամառ ու աննուաճ տի – րապետող մը եղած էր ատենօք, ոեւէ ընդդիմութիւն ցոյց չտուաւ:

— Ամէն բան ուզածիդ պէս ըրէ, զա – ւակս, ըսաւ ան՝ Մարկոսեան գերդաստա – նին ճակատագիրը այդ յիմարին ձեռքը դնելով:

Եղերական եւ հետաքրքրաշարժ եղաւ այն տեսարանը, ուր մեր չիլ մսագործը — Կատարինէին եւ ագթաղինէին հայրի – կը — առաջիկայ առթիւ ապարանք գա – լուն՝ տոքթորին խուցը առաջնորդուե – ցաւ, լսելու համար այն նոր կարգադրու – թիւնը, որուն համեմատ իր գործակա – տարի երկարամեայ պաշտօնէն վար կ'իյ – նար Բարթող աղա:

— Բարթող աղա, ըսաւ, նոյնիսկ քիչ մը սպառնական շեշտով մը, անոր պառ – ուած ունդեղջիւրի կիռադէմքը դիտելէն, սա մեր ախարէթներուն խոնթրաթները, թուղթերը, բանլիքները, ինչ որ վեր – ջապէս կայ շուտ մը գնա բեր ինծի, պէտք է, շուտ ...

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

գիւղին վրայ Իսրայէլի պատժական ար-շաւանքը նոր քաղաքականութեան ցայ-տուն օրինակը չէ, արդեօ՞ք: Արտաքին քաղաքականութեան մարզէն ներս, Պէն Կուրիոն մտադրած է քարոզչական եւ լուսաբանական «արշաւ» մը ձեռնարկել, բացատրելու համար թէ ինչո՞ւ կը գին-ուին:

ՆԱՍՐԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Խօսելով քննատական ձայնասփիւռի թղթակիցին՝ Գնդ. Նասր յայտարարած է թէ հաւանական կը գտնէ որ Իսրայէլ մօտ ատենէն նախայարձակ ըլլայ, ու այս առ-թիւ աւելցուցած է թէ իրենք պատրաստ են դէմ դնելու: Իր յայտարարութեանը ընթացքին՝ գնդապետը ի մէջ այլոց ըսած է.— «Իսրայէլ իր ծրագիրները իրա-գործել պիտի փորձէ, ի հաշիւ արաբ աշխարհին: Վերջին հաշուով Իսրայէլ նոր պատերազմի մը պիտի ձեռնարկէ գը-լուխ հանելու իր հին երազը՝ կազմու-թիւնը Նեղոսէն մինչեւ Եփրատ տարած-ուող պետութեան մը: Անդրադառնալով Պաղեստինի արաբ գաղթականներուն՝ նա-խագահը անգամ մը եւս պահանջած է որ Իսրայէլ ենթարկուի ՄԱԿի որոշումնե-րուն:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն եւ իր ենթակոմիտէները ու խումբերը, ինչ-պէս նաեւ Կապոյտ Խաչի եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութիւնները ցաւակցութիւններ կը յայտնեն Պ. Կ. Փօ-լատեանին եւ իր ընտանեկան բոլոր պա-րագաներուն, իրենց հօր եւ ազգականին՝ Յ. Փօլատեանի կսկծալի մահուան առ-թիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ (Բ. Ցանկ)

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւ-եալ նուէրները.—

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Սարաֆեան 10 Ն. Ֆ., Պ. Արզումանեան Ս. քսան Ն. Ֆ., Տիկին Օհանեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Ան-տոնեան, Ողբ. Տիկին Լուիզ Անտոնեանի մահուան առթիւ 40 Ն. Ֆ., Պ. Պէշիրեան տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ստեփան Տամլամեան, փոխան ծաղկեպսակի ողբ. Վարուժան Մէլիքեանի մահուան առթիւ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զ. Մութաֆ-եան ողբ. Վ. Մելիքեանի մահուան առ-թիւ քսան Ն. Ֆ., Պ. Արամ Տարօնեան, ողբ. Կիւլիւկ Փափազեանի մահուան առ-թիւ տասը Ն. Ֆ., Պ. Տարումեան Սա-հակ տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Խաչ-մանեան յիսուն Ն. Ֆ., Պ. Զաւէն Կիւլ-եան տասը Ն. Ֆ., Տիկին Իսքէնտէր 30 Ն. Ֆ., Տիկին Եէրիմեան տասը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կղմէս Տարաքճեան յիսուն Ն. Ֆ., Տիկին Յովհաննէսեան, Անտիլլի ծերանոցին երեսուն Ն. Ֆ., Ողբ. Օննիկ Պէզազեանի (Գլէօզ տէ Տիամանթէր)ի բարեկամներուն կողմէ 66 Ն. Ֆ., Պ. Պ. Քավէճեան եղբայրներ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Այանեան (Սէնթ Էթիէն) երկու ծերանոցներուն հարիւր Ն. Ֆ., Պ. Յ. Պաղտասարեան տասը Ն. Ֆ., Պ. Աշոտ Պէտիքեան հինգ Ն. Ֆ., Այրի Տիկին Ղա-զարեան, իր քեռայրին՝ ողբ. Ղազարեա-նի յիշատակին քառասուն Ն. Ֆ., Տոքթ. Խայիկեան (Մարսէյլէն) տասը Ն. Ֆ.: (Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շը-նորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները իր դպրոցներուն համար:

Պ. Յ. Հայթայեան ընտանիքէն՝ տասը Ն. Ֆ., Պ. Յ. Գալայճեան ընտանիքէն տասը Ն. Ֆ., Պ. Գ. Խաչատուրեան ըն-տանիքին ապաքինման առթիւ տասը Ն. Ֆ.:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250): Դիմել Յառաջի հասցէով:

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար խմբական ժողովի կը հը-րաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ըն-կերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Բէ-ժանի վերնայարկը.— Մեթրօ Քատէ: Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկա-յութիւն:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս-եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հը-րաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայա-ցուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմի-տէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրա-ւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կո-միտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր-ները այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի սրահը: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ-դերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. , վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 12 FEVRIER 1960

30Րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8721 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4522

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ԱՊԱԳԱՆ

Երկուշաբթի օրուընէ ի վեր Գահիրէի մէջ տեղի կ'ունենայ Արաբական Լիկայի Խորհուրդին արտակարգ ժողովը: Կը մասնակցին անդամ տասը պետութիւններէն ութ միայն, — Արաբական Միացեալ Հանրապետութիւնը, Լիբանան, Յորդանան, Սէուտի Արաբիա, Եմէն, Սուտան, Լիբիա եւ Մարոք :

Կը բացակային Իրաք եւ Թունուզ, ինչպէս վերջին անգամ :

Այս երկու երկիրները վէճ ունին Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան հետ: Զանոնք հաշտեցնելու ձեռնարկները ցարդ չյաջողեցան: Ցամենայն դէպս, Գահիրէի ժողովը հեռագիր ուղղեց Իրաքի եւ Թունուզի արտաքին նախարարներուն՝ հրաւիրելով զանոնք մասնակցելու իրենց աշխատանքներուն :

Պատգամաւորներուն մէջ են Մարոքի վարչապետը, Լիբանանի եւ Յորդանանի արտաքին նախարարները, Սէուտի Արաբիոյ կրթական նախարարը եւ ուրիշ կարեւոր դէմքեր :

Օրակարգի գլխաւոր խնդիրներն են՝ արաբեւիսրայէլեան յարաբերութիւնները, — մասնաւորաբար Յորդանան գետի ուղղութիւնը փոխելու ծրագիրը, Պաղեստինեան անկախ պետութեան մը ստեղծումը եւ Ալժերիոյ ընձեռուելիք օժանդակութիւնը :

Կը թուի թէ ամէնէն այժմէական հարցըն է Պաղեստինի ճակատագրին ճշդումը:

Հարեւան երկիրները տարբեր ծրագիրներ ունին այս մասին :

Համաշխարհային երկրորդ պատերազմէն վերջ Անգլիա հրաժարեցաւ Պաղեստինի վրայ հոգատարութենէ : Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը 1947 Նոյեմբերին որոշեց Արաբներու եւ Հրեաներու միջեւ բաժնել Սուրբ երկիրը: Ու երբ 1948 Մայիս 15ին բրիտանական զօրքերը հեռացան Պաղեստինէն, Իսրայէլ հռչակեց իր անկախութիւնը եւ գրաւեց իրեն յատկացուած հողամասերը:

Պաղեստինի արաբական բաժնին տէր կանգնեցաւ Էմիր Ապտուլլահ, որ իր երկրին սահմանները տարածեց յայնկոյս Յորդանանի՝ մինչեւ Երուսաղէմ (հին քաղաքը) եւ աւելի անդին: Պատմական գետի երկու ափերու հողամասերուն միացումով անդրյորդանանն մէկ օրէն միւսը դարձաւ Յորդանան :

1948ի արաբեւիսրայէլեան պատերազմին ատեն եգիպտական բանակը գրաւեց Պաղեստինի արեւմտեան մասը, կեդրոն ունենալով Կազան, Միջերկրականի վրայ:

Հարիւր հազարաւոր Պաղեստինցի արաբ գաղթականներ տուն - տեղ լքած՝ 1948էն ի վեր ապաստանած են հարեւան հիւրընկալ երկիրները, ուր եւ կը մնան ցարդ: Տասներկու տարիէ ի վեր ՄԱԿը չկրցաւ լուծել այս դժբախտ հարցը :

Այժմ հարց է ծագած թէ ինչ պիտի ըլլայ Պաղեստինի ապագան :

Կ'ըսուի թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան կառավարութիւնը մտադիր է անկախ պետութեան վերածել Պաղեստինը: Այս ծրագրին համակիր կը թուի Երուսաղէմի նշանաւոր միւֆթին՝ Ճէմալ Հիւսէյնի, որ վերջերս կրկին սկսած է քաղաքական դեր խաղալ :

Յորդանանի թագաւորը Հիւսէյն նման հաւանականութեան մը առաջքն առնելու համար վերջերս սկսած է յորդանանեան քաղաքացիութիւն տալ Պաղեստինի գաղթականներուն :

Ջուզելով ձեռքէ հանել Պաղեստինի արեւելեան հողամասերը, թագաւորը աջակիցներ կը փնտռէ արաբական աշխարհին մէջ: Սէուտի Արաբիոյ թագաւորին հետ իր տեսակցութիւնը կը ձգտի այդ նպատակին :

Մտահոգութեան մատնուած է Իսրայէլ: Կը վախնայ որ իր սահմաններուն վրայ կազմուելիք արաբական նոր պետութիւնը մաս կազմէ Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան :

Մտահոգ է նաեւ Իրաք :

Բոլորին աչքերը ուղղուած են այժմ դէպի Գահիրէ, սպասելով լոյսին որ պիտի ծագի փարաւոններու երկրէն :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

ԼՈՒԾԵԼ՝ ԵՐԿՐԱՅԻՆ ՋՈԿԱՏՆԵՐԸ

★

ՎԵՐԱԿԱԶՄԱԿԵՐՊԵԼ՝ ՈՍՏԻԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ, ԶԻՆ. ԴԱՏԱՐԱՆՆԵՐԸ, ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

★

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ինչպէս կը սպասուէր, Նախարարաց Խորհուրդը, Չորեքշաբթի օրուան նիստին, կարեւոր որոշումներ տուաւ : Իրենց քննական ճամբորդութենէն վերադարձած, երեք նախարարներն ալ (արդարութեան, բանակի եւ ներքին) զեկուցած են Ալժերիոյ շուրջ ու այս առթիւ, ներկայացուցած ծրագիրներ :

Ներքին նախարարութիւն .— Հիմնական կարգադրութիւններ պիտի ըլլան ապահովութեան մարմիններէն (ոստիկանութիւն) ներս: Արդէն իսկ նշանակուած է ոստիկանութեան նոր պետը, որ անմիջական կերպով կապուած ու ենթակայ պիտի ըլլայ Կառավարութեան Պատուիրակին: Մայր երկրէն կարեւոր թիւով ոստիկաններ տեղափոխուած են, Ալժերիա: Պիտի վերակազմակերպուին եւ զօրացուին՝ նահանգային վարչութիւնները:

Բանակի նախարարութիւն .— Պատժական միջոցներ ձեռք առնուած են կարգ մը բարձրաստիճան սպաներու նկատմամբ. այսպէս մայր երկիր պիտի փոխադրուին՝ Զօրավարներ Ֆօր, Էրիպիիս եւ Միրամպօ: Նոյնիմաստ կարգադրութիւններ եղած են, քսան զանազան աստիճանի սպաներու նկատմամբ: Երկրային ջոկատները պիտի լուծուին, ենթակաները պիտի ծառայեն բանակին կամ ոստիկանութեան մէջ: Նոյնպէս կը լուծուին «հոգեբանական» մարմինները, որոնք գոյութիւն ունէին բանակէն ներս: Բանակին մէջ 5րդ Գրասենեակը կը ջնջուի : Զինուորական դատարանները պիտի վերակազմուին նոր հիմունքներով :

Արդարութեան նախարարութիւն .— Արդէն ձեռք առնուած են օրինական քայլեր, պատժելու համար պատասխանատուները: Կարգ մը փոփոխութիւններ պիտի կատարուին արդարութեան եւ դատական մարմիններէն ներս :

Այս որոշումներով կառավարութիւնը կ'ուզէ ամրապնդել իր հեղինակութիւնը Ալժերիոյ մէջ: Յունուար 24ի դէպքերը ցոյց տուին թէ երկրային ջոկատները կրնան վտանգաւոր դառնալ, քանի որ ոչ քաղաքային, ոչ ալ զինուորական իշխանութեանց հրամանին կ'ենթարկուին: Ասոնց ընդհանուր թիւն էր 110.000 որոնց 15.000ը՝ միայն Ալժէի մէջ:

Կարեւոր է նաեւ 5րդ գրասենեակի ջնջումը բանակին մէջ: Ասոր դերն էր «հոգեբանական» գործունէութիւն մը ունենալ :

Ստեղծուած էր Հնդկաչինի պատերազմի ժամանակ: Իր գլխաւոր աշխատանքն է դէմ դնել կործանիչ պատերազմին :

Բաւական յաջողութեամբ կրցած էր ըմբոստներ գտնել մահմետական բնակչութեան մէջ եւ չփոթութիւն ստեղծել Ալժերիոյ Ազատ Ճակատէն ներս :

Տեղեկութեանց նախարարը՝ Թերնուար մեկնելով նախարարաց խորհուրդի նիստը յայտարարեց թէ տրուած որոշումներուն ամէնէն կարեւորները ներքին նախարարութեան կը վերաբերին : Իրականին մէջ ոստիկանութիւնը ամբողջովին կը վերակազմուի: Եւ ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ կառավարութեան ուղղակի հակա—

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ԿԻՊՐՈՍ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՀՌՉԱԿՈՒՄԸ ԱՆԳԱՄ ՄԸ ԵՒՍ ԿԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԻ

Ամսուան մը խօսակցութիւնները եւ բանակցութիւնները, մէկ կողմէ Անգլիոյ եւ միւս կողմէն Կիպրոսի յոյն եւ թուրք ներկայացուցիչներուն միջեւ, վերջացաւ կատարեալ անհամաձայնութեամբ մը : Անգլիական մամուլին կարծիքով միայն Մաքմիլըն պիտի կարողանայ իր վերադարձին կարգադրել խնդիրը եւ լուծում մը գտնել այս անել կացութեան :

Անգլիական կառավարութիւնը, որ համաձայնած է փոխանձել վեհապետական իր իրաւունքները կղզիի բնակիչներուն, այսուհանդերձ կ'ուզէ իր ձեռքին մէջ պահել զինուորական երկու կարեւոր կայաններ, որոնց տարածութիւնը պիտի ըլլայ 310 քառակուսի քիլոմեթր: Յոյն եւ թուրք ներկայացուցիչները (Մակարիոս Արք. եւ Քիւչիւք) կը մերժեն ու փոխարէնը կ'առաջարկեն Անգլիացիներուն տրամադրութեան տակ դնել 93 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն մը: Իրողութեան մէջ միայն Յոյներն են որ անզիջող տրամադրութիւն ցոյց կուտան: Փոքրամասնութիւն կազմող թուրք տարրը եւ Անգարայի կառավարութիւնը, երեւութապէս միայն Յոյներուն համակարծիք են, մինչ իրողութեան մէջ ոչ մէկ անպատեհութիւն կը տեսնեն :

Պատճառներ կան ենթադրելու որ կղզիի յոյն տարրին ներկայացուցիչ՝ Մակարիոս Արք. անձնապէս տրամադիր է Անգլիացիներուն շնորհելու իրենց պահանջածը : Աւելին, եթէ իրեն մնայ, հաւանաբար, աշխատի որ Կիպրոս անգլիական հասարակապետութեան մաս կազմէ:

Սակայն Արքեպիսկոպոսը հարկադրաբար նկատի պէտք է առնէ կղզիին ազգայնական եւ համայնավար տարրերուն տրամադրութիւնները: Արդարեւ ծայրայեղները, որոնց պարագլուխն է ծանօթ հերոս՝ Կրիվաս կը պահանջէ անգլիական զօրքերու պարպումը :

Իրերու այս կացութեան մէջ, կը վախցուի որ տարիներու կռուի պայքարին արդիւնքը — անկախութեան ճանաչումը — ոտքի տակ երթայ : Արդարեւ՝ Փետր. 19էն Մարտ 19ի փոխադրուեցաւ անկախութեան հռչակման թուականը, ու հաւատի վերջին լուրերուն համաձայն, յետաձգուած է մինչեւ «նոր տնօրինութիւն»:

Անտարակոյս երկու կողմերն ալ դժգոհ են այս կացութենէն : Անգլիա կը վախնայ որ վերստին ծայր տան ըմբոստութիւնները եւ հարկ ըլլայ «պատերազմական դրութեան» մէջ պահել կղզիի 15.000նոց պահակազօրքը: Կռիւները նոր աղէտներու դուռ պիտի բանայ կղզեցիներուն:

Պատճառներ կան ենթադրելու որ երկու կողմերն ալ վերջին հաշուով զիջումներ պիտի ընեն եւ կարելի պիտի ըլլայ խաղաղութիւնը եւ անդորրութիւնը վերահաստատել Միջերկրականի պատմական այս կղզիին մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՌԱՊԱԹԻ վերաքննիչ ատեանը որոշեց արգիլել համայնավար կուսակցութիւնը Մարոքի մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԹԱԳՈՒՀԻՆ որոշեց որ իր թոռները Ուինտսորէն զատ կրեն նաեւ Մաունթպաթըն մականունը : Իշխան Ֆիլիփի այս նոր յաղթանակը բաւական դժգոհութիւն պատճառած է թագուհիին ընտանիքին :

ԱՏՐՊԷՅՃԱՆԻ առաջին փոխ - վարչապետը՝ Մամիտոֆ պաշտօնանկ եղած է ըստ «Պաքուի Աշխատաւորը» թերթին :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՍԹԵՓԻՆԱՔ, Զաղրէպի արքեպիսկոպոս եւ Եուկոսլաւիոյ առաջնորդ, վախճանեցաւ առջի օր 62 տարեկանին: Կարդինալը «լռութեան եկեղեցին» խորհրդանիշներէն մէկն էր: Արդարեւ այդ անունը կը կրէ կաթողիկէ եկեղեցին երկաթէ վարագոյրէն անդին : Ձերբակալուած էր 1946ին Թիթոյի ոստիկաններուն կողմէ որովհետեւ մերժած էր «համայնավարանալ»: Դատավարութիւնը 15 օր տեւեց եւ ամբաստանեալէ աւելի ամբաստանող դարձաւ.— «Եթէ նիւթապաշտութեան քարոզչութիւնը ազատ է, ապա թոյլ տուէք որ ես ալ մեր վարդապետութեան քարոզչութիւնն ընեմ»: Դատապարտուեցաւ 15 տարուան տաժանակիր աշխատանքի, եւ զրկուեցաւ իր քաղաքական եւ քաղաքացիական իրաւունքներէն, պաշտօնավարած ըլլալով խռուաթ երբեմնի անկախ պետութեան օրով (Անթէ Փավելիչի ատեն): Թիթօ ուզեց արձակել բանտէն պայմանաւ որ հեռանայ երկրէն: Ինք եւ Վատիկանը մերժեցին : Կարդինալի աստիճանի արժանացաւ 1952ին: Երկար տարիներէ ի վեր կը տառապէր լէօսէմիէ եւ սրտի վերջին ծանր տագնապ մը վերջնական լռութեան մատնեց «լռութեան եկեղեցւոյ» ամէնէն տառապած դէմքերէն մէկը :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ բացուեցաւ արաբական պետութեան կրթական կարիքներու ժողովը : Կը մասնակցին Իւնեսքոյի անդամ երկիրները: Մարոք, Լիբիա եւ Սէուտական Արաբիա պատուիրակ չեն ղրկած :

ԻՏԱԼԱՆ Լէ Օռէ պարբերաթերթը կը գրէ թէ Մարկա Պուտց անունով կին մը կը պնդէ որ ինք՝ դքսուհի Օլկան է, այսինքն Ցարին անդրանիկ աղջիկը, իսկ Աննա Անտերսընը չի կրնար Անաստասիան ըլլալ որովհետեւ ան իր աչքերուն առջեւ ըսպաննուած է :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Գերմանիոյ խորհրդարանին առաջ խօսելով, նախագահ՝ Օ. Կրոթվոլ յայտարարած է թէ վեհաժողովէն առաջ ոչ մէկ որոշում պիտի տրուի Պերլինի կապակցութեամբ : «Արեւելեան պլոքը — աւելցուցած է նախագահը — կ'ուզէ հաշտութեան դաշնագիրներ կնքել երկու Գերմանիաներուն հետ, առանձին, նոյնպէս կ'ուզէ արմատախիլ ընել արեւմուտքին կողմէ Պերլինի գրաւումը» : Իր ճառի շարունակութեանը մէջ՝ Կրոթվոլ յայտարարած է .— «Կը մտածենք թէ վեհաժողովը պիտի համաձայնի Պերլինը «ազատ գօտի եւ ապազինեալ քաղաք»ի մը վերածելու »:

Իր կարգին՝ Արեւմտեան Գերմանիոյ վարչապետը Ատընաուըր խօսք առնելով խորհրդարանին մէջ մեկին եւ յստակ յայտարարած է թէ «որեւէ փոփոխութիւն պիտի չթողունք որ մտցուի Պերլինի ներկայ վիճակին մէջ, որքան ատեն որ գերմանական հարցը չէ կարգադրուած »: Անդրադառնալով Խրուշչեւի վերջին ելոյթին, Ատընաուըր ըսած է .— « Մեր ուզածը ինքնորոշման տարրական իրաւունքն է, Գերման ժողովուրդը ինք պէտք է ընտրէ իր ապագան: Պերլինը Ռուսիոյ չի պատկանիր, Պերլինը գրաւուած է չորս պետութիւններէ: Ներելի չէ որ ոեւէ մէկը, որեւէ ժամանակ ու որեւէ մէկ տեղ որոշէ չճանչնալ պերլինաբնակի մը իրաւունքները »:

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻՆ
ՀՆԱԳՈՅՆ ԱՂԲԻՒՐՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս շահեկան յօդուածաշարքին սկզբնական մասերը հրատարակուած են Յառաջի մէջ, Յունուար 13ին, 16ին եւ 19ին: Այս թիւով կուտանք վերջին մասը.—

Նման բարձրաքանդակ մը կը գտնենք պրոնզէ տախտակի մը շերտին վրայ, որու ինչ բանի համար գործածուած ըլլալը չենք գիտեր: Սակայն կը թուի թէ կը ներկայացնէ ուրարտական պանթէոնը :

Աստուածութիւնները կը յաջորդեն մէկը միւսին, երկու հորիզոնական դաշտերու վրայ, իրարմէ բաժնուած՝ արաբազարդերէ եւ շրջանակներու մէջ փակուած վարդազարդերէ բաղկացած զարդարանքով մը: Միեւնոյն զարդարանքները կը տեսնենք պրոնզէ տախտակի վերի եւ վարի եզերքներուն վրայ: Երկու դաշտերուն մէջ, զարդարանքներու միջեւ, կը տեսնենք զանազան աստուածութիւններ: Աստուած մը ցուլի վրայ հեծած, իսկ անոր քով աստուածութիւն մը ծունկի եկած եւ ձեռքին բռնած արեւի թեւաւոր գունդը: Բացարձակ նմանութեամբ արեւի թեւաւոր գունդեր կը գտնենք հիթիթական բարձրաքանդակներու վրայ, որոնք գտնուած են Զինճիրլիի (Ը. դար) եւ Սաքչէ-Կէօզիւի մէջ, մինչդեռ Պողազ-Քէօյի մօտ Եազըլը-Քայայի բարձրաքանդակը կը ներկայացնէ բոլորովին տարբեր թեւաւոր գունդ մը. բայց անիկա կը պատկանի ԺԳ. դարուն (Ք. Ա.): Թեւաւոր գունդը ներկայացուած է, նոյնպէս, Աքիմէնեան Պարսկաստանի բարձրաքանդակներուն վրայ, ինչպէս օրինակ Պեհիսթունի ժայռին վրայ, ինչ որ կը հաստատէ արեւի աստուածին խորհրդանիշին լայնօրէն տարածումը Առաջաւոր Ասիոյ մէջ, ԺԳ. եւ Զ. դարերուն միջեւ (Ք. Ա.): Բայց մէջտեղ կուգայ նաեւ նոր իրողութիւն մը,— նման բան մը կը տեսնենք Մցխեթի (Վրաստան) եկեղեցիին հարաւային մուտքին վրայ, երկու հրեշտակներ գունդ մը բռնած են, որուն կեդրոնը կը տեսնենք խաչ մը, իսկ հրեշտակներու երկու թեւերուն գունդին վրայ միանալու ձեւը այն տպաւորութիւնը կը թողու, թէ բարձրաքանդակին հեղինակը ուզած է ընդօրինակել ուրարտական նմոյշ մը:

Գալով պրոնզէ տախտակին վարի մասին վրայ գտնուած դաշտի նկարագրութեան, անոր վրայ կը տեսնենք ուրիշ աստուածութիւն մը ծունկի եկած եւ իր ձեռքին բռնած արեւի թեւաւոր գունդը: Անոր կը յաջորդէ աստուածութիւն մը ոտքի կեցած առիւծի մը վրայ, կը կարծուի թէ ըլլայ Խալդի աստուածը: Կրկին յիշենք որ Պերլինի պետական թանգարանին մէջ գտնուած արձանիկներուն մէջ կայ պրոնզէ աստուածուհիի մը կերպարը, ոտքի կեցած առիւծի մը վրայ եւ կուրծք տալով երախայի մը: Հիթիթական արձանիկը գործ է ԺԸ. դարու (Ք. Ա.): Պրոնզէ տախտակին վրայ, Խալդի աստուածէն ետք կուգայ արտառոց կենդանի մը՝ ներկայացուած թեւաւոր, արծիւի գլուխով եւ ոտքերով կեցած արմաւենեակի մը վրայ: Նշենք որ արմաւենեակներու վրայ ոտքի կեցած կերպարներ կը տեսնենք նաեւ հայկական բարձրաքանդակներու վրայ, Թալինի եկեղեցիին մէջ կամ Աղթամարի եւ Ագարակի կոթողներուն (սթէլ) վրայ:

Կ՚ուզեմ այստեղ տալ նաեւ թեւաւոր ոգիներ եւ արեւի թեւաւոր գունդ մը պատկերացնող նմոյշ մը: Խօսքը Կարմիր Բլուրի մէջ գտնուած ճարպաքարէ (սթէաթիթ) կլոր տուփի մը մասին է, որու կափարիչին վրայ կը տեսնենք պատկերացումներ արծուագլուխ թեւաւոր ոգիներու, կեցած «կենաց ծառին» դէմ, որու վերեւը կայ արեւի թեւաւոր գունդ մը: 1956ին գտնուած այս տուփին վրայի կերպարները փորագրուած են ճարպաքարէ կափարիչին վրայ: Կան նաեւ շատ մեծ թիւով պրոնզէ բաժակներ: Միայն 1949ին գտնուեցան 97 բաժակներ :

Հետեւաբար, ուրարտական արուեստին մէջ կը տեսնենք կենդանիներու խիստ զարգացած պատկերացում մը, մանաւանդ առիւծներու, ցուլերու (Թէյշէբա աստուածին խորհրդանիշը), ձիերու, ինչպէս նաեւ ուրարտական Պանթէոնէն զանազան աստուածութիւններու կամ ոգիներու: Թեւաւոր ոգիները այնքան յաճախակի են Ուրարտացիներու մօտ, որ զանոնք կը գտնենք նաեւ Կարմիր Բլուրի մէջ երեւան հանուած կնիքներուն վրայ : Ինչպէս կը հաստատէ Բ. Առաքելեան իր Հայկական պատկերաքանդակները Դ.—Ը. դարերում աշխատութեան մէջ (տպ. Երեւան, 1949), Հայոց մէջ ալ նշանակելի է ներկայացումը կենդանիներու՝ ցուլերու, առիւծներու, թռչուններու եւն., որոնց մէջ արծիւներ, ըլլայ եկեղեցիներու պատերուն, ըլլայ կոթողներու վրայ, Զուարթնոցի, Ծփնիի, Ծոփքի, Բոլնիսիի (Վրաստան), Պտղնիի մէջ եւայլն: Դիտելի է որ Զուարթնոցի եկեղեցիին պատին վրայի արծիւին բացուած թեւերը կատարելապէս կը նմանին ուրարտական արեւի գունդին թեւերուն: Մանաւանդ հայկական մանրանկարը նշանաւոր է կենդանիներու պատկերներու հարստութեամբ կամ խորհրդանշական ներկայացումներով արտայայտուած արտառոց էակներով,— մարդկային եւ կենդանական ընոյթով էակներու այդ տարօրինակ ընտելուզումները,— կամ բուսական զարդարանքներով՝ ծաղկագրութեան, խաղողի, նուռի մոթիֆներով, զորս կը գտնենք նաեւ ուրարտական բարձրաքանդակին մէջ եւ զորս, անկասկած, հայկական քանդակագործութիւնը ժառանգած է ուրարտական քանդակագործութենէն :

Ժ. Ստրչիկովսկի, իր «Ալթայ-Իրան» աշխատութեան մէջ (էջ 72), կը կարծէ թէ որթատունկը եւ նուռը սաթ-իրանեան ծագում ունին, ներկայացնելով զրադաշտական խորհրդանշաններ : Սակայն կը թուի թէ որթատունկի եւ նուռերու այսքան ճոխ գործածութիւնը Զուարթնոցի եկեղեցիի բարձրաքանդակներուն մէջ կրնայ ունենալ նաեւ ասորական ծագում :

Պիտի խօսիմ, անցողակի, նաեւ ուրարտական արուեստի կաւագործութեան մասին, որ հաւանաբար հայթայթեց նըմոյշը յետագայ հայկական նշանաւոր կաւագործութեան զարգացման համար : Կարմիր բլուրի մէջ ի լոյս հանուեցան մօտ 1036 կարմիր կաւէ փայլեցուած փարչեր : Արդ, հին Հայաստանի մէջ ալ պիտի տեսնենք զարգացումը կարմիր կաւէ այն գեղեցիկ կաւագործութեան՝ գնդաձեւ փարչեր, նեղ եւ երկար վիզով, միակ կանթով, երեւան հանուած Գառնիի եւ Վաղարշապատի պեղումներով: Միակ տարբերութիւնը կարմիր կաւէ այս անօթներուն՝ անոնք նուազ փայլուն են քան Կարմիր Բլուրին մէջ գտնուածները:

Այս կաւագործութիւնը վեր հանուած է Բ. Պիոտրովսկիի յօդուածով (Սովետսկայա արխէոլոգիա, 1959, թիւ 2, էջ 175): Մեծ շահեկանութիւն կը ներկայացնէ «ասկոյ» տիպի անօթը երկրաչափական նկարով, բաց դրուագ մը (ռելիեֆ) վրայ, տիպար մը, որ կապակցութիւն ունի Միջերկրականեան եւ փոքր-ասիական կաւագործութեան հետ : Կարմիր Բլուրի պեղումներուն առթիւ, գտնուեցաւ այս նկարուած կաւագործութեան օրինակը, կարճ վիզով փարչ մը, կողմնակի հոսումով, նկարազարդուած երկրաչափական մոթիֆներով՝ շրջանակաւոր զարդարանքներ, շեղակի գծեր եւայլն : Կը կարծեմ թէ նկարազարդուած քիչ օրինակներ գոյութիւն ունին կամ թերեւս միակ օրինակն է որ հանուած է Կարմիր Բլուրի պեղումներէն:

Հելլենական շրջանին, հայկական հարուստ քաղաքները կ՚արտադրէին գեղարուեստական կաւեղէններ, ինչպէս կը տեղեկացնէ Գ. Ղաֆադարեան իր Դուին քաղաքը եւ նրա պեղումները աշխատութեան մէջ (տպ. Երեւան, 1952), եւ Բ. Շելկովնիկով՝ Գեղարուեստական կաւագործութիւնը Դուինի պեղումներէն ուսումնասիրութեան մէջ (ռուսերէն, հրատ. Գիտութեանց Ակադեմիայի, «Տեղեկագիր», տպ. Երեւան, 1940, թիւ 4-5, էջ 181-189): Դժբախտաբար այս յօդուածը, ինչպէս նաեւ Մնացականեանի ուսումնասիրութիւնը չկրցայ ձեռք ձգել : Հայաստան, հելլենական շրջանին, գեղարուեստական կաւեղէններ՝ արձաններ եւ այլ առարկաներ կը ներածէր, սակայն նաեւ Սելեւկիայէն (Տիգրիսի վրայ), ինչպէս կը տեղեկացնէ Ս. Երեմեան իր Քաղաքները եւ քաղաքային կեանքի զարգացումը հին Հայաստանում ուսումնասիրութեան մէջ (1953):

Ուրարտական արուեստը բնորոշուած է խիստ շեմատիզմով, զոր ան ցոյց կուտայ մարդը ներկայացնելու մէջ թեքնիք անճարակ կատարումով մը, որ մարդուն դէմքը կ՚ընէ խստապահ, այնքան որ չկարենայ ցոլացնել որեւէ հոգեկան արտայայտութիւն: Ի փոխարէն, ան գիտցաւ կեանք տալ քմայանկար էակներու, զորս ստեղծեց, եւ ներկայացնելով կենդանիները՝ անոնց տուաւ շարժում եւ արտայայտութիւն: Այս է Առաջաւոր Ասիոյ արուեստին ուժը, զոր ժառանգեց նաեւ հայկական գեղարուեստը զարդանկարչական ձգտումով մը:

Կը կարծեմ թէ ուրարտական գեղարուեստի ուրիշ երեւոյթներ եւս, շատ քիչ ուսումնասիրուած մինչեւ այսօր, ցոյց պիտի տան անոր կարեւորութիւնը, զայն ժառանգող եւ անոր իրենց առանձնայատկութիւնը հաղորդող Հայերուն համար : Հայկական եւ ուրարտական գեղարուեստներու միջեւ եղած կապերը ա՛լ աւելի յստակ երեւան պիտի գան՝ երբ պեղումները բացայայտեն դեռ եւս անծանօթ նոր տարրեր, որոնք կը միացնեն երկու մշակոյթները: Ա. Մնացականեան իր Հայկական զարդարուեստ աշխատութեան մէջ (տպ. Երեւան, 1955), խիստ ինքնատիպ կերպով փորձեց մեկնաբանել ուրարտական խորհրդանշանին կարգ մը ազդեցութիւնները հայկական մանրանկարչութեան, քանդակագործութեան եւ ճարտարապետութեան մէջ :

Այս առթիւ տեղին է որ նշենք թէ վաւերական չեն կրնար ըլլալ Տիլի կամ Ստրչիկովսկիի հաստատումները թէ Հայաստանի մէջ քանդակագործութիւնը ներկայացուած է միայն բարձրաքանդակի սեռով: Հայաստանի մէջ քարի, մետաղի եւ փայտի վրայ քանդակագործութիւնը մշակուեցաւ Ա.—Գ. դարերուն (Ք. Ե.), ինչպէս ցոյց կուտայ Բ. Առաքելեան իր յիշեալ աշխատութեան մէջ: Յայտնաբերուած են ու Երեւանի Պատմութեան Թանգարանին մէջ կը գտնուին տուֆ քարէ լաւ աշխատուած գլուխներ, սակայն անոնք բազմաթիւ չեն, որովհետեւ շատերը ոչնչացուած են քրիստոնէութեան շրջանի կրօնական մոլեռանդութեան կամ Արաբներու մոլեռանդութեան հետեւանքով եւ Ը. դարուն Եգիպտ խալիֆային կողմէ, որ հրամայեց ոչնչացնել Հայաստանի բոլոր մարդկային կերպարանքով ներկայացումները, եւ վերջապէս կրնայ ըլլալ նաեւ անոր համար որ անոնք տակաւին դուրս չեն հանուած հողէն :

(Վերջ) Կ. ՊԸՆՉՅԵԱՆՈՒ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Հրովարտակը, փաստ բերելով այն օրէնքը՝ որ ըստ ընկալեալ հնագոյն սովորութեան մը կը տրամադրէր թէ՝ որձատեալ ներքինիները արքունիքին մէջ պէտք չէին որեւէ ազդեցութիւն ունենալ եւ թէ մահուան պատիժի ենթակայ էին եթէ համարձակէին երբ եւ իցէ դուրս ելլել Արգիլեալ Ոստանի պարիսպներէն, Նկան Թէ Հայը մահուան կը դատապարտէր :

Ներքինապետը ի զուր բողոքեց, ի զուր պոռաց, ի զուր ուզեց փաստել թէ ինք Արգիլեալ Ոստանի պարիսպներէն դուրս էր ելած միայն ու միայն Ցէօ Հի կայսրուհիին հրամանով, այս բոլորը ոչ մէկ ազդեցութիւն գործեցին կառավարիչին վրայ :

Թինկ Փաօ Չէն հրամայեց իր զինուորներուն տանիլ Նկան Թէ Հայը:

Եւ քանի մը վայրկեան ետք արդէն, պալատին բակին մէջ, դահիճին եաթաղանը թռցուց ամենազօր կայսրուհի Ցէօ Հիի սիրեցեալ ներքինիին գլուխը ...:

×

Ցասումի եւ յուսահատութեան աննըկարագրելի նոպայի մը մատնուեցաւ կայսրուհին, երբ իմացաւ թէ այլեւս պիտի չկրնար տեսնել իր շատ սիրելի, հաստարիմ ու գեղանի ներքինապետը՝ Նըկան Թէ Հայը:

Իր բարկութիւնը հասաւ գագաթնակէտին, երբ իմացաւ թէ ի՛նչ միջոցներով եւ որո՞նք յաջողած էին իր սիրեցեալ գործակիցին կեանքին թելը խզել :

Ցէօ Հի առանց վայրկեան մը իսկ տատամսելու, իսկոյն խորհեցաւ այս բարբարոս մահապատիճին վրէժը լուծել : Իր մօտ հրաւիրեց իր սիրականը՝ Եոնկ Լուն եւ կարգ մը հրամաններ տուաւ անոր :

Կէս ժամ ետք, Եոնկ Լու, հաւաքելով իր մանչուրիական պահակախումբը, շըրջապատեց իշխան Քունկի պալատը, ինչպէս նաեւ Արեւելեան պալատը, ուր կը բնակէր միւս խնամակալ-կայսրուհին՝ Ցէօ Նկան :

Արգիլուած էր ոեւէ մէկուն այդ պալատներէն դուրս ելլել, ինչպէս արգիլուած էր նաեւ մտնել ներս, առանց կայսրուհի Ցէօ Հիի մասնաւոր արտօնութեան :

Երբ այսպէս վստահ եղաւ որ իր հակառակորդները բոլորովին մեկուսացուած էին Արգիլեալ Ոստանէն, Ցէօ Հի դիմեց ուղղակի Արեւելեան պալատը եւ հոն իր դժգոհութիւնը բիրտ կերպով պարզեց կայսրուհի Ցէօ Նկանի անոր յայտնելով թէ նենգամիտ կերպով մասնակցած էր դաւադրութեան մը, եւ առանց որ ինք տեղեկութիւն ունենար, իր ստորագրութիւնը յանդգնած էր դնել հրովարտակի մը վրայ, ըստ որուն մահուան էր դատապարտուած իրեն համար շատ սիրելի անձ մը: Եւ մոլեգնած Ցէօ Հի գոռաց.

— Կ՚արգիլեմ ձեզի այսուհետեւ դուրս գալ ձեր պալատէն: Այլեւս ներկայ չէք կրնար ըլլալ Գերագոյն Խորհուրդի նիստերուն: Այլեւս կառավարութեան մաս չէք կազմեր: Միայն հրապարակային գայթակղութեան մը կասկածը արգելք կը հանդիսանայ ինծի որ զձեզ իսկոյն գլխատել տամ, եւ չեմ գիտեր ի՛նչ բան է որ զիս կը զսպէ որպէսզի չթքնեմ ձեր երեսին ու չապտակեմ ձեզ ...

Եւ սակայն, ամբողջովին չկարենալով թումբ դնել իր բարկութեան, Ցէօ Հի ձեռքը վեր բարձրացուց հարուածելու համար հեզահամբոյր ու քնքոյշ Ցէօ Նըկանը, որ արդէն ծունկի եկած ներողութիւն կը հայցէր :

Առանց նոյնիսկ խղճահարութեան ակնարկ մը ձգելու իր առջեւ ծունկի եկած կայսրուհիիին վրայ, Ցէօ Հի դուրս ելաւ եւ ուղղակի դիմեց իշխան Քունկի պալատը եւ պատրաստուեցաւ նոյն բրտութեամբ եւ նոյն սաստկութեամբ կշտամբել նաեւ այս վերջինը :

Եւ սակայն, իշխանը, ազնուական հըպարտութեամբ մը, ներքինապետին գըլխատման բոլոր պատասխանատուութիւնը իր վրայ առնելով յայտարարեց.

— Պատրաստ եմ այս բոլորին հետեւանքները կրելու եւ որեւէ շնորհի չեմ սպասեր ...

Այս յանդգնութեան դիմաց զինաթափ Ցէօ Հի յարեց.

— Պէտք էր որ ձեր գլուխը կտրել տայի, եւ սակայն գահը եւ պետութիւնը չեն կրնար ձեզ նման անձնաւորութենէ մը զրկուիլ : Իմ հոգիիս խորքին մէջ այսուհետեւ ձեզի թշնամի մը պիտի ըլլամ, եւ սակայն իմ կողքիս պիտի մնաք իբրեւ կայսերական գահին խնամակալ : Երկնային Կայսրութիւնը տակաւին պէտք ունի ձեզի ...:

Դուրսը, Ցէօ Հի գտաւ Եոնկ Լուն, որ պատրաստ կը սպասէր իր հրամանին, ձերբակալելու եւ գլխատելու համար իշխան Քունկը :

— Երկար խորհեցայ, ըսաւ կայսրուհին եւ եկայ այն եզրակացութեան թէ այն չեմ կրնար զրկուիլ ծառայութենէն այն պետական մարդուն, որ յանդգնութիւնը ունեցաւ մնալ Փեքինի մէջ, երբ մայրաքաղաքը լեցուած էր «սպիտակ բարբարոս»ներով: Չեմ կրնար բաժնուիլ այն անձէն որ ինծի նեցուկ հանդիսացաւ գըրպելու համար Թայ Փինկի ըմբոստութիւնը եւ պատճառ եղաւ որ անդորրութիւնը վերստին տիրէ Երկնային Կայսրութեան սահմաններուն մէջ: Ըսէ իրեն ինչ որ կը մտածէի տարաբախտ Նկան Թէ Հայի մահուան առընչութեամբ իր կատարած բացասական ու վատ դերին մասին: Եւ սակայն, հակառակ այս բոլորին, այդ մարդը պէտք է պահէ իր պաշտօնը եւ իբրեւ կայսեր հօրեղբայրը եւ գահին խնամակալ, դուն եւ քու զինուորներդ իրեն հնազանդութիւն եւ յարգանք կը պարտիք

(15 Շար.)

ԼԵԶՈՒԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԽՄԲ.— «Բազմավէպ», Նոյեմբեր-Դեկտեմբեր միացեալ թիւով, ձեռնութեան կ'առնէ կարգ մը բառերու ուղղագրութիւնը, մնալով համաձայն՝ «Յառաջ»ի պաշտպանած ուղղագրութեան. —

ԱՌԸՆՉՈՒԹԻՒՆ

Այս բառը շատեր կը գրեն առանց ը-ի, այսպէս, առնչութիւն, որ անշուշտ կրնայ կարգացուիլ առնըչութիւն: Կը նշանակէ յարաբերութիւն, վերաբերութիւն, կապ, աղերս:

Այս բառին գրութեան ուղիղ ձեւն է առընչութիւն, ը-ով. ահա՛ պատճառները:

Ի տառով սկսող միավանկ բառերը, բարդութեան պարագային, կա՛մ Ի գիրը կը պահեն, կամ ալ Ըի կը փոխեն. տանք օրինակներ.

իղձ – ըղձալի – անըղձալի
ինչ – անինչ – անընչութիւն

Այս ձեւով, Հայկազեան եւ Մալխասեան բառարանները կու տան, նախնեաց օրով գործածուած բառերու շարք մը, բոլորն ալ ը-ով գրուած.

անընչասէր, անընչասիրաբար, անընչութիւն, անընչեղութիւն, անընչասիրութիւն, եւն..:

Այս յառաջաբանէն կրնանք եզրակացընել թէ ինչպէս պէտք է վարուինք առընչութիւն բառին հետ: Աս ալ բարդ բառ մըն է, առ եւ ինչ բառերէն ձեւացած. աւելի ճիշդ՝ առ ածանցէն եւ ինչ գոյականէն կազմուած՝ ածանցեալ բառ մըն է: կը նշանակէ դէպի բան մը, առ + ինչ առինչ: Արիստոտէլն է որ առաջին անգամ այսպէս կը բացատրէ յարաբերութեան գաղափարը. իսկ մեր մէջ, Զ. դարէն ասդին, յունաբան դպրոցի շրջանին է որ մուտք կը գործէ այս բառը, որ ըստ ածանցման կամ բարդութեան օրէնքին, (ի – ը) պէտք է գրուի առընչութիւն:

Հայկազեանը (Մալխասեանն ալ նոյնին կը հետեւի) կու տայ նաեւ Ի անփոփոխ պահուած օրինակներ. առինչ – առինչութակ, առինչութակաբար, առինչութակութիւն (ըլլասիօն, ըլաթիվ, ըլաթիվը – ման). բառեր զորս գործածած են Դաւիթ Անյաղթ, Մագիստրոս, Երզնկացի եւ անոնցմէ առաջ՝ Արիստոտէլի եւ Փիլոնի գործերուն, ինչպէս նաեւ Դիոնիսիոս Թրակացիի Քերականութեան թարգմանիչները: Սակայն Հայկազեանը, օրինակներու եւ բացատրութեանց ընթացքին, քանի մը անգամ կը գրէ առնչութիւն, առնչութակ, առանց ը-ի:

Ինչպէս ինչ բառին սկիզբի Ի տառը կը մնայ բարդութեան ընթացքին (անինչ, առինչութակ), կը համարինք որ նոյն պատճառով է որ հինգ եւ հիմն բառերուն Ի տառն ալ կը մնայ անփոփոխ (որոնց մասին խօսեցանք անցեալ անգամ), նկատելով որ Հ տառը տկար բաղաձայն մըն է:

Մալխասեան բառարանը կը գրէ պաշտօնապէս առանց Ըի. առնչութիւն, առնչաբար, առնչակից, առնչական: Թէպէտ կու տայ նաեւ առընչուհի ձեւը, Ըով (հաւանօրէն սխալ գրուած է այս բառը. պէտք է ըլլայ առընչուհի):

Ջախջախեան բառարանը կը գրէ միշտ առանց Ըի. առնչակից:

Առձեռն բառարանը նախընտրութիւն կու տայ առանց Ըի կազմութեան. թէպէտ կ'ընդունի նաեւ առընչուհի ձեւ մը, Ըով, (այս բառն է որ Մալխասեան առընչուհի կարդացեր է):

Նորայրի եւ Լուսինեանի բառարանները կը գրեն միշտ Ըով:

Եւ որպէսզի Պ. Կարալ տեսնէ թէ իսկապէս անկողմնակալ ենք, կրնանք յաւելուլ թէ Հ. Եփրեմ Տէր-Ղազարեան եւս կը գրէ առանց Ըի: Միսաք Մեծարենց ու Երուանդ Օտեան ալ առանց Ըի կը գրէին:

Հայկազեանն անգամ վարանոտ կ'երեւի Ըի գործածութեան մէջ. այսպէս, կը գրէ յարնչիմ, առանց Ըի, եւ յետոյ օրինակներուն մէջ կը թուէ Ոսկեբերանէն նախադասութիւն մը, ուր սակայն գրուած է յարընչի, Ըով:

Այս յարընչութիւն բառն ալ, իր բոլոր ընտանիքով առանց Ըի գրուած կը գտնենք Մալխասեանի քով: Մինչ Նորայր կը գրէ Ըով:

Ձեռագիրներուն եթէ երթանք, կարծեմ հոն ալ պիտի չկարենանք լուծում գտնել. մեր օրինակողները յաճախ Ը տառը կը զեղչեն նաեւ առանց պատճառի. այսպէս սոէկ կը կարդանք զղձալի, զնկեր, զձտանի, փոխանակ զըղձալի, զընկեր, զընտանի ձեւերուն:

Այս պարագան անշուշտ չ'արդարացներ Ըի զեղչումը. որով կը մնայ մեզի դառնալ առաջին պատճառաբանութեան.

ինչպէս ինչ – անինչ – անընչութիւն
այսպէս ինչ – առինչ – առընչութիւն
Ուստի, մի՛ գրէք առնչութիւն
այլ գրեցէք առընչութիւն, Ըով:

ԱՆՑԸՆԵԼ

Քանի որ Ըի վրայ է խօսքը, ահա ուրիշ բառ մըն ալ, զոր շատեր կը գրեն առանց Ըի: Անշուշտ կը կարծեն գտնել նըմանութիւն մը միւս ցնել վերջացող բառերուն հետ, եւ պատճառ չեն տեսներ Ըով գրելու:

Ճիշդ է որ ուրիշ ցնել վերջացող բառեր առանց Ըի կը գրենք, ինչպէս հարցնել, մեռցնել, բուսցնել, բազմացնել, ու նաեւ դարձնել...:

Սակայն նկատելու ենք որ անցնիլ–անցընել շատ մօտիկ ըլլալով իրարու, լըծորդութեան ընթացքին իրարու հետ կը շփոթուին. այսպէս անկատարներուն եւ գերբայներուն մէջ.

կ'անցնէի – կ'անցընէի
պիտի անցնէի – պիտի անցընէի
եթէ անցնէի – եթէ անցընէի
անցնելու – անցընելու

Չէզոք ու ներգործական (անցողական) ձեւերը իրարմէ կը զանազանուին միայն այդ Ըի յաւելեալ հնչումով:

Մինչ վերեւ յիշուած օրինակները (մեռցնել, բուսցնել, բազմացնել, դարձնել) իրենց առանձին ու զատորոշ ձեւերն ունին չէզոքի եւ անցողական – ներգործականի համար

մեռնիլ – մեռցնել
բուսնիլ – բուսցնել
դառնալ – դարձնել
բազմանալ – բազմացնել
.... – հարցնել

Կ'եզրակացնենք թէ անցընել պէտք է գրել միշտ Ըով, քանի որ արդէն այդ Ը տառը դնել ստիպուած ենք կարգ մը տեղեր:

Օրինակներ. երբ կամուրջէն կ'անցնէի (ես). երբ կամուրջէն կ'անցընէի (զինքը). այսպէս գետէն անցընել, սուրէ անցընել, մաղէ անցընել պէտք է գրել Ըով, մանաւանդ երբ սեռականի վերածելով ըսենք. գետէն անցնելու ատեն, որմէ բոլորովին տարբեր է գետէն անցընելու ատեն բացատրութիւնը:

Ուստի, մի՛ գրէք անցնել
այլ գրեցէք անցընել:

ՊՏԸՏԻԼ

«Երկու չկայ, առանց երեք»ի կ'ըսէ իտալական առածը: Այս բառն ալ թող ըլլայ մեր Ըթաւոր երրորդ բառը. պտըտիլ:

Շատեր կը գրեն պտտիլ, առանց Ըի, որ անշուշտ կրնայ կարդացուիլ պ(ը)տտիլ:

Արմատական բառն է պտոյտ, որմէ (ՈՅ փոխուելով ՈՒի) պտուտակ, պտուտկիլ. ապահովաբար իր նախնական ձեւին մէջ՝ պտուտիլ. եւ անկէ ալ պտ(ը)տիլ:

Մալխասեան բառարանը այս կէտին մէջ ալ ճշգրիտ ու միակերպ չէ. ունի պտըտել – պտտել – պտտվել:

Ոյ փոխուած է ուի. այս ուն այլեւս կորսուելու իրաւունք չունի. հետեւաբար, լաւագոյն է Ը տառը գրել այս բառին մէջ, եւ առիթ չտալ պտտիլ (պըտտիլ) սխալ ընթերցումին:

Ուստի, մի՛ գրէք պտտիլ
այլ գրեցէք պտըտիլ:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

ՔԱՋԱԼԵՐԵՆՔ ԴՊՐՈՑԱՏԷՐԸ

Մեր ժողովուրդը միշտ եւ ամէն տեղ դրապէս արտայայտած է իր համակրանքը մեր հանրօգուտ բազմատեսակ ձեռնարկներուն հանդէպ:

Այս գովելի շարժումը վերջերս մասնաւոր մղում մը ստացած է Ֆրանսայի մէջ, օրինակի համար օժանդակելու համար Դպրոցասէրին, այս կրթանուէր հաստատութեան՝ անցեալ տարի կազմուեցաւ յատուկ յանձնաժողով մը Եւրոպայի Հայոց հայրապետական պատուիրակ, Գերշ. Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի բարձր հովանաւորութեան ներքեւ:

Յանձնաժողովը յատուկ շրջաբերական նամակով պարզեց Դպրոցասէրին վիճակը, բացատրեց անոր օժանդակելու անհրաժեշտութիւնը եւ նուիրատուներ պատրաստելով ղրկեց ունեւոր հայրենակիցներու: Հետեւանքը չուշացաւ: Գիտակից ու պարտաճանաչ Հայեր պատասխանեցին եւ կը շարունակեն պատասխանել այդ կոչին: Վստահ ենք թէ անոնց մասնակցութիւնը պիտի ըլլայ լայն եւ արդիւնքը գոհացուցիչ:

Երեւոյթը ինքնին շատ գնահատելի է եւ քաջալերական, մանաւանդ անոր համար, որ մեր հայրենակիցները ցոյց կու տան թէ անխախտ պահած են մեր նախահայրերու առաքինութիւնները, մէկ կողմէ ուսման եւ կրթութեան նկատմամբ պահելով ջերմեռանդ սէր եւ համակրանք, միւս կողմէ՝ իրենց հոգիներուն մէջ վառ պահելով զոհողութեան նուիրական հուրը:

Մենք յաճախ խստապահանջ եղած ենք անոնց հանդէպ, որոնք հանրային գործերով կը զբաղին: Ասոնք ըրած ենք ու կ'ընենք կատարեալին ձգտումով: Սակայն գիտենք նոյնպէս դժուարութիւնները ժողովրդական ձեռնարկներուն եւ երբ առիթը ներկայանայ չենք զլանար մեր գնահատանքն ու քաջալերանքը անոնց՝ որոնք անձնուիրաբար կը ջանան ծառայել մեր նոր սերունդին ուսման եւ զարգացման:

Աւելի քան ութսուն տարիներէ ի վեր այսպէս ըրած են ու կը շարունակեն ընել Դպրոցասէրի ղեկավարները եւ ամէն Հայու համար նուիրական պարտականութիւն մըն է աջակցիլ իրենց, դիւրացնել իրենց ջանքերը եւ արդիւնաւէտ դարձնել իրենց աշխատանքները

Կ. Խ.

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԳԻՒՏԵԱՆ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏ ԱՄՈԼԸ

ԼՈՆՏՈՆ.— Դաշնակահարուհի Տիկին Էլէնա Գիւտեան Յունուար 28ին նուագահանդէս մը տուաւ Վիքթոր Հոլի մէջ: Հսկայ սրահին գրեթէ բոլոր աթոռները գրաւած էին անգլիացի եւ օտար արուեստագէտներ:

Տիկին Գիւտեան նուագեց կտորներ Շոփէնէն, Մոցարթէն, Տըպիւսիէն եւ Արնօ Բաբաջանեանէն, այս վերջինը առաջին անգամ կը լսուէր Անգլիոյ մէջ: Ամէն մէկ կտոր ծափահարութեամբ ընդունուեցաւ:

Իսկ երբ վերջացուց Արնօ Բաբաջանեանին «Քափրիչիօ»ն, ներկաները զըսպանակէ մը մղուած, բոլորը ոտքի ելան եւ խելայեղօրէն ծափահարեցին, մինչեւ որ ստիպեցին կրկնել տալ նոյն կտորը:

Ներկայ բազմութիւնը իր խանդավառութեամբ անգամ մը եւս հաստատեց թէ հայ տաղանդաւոր երգահան Արնօ Բաբաջանեան միջազգային արժէքով սիրուած արուեստագէտ մըն է:

Տոքթ. Գիւտեան Դեկտեմբեր 28ին Լոնտոնի նշանաւոր «Օհանա Կալըրի»ի միջազգային նշանաւոր նկարիչներու ցուցահանդէսին կը մասնակցէր իր նոր նըկարներով, 1.— Սպիտակ Մատուտակներ, 2.— Վախճանող արեւածաղիկը, 3.— Երկու անանաս:

Այս երեք նկարներն ալ հայերէն ստորագրուած են: Ցուցահանդէսը բաց կը մնայ մինչեւ Փետրուար 15:

ՅՈՎՀ. Կ. ՋԱԼԸԳԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (126)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Մսավաճառին պաղած աչքը երերաց, դարձաւ, արիւնոտեցաւ: Դէմքին խորտակուած գիծերը կծկուեցան, ծաղկաւեր մորթին վրայէն կարծես սարսուռներ անցան: Եւ որպէսզի այլանդակօրէն հաշմուած այդ դէմքը, ուր հոգիին փոթորիկները չէին կրնար իրենց յոյզերը արտացոլել, այդ աստիճան տակնուվրայ ըլլար, պէտք էր որ ներքին մրրիկը տարապայման սաստկութիւն մը ունենար:

Ողջ աչքը յառեց երիտասարդին վրայ որ դէմը կեցած էր, մինչ ինք դրանը քով աթոռի մը ծայրը նստած էր, եւ ձայն ծպտուն չհանեց:

— Զլեցի՞ր, Բարթող աղա, սա մեր ախարէթներուն թուղթերը բաները բերէիր, պէտք է, կրկնեց տոքթորը աւելի ուժեղ ձայնով մը:

— Բէք աղէկ, ճանս, պերեմ սմա, ի՞նչ կայ, խե՞ր է, մինչուկ հիմա մէկ սաանկ պան մը չէր եղած, խե՞ր է, հարցուց մսավաճառը խղդուած, խռոչային ձայնով մը:

— Խերը մերը քեզի պէտքը չէ, Բարթող աղա, պատասխանեց ամիրային թոռը, ալ մեր ախարէթներուն հետ գործ չունիս դուն, կ'օգտէ որքան ... կ'օգտէ, հասկցար. գնա թուղթերը, հաշիւները բեր, լմննայ: Գործ ունիմ, մի սպասցըներ ինծի:

Պէտք է գիտնալ թէ տարիներ անցնելով մեր պատուական մսավաճառը շատ ծերացեր եւ ինկեր էր: Իր հոյակապ զոյգ մը տատրակներուն, Կատարինէին եւ Մագթաղինէին աղջիկնութեան յաւերժացումը մէկ կողմէն, անդադրում եւ սպառող տատանք մը միւս կողմէն՝ ուժաթափ ըրած, ծերացուցած էին զայն: Քիչ քիչ, մսավաճառութեան գործը թողած էր, վասնզի շուն կատու որսալու տաժանքին ալ չէր կրնար տոկալ, մանաւանդ որ միակ աչքը զոր ունէր՝ քանի մը տարիէ ի վեր նշանառութեան ամէն յարմարութիւն կորսուած էր:

Հետեւապէս, կրնայ ըսուիլ որ խեղճ մարդը այդ միջոցներուն միայն Մարկոսեան կալուածներուն մատակարարութեան գործը ունէր իբրեւ ապրուստի միջոց եւ յետին ծայր խեղճութեան մէջ էր:

Արդ, երեւակայել իր խռովքը, երբ ապրուստի այս յետին միջոցն ալ կոպտօրէն, վայրագօրէն կը յափշտակուէր իր ձեռքէն:

— Ճանըմ ի՞նչ կայ, ի՞նչ եղաւ, կը թոթովէր ձեռքերու յուսահատ եւ աղերսական կարկառումով մը, մէկ ֆալցօ պա՞ն մը ըրի, էֆէնտի ...

— Երկան ըրիր, Բարթող աղա, պոռաց երիտասարդը, ոտքը գետին զարնելով. պէ ախպար, առ մեր ախարէթներուն թուղթերը, հաշիւները, բանլիքները բեր լըսի, խօսք չէ՞ս հասկնար:

Շանթահարուած, ոչնչացած, ծերը ոտքի ելաւ: Կուզին տակը ամփոփուած, դողդղալով, դանդաչուն, առաւ քալեց, ալ առանց բառ մը արտասանելու: Երեսը մոխիրի գոյն առած էր, ողջ աչքը ապակիի փայլով մը կը փայլէր:

— Կատարինէս, Մագթաղինէս, կը կոծէր ճամբան ձեռքը գլխուն զարնելով, լմնցան, լմնցան, լմնցան ...

Տուն հասնելով, Բարթող աղա անմիջապէս անկողին ինկաւ: Կը տքար, կը հեւար, կը զառանցէր: Երկու անհեթեթ տատրակները քովը ժողվուեցան: Կինը, Խրստիկ հանըմ, փութաց խնամքներ հասցընել:

Երկրորդ օրը մարդուկին վիճակը ծանրացաւ: Կինը աղքատախնամին վազեց բժիշկի համար. մինչեւ որ պաշտօնական ձեւակերպութիւնները կատարուեցան, իրիկուն եղաւ եւ Բարթող աղա աւելի գէշցաւ: Այլանդակօրէն հիւանդ էր: Բըժիշկը ուշ ատեն հասնելով յուսահատաբար գլուխը երերցուց: Տատրակները յորդ արցունք կը թափէին: Խրստիկ հանըմ «վախ մարդս, վախ» կը հեծէր:

— Սրտի կաթուած է, ըսաւ բժիշկը, Խրստիկ հանըմին, կամ բարկացեր է կամ վախցեր է:

— Կ'աղէկնա՞յ, հարցուց խեղճ կինը անձկագին:

— Աստուած գիտէ, պատասխանեց գիտութեան մարդը:

Բարթող աղա, կռնակի վրայ ինկած, ողջ աչքը քստմնելի սեւեռմամբ մը ձեղունին յառած, տաժանագինօրէն կը հեւար: Պաղատական եւ լալագին հարցումներուն զորս իր տատրակները կ'ուղղէին իրեն՝ դիակի լռութիւն կը պահէր. կարծես չէր իմանար: Առաջին անգամ ըլլալով՝ իր էութենէն բխած այդ զոյգ մը սիրասուն էակներուն զօրովի զեղումներուն առջեւ անզգայ կը մնար:

Այս պարագան սարսափ կու տար աղջիկներուն եւ կնոջը: Բարթող աղան, այս գորովագութ հայրը, ատանկ անդիմադրելի սրտազեղմանց անտարբե՞ր ըլլար: Երբեմն ափեղցփեղ բաներ մը կը մըլտար, խռճկարի ցաւագին կաղկանձիւններու պէս, առանց աչքը իր տեղէն խախտելու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

կշիռը ոստիկանութեան վրայ ։

Կարգն ու կանոնը վերահաստատելու համար, Գ. Հանգրուանն է, եզրակացուց նախարարը ։

× Ալէ տը Սերինիի ձերբակալութիւնը կը շարունակէ զանազան մեկնութեանց առիթ տալ։ Ամերիկացիները կը բողոքեն նկատելով որ մամուլի ազատութեան նոր բռնաբարում մըն է ։

× Քանար Անշէնէի անցեալ շաբթուան թիւը գրաւուած է Ալժէի մէջ ։

Էճսփրէս շաբաթաթերթը մասնաւոր հրատարակութիւն մը սկսած է միայն Ալժերիոյ համար ։

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ տեսակցութիւն մը ունեցած է գրագէտ Հէրնըսթ Հիմինկուէյի հետ, Հաւանայի մէջ, անոր նուիրելով իր գործերուն մէկ հատորը հրատարակուած Խորհրդ. Միութեան մէջ ։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ երկաթուղին 557 միլիոն ճամբորդներ եւ 768 միլիոն թոն ապրանք փոխադրած է, անցեալ տարուան ընթացքին ։

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ մշակութային նախարարը Քոմէտի Ֆրանսէզի «ընթերցման կոմիտէ»ի անդամ նշանակեց փրոֆ. Անրի Մոնտոր ։

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 17էն 24, տեղի կ'ունենայ մեծ պատրաստութեամբ, Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի Հայ Ուս. Տան պարահանդէսը՝ Վարդիվանեան նուագախումբի առաջնորդութեամբ ։

Հասոյթը պիտի յատկացուի Հայկ. Ուսանողական Տան գրադարանի, ինչպէս նաեւ սալերու ճոխացման ։

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Ստեփան Պալեանի մահուան քառասունքին առթիւ, իր հինգ թոռնիկները՝ Քրիսթինէ եւ Ստեփան Պառաքեան, Մարիլին, Նուպար եւ Ֆիլիփ Պալեան իրենց սիրեցեալ մեծ հայրիկին յիշատակին կը նուիրեն՝ քսան Ն.Ֆ. Մոնմորանսիի Հանգստեան տան եւ տասը Ն. Ֆ. Յառաջին ։ (Ստանալ «Յառաջ»էն) ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Խաչատուր Արզումանեան, Լուսիկ եւ Վարսենիկ Արզումանեան, Տէր եւ Տիկին Պաղտասար Արզումանեան հոգեհանգիստ կատարել կուտան իրենց եղբօր եւ եղբօրորդւոյն՝

ԱՍԱՏՈՒՐ ԱՐԶՈՒՄԱՆԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի առաւօտ ։

Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ստիպողաբար խմբական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի «Րաֆֆի» խումբի ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Րէժանի վերնայարկը.— մեթրօ Քատէ ։ Կարեւոր օրակարգ ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին ։ Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, 101, Ավընիւ տը Սաքսի սրահը ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30-ին, Ահարոնեան ակումբը ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նշան Քոռթօշեանէ հինգ Ն. Ֆ., Տիկին Մաքսեանի մահուան առթիւ ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Տեառնընդառաջի տօնը պիտի կատարուի բազմաձայն հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ օրուան յատուկ հոգեզմայլ շարականներու երգեցողութեամբ, եղանակաւէտ ձայներով ։

× Երեւանէն Յակոբ Պօղոսի Ներսէսեան կը փնտռէ իր որդին՝ Աւետիք Յակոբի Ներսէսեանը, որ նամակ ունի հօրմէն ։ Ստանալ եկեղեցիէն ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2.5 (= 250) ։ Դիմել Յառաջի հասցէով ։

Գումարները ղրկել մանտա - քարտով միայն ։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ ։

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ ։

ի ՆՊԱՍՏ ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ տեղի կ'ունենայ շարժանկարի եւ ժողովրդական երգերու ցերեկոյթ մը ։ Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

եւ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան ։

Շարժանկար.— Ուրուականները լեռներից կը հեռանան ։

Գեղարուեստական բաժին սիրուած արուեստագէտներու մասնակցութեամբ ։

Մուտք 3 Ն. Ֆ. ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

25 հոգինոց հաստատութեան մը մէջ աշխատելու համար (ներքին գործեր, տան մաքրութիւն եւ լուացք), կ'ուզուի միջին տարիքի աշխոյժ կին մը ։ Բնակարան, սնունդ եւ վարձատրութիւն ։

Անձամբ դիմել «Յառաջ»ին ։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են ։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է ։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան ։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22 Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 13 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 13 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8722 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4523

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԳԵ՛Տ, ՄԻ՛ ՋԱՐՀՈՒՐԻՐ"

Հայաստանեայց եկեղեցին ամէն տարի Ծնունդին պատարագէն վերջ կը կատարէ Ջրօրհնէքի արարողութիւնը, ի յիշատակ Յիսուսի մկրտութեան, որ կատարուեցաւ ձեռամբ Յովհաննէս Մկրտիչի՝ Յորդանան գետին մէջ :

Այս առթիւ դպիրները կ'երգեն «Ո՛վ զարմանալի» զմայլելի տաղը՝ Կոմիտաս վարդապետի սքանչելի դաշնաւորումով : «Գե՛տ, մի՛ զարհուրիր»ը ամէնէն տըպաւորիչ մասն է այս տաղին :

Յորդանան գետը երկար ատեն քրիստոնէական աշխարհի պաշտամունքի առարկան հանդիսանալէ վերջ, այժմ ստացած է քաղաքական հանգամանք եւ դարձած կռուախնձոր՝ Իսրայէլի եւ արաբական պետութեանց միջեւ :

Արաբական Լիկայի Քաղաքական Խորհուրդը ներկայիս Գահիրէի իր արտակարգ ժողովի օրակարգին վրայ դրած է նաեւ Յորդանան գետի խնդիրը :

Յորդանան կը բխի արաբական երկիրներէ, Լիբանանի հարաւէն, կ'անցնի սուրիական սահմանագլուխէն, կը մտնէ Տիբերիոյ (կամ Գալիլիոյ) լիճին մէջ, յետոյ կը շարունակէ իր ճամբան դէպի հարաւ Իսրայէլի եւ Յորդանանի պետութեան հողամասերուն մէջէն՝ ի վերջոյ թափելու համար Մեռեալ ծովուն մէջ :

Իսրայէլացիք երկար տարիներէ ի վեր ծրագրած են Յորդանան գետի ուղղութիւնը փոխել, հնարաւոր դարձնելու համար անջրդի հողերու ոռոգումը :

Այս ծրագրին դէմ կը բողոքեն արաբական պետութիւնները, մասնաւորաբար Յորդանան : Պարզ է, որ եթէ Յորդանան ... գետը ուղղութիւն փոխէ, առանց ջուրի պիտի մնան արաբական գետեզերեայ հողամասերը

Ըստ վիճակագրութեան մը, Յորդանան գետի հովիտին երկայնքն է 250 քիլոմեթր, սակայն մինչեւ Մեռեալ ծով հասնիլը 700 քիլոմեթր ճամբայ կը կտրէ :

Իսրայելացիք ձեռնարկած են փոխելու գետին ընթացքը՝ Հուլա լիճին մօտէն, որ ծովու մակերեսէն 58 մեթր բարձր է : Իրենց ծրագիրն է կառուցանել մեծ ջըրամբար մը՝ մէկ կողմէ ելեկտրականութիւն արտադրելու, միւս կողմէ խոպան հողերը ոռոգելու եւ մշակելի դարձնելու նպատակով : Այս նպատակին համար պիտի ծախսեն 140 միլիոն տոլար :

Յորդանանի գետէն առնուելիք 180 միլիոն խորանարդ մեթր ջուրին շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ ոռոգել Պաղեստինի կէսին հաւասար տարածութեամբ հողամասեր :

Լիբանանի կառավարութիւնը իր ձեռքին մէջ ունի զօրաւոր զէնք մը՝ Իսրայէլի այս մեծ ծրագիրը ջուրը ձգելու համար : Վերջերս Պէյրութի թերթերը գրեցին թէ կարելի պիտի ըլլայ փոխել ուղղութիւնը Հասպանի եւ Պանիաս գետերուն, որոնք Լիբանանէն անցնելով կը թափին Յորդանանի մէջ :

Եթէ յաջողի այս ծրագիրը, Յորդանան պիտի զրկուի 247 միլիոն խորանարդ մեթր ջուրէ (ամբողջ տարողութիւնն է 702 միլիոն խորանարդ մեթր) :

Յորդանանի արտաքին նախարարը Նասար Արաբական Լիկայի Գահիրէի ժողովին մէջ յայտնած է թէ Իսրայէլի ծրագիրը ձախողութեան պիտի մատնուի, շնորհիւ յիշեալ երկու գետերու ուղղութեան փոփոխումին : Ասոր համար ծախք կը նախատեսուի 50 հազար տոլար :

Վէճը այս հարցին շուրջ սաստկացած է Իսրայէլի եւ արաբական պետութեանց միջեւ : Կողմերը սպառնական յայտարարութիւններ կ'ընեն : Մինչեւ անգամ զէնքի դիմելու խօսքեր կ'ըլլան :

Տեղին է բսել .

« Գե՛տ, մի՛ զարհուրիր » :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒՍԻՆ ՀՐԹԻՌ ՄԸ ՂՐԿԵԼԸ ՉԻ ՓԱՍՏԵՐ ՀԱՄԱՑՆԱՎԱՐ ՎԱՐՉԱՁԵՒԻՆ ԳԵՐԱԿԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ

ՀԵՐԹԸՐ. — Մ. Նահանգները հաւատարիմ կը մնան Քեմփ Տէյվիտի ոգիին :

Միացեալ Նահանգները կորիզային զէնքերը արգելքի տակ առնելու նոր ծրագիր մը ներկայացուցած են Ժընեւի ապազինութեան խորհրդաժողովին, յայտարարեց՝ Նախագահ Այզընհաուըր :

« Նոր ծրագրով կ'առաջարկենք վերջ տալ հիւլէական եւ ջրածին այն բոլոր տեսակի փորձերուն, որոնց ճշգրիտ ստուգումը կարելի է ապահովել » յայտարարած է Նախագահը :

Արգելքի ենթակայ պիտի ըլլան դէպի մթնոլորտ, ովկիանոս եւ երկրային տարածութիւններ արձակուած կամ պայթեցուած փորձերը : Նկատի առնելով որ փոքր աստիճանի (քսան քիլոթոն) վրայ կատարուած ստորերկրեայ փորձերը կարելի չէ ստուգել, առ այժմ արգելքի ենթակայ չեն ըլլար :

« Վստահ ենք — աւելցուցած է Այք — որ Խ. Ռուսաստան եւս համաձայն պիտի գտնուի մեր այս ծրարին, որուն առաւելութիւնը իր գործնական ըլլալուն մէջն է : Եթէ ընդունուի, մարդկութեան գլուխէն մեծ մտահոգութիւն մըն է որ պիտի վերնայ » :

Անդրադառնալով Խրուշչեւի վերջին յայտարարութեան, (լուսնին վրայ խորհրդային դրօշն է որ կը ծածանի), Նախագահը դիտել տուած է թէ երբ մենատիրական երկիր մը իր բոլոր ճիգը կը կեդրոնացնէ յատուկ ճիւղի մը վրայ, անշուշտ թէ կրնայ բացառիկ յաջողութիւններ արձանագրել : «Հիթլեր եւս — բսած է Նախագահը — կրցաւ ոտնակոխել Լեհաստանն ու արեւմտեան Եւրոպան, որովհետեւ կրցաւ իր ճիգը կեդրոնացնել նուաճողական նպատակներու » : Միացեալ Նահանգները պէտք չէ խթերիկ *ըլլան երբ կը տեսնեն մենատիրական երկիր մը որ նման քաղաքականութիւն մը կ'ընտրէ : «Ազատ աշխարհը — աւելցուցած է Նախագահը — աւելի բարձր քաղաքակրթութիւն մը ունենալու առաւելութիւնը ունի : Պէտք չէ յուսահատիլ » :*

Եւ Նախագահը եզրակացուց թէ դէպի լուսին հրթիռ մը ղրկելը չի փաստեր համայնավարութեան գերակայութիւնը դըրամատիրութեան վրայ :

Նախագահէն օր մը առաջ, արտաքին նախարար Հերթըր, Սպիտակ Տան մամուլի հաւաքոյթին, պարզած էր իր կառավարութեան տեսակէտները՝ քաղաքական բովանդակութիւն ներկայացնող կարգ մը հարցերու շուրջ :

Ապազինում. — *Շատ հաւանական է որ ի մօտոյ Միացեալ Նահանգները նոր ծրագիր մը ներկայացնեն Ժընեւի ապազինման ժողովին : Կ'ենթադրուի թէ Մ. Նահանգները պիտի համաձայնին արգիլելու որոշ տեսակի հիւլէական եւ ջրածին ռումբերու փորձերը :*

Չինաստան. — *Սկզբունքով միշտ դէմ են Չինաստանի մասնակցութեան ՄԱԿի եւ ապազինման շուրջ տեղի ունեցող խօսակցութիւններուն, սակայն նկատի առնելով որ Չինաստան կրնայ մերժել զինաթափութեան պայմաններուն շուրջ գոյացած որեւէ մէկ համաձայնութիւն, առարկելով թէ ինք մասնակից չէ եղած խօսակցութեանց, Միացեալ Նահանգները թոյլատու աչքով պիտի դիտեն Չինաստանի ներկայացուցիչներու ներկայութիւնը ապազինութեան շուրջ տեղի ունեցող Ժընեւի աշխատանքներուն մէջ : Այս չի նշանակեր սակայն թէ զայն պիտի ճանչնան տէ փաքթօ ոչ ալ ընդունին իր ներկայութիւնը ՄԱԿէն ներս :*

Գերմանիա եւ Պերլին. — *Այս հարցերուն շուրջ արեւմուտքը տրամադիր է բանակցելու Խ. Միութեան հետ, պայմանաւ որ այս խօսակցութիւնները տեղի ունենան իրերհասկացողութեան մթնոլորտի մը մէջ եւ առանց սպառնալիքներու* շանթաժով : *Եթէ երբեք Խ. Միութիւնը միակողմանի կարգադրութիւն մը ընէ, հարցը պիտի կնճռոտի վտանգաւոր դառնալու աստիճան :*

Պաշտպանութիւն. — *Միջոցներ ձեռք կ'առնուին որ կորիզային զէնքերուն մէջ եղած տարբերութիւնը զոցուի, ինչ կը վերաբերի միջերկրային հրթիռներուն, գոհացուցիչ յաջողութիւններ արձանագրուած են :*

Ճափոն. — *Խ. Միութիւնը իրաւունք չունի միջամուխ ըլլալու Ճափոնի եւ Ամերիկայի ներքին գործերուն : Այպանելի է որ Խ. Միութիւնը հակառակ իր խոստումին կը մերժէ Ճափոնի վերադարձնել Հապոմայի եւ Շիքոթանի կղզիները :*

ԼՈՒՍԻՆԸ ԵՒ ՍԱԼԱՄԻՆ

Առջի օր գրած էինք թէ Խրուշչեւ Կրոնքիի հետ խօսած ժամանակ, իր սովորական «կէս – կատակ կէս – շիտակ » զըրոյցներու կարգին, բսած էր. — Եթէ դուք *սալամի* ունիք, մենք ալ լուսինն ունինք» :

Այս առթիւ *Լը Մոնտ*ի ծանօթ եւ սրամիտ քրօնիկագիրը Ռօպէր Էսքարփիթ կը գրէ. —

« Նախագահ Կրոնքի պատրաստաբան չէ : Երբ Խրուշչեւ բսած է, ի միջի այլոց, «դուք սալամի *ունիք, բայց մենք լուսինն ունինք», պէտք է պատասխանէր. — «Այն ատեն, կերէք» : Որքան ալ մեծ ըլլայ Խրուշչեւի ախորժակը, հաւանաբար պիտի նահանջէր նման գործի մը առջեւ :*

« Այս պատմութեան բարոյականը յիմար բան չէ : Ժողովուրդի մը վերապրումը ապահովելու համար, շերտ մը սալամի *ամէն օր աւելի օգտակար է քան մեծ մոլորակ մը, ամէն մէկ սերունդի համար :*

« Պիտի բսէք թէ Խորհրդ. Միութիւնը թէ՛ լուսինն ունի, թէ՛ սալամին : Ճիշդ է այն համեմատութեամբ սակայն որ օրական սալամին ապահովելու համար, հարկ տեսաւ այնքան զօրաւոր դառնալ որ լուսինն ալ ունեցան, յաւելեալ : Բայց հաւանաբար, ընդունին որ ժողովուրդներ կան որոնց համար սալամիի *ճամբան նըւազ դժուար շրջաններէ կ'անցնի :*

«Ամէն պարագայի մէջ, քիչեր կը ճանչնամ որոնց կարելի է խոստանալ լուսինը, առանց լռելեայն սալամի խոստանալու » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆԻ Քուպա ճամբորդութիւնը կը շարունակէ խորհրդաւոր մնալ : Կը կարծուի թէ Գասթրոյի հետ Փինոս կղզին կը գտնուի : Կղզին այցելութիւնը քանի մը օր պիտի տեւէ :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ թեկնածու ներկայացած է Նոպելի խաղաղութեան մրցանակին, կը հաղորդէ իտալական Քօնթինէնթալէ *գործակալութիւնը :*

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԻ մէջ հարիւր հազար Հնդիկներ ողջունեցին Խրուշչեւը, Հինգ օր մնալէ ետք, խորհրդային վարչապետը պիտի անցնի Պիրմանիա, Ինտոնեզիա եւ Աֆղանիստան :

ՊՐՈՒՍԵԼԻ ժողովրդավար – քրիստոնեայ Լա Սիթէ *թերթին համաձայն Ալժերիոյ ապստամբութեան ղեկավար՝ Օրթիզ յայտարարած է թէ Գահիրէ կ'երթայ տեսնուելու համար Ալժ. Ազատ. Ճակատի (էֆ – էլ – էն) պատասխանատուներուն հետ :*

ԿԻ ՄՈԼԷ. — "ԱՆՎԻՃԵԼԻ Է, ՈՒՇ ԿԱՄ ԿԱՆՈՒԽ ԴԷՊԻ ԻՆՔՆՈՐՈՇՈՒՄ Կ'ԵՐԹԱՆՔ"

Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղար եւ նախկին վարչապետ Կի Մոլէ տեսակցութիւն մը տուած է Փարիզի «Քոմպա» թերթին՝ Ալժերիոյ մասին : Մոլէի կարծիքը շահեկան է եթէ նոյնիսկ ան պաշտօնապէս չի ներկայացըներ կուսակցութեան տեսակէտը, ինչպէս կ'ըսէ Կի Մոլէ :

Հարցում. — *Կարգ մը դէտեր կը կարծէին թէ ընկերվարականները կրնան մտնել Տըպրէի վերակազմուած դահլիճին մէջ, ճի՞շդ է .*

Կի Մոլէ. — *Կը պատասխանեմ անձնապէս եւ կը յայտնեմ իմ տեսակէտս ոչ թէ այն որ կրնար կուսակցութեան տեսակէտը ըլլալ : Կարելի չէ մտածել, ընկերվարական մասնակցութեան մը մասին ներկայ դահլիճին մէջ : Ինչո՞ւ : Պարզապէս ազգային ժողովի կազմին պատճառով : Ընդդիմադրութիւնը չի կրնար միանալ կառավարութեան եւ միւս կողմէ դժուար է երեւակայել թէ ներկայ մեծամասնութեան անդամները զօրավիգ կանգնին դահլիճի մը որ իր մէջ ունենայ ընկերվարականներ : Երկու բաներէ մէկը կարելի է. — Կամ այն է որ ընկերվարական կուսակցութիւնը բան մը չուզեր, այն ատեն թոյլ տուէք որ ես ձեզի հարց մը տամ՝ ինչո՞ւ մաս կազմէ կառավարութեան, կամ այն է որ իր տեսակէտները արժեցնել կուտայ եւ այդ պարագային կարելի է մտածել որ Ազգ. Ժողովին «Աջը» որդեգրէ զանոնք : Ընտրողները որոշ քաղաքականութիւն մը ուզեցին, իրենց կը մնայ համակերպիլ :*

Հարցում. — *Ձեր կարծիքով, ի՞նչ ձեւով պէտք է գործադրուին ձեռք առնուած պատժական միջոցները կարգ մը յանցաւոր սպաներու եւ քաղաքական դէմքերու հանդէպ, որոնք պատասխանատուութիւն ունին Ալժերիոյ վերջին դէպքերուն մէջ :*

Կի Մոլէ. — *Պէտք է զանոնք գործադրել զատորոշումով : Մեծ սխալ մը պիտի ըլլար Ալժերիոյ բոլոր Եւրոպացիները «ծայրայեղներ» նկատել : Այս վերջինները փոքրամասնութիւն են, ճիշդ է զօրաւոր, բայց փոքրամասնութիւն մը : Ինչ կը վերաբերի ծայրայեղներուն, քաղաքականօրէն «գրգռուածներ» են, որոնք կ'ուզեն միապետական կամ Սալազարի նման վարչաձեւ մը հիմնել, կ'ուզեն ջընջել հանրապետութիւն, 1940ի վրէժը կ'ուզեն լուծել : Այս զատորոշումը պէտք է ըլլայ նաեւ բանակին համար : Ցաւով կը նկատեմ թէ մամուլ մը որ կ'ուզէ ձախ ըլլալ, ամբողջութեան մէջ կը դատապարտէ բանակը, ինչ որ թէ յիմար է, թէ անարդար : Այս կացութեան մեծ պատասխանատուներէն մէկն է հինգերորդ գրասենեակը :*

Հարցում. — *Բանակին ողբերգութիւնը անոր մէջ չէ՞ կայանար որ անելի մը մէջ կը գտնուի :*

Կի Մոլէ. — *Բանակին մէկ մասին ողբերգութիւնը անելի մէջ գտնուիլն է, սակայն բանակին մնացեալը պիտի հնազանդի, հետեւի իր պետին : Խումբ մը փառամոլներ կային միայն բանակին հետ խաղալու համար : Ուրեմն պատիժներ պէտք է անոնց դէմ՝ որոնք ուզեցին իրենց քաղաքականութիւնը խաղալ, ասոնք պէտք է պատժուին կամ հեռացուին : Գալով անկեղծներուն, պէտք է տեսնեն ճշմարտութիւնը : Ազգին եւ բանակին միջեւ ամուսնալուծում կարելի չէ :*

Հարցում. — *Ապստամբութեան ձախողութիւնը կարելի՞ է իբրեւ դրական բան*

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ԱՐԵՒԵԼԱԳԷՏ ՄԸ

1782 Թուականին Արեւելք կուգայ Վոլնէ ծածկանունով ֆրանսացին, որ ապագային պիտի ըլլայ անդամ յեղափոխական ժողովներու եւ խորհրդական Նափոլէոնի: Կը մնայ Մար Հաննա վանքին մէջ, կ՚այցելէ Պըքըրքէի պատրիարքարանը, կը շրջի Սուրիա, կ՚անցնի Եգիպտոս եւ վերադարձին կը հրատարակէ երկու գործեր «Ճամբորդութիւն Եգիպտոս եւ Սուրիա» եւ «Աւերակներ»: Ծանօթացած է այս շրջաններուն, բայց ոչ մէկ հետք թողած է, ոչ մէկ արձանագրութիւն իր անցքի մասին:

×

Վոլնէ արեւելագէտ մըն է, հմուտ արաբերէնի, եբրայեցերէնի, ասորերէնի եւ Արեւելքի պատմութեան: Իր այցելութեան նպատակը քաղաքական ըլլալու է, միանգամայն մօտէն ծանօթանալու հին քաղաքակրթութեանց որրանին, հետազօտելու համար ժողովուրդներու բարձրութեան եւ անկման պատճառները: Իր գործերը կը պատկանին պատմութեան իմաստասիրութեան:

«Այս գաւառներուն մէջ ծնան մեզ ղեկավարող գաղափարներուն մեծ մասը: Հոսկէ եկան կրօնական գաղափարները, որոնք այնքան հզօրապէս ազդեցին մեր հանրային եւ մասնաւոր բարոյականին վրայ, մեր օրէնքներուն վրայ, մեր ամբողջ ընկերային վիճակին վրայ: Շահեկան էր ուրեմն ճանչնալ մօտէն վայրերը, բնակիչներու բարքերն ու նկարագիրը, ոգին, քննել թէ որ աստիճան խաթարուած կամ պահպանուած են այդ բարքերը, ոգին, այնուհետեւ հետազօտել կլիմայի ազդեցութիւնը, կառավարութեան արդիւնքները, սովորութեանց պատճառները, մէկ խօսքով ներկայ վիճակէն անցնիլ անցեալի դատողութեան»:

×

Արեւելքի մէջ կը տեսնէ անգիտակից, թմրած ժողովուրդներ, որոնք կը տառապին կրկին բռնակալութեան տակ: Եկեղեցականութիւնը անուս է, ծոյլ, թըշուառ, պաշտօնեաներ կաշառակեր եւ անհոգ, ոչ մէկ ջանք երկրի բարգաւաճումին համար: Աւազակներ ճամբաներու վրայ, զինուորներ քաղաքներու եւ գիւղերու մէջ կը կեղեքեն խեղճ բնակիչները: Չկայ կեանքի եւ ինչքի ապահովութիւն, ժողովուրդն ալ իր գործունէութիւնը կը սահմանափակէ իր նախնական պէտքերուն գոհացում տալու համար միայն:

Այս անկումին պատճառն է Թուրք վարչութիւնը, որ զինուորական բռնակալութիւն մըն է: «Նկատելով որ քսան տարիէ ի վեր Թուրք կայսրութիւնը կը յետադիմէ՝ հետաքրքրական գտայ ճըշգրիտ ծանօթութիւն ունենալ իր ներքին վիճակին, իր վարչութեան մասին, հետեւցնելու համար իր կարողութիւնները եւ միջոցները: Այս ծրագրով մեկնեցայ 1782ին Եգիպտոս»:

×

Իր ծրագիրը քաղաքական էր միայն գամայն: Ֆրանսական դեսպանը Պոլսէն կը գրէր 1766 Ապրիլ 21ին Օսմ. կայսրութեան տխուր վիճակը եւ հետզհետէ քայքայումը: Ֆրանսայի մէջ հոսանք մը համամիտ էր գրաւելու Եգիպտոսը, Կրետէն, Կիպրոսը: Կատարինէ Ցարուհիին գործակալները կը շրջէին օսմ. հպատակ Յոյներու մօտ, կը թելադրէին ըմբոստութիւն, կը պարզէին կայսրուհիին ծրագիրը՝ վերականգնել յոյն կայսրութիւնը: Եգիպտոսի գրաւումը փոխարինութիւն մը պիտի ըլլար ռուս առաջացման դէմ: Ծովակալութեան պաշտօնատարը 1774ին կ՚առաջարկէր գրաւել Եգիպտոսը: Դիւանագէտ Վերժին համամիտ էր պահպանելու օսմ. կայսրութեան ամբողջականութիւնը:

×

Վոլնէ Եգիպտոս այցելելէ յետոյ համոզուած էր որ այդ երկիրը գրաւելու համար Ֆրանսա պատերազմելու էր Մեմլուքներու դէմ, Թուրքիոյ դէմ եւ Անգլիոյ դէմ: Նափոլէոնի ձախողանքը իրաւունք պիտի տար իրեն:

1788ին կը հրատարակէ գրքոյկ մը «Ռուս-թուրք պատերազմը»: Ռուսիա կը ծաւալի դէպի հարաւ, Թուրքիա պաշտպանողական դիրքի վրայ կը մնայ: Ռուսիա հետզհետէ կը զօրանայ, Թուրքիա հետզհետէ կը տկարանայ: «Ոմանք լաւատես են թէ Թուրքիա մտած է բարենորոգումներու շրջանին մէջ, ասիկա պատրանք մըն է, որովհետեւ օսմ. մըտայնութիւնը ընդունակ չէ բարենորոգումներու, որոնք հակառակ են իր ոգիին: Ժամանակ պէտք է նաեւ վերակազմութեան համար: Արդ, Ռուսերը երբեք ժամանակ պիտի չտան վերակազմութեան: Թուրքերն ալ մոլեռանդ են եւ չունին բարենորոգիչներ»:

×

Վոլնէ կը դիտէ նաեւ որ Ռուսիա ձըգտումներ ունի Սուրիոյ հանդէպ, քրիստոնեայ եկեղեցիներու պաշտպանութեան պատրուակին տակ կ՚ուզէ իր ազդեցութիւնը տարածել այս հողամասին վրայ ալ Քրիստոնեաներն ալ յառած են իրենց աչքերը դէպի հիւսիս: Համաձայն է որ Թուրք եւ ռուս դէմ դիմաց ձգուին, Եւրոպա միջամտութիւն չկատարէ, այդ ատեն Ռուսիա վստահաբար պիտի գրաւէ օսմ. կայսրութեան մեծ մասը: Վոլնէ համամիտ է ռուս առաջացման, որովհետեւ երկու բռնակալութիւններէն ռուսականը նախընտրելի է: «Անբարոյութիւն է որ Թուրք կառավարութեան թոյլատրուի մարդկութեան կարեւոր մէկ մասը ստրկութեան մէջ պահելու»:

Ռուսիա պիտի առաջանայ կրօնական զգացումէ մղուած եւ տնտեսական պատճառներով: Այս առաջացումը դէպի հարաւ եւ Պարսկաստան Ռուսիոյ համար անհրաժեշտութիւն մըն է: Անոնք որ կը մտածեն թէ օսմ. կայսրութեան կործանումով Ֆրանսա կը կորսնցնէ իր տնտեսական շահերը՝ կը սխալին, որովհետեւ կարելի է առեւտրական համաձայնութիւններ կնքել նաեւ Ռուսիոյ հետ:

×

Կրիմ, Կատարինէի թղթակիցը, Վոլնէյի գործերը անմիջապէս կը յղէ Ցարուհիին, որ մասնաւոր շնորհակալութեամբ եւ պարգեւով կը պատուէ հեղինակը:

Լսելով Նափոլէոնի եգիպտական ձախողանքը, կը գրէ. «Մէկդի թողելու է Անգլիան Հնդկաստանէն վտարելու երազը»: Վոլնէ կը գծէ Նափոլէոնի վերադարձի ուղին. «Եգիպտոսը պիտի դնեմ պաշտպանութեան վիճակի մէջ: Պիտի անցնիմ Սուրիա եւ վստահութիւն ներշնչելով Տիւրզիներուն, Մարոնիներուն, Արաբներուն, պիտի անցնիմ Կիլիկիա, ուր դիրքս աւելի ամուր պիտի ըլլայ, ձախակողմս ծով, աջ կողմս Եփրատը, պիտի հաղորդակցիմ Հայաստանի հետ, ցորենի այս երկիրը, որ անհամբեր հպատակն է Թուրքերուն: Պիտի հրաւիրեմ Քիւրտերն ու Հայերը՝ միանալու ինծի հետ իրենց հասարակաց թշնամիին դէմ: Հեծելազօրք մը կազմելով արագօրէն պիտի հասնիմ Վոսփոր, պիտի մտնեմ Պոլիս, հոնկէ պիտի անցնիմ Եւրոպայի արեւելեան հողամասը: Ոչ Ռուսիան կրնայ դիմադրել, ոչ Աւստրիան: Հպատակ ժողովուրդներ, Լեհեր եւ Հունգարներ, պիտի ըմբոստանան, Դանիա եւ Շուէտ պիտի շարժին, Մոսկուա ալ պիտի շարժի Փեթերսպուրկէն՝ խլելու համար իր անկախութիւնը»:

×

Վոլնէի ծրագիրը թուղթի վրայ կը մընայ: Յայտնի չէ թէ այդ մասին խօսա՞ծ է Նափոլէոնի՝ երբ խորհրդական եղաւ, երբ Ծերակոյտի անդամ ընտրուեցաւ եւ ազնուականութեան տիտղոս ստացաւ: Ռուսիա արշաւելէ, մինչեւ Մոսկուա առաջանալէ աւելի կրնար Պալքաններէն Նեղուցներն իջնել եւ Պոլսոյ տիրանալ, գիտնալով որ Նեղուցներուն տիրանալը ամենափայլուն յաղթանակը պիտի ըլլար:

Վոլնէ զբաղած է արեւելեան լեզուներով: Գրած է «Նոր տեսութիւններ Արեւելեան լեզուներու ուսուցման մասին», գրած է «Եբրայեցերէնը պարզուած»: Կը մտածէ հիմնել «Ասիական դոլէժ» մը դեսպանատուներու թարգմաններ պատրաստելու համար: Կ՚առաջարկէ դպրոցներ բանալ թարգմանիչներ պատրաստելու համար, որպէսզի եւրոպական գրականութիւնը Արեւելքի ծանօթացնեն, Արեւելքի ձեռագիրները ֆրանսերէնի թարգմանեն:

×

Վոլնէ կը հետաքրքրուի նաեւ հայերէնով: 1807ին Ամսթերտամ կը դիմէ Մովսէս Խորենացիի թարգմանութիւնն ստանալու համար: Կը խնդրէ Շրատերի 1711ին Ամսթերտամ տպած կամ Վիլոթի կողմէ 1714ին Հռոմ տպուած հայ-լատին բառարանը:

Ֆրանսացի ազնուականը կը հետաքրքրուի հայ ժողովուրդի պատմութեամբ բանասիրական թէ քաղաքական նպատակով, ինքնաբերաբար թէ կայսեր թելադրութեամբ: Նափոլէոնի գործակալները կը շրջին Թուրքիայէն Պարսկաստան՝ Ռուսերու շարժումները քննելու համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԶԱՊԷԼ ԵՍԱՅԵԱՆ

Հայպետհրատը արդարութեան պարտք մը կատարած է հրատարակելով գրագիտուհի Զ. Եսայեանի ստեղծագործութեանց մէկ մասը «Երկիր» անունին տակ: Իրապէս շատ գովելի երեւոյթ մըն է, որ վերջին տարիներս աւելի շեշտուած թափ ստացաւ արեւմտահայ գրողներու գործերուն հրատարակութիւնը: Հայ ժողովուրդին գրականութիւնը, անկախ իր քաղաքական եւ հնչաբանական տարբերութիւններէն, մէկ է եւ անբաժանելի, արեւելահայ ու արեւմտահայ յորջորջումները ոչ մէկ զատորոշիչ պատուար կրնան ստեղծել:

Անմահ Պարոնեանի գործերուն յաջորդական տպագրութիւններէն ետքը, հետզհետէ սկսան լոյս տեսնել Պ. Դուրեանի, Մ. Մեծարենցի, Գ. Զօհրապի, Երուխանի, Ռ. Սեւակի, Դ. Վարուժանի, Սիամանթոյի գործերուն նոր հրատարակութիւնները, ինչպէս նաեւ Սփիւռքի արդի գրողներէն ոմանց արձակ եւ չափածոյ գրուածքները:

×

Զ. Եսայեան (ծնեալ Յովհաննէսեան), անցեալի հայ կին գրողներու ամէնէն ինքնատիպն ու տաղանդաւորը, ծնած է Կ. Պոլսոյ Սկիւտար արուարձանին մէջ 1878ին: Ս. Խաչի նախակրթարանը աւարտելէ ետք, 1895ին կը հեռանայ Սուլթաններու բռնութեանց ոլորտէն եւ իր մտային հորիզոնը կ՚ընդլայնէ՝ հետեւելով Փարիզի Սորպոնի համալսարանի դասընթացքներուն:

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Խեղճ Նկան թէ Հայը փոխարինելու համար, կայսրուհի Ցէ Հի նշանակեց նոր ներքինապետ մը եւ ընտրեց դարձեալ գեղադէմ երիտասարդ մը՝ Լի Լիէն Ին:

— Պէտք է որ, ըսաւ անոր, ինծի հաճելի ըլլաս, զիս զբաղեցնես ու զուարճացնես եւ մանաւանդ զիս տեղեակ պահես բոլոր անցուդարձերուն:

Այնուհետեւ, կայսրուհի Ցէօ Հիի կեանքը վերստին մտաւ խաղաղութեան եւ պերճանքի հունին մէջ, Արեւմտեան պալատի կամարներուն տակ, ուր կ՚ապրէր:

1872ի վերջաւորութեան, Թունկ Չէ կայսրը թեւակոխեց իր տասնըհինգ տարեկանը, ինչ որ տիրելու համար օրինական տարիքն էր:

Պէտք էր ուրեմն, որ խնամակալները իրենց իշխանութիւնը ամբողջութեամբ փոխանցէին երիտասարդ կայսեր:

Ատոր համար ալ, Ցէօ Հի շատ մտահոգուած էր, խորհելով որ իր տկարին շատ երիտասարդ զաւակը դժուարաւ պիտի կարողանար տանիլ այդ ծանր լուծը, քանի որ ճիշդ իր հանգուցեալ հօրը նըման ազազուն առողջութիւն մը ունէր, եւ իր անփորձութեան հետեւանքով պիտի կորսուէին իր մօր եւ իր հօրեղբօր այսքան տարուան բարուք իշխանութեան բերած նպաստաւոր արդիւնքները: Կայսրուհին իր զաւկին համար ընտրեց կողակից մը, պարմանի Հա Լու Թօ, կայսերական գերդաստանի դաստիարակի մը աղջնակը, որ անշուշտ ապագային միշտ ալ երախտապարտ պիտի մնար Ցէօ Հիի, իրեն տրուած այս պատիւին համար

Մնաց որ, պարմանուհի Հա Լու Թօ խոստացաւ իր ազդեցութիւնը բանեցնել կայսեր վրայ, որպէսզի այս վերջինը մազաչափ չհեռանար իր մօր տուած խորհուրդներէն, եւ խոստացաւ կէտ առ կէտ տեղեակ պահել մայր-կայսրուհին իր զաւկին ամէնէն փոքր մէկ որոշումին:

Եւ վերջապէս եկաւ հասաւ օրը, ուր երեք խնամակալները իրենց իշխանութիւնը փոխանցեցին Սուրբ Մարդուն, Տասը Հազար Տարիներու Տիրոջ, Թունկ Չէ կայսեր, զաւակը Ցէօ Հիի որ այլեւս չափահասութեան տարիքն էր թեւակոխած:

×

Կարճ ժամանակի մը մէջ, Ցէօ Հիի ծրագիրները ձախողութեան մատնուեցան:

Նորընտիր եւ երիտասարդ կայսրը՝ Թունկ Չէ իր մօրմէն ժառանգած էր անոր վճռական ու կորովի նկարագիրը:

Հիմա որ տիրացած էր բացարձակ իշխանութեան, իրեն համար ծանր կը թըւէր իր մօրը լուծը եւ կ՚ուզէր ինքնիշխան եւ ազատ ըլլալ իր բոլոր շարժումներուն մէջ:

Իր կինը՝ Հա Լու Թօ, մոռնալով մայր կայսրուհիին տուած իր խոստումները, համամիտ կը գտնուէր երիտասարդ կայսեր բոլոր որոշումներուն եւ կը յորդորէր զայն շուտով թօթափել իր մօրը խստամբեր լուծը:

Իր կողմէն մայր կայսրուհին համոզուած էր թէ իր զաւկին իշխանութեան օրով ինք պիտի մեկուսացուէր եւ բոլորովին պիտի զրկուէր պետութեան եւ գահին վերաբերեալ գործերուն մէջ ցարդ ունեցած իր ազդեցութենէն:

Վարպետորդի խաղով մը, անիկա որոշեց այնպէս ձեւացնել թէ իշխանութեան գործերը այլեւս չէին հետաքրքրեր զինքը: Այլեւս առաւօտները կանուխ չէր ելլեր, կը քնանար մինչեւ ուշ ատեն, ժամերով կը զբաղէր իր արդուզարդով, օրուան մէջ կը պարապէր իր պարտէզին ծաղիկներով, կը նկարէր, քերթուածներ կը յօրինէր, թատերակներ կը գրէր, եւ գիշերը իր Արեւմտեան պալատին դահլիճին մէջ, իր ներքիններուն եւ իր հետեւորդ կանանց հետ ներկայ կ՚ըլլար խնջոյքներու եւ յաճախ ալ թատերական ներկայացումներու:

Եւ սակայն, գաղտնօրէն, Ցէօ Հի իր կապերը կարելի եղածին չափ յաճախ կը պահէր իր սիրականին, հիմա այլեւս մաբեշալութեան հասած Եունկ Լուի հետ:

Ցէօ Հի այնքան ճարտարօրէն կարողացաւ խաղալ իր այս նոր դերը, որ կայսրը, վերջնականապէս համոզում գոյացուցած ըլլալով որ իր մայրը այլեւս որեւէ քաղաքական նպատակ եւ ծրագիր չէր սնուցաներ, արտօնեց որ անիկա կարողանայ կայսերական մտերիմ շրջանակէն ներս մուտք գործել:

Եւ օր մը, երբ Երկնից Որդին գանգատ կը յայտնէր իր մօրը թէ՝ ձանձրացած էր եւ այլեւս իր շուրջը տիրող միապաղաղ պաշտօնական ձեւակերպութիւններէն, որոնք զինքը դարձուցած էին իր մեծութեան մշտնջենական կալանաւորը, փափաք կը յայտնէր ճաշակել իր տարիքին համապատասխան վայելքներու ընծայելիք հեշտանքը:

Մայր կայսրուհին «խղճահարելով» իր զաւկին դառն կացութեան վրայ, խոստացաւ անոր հայթայթել Արգիլեալ Ոստանէն դուրս ելլելով գիշերային պտոյտներ կատարելու միջոցները:

(16 Շար.)

Իբր ամսականաւոր պաշտօնեայ՝ մասնակցած է նաեւ Գ. Լուսինեանի նշանաւոր Ֆրանսերէնէ – Հայերէն բառարանի աշխատանքներուն: Օսմանսրբագրական աշխատանքներուն: Օսմանեան կեղծ Սահմանադրութեան տարինեեան կեղծ Սահմանադրութեան տարիներուն (1908 – 1914) վերադարձած է Պոլիս, իր գործօն մասնակցութիւնը բերելով այդ օրերու գրական – ազգային աշխատանքներուն: 1909ի Կիլիկեան կոտորածէն անմիջապէս ետք կ'այցելէ եղեռնի վայրերը եւ կը հրատարակէ իր տպաւորութիւնները «Աւերակներու մէջ» վերնագիրը կրող գրքոյկով մը:

Զ. Եսայեան 1914ին կը մեկնի Պոլսէն: Կովժամանակ մը ետք զինք կը գտնենք Կովկաս, ուր 1917ին կը հրատարակէ «Ժողովուրդի մը հոգեվարքը» վերնագրով ընդարձակ աշխատութիւն մը՝ նուիրուած Միջագետքի տարագիր Հայերուն տառապալից կեանքին: 1918ին՝ Եգիպտոս, Փարիզ, Կիլիկիա եւ այլուր, նուիրուած Հայ գաղթականներու տեղաւորման աշխատանքին: 1926ին այցելեց Հայաստան եւ իր վերադարձին գրեց «Պրոմեթէոս Ազատագրուած» հայրենասիրական գործը:

Զ. Եսայեան, 1932ին, իր զաւակներով Փարիզէն կը մեկնի Երեւան եւ կը նշանակուի համալսարանական դասախօս եւրոպական գրականութեան: Ան, հակառակ իր տարիքին, երիտասարդական աւիւնով իր մասնակցութիւնը կը բերէ գրական կեանքին եւ կ'այցելէ գործարաններ եւ գիւղական վայրերը, ուր իր գեկոյցներով կը ստեղծէ խանդավառութիւն: Զ. Եսայեան իբր Հայաստանի գրողներու պատուիրակութեան անդամ կը մասնակցի, խորհրդային գրողներու առաջին համագումարին (1934), ուր իր ֆրանսերէն լեզուով արտասանած ճառը յառաջ կը բերէ մեծ հետաքրքրութիւն: (ԽՄԲ.— Հոս կը վերջանայ Զ. Եսայեանի կեանքը՝ ըստ «յառաջդիմական» բանաստեղծին, որու բերանը կ'այրի կամ կը ծոր՝ եթէ պատմէ մնացեալը... թէ ինչպէս զոհ գնաց «խնտուզիաստ» գրագիտուհին իր շատ փառաբանած ռէժիմին):

Զ. Եսայեան գրականութենէն ներս իր մուտքը կատարած է 17 տարեկանին, Պոլսոյ «Ծաղիկ» հանդէսին մէջ: Փարիզի մէջ իր բնակութեան շրջանին աշխատակցած է Մէրքիւր տը Ֆրանս, Իւմանիթէ Նուվէլ եւ ուրիշ հանդէսներու, ուր ծանօթացուցած է հայ գրականութեան վարպետները:

Արձակագիր Զ. Եսայեան ճշմարիտ բանաստեղծ մը եւ նուրբ հոգեբան մըն է: Ան նկարչի մը բազմագոյն երանգապնակով կը նկարագրէ բնութեան պատկերները, մանաւորապէս իր ծննդավայր Սկիւտարը, անոր դէպի Վոսփոր ու Մարմարա նայող բացառիկ դիրքովը, Ֆրէնկիլենով ու Չամլըճայովը, տարածուն պարտէզներու աննման զարունովն ու աշունովը եւ չքեղ ու անմոռանալի վերջալոյսերովը: Եսայեան այս ամէնը կուտայ վրձինի մը նրբին հպումներով եւ այնպիսի վարպետութեամբ, որ պատկերին տպաւորիչ վայրկեանները կը մնան ու կ'ապրին խօսուն ու կենդանի:

Զ. Եսայեան վերլուծող հոգեբան մըն է, որ խորապէս ուսումնասիրած է իր կերպարները, անոնք ըլլան աշխատաւոր թուլումպաճի, ամիրա, մտաւորական, առեւտրական կամ արհեստաւոր: Ան ուսումնասիրած է նաեւ միջավայրը՝ աշխատաւորին խարխուլ տնակներէն մինչեւ ամիրաներու ապարանքները, արհեստանոցներէն մինչեւ դրամատէր դասու սալոնները: Անոնց ներքին կեանքը, առօրեային կենցաղը, թշուառութիւնը, չքաւորութիւնը, ագահութիւնն ու չարաչահութիւնները իր գրչին համար գաղտնիք չունին: Ահա թէ ինչո՞ւ իր տուած տիպերը ամբողջական են, թէեւ տրուած՝ խտացեալ գծերով:

Զ. Եսայեան բացի հոս հոն ցրուած բազմաթիւ յօդուածներէ, ստորագրած է վէպեր ու պատմուածքներ.— «Սկիւտարի վերջալոյսներ», «Երբ այլեւս չեն սիրեր», «Կեղծ հանճարներ», «Վերջին բաժակը», «Անձկութեան ժամեր», «Բարբա Խաչիկ» եւ ուրիշներ, քաղուած՝ իրական կեանքէ, զոր կ'արժէ Երկերու Բ. հատորով մը տալ հրատարակութեան:

Հայպետհրատի «Երկեր»ուն մէջ ամփոփուած են «Պրոմեթէոս Ազատագրուած» գրքէն հատուած մը: «Հանրի Պարպիւսի մօտ» վերնագրին տակ տրուած է նկարագրութիւնը Ֆրանսացի գրագէտին Խ. Միութիւն եւ Հայաստան այցելութեան: «Երկեր»ու մէջ կան նաեւ իր լաւագոյն վիպակներէն «Շնորհքով Մարդիկ»ը (անոնք որ որոշ գումարէ մը անդին հարստութիւն ունին), ամիրայական ընտանիքի մը երեք սերունդներու կեանքը իր խարբերայութեան, բամբասանքի, շնական կեղծիքի, կեղծ ազգասիրութեան եւ անկումի յաջորդական պատկերներով: Իսկ «Կրակէ Շապիկ»ին մէջ կը տեսնենք Սկիւտարցի Եազմաճի արհեստաւորներու ծանր ու թշուառ կեանքը եւ տէրերու ու զիրենք շահագործողներու դէմ իրենց շահերու պաշտպանութեան համար եղած նախնական շարժումները, որոնք դժբախտաբար, շահագրգռուած կողմերու մատնութեամբ, Համիտեան ոստիկանութեան կողմէ կ'արգիլուին:

«Հոգիս Աքսորեալ» պատմուածքը ըՍկիւտարի մէկ հրաշալի նկարագրութիւնն է, փոքրիկ գլուխ գործոց մը, ուր տրուած կան կարգ մը ծանօթ տիպարներ: «Սիլիհտարի պարտէզները» թէեւ ունի ինքնակենսագրական բնոյթ, բայց հոն ներկայ են այդ օրերու ապրող դէմքերէն ոմանք:

«Նահանջող ուժեր» 1914ի պատերազմի շրջանին Կովկասահայութեան խմորումներն են կամաւորական շարժման կապուած:

Զ. Եսայեան ունի գրիչ մը, խնամուած ոճ, քնարական լեզու եւ մէկն է հայ գրականութեան լաւագոյն իրապաշտ գրողներէն:

Վ. ԵՐԵՑԵԱՆ

ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ԱՆԴՐԱԴԱՐՁՈՒՄՆԵՐԸ

Ամերիկեան մասնագիտական կարեւոր պարբերաթերթը «Փեթրոլիում Ուիք» իր խմբագրականը կը նուիրէ «քարիւղի համաշխարհային ճարտարարուեստին վրայ Սահարայի քարիւղին շահագործման ունեցած անդրադարձումներուն, որոնք արտադրողական այժմու կարեւորութենէն շատ աւելի հեռու կ'երթան»:

«Սահարայի նաւթը, կը գրէ «Փեթրոլիում Ուիք», ուղղակի եւ անմիջական ազդեցութիւն պիտի ունենայ Միջին Արեւելքի եկամուտին եւ արտադրութեան վրայ, Սուէզի ջրանցքէն երթեւեկին վրայ, Եւրոպայի մէջ քարիւղի առեւտուրին վրայ եւ Ֆրանսայի մէջ միջազգային քարիւղի ընկերութեանց զտումի եւ վաճառման ձեռնարկներուն վրայ: Աւելին, Սահարայի նաւթը կարելի պիտի ըլլայ դէպի Միաց. Նահանգներ եւ Գանատա արտածել»:

Ֆրանսական կառավարութիւնը, կ'աւելցնէ «Փեթրոլիում Ուիք», որոշած է սահարական նաւթը միաժամանակ ծախել Ֆրանսայի եւ արտասահմանի մէջ: Իր նպատակին հասնելու միջոցները ունի»:

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՄԷՋ ՎԱՃԱՌՈՒՄԸ

Թերթը նախ քննութեան կ'ենթարկէ սահարական նաւթին արտասահմանի մէջ վաճառման հարցը: Կը յիշէ, որ Սահարայի նաւթը թեթեւ է եւ «գրեթէ իտէալ՝ ամերիկեան շուկային համար, որ զուեալ վառելանիւթի մեծ սպառող մըն է»: Կը չեշտէ, որ ընդհակառակն, աւելի կը փնտռուին ծանր նաւթերը: «Եթէ ֆրանսական բոլոր զտարանները զբաղին սահարական նաւթով, վառելանիւթը Ֆրանսայի ականջներէն դուրս պիտի գայ շուտով», կը գրէ «Փեթրոլիում Ուիք»:

Կարգ մը ընկերութիւններ կ'ուզեն արդէն Միաց. Նահանգներ եւ Գաւատա արտածել իրենց արտադրութիւնը: Այս քարիւղը Վենեզուելայի եւ Միջին Արեւելքի արտադրութեան տեղը պիտի գրաւէ, այդ պարագային ֆրանսական կառավարութիւնը կը փորձէ Հասարակաց Շուկայի երկիրները եւ մանաւորաբար Գերմանիան շահագրգռել, որպէսզի գնեն Սահարայի քարիւղը:

ՍԱՀԱՐԱՅԻ ՔԱՐԻՒՂԻՆ ԱՐՏԱՀԱՆՈՒՄԸ

Սահարայի քարիւղին խոր անդրադարձումները մէկ առ մէկ աչքէ անցընելով, շաբաթաթերթը կը գրէ.

«Ֆրանսայի մէջ զտեալ քարիւղին 90 առ հարիւրը Միջին Արեւելքէն կուգայ: Այդ քարիւղին սահարական քարիւղով փոխարինումը Միջին Արեւելքի երկիրներուն համար կը նշանակէ տարեկան 77 միլիոն տոլարի կորուստ մը՝ 1961էն սկսեալ:

Կորուստ կը նշանակէ նաեւ միջազգային ընկերութեանց համար, որոնք այժմ քարիւղ կը ծախեն Ֆրանսայի, եւ որոնց գլխաւոր պահեստները Միջին Արեւելքի մէջ կը գտնուին:

Պիտի վնասէ նաեւ Ֆրանսական շուկային վրայ քարիւղի վաճառման եւ զտարաններու մէջ այդ ընկերութեանց ունեցած շահերուն»:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԱՍԻՈԹԱՅԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Անցեալի փայլուն օրերէն վերջ, գաղութս ներկայիս ազգապահպանման ճակատին վրայ, կ'ապրի յուսահատական պայմաններու մէջ:

Անցեալին ունէինք հայրենակցական միութիւններ, քաղաքական կազմակերպութիւններ, յարանուանական թեմեր, լսարանական միութիւն եւ ի մասնաւորի Հայերէնի դասաւանդութեանց երեք դպրոցներ: Երիտասարդներ ու երիտասարդուհիներ մտած էին մարզական կեանքին մէջ եւ հայ մարզիկները նշանաւոր էին իրենց յաղթութիւններով:

Պատանեկան Միութիւնները, Հայրենակցականները, քաղաքական կազմակերպութիւններն եւ յարանուանական համայնքները տարուան չորս եղանակներուն ալ ունէին իրենց հաւաքոյթներն ու հանդէսները: Գանձապահները դրամ ունէին իրենց սնտուկին մէջ՝ պատրաստ նպաստելու որեւէ օգտակար ձեռնարկի:

Դեռ երէկ էր որ մատուռի մը շինութեան հանգանակիչ ձեռնարկին գաղութը առանց խտրութեան մասնակցեցաւ իր կարողութեան չափով: Մեր Հայրենակիցները երբեք չեն զլացած իրենց օժանդակութիւնը հանրային ձեռնարկներուն: Այսօր ալ ունին նոյն պատրաստակամութիւնը, միայն թէ կ'ուզեն լսել պատասխանատու մարմիններու հաշուետուութիւնը:

Վերազարթնումի ու գործի լծուելու միակ պայմանն է կազմել նախաձեռնարկ մարմին մը, որ պէտք է մէջտեղ գայ ու գործ տեսնէ բանիւ եւ իմաստութեամբ: Միայն այն ատենն է որ Լա Սիոթայի Հայութիւնը պիտի վերագտնէ իր երբեմնի աշխոյժ եւ ժրաջան գործունէութիւնը, նուիրուելու համար Ազգապահպանման եւ մեր մանուկ սերունդի փրկութեան:

ՍԱՄՈՒԷԼ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ՄՏԱՑԱՆՔ

«ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՄԲԸ», գրեց Շաւարշ Նարդունի: Տպարան «Յառաջ», Փարիզ 1960:

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, կազմեց Կարօ Գէորգեան, 1960: Ձոխ բովանդակութիւն: Պէյրութ, (Լիբանան):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (127)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Հինգ օր գիշեր ցորեկ հսկեցին անոր անկողնին շուրջը, բայց իրենց բոլոր խընամքները ապարդիւն մնացին: Բարթող աղա մեռաւ, աչքը ձեղունին սեւեռած, առանց բառ մը արտասանելու: Իր կեանքին պէս՝ մահն ալ քստմնելի եղաւ: Կըրնայ ըսուիլ որ աչքը բաց գնաց, իր զոյգ մը տատրակներուն արգասաւորումը տեսնելու երջանկութենէն զրկուած:

Իր բոլոր երազները, յոյսերը, դիտաւորութիւնները, որոնց որոճացումովը կը սնանէր գիշեր ցորեկ, սառած էին հիմակ իր աչքին այդ աչռելի սեւեռումին մէջ: Այս յեղակարծ ու կոշտ մահով, անգոր — ծագրելի կը մնային ահեղ, քստմնելի, եղեռնական ծրագիրներ, զորս ան ամէն օր կը յօրինէր, իր հետապնդած նպատակին հասնելու համար:

Մարկոսեան գերդաստանին կալուածները մեծ վտանգէ մը կ'ազատէին Բարթող աղային անհետացումովը: Ցանձին այս մարդուն, կատուներու եւ շուներու աշխարհը կը կորսնցնէր իր Ատիլան: Ու թէեւ Կատարինէ եւ Մագթաղինէ օրիորդները գորովոտ եւ պաշտելի հայր մը կը կորսնցունէին Բարթող աղային մահուամբը, միւս կողմէ, սակայն, ընկերութիւնը աղէտէ մը կ'ազատէր:

Աղջիկները իրենց հօրը դիակին վրայ ինկան լալով պոռչտալով: Խրատիկ հանըմ իր ցաւին արտայայտութեանը մէջ աւելի համեստ ու գաղտնապահ եղաւ: Դրացիները հասան: Անոնց ետեւէն տէրտէրը եւ ժամկոչները, որոնք հազիւ կըցան մսավաճառին անհեթեթ ու զարշելի դիակը սգաւորներուն ձեռքէն խլելով ճամբու հանել ու ժամ վազցնել:

Ամբողջ գիւղը զարմացաւ Բարթող աղայի անակնկալ մահը իմանալով, բայց ոչ ոք ցաւեցաւ: Տիկին Մարկոսեան «խեղճ մարդ» մը ըսաւ: Տոքթորը անգութ եւ իմաստալից քմծիծաղ մը ունեցաւ ու լռեց. իրմէ զատ ոչ ոք գիտէր որ Բարթող աղային մահուան պատճառը ինք էր եղած: Ասիկա գաղտնիք մը մնաց միշտ: Շաբաթ մը ետքը, ինքը տոքթորը անձամբ հանգուցեալին տունը գնաց եւ կալուածական թուղթերը եւ հաշիւները առաւ:

Մէկ շաբաթ պտտեցաւ Բերա, Ղալաթիա, Պոլիս, Վոսփորի քանի մը թաղերը, իրենց տուներն ու խանութները այցելելով, վարձուորներուն հետ տեսնուելու եւ Բարթող աղայի հաշիւները անոնց բերանացի յայտարարութեանցը հետ բաղդատելու համար: Երբ որ ամէն բան աղէկ մը քննեց հասկցաւ, հաստատեց որ ամէն ամիս հանուցեալ մսավաճառը երեք չորս ոսկի կը գրպանէր՝ բացի հարիւրի վրայ իր առած իրաւունքէն. եւ անոր անակնկալ մահուամբն ալ տասը ոսկիի կորուստ մը կար վերջին ամսուան վարձքերուն վրայէն, գումար մը զոր կարելի չէր պահանջել անոր այրիէն:

Երիտասարդը սրտի բաւական կուշտ գոհունակութեամբ մը տեսաւ որ Մարկոսեան գերդաստանը տակաւին 360 ոսկիի մօտ տարեկան եկամուտ մը կը վայելէր, եւ այս կլորիկ գումարը կրնար ամբողջովին ինք տրամադրել ուզածին պէս, նկատելով որ Մարկոսեան գերդաստան ըսելով այլեւս միայն ինք կը հասկցուէր գրեթէ:

Երբ որ այսպէս իր ձեռքին մէջ տեսաւ մեծ ամիրային յաջորդութեան իրաւունքը եւ իշխանական հարստութեան մը բեկորները, Արշակ իր յօրինած ծրագիրներուն գործադրութեանը վրայ մտածեց երկարօրէն, անոնց մանրամասնութիւններուն վրայ կամաւորապէս յամենալով, առաջուց ըմբոշխնելով անոնց ամբողջ քաղցրութիւնը:

Ու ալ ժամանակը եկած նկատեց իր դիւրին որսին վրայ ձեռք դնելու: Նախ եւ առաջ ամբողջովին իր յարաբերութիւնը դադրեցաւ բժշկական վարժարանին հետ, որմէ ալ օգուտ չէկար իրեն, եւ այս մասին ալ համոզեց իր մայրը: Ըստ անոր թէ Թուրքիոյ էն մեծ համալսարաններն իսկ այլեւս անկարող էին իրեն ուէէ բան սորվեցնելու, թէ ինք չէր զիջաներ այդ համալսարանները յաճախել եւ թէ իր ուսումը աւարտելու համար օր մը — ու իր ծրագրին հեռաւոր մէկ մասն էր անիկա — Ֆրանսա պիտի երթար: Մաման՝ շատ բնական եւ բանաւոր գտաւ իր զաւկին այս ընթացքը, մանաւանդ որ իր մայրական արժանապատուութիւնը վերջին ծայր կը գգուէր սա պարագայէն թէ իր որդին այնքան հմտութիւն ամբարած ըլլար որ այլեւս համալսարանները նեղ գային իրեն:

Անդիէն վրայ հասաւ անխուսափելի Մերկերեանին համարատուութիւնն ալ:

— Անանկ է, ճանըմ, անանկ է, դըպրոց, դպրոց, վե՞րջը. բժշկութիւն է նէ սորվեցաւ էղաւ կնաց. հիւանդ կը նայի՞ս կոր, բռէչէղա կը գրե՞ս կոր, լմընցաւ, եզրակացուց մայրը վճռաբար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

մը նկատել եւ նպաստ Ալժերիոյ խաղաղութեան :

Կի Մոլէ.— Անոնց համար որոնք ճախողութեան հանդիպեցան, միայն կորսուած կռիւ մըն էր, անկեղծները հասկցան, կարծեմ, բայց փառամոլները չեն հրաժարած իրենց նպատակէն : Այո, այս ձախողութիւնը կրնայ դիւրացնել ելքը հետեւեալ պատճառներով .—

Ա) Ալժերիական լուծումը պէտք է անպայման տը Կոլի միջոցով ըլլայ, շնորհիւ անոր անձնական վարկին եւ հեղինակութեան :

Բ) Այս հեղինակութիւնը խնդրոյ առարկայ եղած էր,— մէկ կողմէն բանակին գործունէութեամբ որուն վերջնական դերքը ամրապնդեց պետութեան ղեկավարին դերքը, բայց միւս կողմէ խնդրոյ առարկայ էր նաեւ Ալժ. Ազատ. Ճակատին կողմէ : Այս վերջինը անդրադարձաւ որ տը Կոլի հեղինակութիւնը իրական է, ուրեմն իր խօսքը չի կրնար կասկածի ենթարկուիլ, առնուազն գործադրութեան տեսակէտով :

Գ) Ալժերիոյ մահմետականներու հոծկայ զանգուածը, որ կրկին «սպասողական» անցած էր, այլեւս չի տարակուսիր անոր կարողութենէն :

Դ) Երկար ատեն, անոնք որ լքումի լուծում մը կ'երազէին, կը կառչէին այն երեւոյթին որ միշտ նոր կառավարութիւն մը կուգայ եւ նոր մեծամասնութիւն մը աւելի զիջումներ կ'ընէ : Հիմա, այլեւս նման հարց չկայ : Ուշ կամ կանուխ դէպ ի ինքնորոշում կ'երթանք :

Հարցում.— Այն կարծիքը ունի՞ք միշտ թէ ինքնորոշման սկզբունքին համար հանրաքուէ մը անհրաժեշտ է, ինչպէս ձեր կուսակցութեան տնօրէն կոմիտէն առաջարկեց Յունուարի վերջը :

Կի Մոլէ.— Կարելի է ըսել թէ հանրաքուէ մը անհրաժեշտ չէ, որովհետեւ ինքնաբերաբար տեղի ունեցաւ, ինչպէս ցոյց կուտայ հանրապետութեան նախագահին ստացած նամակները կամ գործադուլը : Բայց անշուշտ անբաւարար է : Կը պնդեմ թէ այս միջոցին եթէ հանրաքուէ մը կատարուէր ձայներու ութսուն առ հարիւրը, ի նպաստ տը Կոլի ալժերիական քաղաքականութեան կ'ըլլար : Արդ, այս 80 առ հարիւրը որ գոյութիւն ունի երկրին մէջ, չեն երեւար Խորհրդարանին մէջ եւ հոս է ողբերգութիւնը : Երեսփոխաններ որոնք տը Կոլի անունին կը պարտին իրենց ընտրութիւնը, այլեւս համակարծիք չեն տը Կոլին այս խնդրին շուրջ : Ժողովրդական հանրաքուէ մը պիտի ամրապնդէր տը Կոլի հեղինակութիւնը :

Հարցում.— Կարելի կը համարի՞ք Ֆրանքօ-ալժերիական ընկերակցութեան մը գոյութիւնը հիմնուած ալժերիական դաշնակցային կառուցուածքի մը վրայ :

Կի Մոլէ.— Անշուշտ եւ արդէն այդ էր ընկերվարական կուսակցութեան ուզածը, երբ Ազգ. Ժողովին կը ներկայացնէր առաջին հիմնական – օրէնքը (Լուա – Քատր) :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Այրի Տիկին Տօղիկեան (Կրընոպլէն) իր ամուսնոյն մահուան տարելիցին առթիւ տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, ողբացեալին յիշատակին :

Ի ՆՊԱՍՏ
ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ

Այս Կիրակի ժամը 15ին, Իսիի Սալ տէ Ֆէթի մէջ տեղի կ'ունենայ շարժանկարի եւ ժողովրդական երգերու ցերեկոյթ մը : Բարձր հովանաւորութեամբ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Եւ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութեան :

Շարժանկար.— Ուրուականները լեռներից կը հեռանան :

Գեղարուեստական բաժին սիրուած արուեստագէտներու մասնակցութեամբ :

Մուտք 3 Ն. Ֆ. :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ :

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ ՋՈՄի, Սալ Քատէի մէջ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ :

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ – Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ :

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր :

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին : Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ : Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ : Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հայաստանի շարժանկարներու ներկայացում, կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ : ՓԵՏՐՈՒԱՐ 23ԻՆ

Յաջորդիւ՝ մանրամասնութիւններ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կարող շօֆէօր – լիվրէօր մը : Բնակարանը ապահովուած : Հեռաձայնել՝

MAISON AVEDIS

No 8, NOISEAU - S. et O.

ՏՕՆԱԿԱՆ ՕՐ ԿԱՄ ՈՉ
ԵՐԷԿ, ԱՅՍՕՐ ԵՒ ՄԻՇՏ

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ վաճառատան մէջ պիտի գտնէք Արեւելեան եւ Եւրոպական ամէնէն ընտիր ապրանքները՝ յարմար գիներով :

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ
ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ

246, Rue Vendôme
20, Rue Villeroy **Lyon**
65, Rue Robert

Արմաւ, «պամիա», «եալանճի տոլմա», յունական «Թուրշի», «պիպէռ», տերեւ, Թահին հելվա, «վանիլ», շոքոլա, «նուազէթ», «լոքում», «սպզըզ», պիստակ, Ծիրակ օղի (41 – 45օ), Իզմիրի չամիչ, «սուճուք», կեսարական «պաստըրմա», առաջնակարգ սուրճ, (քարավան եւ մոզա), համեմներ «մահլէպ», «սալէպ», ճիթապտուղ, ձէթ, «քաշքավալ» պուլկարական, ճերմակ պանիր ոչխարի կաթով : Ամէն կարգի պահածոներ, «քուսքուս», հարիսա, սումաք, թարամա, լաքերտա, բաքլաւա, քատայիֆ, տեւ եւ այլն :

Անգամ մը դիմեցէք՝

ԳՈՀ ՊԻՏԻ ՄՆԱՔ

Մի մոռնաք թէ՝

ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆԸ

Ունի նաեւ մսավաճառատուն մը, որուն առաջնակարգ միսերը գոհացում կուտան ամէնէն նրբաճաշակներուն : Ոչխարի, հորթի եւ եզան միս (քաշուած միս, եւայլն) :

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄ ԳՆՈՐԴ
ՄՆԱՑՈՒՆ ՅԱՃԱԽՈՐԴ

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2.5 (= 250) : Դիմել Յառաջի հասցէով :

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի Տեառնընդառաջի տօնը պիտի կատարուի բազմաձայն հանդիսաւոր արարողութեամբ եւ օրուան յատուկ հոգեզմայլ շարականներու երգեցողութեամբ, եղանակաւէտ ձայներով :

Հ. Յ. Դ.
ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. «Քրիստափոր» կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30-ին, Ահարոնեան ակումբը : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Կարեւոր օրակարգ :

ՀԱՅ ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի 14 Փետրուար ժամը 17էն 24, տեղի կ'ունենայ մեծ պատրաստութեամբ, Սիթէ Իւնիվէրսիթէրի Հայ Ուս. Տան պարահանդէսը՝ Վարդիվանեան նուագախումբի առաջնորդութեամբ :

Հասոյթը պիտի յատկացուի Հայկ. Ուսանողական Տան գրադարանի, ինչպէս նաեւ սալերու ճոխացման :

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE V Ի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-72

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Mr.-le-Prince, Paris (6e) C.C.P. PARIS 1278-35

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱԶԳԱՊԱՏՈՒՄ, Մ. Արք. Օրմանեան, Պէյրութ 1959, Ա. Հատ.	24	Ն.Ֆ.
ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կ. Գէորգեան, 1960, թղթ. 14, լթկզմ	16,50	Ն.Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Ե. Չարենց, Պէյրութ 1959	6	Ն.Ֆ.
ԳՐԱԿԱՆ-ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ԵՐԿԵՐ, Ն. Աղբալեան, Պէյրութ, կզմ.	18	Ն.Ֆ.
ԷՋԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ, Բժ. Ա. Բաբալեան, Գահիրէ, 1959	2	Ն.Ֆ.
ԻՄԱՍՏՈՒԹԵԱՆՑ ՈՒՂԻՈՎ, Կ. Մեհեան, Փարիզ, 1959, ...	6	Ն.Ֆ.
ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գ. Եպս. Պալաքեան, Բ. Հատ. Փարիզ, 1959	15	Ն.Ֆ.
ՆՈՅՆԻՆ Ա. հատորը, Վիեննա, 1922, պատկերազարդ եւ կազմեալ	15	Ն.Ֆ.
ՀԱՅԿ. ԺՈՂ. ՀԷՔԵԱԹՆԵՐ, Ա. Նազինեան, Գահիրէ, 1959	3	Ն.Ֆ.
ՊՐԻՍՄԱԿ, Երաժշտասէրի մը օրագիրը, Գ. Ա. Համբարձումեան	5	Ն.Ֆ.
ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ, Հր. Փաստրմաճեան, Պէյրութ, 2 հատոր .	20	Ն.Ֆ.
ՏՐԴԱՏ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՏԱԹԸ ԹԱՏԵՐԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, Եղիա Գասպարեան, Գահիրէ, 1959	10	Ն.Ֆ.
L'ARMÉNIE, PAR JEAN-PIERRE ALEM, PARIS, 1959	2	N.F.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

Հիմնադիր-Տնօրէն ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

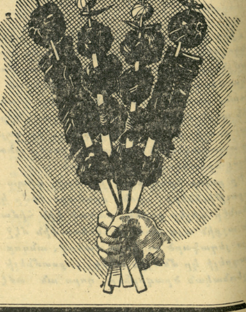
Ֆրանսական – հայկական եւ կովկասեան ընտիր կերակուրներ

4, RUE ROBERT-ETIENNE
(Rue Marbeuf) PARIS - 8e
TÉL. : BAL. 31 21
ՇԱՆ ԶԷԼԻԶԷԻ ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
Métro : F. D. Roosevelt

Հանելի մթնոլորտ

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված-ներ, «շաշլիք», «քարսքի»

Bar Américain

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց .22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 14 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — DIMANCHE 14 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8723 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4524

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Նոր սերունդի փրկութեան հարցը օրակարգի վրայ է միշտ արեւմուտքի այն բոլոր երկիրներուն մէջ, ուր Հայութիւնը կ'ապրի ցիրուցան, իբրեւ կաթիլ մը ջուր ովկիանոսին մէջ։

Քանի կ'երկարին տարագրութեան տարիները, քանի՛ սերունդները կը յաջորդեն իրարու, հետեւելով կեանքի բնական հոլովոյթին, ա՛յնքան կը դժուարանայ ազգապահպանումը։

Ու քանի՛ դժուարանայ այս նուիրական գործը, ա՛յնքան պէտք է կրկնապատկենք մեր ճիգերն ու զոհողութիւնները։

Մենք չենք բաժներ յոռետեսութիւնը ա՛յն նահանջականներուն, որոնք «մեռանք – կորանք» կը յանկերգեն օրն ի բուն եւ ձեռնածալ կը նստին, «հառաչելով ու յօրանջելով»։

«Երանելի»ներ են անոնք։ Կը նմանին այն «բարձր քաղաքագէտ»ներուն, որոնք գլուխ ծռելով «կատարուած իրողութեան» առջեւ, սրտառո՛ւչ համակերպութեամբ իբրեւ վերջնական նպատակ կ'ընդունին Հայաստանի խորհրդայնացումը, լուծուած կը հռչակեն «Հայկական Դատ»ը եւ փառք կու տան Կրեմլինի մենատէրերուն, — երէկ Ստալինին, այսօր՝ Խրուշչեւին։ «Հայաստանասիրութիւն» կը ծախեն ազատ աշխարհի ոստաններուն մէջ, չեն ուզեր խանգարել իրենց հանգիստը, չեն երթար Հայաստան՝ իրենց ալ քրտինքը խառնելու համար երկրի շինարարական աշխատանքներուն։

Այս կարգի մարդիկ նաեւ ընդունակ չեն որեւէ զոհողութեան՝ յանուն սերունդի փրկութեան։

Սփիւռքի ազգային, քաղաքական, եկեղեցական, մշակութային ու բարեսիրական կազմակերպութեանց գլխաւոր նպատակը պէտք է ըլլայ հայապահպանումը։

Հայրենասիրութեան, «Հայաստանասիրութեան» եւ «էջմիածնասիրութեան» առաջին պայմանն է այս։

Ինչպէս շեշտած ենք միշտ, դաստիարակութիւնը կը սկսի տունէն, ընտանեկան յարկէն։ Նորածինը կը սորվի այն լեզուն, զոր կը լսէ իր ծնողքէն։ Մայրենի լեզուն։ Եթէ մայրը օտար լեզուով խօսի իր երախային հետ, տարակոյս չկայ որ անիկա չի կրնար հայերէն սորվիլ։

Երկրէն եկած մեծ մայրիկներն ու մեծ հայրիկները անծանօթ տեղական լեզուին՝ հայերէն կը խօսին իրենց թոռնիկներուն հետ։ Սակայն հետզհետէ կը պակսի անոնց թիւը։

Հիմակուան հայրիկներն ու մայրիկները մեծ մասամբ օտար երկրի մէջ ծնած ըլլալով, հնարաւորութիւն չեն ունեցած հայերէն գրել — կարդալ սորվելու։ Լաւագոյն պարագային խօսիլ գիտեն միայն։

Երիտասարդ այրերն ու կիները — որոնք իրենց ուսումն են առած տեղական վարժարաններուն մէջ — կը նախընտրեն օտար լեզուով խօսիլ իրարու հետ, աւելի դիւրին գտնելով զայն։ Այսպէս է, որ անոնք Ֆրանսայի մէջ ֆրանսերէն, Միացեալ Նահանգներուն մէջ անգլերէն, Հարաւային Ամերիկայի մէջ սպաներէն եւ փորթուկերէն կը խօսին։

Բնական է, որ զաւակներն ալ կը հետեւին ծնողքներու օրինակին։

Երիտասարդական կազմակերպութեանց երկսեռ անդամներն ալ օտար լեզուով կը ճռուողեն իրարու հետ։ Աւելի «մտերմական» կը գտնեն զայն։

Ի՞նչ ընել՝ որպէսզի չկորսուի մայրենի լեզուն։

Ի՞նչ ընել մանաւանդ՝ որպէսզի ազգային ոգին չմեռնի նոր սերունդին մէջ։

Այս մասին պէտք է լրջօրէն մտածեն մեր բոլոր կազմակերպութիւնները։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

"ԺՊԻՏԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ"

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՇՐՋԱԳԱՅՈՒԹԻՒՆԸ

Խ. Միութեան առաջնորդը պաշտօնական այցի է Հնդկաստան։ Ճիշդ երկու ամիս առաջ —գրեթէ օրը օրին — Միացեալ Նահանգներու նախագահը կ'այցելէր Հնդկաստան եւ կ'արժանանար համաժողովրդական բացառիկ պատիւներու։ Առաջին անգամը չէ որ Խրուշչեւ Հնդկաստան կ'երթայ. արդարեւ՝ 1955ի վերջաւորութեան ինք եւ նախագահ Բուլկանին առաջին անգամն ըլլալով — եթէ չհաշուենք Եուկոսլաւիան եւ Ժընեւը — դուրս կ'ելլէին իրենց պատեանէն։ Այս առաջին շրջագայութիւնը պատմական պիտի մնայ Խ. Միութեան տարեգրութեան մէջ, թերեւս պարզ այն պատճառով որ առաջին անգամ ըլլալով Խ. Միութեան պետական երկու մեծ դէմքեր կը հեռանային Մոսկուայէն, «բարեկամեցողութեան» այց մը տալու համար Ասիոյ երկիրներէն մէկուն։ Նեհրուի համար ասիկա կրկնակի արժէք ներկայացնող յաղթանակ մըն էր։ Նախ, Հնդկաստանի վարչապետը ջերմ ջատագովը եղած էր «համակեցութեան» գաղափարին, ապա, իր երկրին ապահովեց Խ. Միութեան ընձեռած տնտեսական եւ մասնագիտական կարեւոր օժանդակութիւն մը, որուն շնորհիւ կրցաւ իրագործել հնգամեայ երկրորդ ծրագրին մէկ կարեւոր մասը։ Արեւմուտքը, իր կարգին, հետեւողութեամբ Խ. Միութեան փութաց տնտեսական իր օժանդակութիւնը եւս ապահովել Հնդկաստանին։

Որեւէ տարակարծութիւն չկայ երկու երկիրներուն միջեւ, ընդհակառակն, Խ. Միութիւն եւ Հնդկաստան շահագրգռուած են եւ ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն որ որեւէ «սեւ ամպ» չանցնի իրենց միջեւ։

Խրուշչեւի այցելութեան նպատակը կը միտի վերանորոգել եւ յաչս աշխարհին հաստատել երկու երկիրներուն բարեկամական կապերը, մանաւանդ նախագահ Այզընհաուըրի շրջագայութենէն վերջ։

Ցուցական բնոյթ չունի միայն, Խրուշչեւին այցը — ի դէպ հրաւիրուած է Հնդկաստանի կառավարութեան կողմէ։ Կը կարծուի թէ Խ. Միութեան վարչապետին ներկայութենէն օգտուելով, Նեհրու պիտի այս վերջինոյն միջնորդութիւնը ուզէ Չին եւ Հնդկական սահմանային տարակարծութիւնները հարթելու համար։ Յայտնի է որ Փեքին պահանջքոտ դիրք բռնած է դրացի իր երկիրներուն նկատմամբ։

Մոսկուա որ ժամանակէ մը ի վեր դժգոհութեան նշաններ ցոյց կու տայ իր կրտսեր եղբօր՝ Չինաստանի հանդէպ, այս վերջինոյն վարած քաղաքականութեան պատճառաւ, հաւանական է որ օգտուի այս առիթէն եւ փորձէ ճնշում բանեցնել Փեքինի վրայ։

Յամենայն դէպս, նախագահ Այզընհաուըրէն ետք, Խրուշչեւին շրջագայութիւնը դէպի Հնդկաստան ցոյց կու տայ այն մեծ շահագրգռութիւնը որ ցոյց կու տան Հնդկաստանի նկատմամբ արեւմուտք եւ արեւելք, հաւասարապէս։

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ

Խրուշչեւի եւ Նեհրուի միջեւ խօսակցութիւններ տեղի ունեցած եւ վերջացած են՝ տնտեսական եւ մշակութային համաձայնութեամբ մը։

Այս հիման վրայ, Խ. Միութիւնը 1ուկէս միլիար րուպլի նոր վարկ մը պիտի բանայ Հնդկաստանին, միեւնոյն ատեն երկու երկիրներուն մշակութային կապը պիտի սերտացուի։

Նոր Տելհիի մամուլը կը հաղորդէ թէ խօսակցութեանց ընթացքին քննութեան առնուած է Չին եւ Հնդկական սահմանային վէճը։ Խրուշչեւ առաջարկած է Նեհրուին որ Չու էն Լայի հետ տեսակցի։ Այս վերջինը անյարմար նկատած է։ Այս կապակցութեամբ խօսք առնելով Հնդկական խորհրդարանին առջեւ, Նեհրու շեշտած է թէ պէտք չէ թեթեւօրէն նկատի առնել Ասիոյ երկու հսկաներուն միջեւ ապագայ բախումի մը հաւանականութիւնը։ «Առ այժմ — ըսած է Հնդկաստանի վարչապետը — մեր եւ Չինացիներուն տեսակէտները բոլորովին տարբեր են»։

Համաձայնագրի ստորագրութեան առթիւ Խ. Միութեան վարչապետը յայտարարած է թէ «որոշ երկիրներ յաջողած են թերաճ երկիրներուն հարստութիւնները կողոպտելով բարձր տնտեսութեան մը հասնիլ։ Ժամանակն է որ իրենց կողոպտած աւարին մէկ մասը ետ վերադարձնեն»։

Յաջորդ օրը, խօսք առնելով հարիւր հազար Հնդիկներու առաջ, Խ. Միութեան վարչապետը իրեն յատուկ կէս – շիտակ, կէս – երգիծական պատկերացումով յայտարարած է «Պատերազմի կողմնակիցները, իրենց տան տանիքին վրայ պաղ պատերազմին էշը քշելու վրայ են, առանց մտածելու թէ այս ձեւով պիտի քանդեն իրենց տունը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած վերջին լուրերու համաձայն, Համայնավար կուսակցութիւնը չէ կրցած միացնել իր շարքերը եւ համայնավար երկու կուսակցութիւններ դիմում ըրած են, պաշտօնապէս ճանչցուելու համար։ Տաուտ Սայէղի գլխաւորած բաժինը յաջողած է արդէն, մինչ Զաքի Խայրիի թեւը որ համայնավար մակդիրին մենաշնորհը կը պահանջէ, իբրեւ միակ «ուղղափառը», ուզած է որ մերժուի Սայէղի դիմումը, նկատի առնելով մանաւանդ որ իր շարքերուն մէջ են կուսակցական գլխաւոր դէմքերը եւ իր թերթը՝ Իթթիհատ էլ Շաապ մեծագոյն տպաքանակն ունի իրաքեան մամուլին մէջ։ Բայց առջի օր, ներքին նախարարութիւնը վաւերացուց Սայէղի ծրագիրը հակառակ անոր որ այս վերջինը Մարքսիսմ – Լենինիսմէ կը ճառէ, մինչ «ուղղափառները», «գիտական ընկերվարութեան» մասին կը խօսին միայն։ Այս տեսակէտով Զաքի Խայրիի կուսակցութիւնը աւելի չափաւորական կը նկատուի։ Այսօր, սակայն Սայէղն է միայն որ կրնայ պաշտօնապէս խօսիլ յանուն Իրաքի համայնավար կուսակցութեան։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ռումբին պայթումին առթիւ Ռեկանի շրջանը արգիլեալ գօտի հռչակուեցաւ Շաբաթ օր։ 12 ժամ առաջ ազդարարութիւն տրուեցաւ օդանաւային ընկերութեանց։ Եթէ հովերը նպաստաւոր մնային, ռումբը պիտի պայթէր Շաբաթ կամ Կիրակի։ Տը Կոլ անձամբ պիտի յայտարարէր լուրը՝ աշխարհին։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զինուորական շրջանակները կը հաղորդեն թէ հնարած են հրթիռ մը որ ի վիճակի է խորտակելու իրենց երկրամասին վրայ արձակուած հիւլէական հրթիռները։

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ բացերը, խորհրդաւոր ճակատամարտ մը կը մղուի մէկ շաբթէ ի վեր։ Արժանթինեան մարտանաւեր եւ օդանաւեր կը հսկեն ազգութիւնը անծանօթ ընդծովեայի մը վրայ, որ Յունուար 31էն տեսնուած է եւ անկէ ի վեր պահուըտած կը մնայ ծովուն խորը։ Երկու ուրիշ ընդծովեաներ եւս տեսնուած են։ Կը կարծուի թէ Խ. Միութեան կը պատկանին խնդրոյ առարկայ ընդծովեաները։

ՍՈՒՐԻԱԿԱՆ սահմանագլուխին վրայ նոր միջադէպ մը պատահեցաւ։ Արաբները սպաննած են մէկ Իսրայէլացի զինուոր եւ վիրաւորած երկու։ Իսրայէլ բողոքած է։

ԱՒՍՏՐԻՈՅ արտաքին նախարարը Փարիզ կը գտնուի։ Վարչապետին հետ իր տեսակցութեան յայտարարած է թէ իրենք «չէզոք» քաղաքականութիւն ընտրած են. աւելցուցած է սակայն, «չէզոք չի նշանակեր չէզոքութիւն»։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ գումարուող Արաբական Լիկայի խորհրդաժողովը, որուն կը մասնակցին ութ արաբական երկիրներ, անել կացութեան մատնուած է։ Արդարեւ՝ Յորդանան կը մերժէ ընթացք տալ Արաբ Մ. Հանրապետութեան երկու առաջարկներուն։ Յորդանան գետին ընթացքը փոխել եւ Պաղեստինեան պետութիւն մը կազմել։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍՈՒԹԵԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԿՌԻՒՆԵՐ ԾԱՅՐ ՏՈՒԱԾ ԵՆ

Առջի օրուան, ընկերակցական խաղաղ ցոյցը խռովութեանց եւ կռիւներու դուռ բացաւ։ Նորմանտիի, Եօնի եւ Էնի նահանգներէն, 30էն 35.000 գիւղացիներ հաւաքուած են Ամիէնի մէջ, կառավարութեան ուշադրութիւնը հրաւիրելու համար իրենց տնտեսութեան օր ըստ օրէ քայքայուող կացութեան վրայ։

Արդարեւ՝ գիւղացիները կը դժգոհին իրենց վիճակէն։ Մինչ — կ'ըսեն անոնք — ոչ – գիւղացիի մը եկամուտը, անցնող տասնամեակին, 50 առ հարիւր համեմատութեամբ բարձրացած է, գիւղացիինը՝ հազիւ 1/4 տոկոսով։ «Կը ներկայացնենք — կ'աւելցնեն գիւղացիները — երկրի գործունեայ տարրին 26.5 առ հարիւրը, սակայն, ազգային եկամուտին միայն 10.5 առ հարիւր մեր ձեռքը կ'անցնի»։

Մանաւորաբար վատթարացած է կացութիւնը այն օրէն ի վեր երբ ֆրանսացի գիւղացին ուզած է «մեքենայացնել» իր աշխատանքը։ Ներկայիս պարտքերու տակ կքած անել կացութեան մատնուած են։ Զարմանալի չէ ուրեմն որ գիւղացին ջղագրգիռ դարձած է։

Ընկերակցական խաղաղ ցոյցը շատ շուտով փոխուած եւ քաղաքական հանգամանք ստացած է։ Կառավարութեան եւ վարչապետին դէմ քննադական բացագանչութիւններ լսուած են, «Կեցցէ՛ ֆրանսական Ալժերիան» եւ «կեցցէ՛ Մասիւ» պոռացողներ ալ գտնուած են։

Գիւղացիներ ձեռքի եկած են ոստիկաններուն հետ. առաջինները քարկոծած են, վերջինները արտասուաբեր ռումբեր արձակած են։

55 հոգի վիրաւորուած են ապահովութեան ուժերէն։ Գիւղացիներէն՝ 150 հոգի։ Ձերբակալուած են 71 հոգի, որոնց մէջ յայտնի փուժատիստ Տօրժեր որ կ'ամբաստանուի որպէս գրգռիչ եւ «ծայրայեղ»։

× Ալժէի մէջ նախկին երեսփոխան Տէմառքէ ձերբակալուեցաւ վայրաշուններու ենթասպայի համազգեստով։

× Նախկին վարչապետ Ժորժ Պիտօ հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է մեթր Իզառնիի որ պաշտպան փաստաբանն է Ալէն տը Սերինեիի — Կը խնդրեմ որ յայտնէք Ալէն տը Սերինեիի, այն զզուանքը զոր կը զգամ հանդէպ այն զզուելի արարքին, որուն զոհն է»։

Լակայառտի փաստաբանն ալ հեռագիր մը ստացած է Պիտոյէն. — «Խնդրեմ իմ պաշտօնակիցիս հաղորդեցէք գնահատանքի այն զգացումները զոր իր դիրքը եւ յայտարարութիւնները կը ներշնչեն»։

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՍԵԱՆԻ

Գ.

Տիւրոս, եբրայերէն՝ Ծուր որ Թարգմանի ապառաժ, քաղաք մըն էր կառուցուած «ի սիրտ ծովու», ցամաքէն 600 մեթր հեռու, ջուրերէն դուրս ցցուած ժայռերու վրայ, — ինչպէս նաեւ մը որ կը հանգչի իր տարրին մէջ:

Նաւաքաղաքի այս պատկերէն թելադրուելով չէ միայն, այլ եւ այն իրողութենէն՝ որ Տիւրոս կը կազմէր ծովային իշխանապետութեան մը սիրտը, հզօր նաւատորմի մը տէր, եթէ Եզեկիէլ կը յիշէ Բիբլացի «ծերերը», որոնք նաւային շինութեանց ու նորոգութեանց մասնագէտներ էին, ինչպէս եւ վարպետ ճարտարապետներ: Արդարեւ, Բիբլացիները կը յիշուին Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ միշտ իբրեւ շինարար, որովհետեւ կը զբաղէին կա՛մ նաւաշինութեամբ՝ ի պէտս Տիւրոսի (Եզեկ. Իէ. 9), կա՛մ Երուսաղէմի տաճարին շինութեամբ՝ ի փառս Սողոմոնի (Գ. Թագ. Ե. 18):

Հետեւաբար, ծանօթ նախադասութեան կազմութիւնն իսկ կը պահանջէ «ծեր» բառի՛ն ուղղել իմաստ ցոյց տուող բեւեռը կամ վերծանողին ուշադրութիւնը: Եւ սակայն, սրբագրելով հանդերձ գրաբար թարգմանութիւնը, պէտք է ըսել թէ աշխարհաբար թարգմանութիւնը եւս, «Բիբլացի (Գեբաղի) Ծերերը», կը մընայ անիմաստ, ուստի անհրաժեշտ՝ բացատրութիւնը որ ահաւասիկ:

Ըստ բնագրին՝ «զաքանը Գեբալ (1) վահաքամեհա» բառաշարքին մէջ, կը կարծեմ թէ էնթէրփոլասիոն մըն է վերջին բառը: Եթէ եբրայերէն լեզուի յատուկ՝ «զուգահեռ ոճի» օրինակ մը չէ «իմաստունները» բառը այստեղ, ապահովաբար, սկիզբները լուսանցքի վրայ դըրուած՝ ետքէն բնագրէն ներս առնուած, կը ծառայէր «ծերերը» բառին մեկնութեան:

Վասնզի, սեմական ժողովուրդներու մօտ, բազմիմաստ բառ մըն է «ծերը» իբրեւ գոյական, որ կրնայ շփոթութիւն ստեղծել, եթէ գործածուի ածականի ուժով:

Բնագրին այս բառը, «զաքան», արմատական իմաստով կը նշանակէ կզակ (արաբերէնը եւս նոյնը, զէքան, պարսկերէն՝ զէնէխ), բայց փոխանունութեամբ (մեթոնիմի) ստացած է «մօրուք» նշանակութիւնը (2): Արդ, Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ, ուր որ գործածուած է այս բառը, պէտք է միշտ հասկնալ կզակ մը՝ որ ծածկուած է մօրուքով, որոշ տարիքի մը յայտարար նշան (Բ. Թագ. Ժ. 4):

Ուրեմն Բիբլացիները, որոնք մօրուք ունէին իրենց կզակին վրայ՝ «ծեր» կոչուելու իրաւունք ունենալու չափ, դեռ հասած չէին «ի ծայր կենաց»՝ ըստ Գ. Տաթեւացիի ստուգաբանութեան:

Մօրուեղ կզակը ցոյց կուտար չափահասութեան տարիք մը, որ յարգանք կը պարտադրէր (3), իրաւունք կուտար որոշ պաշտօններու, ազատութիւն կը շընորհէր զանազան աշխատանքներու: Այլեւս «ծեր» էր ով որ մօրուսաւոր էր, ընկերային կամ հանրային պատասխանատուութիւններ ստանձնելու ատակ, երիտասարդութենէն դուրս ելած (արհամարհուած տարիք էր երիտասարդութիւնը): Կարելի է ըսել՝ «հանրային կեանքի» տարիք էր որ կը թեւակոխէր «ծերը»:

Կզակին վրայի մօրուքը, ուրեմն, ցուցանիշ մըն էր պատուոյ տարիքի (4), ոչ միշտ շատ յառաջացած, բայց անպայման աւելի աճած քան անոնք որ զոհ կը տարուէին աստուածներուն (Իսահակ), կամ ողջ ողջ կը հիւսուէին կամուրջներու շինութեան մէջ:

Ահաւասիկ այս ծերութեան մասին է խօսքը: Այս ծերութիւնը կը տարբերի «միւս» ծերութենէն, որու կ՚ակնարկէ Սառա (Ծննդ. ԺԸ. 12), կամ Յակոբ (Ծննդ. ԽԸ. 10), կամ Դաւիթ (Գ. Թագ. Ա. 1): Հարկ չեմ տեսներ նկարագրելու այս «միւս» ծերութիւնները, որոշ զգայարանքներու կապուած, որոնց համար Եբրայեցիները կը գործածեն ուրիշ բառեր, միշտ փոխանունութեամբ (սինէքտոք):

1.— Վասան, որ բառացի կը նշանակէ ուժասպառութիւն, զգայարանքներու թմրութիւն, տրամադրութիւն քննալու, տարիք՝ ֆիզիքական եւ բնախօսական... չէզոքութեան:

2.— Սեպահ, որ բառացի կը նշանակէ ճերմակութիւն (Սաղ. ՂԲ. 15):

3.— Յեսիսա, որ բառացի կը նշանակէ ճերմակութիւն (Յոբ, ԺԵ. 10,— գործածուած է նաեւ իբրեւ անձնանուն, Ա. Մնաց. Ե. 14):

Այս բառերը կը գտնուին նաեւ արաբերէնի մէջ:

Ի դէպ՝ Յոբ նոյն տեղը գործածած է բացատրութիւն մըն ալ, «Հին աւուրց», կրկնուած եւ այլ տեղ (Դան. Է. 9), անձնանուան ձեւով, զոր ոմանք կը համարին ծերութեան խորհրդապատկեր, — զանց կ՚առնեմ այդ ասացուածքին քննութիւնը:

Ծերութեան խորհրդանշական իրական նկարագրութիւնը, սակայն, կը գտնէք Ժողովողին մէջ.—

«Մինչչեւ խաւարեալ իցէ արեգակն եւ լոյս եւ լուսին եւ աստեղք (տխրութիւնը կը սկսի պատել), դարձցին ամպք զկնի անձրեւաց (հոգերը եւ վիշտերը կը դիզուին), շարժեսցին պահապանք տանն (ձեռքերը կը դողան), թիւրեսցին արք զօրութեան (սրունքները կը կթոտին), դատարկասցին աղօրիք (ակռաները կը թափին), խաւարեսցին որք տեսանեն ընդ պատուհանս (աչքերը չեն տեսներ այլեւս), փակեսցին դրունք ի հրապարակս (շրթները կը գոցուին) ի տկարութենէ ձայնի աղօրւոյն (խօսիլը դժուարանալուն համար), յարիցեն ի ձայն հաւուն (քունը կարճ ըլլալով՝ թռչուններուն հետ արթուն), նկուն լիցին ամենայն դստերք երգոց (որոշ՚իետեւ ականջները խուլ), երկիցեն ի բարձանց եւ հայեսցին ի լեռինս (բլուր բարձրանալու անկարող՝ աչքերն են որ կը բարձրանան լեռներն ի վեր), ապշութիւն ի ճանապարհին (վախկոտ՝ քալելու ժամանակ), եւ ծաղկեսցի նշին (մազերը կը ճերմկին), թանձրասցի մարախն (ցատկրտող կրունկները ծանրաշարժ կը դառնան), խափանեսցի կապարն (ախորժաքափութիւն (5) ամէն զգայարաններու), զի գնայ մարդ ի տուն իւր յաւիտենից՝ կոծողք ի հրապարակս (յուղարկաւորութիւն):

«Մինչչեւ կործանեալ իցէ լար արծաթոյն (կեանքի թելին փրթիլը), մանրեալ սափորն յաղբեւրն եւ ընկրկեալ անիւն ի գուբն (մարմինը, զոր կը լքէ հոգին, կ՚իյնայ անդունդն ի վար, գերեզմանին մէջ), եւ դարձցի հողն յերկիր որպէս եւ էրն» (Ժող. ԺԲ. 2–7):

Այսպիսի ծերեր չէին անշուշտ Բիբլացի «ծերերը», կարենալ երթալու համար մինչեւ Տիւրոս ծովաքաղաքը:

Տուինք «ծեր» բառին առումները, պատմութիւնը եւ նկարագրութիւնը: Ըմպառելու համար նիւթը, այժմ դուրս ելլենք եբրայաբանութեան կալուածէն եւ հետեւինք նոյն բառին՝ լեզուէ լեզու:

Հնօրեայ լեզուաբաններ կը պնդեն թէ եբրայերէն «զաքան» բառը, տառայատութեամբ, դարձած է... սէնէքս՝ լատիներէնի մէջ, (մեր Աճառեանն ալ զայն խնամութեան կը բերէ հայերէն... կզակ բառին հետ): Իրողութիւնն այն է միայն, որ ծերութեան տրուած նոյն պատիւը կամ յարգանքը, աւանդաբար, սէնէքս բառէն ստեղծեր է ծերակոյտ եւ ծերակուտական: Նոյն բառը, վերջապէս, իր բաղդատական կամ գերադրական ձեւին մէջ, դարձեր է սենեոր, թարգմանի աւելի ծեր կամ երիցագոյն, որ պատուանուն է այլեւս իտալերէնի մէջ՝ սինեոր, ինչպէս ֆրանսերէնի մէջ սենիէոր, աւելի՝ մէօսիէօ, եւ անգլերէնի մէջ՝ սըր:

Ահա տեսէք թէ ո՛ւր է հասեր «ծեր» բառը, որ այսօր կը համապատասխանէ մեր «պարոն» պատուակոչութեան:

Լատիներէն նոյն սէնէքս բառը, դարձեալ, տուած է իբրեւ անձնանուն՝ Սենեկա, (մեր մէջ՝ Ծերոն անձնանունը), իսկ իբրեւ բուսանուն՝ սէնէսոն, որ թարգմանի ալեւորուկ, (պարզ այն պատճառով որ ճերմակ մազեր ունի իր հունտը):

Դեռ աւելի հետաքրքրականը.— Լատիներէն սէնէքս բառին արմատը, սէն կամ սան, որ կուգայ սանսկրիտ լեզուէն, կորսնցնելէ ետք սէ տառը՝ երկար կ՚ապրի պահլաւերէնի մէջ հան ձեւով եւ ի վերջոյ կը մտնէ հայ լեզուին մէջ, դարձած հին (ծեր, երէց): Նոյն արմատական ձեւէն՝ յունարէնն ալ ունի էնոս (հին):

Յունարէնը, դարձեալ, ունի գերոն բառը (ծեր): Այս բառին արմատը եւս կուգայ սանսկրիտեան մայր լեզուէն, զար, ինչպէս մեր «ծեր» բառը, որ կամուրջ կ՚ընտրէ ոչ թէ յունարէնը, այլ պարսկերէնը (զար = ծեր):

Եզրակացութիւն:

Ծերութիւն բառին իմաստին մէջ՝ երանգ մը, որ կը համապատասխանէր գործելու ազատութեան (խելահասութեան տարիք) կամ բարոյական անկախութեան (անձնիշխանութեան տարիք), ազգերու կեանքին մէջ նուիրագործած է երկու աւանդութիւն, — ծերերու (սենաթօր) ժողով՝ պետական կեանքի մէջ, երէցներու (փրէսպիթէր) ժողով՝ կրօնական կեանքի մէջ:

Այս սրբագրութիւններէն եւ բացատրութիւններէն ետքը, ծանօթ նախադասութիւնը պիտի թարգմանէի.

«Բիբլացի վարպետները (6)...»:

Դուրս կը նետեմ, ուրեմն, ոչ միայն «մատենագէտ» բառը, այլ եւ «ծեր» բառը:

Այժմ կը մնայ քննել «մատենագէտ» բառին հին եւ նոր առումները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Գեբաղացիք կամ Բիբլացիք կը յիշատակուին Եօթանասնից (յունարէն) թարգմանութեան մէջ միայն մէկ անգամ, իսկ երկու անգամ՝ հայերէն թարգմանութեան մէջ: Նոյն վկայարանին մէջ կը յիշատակուին եւ այլ Գեբաղներ, տարբեր՝ իրենց ուղղագրութեամբ, տեղագրութեամբ եւ ստուգաբանութեամբ:

(2) Յունարէնի մէջ եւս, նոյն ձեւով, կզակ բառը կը գործածուի մօրուք նշանակութեամբ: Պէտք է ըսել թէ հայերէն Աստուածաշունչ Մատեանի մէջ՝ կզակ եւ ծնօտ բառերը, երբ ակնարկութիւն չկայ մօրուքի, յաճախ ոչ կը համապատասխանեն իրարու, ոչ ալ յունարէն կամ եբրայերէն օրինակներուն: Այսպէս, «ոչ խորշոմեցան ծնօտք նորա» (Բ. Օր. ԼԴ. 7) նախադասութեան մէջ՝ ոմանք աչք թարգմանած են (սխալ), ոմանք նայուածք (սխալ) կամ այտ (սխալ) ինչ որ մերոնք թարգմանած են ծնօտ (սխալ):

(3) Թէ ինչո՛ւ նուիրական էր մօրուքը, իսկ մօրուք գերծելը՝ սրբապղծութիւն, — այդ մասին ուրիշ առթիւ: Քանի դեռ դուրս չենք ելած Աստուածաշունչ Մատեանէն՝ հետաքրքրական է թերեւս ընթերցողին համար գիտնալ թէ նախատինքի ծանր արարք մը կը համարուէր կտրել մէկու մը մօրուքը, ինչպէս ըրաւ Ամմոն թագաւորը՝ կտրելով Դաւիթի պատգամաւորներուն մօրուքը, կտրելով նաեւ հագուստներուն երկայնքը, մերկ ձգելով... զոտիէն վար (Բ. Թագ. Ժ. 14):

(4) Հին ժողովուրդներու մօտ, սովորութիւն էր հագուիլ, մօրուք կամ մազ յարդարել պայմանադրական ձեւով՝ ըստ տարիքի: Այսպէս, մասնաւոր արարողութիւններ կային զօտի կապելու, մօրուք արձակելու, մազ երկարելու, սուր կրելու, պարեգօտ հագնելու, արարողութիւններ՝ որոնք կը հաստատէին թէ եկեղեցական լրացուցած է տարիքին համապատասխան շրջանը: Ըստ նոյն հին կանոնագրութեանց՝ երեսունէն ետքը կը տրուէր քահանայագործութեան կոչում զգալու կամ սքեմ կրելու իրաւունքը:

(5) Ախորժաթափութեան ակնարկութիւնը, այստեղ, կը վերաբերի ոչ թէ ընռունքի, այլ... սերունդի, թէեւ կապարը (թուրքերէն՝ քէպէրէ, ֆրանսերէն՝ քափր) բուսական համեմ մըն է, որ միայն բերնի՛ ախորժակ կը գրգռէ եւ ազդեցութիւն չունի միւս ախորժակին վրայ:

(6) Զատոկ Քահէն կը թարգմանէ.

«Les Anciens des Ghébal et gens experts».

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԵՐԵԿՈՆԵՐ

Ինծի համար, մեծ հրապոյր մը կայ, երբ յառաջացեալ իրիկուան մէջ, ռատիօն ինծի կը բերէ Պէթհովէնի սեմֆոնիին հետ, հեռաւոր Կրեմլինի հրապարակին վրայ հնչող խոշոր զանգակին իբար խառնուած ձայները:

Տիեզերքին յաւիտենական ձայները...

Հիմա Եուկոսլաւիոյ ռատիօն է որ ինծի կը բերէ Վիվալտիի երաժշտութիւնը:

Դուրսը մեծ լուսին մը կայ.— Գիւղին, երդիքներուն, ծառերուն, լեռներուն, ծովին վրայ...

Դրան սեմին առջեւ, ճերմակ խոշոր շունս, Թուպին, կը ցատկրտէ իր ընկերոջը հետ, լուսինին մեծ լոյսին տակ: Պզտիկ կատուս, Լիլին, պատուհանիս առջեւը նստած, պիշ կը նայի լուսինին:

Կենդանիներուն կախարդն է լուսինը...

Սենեակիս մէջ, մինչ Կրեմլինի մեծ զանգակին ձայնը կը զարնէ Ռուսաստանի ծանր ժամերը, որոնց ներքեւ այնքան ճակատներ կը ճնշուին, եւ այնքան սիրտեր դէպի հեռուի բացերը կ՚երազեն, Եուկոսլաւիոյ խօսնակին թաւ գեղեցիկ ձայնը, հիմա կը ծանուցանէ քաղցրութիւններով լեցուն երաժշտութիւն մը: Անոնցմէ, որ եղած են մոռցնել տալու համար տիեզերքի մարդոց ճնշումը աշխարհին ցաւերուն, եւ անհաւատալի վերջաւորութիւնը ամէն մարդ էակի:

Սենեակիս մէջ, Լիբանանի խոշոր խընձորները անոյշ կը հոտին, սեղանին վրայ, հողէ ամանին մէջ: Մոռնալ... տեսնել միայն լուսինը եւ լսել երաժշտութիւն...

×

Շատ պարզ է կեանքս այս գիշեր:

Դուրսը՝ անհուն լռութիւն մը, եւ շատ խոշոր աստղեր, քնացող գիւղին վրայ:

Պատուհանիս առջեւ տնկուած սերկեւիլին ծառը, հոս գալէս ի վեր, մեծցած է, եւ իր երկարած ճիւղերէն մէկը, մեղմութեամբ, կը դպչի ապակիներուս:

Սենեակիս մէջ, թէյամանը սկսաւ սուլել կրակին վրայ: Գորգին վրայ, իր ամբողջ ճերմակութեամբ պառկած է խոշոր շունս, Թուպին, եւ ապահով կը քնանայ: Գոգս ալ հանդարտ կը քնանայ պզտիկ կատուս՝ Լիլին:

Կենդանիներուս այս վստահութիւնը ինծի հանդէպ, մեծ հպարտանք մը կուտայ ինծի: Գիտեն թէ զիրենք կը սիրեմ, եւ թէ չեմ կրնար երբեք չսիրել զիրենք, եւ ոչ ալ խաբել: Ճիշդ հակառակը մարդերուն, որոնք, ինչ որ ալ ընես եւ ինչ որ ալ ըլլաս, միշտ կը կասկածին ու կը փախչին:

Քովիս ցած սեղանին վրայ, ռատիօն ինծի կը բերէ տիեզերքին իրար խառնըւած ձայները, որոնց մէջէն կը ջանամ զատել եւ ունկնդրել, ինծի անծանօթ եւ հեռաւոր նոր երաժշտութիւն մը: Անստգիւտ նոր տիեզերք մը հոգիիս համար...

Բայց, տարօրինակ բան, ինքզինքս ապահով եւ երջանիկ կը զգամ, այս անպաճոյճ բաներուն մէջ:

Երանի տեւէր այս պարզ պահը, կեանքին ցուցնող ճանապարհին եզրին վրայ:

×

Դուրսն եմ փոթորկոտ իրիկունին մէջ: Շրջապատուած եմ բնութեան տարերքով եւ կենդանիներով: Ճամբուս վրայ կը հանդիպիմ այծերու, կովերու, էշերու:

Մարդ չկայ: Ինչ լաւ է:

Կը քալեմ հովին մէջէն: Յետամնաց կատուներ կը փախչին ոտքերուս տակէն:

Դուրսը մնացած փոքրիկ սեւ այծ մը կը շոյեմ, եւ անոր վիզին անցուած անձրեւէն թաց, կապոյտ ուլունքները կը դպչին մատներուս:

Հեռուն, լեռներուն գագաթներուն՝ կուտակուած են սեւ ամպեր, եւ կ՚իջնեն, մասնաւոր կշռոյթով մը, գիւղին վրայ:

Հիմա պիտի անձրեւէ: Շանթ մը արդէն փայլեցաւ: Հովը կը սաստկանայ, եւ գրկելով մարմինս, կը նետէ զիս յառաջ, յառաջ...

Կը հասնիմ ինը նոճիներուն պարտէզը: Անոնք, այս իրիկուն, խենթերու պէս կ՚օրօրուին: Վայուններ անոնց մէջէն: Հինէն մնացած ցաւերու հառաչներ թերեւս: Խոշոր, սեւ թռչուն մը, ողբացող նոճիներուն մէկուն մէջէն, ինքզինքը ազատելով եւ լայնատարած թեւերը բախելով, կը խոյանայ դէպի ամպերը, եւ կը կորսուի անոնց մէջ:

Շանթը դարձեալ կը փայլատակէ: Այս անգամ, նոճիներուն ետեւի փոքր մատուռին քով թաղուած վանականին սեւցած շիրմաքարին վրայ:

Շանթին լոյսին տակ, կարծես վանականին խոռոչացեալ գանկը կը տեսնեմ, ճերմակ մազերու խուրձի մը ներքեւ: Անոր աչքերը չկան:

Կ՚ուզեմ փախչիլ...

Կ՚երթամ պարտէզին ամէնէն ծայրը: Հոնկէ կ՚երեւայ Միջերկրականը:

Հին Պէյրութ քաղաքը ամփոփուած է իր մէջ, եւ իր վրայէն կ՚անցնին վաղընջական մեծ հովեր...

Ինը նոճիներու պարտէզին ծայրէն նաեւ կ՚երեւայ վարը ձորին մէջ, Անթիլիասը, եւ ծովին եզերքը՝ հայ վանքը: Կը տեսնեմ նոճիներուն կողքին կանգնած եկեղեցիին յուզիչ խոշոր գմբէթը:

Անոր ետեւն է, որ հիւանդ պառկած է մեր սքանչելի կաթողիկոսը: Այս փոթոր-

ՎԱՐԴԻՆ. ՀՈԳԵՎԱՐՔԸ

Գեղեցիկ ծաղիկ մը, ծաղիկներուն գեղեցկագոյնը, վարդ մը՝ սպիտակաթոյր՝ զոր գուրգուրոտ սիրով մը կը մշակէր վարդենիներու մասնագէտ ծերուկ պարտիզպանը :

Ամէն առտու, արեւածագին հետ, կը բանայ ջերմանոցին դռնակը, ու փոշիացնելով թափանցիկ ջուրը՝ կը ցօղարկէ սպիտակ վարդը, սրսկելով թերթիկներուն վրայ ադամանդային բիւրեղներ :

Վարդը կը մենախօսէր .— Ինչո՞ւ համար ... որո՞ւ համար ... իսկապէս գեղեցի՞կ եմ ...:

Սակայն եւ այնպէս զարհուրելի մտածում մը զինքը կը տանջէր թէ դուցէ օր մը դժբախտութիւնը պիտի ունենար հեռանալու այդ խաղաղ պարտէզէն եւ այն թռչուններէն որոնք այնքան գեղեցկօրէն կը դայլայլէին: Յարաճուն հպարտութեամբ՝ իր մէջ կ'աճէր ուրիշներու հաճոյք պատճառելու նախազգացումը :

Առտու մը, սակայն, ծերունի պարտիզպանը, մկրատը ձեռքին, տխուր եւ դողդոջուն մտաւ պարտէզ: Տիրաբար խօսող եւ խստաբարոյ ուրիշ անձ մը կ'ընկերանար իրեն: Անոնք ուղղուեցան դէպի վարդը ու սկսան քննել :

— Արդարեւ, հրաշալիք մըն է ...:

— Արդեօք կարելի՞ է անոր խնայել եւ գոնէ օր մը եւս պահել, միջնորդեց ծերուկը:

— Ոչ... կտրեցէք :

Պողպատէ երկու շեղբերուն միջեւ նորաբողբոջ վարդը ցնցուեցաւ եւ գլխատուելով իր դիւրաբեկ փշարմատէն՝ ինկաւ ծերուկին ձեռքին մէջ ... յետոյ ուրիշի մը, ու գնաց փափկօրէն երկարիլ՝ տերեւներով յարդարուած կողովիկի մը մէջ, ուր արդէն բազմաթիւ ծաղիկներ տխրօրէն տարածուած էին: Այն առտուն, երբ այս դէպքը պատահեցաւ, մութն ու խաւարը պատեց վարդին համար ու եղաւ գերեզմանային գիշեր մը ... : Ժամ մը ետքը սակայն նոր օր մը բացուեցաւ, օր մը դղրդագին, գորշ եւ փոշեպատ, որ երբեք չէր նմաներ այն օրերուն երբ դեռաբողբոջ վարդը ծնած էր խաղաղ եւ գունագեղ մեծ պարտէզին մէջ ... :

Կողովիկը բացուեցաւ: Վարդը նշմարեց այն անձը՝ որ պարտէզին սեփականատէրն էր: Անոր կ'ընկերանար կին մը՝ որ իսկոյն հիացումի աղաղակ մը արձակեց .

— Ամենագեղեցիկը՝ որ երբեք չէի տեսած, ըսաւ մեղմօրէն, միանգամայն սխրալի հայեցողութեամբ պահելով իր բազուկին վրայ սպիտակ վարդը :

Կինը զայն զարդարեց մութ գոյն եւ նուրբ մետաքսահիւս զոյգ մը լայն ժապաւէններով՝ որոնց մէջէն քնքուշ վարդը կարծես կը թրթռար: Պճնեց հնութեան պատկանող ծաղկանօթի մը մէջ եւ զետեղեց թաւիշէ սփռոցին վրայ, լոյսերով ողողուն ցուցափեղկին ճիշդ կեդրոնը: Եւ տողանցքը սկսաւ :

Ինչ բազմութիւններ տեսաւ այդ դեռափթիթ վարդը, առաւօտեան տասնէն՝ մինչեւ երեկոյեան հինգը ...: Պարզապէս անզգայութեան մատնուեցաւ: Անցորդները իրենց նայուածքով կը դգուէին ծաղիկը : Անոնց աչքերը կարծես կը փայլատակէին: Բազմաթիւ յաճախորդներ ներս կը մտնէին, ինչպէս վայելուչ պարոններ, նոր հարուստներ, սիգաճեմ կիներ, որոնք կ'ուզէին իրենց լանջազգեստներուն վրայ զետեղել վարդ մը՝ որ ըլլար ամէնէն գեղեցիկը :

Վարդին սրտիկը կը տրոփէր՝ ամէն անգամուն թեկնածու կը ներկայանային զինքը գնելու համար: Արդեօք որո՞ւ պիտի պատկանէր: Դիւրաթառամ ծաղիկը արդեօք ո՞ր ձեռքերուն մէջ պիտի իյնար: Յաճախորդները կը հարցնէին գինը, կը թօթուէին իրենց գլուխը, կը վարանէին եւ ի վերջոյ հասարակ ծաղիկ մը գնելով դուրս կ'ելլէին :

Ժամը հինգին մօտեցած էր, սեւազգեստ եւ վայելչօրէն հագուած սգաւոր կին մը ներս մտաւ, հանդարտ նայուածքով աչք մը պտըտցուց վաճառատան մէջ եւ ակնարկելով գեղեցիկ վարդին հարցուց .

— Ամէնէն լաւագո՞յնն է սիկա:

Մարդը ներկայացուց սպիտակափայլ վարդը, կարմիրէն, հրադոյնէն, եւ նոյնիսկ կապոյտ վարդերէն աւելի գեղեցիկ :

—Ա՞յս է գեղեցկագոյնը, կրկնեց կինը:

—Այո...:

Կինը վճարեց պայծառափայլ վարդին գինը: Ան երջանիկ զգաց ինքզինքը, գըտաւ իր բոյնը այն երկու ձեռքերուն մէջ, թէեւ սեւ ձեռնոցներով պատած : Մտերմիկ երջանկութիւն մը թափանցեց մինչեւ իր քաղցրաբոյր թերթիկներուն մէջ: Յամրաբար յառաջացաւ կինը փողոցներուն մէջէն, զգուշաւոր եւ ջանադիր, որպէս զի չճմլուի անցորդներուն հպումէն : Փոքրիկ վարդը դարձեալ մենախօսել ըսկսաւ :

— Ո՞ւր կ'երթայ այս կինը, թերեւս իր յարկաբաժինը, յարկաբաժին մը շքեղ եւ տխուր միանգամայն: Մի գուցէ հիւանդի մը սնարին մօտ, ուր կը սպասէ դալկահար մամիկ մը: Ո՞վ գիտէ: Կարելի է նաեւ որ այցելէ գերեզմանաքար մը, որուն մէջ յաւիտենական քունով կը հանգչի անհետացող սիրելի մը: Այո, ո՞ւր կ'երթայ :

Կինը մտաւ եկեղեցի մը: Այս եկեղեցին ալ սպիտակ վարդին պէս՝ բոլորովին ճերմակ էր, լոյսով ողողուած, եւ բազմութեամբ լեցուած, սակայն այդ ուրիշ բազմութիւն էր, ուրիշ լոյս էր: Կինը նշմարեց ծերուկ քահանայ մը, յառաջացաւ եւ անոր երկարեց վարդը: Քահանան մեղմօրէն ժպտեցաւ ծաղիկին եւ յետոյ կնոջը, ու ըսաւ .

— Արժանավայել է Անոր:

Այս Անոր բառը իր մէջ կը մարմնացնէր խորհրդաւոր գաղտնիքի մը անհունութիւնը: Քահանան բարձրացաւ աւագ խորանին սանդուխներէն եւ Անոր ոտքերուն առջեւ գտնուող ոսկեճաճանչ սրբանօթին տակ զետեղեց ձիւնաթոյր վարդը՝ որ Անոր պէս սպիտակ էր ...:

Ամբողջ գիշերը եւ յաջորդ օրը մնաց հոն, լոյսը՝ լոյսին մէջ: Անոր առջեւէն կ'անցնէր հաւատացեալներու բազմութիւնը, հարուստներ, աղքատներ, ծերունիներ եւ մանուկներ, ազնուական տիկիններ եւ սպասուհիներ : Կը դիտէին զայն, բայց առ հասարակ կը նայէին Անոր որ գերիվեր էր անկէ :

Վարդը ինքզինք երջանիկ զգաց՝ որ իր գեղեցկութիւնը ունայնութիւն մը եղաւ Անոր քով : Երեկոյին քաղցրալուր երգերու մեծաշուք եւ հոգեթով արարողութիւն մը տեղի ունեցաւ: Իր քաղցրաբոյր հոտէն բոլորովին տարբեր, խունկի եւ կնդրուկի հոգեզմայլ անուշահոտութիւնները՝ իրեն նեղութիւն պատճառեցին :

Վարդը խելամուտ եղաւ որ ինքը «տիրոջը» սուրբ գոհն էր: Այն ստեղծագործ Արարչին՝ որ ծաղիկները գեղեցկաթոյր նկարակերտեց, աստղերը՝ լուսաւորեց եւ մանաւանդ ստեղծեց վեհ հոգիներ՝ աւելի գեղեցկագոյն քան ծաղիկները եւ աստղերը, եւ օժտեց անոնք բարեպաշտութեամբ :

Վարդը սկսաւ ծիւրիլ ուրախութեան, մեծանձնութեան եւ սիրոյ հիւծումով : Անիկա թէեւ գեղեցկագոյն ծաղիկն էր, սակայն նուիրուեցաւ վսեմին եւ վեհագոյնին: Անիկա դարձաւ հաւատաւորներուն գերազանցապէս ըղձալին, որուն երազանքովը միայն կ'ապրէր ...:

Այժմ իր ամբողջ էութեամբ անձնատուր եղաւ: Թերթառուեցաւ յամրաբար եւ իր նուաստախոնարհ հոգին փչեց Տիրոջը ոտքերուն տակ, Հոգեվարքի վայրկեաններուն, հաւատացեալները իրենց աղօթագիրքը բացած՝ կը մօտենային եւ քահանային կը խնդրէին վարդի փոքրիկ թերթիկ մը, որ այլեւս սրբացած էր:

Մեծ երգեհոնին վերջին ողբաձայն երգերը վեհապանծ կամարը կը թնդացնէին «Երանի երկրաւոր անարատ հոգիներուն» մահերգով:

Արարիչը՝ զանոնք վերստին պիտի ծաղկեցնէ երկնային դրախտին մէջ :

ՓԻԷՐ Լ'ԷՌՄԻԹ

Հայացուց՝ ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

★

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ ՄԱՍ ԿԸ ԿԱԶՄԷ՞ ԵՒՐՈՊԱՅԻ

●

«Խ. Միութիւնը մաս կը կազմէ Եւրոպայի: Ուստի հասարակաց մշակոյթ մը կայ, որուն վրայ կարելի է հասարակած միտք մը ստեղծել», ըսած է Նախագահ Կրոնքի, ի պատիւ իրեն տրուած ընդունելութեան մը, Կրեմլինի մէջ :

Հաւանաբար, երբ այս խօսքերը կ'արտասանէր, Իտալիոյ Նախագահը չէր գիտեր թէ լման մէկ դար առաջ յայտնի ռուս բնագէտ մը՝ Տանիլեւսքի բոլորովին այլ տեսակէտ մը արտայայտած է :

Ռուսիոյ համար, որ կը գտնուի երկու ցամաքամասերու եզրին, կենսական նշանակութիւն կը ներկայացնէ Ասիոյ եւ Եւրոպայի զատորոշումը կ'ըսէ Տանիլեւսքի:

Արդ, լատին եւ գերման ժողովուրդները, հասարակաց գիծեր ունին, որոնցմէ ոչ մէկը կը գտնենք Ռուսաստանի անցեալին մէջ, որ ոչ մէկ մասնակցութիւն ունեցաւ հռոմէական կայսրութեան բաժանումին մէջ: Ան դուրս մնաց այս հաւաքականութենէն զոր Միջին Դարը «քրիստոնէութիւն» կը կոչէ :

Ան՝ անգիտակցեցաւ աւատապետական փրօսեսիւսը : Անծանօթ մնաց իրեն համար «ըսքոլաստիք» ըմբռնումները եւ գիտական պրպտումներու տեսութիւնը : Ինչ կը վերաբերի կրօնքին, վեց դարերու տիեզերականութիւնը չկրցաւ տեւական կապեր ստեղծել գերմանեւռոմանական եւ յոյն եւ սլաւական աշխարհներուն միջեւ: Պատճառը միայն վարդապետական սկզբունքները չեն, այլ երկու հակոտնեայ ըմբռնումներ հոգեկան կեանքի մը:

Ամէն քաղաքակրթութիւն — կ'ըսէ Տանիլեւսքի, կը սպառէ իրեն սնունդ տուող հիւթը: Եւրոպան ծաղկեցաւ, ան թեւակոխեց իր հասունութեան տարիքը եւ այժմ կրնայ միայն ապասեռիլ: Ռուսիա այլեւս ոչինչ կը գտնէ Եւրոպայի մէջ որ իրեն ներշնչէ պատմական եւ հոգեկան համախոհութեան զգացում մը :

Տոսթոյեւսքի եւս, իր կարգին, նոյնիմաստ տրամադրութիւններ ցոյց կուտայ: Իրեն համար «իրաւ ռուս» ըլլալ կը նշանակէ եւրոպական բոլոր հակամարտութիւններու հանդիպման դաշտին վրայ գտնուիլ : Կը նշանակէ հիմնել միութիւն մը, ոչ թէ Եւրոպայի մէջ, այլ Եւրոպային դիմաց : Ռուսերը պէտք է ազատ պահեն իրենց ձեռքերը, առանց նկատի առնելու այն վարդապետութիւնները որոնցմէ կը ներշնչուին արեւմտեան ժողովուրդները :

Այս ձեւով կը մտածէին, հարիւր տարի առաջ, ռուս երկու աչքառու դէմքեր, մէկը գիտնական միւսը գրագէտ :

Յանդգնութիւն պիտի ըլլար մտածել թէ Ռուսիոյ մէջ տեղի ունեցած քաղաքական եւ ընկերային յեղաշրջումները ոչինչ ժառանգեցին հին հասկացողութիւններէն :

Հարց է սակայն թէ ցամաքամասերու միասնականութեան այս ըմբռնումը կրնա՞յ իր տեղը ունենալ ներկայիս երբ Ասիան իր խոր քունէն արթնցած նոր հեռանկարներ կ'որոնէ :

ՄՏՔԵՐ

Կրթեալ մարդու մը մէկ օրը աւելի երկար է, քան տգէտներու ամբողջ կեանքը:
ՍԵՆԵԿԱ

Մարդիկ յաճախ կը զղջան խօսած ըլլալնուն, բայց երբեք՝ լռած ըլլալնուն համար :
ՊԼՈՒՏԱՐԿՈՍ

Ստելէ յետոյ պէտք է լաւ յիշողութիւն ունենալ:
ՔՈՐՆԷՅԼ

Անգիտանալ գիտնալ իմաստութեան վերջին խօսքն է :
Մ. ՄԵԹԵՐԼԻՆԿ

կոտ իրիկունով, բնութիւնը կարծես կ'ընկերանայ անոր մեծ տառապանքին, իր վայուններով ...

Անձրեւը սկսաւ շեղակի զօրաւոր հարուածներով: Ճակատիս վրայ կը զգամ իյնալը անոր խոշոր կաթիլներուն:

Շոյանքը անձրեւին եւ հովին՝ ճակատիս վրայ ... Խարազանումը անձրեւին եւ հովին՝ հոգիիս մէջ ...

×

Փոթորկոտ իրիկունին մէջ մտայ տունէս: Դուռը ամուր գոցեցի դուրսի հովերուն եւ շանթերուն դէմ : Խաղաղ եւ տաք սենեակը ընդունեցաւ զիս: Կարծես պատերը ուրախացան եւ գգուող թեւեր երկարեցան դէպի ինծի ...

Կը բանամ ռատիօն : Յանկարծ տիեզերքին ձայները դարձեալ կը շրջապատեն զիս :

Կը խորհիմ դաշտին մէջ մնացած պըզտիկ սեւ այծին վրայ: Անիկա գտած ըլլալու չէ իր տանը ճամբան եւ զարմացած անշարժացած է՝ փոթորիկին մէջ ...

ՄԱՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (128)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Եւ որպէսզի դպրոցէն բոլորովին հեռանալը հասարակութեան վրայ յոռի տպաւորութիւն մը չթողուր, Արշակ՝ իր սովորական ձայնատարին՝ ծեր գանձապահին միջոցաւ զրոյց մը հանել տուաւ թէ ինք Փարիզ պիտի երթար ուսումը կատարելագործելու համար: Ամէն՝ բան այսպէս հոգալէն կարգադրելէն ետքը, երիտասարդը ինքզինքը ամբողջովին իր ծրագիրներուն գործադրութեանը նուիրեց :

Արդէն, իր խորունկ ու յօնական նայուածքներովը, իր նշանակալից եւ բարբառուն հառաչանքներովը, գրեթէ աղջկան երեսն ի վեր կը պոռար իր ներսը գոռացող փոթորիկը, երբ որ մինակ մնային իր խուցին մէջ կամ սրահը, նոյնիսկ մամային ներկայութեանը :

Շատ անգամ, գիշերային հաւաքման պահուն, տոքթորը, իր վարպետին յիշատակէն սադրուած, մէկէնիմէկ թուղթի կտոր մը կը քաշէր կը հանէր գրպանէն, եւ ոտքի կանգնած, բեմբասացի մը պէս, ոտանաւոր մը կը կարդար, ընդհանրապէս սիրային, լուսին, աստղ, ծաղիկ, գարուն, սէր, յուսահատութիւն բառերուն անհեթեթ ու անյարիր մէկ շաղապատումը, զոր կերտելու համար իրարու քով բերած էր զանազան հեղինակներու քերթուածներէ գողցուած տողեր, երբեմն ամբողջ տուներ :

Մաման եւ մանկամարդ աղջիկը, հիացկոտ նստուածքներով, զմայլական յափշտակութեամբ մտիկ կ'ընէին այդ յանկարծաբանութիւնը, բանաստեղծին մեղուշ, թրթռուն, դաշնակաւոր ձայնին յուզող շեշտերէն մագնիսուած, իրենց դէմքին սքանչացման արտայայտութիւնը այնքան աւելի մեծ ըլլալով որքան արտասանուած բանաստեղծութիւնը անհեթեթ ու անիմաստ ըլլար :

Երիտասարդին այս բեմական շարժուածքները տարօրինակ տպաւորութիւն մը առաջ կը բերէին աղջկան վրայ: Եւ երբ որ քերթուածին ամէնէն խանդակաթ եւ ցայտուն կէտին հասնէր աչքը, տարփալից ու նուաղուն, աղջկան նայուածքին խառնէր, այս վերջինը անուշ ու գինովցնող սարսուռներով կը դողար, ալ չուրջի իրերը չտեսնելով, ալ մոռնալով իր կացութիւնը :

Մինչ բոլորովին տարբեր էր մամային տպաւորութիւնը, տոքթորին բանաստեղծական այս պոռթկումներուն առջեւ : Քերթուածին գեղարուեստական աղուորութիւնը կամ արտասանողին ձայնին քաղցր եւեւէջները, յուզիչ շեշտերը չէին որ կը գինովցնէին զինքը. այլ սա չոր ու մերկ գաղափարը թէ իր զաւակը՝ ատանկով՝ ոչ միայն գիտութեան մարդ մը կը ներկայանար, այլեւ գրականութեան : Օր մը, իր մէջ պէտք մը ծագեցաւ հանրութեան ալ իմացնելու իր զաւկին այս պահծու եւ կրկնակի առաքինութիւնը : Վերջապէս շատ սեղմ շրջանակի մը մէջ էր որ բանաստեղծը կը լսուէր, կը գնահատուէր, կը հաւնուէր :

Անիրաւութիւն, զրկանք էր սիկա : Մարկոսեան գերդաստանին համբաւին ու փայլին դէմ հարստահարութիւն մը : Ուստի թախանձանօք պահանջեց տոքթորէն որ այդ քերթուածները հրատարակել տայ լրագիրներու մէջ:

Ջեռնածուն, որ կը հասկնար իր այդ կարծեցեալ բանաստեղծութեանց բովանդակ ծաղրելիութիւնն ու խաղքութիւնը, դժկամակութիւն ցուցուց, մասնաւորապէս ծանրանալով սա կէտին վրայ թէ իր այդ վսեմ ու գեղեցիկ գրուածքները հրատարակելու արժանի հայ թերթ չկար :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ *բնակչութեան ընդհ. թիւն է՝* 179·300·000 *: Պաշտօնական մարմինները կը յայտարարեն թէ անցեալ տարուան վրայ շուրջ երեք միլիոնի յաւելում մը կայ: Վերջին յիսուն տարիներուն, բնակչութեան թիւը կրկնապատկուած է: Իգական սեռը կը գերազանցէ արականը՝* 1·800·000*ով :*

ՓԱՍԹԵՐՆԱՔ, *նոպէլեան մրցանակին արժանացած ռուս մեծ գրագէտը տօնած է իր ծննդեան 70ամեակը : Այս մասին ոչ մէկ խօսք Մոսկուայի ձայնասփիւռէն եւ ոչ մէկ արձագանգ Խ. Միութեան մամուլին մէջ :*

ՊԻՎԸՆԻ *առողջական վիճակը բարելաւուած է, կը հաղորդեն Լոնտոնի թերթերը: Մինչեւ վերջերս ծանր կը նկատուէր :*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Ազգ. Միութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է Վիէնի Բարեկամական Միութեան ներկայացուցիչ Պ. Բալթօպետրոսեանէ 50 Ն. Ֆ., ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան :

×

Այրի Տիկին Փայլիկ Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Ժամկոչեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Փօլ Անտոնեան եւ զաւակը, բոլոր ազգականները խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ծաղկեպսակով, անձամբ, հեռագրով եւ նուիրատուութեամբ իրենց մասնակցութիւնը բերին իրենց ողբացեալ ամուսնոյն, եղբօր, աներհօր եւ կնքահօր զառնակսկիծ անակընկալ մահուան առթիւ: (51 տարեկանին):

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Սեւամանթօ» խումբի տարեկան մեծ պարահանդէսը, փետր. 20ին, Շաբաթ երեկոյեան :

Սիփան – Կոմիտաս երգչախումբի համերգը (ղեկավարութեամբ Կարպիս Աֆրիկեանի): Ապրիլ 17ին

×

Փարիզի Հաճնոյ Հայր. Միութեան տարեկան պարահանդէսը Մարտ 13ին, Կիրակի ժամը 16էն մինչեւ 24, Ամպասատէօրի շքեղ սրահին մէջ :

ԳՐԱՏՈՒՆ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

46, Rue Richer - Paris (9e)
C. C. P. Paris 3630 - 66
Tél. : PRO vence 64 - 90

Նոր Հրատարակութիւններ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ, Կարօ Գէորգեանի, 1960, է. տարի, կազմուած, պատկերազարդ 16·50 Ն. Ֆ., Թղթատարի ծախք 2 Ն. Ֆ.:

Le Vert Soleil de la Vie Victor Gardon (Roman)	6,60
L'Arménie. J. P, Alem	2,00

ՊՐԻՍՄԱԿ, Գ. Համբարձումեան 5 Ն. Ֆ.:

ՀԱՅ ԳՈՂԳՈԹԱՆ, Գրիգորիս Եպ. Պալաքեան, Բ. հատոր, Փարիզ, 1960, 15 Ն. Ֆ. :

Թղթատարի ծախքը գնողին կը պատկանի :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի *կոմիտէի :*

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ՉԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ: Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիքեան (*Վալանսէն*), *կենդանի պատկեր՝* Հայր եւ որդի դէմ դիմաց : *Շարժանկար՝* Սինէ Ղազօ :

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամնեան, Բարսեղեան *եւ* ընկ. Յ. Մաթոսեան :

Պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :

Հայկական մթնոլորտ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի *համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին: Հանդէս եւ պարահանդէսով :*

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ
Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250): Դիմել Յառաջի հասցէով :

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով *միայն :*

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սեւամանթօ խումբի կողմէ :

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ – Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նըւագախումբ:

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր :

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ
ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ ՋՈՄի, *Սալ Քատէի մէջ:*

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ *ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐի*

ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-[illegible]

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. :

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր. ,վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI 16 FEVRIER
1960

36րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 8724 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4525

ՖՐԱՆՍԱ՝ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ Դ. ՊԵՏՈՒԹԻՒՆԸ

ՀՌԽՌԱ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՄԱՐ Կ'ԸՍԷ ՏԸ ԿՈԼ

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ԳՈՀ ՉԷ ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲԻՆ ՊԱՅԹՈՒՄԷՆ

Ինչպէս կը սպասուէր, Շաբաթ առաւօտ ժամը 7ին հիւլէական ֆրանսական առաջին ռումբը պայթեցաւ Ռեկանի մէջ։ Քառորդ ժամ ետքը, Հանրապետութեան նախագահութեան դիւանը հետեւեալ զեկոյցը կը հաղորդէր. — Ֆրանսական Հանրապետութեան եւ Հասարակապետութեան նախագահը՝ կը յայտնէ թէ փետրուար 13ին, ժամը 7ին, նկատի առնելով օդերեւութաբանական շատ նպաստաւոր պայմանները, հրաման տրուեցաւ որ Ռեկանի հարաւ-արեւմուտքը, Թանեզրուֆթի սահարական անապատին մէջ, պայթումի տրուի հիւլէական ռումբ մը։

Պայթումը տեղի ունեցաւ զօրութեան եւ ապահովութեան նախատեսուած պայմաններուն մէջ։

«Մեքենան դրուած էր աշտարակի մը վրայ, գործածուած պայթուցիկը՝ փլիւթօնիոմն էր։

«Սահարայի եւ դրացի երկիրներու բնակչութեանց ապահովութիւնը ամբողջովին ապահովուած էր։

Զօրավար տը Կոլ երկրին երախտագիտութիւնը կը յայտնէ այս յաջողութեան ստորագրողներուն. — Նախարար եւ գիտուն, սպայ եւ ճարտարագէտ, ճարտարարուեստի եւ թեքնիքի վարպետներ։ Այսպէս, Ֆրանսան, շնորհիւ միայն իր ազգային ճիգին, կրնայ ավրապնդել իր, հասարակապետութեան եւ Արեւմուտքի պաշտպանողական ուժը։

«Միւս կողմէ, ֆրանսական Հանրապետութիւնը աւելի ի վիճակի է, զգացնելու իր ճիգը ատոմական ուժերու միջեւ, հիւլէական ապաղինման համաձայնութեանց համար»։

Հանրապետութեան Նախագահը Շաբաթ առաւօտեան հեռագիրը ղրկած է Կիյոմայի՝ որ պատուիրակ-նախարարի պաշտօնն ունի վարչապետին մօտ. — Հուռա՛, Ֆրանսայի համար։ Այս առաւօտուընէ ի վեր աւելի զօրաւոր է եւ աւելի հպարտ։ Ի սրտէ, շնորհակալութիւն՝ ձեզի եւ բոլոր անոնց որ իրեն (իմա՝ Ֆրանսա) համար գլուխ հանեցին այս փառաւոր յաջողութիւնը»։

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵՒ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Ընդհանուր ձեւով ֆրանսական ռումբին պայթիւմը ոչ մէկ անակնկալ պատճառեց։ Ֆրանսայի մէջ լուրը գոհունակութեամբ ընդունուեցաւ բացի ծայրայեղ ձախ շրջանակներէն։

Գիտութեանց Ակադեմիայի անդամ եւ Քօլէժ տը Ֆրանսի դասախօս՝ Լուի Լըփրէնս-Ռենկէ շահեկան յայտարարութիւն մը բրած է որուն մէջ կը շեշտէ թէ մասնագիտական մարզին մէջ, ֆրանսացի գիտուններու, ճարտարագէտներու եւ սպաներու աշխատանքը արագ եւ գնահատելի եղած է։ Գիտունը կ'աւելցնէ. — «Հիւլէական ընդհանուր պայթումներու մէջ, մերինը օտար երկու հարիւր պայթումներէ ետքը կուգայ եւ նորութեան բացառիկ երեւոյթ մը չի ներկայացներ։ Զարգացներ նաեւ կարգ մը առաւել կամ նուազ առաջքինի վրդովումներ, դրացի երկիրներէ եկած։ Հիւլէական ընդհանուր դէպքերու կարգին, ֆրանսական ռումբը, փոքր կարեւորութիւն ունի։ Եթէ ատոմական ակումբին մաս կազմելու համար, պայթիւմը անհրաժեշտ էր, այն ատեն կ'արդարանայ»։

ԺԱԳ ՍՈՒՍԹԵԼ (նախկին նախարար, հեռացուած) իր միակ ճիգերով, Ֆրանսան հասաւ հիւլէական պետութեանց ատիճանին։

ՓՕԼ ՌԵՆՕ (անկախ պարագլուխ, նախկին վարչապետ) — Մեծ դէպք մըն է։ Վերին ժողովին մէջ, Ֆրանսան այլեւս Մեծերու կարգին փոքր մը չէ։ Հարց է թէ հիմա, Ամերիկացիք պիտի՞ հաղորդեն մեզի հիւլէական այն գաղտնիքները որոնք ծանօթ են հակառակորդին։

ՏԱՆԻԷԼ ՄԱՅԵՐ — Ֆրանսական մեծութեան մասին, հաւանաբար ներկայ վարիչներէն տարբեր տեսակէտ ունիմ։ Չեմ հաւատար որ այս պայթիւնը բան մը կ'աւելցնէ Ֆրանսայի վարկին, գիտական կամ քաղաքական մարզի մէջ։ «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան Համար» կուսակցութիւնը զեկոյց մը հրատարակած է որուն մէջ կը շեշտէ թէ շնորհիւ Ռեկանի պայթումին Ֆրանսան ամբողջովին մեծ պետութիւն մը դարձած է եւ հպարտ է որ Ֆրանսան այս նպատակին հասած է առանց օտար օժանդակութեան։

Ընկերվարական Ինքնավար կուսակցութիւնը (Տէփրէօ) ուժգնօրէն կը բողոքէ, աւելցնելով թէ ֆրանսական ռումբ մը շինելու գաղափարը վտանգաւոր եւ աւելորդ է, եւ սուղի կը նստի պետութեան ելեւմուտքին վրայ, առանց ոչ մէկ օգտակարութեան ազգային պաշտպանութեան համար։

Համայնավար կուսակցութեան քաղաքական Բիւրօն յայտարարութիւն մը ըրաւ, որուն մէջ կը շեշտէ թէ Սահարայի պայթիւնը դէմ է Ֆրանսայի եւ խաղաղութեան շահերուն։

Արտասահմանի մէջ միայն դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետն է՝ Տոքթ. Ատընաուըր որ անվերապահօրէն իր հաւանութիւնը տուած է։ Անկէ դուրս վերապահութիւն, դժգոհութիւն եւ ընդդիմութիւն կայ ամէն կողմ։

Առաջին դժգոհը Ամերիկան է։ Դառն եւ պաղ ընդունելութիւն մը կ'ընէ արտաքին Նախարարութիւնը։ Ուաշինկթընի քաղաքական շրջանակները կ'աւելցնեն նաեւ թէ այս պայթիւնը չի նշանակեր որ Հիւլէական Ակումբին դռները բացուին Ֆրանսայի առջեւ։

Մոսկուա «ցաւով» կ'արձանագրէ պայթումը. «ցաւալի է որ ֆրանսական կառավարութիւնը նկատի չառաւ միջազգային հանրային կարծիքը եւ հիւլէական ռումբ մը պայթեցուց Փետրուար 13ին», կ'ըսէ «Թաս» գործակալութիւնը։

Անաստաս Միկոյեան, որ Շաբաթ Քուպա կը գտնուէր, այս առթիւ յայտարարած է թէ ֆրանսական պայթիւնը նոր կացութիւն մը կը ստեղծէ, ինչ կը վերաբերի մեծ պետութեանց հիւլէական փորձերը դադրեցնելու հարցին։

Խորհրդ. Միութիւնը պաշտօնապէս յայտարարած է նաեւ որ եթէ նոր պայթիւններ տեղի ունենան Արեւմուտքի մէջ, Խորհրդ. Միութիւնը չի կրնար անտարբեր մնալ։

Ճափոն իր կարգին, հեռագիր մը ղրկելով Փարիզի իր դեսպանին ցաւ կը յայտնէ այս պայթիւնին առթիւ։

Ղանայի մէջ, ինչպէս նախատեսուած էր բողոքը աւելի ուժգին է։ Վարչապետ՝ Քվամէ Ն'Քրումա ձայնասփիւռ ճառով մը յայտարարեց թէ Ղանայի ֆրանսական բոլոր ստացուածքները արգելքի տակ պիտի առնուին, սպասելով որ Ռեկանի փորձին արդիւնքները բնակչութեան վրայ յայտնուին։

Նեհրու կը յայտարարէ թէ դէմ է հիւլէական որեւէ պայթումի։

Պելկրատի կառավարութիւնը մտահոգ է, մտածելով թէ այս պայթումը կրնայ հետեւանքներ ունենալ Եուկոսլաւիոյ մէջ։

Գահիրէ կը յայտարարէ. — Ֆրանսական կառավարութիւնը որ մսագործի պէս վարուեցաւ Ալժերիոյ մէջ, նոյն ձեւով կը վարուի բովանդակ Ափրիկէի դէմ։

Ալ Կումուրիէհ կը գրէ նաեւ. — «Ռումբ մը չէ զոր տը Կոլ պայթեցուց, ինքզինքը պայթեցուց։ Իր քաղաքականութեամբ տը Կոլ անցեալին մէջ կ'ապրի։ Կ'ուզէ Նափոլէոնը ըլլալ, բայց միակ կարելիութիւնը որ իրեն տրուած է, անոր ճակատագիրը ունենալն է։ Իր ռումբով, միայն ինքզինքը կրնայ խաբել»։

Կարմիր Չինաստանի համար Ֆրանսան կ'արհամարհէ հանրային կարծիքը։

ՄԱԿը վիրաւորուած կը զգայ ինքզինքը, որովհետեւ ընդհանուր ժողովը բանաձեւ մը քուէարկած էր խնդրելով որ Ֆրանսան հրաժարի այս պայթումի գաղափարէն։

Փրակայի ձայնասփիւռն ալ կ'արձագանգէ. — Բռնաբարում մըն է։ Ֆրանսան բռնաբարեց ՄԱԿի բանաձեւը։

Համակրութիւն ցոյց տուող այն հազուագիւտ երկիրներու կարգին, կ'արժէ յիշել Յունաստանը։ Անկախ՝ էթնոս թերթը կը գրէ թէ «ֆրանսական մեծութիւնը վերահաստատուած է»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՐՈՒԻ նախագահը Փրատօ, երկուշաբթի Փարիզ ժամանեց։ Օսթերլիցի կայարանը զինքը դիմաւորելու գացած է Զօր. տը Կոլ։ Ի պատիւ նախագահին կազմակերպուած են պաշտօնական ընդունելութիւններ։ Փրատօ կը մնայ մէկ քանի օր։

ՔՈՒՊԱՅԻ եւ Խ. Միութեան միջեւ ստորագրուեցաւ առեւտրական համաձայնագիր մը, որուն հիման վրայ Խ. Միութիւնը յաջորդ հինգ տարիներուն տարեկան հինգ միլիոն թոն շաքար պիտի գնէ։ Իր կարգին Քուպա պիտի ստանայ հարիւր միլիոն տոլարի վարկ մը, վճարելի տասներկու տարուան ընթացքին, 2ուկէս առ հարիւր տոկոսով։ Ուաշինկթըն շատ դժգոհ է այս համաձայնագրէն եւ դիտել կուտայ թէ Խ. Միութեան հինգ միլիոն թոն շաքար գնելը Քուպայէն, երբ պէտք չունի, ցոյց կուտայ թէ քարոզչական յատկանշական փաստ մըն է քաղաքական նպատակներու հասնելու առեւտրական փոխանակութեանց պիտակին տակ։ Միաժամանակ, պիտի վերահաստատուի երկու երկիրներու դիւանագիտական կապը (դադրած 1952 Ապրիլէն ի վեր)։ Խ. Միութեան անունով համաձայնագիրը ստորագրած է՝ Ա. Միկոյեան։

Ա. ՄԻԿՈՅԵԱՆ Օսլօ (Նորվեկիա) հասած է եւ ընդունուած արտաքին նախարարութեան կողմէ։ Ուսանողական ընկերակցութեան հաւաքոյթին խօսած է ճառ մը որ շատ գէշ տպաւորութիւն ձգած է եւ առիթ տուած որ ուսանողները խնդան եւ բացագանչեն։ Խնդուքի առիթ տուած է երբ յայտարարած է թէ «մեր երկրին մէջ ոչ մէկը բանտ կ'առաջնորդուի իր քաղաքական համոզումներուն համար»։ Զայրոյթ յառաջ բերած է երբ պատասխանելով Հունգարիոյ դէպքերուն, յայտարարած է՝ «Հունգարիոյ կառավարութեան խնդրանքով էր Պուտափեշտ մտանք»։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՊԼՕՔԷՆ ՆԵՐՍ

•

ՊԵՐԼԻՆ ԵՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԵՐԱԶԻՆՈՒՄԸ ՎԷՃԻ ԴՈՒՌ ԿԸ ԲԱՆԱՅ

Երկար ժամանակ, քաղաքական աշխարհին ուշադրութիւնը պիտի շարունակէ կեդրոնանալ Պերլինի վրայ։ Այս հարցին շուրջ յստակ է Խ. Միութեան դիրքը, արդարեւ Խրուշչեւ բազմաթիւ անգամներ պահանջեց որ արեւմուտքը քաշուի Պերլինէն եւ Գերմանիոյ նախկին մայրաքաղաքի արեւմտեան բաժինը վերածուի «ազատ գօտիի»։ Մեկնութեանց չի կարօտիր թէ ի՞նչ նպատակներով եւ հեռանկարներով Խ. Միութիւնը կ'ուզէ «հեռացնել» արեւմուտքը՝ Պերլինէն։

Սեպտեմբեր 27ին, Քեմփ Տէյվիտի մէջ Խ. Միութեան վարչապետը եւ Ամերիկայի նախագահը սկզբունքով համաձայնեցան մինչեւ յառաջիկայ վեհաժողով առկախ ձգել հարցը։ Պատճառներ կան մտածելու թէ Ուաշինկթըն եւ Լոնտոն այժմէն համաձայն են որոշ զիջումներ ընելու Մոսկուային։ Նախապէս Ժընեւի մէջ (անցեալ Մայիսին) արեւմտեան երկու երկիրներն ալ առաջարկներ ներկայացուցին՝ Կրեմլինին, որ ի դէպ մերժեց ընդունիլ։

Արեւմտեան Գերմանիոյ կարծիքով որ եւ է զիջում ընել համազօր է Գերման ժողովուրդը յուսալքելու եւ դաւաճանելու։

Ատընաուըր բազմիցս յայտարարեց թէ պէտք է պահպանուի Պերլինի ներկայ գոյավիճակը։ — «Եթէ երբեք վերաքննուի Պերլինի գոյավիճակը, ապա պէտք է միաժամանակ քննել երկու Գերմանիաներուն միացումը եւ հաշտութեան դաշնագրի մը ստորագրումը»։ Պոն, միաժամանակ իրեն կ'ուզէ վերապահել վեթոյի իրաւունքը։

Այս անզիջող քաղաքականութիւնը, սակայն, որոշ դժգոհութեան ալիք մը ստեղծած է, յատկապէս Անգլիոյ աշխատաւորական կուսակցութենէն ներս։ Արդարեւ՝ խօսք առնելով Անգլիոյ խորհրդարանին առաջ, Հիլի (աշխատ.) հարցապնդած է արտաքին նախարար՝ Սելվին Լօյտը եւ ուզած է գիտնալ Անգլիական կառավարութեան դիրքը Պերլինի հարցին նկատմամբ։

Նոյն առթիւ աշխատաւորական ներկայացուցիչը խիստ կերպով քննադատած է «Գերմանիոյ հրթիռներու յանձնումը»։ Աշխատաւորականները կը պնդեն թէ Ատլանտեան Ուխտին գլխաւոր նպատակը պաշտպանողական է եւ ոչ յարձակողական, այլ խօսքով Եւրոպայի սրտին վրայ կեցած դաշնակից ուժերը պիտի կասեցնեն խորհրդային յառաջխաղացումը։ Արդ, ի՞նչ իմաստ ունի Գերմանիան զինելը հիւլէական զէնքերով։

Արտաքին նախարարը դիտել տուած է թէ Գերմանիան վերազինելու համաձայնութիւնը կայացած է 1950ին, այսինքն աշխատաւորականներուն կառավարութեան գլուխ գտնուած ժամանակ։

«Պէտք չէ ամուսնալուծենք Գերմանիան Ատլանտեան Ուխտէն։ Եթէ նման բան մը պատահի, անխուսափելի կերպով զինքը պիտի նետենք ազգայնամոլութեան գիրկը» ըսած է՝ Լօյտ։

«Տէյլի Թէլէկրաֆ» որ կը նկատուի անգլիական կառավարութեան պաշտօնական բերանը, դէմ է Գերմանիոյ վերազինումին (խօսքը միայն հիւլէական զէնքերու մասին է)։ Թերթին կարծիքով պէտք է խուսափիլ եւ չյանձնել Գերմաններուն հիւլէական հրթիռներ եւ ռումբեր։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ ՅՈՒՇԱՏԵՏՐԸ

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

Է. ՏԱՐԻ, ՊԷՅՐՈՒԹ 1960

Կարօ Գէորգեանի «Ամէնուն Տարեգիրքին» Է. հատորը, ինչպէս նախորդ վեց տարիները, իր բոլոր բաժիններով տարուան լաւագոյն հրատարակութիւնն է։

Երբ հատորը թերթատել կը սկսինք, անցնող շրջաններու ուրիշ տարեգիրքերու յիշատակները մեզ կը յաճախեն։ Այլեւս անհրաժեշտութիւն մըն է նման հրատարակութիւն մը։ Կար ատեն մը երբ որեւէ տարեգրքի մէջ ժամանակակից գրագէտներուն աշխատակցութիւնը կը փնտռէինք։ Հատորը անոնց ժամադրավայրն էր։ Տարին անգամ մը անոնք քով քովի, իբրեւ թէ քննութեան մը համար ընթերցողներուն կը ներկայանային։ Պարագան գրեթէ նոյնն է ներկայ օրերուն համար ալ։ Ամէն գրող կը փորձէ իր առաւելագոյնը տալ։ Թէեւ տարուան մը կեանք ունի հատորը, բայց ճիգը զգալի է ամէն մէկ էջին վրայ։ Մանաւանդ ընդհանուր ճիգն ու աշխատանքի դրոշմը, որոնցմով Կարօ Գէորգեան այլեւս կը դառնայ անմրցելի՝ տարեգիրքերու գրականութեան մէջ, տարեգիրքերու պատրաստութեան արուեստին մէջ։

1960ի հատորն ալ նոյնքան ճոխ է եւ խնամով պատրաստուած, ինչպէս նախորդները։ Զգալի են նաեւ որոշ զարգացում, հետեւողականութիւն եւ դասաւորումի ճաշակ։ Գրական եւ Արուեստի աշխարհները, հայ եւ օտար արուեստագէտներու մասնակցութեամբ, ընթերցողներուն հպարտութիւն կը ներշնչեն։ Հայաստանի եւ արտասահմանի բոլոր վաստակաւոր գրագէտներուն եւ արուեստագէտներու ներկայութիւնը հաճոյքով կը դիմաւորուի։

Վեցերորդ մասը ամբողջովին նուիրուած է Հայաստանի մշակութային հիմնարկութիւններուն, ուր կը գտնենք նաեւ Երեւանի Պետական Գրադարանը իր չորս միլիոն երեք հարիւր հազար գիրքերով, ինչպէս նաեւ Հայաստանի բնակչութեան 1959ի մարդահամարին արդիւնքը 1·767·825 հոգի։

Եօթներորդ մասը նուիրուած է Յունահայ գաղութին, հին օրերէն մինչեւ մեր օրերը։ Այլեւս աւանդութիւն մը դարձաւ ամէն տարի գաղութ մը ներկայացնելու աշխատանքը։ Այսպէս Կարօ Գէորգեան իր տուրքը կուտայ բոլոր բաժիններուն, եւ ընթերցողները հոն կը գտնեն հայ կեանքը երէկ եւ այսօր, կէս բժշկական, կրօնական – եկեղեցական, երգիծանք, մարզաշխարհ, անցքերը անցեալ տարեշրջանին եւ մահագրութիւն։ Ամբողջ հատորը ճոխօրէն նկարազարդուած։

Մասնաւոր ուշադրութեան արժանի կը նկատեմ երրորդ բաժինը, որուն խորագիրն է ՆՇԽԱՐՆԵՐ։ Տարեգիրքին այս բաժինը միայն պիտի բաւէր որ ջերմօրէն շնորհաւորէինք հեղինակը, որովհետեւ այս թանկագին նշխարներն են որ կ'արդարացնեն նման հրատարակութեան մը գոյութիւնը։ Գրական էջերը եւ քերթուածները կրնան կորսնցնել իրենց այժմէականութիւնը ժամանակի ընթացքին։ Բայց այն մասունքները, զոր հաւաքած, ամփոփած եւ լոյս ընծայած է Կարօ Գէորգեան, միշտ պիտի պահեն իրենց նորութիւնը։ Այդ էջերուն մէջն են անտիպ ու մոռցուած էջեր, արձակ գրութիւններ ու բանաստեղծութիւններ, հին նամակներ եւ նկարներ։ Ինչպէս որ հեղինակը գուրգուրանքով մեզի կը ներկայացնէ այդ էջերը, նոյն գուրգուրանքով ու ոգեկոչումով կը հետեւինք բոլոր այդ դէմքերուն եւ խորհրդածութիւններուն։ Այդպիսի էջեր են Անդրանիկի ձեռագիր նամակը եւ նկարը իր թիկնապահներով, Գարեգին Խաժակի վկայականը, զոր ան ստացած է 1886ին, երբ Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը կ'աւարտէր։ Խմբանկար մը, որուն մէջ Կոմիտաս Վարդապետ կ'երեւի, երբ Աղեքսանդրիա էր, ինչպէս նաեւ Հայոց Հայրիկին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս օծուիլը, Յովհ. Այվազովսկիի մէկ նամակը, ուղղած՝ Յարութիւն Փաշա Տատեանի 1888ին, Լեւոն Խսաճանեանի մէկ անտիպ քերթուածը, «Գեղօն Հայոց Բարբառին» խորագրով եւայլն։

Այս բաժնին մէջ են Ստ. Մալխասեանցի թիւով ինը նամակները, գրուած Վահրամ Եպիսկ. Մանկունիի եւ Մաղաքեան Արք. Օրմանեանի, քաղուած՝ Նուպարեան Մատենադարանի՝ Վահրամ Եպիսկ. Մանկունիի դիւանէն։

8 Հոկտեմբեր 1881ին Ս. Պետերբուրգէն գրուած նամակէն կ'արժէ պարբերութիւն մը մէջ բերել, տեսնելու համար որ ութսուն տարի առաջ ուսանողի մը վիճակը աւելի տանելի ու լաւ չէր ինչպէս այսօր։

«... Ես իմ կողմից էլ վարժապետի վարձք տալ կարող չեմ, վասնզի իմ ամսական 48 րուբլին հազիւ հազ ինձ բաւական է. ահա մի փոքր հաշիւ, որից պարզ կը տեսնէք, որ ես որչափ էլ կամենամ, չեմ կարող շռայլ ապրել։ Ամսական սենեակ քսան րուբլի, ճաշ ինը րուբլի, թէյ, շաքար, հաց եւ իւղ եօթը րուբլի, լուացք եւ նաւթ երքուկէս րուբլի, գումար 39 րուբլի 50 կոպէկ։ Մնում է ութ րուբլի 50 կոպէկ, որով մանր ծախսերս պէտք է հոգամ, այսինքն թուղթ, գրիչ, նամակադրոշմ, ծխախոտ, կառք, թատրոն, լրագիր, սպիտակեղէն, կօշիկ, կրկնակօշիկ, հագուստ եւայլն։ ... Ես կանխիկ խնդրում էի, որպէս զի տարեկան ծախսերս կարողանամ հէնց այժմ հոգալ, վասնզի հագուստս մաշել է եւ ես ամաչում եմ մի պատուաւոր ընտանիքի մօտ գնալ։ Բայց այս մասը ձեր կամքին, եթէ դուք կասկածում էք, որ փող ստանալուս պէս խելոյն կը մսխեմ, վարուեցէք ինչպէս ձեզ հաճելի է։ Միայն թէ ես այդ սովորութիւնը չունիմ. փողն յիմարաբար մարդ կարող է շռայլել, երբ հարբած է. ես բաղդաւորաբար այդ սովորութիւնը չունեմ»։

Միւս նամակներուն մէջ ալ նոյնքան դառնութիւն կայ, երբ մանաւանդ 1882ին ուսանողի իր նպաստը կը դադրեցնեն, առարկելով թէ Ստ. Մալխասեանց որոշած է օտարուհիի մը հետ ամուսնանալ։ Թէեւ այդ գաղափարէն եւս կը հրաժարի։

Կարօ Գէորգեան քաջալերութեան արժանի է։ Ընթերցողներուն գրական վերաբերումէն կախուած է, ինչպէս եօթը տարիներէ ի վեր, որպէսզի ան շարունակէ իր սկսած գործը, հետզհետէ աւելի ճոխացնելով, աւելի զարգացնելով։

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Յ. Գ.— Երբ 1959 տարուան «Ամէնուն Տարեգիրք»ին մասին կը խօսէինք այս սիւնակներուն մէջ, երկու դիտողութիւն կ'արձանագրէինք, զորս խմբագիրը նկատի կ'առնէր։ Առաջինը այդ դիտողութիւններէն արտասահմանեան գրողներուն անբաւարար մասնակցութեան պարագան էր։ Անշուշտ դժուար է եթէ ոչ անկարելի, բոլոր որակաւոր գրողներուն մասնակցութիւնը ապահովել։ Անցեալին մէջ գրողներուն ինքնայօժար մասնակցութիւնը ապահովուած էր, որովհետեւ այն ատեն բազմաթիւ չէին գրական օրկաններ, եւ գրողները տարեգիրքերը ժամադրավայր կը նկատէին աշխատակցելու։ Ներկայիս մեր գրողներուն համար նուազ հրապուրիչ է այդ մասնակի աշխատակցութիւնը։ Անոնց հոգերը շատ են եւ դառնութեամբ լեցուած են նոյնիսկ գրականութեան եւ արուեստի հանդէպ ընդհանրապէս։

Երկրորդ դիտողութիւնս լիակատար ցանկի մը բացակայութիւնն էր։ Կարօ Գէորգեան կը գրէ 1960ի հատորին մէջ. «Մ. Պարսամեան շատ գոհ պիտի ձգէր մեզ, եթէ այս ուղղութեամբ թելադրէր գործնական ձեւ մը, եւ ըսէր թէ իւրաքանչիւր հարիւրաւոր մեծ ու փոքր նիւթերէն ո՛ր մէկը պէտք է առնուի ցանկին մէջ եւ ո՛ր մէկը դուրս ձգել»։

Մեր թելադրութիւնը շատ պարզ է։ 650 էջերուն վրայ, մէկ պրակ, այսինքն 16 էջ պէտք է յատկացնել ցանկին։ Ամէն մէկ բաժինէն մէկ էջ կրճատելով, վստահ եմ, այդ նպատակը լայնօրէն կ'իրագործուի, առանց որեւէ նիւթ դուրս ձգելու։

Մ. Պ.

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԲՈՎԷՆ

ՏԱՐՎԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

«Յառաջ» Դեկտեմբեր 5ի իր թիւով ներկայացուցած էր անգլիացի հռչակաւոր գիտուն Տարվինի գլխաւոր գործին (Տեսակներու ծագումը) բնապատմագիտական տեսութեանց կարեւոր կէտերը, այդ գիրքին հրատարակութեան հարիւրամեակին առթիւ։

Աւելորդ չըլլար անգամ մըն ալ անդրադառնալ այնքան աղմուկ հանած այդ գիրքով յայտնուած միտքերուն՝ ներկայացնելով նաեւ հեղինակին հետազօտական արշաւն ու ատոր առնչութեամբ կենսագրական նօթեր, ինչպէս նաեւ բնապատմական նորագոյն ըմբռնումներէ շահեկան մանրամասնութիւններ։ Պիտի ջանամ խտացնել նիւթը որքան որ կարելի է։

Ո՞վ էր Տարվին։ Հակառակ իր ստացած մեծ համբաւին, Զարլըզ Տարվին տկար ու անտարբեր աշակերտ մը եղած է իր դպրոցական կեանքի ընթացքին ու իր ծնողքին մտահոգութեան առարկան հանդիսացած է։ Իր նախնական կրթութենէն ետքը հօրը կարգադրութեամբ Էտինպուրկի համալսարանը մտած է բժշկութիւն ուսանելու համար։ Սակայն հոդ ալ ձախողած է, դասաւանդութիւնները զինքը չէին հետաքրքրեր։ Նոյն անփառունակ վիճակը նաեւ Քեյմպրիճի համալսարանին մէջ։ Իր իսկ յայտարարութեամբ իր դպրոցական կեանքը ապարդիւն տարիներու ժամանակաշրջան մը հանդիսացած է։ Որովհետեւ իր խառնուածքը տարբեր էր ու իր կոչումը կը հակէր դէպի բնութիւնը։ Արդարեւ իր ամէնէն մեծ հաճոյքն էր պտըտիլ բնութեան ծոցին մէջ։

Էտինպուրկի մէջ ծանօթացած էր Տօքթ. Կրենթի որ չոր երեւոյթով անձնաւորութիւն մըն էր։ Պտոյտի մը ընթացքին Կրենթ դրուատիքը կ'ընէ Լամարքի բնաշրջական տեսութիւններուն։ Տարվին լռութեամբ ու զարմանքով կ'ունկնդրէ այդ խօսակցութիւնը՝ նախապէս ալ կարդացեր էր իր մեծ հօրը կենդանագիտութեան գիրքը (զունոմիա), որուն մէջ եւս բնաշրջական նման մտքեր յիշուած էին եւ սակայն ատոնցմէ ոչ մէկ ազդեցութիւն կրած էր։ Այսուհանդերձ, շատ չանցած, վերջապէս իր մէջ կ'արթննային բնութեան տարրերուն հանդէպ իր ունեցած սէրն ու անոր գաղտնիքներուն թափանցելու իր խոր հետաքրքրութիւնը։ Ներկայ եղած էր հեղինակաւոր փրոֆէսէօրներու բնապատմական դասախօսութիւններուն, որոնք խթան հանդիսացած էին իր բնատուր յատկութիւնները երեւան հանելու։

Ան ջերմօրէն կապուեցաւ Հէնսլոյի, որ իր բուսաբանութեան ուսուցիչն էր։ Որովհետեւ ուսուցանելու յատուկ եղանակ մը ունէր ան։ Իր աշակերտները յաճախ կ'առաջնորդէր բնութեան կեդրոնները։ Այս պարագան արդէն բաւական էր որ Տարվինը կապէր իրեն։ Միւս կողմէ, Տարվինի զարմիկներէն մին, որ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ գիշեր մը, շնորհիւ իր մօրը մեղսակցութեան, երիտասարդ կայսրը, անճանաչելի դառնալու աստիճան շպարուած ու ծպտուած, դուրս ելաւ Արգիլեալ Ոստանի գաղտնի մէկ դուռնէն, ընկերակցութեամբ ներքինապետ Լի Լիէն Ինի, նոյնպէս ծպտուած, երկուքն ալ բազմած վարագոյրներով գոցուած կառքի մը մէջ։

Կառքը շուտով հասաւ արտաքին քաղաքին կեդրոնը, եւ կանգ առաւ շէնքի մը առջեւ որուն ճակատը գրուած էր՝ «Ովկիանոսի չափ ընդարձակ երջանկութիւն» կամ՝ «Հաճոյք եւ բախտ»։ Չորս բոլորը այդ շէնքին կային անհամար դուռներ, որոնց առջեւ կ'երեւէին շպարուած դէմքեր...

Ներքինապետը կայսրը մտցուց այդ դուռներէն մէկէն ներս։

Այնուհետեւ վեհապետը եւ իր ընկերակիցը, քանի մը աստիճան սանդուխներէ բարձրանալէ ետք, ինքզինքնին գտան լոյսերով ողողուած դահլիճի մը մէջ, ուր ճոխ սեղանի մը շուրջ բոլորուած էին արտակարգօրէն գեղեցիկ, ցանկայարոյց եւ իրենց հոլանի կուրծքերը համեղ միրգերու զամբիւղի մը նման բաց հրաշալի մանկամարդուհիներ...

Եւ սկսաւ խրախճանքը։

Թունկ Չէ կայսրը եւ ներքինապետ Լի Լիէն Ին միայն արշալոյսին էր որ վերադարձան Արգիլեալ Ոստանը, այցելելէ ետք Արեւմտեան արուարձանին բոլոր հաճոյքի վայրերը։

Հետեւեալ օրը, հաճոյասէր եւ չուայտ կայսրը շարունակեց նոյն գիշերային պըտոյտները, ամէն անգամ նորանոր անառակութեանց վայրեր որոնելով, ուր բոլորովին կը մխրճուէր խենէշ ու անբարոյ արարքներու մէջ։ Եւ այսպէս, շարունակաբար։

Երբ այնուհետեւ կայսրը կը նախագահէր առաւօտեան Գերագոյն Խորհուրդի նիստերուն, զինք շրջապատող ժողովականները զարմանքով կը տեսնէին անոր յոգնած դէմքը, իր մարած աչքերը ու այլայլած վիճակը։

Ուրիշ առաւօտ մը, դարձեալ Գերագոյն Խորհուրդի նիստին, կայսերական գահը թափուր մնաց։ Ժողովականները բառ մը իսկ չփոխանակեցին եւ նիստը վերջացաւ։

Ժողովատեղին յարակից սրահի մը մէջ, Ցէօ Հի կայսրուհին վարագոյրի մը ետեւ պահուըտած, անկարեկիր կը դիտէր ժողովականներուն մռայլ ու մտահոգ դէմքերը։

Նոյն առաւօտը, ժամը 10ին էր միայն որ ներքինապետը քանի մը ուրիշ ներքինիներու օգնութեամբ, յոգնած ու բոլորովին գինով վիճակի մէջ եղող կայսրը պալատ բերաւ։

Այս դրութիւնը չէր կրնար շարունակել։ Չինաստանի վեհապետը բոլորովին անձնատուր իր կիրքերուն, լքած էր գահին եւ պետութեան կենսական գործերուն ղեկը։ Պէտք էր դարման մը գտնել այս աղիտալի կացութեան։

Գերագոյն Խորհուրդի անդամներուն բացարձակ հաւանութեամբ կայսրուհի Ցէօ Հիի յանձնուեցաւ դարձեալ իշխանութիւնը։ Նախարարները, բարձր պաշտօնատարները եւ սպաները փութացին իրենց հաւատարմութիւնը յայտնել կայսրուհիին եւ սպասել անոր հրամաններուն։ Ամէնքը համոզուած էին որ երկրին ու գահին ճակատագիրը կապուած էր խելացի ու հնարամիտ կայսրուհի Ցէօ Հիի ղեկավարութեան։

Միայն Թունկ Չէ կայսեր կողակիցը, երիտասարդ կայսրուհի Հա Լու Թօն էր որ կ'ընդվզէր այս վերջին որոշման դէմ եւ կը մերժէր հնազանդիլ մայր կայսրուհիին։

Եւ որովհետեւ քանի մը ամիսներէ ի վեր Հա Լու Թօ յղի էր, օր մը, համարձակեցաւ մայր կայսրուհիին ըսել.

— Եթէ յանկարծ պատահի որ իմ օգոստափառ ամուսինս մահանայ, մի մոռնաք որ արգանդիս մէջ եղող Թագաժառանգ երախայրին մայրը ըլլալու հանգամանքով, ինծի է որ կը վիճակի խնամակալութեան իրաւունքը եւ դուք բոլորովին շուքին մէջ կը մնաք...

Ցէօ Հի չպատասխանեց եւ սակայն իր հայեացքը ստացաւ ահաւոր խստութիւն մը։

Իսկ երիտասարդ կայսրուհին այնուհետեւ արտակարգ կորովով մը բոլորովին նուիրուեցաւ իր երիտասարդ կայսր ամուսինը խնամելու գործին։ Յաջողեցաւ զայն պահել իր սենեակին մէջ եւ մոռցնել տալ անոր իր չուայտ կեանքը։

Սակայն գիշեր մը, երբ արդէն Թունկ Չէ բաւականին կազդուրուած եւ իր ուժերը վերագտած էր, միջոց մը գտնելով կրցաւ խուսափիլ իր կողակիցին հսկողութենէն եւ փութաց դարձեալ այն ցոփութեանց վայրերը, ուր ճաշակած էր հեշտանքի զգլխիչ կեանքի մը պտուղները։

Երբ առաւօտեան դէմ վերադարձաւ պալատ, իսկական դիակ մըն էր դարձած։ Ինկաւ անկողին. սաստիկ ջերմ մը պատած էր ամբողջ մարմինը, որ լեցուած էր անհամար թարախալից փշտիկներով։ Երիտասարդ կայսրը վարակուած էր վեներական զարհուրելի ախտով մը։

Ցէօ Հի անմիջապէս տեսաւ որ իր օգոստափառ զաւակը կորսուած էր։

(17 Շար.)

Քեյմպրիճի համալսարանը կ'ուսանէր, իրեն ներշնչեց միջատներու հաւաքածոներ կազմելու սէրը: Երիտասարդ Տարվինը յամառութեամբ նուիրուեցաւ այդ հաճելի գործունէութեան: Միջատներ որսալու եղանակները կատարելագործեց եւ հազուագիւտ տիպարներու տիրացաւ ու նուիրեց համալսարանին: Փրոֆէսէօրները կը հիանային այս զարմանալի տղուն վրայ, որ ուսումը կը նկատէր մեռեալ տառ, իսկ բնութեան տարրերուն հանդէպ ունէր վառ հետաքրքրութիւն:

1831ին Հէնսլոյի թելադրութեամբ Տարվին ընկերացաւ փրոֆ. Սէճուիքի, Կալլէսի երկրին հիւսիսային շրջանի հողերուն վրայ երկրաբանական աշխատանքներ կատարելու համար: Այս արշաւանքին Տարվին ցուցաբերեց նոյն եռանդն ու աշխուժութիւնը, որքան միջատներ որսալու պարագային ունեցած էր: Սակայն, յանկարծ իր այդ անխոնջ գործունէութիւնը կասեցաւ: Որսի եղանակն էր եւ Տարվին իսկոյն վերադարձաւ տուն: Այնտեղ գտաւ փրոֆ. Հէնսլոյի մէկ նամակը, որ ճակատագրական պիտի ըլլար իրեն համար ու պիտի փոխէր իր կեանքին բնականոն ընթացքը:

Փրոֆէսէօրը նամակով կը յայտնէր թէ նաւապետ Ֆիձ – Ռօյ երիտասարդ բնապատմագէտ մը կը փնտռէր, կամաւոր կերպով իր նաւային արշաւանքին մասնակցելու համար: Նաւապետը թէեւ 26 տարեկան էր միայն, բայց նաւարկած էր արդէն երկրիս ջուրերուն մեծ մասին վրայ: Իսկ այս անգամ ծրագրած էր աշխարհիս շրջանը ընել: Այս առաջարկը խանդավառեց Տարվինը եւ առանց վարանելու ընդունեցաւ զայն: Սակայն երկու խոչընդոտներ ներկայացան իր առջեւ, որոնք կրնային ձախողութեան մատնել իր ջերմ ցանկութիւնը:

Առաջինը՝ հօրը ընդդիմութիւնն էր իր մեկնումին: Հօրեղբայրներէն մէկուն միջամտութիւնը հարթեց այդ արգելքը: Երկրորդ մերժումը նոյն ինքն նաւապետէն կուգար: Նաւապետը հարց կուտար լրջօրէն թէ արդեօ՞ք այդ թոյլ, անտարբեր ու անյաջող դպրոցական կեանք մը ունեցող երիտասարդը պիտի կրնար գոհացում տալ իրեն: Մանաւանդ, իբրեւ հաւատարիմ հետեւորդը Լավաթերի, նաւապետը յաւակնութիւնը ունէր մարդոց բնաւորութիւնն ու նկարագիրը կարդալու անոնց երեսին գիծերէն ... եւ Տարվինի քիթը վստահութիւն չէր ներշնչեր իրեն: Նման քիթ մը ունեցողը չի կրնար երկար ճամբորդութեան մը պարտադրած ուժն ու կորովն ունենալ. կ'ըսէր ան: Սակայն, ապագան ցոյց պիտի տար թէ այդ անվստահելի համարուած թեկնածուն, պիտի յեղաշրջէր բնապատմական աշխարհը իր նոր ըմբռնումներով:

Աշխարհի շրջանը ընելու արկածախնդրութիւնը կը սկսէր Պիկըլ նաւով: Ձեռնարկողնե՞րը: 26 տարեկան նաւապետ մը, եւ 21 տարեկան անփորձ, բնապատմագէտի միայն անունը կրող աննշան մէկը: Թէեւ նաւուն վրայ իրական բուսաբանի ու կենդանաբանի տիտղոսը ունեցող գիտուններ ալ կային, բայց Տարվինի պիտի վիճակուէր իր հետազօտութեանց լոյսի տակ պատասխանելու բնաշրջութեան բարդ հարցերուն:

Հինգ տարի տեւեց այդ նաւային հետազօտիչ արշաւանքը: Գրեթէ չորս տարի նաւարկեցին Հարաւային Ամերիկայի ծովափները, այցելելով իւրաքանչիւր ծովախորշ: Նաւապետը կը չափէր այդ ծովերուն խորութիւնները: Իսկ Տարվին, օգտուելով այդ դադարներէն կը հետախուզէր երկրին ներքին մասերը, կենդանական եւ բուսական նմոյշներ հաւաքելով: Նոր ու ընդարձակ աշխարհ մը կը պարզուէր իր առջեւ, հարուստ ու կոյս բնութիւն մը: Գետերու ընթացքն ի վեր կը նաւարկէր ան: Կը կտրէր փամփայի անծայրածիր, մացառուտ տարածութիւններ, հետաքրքրութենէ հետաքրքրութիւն մղուելով: Եւ բնութեան սէրը աւելի կ'արմատանար իր մէջ:

Կը հանդիպէր անօրինակ կենդանիներու, որոնք կարծէք նախապատմական շատ հեռաւոր շրջաններու նմոյշներն ըլլային: Ֆելքլէնտ կղզիներուն մէջ, ուր երկար կանգ առին, հանդիպեցաւ տարօրինակ կենդանիի մը որ միաժամանակ թէ աղուէսի եւ թէ գայլի կը նմանէր:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(1 Շար.)

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿՈՐԾԱՆԵՑԱՒ ՍՈԴՈՄ-ԳՈՄՈՐԸ

(ՆՈՐ ԵՒ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՎԱՐԿԱԾ ՄԸ)

Նոր եւ տարօրինակ վարկած մը կը նետէ հրապարակ ռուս գիտնական մը, Փրոֆ. Ակրէսթ: Արդարեւ «Լիթերաթուրնայա Կազեթա»յին մէջ ուսողութեան եւ բնագիտութեան այս դասախօսը կը գրէ թէ մեր թուականէն մէկ միլիոն տարի առաջ, օտար մոլորակէ մը այցելուներ եկած եւ պտըտած են մեր մոլորակը: Այցելուները ճամբորդած են անջրպետային փոխադրանաւով մը: Այս նոր տեսութիւնը, որքան ալ տարօրինակ, մեծ հետաքրքրութիւն առաջ բերած է գիտական բովանդակ աշխարհին մէջ:

Չորս հիմնական պատճառներ կը նշէ խորհրդային գիտնականը, ապացուցանելու համար իր նոր տեսութիւնը:

Ա.— Թափանցիկ ժայռերու գոյութիւնը աշխարհի զանազան վայրերու մէջ եւ յատկապէս Լիբիոյ անապատին մէջ:

Բ.— Գոյութիւնը մեծակառոյց խորհրդաւոր շինուածքներու որոնք կառուցուած են պատմական թուականներուն եւ որոնց շինութեան նպատակը եւ ծագումը կարելի չէ եղած ճշդել: Ասոնցմէ է «Պաալպէքի դարատափ»ը:

Գ.— Աստուածաշունչի մէջ այնքան ծանօթ Սոդոմ Գոմորի կործանումը եւ անէացումը:

Դ.— Թէեւ հնագոյն ժողովուրդները չունէին իրենց տրամադրութեանը տակ աստեղագիտական գործիքներ, սակայն անոնց մօտ զարգացած էր աստղաբաշխութիւնը:

Այժմ, մէկ առ մէկ, քննենք խորհրդային գիտնականին ներկայացուցած կէտերը:

Աստղաբաշխները չեն կրցած յստակ ճշդել երկրի մակերեսին վրայ գոյութիւն ունեցող թափանցիկ ժայռերու կազմութեան պարագաները: Կ'ենթադրեն թէ ասոնք «ինկած» են օտար մոլորակէ մը: Ակրեսթ կը պնդէ թէ Լիբիոյ անապատին թափանցիկ ժայռերը կը բովանդակեն շողարձակ ալիւմինիոմ եւ պերիլիոմ: Հիւլէական ուժը չափող ներկայ գիտական գործիքներով կարելի եղած է ճշդել թէ յիշեալ թափանցիկ ժայռերը կազմուած են մէկ միլիոն տարի առաջ, բարձր ջերմութիւն ունեցող վայրի մէջ եւ ենթարկուած են ուժգին շողարձակութեան:

Պաալպէքի դարատափը ծածկուած է մեծղի սալաքարերով: Ցարդ կարելի չէ եղած ճշդել թէ ինչո՞ւ շինուած է այս դարատափը եւ ի՞նչ նպատակով: Խորհրդային գիտնականին ենթադրութեամբ ծառայած է իբրեւ ցամաքահանումի վայր, գործածուած մեր մոլորակին այցելուներուն կողմէ:

Խորհրդային գիտնականը մանրակրկիտ քննութեան ենթարկած է Մեռեալ Ծովուն ձեռագիրները (գտնուած 1947ին) ու հասած այն եզրակացութեան թէ Սոդոմ – Գոմոր քաղաքները կործանուած են հիւլէական ուժով: Իր այս միտքը կը հիմնաւորէ ձեռագիրներու հետեւեալ պարբերութեան վրայ: «Հսկայ ծուխ մը, կարծես երկրին ընդերքէն ժայթքած, տարածուեցաւ երկու քաղաքներուն վրայ: Կրակի անձրեւ մը ինկաւ Սոդոմ – Գոմորի վրայ եւ քանդեց քաղաքները, շրջակայ տարածութիւնները, ոչնչացուց բնակչութիւնը 'ու բուսականութիւնը»: Հաւանաբար — կ'ըսէ Ակրեսթ — օտար այցելուները երկրէն մեկնելէ առաջ ուզեցին ոչնչացնել իրենց միջմոլորակային նաւին աւելորդ վառելանիւթը:

Կ'արժէ յիշել թէ նման «դէպք» մը պատահած է Սիպերիոյ մէջ, 1908 Յունիս 30ին: Այդ օրը, առաւօտեան ժամը 7ին, կրակի մոյթ մը մինչեւ ութսուն քիլմ. բարձրացած եւ շուրջ քառասուն քլմ. շրջագծով անտառ մը անէացուցած է: Շաբաթներ շարունակաբար Ռուսիոյ, Արեւմտեան Եւրոպայի եւ Հիւս. Ափրիկէի ցամաքամասերուն վրայ ոսկեգոյն ամպեր ծածանած են: Հակառակ որ յիսուն տարիներ անցած են, դեռ ոչ մէկ բուսականութիւն ծաղկած է յիշեալ վայրին մէջ: Գիտական հետախուզութիւն մը երեւան հանած է բնականէն երեք անգամ աւելի շողարձակում մը (ռատիօ–աքթիվիթէ):

Որքան ալ տարօրինակ թուին այս բոլորը, այնուամենայնիւ կարելի չէ քմծիծաղով մօտենալ, ինչպէս դիտել կուտայ միջազգային մամուլը:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՄԱՐԱՇԻ ԱՂԷՏԻՆ 40ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Յունուար 24ին, Կիրակի, առտուն կանուխ Պուրճ – Համուտի Հայութիւնը գրեթէ ամբողջովին ոտքի վրայ է: Քառասնից Մանկանց եկեղեցին տանող բոլոր ճամբաները զարդարուած են Լիբանանեան դրօշակներով: Երկու յաղթական կամարներ կը բարձրանան, ի պատիւ Վեհափառ Հայրապետին, որ այդ օրուան եկեղեցական արարողութեանց պիտի նախագահէ եւ քարոզէ: Քառասուն Մանկանց եւ Արամեան Ազգային վարժարաններու երկսեռ աշակերտութիւնը, Լիբանանեան դրօշակ ի ձեռին, ճամբուն երկու կողմերը շարուած է, մինչ Պուրճ Համուտի Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտները, նուագախումբն ու գայլիկները՝ իրենց տողանցքով խանդավառութեան ալիքներ կը բարձրացնեն ժողովուրդին մէջ:

Մարաշի աղէտին 40րդ տարեդարձն է: Եկեղեցին եւ շրջակայ ճամբաները կը յորդին հաւատացեալներու յոգնախուռն բազմութեամբ մը:

Օրուան պատարագիչն է Գամըշլիի առաջնորդական փոխանորդ Տաճատ Եպիսկոպոս:

Ժամը 9ին կը ժամանէ Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցութեամբ Լիբանանի եւ Բերիոյ թեմի առաջնորդներ՝ Խորէն եւ Ղեւոնդ արք.ներուն, Քհնյ.հայրերուն և Պէյրութահայ յայտնի ազգայիններու: Աւելի քան 150 ինքնաշարժերու կարաւան մը՝ կը հետեւէր Վեհ.ին ինքնաշարժին: Երեք մատաղցու ոչխարներ մորթուեցան Վեհափառին ժամանման առթիւ:

Վեհափառ հայրապետը խօսեցաւ աւուր պատշաճի հոգեշունչ քարոզ մը:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՑԵՂԱՅԻՆ ՅԱՏԿԱՆԻՇ...

Պոլսոյ Ժամանակ թերթը արձագանգ կ'ըլլայ սարսափազդու լուրի մը, որ ի յայտ կը բերէ Թուրքին ցեղային յատկանիշը:

Ոստիկանութիւնը երէկ Ֆէնէրի շրջանին մէջ, ձերբակալեց Հիւսէյն Զէթինգայա անուն կառապան մը, որ մանուկներու արիւն կը ծծէր: Դէպքը երեւան եկաւ հետեւեալ պայմաններուն տակ:

Մայր մը տղան լուացած պահուն, անոր վզին եւ ուսերուն վրայ ասեղի հետքեր տեսած ու զաւակը հարցաքննած է: Երկար վարանումէ ետք, տղան խոստովանած է թէ Հիւսէյին Զէթինգայա անուն կառապանը, շաքար ու դրամ տալու խոստումով, իր տունը կանչած է եւ երկու մեղսակիցներու հետ սկսած է ներարկումի ասեղներով արիւն քաշել եւ գաւաթները լեցնելով խմել, այնուհետեւ հակարնական արարքներ ի գործ դրած են գոհացում տալու համար իրենց անասնական կիրքին: Ութէն տասը տարեկան ուրիշ երեք տղաքներ եւս, իրենց կարգին հաստատած են եղելութիւնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (129)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Խեղճ կինը, այս առարկութեան մէջ իսկ, իր եսասիրութիւնը գգուող պարագայ մը նշմարեց. իր զաւկին գրուածները հրատարակելու արժանի թերթ չգտնուէր:

Իր մտքին ունայնութեանը մէջ ասիկա շատ բնական գտաւ: Թէ իր զաւակը ամէն գրական հրատարակութենէ բարձր ըլլար, անառարկելի բան էր աս, մանաւանդ երբ այս հաստատումը ընողը բուն իսկ իր որդին էր, հաստատումներուն ամէնէն վաւերականը եւ անհերքելին: Ասով սակայն չյուսահատեցաւ մաման. չէ, անպատճառ աշխարհք իմանալու էր Մարկոսեան բանաստեղծի մը գոյութիւնը:

— Քանի որ ատանկ է, Արշակ, ըսաւ, դուն ալ առանձին գիրքով մը մէջտեղ կը հանես գրածներդ. չէ՞ ըլլար զաւակս:

— Կ'ըլլայ, մամա, բայց դեռ շատ քիչ է:

— Շատցուր, զաւակս, շուտ շատցուր:

Բարձր, եզական մարդու մը գաղափարը կ'ուզէր ներշնչել աղջկանը, որպէս զի ետքէն աւելի դիւրաւ ու տիրապետօրէն կարենար անոր ներարկել ապականութեան ժահրը, որմէ այնքան առատօրէն կը սնուցանէր իր հոգիին մէջ, անծանօթ ու մեղաւոր բաղձանքներու սարսուռներ ապրեցնելու համար անոր: Եւ որպէսզի այդ նուրբ ու պաշտելի էակին մօտենալով ինքը բարոյական կամ ընկերային անկումի մը ենթարկուած չըլլար, նախ զանի մինչեւ իրեն բարձրացնելու պէտք զգաց:

Ասոր համար ամէնէն անհրաժեշտ ու դիւրին սատարը մաման պիտի ըլլար: Ողոքիչ խօսքերով, սրտաշարժ յորդորներով յաջողեցաւ համոզել զայն որ սպասուհիի մը պէս չվարուէր մանկամարդ աղջկանը հետ, մանաւանդ օտարներու առջեւ այնպէս մը ընէր որ ամէն մարդ մղուէր հաւատալու թէ Սոֆի ոչ միայն բնակարանի՝ փոփոխութիւն մը ունեցած էր ամիրային տունէն ներս մտնելով, այլեւ միեւնոյն ատեն իր ընկերային աստիճանն ալ բարձրացում մը կրած էր՝ շնորհիւ այնպիսի անձի մը որ իր ընկերային բարձր դիրքին բերմամբը կրնար հասարակ մահկանացուի մը բացառիկ ու նախանձելի էակի մը հանգամանքը տալ, ինչպէս թագաւոր մը որ աստիճաններ կը շնորհէ իր հպատակներուն:

Քիչ քիչ, իր ընդունելութեան օրերուն, Հանըմը իր հիւրերուն առջեւ սկսաւ այնպէս վարմունք մը ունենալ Սոֆիի հետ որ հիւրերը զարմանալով հանդերձ, մտածեցին թէ լուացարարուհիին աղջիկը սպասուհի մը ըլլալէ շատ հեռու՝ ամիրային գերդաստանին մէկ անդամին հանգամանքը ստացած էր: Թերեւս, ըսին, տիկին Մարկոսեան աղջիկ չունենալով՝ իբրեւ այն նկատել ուզած էր Սոֆին:

Դուրսը, մակոյկով պտոյտներու ատեն, Ոսկեղջիւրի վրայ, Հանըմը եւ Սոֆին պատուոյ տեղը կը բազմէին քով քովի, մինչ տոքթորը մէկ կողմ կը նստէր իբրեւ կնամեծար քավալիէ, երկու կիներուն նկատմամբ յարգանքի միեւնոյն վերաբերումով: Այս ցոյցերը շուտով ծառայեցին այն նպատակին, որուն կը հետամտէր Արշակ:

Ալ հանրութիւնը ստիպուեցաւ ընդունիլ որ լուացարար Կիւլիւկին աղջիկը սպասուհի մը չէր ամիրային տանը մէջ: Ընդհակառակն իր դիրքը այնքան պատուաւոր էր հոն որ ենթադրողներ իսկ եղան թէ տոքթորը Սոֆին պիտի առնէր. բայց այս ենթադրութիւնը շուտով ջըրուեցաւ երբ ի նկատի առնուեցաւ ամիրային թոռան բարձրաթռիչ ու ամբարհաւաճ նկարագիրը, որ երբեք թոյլ պիտի չտար իրեն հասարակ եւ աղքատ աղջկան մը հետ կապ հաստատել:

— Բայց եթէ, ըսին, տոքթորն ալ չառնէ, զէնկին մարդու մը կրնան տալ եա:

— Բախտաւոր աղջիկ է եղեր, լմնցաւ, յայտարարեցին ուրիշներ մէկ խօսքով:

Բերայէն մասնաւոր մօտիստ եկաւ օրիորդին նոր պարեգօտներու պատրաստութեանը համար: Աղքատներու տուին անոր հին հանդերձները: Մէկ քանին պառաւ խոհարարուհին առաւ: Այս իրարանցումին առջեւ, աղջկանը այս յառաջխաղացութեանը հանդէպ, Կիւլիւկ հանըմ — որուն ընկերային մակարդակը ռեւէ փոփոխութիւն չէր կրած — եւ ոչ իսկ իր ռամկական բարբառովը կարող կ'ըլլար իր զգացածը բանաձեւել. մինակ կը դիտէր, լուռ հանդիսատես կ'ըլլար, իրողութիւնը հաստատելով, եւ երբեմն սա պարզ բայց հոգեցունց բացագանչութիւնը երկինք նետելով.

— Օղորմութեանդ մեռնիմ, էյնաւոր տէր:

Իր նոր ու պերճ արդուզարդերուն մէջ՝ Սոֆի կրցաւ իր նրբուղէշ գեղեցկութիւնը արժեցնել: Քանի մը ամսուան հանդըստաւէտ կենցաղը իսկոյն ազդած էր անոր ֆիզիքականին վրայ. այտերը թաւշոտ լեցունութիւն մը առած էին, ուսերուն ցցուածութիւնը մեղմացած էր եւ քալուածքին մէջ աւելի ժիր, աշխոյժ ու կենդանի բան մը կար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԸ ՎՍՏԱՀՈՒԹԵԱՆ ՔՈՒԷ ՏՈՒԱՒ

Արեւմտեան Գերմանիան զինելու քաղաքականութիւնը պիտի շարունակուի :

233ի դէմ 322 ձայնով անգլիական խորհրդարանը վաւերացուց կառավարութեան Գերմանիոյ հանդէպ ընտրած քաղաքականութիւնը : Պաշտպանութեան նախարարը, Ուաթքինսըն պատասխանելով ընդդիմադիրներուն ըսած է թէ արդէն իսկ, Արեւմտեան Գերմանիան իր տրամադրութեան տակ ունի երեսուն քլմ·ի վրայ արձակուող հեռավար հրթիռ մը :

« Այժմ —աւելցուցած է նախարարը— չենք կրնար արգիլել Գերմանիոյ զինումը : Նման քայլ մը պիտի վտանգէ Ատլանտեան Ուխտի զինուորական ուժը » :

———o———

ՓԵՔԻՆԻ մէջ մեծ շուքով տօնուած է Չինեւխորհրդային զինակցութեան 10րդ տարեդարձը : Այս առթիւ Մաօ Ցէ Թունկ յայտարարած է «ոչ մէկ ուժ կրնայ քանդել մեր երկու երկիրներուն բարեկամութիւնը » :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Չորեքշաբթի գիշեր, ժամը 21ին, Քատէի սրահը : Հաւաքոյթը նուիրուած է Վ·Զէյթունցեանի յիշատակին : Խօսք պիտի առնեն բամաթիւ մտաւորականներ :

Ջայնական ժապաւէնով պիտի տրուի հանգուցեալին մէկ ճառը :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէի :

Կը նախագահէ Ընկ· Հ· ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ : Մեներգ՝ Օր· Վ· Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիքեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց : Շարժանկար՝ Սինէ Ղազօ :

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բարսեղեան եւ ընկ· Յ· Մաթոսեան :

Պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :
Հայկական մթնոլորտ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի « Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի « Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին: Հանդէս եւ պարահանդէսով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ :

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ – Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ :

Ծոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր :

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ:

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ ԶՈՄի, Սալ Քատէի մէջ :

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները : Խարբերդ Քօլէժի Սանուց Միութենէն յիսուն տոլար : Բարեսէր ազգային մը, Պ· Ա· Մալաճեանի միջոցաւ, երկու հարիւր Ն· Ֆ· : Պ· Պ· Վ· Աթարէկեան, Պ· Մինասեան հարիւրական Ն· Ֆ· ողբացեալ Նինա Մինասեանի մահուան տարելիցին առիթով : Տիկին Պ· Պօղոսեան տասը Ն· Ֆ· :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2·5 (= 250) : Դիմել Յառաջի հասցէով :

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրի Տիկին Մառի Գասապեան (Անիէռ) կը նուիրէ յիսուն Ն· Ֆ· Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղափոխութեան կայանին իր ողբացեալ ամուսնոյն՝ մահուան քառասունքին առթիւ:

Նոր տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի բարենպատակ ձեռնարկներուն ի նպաստ կը նուիրեն· Պ· Գուստիքեան քսան Ն· Ֆ·, Պ· Հաճեան տասը Ն· Ֆ·:

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առթիւ Ֆէսանվիլիէի օդափոխութեան կայանին կը նուիրեն :

Տոքթ· Զ· Զաքմիչեան տասը Ն· Ֆ·, Տոքթ· Գրիգորիս Արթինեան տասը Ն· Ֆ·, Պ· Ն· Փափազեան տասը Ն· Ֆ·, Տէր եւ Տիկին Շաթէն տասը Ն· Ֆ·, Պ· Յ· Առաքելեան տասը Ն· Ֆ·, Պ· Կարմիրեան հինգ Ն· Ֆ·:

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ:

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր փայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹՈՒԶՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ :

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն, հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՋԱՏՈՒԿԸ
(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ

Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն — Մուտք 3 Ն· Ֆ· (300) եւ 5 Ն· Ֆ· (500)

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
17 FEVRIER
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8725 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4526

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ՎԵՐՋ

*

Հիւլէական ռումբը գաղտնիք չունի այլեւս Ֆրանսայի համար :

Շաբաթ առաւօտ Ռէկկանի մէջ պայթող ռումբը եկաւ ցոյց տալու արար աշխարհի թէ ֆրանսացի գիտնականներն ու ճարտարագէտները պարապ չէին նստած : Այժմ որ տարիներու լուրջ պրպտումներու եւ փորձերու արդիւնքը յաջողութեամբ պսակուեցաւ, միջազգային արխապաղութեան մէջ այս երկրի քաղաքագէտներուն ձայնը աւելի բարձր պիտի հնչէ :

Ալժերիոյ խլրտումներու զապումէն վերջ՝ հիւլէական ռումբի յաջողութիւնը նոր յաղթանակ մը կը կազմէ կառավարութեան համար : Հանրապետութեան նախագահը նոր քայլ մը եւս կ'առնէ Ֆրանսան իր արժանի բարձրութեան վրայ դնելու ճամբուն վրայ :

Իշխանութեան գլուխ գալէն ի վեր զօրավար տը Կոլի գլխաւոր նպատակն է եղած ոչ միայն բարւոք լուծում մը յանգեցնել Ալժերիոյ ցաւոտ խնդիրը, այլեւ Ֆրանսան դարձնել խսկապէս մեծ պետութիւն մը, հաւասար երեք Մեծերուն՝ որոնք առանձնաշնորհեալ դիրք մը ունին ներկայիս :

Այդ բացառիկ դիրքը ձեռք բերած էին անոնք, շնորհիւ հիւլէական եւ ջրածին ռումբերու եւ միջերկրային հրթիռներու, որոնց գաղտնիքը խստիւ կը պահէին, թոյլ չտալով որ ուրիշ ազգեր ալ օգտուին գիտութեան նոր նուաճումներէն :

Երկրորդ աշխարհամարտի վերջին տարիներուն Գերմանները Վ–1 եւ Վ–2 հրթիռները հնարած էին յուսալով ծունկի բերել Անգլիան : Հիթլեր շարունակ կը խօսէր «գաղտնի զէնք»ի մը մասին ու կը սպառնար ընկճել թշնամի երկիրները :

Սակայն «գաղտնի զէնք»ը չհնարած՝ Գերմանիա անձնատուր եղաւ 1945 Մայիս ութին :

Երկու ամիս վերջ, 1945 Յուլիս 16ին Միացեալ Նահանգները իրենց հիւլէական առաջին ռումբը կը պայթեցնէին Ալամոփորտոյի մէջ : Նախագահ Թրումըն անմիջապէս հրաման կուտար նոր զէնքը գործածելու Ճափոնի դէմ : 1945 Օգոստոս վեցին Հիրոշիմա, 9ին Նակազաքի կը ոմբակոծուէին հիւլէական ռումբով : Ճափոն անձնատուր կ'ըլլար իր կարգին : Հիւլէական ռումբը վճռական դեր էր կատարած :

Այդ թուականէն սկսեալ ռազմագիտութիւնը հիմնական – յեղաշրջում կրեց :

Միացեալ Նահանգները ամբողջ չորս տարի հիւլէական ռումբի մենաշնորհն ունեցան, 1945 Յուլիս 16էն մինչեւ 1949 Յուլիս 14, երբ Խորհրդային Միութիւնը պայթեցուց իր առաջին ռումբը : Կաշառուած գիտնականներ դուրս տուած էին գաղտնիքը :

Այդ թուականէն սկսեալ մրցակցութիւնը երկու մեծ պետութեանց միջեւ մեծ համեմատութիւններ ստացաւ :

Անգլիացիք ալ գործի անցան — աջակցութեամբ Ամերիկայի — եւ 1952 Ապրիլին յաջողեցան հրապարակ հանել իրենց առաջին հիւլէական ռումբը :

1952 Հոկտեմբերին Ամերիկացիք, 1953 Օգոստոսին Ռուսերը պայթեցուցին իրենց առաջին ջրածին ռումբերը :

«Հիւլէական ակումբ»ը այժմ պիտի ունենայ չորրորդ անդամ մը : Փետրուար 13ի յաջողութենէն վերջ, Ֆրանսա թեկնածու է երեք Մեծերու — Մ. Նահանգներու, Խ. Միութեան եւ Մեծն Բրիտանիոյ — ակումբին :

Կը սպասուի, որ ամերիկեան խորհրդարանը քուէարկէ Մաք – Մահոնի օրէնքին չեղում մը՝ ի նպաստ Ֆրանսայի : Այդ պարագային այս երկիրը աւելի լայն հնարաւորութիւններ պիտի ունենայ հիւլէական ուժը օգտագործելու խաղաղ, շինարարական նպատակներու համար :

Զինարշաւը չէ որ պիտի ամրապնդէ խաղաղութիւնը : Աւելի քան երբեք հրամայական է սահմանափակել սպառազինութիւնը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԼԻԿԱՅԻ ԺՈՂՈՎԸ

•

ՔԱՍԸՄ ԵՒ ՆԱՍՐ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Տասնըհինգ տարուան իր գոյութեան ընթացքին, առաջին անգամն ըլլալով լուրջ տարակարծութիւններ երեւան ելած են Արաբական լիկայէն ներս : Արդարեւ՝ Գահիրէի մէջ հաւաքուած լիկայի անդամ ութ արաբ պետութիւններ չեն կրցած համաձայնիլ իրենց համար կենսական նկատուած հարցերու շուրջ : Տարակարծութիւնները արդիւնք չեն փոքր մանրամասնութիւններու եւ տեսակէտներու տարբերութեան : Պէտք է աւելի խոր երթալ նկատելու համար որ արաբական աշխարհէն ներս երկու, մինչեւ իսկ երեք «մեծեր» կ'աշխատին իրենց ձայնը գերակշիռ դարձնել : Եգիպտոս – Իրաք – Յորդանան, երրեակ երկիրներ որոնցմէ իւրաքանչիւրը խօսելով հանդերձ արաբական միասնականութեան մասին կ'աշխատի ընտրել զուտ ազգային քաղաքական ուղի մը :

Գահիրէի լիկայի խորհրդաժողովին, Գնդ. Նասր առաջարկած է որ Պաղեստինի (արաբական բաժինին) հարցը լուծուի ՄԱԿի 1947ին մշակած հիմերուն վրայ : Յորդանանի երիտասարդ թագաւորը, Հիւսէյին, կտրուկ կը մերժէ եւ որպէս ծրագիր կ'առաջարկէ որ Արաբ պետութիւնները ճանչնան Յորդանանի վեհապետութիւնը Պաղեստինի վրայ, այլ խօսքով կը պահանջէ որ բացառաբար միայն ինք տէր կանգնի Պաղեստինի արաբական բաժինին : Իր այս տեսակէտը պաշտպանելու եւ համախոհ մը ունենալու մտադրութեամբ մեկնեցաւ Ռիատ (Սէուտական Արաբիա) : Կը թուի թէ Իպն Էլ Սէուտ, որ յանձին Նասրի կը տեսնէ զօրաւոր թշնամի մը, համաձայն գտնուած է Յորդանանի :

Իր կարգին՝ Իրաքի վարիչը, Քասըմ երրորդ ծրագիր մը մէջտեղ դրած է : Արդարեւ՝ կը պահանջէ կազմութիւնը Պաղեստինեան պետութեան մը, որ ընդգրկէ թէ Յորդանանի (Երուսաղէմ) եւ թէ Արաբ Միացեալ Հանրապետութեան գրաւած շրջանները (Կազա) :

Երրորդ եւ բոլորովին տարբեր ծրագիր մը ներկայացնելով՝ Քասըմ կը միտի «մէկ քարով երկու թռչուն հարուածել», այսինքն ձախողեցնել Նասրի եւ Հիւսէյնի ծրագիրները :

Այս բոլորէն մէկ բան յայտնի կ'ըլլայ : Հասարակաց թշնամիի մը (Իսրայէլ) գոյութիւնը պատճառ չէ եղած որ իւրաքանչիւր արաբ պետութիւն ընտրէ իր ուրոյն քաղաքականութիւնը :

«ՊԻՏԻ ՅԱՐՁԱԿԻՆՔ ԻՍՐԱՅԷԼԻ ՎՐԱՅ ԵԹԷ....»

Ինչպէս կը նախատեսուէր, Գահիրէի մէջ տեղի ունեցող խօսակցութիւնները, Արաբական լիկայի շրջանակին մէջ, վերջացած են անհամաձայնութեամբ : Տարակարծութեան պատճառը կը նկատուի Արաբ Մ. Հանրապետ. ներկայացուցած՝ Յորդանան գետի երկու անկողիններուն իրենց բնական ընթացքէն շեղելու ծրագիրը : Յորդանան իր շահերուն դէմ նկատելով, խստիւ կը հակառակի :

Լիկան գոհացած է զեկոյց մը հրապարակելով, ուր կ'ըսուի — «Եթէ Իսրայէլ յամառի գործադրութեան դնել Յորդանանի ջուրերով Նեկեւը ոռոգելու իր ծրագիրը, ապա, արաբական միացեալ ուժերը պիտի ձեռնարկեն զինուորական գործողութեանց» :

«ՍԱԼԱՀԷՏԻՆԻ ՈՒՂԻՈՎ...» ՆԱՍՐ

Թրքական եւ իրաքեան սահմանագլուխներէն ոչ շատ հեռու, Գամըշլիի մէջ, Արաբ Մ. Հանրապետութեան նախագահը, Նասր ճառ մը խօսելով ի մէջ այլոց յայտարարած է «13րդ դարուն, Սուլթան Սալահէտինը աշխատեցաւ Խաչակիրները վտարել Սուրբ Հողէն եւ ըստեղծել Արաբ Միացեալ ազգութիւն մը. մենք մեր կարգին կ'ուզենք հետեւիլ իր օրինակին եւ իրագործել Արաբական Միութիւնը» :

Այս առթիւ Նասր դիտել տուած է թէ Իրաքի եւ Սուրիոյ համայնավարները կը փորձեն «ձախողեցնել» Արաբ Միութիւնը, սակայն «ի դերեւ պիտի ելլան իրենց ծրագիրները» : Քննադատած է նաեւ Թունուզը որ մերժած էր մասնակցիլ Գահիրէի մէջ գումարուող Արաբական լիկայի խորհրդաժողովին :

× Գահիրէէն կը հաղորդեն թէ Արաբական լիկան որոշած է պահանջել ժընեւի խորհրդաժողովին, որ ծովեզրի իրենց վեհապետական իրաւունքները 12 մղոն աւելնայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ «ուղղափառ» համայնավարները որոնք, ինչպէս գրած էինք, վաւերացում չստացան որոշած են փոխել իրենց անունը : Կուսակցութեան պարագլուխը՝ Զագի Խայրի զոհ չերթալու համար կառավարական այն օրէնքին, որուն համաձայն երկու համայնավար կուսակցութիւն գոյութիւն չեն կրնար ունենալ, կ'ուզէ իր կուսակցութիւնը մկրտել՝ Իթթիհատ էլ Շաապ (Ժողովուրդի միասնականութիւն) :

ԺՈՐԺ ՊԻՏՕ բողոքագիր մը ղրկած է ներքին նախարարութեան, որուն մէջ հետեւեալ երկու հարցումները կ'ընէ. — «1) Լուառի երեսփոխան՝ Ժորժ Պիտօ կը հարցնէ թղթատարական նախարարին թէ ըստ ո՞ր օրէնքներուն, հրովարտակներուն կամ կարգադրութեանց, «Իւմանիթէ»ն կրցած է հրատարակել այն երկու հեռագիրներու բնագիրը, որոնք ղրկուած էին երկու ֆրանսացի բանտարկուած քաղաքացիներու փաստաբաններուն : Ի՞նչ միջոցներ կը մտածէ ձեռք առնել վերջ դնելու համար այս անկանոն արարքներուն, որոնք կը ծանրանան հեռագրերու հեղինակը բանտարկելու թեւլադրութեամբ : 2) Պ. Ժորժ Պիտօ հարց կուտայ թէ Պ. Պէն Պելլա հեռագիր ղրկա՞ծ է վերջերս եւ անոնք ալ հաղորդուա՞ծ են համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին» : Նախկին վարչապետը կ'ակնարկէ այն երկու հեռագրերուն զոր Պիտօ ղրկած է տը Սեռինեի եւ Լակայառտի փաստաբաններուն (տես Յառաջ, Փետրուար 14) :

ՁԱՂՐԷՊԻ Մայր Տաճարին մէջ տեղի ունեցած է կարդինալ Սթեփինաքի յուղարկաւորութիւնը, որուն ներկայ էին 800 քահանաներ, 18 եպիսկոպոսներ, եւ աւելի քան երեք հազար հաւատացեալներ : Արարողութեանց պիտի նախագահէր Աւստրիոյ առաջնորդը՝ Կարդինալ Քէօնիկ որ ինքնաշարժի արկած մը ունեցաւ ճամբու ընթացքին եւ հիւանդանոց փոխադրուեցաւ :

ՆՈՐՎԵԿԻՈՅ թագաւորը, Օլաֆ Ե. տեսակցած է՝ Խ. Միութեան փոխ–վարչապետ՝ Ա. Միկոյեանին հետ, 1917էն ի վեր առաջին անգամն է որ խորհրդային պետական անձնաւորութիւն մը Նորվեկիոյ թագաւորին ընդունելութեան կ'արժանանայ :

ԼՈՆՏՈՆ հասած է Անգլիոյ վարչապետը, Հ. Մաքմիլըն : Ափրիկէի իր շրջապտոյտը տեւած է վեց շաբաթ :

ԸՆԿ. ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Ցաւով կ'իմանանք որ Յունուար 18էն ի վեր, Հայրենիք օրաթերթի խմբագիրը՝ ընկեր Գուրգէն Մխիթարեան, սրտի թեթեւ տագնապի մը պատճառաւ, հիւանդանոց փոխադրուած է :

Հայրենիքի Փետրուար 9ի թիւը կը գրէ թէ ընկերոջ վիճակը թէեւ աւելի լաւ է, բայց ոչ մէկ այցելութիւն կրնայ ընդունիլ :

Կը յուսանք որ շուտով կ'ապաքինի :

ՆՈՐ ՏԵԼՀԻԷՆ կը հաղորդեն թէ՝ Նեհրու հրաւիրած է Չու – Էն – Լայը որ Հնդկաստան այցելէ : Հնդկաստանի վարչապետը յոյս կը յայտնէ թէ երկու երկիրներն ալ պիտի կարենան հարթել Չին եւ Հնդկաստանի սահմանային տարակարծութիւնը : Այսուհանդերձ, վարչապետ Նեհրու դիտել կուտայ թէ Չինաստան պէտք է ճանչնայ եւ ընդունի Հնդկաստանի վեհապետական իրաւունքները «այժմու սահմաններուն վրայ», այլապէս «կարելի չէ» համաձայնութիւն գոյացնել : Փեքին կը խուսափի մեկնելէ իր կարծիքը :

ԿԱԼԿԱԹԱՅԻ մէջ, պաղ ընդունելութեան արժանացած է՝ Խ. Միութեան վարչապետը Խրուշչեւ : 1955ին երկու միլիոն Հնդիկները զինքը դիմաւորելու եկած էին, մինչ այս անգամ հազիւ երեսուն հազար եղած է անոնց թիւը : Հակառակ այս իրողութեան՝ Խրուշչեւ իր սովորութեան համաձայն ձաղկած է Արեւմուտքը, այս վերջիններուն ընձեռած տնտեսական օժանդակութիւնը անուանելով «երկսայրի սուր» :

ՄԱՐՈՔ բողոքագիր մը ներկայացուցած է Ֆրանսայի՝ հիւլէական ռումբի փորձին առթիւ : Փարիզի դեսպանը վերադարձած է Ռապաթ : Այս առթիւ Մարոք չեղեալ կը նկատէ 1956 Մայիս 28ի համաձայնագիրը, ըստ որուն երկու երկիրները «հասարակաց» քաղաքականութիւն պիտի ընտրէին եւ գործադրէին միջազգային հարցերու նկատմամբ : Այսուհանդերձ, «Մաղրէպի քաղաքական շրջանակները դիտել կուտան թէ «երկու երկիրներու դիւանագիտական կապը կը շարունակուի պահպանուիլ» : Փարիզի դեսպանին ետ կանչուիլը չի նշանակեր թէ Մարոք իր յարաբերութիւնները կը խզէ Ֆրանսայի հետ :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Շապան – Տելմաս ժամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Ե. Հանրապետութիւնը ժողովրդավար եւ ներկայացուցչական է : Նախագահը անդրադարձաւ նաեւ Սուսթելի պարագային որ «ցաւալի եւ ծանր խնդիր մըն է» : Շապան Տելմաս շարունակեց. — Ամէնէն ցայտուն բաժանումն է երկու մարդոց միջեւ : Անտարակոյս, Սուսթել այն մարդն է՝ տը Կոլի ընկերներուն մէջ որ ամէնէն շատ աշխատած է պատերազմի եւ խաղաղութեան մէջ : Բայց Սուսթելի տրուած հաղորդագրութիւնը մամուլի հարցը կնճռոտ կը դարձնէ : Կարծել կուտայ թէ Սուսթել հաւատարիմ կը մնայ ֆրանսական Ալժերիոյ եւ տը Կոլ չի մնար : Սխալ է : Այս կացութիւնը «Միութիւն Նոր Հանրապետութեան համար» (Իւ Էն Էռ) կուսակցութեան — քաղաքական եւ գաղափարական խնդիր մը կը ստեղծէ : Զորս լուծում կայ.— Ա) Սուսթել նոր հաղորդագրութիւն մը կ'ընէ մամուլին ըսելով որ իր առաջին հաղորդագրութիւնը սխալ մեկնուած է : Բ) Սուսթել կը քաշուի քաղաքական կեանքէ : Գ) Սուսթել կը քաշուի Իւ Էն Էռէն : Դ) Իւ Էն Էռը կը վտարէ Սուսթելը :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ նախագահ ընտրուած է՝ Զօր. Այուպ : Շահած է քուէարկողներուն 95.6 առ հարիւր ձայները :

Ի՛ՆՉ Է ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Այն պայքարը՝ որ այս բոպէիս, այնքան մոլեգին թափով կը մղուի Արեւմտեան ազատ աշխարհի բոլոր հայաշատ գաղութներուն մէջ, մէկ կողմէ միջազգային համայնավարութեան եւ անոր կառքին լծուած ամէն կարգի քօղածածուկներուն եւ հայանուն ուղեկիցներուն, իսկ միւս կողմէ՝ ազատատենչ Հայութեան վերջին եւ ամրակուռ ամրոցը հանդիսացող, հայ ազգութեան, հայրենիքի, հայ մտածողութեան եւ մշակութային ու հոգեկան արժէքներու անկախութեան տենչանքն ու ձգտումը հետապնդող Հ. Յ. Դաշնակցութեան միջեւ, իրականութեան մէջ, շատ լուրջ հանգամանք ունի, եւ իր խորքին ու էութեան մէջ, հաւասարապէս կը շահագրգռէ թէ Հայաստանի եւ թէ ալ սփիւռքի մէջ ապրող հայութեան ճակատագիրը :

Կասկած չկայ որ պայքարող կողմերը, ըլլայ ազատատենչ Հայութեան պայքարի դրօշակը բարձրացնող Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ըլլայ, միւս կողմէ, միջազգային համայնավարութիւնը իր հայազգի բոլոր քօղածածուկներով եւ ամէն կարգի ուղեկիցներով, հաւասարապէս կ'ըմբռնեն պայքարին հսկայ տարողութիւնը: Այսօր, պայքարող կողմերուն համար գաղտնիք չէ այլեւս, որ այս տիտանական, անհաւասար պայքարը, վըճռական հանգամանք ունի հայ ազգային հաւաքական մտածողութեան տեսակէտով եւ ապագայ հետեւանքներով ու անդրադարձումներով, հաւասարապէս պիտի ազդէ թէ հայրենիքի եւ թէ ալ արտասահմանի մէջ ապրող Հայութեան ճակատագրին ու անոր ապագայ գործունէութեան վրայ :

Շղթայազերծուած այս ամօթալի եւ անբարոյական պայքարի իրական իմաստին, բուն դրդապատճառներուն եւ խորքին կամ էութեան մէջ հետապնդուած թագուն նպատակներու մասին, միջազգային համայնավարութիւնը եւ արտասահմանեան իր հայ ուղեկիցները, — Յառաջդիմական պիտակին տակ թագնուած քօղածածուկները, — հետեւելով բոլշեւիսմի կեղծարար մեթոտներուն, դիտաւորեալ եւ չարամիտ կերպով, սըխալ կարծիք կը տարածեն, ջանալով ըսփիւռքի Հայութեան միամիտ զանգուածները հաւատացնել տալու թէ՝ ազատատենչ Հայութիւնը եւ մասնաւորաբար Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, շղթայազերծուած պայքարի ձեռնոցը ընդունած եւ հակապայքարի ձեռնարկած է՝ տարուելով զուտ կուսակցական նեղմիտ նկատումներէ, թէ պայքարը երկու ճակատներու միջեւ, լոկ ազդեցութեան պայքար է, թէ Դաշնակցութիւնը այդ պայքարը կը մղէ՝ տարուելով Հայոց միակ ազգային կուսակցութիւնը դառնալու մեծամոլութենէն, թէ Դաշնակցութիւնը նպատակ ունի իր քաղաքական նպատակներուն ծառայեցնելու Հայաստանեայց եկեղեցին, եւ ատոր համար միայն, պաշտպան եւ ախոյեան կը կանգնի Հայաստանեայց եկեղեցւոյ անկախութեան եւ ազատութեան գաղափարին, Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսութեան հակադրելով Անթիլիասի կիլիկեան կաթողիկոսական աթոռը: Թէ Դաշնակցական ղեկավարները՝ այս պարագային լծուած են միայն ու միայն իրենց կորսնցուցած երբեմնի նախարարական աթոռները վերագրաւելու փառամոլութենէ տարուած, եւայլն, եւայլն: Վերոյիշեալ խմբակցութիւնները, տարին 12 ամիս, իրենց տրամադրութեան տակ գտնուած բոլոր միջոցներով, անընդհատ կը կրկնեն բոլշեւիսմիքարոզչամեքենային կողմէ հնարուած եւ իրենց հրամցուած այս եւ նման այլ ցնդաբանութիւնները, իրենց միամիտ հետեւորդներուն հաւատացնել տալու համար թէ Դաշնակցութիւնը հայ ազգային գերագոյն շահերու համար չէ որ կը պայքարի :

Դաշնակցութեան նկատմամբ եղած այս միակողմանի եւ չիլ վերագրումներուն մէջ, ոչինչ կայ զարմանալի եւ տարօրինակ: Բոլշեւիկեան բարքերուն եւ գործունէութեան մեթոտներուն մօտէն տեղեակ անձերուն համար, միանգամայն պարզ եւ յստակ է, որ, այլ կերպ կարելի չէր երեւակայել, միայն միամիտներուն կեր ճարելու սահմանուած, բոլշեւիկեան քարոզչութիւնը : Որովհետեւ, այսօր ամէն մարդ գիտէ թէ՝ սուտը, կեղծիքը, ճշմարտութեան բացայայտ ուրացումը, պատմական անցեալի խեղաթիւրումը, ծանօթ դէմքերու եւ դէպքերու, հանրածանօթ իրողութիւններու եւ թուականներու խարդախումը եւ սխալ ու քմահաճ մեկնութիւնները, այլեւս սովորական երեւոյթներ դարձեր են թէ բոլշեւիկ մամուլին, թէ պետական վարիչներուն, թէ ճառախօսներուն, եւ թէ ալ, մեծ ու պզտիկ բոլոր գրիչներուն համար: Այսօր այս բոլորը, եւ տակաւին, մարդկային բարոյական ըմբռնումներուն հետ խոտոր համեմատող շատ մը ուրիշ բաներ, անոնք կը դաւանին որպէս ամենամաքուր առաքինութիւններ: Բոլշեւիկները, քաղաքական մարզի մէջ, ճարպիկ լարախաղացներ ըլլալով, ի հարկէ, անոնցմէ լաւ բան կարելի չէ սպասել, հետեւաբար, ընդունակ են ամէն տեսակ ըստորին արարքի, մանաւանդ, երբ խնդիրը կապուած է առաւել չափով Դաշնակցութեան հետ :

Անշուշտ կարելի էր տակաւին երկարել նման ցնդաբանութիւններու շարքը, սակայն, կը կարծեմ թէ կարիք չկայ այլեւս, քանի որ սուտը, կեղծիքը, խարդախելը, եւ ճշմարտութեանց վրայէն լռութեամբ անցնիլը, շաղախուած է բոլշեւիսմի էութեան հետ իսկ, չէ՞ որ, բոլշեւիսմի քրմապետը, նոյն ինքն Լենին, իր հետեւորդներուն իբրեւ պատգամ, կը թելադրէր:

« Երբ անհրաժեշտութիւն կայ՝ պէտք է գիտնալ գործադրութեան դնել խորամանկութիւնը, ճարպիկութիւնը, չթոյլատրուած մեթոտները, պէտք է գիտնալ լռութեան մատնել ճշմարտութիւնը » :

(Տե՛ս, Վ. Նաւասարդեանի, «Բոլշեւիսմը եւ Դաշնակցութիւնը », էջ՝ 119):

Տարբեր առիթով մը, նոյն Լենինը՝ իր հետեւորդներուն իբրեւ խրատ ըսած է հետեւեալը :

« Երբ դուն ընդունակ չես ցեխի մէջ փորի վրայ պառկած սողալու՝ դուն յեղափոխական չես այլ դատարկախօսի մէկը»: («Բոլշեւիսմը եւ Դաշնակցութիւնը», Վ. Նաւասարդեան, էջ 192):

Իսկ բոլշեւիսմի վարած քաղաքական կամ կուսակցական ուղղութեան մասին՝ նոյն Լենինը հետեւեալ տեղեկութիւնները կուտայ :

« Բոլշեւիսմի ամբողջ պատմութիւնը, — կը գրէր Լենին,— թէ՝ մինչեւ հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը եւ թէ յեղափոխութիւնից յետոյ՝ լի է համաձայնութեամբ յարմարուելու, կոմպրոմիսների դէպքերով այլ կուսակցութիւնների հետ, եւ դրանց թւում նաեւ բուրժուական կուսակցութիւնների հետ» («Բոլշեւիսմը եւ Դաշնակցութիւնը» Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 119):

Բոլշեւիսմը բարոյական ի՛նչ հիմերու վրայ դրուած է, ցոյց կուտայ Լենինի գըրչին պատկանող հետեւեալ կարճ հատուածը :

« Ով դէմ է պետական դաւաճանութեան, ով դէմ է Ռուսիոյ քայքայումին ...ան կեղած է քաղքենիական և ոչ պրոլետարական տեսակէտի վրայ: Առանց պետական դաւաճանութիւն գործած ըլլալու, բանուորը չի կրնար ոչ դասակարգային հարուած հասցնել իր կառավարութեան եւ ոչ ալ իրական ձեռք կարկառել մեզի դէմ կռուող օտար երկրի մը իր բանուոր եղբօր »: (Տես «Սոցիալ Դեմոկրատ» 1915 թիւ 43· «Բոլշեւիսմը եւ Դաշնակցութիւնը» Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 76 – 580):

« Բոլշեւիսմը իր իսկական դիմագծով ներկայացնելու համար, բոլորովին աւելորդ պիտի ըլլար ուրիշ, աւելի լայն քաղուածքներ կատարել: Բոլշեւիսմի քըրմապետին, Լենինի գրչէն ելած վերոյիշեալ մէջբերումները, ինքնըստինքեան, բաւական են համադրելու, ցայտուն դարձնելու բոլշեւիսմի իրական պատկերը : Աւելի հարազատ պատկեր, անշուշտ, կարելի չէր երեւակայել: Գաղափարական սնանկութեան հարազատ տօնավաճառ : Իսկապէս, բոլշեւիկեան «տակտիկա», եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ անխուսափելի դիալեկտիկա :

Ուրեմն, Լենինի տեսութեան համաձայն, «երբ անհրաժեշտութիւն կայ » բոլշեւիկը պէտք է գիտնայ գործադրութեան դնել խորամանկութիւնը, ճարպիկութիւնը, բարոյապէս չթոյլատրուած մեթոտները, պէտք է գիտնայ լռութեան մատնել ճշմարտութիւնը: Միեւնոյն ատեն, բոլշեւիկը պէտք է ընդունակ ըլլայ, ցեխի մէջ, փորի վրայ պառկած սողալու, ի հարկին, նաեւ դաւաճանելու, ըլլայ հանրային թէ մասնաւոր կեանքի մէջ, միշտ ի խնդիր, բոլշեւիսմի գերագոյն շահերուն :

Ահա թէ ի՛նչ աստիճանի կրնայ հասնիլ բոլշեւիսմի պատեհապաշտութիւնը, պարագաներուն եւ պայմաններուն համաձայն տեսակէտ կամ սկզբունք փոխելու լարախաղացութիւնը: Համաձայն նոյն Լենինի հեղինակաւոր վկայութեան,«բոլշեւիսմի ամբողջ պատմութիւնը, թէ մինչեւ Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը եւ թէ յեղափոխութիւնից յետոյ՝ լի է համաձայնութեան, յարմարուելու, կոմպրոմիսների դէպքերով՝ այլ կուսակցութիւնների հետ, եւ դրանց թւում նաեւ բուրժուական կուսակցութիւնների հետ»: («Բոլշեւիսմը եւ Դաշնակցութիւնը », Վ. Նաւասարդեան, էջ՝ 119):

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

(1 Շար·)

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԲՈՎԷՆ

ՏԱՐՎԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

« Հրոյ երկրին» մէջ կը գտնեն բնակիչներ, որոնք կը տպաւորեն Տարվինը : Մարդկային ցեղին պատկանող արարածներ են ասոնք, կը խորհրդածէ Տարվին, բայց բոլորովին տարբեր տեսակէ: Բաղդատութեան այս նմոյշները զինքը կ'առաջնորդեն դէպի տեսակներու աստիճանական փոփոխութեան գաղափարը :

Երբ Պիկլ Ամերիկայի արեւմտեան շըրջանը կ'այցելէր, Անտեաններու բարձրաբերձ լեռնաշղթային ի տես Տարվին կը մտաբերէ Չարլս Լայլի երկրաբանութեան նուիրուած մէկ գրքին տեսութիւնները, ուր հեղինակը կը պարզէր երկրագունդին միլիոնաւոր տարիներու ծագում մը ունենալը: Այդ պահուն Տարվին եւս կը մղուի նոյնանման խորհրդածութեանց : Ան կը նշմարէ բնութեան տարբերուն համընթաց բայց յարատեւ յեղաշրջման մը հետքերը: Անտարակոյս անհամար դարերու կը կարօտէր նման մեծղի լեռներու կազմութիւնը :

Եւ հետզհետէ ան կ'արձանագրէր յիշողութեան արժանի ամէն նիւթ, դէպք ու երեւոյթ: Ահա այստեղ, նախկին ծովափ մը՝ իր աւազով ու խեցիմորթներով: Այնտեղ՝ անտառ մը, ուր հնամենի ծառեր ժամանակի հոլովոյթին հետ վերածուած են գայլախազային (սիլիս) ժայռերու եւ որոնք կենդանի վկաներն են երկրաբանական յախուռն երեւոյթներու այդ ժամանակաշրջաններուն :

Կալափակոս հրաբխային կղզեխումբին մէջ, Տարվին կը նշմարէ բնութեան ահեղ տարբերութիւններ: Լեռներու ստորոտը, անջրդի, տաքէն ճեղքրտած հողեր, աղքատ, խանձած բուսականութեամբ մը : Մինչդեռ բարձունքներուն վրայ՝ հա –

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Իսկոյն գաղտնի պատգամ մը ղրկեց Փեչիլիի նահանգին կառավարիչ եւ իրեն հաւատարիմ զօրավար Լի Հունկ Ջանկի, հրահանգելով այս վերջինին որ իր ահագին բանակով շտապէր ու գար Փեքին : Յետոյ իր զաւկին սնարին շուրջ հաւաքեց կայսրութեան ամէնէն ճարտար բըժիշկները, սակայն հակառակ շռայլուած բոլոր խնամքներուն, Թունկ Չէ աւանդեց իր հոգին :

Մինչ երիտասարդ կայսրուհին Հա Լու Թօ իր ամուսնոյն դիակին վրայ կ'արտասուէր, Ցէօ Հի հանդարտօրէն իր ողբացեալ զաւկին ոտքերուն կ'անցընէր նոր մուճակներ, որոնք ըստ հինաւուրց աւանդութեան մը պէտք էին՝ դէպի «սըրբազան աղբիւրները » կատարուելիք երկար ճամբորդութեան մը համար ...

Երբ հանգուցեալ կայսեր մահուան առթիւ սովորական լացի ու ողբի շրջանը անցաւ, կայսրութեան մեծամեծները ըսկսան խորհիլ գահին շարունակութեան մասին, որովհետեւ Վիշապի Գահը պէտք չէր որ րոպէ մը իսկ թափուր մնար :

Բոլորը հաւաքուեցան «Մտքի Մնունդ » պալատին մեծ դահլիճը, ուր ներկայ էին նաեւ գահին տիրանալու փափաք ունեցող բազմաթիւ կայսերական գերդաստանի անդամներ:

Իշխան Յայ Չէ իր Թաօ Քուանկ կայսեր շառաւիղը ըլլալուն հանգամանքով, առաջարկեց իր որդին Փու Լուէնը՝ իբրեւ օրինաւոր ժառանգորդ գահին :

Խնամակալ իշխանը՝ Քուանկ առաջ քշեց իր որդւոյն թեկնածութիւնը, փաստերով որ ինք հանգուցեալ կայսեր հօրեղբայրն էր:

Եւ սակայն, երիտասարդ կայսրուհին յանկարծ ընդմիջելով, մէկ անգամէն հարցը վճռելու փութկոտութեամբ մը, յայտարարեց .

— Միայն մէկ հաւանական յաջորդ կը տեսնեմ, ատիկա ողբացեալ կայսեր զաւակն է զոր ես կը կրեմ արգանդիս մէջ: Քանի մը շաբաթէն այդ երախան աշխարհ պիտի գայ եւ ըստ սովորութեան, ես, մայր կայսրուհին պէտք է որ ստանձնեմ գահին խնամակալութիւնը :

Ժողովին սկիզբէն իսկ, Ցէօ Հի գրաւած էր նախագահական աթոռը : Երիտասարդ կայսրուհիին այս յայտարարութեան վրայ, անիկա խօսք առնելով, ըսաւ .

— Սակայն, կրնայ պատահիլ նաեւ որ դուք աղջիկ զաւակ մը ծնիք: Եւ յետոյ, օրէնքը թոյլ չի տար որ գահը վայրկեան մը իսկ թափուր մնայ: Չենք կրնար, ուրեմն, ձեր երախային ծնունդին սպասել:

Երիտասարդը կայսրուհին, որ կը խորհէր թէ ժողովականներուն մէջ բազմաթիւ համակիրներ ունէր, յանդգնեցաւ պատասխանել հետեւեալ կերպով :

— Մենք պիտի կրնանք ձեզի ստիպել որ սպասէք, եթէ պէտք ըլլայ նոյնիսկ բռնի ուժով ...

Ժողովականներուն մէջ սկսան շրջան ընել Ցէօ Հիի հակառակ կարծիքներ, որոնք արդիւնքն էին երիտասարդ կայսրուհիին կողմէ արտասանուած կռուի խօսքերուն :

Այդ պահուն, երբ գրեթէ ամէն բան կորսուած կը թուէր ըլլալ մայր կայսրուհի Ցէօ Հիի համար, ժողովասրահէն ներս մտաւ մարեշալ Եոնկ Լուն եւ յայտարարեց .

— Զօրավար Լի Հունկ Ջանկի բանակը հասաւ Փեքին եւ կը սպասէ կայսրուհի Ցէօ Հիի հրահանգներուն :

Ժողովականները իսկոյն հասկցան որ վարպետ խաղով մը հնարամիտ Ցէօ Հին յաջողած էր այս անգամ եւս զինուորական հսկայ ուժի մը աջակցութիւնը ապահովել իր ծրագիրներուն գործադրութեան համար: Ինքն էր որ հրաւիրած էր զօրավար Լի Հունկ Ջանկի բանակը եւ հիմա կրթնած այդ վիթխարի ուժին, իր կամքն էր որ պիտի պարտադրէր ժողովին :

Ու յանկարծ, խօսք առնելով, Ցէօ Հի յայտարարեց.

— Որոշեցի, որ իմ զաւկիս Թունկ Չէի յաջորդը ըլլայ իմ քրոջս եւ հանգուցեալ ամուսնոյս եղբօր զաւակը :

Ամէն ոք յայտնեց իր համաձայնութիւնը, բացի նախկին խնամակալ իշխան Քուանկէ :

Քանի մը վայրկեան ետք, Ցէօ Հիի քըրոջ որդին, որ իր մօրաքրոջ պարզ մէկ քմահաճոյքին հետեւանքով եւ Քուանկ Սին անունով կը դառնար նոր Երկնից Որդին, մեծ շուքով առաջնորդուեցաւ հանգուցեալ կայսեր մահուան մահիճին առջեւ, ուր եւ բոլորը հաւատարմութիւն յայտնեցին Երկնային Կայսրութեան նորընտիր վեհապետին :

Եւ առանց ժամանակ կորսնցնելու Ցէօ Հի հրամայեց նախկին կայսրուհի Հա Լու Թօի անմիջապէս հեռանալ Փեքինէն եւ կատարել երկար, շատ երկար ճամբորդութիւն մը:

Ու պա, երբ ամէնքը քաշուեցան եւ Ցէօ Հի մինակ մնաց իր ներքինապետին հետ, խօսքը ուղղելով այս վերջնոյն, ըսաւ իր հաւատարիմ գործակատարին :

— Այնպէս մը կարգադրէ, որ այլեւս երբեք չկրնայ վերադառնայ ...

(18 Շար·)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

բուստ, գեղատեսիլ կանանչութիւն մը : Կը հանդիպի խոշոր մողէզներու ու մանաւանդ հսկայ կրիաներու, որոնց առատութեան պատճառաւ կղզեխումբը կ'առնէ իր անուանակոչումը : Այս սողունները կը յիշեցնէին դարերու աղջամուղջին մէջ պարզուող աշխարհ մը : Վերջապէս 1836–ին նաւը կը բռնէ վերադարձի ճամբան : Կ'անցնի Նոր Զելանտայէն, Աւստրալիայէն, Թասմանիոյ կղզիներէն, Հարաւային Ափրիկէէն : 1837ին, Տարվին իր յուշատետրին սկիզբը իբրեւ խորագիր կ'արձանագրէ «Տեսակներու ծագումը», որ 22 տարի ետք խորագիրը պիտի ըլլայ նաեւ իր արժէքաւոր գրքին :

1842ին կը գրէ համառօտ տեսութիւն մը բնաշրջութեան մասին : Բայց տակաւին պատրաստ չէ ամբողջական գործ մը արտադրելու համար, հակառակ իր ամբարած պաշարին ու կենդանիփաստերուն առատութեան :

Իր նախկին ուսուցիչները ստիպեցին զինքը որ աճապարէ արտադրելու : Սակայն իր հաշուով տասը տարի հարկաւոր էր պատկառելի հատոր մը տպագրութեան յանձնելու համար : 1858ին իր նիւթին առաջին մասին վրան էր տակաւին, երբ երիտասարդ բնապատմաբան մը՝ Ալֆրէտ Վալէյս գրքոյկի մը փորձը կը ղրկէր իրեն, խնդրելով իրմէ յայտնել իր կարծիքը : Նիւթին խորագիրն էր «Այլակերպներու» (Վարիէթէ) յարատեւ անջատման միտումը՝ Նախատիպարներէն» : Մեծ կ'ըլլայ Տարվինի զարմանքը եւ մասամբ մը իր յուսախաբութիւնը, երբ կը նշմարէ թէ Վալէյսի գրքոյկը իր մշակած տեսութիւնները կը շօշափէր : Ինք որ քսան տարիներէ ի վեր այնքան ճիգ ու աշխատանք կատարած էր, ահա իրմէ առաջ ուրիշներ հրապարակ կուգային նշանակելու առաջնութիւնը :

Այսուհանդերձ իր պատուախնդրութեամբ թելադրեց երիտասարդ գիտունին շուտով հրատարակութեան յանձնել իր գործը : Պէտք է աւելցնել թէ Վալէյս իր կարգին հետազօտութիւններ կատարած էր Մալայեան արքեպելագոսին մէջ ու իր եզրակացութիւնները նման էին Տարվինի բնաշրջական տեսութիւններու :

Տարվինի բարեկամները արդար նկատեցին որ ինք եւս հրատարակել տայ իր տեսութեանց խտացումը : 1858 Յուլիս 1–ին, Լոնտոնի Լիննէական ընկերութեան հաղորդուեցան երկու բնապատմագէտներու բնաշրջական տեսութիւնները :

Այնուհետեւ Տարվին աճապարեց վերջացնել իր գիրքը : Եւ 1859 Նոյեմբերին հրատարակութեան յանձնեց «Տեսակներու ծագումը բնական ընտրութեան միջոցաւ, կամ գոյութեան պայքարը բնութեան մէջ» իրեն համբաւը կերտող նշանաւոր երկը, որ մեծ յաջողութիւն գտաւ ու քանի մը շաբթուան ընթացքին ամբողջութեամբ սպառեցաւ :

Ներկայիս, անշուշտ կարելի չէ չափել Տարվինի յանդգնութեան տարողութիւնը : Տարվին իր այդ գիրքով կը տապալէր կրօնաշունչ ըմբռնումները, որոնք մինչ այդ մղլոտած էին ու արգելք կը հանդիսանային նոյնիսկ գիտական մարզի մէջ ազատ թռիչքներու : Ինչպէ՞ս կարելի էր հաշտեցնել Տարվինի տեսութիւնները կեանքի ծագման եւ տեսակներու ստեղծման մասին՝ արարչագործական սկզբունքներուն հետ : Աստուածաշունչը չորս հազար տարուան հնութիւն կուտար աշխարհիս ծնունդին, մինչդեռ Տարվինի հաշիւներով միլիոնաւոր դարեր հարկաւոր էին բնաշրջական օրէնքներով բնական տարրերու արդի վիճակին իրագործման համար :

Տարվին կը բանաձեւէր թէ բուսական ու կենդանական բոլոր տեսակները յառաջ եկած են կեանքի ստեղծման նախնական, շատ պարզ, մէկ կամ քանի մը տիպարներու համրընթաց բայց յարատեւ բնաշրջութեամբ (էվօլիւսիօն) : Բնաշրջութիւնը, բնութեան անյեղլի օրէնքը հանդիսացած է երկրիս գործարանաւոր թէ անշունչ, անգործարանաւոր տարրերու կրած բոլոր տեսակի փոփոխութիւններուն : Գործարանաւոր էակները, բոյսեր թէ կենդանիներ, կեանքի սկզբնաւորութենէն հակամէտ եղած են այլակերպութեան (վարիապիլիթէ) :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

(2 Շար·)

ՀԱՅ ՄԱՆՈՒԿԸ ԿԱՊ. ԽԱՉԻ
ԳՈՒՐԳՈՒՐԱՆՔԻՆ ԱՌԱՐԿԱՅ

★

Սրահի անյարմարութեան պատճառով, թէեւ քիչ մը ուշ, եւ սակայն այս տարի եւս, Կրընոպլի Կապոյտ Խաչը՝ «Մանուկներու Օր»ը տօնեց իրապէս մեծ պատրաստութեամբ :

Ձեռնարկ մը՝ որ իր գտած յաջողութեամբ, ստեղծած խանդավառութեամբ, եղաւ խիստ պատուաբեր կանացի մեր կազմակերպութեան վարկին :

Կարելի է ըսել, որ Ռիւ Ժէի սրահը՝ երկար ատենէ ի վեր չէր տեսած նման բազմութիւն : Բազմութիւն մը՝ առանց գաղափարի ու տեսակէտի խտրութեան, պահ մը եղբայրացած, գոհ եւ խանդավառ, որ չվարանեցաւ բարձրաձայն արտայայտել իր զգացած գոհունակութիւնն ու գնահատանքը, հանդէպ այդ գեղեցիկ եւ հայաշունչ, ազգապահպանման գործին լայնօրէն նպաստող ձեռնարկը կազմակերպող միութեան, որ ոչ խստաշունչ ձմեռը եւ ոչ ալ անոր յաջորդող դումի համաճարակը արգելք էր եղած, իր դպրոցի աշակերտներով պատրաստելու կոկիկ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժինով նման ձեռնարկ մը :

Հանդէսը կը սկսի աշակերտութեան կողմէ երգուած զոյգ խմբերգով եւ Ներկաներուն Նոր տարին աւետող սիրուն արտասանութեամբ մը : Որմէ վերջ դպրոցի բարձրագոյն դասարանի աշակերտները Ներկաներուն կը հրամցնեն հայ գրական անդաստանէն քաղուած արտասանութիւններու գեղեցիկ փունջ մը՝ որ մեծապէս կը գնահատուի ներկաներուն կողմէ : Արտասանողները, 14 – 17 տարեկան երիտասարդուհիներ, որոնք արդէն սկսած են հասկնալ գրական արժէք ներկայացնող կտորներու իմաստը : Բոլորովին Նոր ուժեր, որոնք կը պատրաստուէին, կամաց կամաց, այս վերջին տարիները՝ այս գաղութին մէջ կարող ուժերու բաց ձգած տեղերը գրաւել :

Տիկին Միքայէլեան, երկու խօսքով կուտայ Կապոյտ Խաչի գործունէութեան պատկերն ու Նորահաս սերունդի հայեցի դաստիարակութեան անհրաժեշտութիւնը, եւ կը յորդորէ ծնողները, որ անհոգ չգտնուին ու իրենց զաւակները հայ դպրոց ղրկեն :

Կարգը միջին դասարանի տղոցն է, որոնք կը բերեն իրենց մասնակցութեան բաժինը յաջող կերպով :

Կէս ժամուան դադարին, յարակից սրահին մէջ համախմբուած բազմութեան զուարթ երգին ու կատակին, կուգայ խառնուիլ, բարձրախօսով տրուած հայ երգի ու պարի եղանակները, ստեղծելով բարձր տրամադրութիւն եւ հայկական ջերմիկ մթնոլորտ :

Հանդէսը կը շարունակուի : Ժողովուրդի բուռն ցանկութեան գոհացում տալու նպատակով, բարձրագոյն եւ միջին դասարանները, այս տարի եւս, կը ներկայացնեն «Յիսուսի Ծնունդը»՝ վերամշակուած եւ աւելի ճոխացած, երգախառն, գեղեցիկ պատկերներով, որուն բեմադրութեան ու տասն եւ հինգ դերակատարներու զգեստաւորումին համար Կապոյտ Խաչը ոչինչ խնայած է : Ամէն բան պատրաստուած է ընկերուհիներու ձեռքով : Հագուստները ճոխ են ու տեսարանները բնական :

Մինչ ներկաները կը ծափահարեն ուժգնօրէն, ստիպելով վարագոյրը բանալ բազմաթիւ անգամներ, անդին սրահին մէջ գտնուող լուսանկարիչը կը շարունակէ նկարել, բեմին գեղեցիկ տեսարաններն ու մեր մեծ ու պզտիկ դերակատարները :

Հանդէսի բուն մանկական բաժինը նոր է որ կը սկսի : Աշակերտութիւնը, կրկին բեմին վրայ է, որուն կուգան միանալ, սրահին մէջ գտնուող բոլոր պզտիկները : Ու բեմը կը լեցուի ժիր ու կայտառ մանուկներով, որոնց աչքերը կայծ ու կրակ դարձած կը պճլտան, անհամբեր են ու անհանդարտ ... Յուզումով կը դիտենք զիրենք, որովհետեւ անոնք այդ պահուն կը ներկայացնեն, շատ գեղեցիկ, յուզիչ պատկեր մը ... պատկեր մը այնքան խօսուն... որուն մէջէն, մեր դարերու ճամբայ կտրող ժողովուրդին՝ արեւուն տակ միշտ որպէս հայ ապրելու հզօր ու աննկուն կամքին ուժը կ'արտացոլայ ...

Սրահի խորքէն հնչող փողի ձայնը, կ'աւետէ վերջապէս տղոց այնքան սպասած Կաղանդ Պապային գալուստը : Զէ՞ որ ամբողջ մէկ ամիս, պատրաստուած, երգեր ու ոտանաւորներ են սորված, որպէսզի կարենան իրենց ցանկութիւնները գողտրիկ ձեւով արտայայտել, Հայաստանէն յատկապէս իրենց նման բարի, հայ դպրոց յաճախող տղոց համար՝ Կապոյտ Խաչի նուէրներով բեռնաւորուած եկող Կաղանդ Պապան ընդունելու համար : Ու խաղ ու խնդումով, երգ ու պարով կ'ընդունին բարի ծերունին, (Պ. Մարաշլեան) որ հակառակ «իր յոգնութեան ու յառաջացած տարիքին», ոգեւորուած տղոց զուարթ երգէն, կը կատակէ, կը ցատկէ ու կը պարէ, փոքրիկ չարաճճիներու ծափ ու ծիծաղին մէջ : Որմէ վերջ կը մօտենան, անոնք կը համբուրեն ծերունիին ձեռքն ու ալեհեր մօրուքը՝ եւ կը ստանան իրենց նուէրը :

Օրուան խօսնակն է Պ. Բարախեան, որ իր կարելին կ'ընէ գոհ ձգելու համար մեծ ու պզտիկ :

Ահա նկարագրականը՝ ազգօգուտ ձեռնարկի մը, եւ նոյն առիթով ձեռք ձգուած բարոյական արդիւնքի պատկերը : Նման ձեռնարկէ մը վերջ, միթէ՞ կարելի է կասկածիլ, որ անոր նիւթական արդիւնքը չըլլայ, նոյնքան գոհացուցիչ : Ժամանակէն առաջ «պիւֆէն» սպառած է եւ ի նպաստ դպրոցին աճուրդի դրուած շատ սիրուն պուպրիկ մը, ձեռագործ եւ նուէր Տիկին Երկանեանի մօր կողմէ եւ Հայաստանէն եկած երկու պընակ, նուէր Տիկին Տ. Աւագեանի, կարճ ժամանակէն կը բարձրանայ 322 Ն. Ֆ.ի (ընդհանուր հասոյթը բարձրացնելով 700 Ն. Ֆ.), կը շահի Տիկին Մինասեան, որ կը նուիրէ 15 Ն. Ֆ. եւս :

Այստեղ, շնորհակալութեան յատուկ խօսք ունինք տեղւոյս Մարտիկներու Միութեան, որ աճուրդը բացաւ 40 Ն. Ֆ. նուիրելով, ինչպէս նաեւ Պ. Տ. Ստամպուլեան քսան Ն. Ֆ. : Բարոյական պարտք կը նկատենք աւելցնելու, նաեւ որ առաջին անգամ չէ որ Մարտիկներու միութիւնը կ'ուզէ նիւթապէս օգտակար ըլլալ դպրոցին : Աճուրդը կը վարեն պարոններ Մարաշլեան եւ Բարախեան : (Ցանկը տես՝ Դ. էջ) :

Իսկ ինչ ըսել օրուան մեծ ու փոքր դերակատարներուն մասին : Անո՞ւնն տալ, բայց ո՞ր մէկը, բոլորն ալ իրենց ցեղին յատուկ, արժանապատուութեան ուժեղ զգացումէն մղուած՝ աշխատած էին զիրար գերազանցել : Թող ներկաներէն իրենց ստացած բուռն ծափերուն հետ, ընդունին նաեւ Կապոյտ Խաչի Տիկիններուն կողմէ, մէկ ուժեղ, շատ ուժեղ պաչիկ՝ Հայու իրենց խելացի աչքերուն ու պայծառ ճակատներուն :

Հանդէսը կը տեւէ երեք ժամէն աւելի, ձանձրոյթի, անհամբերութեան ոչ մէկ նշան, ներկաները կը ցրուին կարծես ակամայ : Մարտիկներու Միութեան նախագահ Պ. Մարանճեան, Պ. Միշէլ, ինչպէս նաեւ բազմաթիւ ներկաներ, սրահը ձգելէ առաջ կը մօտենան, եւ վարչութեան ընկերուհիներուն իրենց գոհունակութիւնը կը յայտնեն, այս շատ յաջող ձեռնարկին համար :

Իսկ մեր յոգնաբեկ ընկերուհիները նկատի չունին իրենց օրերու, շաբաթներու յոգնութիւնը, գոհ են եւ ուրախ, որ Կապոյտ Խաչի հրաւէրին պատասխանող տեղւոյս եւ հեռաւոր Ռընաժէն ու Լանսէէն յատկապէս եկող հայրենակիցները՝ յուսախաբ չեն եղած եւ սրահէն կը մեկնին գոհ եւ խանդավառ, հայ կնոջ ազգապահպանման համար տարած աշխատանքին հանդէպ, գնահատանքի խօսքը՝ իրենց շրթներուն ...

Ա. ՍԻՍԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (130)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մ Ո Լ Ո Ր Ո Ւ Մ Ը

Գ.

Դէմքին տխրութեան հիմը, աչուըներուն տրտմական սեւեռումը, իր դիւրաբեկ անձնիկին թողած որբի, լքուածի տպաւորութիւնը մեծապէս փոխուած, բարեփոխուած էին : Իր փայփայած իտէալներուն այդքան մօտ զգալով ինքզինքը, հոգեկան անդորրում մը ունեցաւ, որ կը չէզոքէր՝ այդ իտէալներուն ամբողջովին կարենալ տիրանալու հեշտաւէտ ինքնավստահութենէն :

Սոֆի, աղքատութեան մէջ, իր համեստ աղջկան անշուք ու անհրապոյր յարդարումին մէջ աւելի բարի էր, աւելի շնորհալի, աւելի առաքինի : Հիմակ քիչ մը հպարտ եղաւ, բաւական ինքնասէր, չափէն աւելի պերճամոլ : Մայրը, զոր առաջ այնքան կը սիրէր, ալ առաջուան խանդաղատանքը չէր ներշնչէր իրեն : Ամիրային հանդստաւէտ եւ հոյակապ սըրահներուն մէջ բազմած պահուն, չէր մտաբերեր ամենեւին որ իր մայրը, իր ահագին մարմինովը, կը շարունակէր տապիլ խոհանոցի մը կամ լուացարանի մը սպառող մթնոլորտին մէջ : Ընդհակառակը, այս պարագան սկսաւ շատ բնական բան մը թուիլ իրեն, նոյն իսկ սեղանին վրայ մօրը կողմէն սպասարկուիլը իրեն համար ոեւէ տգեղութիւն չնկատուեցաւ : Երիտասարդը չիտակ եւ ճիշդ հաշուած էր՝ նիստուկացի այդ անակնկալ եւ ցնցող փոփոխութեան հետ մէկտեղ աղջկան նկարագրին կրելիք բարոյական փոփոխութիւնները :

Դասախօսութեան պատրուակին տակ՝ աշխատանոցին մէջ գլուխ գլխի իրենց տեսակցութիւններուն մէջ, տոքթորը՝ պերճ, խոլ, հաճոյալի կեանքին դրուատիքը կը հիւսէր անանկ փայլուն եւ հըրապուրիչ գծերու տակ որ մանկամարդ աղջիկը, երեւակայութիւնը գրգռուած ու վառուած, հեշտախտօրէն այդ նկարագրութիւններուն մէջ կը թաղուէր, կը մխրճուէր ու կ'ապրէր զանոնք : Ալ հիմակ կեանքը նոր արշալոյսով մը կը ներկայանար իր շլացած աչուըներուն : Կապոյտ ու ծիրանի կը տեսնար :

Իր նայուածքին առջեւ թանձր քօղ մը կար որ թող չէր տար որոշելու իրեն այն ապականութեան եւ կորուստի վիհը ուր կը քշուէր, կը տարուէր խեղճ աղջիկը կամաւորապէս, ինքնամատոյց ծառացումով մը :

— Կեանքը ապրիլ պէտք է, օրիորդ, կ'աղաղակէր Արշակ խուցին մէջ պտըտելով : Վայելքի ամէնէն գեղեցիկ բանն է որուն մարդ կարենայ տալ ինքզինքը : Ամբոխէն վեր մնալու է : Անոր քովէն աւելի տգեղ ու վնասակար բան չկայ : Քու ետեւէդ անոր փառաբանական աղաղակները լսելու ես միայն, առանց իսկ զայն տեսնելու : Վայելքը՝ այդ աղմուկէն այդ իրարանցումէն դուրս է. խաղաղ, հեռաւոր ազնուական վայրեր, որպէս զի կարենաս ամէնէն ազնիւ տպաւորութիւնները կրել, ամէնէն առողջ մտածումները մտածել :

Դուք մինչեւ հիմա ի՞նչպէս ապրած էիք, օրիորդ, երբեք խորհա՞ծ էիք թէ ձերինէն տարբեր եղանակով մը պէտք է ապրիլ · ապա թէ ոչ չարժեր ապրիլ : Ոչ, անշուշտ · բայց հիմա կը մտածէք, կը զգաք զանիկա : Եւ դուք արժանի էիք կեանքի այս փոփոխութեան եւ անոր հետեւանքներուն, որոնցմէ շատը դեռ ձեզի համար անծանօթ բաներ են, բայց որոնց վերջապէս պիտի ծանօթանաք ... եւ իմ միջոցաւ ...

Յետոյ ընդհատելով, խոհուն, մտածկոտ երեւոյթով մը կանգ կ'առնէր՝ ակնարկը տարտամ եւ անորոշ, հեռաւորութիւններու վրայ իբր թէ թափառկոտ ... ու վերսկսելով, աւելի մօտենալով աղջկանը եւ անոր մէկ ձեռքը բռնելով, մըտերմական ու մեղմ թոնով մը ·

— Սոֆի, առաջին վայրկեանէն որ քեզ տեսայ, անդիմադրելի համակրութիւն զգացի ··· վիճակդ գութս շարժեց · ուզեցի որ փոխուի ան··· ու փոխուեցաւ, եւ դեռ շատ պիտի փոխուի···միայն թէ, միայն թէ ···

Աղջիկը որուն հոգին կը սարսռար այս սրտապատառ տեսարաններուն առջեւ, չէր գիտեր ինչ պատասխանէր ամիրայի մը թոռան այդ գթալից ու համակրալից արտայայտութիւններուն, ու իր անուշ մելամաղձոտ նայուածքովը աւելի կը խօսէր քան վարդ շրթներովը :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար·)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

Այրի Տիկին Ծնունդ Պաղտասարեան, Այրի Տիկին Պերճուհի Պաղտասարեան, Օրիորդներ Մառի եւ Անահիտ Պաղտասարեան, Այրի Տիկին Ովսաննա Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Տոմինիք Տորիա, Տէր եւ Տիկին Յարութ Փափազեան, Պ. Արմենակ Փափազեան, Այրի Տիկին Նազիկ Խիւտավէրտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Կ. Պօուչեան եւ զաւակը, Այրի տիկին Ֆ. Սալլապաշեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ա. Տոլմաճեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գ. Յովհաննէսեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նուպար Յովհաննէսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Հրանդ Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Մինասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ջէրչեան, Օր. Էկլանթին Ժամկոչեան ցաւով կը ծանուցանեն իրենց թոռան, զաւկին, եղբօր, եղբօր զաւկին, զարմիկին եւ ազգականին՝

ՄԻՇԷԼ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

դառնաղէտ մահը, որ տեղի ունեցաւ Յունուար 24ին, Ալժերիոյ ճակատը, 24 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Հինգշաբթի ժամը 13.45ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին:

Հաւաքուիլ ժամը 13.30ին, բնակարանը՝ 13 Րիւ Պալէօֆ, Ալֆորվիլ:

Մահազդ չստացողներէն, կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել:

ԾԱՆՕԹ. — Շառանթօն էֆօլէն 103 թիւ հանրակառքը, իջնել՝ Քամելիա – Էմիլ Զօլա:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին: Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ: Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կրընոպլի Մանուկներու Օրուան առթիւ եկած են հետեւեալ նուէրները. —

Մարտիկներու Միութիւն 40 Ն. Ֆ., Պ. Սթամպուլեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Աւագեան 18 Ն. Ֆ., Տիկին Մինասեան քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Ալիքեան 15 Ն. Ֆ., Օր. Սիսլեան 15Ն. Ֆ., Պ. Էսկինեան 11 Ն. Ֆ., Օր. Տէր Ղուկասեան, Տէր եւ Տիկին Թիւթիւնճեան, Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան, Փոքրիկն Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Գոստիկեան, Տէր եւ Տիկին Ճերմակեան, Տէր եւ Տիկ. Տիպիտապեան, Տէր եւ Տիկին Զատիկեան, Տէր եւ Տիկին Միսքճեան, Տէր եւ Տիկին Մարանճեան, Տէր եւ Տիկին Անտոնեան, Տէր եւ Տիկին Այվազեան, Տէր եւ Տիկին Լիոտիս տասնական Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Կարմիրեան եօթը Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Գոնտուլաճեան վեց Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Արապեան, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան (Ռընաժ), Տէր եւ Տիկին Միքայէլեան, Տէր եւ Տիկին Աւաեան, Տէր եւ Տիկին Երանոսեան, Տէր եւ Տիկ. Ուղուրեան, Տիկին Գույումճեան, Ժօժօ հինգական Ն. Ֆ.:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Նախագահութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի:

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին: Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ: Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիքեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց: Շարժանկար՝ Սինէ Ղազօ:

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բարսեղեան եւ ընկ. Յ. Մաթուսեան:

Պիւֆէ: Մուտքը ազատ է:

Հայկական մթնոլորտ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս: (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին: Հանդէս եւ պարահանդէսով:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Միամանթօ խումբի կողմէ:

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ – Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ:

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ:

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր:

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Տէր եւ Տիկին Պօղոս Խայինեան իրենց մեծ մօր՝ Սուլթան Գարագէլլէեանի մահուան քառասունքին առթիւ 40 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի օժանդակութեան կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Հերթական դասախօսութիւնը այս Ուրբաթ գիշեր, ժամը 21ին, Քատէի սրահը: Հաւաքոյթը նուիրուած է Վ. Զէյթունցեանի յիշատակին: Խօսք պիտի առնեն բազմաթիւ մտաւորականներ:

Զայնական ժապաւէնով պիտի տրուի հանգուցեալին մէկ ճառը:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ԱՊՐԻԼ 11-24Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ողեկոչուի Ապրիլ 24ին:

Նախաձեռնութեամբ ՔՈՄԻ, Սալ Քատէի մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան, Նոր Սերունդի Կ. Վարչութեան եւ «Փոթորիկ» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇԱԻԼ. — Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ո. Մ.) Փարիզի Կեդր. Վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ – անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Ռէժանի սրճարանի վերնայարկը: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ՄԵՂՈՒԻՆ ՃԱՌԸ

Գրեց՝ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Գինը 2 փրանք (հին փրանքով՝ 200), փոստով ղրկուելու պարագային 2.5 (= 250): Դիմել Յառաջի հասցէով:

Գումարները ղրկել մանտա – քարտով միայն:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10) ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժ. սրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
JEUDI 18 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8726 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4527

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵՐԱՅԻՆ ԸՆԴՎԶՈՒՄ

*

Հայ ազատատենչ ժողովուրդի մարտիրոսագրութեան մեծ պատմագրքին մէջ փայլուն էջ մը կը գրաւէ 1921 Փետրուար 18ի ապստամբութիւնը :

Տարերային ընդվզում, ժողովրդական ընդոծին ըմբոստութիւն ընդդէմ օտար, արիւնարբու եւ անգութ բռնակալի մը : Բռնակալ մը, որ դաշինք կնքած եւ զինակցած հայ ժողովուրդի երդուեալ ու տմարդի դահիճին հետ, խաբեպատիր ու դաւադիր միջոցներով խորտակած էր անոր անկախութիւնը :

Եւ սակայն աշխարհի բոլոր ազգերուն մէջ հայ ազգն է, որ ամէնէն շատ արիւն էր թափած ազատութեան ճանապարհին վրայ, յանուն անկախ հայրենիքի : Հայ բազմաչարչար ազգն է, որ արժանի էր ապրելու ազատ ու անկախ, իր պապերու պատմական երկրին մէջ :

Զոյգ դիակապուտները իրարու միջեւ բաժներ էին մեր Հայրենի նուիրական հողերը, սրտառու՛չ համաձայնութեամբ :

Աքցանի մէջ առնուած Հարաւէն եւ Հիւսիսէն, մանաւանդ քայքայուած բոլշեւիկեան ստապատիր քարոզութիւններով եւ ցնորական խոստումներով, մանուկ Հայաստանի բանակը չէր կրցած դիմակալել դերակշիռ ուժերու գրոհին :

Մինչ Քեազիմ Քարապէքիրի զօրագունդերը գրաւելէ վերջ Կարսը՝ դիրք բռնած էին Ալեքսանդրապոլի մէջ, խորհրդային Ադրբէջանի սահմաններէն ներս կը սողոսկէին կարմիր բանակի զինուորները :

Հայաստանի կառավարութիւնը կը ստիպուէր տեղի տալ երկու ճակատներէ եկող զինուորական ճնշումներուն առջեւ եւ 1920 Դեկտեմբեր 2ին Խ. Միութեան լիազօր ներկայացուցիչ Լեգրանի հետ կը կնքէր համաձայնութիւն մը, որով «Հայաստանը յայտարարւում է Անկախ Սոցիալիստական Սովետական Հանրապետութիւն» :

« Մինչեւ յեղափոխական կոմիտէի գալը, իշխանութիւնը անցնում է զօրահրամանատարութեան, որի գլուխն է կանգնում ընկեր Դրօն : Նրա կից կոմիսար է նշանակւում ընկեր Սիլին» :

Կողմերու փոխադարձ համաձայնութեամբ է, որ Հայաստան կը դառնար խորհրդային եւ ոչ թէ ժողովրդ. ապստամբութեամբ, ինչպէս կ'ուզեն հաւատացնել բոլշեւիկեան վարձու գրիչները :

Դեկտեմբեր 2ի համաձայնութեան 4րդ եւ 5րդ յօդուածներով բոլշեւիկները կը խոստանային պատասխանատուութեան չենթարկել հայկ. բանակի հրամանատարութեան կազմը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, Սոց. Յեղափոխ. եւ Սոց. Դեմոկրատ կուսակցութեան անդամները «Հայաստանը խորհրդային յայտարարելուց առաջ կատարած գործերի համար» :

Համաձայնագրի մելանը չչորցած՝ բոլշեւիկները ամէնէն վայրագ միջոցներով սկսան կեղեքել հայ ժողովուրդը, որ արդէն արիւնաքամ էր եղած տարիներ տեւող պատերազմին առաջ բերած աւերներուն, համատարած թշուառութեան ու համաճարակներուն պատճառաւ :

Կը կողոպտէին անխտիր գիւղացին ու քաղաքացին՝ կերակրելու համար կարմիր բանակի անօթի զինուորները : Կը գրաւէին որբերու եւ այրիներու համար Ամերիկեան Նպաստամատոյցի ղրկած ալիւրն ու հագուստեղէնը : Աւարէն մաս մըն ալ կը ղրկէին Ռուսիա, իբրեւ «Խ. Հայաստանի եղբայրական նուէրը Լենինին» :

Կողոպուտն ու բռնութիւնները չէին բաւեր, բանտերը սկսան լեցնել դաշնակցական եւ չէզոք հարիւրաւոր մտաւորականներով, դրժելով իրենց գրաւոր խոստումը : Ձիւն — ձմեռ օրով, սառնամանիքներու մէջէն դէպի աքսորավայր քշեցին Հայկական բանակի քանի մը հարիւր սպաները՝ գլխաւորութեամբ զօր. Նազարբէկեանի :

Բաժակը յորդեցաւ՝ երբ բանտին մէջ սկսան կացիններով սպաննել բանտարկեալները, Համազասպն ու ընկերները :

Փետրուար 18ին Հայաստանի ազատասէր ժողովուրդը պոռթկաց : Մէկ սիրտ մէկ հոգի ոտքի կանգնեցաւ՝ հայրենիքէն դուրս քշելու համար կարմիր բանակը, որ սանձարձակ կը գործէր, առանց խղճահարութեան : Բոլշեւիզմի սկզբունքները կը փորձէր գործադրել մեր մինուճար հայրենակիցներու գլխուն : «Անշուն գիւղ էին գտեր, առանց գաւազանի կը պտըտէին »... :

Հայ ժողովուրդը առաջինն եղաւ, որ ըմբոստութեան դրօշը պարզեց բոլշեւիկեան դաժան բռնակալութեան դէմ : Ամբողջ աշխարհի առջեւ ցոյց տուաւ ազատ եւ անկախ ապրելու իր կամքը :

Կարմիր բանակը՝ ինչպէս մեր օրերուն՝ Եւրոպայի սրտին վրայ, — Փեշթայի մէջ — արեան մէջ խեղդեց հայկական նոր ազատամարտը :

Քառասուն օր միայն տեւեց դիմադրութիւնը :

Բիրտ ուժը անգամ մը եւս տարաւ յաղթանակը :

Սակայն չկրցաւ — եւ պիտի չկրնայ երբեք — մարել հայ ժողովուրդի սրտէն ազատութեան հուրը, որ յաւէտ պիտի մնայ անշէջ :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ 5 ՄԻԼԻԱՌ ՏՈԼԱՐԻ

ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐ ՎԱՐԿ ՄԸ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԷ ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԷՆ

★

Միացեալ Նահանգներու նախագահ՝ Այզընհաուըր, Ամերիկեան Քոնկրէսէն պահանջեց 4.175.000.000 տոլարի վարկ մը, որ պիտի յատկացուի օտար երկիրներու զինուորական եւ տնտեսական օժանդակութեան :

Միայն զինուորական օժանդակութեան համար պահանջած է երկու միլիառ տոլարի պատկառելի գումար մը : Նախագահը իր պահանջը հիմնաւորած է յայտարարելով. — « Խ. Միութեան բանակի քանակին պակսեցումը, ոչ մէկ ձեւով կը տկարացնէ այս վերջինին յարձակողական ուժը : Արդէն՝ Խրուշչեւ միշտ նոյնը կը կրկնէ » :

Տնտեսական օժանդակութեան համար հետեւեալ գումարները կը պահանջէ :

724 միլիոն տոլար ազգային պաշտպանութեան համար (պիտի յատկացուի Արեւմտեան դաշնակից պետութիւններուն) : 268 միլիոն տոլար «մասնաւոր օժանդակութեան» համար : Այս գումարէն պիտի օգտուին՝ Մարոք, Լիբիա, Թունուզ եւ Միջին Արեւելքի կարգ մը երկիրներ, ինչպէս Յորդանան : Տնտեսական օժանդակութիւն պիտի ստանայ նաեւ՝ Աֆղանիստան, «որպէսզի կարենայ դէմ դնել Խորհրդային թափանցումին » : 172.5 միլիոն տոլար «թեքնիք օժանդակութեան» համար :

Նախագահը, Խորհրդարանին յատուկ ուշադրութիւնը հրաւիրած է Հարաւային Ասիոյ եւ Ափրիկէի թերաճ երկիրներուն օգնելու անհրաժեշտութեան վրայ : « Սահարայի հարաւը տարածուող ու իրենց անկախութիւնը ստացող երկիրներուն տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն մը պիտի ըլլայ «յատկապէս կրթական մարզին մէջ» : Ինչ կը վերաբերի Հարաւային Ասիոյ, Այզ. ուզած է որ Ամերիկա գլուխ հանէ Հնտուս գետի ջուրերը ոռոգութեան նպատակներով գործածուելու, Հնդկաստանի եւ Փաքիստանի ծրագիրը :

Միացեալ Նահանգներու նախագահը, ներկայացնելէ ետք իր պահանջները, շեշտած է նիւթական այդ օժանդակութեանց այժմէութիւնը եւ կարեւորութիւնը ի խնդիր «Ազատ աշխարհի պահպանման » :

« Իմ վերջին ճամբորդութիւնս — յայտարարած է Այզ. — Ասիոյ, Միջին Արեւելքի եւ Եւրոպայի երկիրները, ցոյց տուաւ եւ համոզեց զիս, որ աշխարհի ամէն կողմը, ազատութիւնը եւ ժողովրդավարութիւնը սիրող անհատներ եւ պետութիւններ իրենց աչքերը դէպի մեզ դարձուցած են, ոչ թէ նախանձութեամբ եւ քինախնդրութեամբ, այլ՝ այն յոյսով որ մենք պիտի օգնենք իրենց եւ տէր պիտի կանգնինք ազատ աշխարհին : Եթէ կ'ուզենք քաղել խաղաղութեան պտուղը, ապա անհրաժեշտ է որ մեր օգնութիւնը չգլանանք » :

ՆՈՐ "ՀԱՐՈՒԱԾՈՂ ՈՒԺԸ,,

ԵՒ ԻՐ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

●

Անվիճելի է որ Ֆրանսական տարեգրութեան մէջ, Սահարայի ռումբին յաջող փորձը, մեծ եւ նշանակալից էջ մը բացաւ : Ֆրանսա, ցարդ, կը նկատուէր «փոքր մեծ» մը : Այսուհետեւ պիտի նկատուի իրաւ մեծ մը : Պետական եւ զինուորական շրջանակները, արդէն իսկ կը խորհին միջոցներ ձեռք առնել գլուխ հանելու՝ հիւլէական զէնքերով օժտուած նոր «հարուածող ուժ» մը : Պետական մարդոց կարծիքով, Միացեալ Նահանգները, նկատի առնելով Խ. Միութեան հիւլէական ուժին կարեւորութիւնը, հետզհետէ պիտի հրաժարին Արեւմտեան Եւրոպայի պաշտպանութենէն : Իրենց կարծիքով, հիւլէական երրորդ (երկրորդը՝ Անգլիա) ուժի մը ներկայութիւնը պիտի զօրացնէ Արեւմտեան պլոքին վարկը :

1960ին, զինուորական պիւտճէին մէջ, նախատեսուած է կարեւոր գումար մը, որ պիտի յատկացուի շինութեանը ձայնի արագութիւնը գերազանցող յիսուն սրընթաց ռմբաձիգներու, որոնք պիտի կարողանան կորիզային ռումբեր փոխադրել :

Քաղաքական շրջանակները դիտել կուտան թէ կորիզային «հարուածող ուժ » մը ստեղծելով, անուղղակի կերպով, Ֆրանսա պիտի յաջողի տարհամոզել հակառակորդ ճակատը : Ուրիշ խօսքով, Խ. Միութիւնը հարկադրաբար պիտի ստիպուի նկատի առնել Ֆրանսայի հակահարուածելու կարողութիւնը : Տղայական է անշուշտ մտածել թէ միս - մինակը Ֆրանսա դէմ կրնայ դնել Խ. Միութեան, սակայն, ինչպէս դիտել կուտայ Զօր. Կալուա, «ի սպառ կորսուելու պարագային՝ կրնայ առնուազն փոխադարձել » : Մինչեւ համաշխարհային առաջին պատերազմը, գոյութիւն ունէր միայն ճակատի «ռազմավարութիւնը » : Երկրորդ աշխարհամարտին, ասոր վրայ աւելցաւ «միջոցներու »ռազմավարութիւնը (օդանաւեր, ընդծովեաներ, փոխադրութիւն) : Այժմ երբ մէկ վայրկեանէն միւսը հեռաւոր հրթիռներ եւ կորիզային զէնքեր կրնան երկիրներ քանդել, այլեւս տեղ չէ մնացած ռազմաճակատի, ոչ ալ միջոցներու ռազմավարութեան : Երբ Խրուշչեւ ուռուցիկ բառերով կը յայտարարէր Խ. Միութեան ուժերու կրճատումը, շատ լաւ գիտէր թէ նման քայլ մը ոչ մէկ ձեւով պիտի տկարացնէ իր երկրին՝ «հարուածելու ուժը » :

Իրերու այս վիճակին մէջ, Ֆրանսայի կորիզային զէնքեր ունենալը խաղաղութեան պահպանման կարեւոր ազդակներէն մէկն է : Անտարակոյս Ֆրանսայի ձայնը, միջազգային քաղաքական աշխարհէն ներս, աւելի ազդեցիկ պիտի դառնայ :

Հաւանական է նաեւ որ Միացեալ Նահանգները վերաքննեն իրենց քաղաքականութիւնը կորիզային զէնքերու նկատմամբ :

Ցարդ, Մաք - Մահոնի օրինագծով, այս վերջինները կը մերժէին հիւլէական գաղտնիքներ հաղորդել իրենց դաշնակիցներուն :

Պատճառներէն մեծագոյնը, այն մտավախութիւնն էր թէ իրենց փոխանցած կորիզային գաղտնիքները կրնան փոխանցուիլ Խ. Միութեան :

Ներկայիս այդ մտավախութիւնը հիմք չունի :

Նախ՝ Խ. Միութեան համար գաղտնիք չէ մնացած, ապա Ֆրանսա տէր է այլեւս հիւլէական ռումբի գաղտնիքներուն :

Հաւանաբար նկատի ունենալով այս պարագան, Նախագահ Այզընհաուըր դեռ վերջերս պատրաստակամութիւն յայտնեց փոխանցելու իրենց ի պահ դրուած կորիզային կարեւոր գաղտնիքները :

Ցամենայն դէպս, միջազգային ներկայ թոհուբոհին մէջ, Ֆրանսայի կշիռը մեծապէս բարձրացաւ : Յուսալից նոր հեռանկարներ կը բացուին Ֆրանսայի առջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԱՍՏԱՍ ՄԻԿՈՅԵԱՆ մամուլի ասուլիս մը տուած է Օսլոյի խորհրդային դեսպանատան մէջ, ուր, ինչպէս դիտել կուտայ տեղական մամուլը, հարցումներու պատասխանած է սովորական վարպետութեամբ : Երբ իրեն հարց տրուած է թէ լուր ունի՞ Արժանթինեան ջուրերուն մէջ գտնուող խորհրդաւոր ընդծովեայէն, որ կը կարծուի խորհրդային ըլլալ, փոխ - վարչապետը պատասխանած է. — Անհաւատալի է որ մարդիկ այսքան յիմար ըլլան : Բաւական միջազգային ջուր կայ, ի՞նչու երթալ ծոցի մը մէջ պահուըտիլ : Եթէ միայն ծովի զգեստով գեղեցիկ կիներ դիտելու համար է, աւելի լաւ է իբրեւ զբօսաշրջիկ երթալ » : Անդրադառնալով եօթերու եւ վեցերու (ազատ փոխանակութիւն եւ հասարակաց շուկայ), Միկոյեան ըսած է. — «Ասիկա ցոյց կուտայ որ փոս մը կը փորուի Եւրոպայի մէջ, որ առեւտրական պատերազմի մը երեւոյթն ունի » :

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Կալկաթայէն Ռանկուն (Պիրմանիա) հասած է : Օդակայան զինքը դիմաւորելու գացած են՝ Նախագահ Իւ - Ուին - Մոնկ եւ պետական դէմքեր : Խ. վարչապետը երկու օր պիտի մնայ Պիրմանիա, հուսկ ապա կը մեկնի Ինտոնեզիա :

ՏՈՔԹ. ՓԵՐԷՋ եւ Պ. Սիւզինի ձերբակալուեցան առջի օր Ալժէի մէջ : Մաս կը կազմէին Ալֆաքար գունդին : Այս երկուքը ինչպէս միւս ձերբակալուածները Փարիզ կը փոխադրուին դատուելու համար : Այս փոխադրութիւնը կ'ըլլայ համաձայն դատական օրինագիրքին 665 թիւ յօդուածին, որ կը նախատեսէ թէ նման փոխադրութիւնները կրնան կատարուիլ երբ պատժական խնդիր մը տեղական ցոյցերու առիթ կրնայ տալ :

ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը՝ Վիլլի Պրանտ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարեց թէ Խորհրդ. Միութիւնը չի կրնար որոշումներ տալ Պերլինի մասին, որովհետեւ իրաւունք չունի ուրիշին ունեցածով զբաղելու :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՌԱՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Օրուան հետաքրքրութեան առարկան է «հայկական տառատեսակներու» խորհրդաւոր պատմութիւնը։ Այս առթիւ՝ «Սովետ. Գրականութիւն» ամսաթերթէն (1959 Դեկտ. թիւ 12), կը քաղենք հետեւեալ յօդուածը, շարունակելու համար ... ցուցահանդէսը, զոր ուզեցինք կազմակերպել՝ տալով մամուլի մէջ արտայայտուած բոլոր տեսակէտները։

Բացայայտ է, որ իւրաքանչիւր ժողովուրդի բարձր մշակոյթի արգասիք են տառը եւ գիրը, որոնք բոլոր դարերում մեծ դեր են կատարել ամէն մի ժողովուրդի գիտութեան, գրականութեան, արուեստի զարգացման գործում։ Հիմնականում տառի եւ գրի շնորհիւ է, որ մենք կարողանում ենք թափանցել դարերի խորքը։

Տառի գիւտի մասին շատ պատկերաւոր է ասել հին յունական մեծ մտածող Պղատոնը, «Մարդու ամենահրաշալի գործերից մէկը տառի գիւտն է, դա այնպիսի մեծագործութիւն է, որ տառըգտնողին պէտք է Աստուած համարել կամ աստուածանման մարդ»։

Հայերն էլ պատկանել են հնագոյն այն ժողովուրդների թւին, որոնք մարդկային մշակոյթի ծաղկման արշալոյսին ստեղծեցին իրենց տառը, գիրը, յանձին Մեսրոպ Մաշտոցի, որի ստեղծած տառերը աւելի քան 1500 տարի գործածութեան մէջ են, ձուլուած են մեր ամէն մէկ գիրքի հետ եւ շատ քիչ փոփոխութիւններով քննութիւն են բռնել դարերի առաջ։

Գաղտնիք չէ, որ հայկական տառերի ստեղծումով միայն հնարաւոր դարձաւ հիմք դնել եւ զարկ տալ մեր գիր ու գրականութեան։

Դրա պերճախօս վկաներն են, այսօր Երեւանի պետական մատենադարանի ձեռագիր ու տպագիր այն հազուագիւտ գիրքերը, որոնք մեր ժողովուրդի դարաւոր մշակոյթի լաւագոյն արժէքներն են իրենց մէջ ամփոփում։ Ո՞ւմ յայտնի չէ, որ հայկական տառերի շնորհիւ էր, որ հայ մատենագիրները դարերի բնաջնջող արհաւիրքներից եւ օտարերկրեայ նուաճողներից փրկել են ինչ հնարաւոր էր։

Մեսրոպեան տառերը, որոնք հազար ու մի թելերով կապուած են մեր դարաւոր, հարուստ գրականութեան հետ եւ նրա հիմքն են հանդիսանում, մտել են մեր ժողովուրդի կենցաղի մէջ, իրաւունք են նուաճել ապրելու ժողովուրդի լեզուի հետ, որպէս նրա գրաւոր արտայայտիչը։ Եւ բնական է, որ այդ տառերը ուրիշ տառապատկերներով փոխելու մասին խօսք անգամ չի կարող լինել։ Վերափոխել տառերը նշանակում է տեղիք տալ անտեղի նիւթական խոշոր ծախքերի, դժուարացնել հրատարակչական գործի յետագայ աճումը, եւ որ ամենակարեւորն է՝ սահմանափակել մեր ժողովուրդին իր գրական հարուստ ժառանգութիւնը յետագայում լայնօրէն հաղորդակցուելու հնարաւորութիւններից։

Մեր տառերն ունեն ազգային ուրոյն ձեւ եւ ոճ, կառուցուածքի ներդաշնակութիւն եւ օժտուած են Հայոց լեզուին յատուկ հնչիւնային կանոնները արտայայտող ճկունութեամբ։ Ինքնստինքեան հասկնալի է թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս անցեալում, այնպէս էլ այժմ, ոչ մի արմատական փոփոխութիւն չի կատարուել եւ չի էլ կարող կատարուել տառապատկերները ձեւափոխելու ուղղութեամբ։

Սակայն պահպանելով հանդերձ Մեսրոպեան տառերի հիմնական ձեւերը, մենք կարող ենք բարետեսք դարձնել տառապատկերները եւ շատացնել տառատեսակները։ Այս ուղղութեամբ անցեալում կատարուել են որոշ փորձեր։ Բայց միայն այժմ է որ մեր ժողովուրդի մշակոյթի աննախընթաց զարգացման պայմաններում՝ լուրջ աշխատանք է կատարւում այդ ուղղութեամբ։

Խորհրդ. Հայաստանի ղեկավար մարմինները անցեալ տարի (1958) քննութեան առան հայկական տպագրական տառատեսակութեան յետագայ հարստացման, բազմատեսակ, գեղեցիկ, դիւրընթեռնլի տառեր ունենալու խնդիրը եւ այդ նպատակով մօտակայ տարիների համար յատկացրին աւելի քան 14 միլիոն րուբլի գումար, որոնց մէկ միլիոն րուբլին տրամադրուեց 1958 թուականին, որպէսզի յետագայում աւելի լայնացուեն այդ ուղղութեամբ կատարուող աշխատանքները։

Հայաստանի մշակութային նախարարութիւնը, յատկացուած գումարն աւելի նպատակայարմար եւ խելացի օգտագործելու ցանկութիւնից ելնելով, 1958 թուականին յայտարարեց մրցանակաբաշխութիւն՝ հայկական տպագրական նոր տառաձեւեր ստեղծելու համար, նպատակ ունենալով այդ գործում ներգրաւելու մտաւորականների աւելի լայն խաւերին եւ թոյլ չտալու որ պետական ու համաժողովրդական այդ գործը սահմանափակուի մի քանի մասնագէտների շրջանակում եւ դառնայ նրանց մենաշնորհը։ Այդ միջոցառումը լաւ ընդունուեց ժողովուրդի կողմից, որպէս վաղուց հասունացած մի հարց։ Դրա գործնական արդիւնքը եղաւ այն որ շատ կարճ ժամանակամիջոցում ստացուեցին տառատեսակների բաւականին նոր նախագծեր եւ մի շարք առաջարկութիւններ հայկական տպագրական տառաշինարարութեան հարցերի վերաբերեալ։

Բայց ցաւօք սրտի, ստացուած առաջին մի քանի նախագծերից ու հարցումներից երեւաց, որ այդ գործին մասնակցող որոշ անձինք նկատի չեն առել մրցանակաբաշխութեան պայմանները՝ հրապարակուած «Սովետ. Հայաստան»ի 1958 թուականի Յուլիսի 13ի համարում եւ Հայաստանի միւս թերթերում, որտեղ ուղղակի ասուած է.

«Ներկայացուած տառատեսակների նախագծերը պէտք է բաւարարեն հետեւեալ հիմնական պայմանները.—

Ա) Հիմնականում պահպանելով ներկայումս գործածուող հայկական տառապատկերները, աւելի գեղեցկացնել եւ դարձնել դիւրընթեռնլի։

Բ) Ուղղել գործող տառերում եղած թերութիւնները եւ մշակել լրիւ տեսակաշար։

Գ) Խոշորացնել տառի հիմնական մասը՝ պահելով համաչափութիւնը ինչպէս տառապատկերների գլխի, այնպէս էլ ներքեւի կողմից։

Դ) Ապահովել խնայողութեան հարցը առանց տառապատկերները խախտելու։

Չնայած այդ պարզ ու հասկնալի պահանջներին, այնուամենայնիւ հեղինակներից մի մասը շեղուել էր եւ ներկայացրել այնպիսի նախագծեր, որոնք ոչ մի կապ չունեն Մեսրոպեան տառապատկերների հետ։ Մրցանակաբաշխութեան Յանձնաժողովը, նկատի առնելով այդ, գտաւ նպատակայարմար՝ մամուլով հանդէս գալ եւ լրացուցիչ պարզաբանում տալ, որպէս զի յետագայում մասնակցողները նկատի ունենան հրապարակուած պայմանները եւ թոյլ չտան շեղումներ։

Ի պաշտպանութիւն Մեսրոպեան տառապատկերների, մրցանակաբաշխութեան յանձնախումբի յանձնարարութեամբ, մենք մի յատուկ յօդուած զետեղեցինք «Երեւան» թերթում 1958 Օգոստոսի 17 համարում,, որտեղ ասուած էր.— «Գործի ընդհանուր շահերից ելնելով, մենք հարկադրուած ենք մի անգամ եւս անդրադառնալ այդ հարցին, այն բանի համար, որ ստեղծուած ոչ ճիշդ, նոյնիսկ վնասակար կարծիքները փարատուեն եւ որոշակի տեսակէտ ստեղծուի, որպէսզի ոչ մի բան չխանգարի այն մեծ գործին, ինչ արդէն սկսուած է, օգնել մրցանակաբաշխութեան մասնակիցներին՝ ճիշդ հասկնալու առաջադրուած պահանջները եւ ապարդիւն փորձեր չկատարեն։

Մէկ անգամ եւս ի լուր բոլորի, յայտնում ենք որ մրցանակաբաշխութեան պահանջներին հակասող առաջարկներն ու փորձերը կը մնան անհետեւանք, քանի որ դրանք վնասում են գործին եւ ոչ մի ընդհանուր բան չունեն հայկական տառերի բարեփոխման խնդիրների հետ։

Հայկական տպագրական տառերի հարստացման եւ բարելաւման նպատակն է՝ հիմնականում պաշտպանել Մեսրոպեան տառապատկերները եւ միեւնոյն ժամանակ բազմացնել, հարստացնել տառերի տեսակները, որպէսզի ամէն մի գրական սեռ շարուի իւրայատուկ տառապատկերներով, գեղեցկացնել նրանց արտաքին տեսքը, վերացնել հայկական տառերի շեղութիւնը, մազուկները եւ որոշ տառերի խիստ միանմանութիւնը»։

Այնուհետեւ ասուած է. «Հետեւաբար տպագրական տառերի բազմացման եւ բարեփոխման խնդիրը սերտօրէն կապուած է տառապատկերների պահպանման հետ»։

ԵՂԻՇԷ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Ի՞ՆՉ Է ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

Ուրեմն՝ բոլշեւիզմը, իր պատմութեան ընթացքին, մինչեւ հոկտեմբերեան յեղափոխութիւն, ինչպէս նաեւ յեղափոխութենէն յետոյ՝ յաճախ գործակցէր, յարմարուեր եւ համաձայնութիւններ կնքեր է նոյնիսկ դրամատիրական կուսակցութիւններու հետ։ Ի հարկէ վաղը, երբ անհրաժեշտութիւն զգացուի, բոլշեւիզմը, որ այսօր կը ներկայանայ իբրեւ պաշտպան եւ ախոյեան միջազգային յեղափոխական բանուորութեան շահերուն, ի՞նչ երաշխիք կայ, որ վաղը, պարագաներուն եւ պայմաններուն համաձայն, պիտի չփոխէ իր դիրքը, համաձայնելով դրամատիրական եւ կայսերապաշտ, կրօնա–պահպանողական, նոյնիսկ ֆաշական տարրերու հետ, միշտ առաջ քշելով պարագաներու եւ պայմաններու հարկադրանքը, եւ միջազգային յեղափոխութեան ընդհանուր շահերը։ Անշուշտ, պարագաներու եւ պայմաններու այս հարկադրանքն էր, եւ, միւս կողմէ, միջազգային բանուորութեան ընդհանուր շահերը, որ մղեցին բոլշեւիզմը, 1939ին բարեկամութեան ձեռք կարկառելու Հիթլերի գլխաւորած Նացի Գերմանիոյ եւ բաժակ պարպել Հիթլերի արեւշատութեան համար ...։

Այսօր, Խրուշչեւները, պարագաներու եւ պայմաններու նոյն հարկադրական անհրաժեշտութիւնը եւ յեղափոխութեան գերագոյն շահերը առաջ քշելով, նոյն պատեհապաշտական սկզբունքն է որ կը գործադրեն, երբ իրենք զիրենք կը ներկայացնեն ախոյեան միջազգային խաղաղութեան եւ դրամատիրական ու սոցիալիստական կարգերու համակեցութեան, անշուշտ, որոշ ժամանակ շահելու եւ դիրքերը ամրացնելու միտումով։

Եւ հաւատարիմ բոլշեւիկեան աւետարանի պատուէրներուն, բոլշեւիզմի հետեւորդները, պետական վարիչ դէմքերէն սկսելով մինչեւ յետին շարքայինը, մամուլի օրգաններէն մինչեւ բեմը, առանց մոռնալու ձայնասփիւռն ու հեռատեսիլը, ինչպէս նաեւ գրողներն ու ճառախօսները իրենց կարգին, ամէն տեղ, հանրային կեանքի մէջ թէ այլուր, ընդունակ են ոչ միայն ցեխի մէջ փորի վրայ պառկած սողալու լարախաղացութեան, այլեւ, երբ անհրաժեշտութիւն կայ, գիտեն ստել, գիտեն դաւել, գիտեն խարդախել, գիտեն գործադրել խորամանկութիւն, ճարպիկութիւն, եւ մարդկային բարոյական ըմբռնումներով չթոյլատրուած մեթոտները, ճշմարտութիւնը լռութեան դատապարտելու համար՝ թէ բանիւ, եւ թէ՝ մանաւանդ գործով։

Ի դէպ, որոշ դէպքեր, բարոյական այս տեսանկիւնէն դիտելով միայն, այսօր հասկնալի կը դառնայ հայ կեանքի մէջ եղած այն հակասական, տարօրինակ եւ անբնական իրողութիւնը։ Երբ դրամատիրական, աղա–փաշայական հակումներով ռամկավարները, դարձեր են քաղաքական ուղեկիցները վարդապետութեան մը, որ ինքզինքը կը դաւանի յայտնապէս թշնամի դրամատիրութեան, եւ ամէն օր, կը ջանայ նոր ճեղք մը բանալ դրամատիրութեան շարքերուն մէջ, երբ, միւս կողմէ, ինքզինքը Սոցիալ Դեմոկ–րատ *յայտարարող Հնչակեանը, տարին 12 ամիս, ճոռոմաբան ածականներով գովքը կը հիւսէ վարչակարգի մը որ ոչինչ ունի դեմոկրատական, այլ, հիմնուած է ոստիկանական բիրտ ուժի եւ բռնակալութեան վրայ։*

Պիտի գայ օր մը, անշուշտ, որ պատմութեան առջեւ, վարագոյրը պիտի բացուի եւ մեր աչքերուն առջեւ պիտի պարզուին այս տարօրինակ եւ անբնական գործակցութեան իրական դրդապատճառները, ողբերգական գաղտնիքը մեր կապարանոց մէջտեղ նետելով եւ հանրութեան սեփականութիւնը դարձնելով։

Երբ այս է բարոյական դիմագիծը կազմակերպութեան մը որ սկզբունք չունի, որ սուտը, կեղծիքը խարդախելը, դաւելը, ճշմարտութեան վրայէն լռութեամբ անցնիլը դարձուցեր է առաքինութիւն, բնական է որ այսպիսի կազմակերպութեան մը խօսքը կը դադրի որեւէ արժէք ներկայացնելէ, եւ կը դառնայ պարզապէս միջոցին մէջ նետուած պարապ արձագանգ մը, անարժան, որեւէ լուրջ պատասխանի։

Սակայն, միւս կողմէ հանրային կարծիքը լուսաբանելու ցանկութեամբ, անհրաժեշտ կը նկատենք այստեղ ներկայացնել բոլոր այն կարեւոր խնդիրները, որոնք, իրականութեան մէջ, գաղթաշխարհը ալեկոծող պայքարներուն առանցքը կը կազմեն, եւ որոնց վրայէն, համաձայն իր սովորութեան, բոլշեւիզմը գիտակցաբար կ'ուզէ լռութեամբ անցնիլ։

Գաղափարական հակառակութեան կամ պայքարի առիթ տուող առաջին եւ գլխաւոր պատճառները Դաշնակցութեան եւ բոլշեւիզմի միջեւ, ինչպէս անցեալին, նմանապէս նաեւ այսօր, կը հանդիսանան ազգութեան եւ հայրենիքի *հարցերուն տրուած տեսական, գաղափարական բովանդակութիւնը եւ գործնական ըմբռնումներն են։ Պայքարը այս երկու հարցերու շուրջ, բոլշեւիզմի եւ Դաշնակցութեան միջեւ, կուգայ շատ հինէն, նախահոկտեմբերեան շրջանէն։ Մինչ Դաշնակցութիւնը այս երկու հարցերուն կուտայ մնայուն, յաւիտենական արժէք, բոլշեւիզմը՝ ընդհակառակն, զանոնք կը նկատէ ժամանակաւոր, անցողակի երեւոյթ մը։ Ուրեմն, ազգութեան եւ հայրենիքի հարցերուն մէջ, անոնց տրուած իմաստին ու բովանդակութեան տեսակէտով, Դաշնակցութիւնը եւ բոլշեւիզմը, այս երկու հարցերուն մէջ, գաղափարական տեսակէտով, կեցած էին իրարու հիմնովին հակառակ դիրքերու վրայ։ Այսպէս՝ ըստալինեան ուսմունքին համաձայն։*

«Ժամանակակից ազգերը արդիւնք են որոշ պատմաշրջանի մը, արդիւնք են դրամատիրութեան ծաղկման, աւատականութեան հաշուեյարդարով եւ դրամատիրութեան զարգացումով միաժամանակ սկիզբ կը դրուի մարդոց համախմբումին ազգութեանց հիմունքով»։(Տես, «Մարքսիզմը եւ Ազգային – գաղութային հարցը». Ստալին. Մոսկուա. 1938. էջ 65. եւ Վ. Նաւասարդեանի «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը»։ 1949, Գահիրէ, էջ՝ 16)։

Այս տեսութիւնը՝ միայն Ստալինի ուղեղէն ծնունդ առած տեսակէտ մը չէր, այլ, իրմէն առաջ, զանոնք քարոզած էր, քիչ մը տարբեր բառերով, բոլշեւիզմի տեսաբանը, նոյնինքն Վլատիմիր Իլիչ Լենինը։

«Ազգ. հարցի, հանդէպ Մարքս եւ Էնկէլս ընդհանրապէս վերաբերած են խստօրէն, քննադատաբար՝ ընդունելով անոր պայմանադրօրէն պատմական նշանակութիւնը, «Բանուորական հարց»ի բաղդատումով՝ ազգային հարցի ստորադաս արժէքը ենթակայ չէր ոչ մէկ կասկածի Մարքսի համար»։ (Տես, Լենին, «Ամբողջական գործեր» հատոր17. Մոսկուա 1921, էջ 459 – 460 . եւ Վ– Նաւասարդեանի Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը, 1949, Գահիրէ, էջ՝ 16 – 17)։

1923 թուականին, համայնավար կուսակցութեան ԺԲ. համագումարին մէջ 417 – 23 Ապրիլ, 1923), ուր կը քննուէր ազգային հարցը, Ստալին, հարցին զեկուցաբերը, անդրադառնալով քիչ վերը յիշատակուած քաղուածքին, կը յայտարարէր։

«Հոս շատերը ապաւինեցան Վլատիմիր Իլիչի գրութեանց եւ յօդուածներուն։ Ես պիտի չուզէի յիշատակել անունը իմ ուսուցչիս՝ ընկեր Լենինի՝ որովհետեւ ան հիմա հոս չկայ (Վլատիմիր Իլիչ Լենին այդ օրերուն հիւանդ էր) այնուամենայնիւ, ես հարկադրուած եմ յիշատակել անվիճելի ճշմարտութեան հանգամանք ունեցող կտոր մը, որ ոչ մէկ թիւրիմացութիւն չի յարուցաներ, որպէսզի ընկերներու միտքին մէջ ոչ մէկ տարակոյս չմնայ, ազգային հարցի տեսակարար կշռի մասին։ *Ինքնորոշման նուիրուած յօդուածին մէջ, քննարկելով Մարքսի նամակը ազգային հարցի մասին, ընկեր Լենին հետեւեալ եզրակացութեան կը յանգի.*

« Բանուորական հարցի բաղդատումով՝ ազգային հարցի ստորադաս արժէքը ենթակայ չէր ոչ մէկ կասկածի Մարքսի համար։

«Հոս միայն երկու տող է, սակայն այդ երկու տողը կը վճռէ ամէն ինչ։ Ահա ասիկա է որ զոց պէտք է սորվիլ (ռուսերէնի մէջ, իրենց քիթին քերթէն)

ԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ԲՈՎԷՆ

ՏԱՐՎԻՆ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Նախատիպարները, թերեւս շրջապատի ազդեցութեան տակ, վարժութեամբ, կամ գոյութեան պայքարին մէջ յաղթահարելու, յարատեւելու ձգտումով ու յարմարելով կեանքի պայմաններուն, ծընունդ տուած են, այլակերպ անհատներու, որոնք օժտուած ստացուած առաւելութիւններով, կրցած են նպաստաւորուիլ, սերունդ հասցնել ու իրենց ունեցած առաւելութիւնները ժառանգականութեան օրէնքով փոխանցել յաջորդ սերունդներուն, ի վերջոյ դառնալու համար տեսակ՝ ինքնուրոյն ու ինքնատիպ յատկանիշներով: Ասոնք ալ դարձեալ իրենց կարգին, այլակերպութեան անծանօթ պատճառներէ մղուած, սերունդներ ետքը ծնունդ կուտան նոր տիպարներու, աւելի կատարելագործուած թէ կազմախօսութեամբ եւ թէ արտաքին տուեալներով: Եւ այսպէս է որ ամէնատարրական էակներէ կազմուած են ամէնաբարդ բնախօսական կառոյցով բուսական թէ կենդանական արդի տեսակները, որոնց կարգին նաեւ մարդը՝ իր մտային, հոգեբանական, զգացական բարձր կարողութիւններով: Բնաշրջման օրէնքին օժանդակ հանդիսացած է բնական ընտրութիւնը, որ հոմանիշ եղած է գոյութեան պայքարին որուն բիրտ պարտադրութեանց առջեւ յաղթական հանդիսացած եւ իրենց գոյութիւնը կրցած են պահել բոլոր այն տեսակները, որոնք լաւագոյնս յարմարած են շուրջի պայմաններուն: Իսկ մնացեալները հետզհետէ տկարացած են ու չքացած հրապարակէն՝ անգամ մըն ալ չերեւալու համար :

Տարվին իր գիրքով քննութեան ենթարկած է կեանքի բնական բոլոր երեւոյթները: Այսպէս՝ այլակերպներու (վարիէթէ) եւ տեսակներու (էսփէս) տարբերութիւնն ու անոնց իւրաքանչիւրին յատկանիշները, ժառանգականութեան ու բնաշրջութեան օրէնքները, կենդանիներու եւ բոյսերու փոխ յարաբերութիւնները, գոյութեան պայքարի պատճառները, սեռային ընտրութեան ազդեցութիւնը, կազմախօսական մասերու գործածութեան կամ անգործածութեան հետեւանքները, խառնածիններու (իպրիտ) բեղնաւորման կամ ամլութեան հարցերը, միջատներու բնազդները, բնաւորութեանց փոփոխութիւնը, սեռերու, ընտանիքներու, տեսակներու, այլակերպներու դասաւորումը, սաղմնագիտութիւնը եւն. :

Անշուշտ կարելի չէ անդրադառնալ այս բոլոր հարցերուն :

Տարվինի տեսութիւններուն կարգ մը կէտերը քննադատուած են իր ժամանակին հեղինակաւոր բնապատմագէտներու կողմէ: Ներկայիս ալ պակաս չեն այդ քննադատութիւնները :

Բնաշրջութեան կամ այլակերպութեան արդի ըմբռնումները կը տարբերին Տարվինի բանաձեւած վարդապետութենէն : Նոր Տարվինականներն ու Լամարքի հետեւորդները բաւականին այժմէականացուցին անոնց տեսութիւնները :

Սակայն դասական նոր ըմբռնումներով բնաշրջութիւնը երբեւիցէ շարունակական բնոյթ չէ ունեցած: Հնագիտական պեղումներ կը հաստատեն այս պարագան : Ընդհակառակն բնաշրջութիւնը յայտնուած է ընդհատական ձեւով ու յաճախ յեղակարծ: Երբեք չեն գտնուած Տարվինի ենթադրած տեսակներու յաջորդական տիպարները :

Նորերը կը նկատեն նաեւ որ Տարվինի թէ Լամարքի տեսութիւնները անկարող են բացատրելու կազմական նոր գործարաններու յայտնութեան եղանակը :

Անհատական այլակերպութեանց ոչ ժառանգական հանգամանքը կը հաստատուի :

Փորձառական բնապատմութիւնն ու ծննդագիտութիւնը կ'ընդունին թէ տեսակներու յանկարծական յայտնութիւնները, իրական ու ընդհարական բնոյթ ունեցող արկածներն են կեանքի փոփոխականութեան : Այդ փոփոխականութիւնը տեղի կ'ունենայ ընդհանուր առմամբ սեռային բջիջներու կորիզին պարունակած գունանիւթերու (քրոմոզոմ) փոխանցութեամբ (միւթասիոն) : Այս գետնի վրայ Ֆրանսացի Նոտէնի, Աւստրիացի ճգնաւոր Մենտէլի, ամերիկացի Մորկանի եւ շատ մը նորերու կատարած փորձերը, ճանճերու, բոյսերու, միջատներու թէ թուլամորթներու վրայ, հաստատեցին գունանիւթերու եւ այդ փոքրիկ մանրադիտային գաւազանիկները կազմող ծիներու (ժեն) փոխանցումներու բնախօսութեան կենսական դերը՝ ընդհանուր փոփոխականութեան թէ բնաւորութեանց փոփոխութեան երեւոյթին մէջ:

Անշուշտ Տարվին թէ Լամարք անծանօթ էին գործարանական երեւոյթներուն: Թէեւ 1837ին Իզիտոր Ժօֆրուա Սէնթ Հիլէր ակնարկութիւն ըրած էր հըրէշային թէ ապականոտ տիպարներու յայտնութեանց յանկարծակի հանգամանքին մասին:

Տարվին, «Տեսակներու ծագումը» գիրքով ասկէ դար մը առաջ մեծապէս յեղաշրջեց բնապատմական ըմբռնումները եւ գիտական հիմերու վրայ դրաւ բնապատմութիւնը: Անշուշտ Տարվինը բնաշրջական վարդապետութեան հիմնադիրը չէ կարելի նկատել: Որովհետեւ իրմէ դարեր առաջ ուրիշներ ճամբան հարթած էին: Արդարութիւն պիտի ըլլար Ֆրանսացի Լամարքը համարել իրական հիմնադիրը այդ գիտութեան: Այս արժանաւոր բնապատմագէտը դեռ 1809էն ըսկըսեալ իր դատողութիւններով գիտութեան մեծ ծառայութիւն մատոյց ձեւակերպելով բնաշրջութեան բարդ օրէնքները: Սակայն իրեն դէմ ծայր տուին անխնայ հալածանքները: Ի վերջոյ տեսողութիւնը կորսնցուցած ու լքուած բոլորին թշուառութեան մէջ մեռաւ : Իր կատաղի հակառակորդն էր Քիւվիէ :

Լամարքէն առաջ, բնապատմութեան նախակարապետները հանդիսացան ամէն ազգէ գիտուններ, որոնցմէ յիշենք ժամանակագրական կարգով. — Պեռնար Փալիսի, որ 1575ին իր կատարած պեղումներով հաստատեց բրածոյ բոյսերու եւ կենդանիներու իրական հանգամանքը:

1740ին Պիւֆոն, իր «Երկրիս պատմութիւնը» երկով մատնանշեց երկրային հողաշերտերու ծագումը եւ այդ հողաշերտերուն պարունակած բրածոյ բոյսերու եւ կենդանիներու ապրած դարաշրջանի բնաշրջութեան էութիւնը:

1745ին Մոփերթիւի բանաձեւեց բնաշրջական տեսութիւններ: Վերջապէս, 1794ին՝ Կէօթէ եւ Ժօֆրուա Սէնթ Հիլէր, 1831ին՝ Փաթրիք Մաթիւ, 1836ին՝ Ֆոն Պըշ, 1849ին՝ Տոքթ. Ովըն, 1852ին՝ Հերպըրթ Սփենսէր եւ Նոտէն նպաստեցին բնապատմութեան :

Այս բոլոր գիտուններն ու անոնց հետեւորդները իրենց տարած տեսական աշխատանքներով, նաեւ արդի գիտունները իրենց մասնագիտական, փորձերով ու ելեքտրոնական մանրադէտներով դարձեալ չյաջողեցան լուծել կեանքի եւ տեսակներու ծագման ու բնաշրջութեան հարցերը, որոնք դարձեալ կը մնան բնութեան անկորզելի գաղտնիքները:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՅԱՃԵԱՆ

մեր չարք մը պահանջուածէն աւելի փութաջան ընկերները». (Լենին եւ Ստալին. — «Ժողովածու կոմկուսի պատմութեան ուսումնասիրումին վերաբերող գրութիւններու»: Հատոր Բ. Մոսկուա, 1936 էջ՝ 591) :

Բոլշեւիզմի տեսաբանի բարձր հեղինակութեամբ, եւ Մարքսի անուան յիշատակումով, Լենին կուգար վկայելու թէ ազգային հարցի տեսակէտը կշիռը բանուորական հարցի բաղդատումով, շատ աւելի նուազ արժէք կը ներկայացնէ, հետեւաբար, այդ իսկ պատճառով, ազգային հարցը, ստորադաս եւ երկրորդական արժէք կը ներկայացնէ եւ պէտք է տեղի տայ բանուորական հարցի ներկայացուցած առաջնակարգ շահերուն առջեւ :

Լենինի մահուան առիթով, ռուս սոցիալիստ յեղափոխական Վ. Չերնով ըսած է: «Յանձին Լենինի, գերեզման կը մտնէ ռուս յեղափոխութեան ստեղծած մեծ նկարագիրներէն մէկը: Մեծ այն իմաստով որ, ռուս յեղափոխականներուն մէջ, Լենին թերեւս եղաւ միակը իբրեւ զարտուղի, պատեհապաշտ նկարագրի տէր: Եւ իբր այդպիսին ալ, կարելի է ըսել թէ մրցակից չունէր իր անպատկառութեամբ : Երբ պէտք կար, երբ ինքը անհրաժեշտ կը նկատէր, ապշեցուցիչ անպատկառութեամբ կ'ըսէր ամէն բան, յստակ ու որոշ, առանց բառերը քողարկելու: Յետագայ տողերը կարելի է նկատել իբրեւ ցայտուն ապացոյց իր այդ զարտուղի եւ անպատկառ նկարագրին :

«Մենք կը վկայենք որ համաշխարհային ընկերվարութեան շահերը բարձր են մեր ազգային շահերէն, բարձր են պետութեան շահերէն »:

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՅԵԱՆ

(2 Շար.)

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ խոր ծերութեան մէջ մեռած է Մկրտիչ Բարոյեան՝ հայրը Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ՝ Խորէն Արք.ի, որ այդ առթիւ Կիպրոս մեկնած է :

ՀԵԼԻՈՊՈԼՍՈՅ (Եգիպտոս) «Յուսաբեր» ակումբի բացումը կատարուած է Յունուար 31ին: Գեղարուեստական բաժնին ընթացքին ունկնդրուեցաւ Հայաստանի երգի ու պարի համախումբին յայտագիրը, ձայներիզի վրայ առնուած : Խօսք առած են ընկերներ Լեւոն Յովհաննէսեան եւ Երուանդ Խաթանասեան :

ԳԱՀԻՐԷ ժամանած է Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան ընդհ. աբբահայրը՝ Արհի. Մեսրոպ Արք. Հապոզեան, մասնաւոր առաքելութեամբ :

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ մեռած է ընկեր Յակոբ Պալըգճեան : Ողբացեալը բնիկ Կեսարացի, կանուխէն գացած է Եգիպտոս, ուր վարած է կուսակցական պաշտօններ : Հիմնադիրներէն էր Համազգայինի :

ԱՄԵՐԻԿԱ մեկնած է Տիկին Հուրի Իփէկեան – Պուտաքեան, հրաւիրուած ՀՕՄ.ի կողմէ, Միութեան հիմնարկութեան յիսնամեակի տօնակատարութեանց առթիւ: Տիկին Հուրի Իփէքեան Հիւսային Ամերիկայի զանազան քաղաքները ՀՕՄի մասնաճիւղերը պիտի այցելէ շուրջ 3 – 4 ամիս :

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Ծանօթ դաշնակահար՝ Ռաֆֆի Պետրոսեան նուագահանդէս մը պիտի տայ այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին, Սալ Ատիաւ, 4, Սքուար Ռափ (Փարիզ): Յայտագիր՝ Մենտելսոն, Շուպերթ, Շուման, Ռաւէլ, Լիսթ, Շօփէն:

× Ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռը իբրեւ դաշնակահար ընտրած է Օր. Մարի Ալիքսանեան, (Քապիւսելէն): 1958ին արժանացած է պետական Երաժշտանոցի ճարտարութեան, (վիրթիւօզիթէ) առաջին մրցանակին: 1959ին յաջողութեամբ մասնակցած է ձայնասփիւռի մրցումներուն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (131)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Անշուշտ սիրոյ բացարձակ յայտարարութիւնը չէր ասիկա. բայց այսքանն իսկ բաւական էր որպէսզի Սոֆի, հրճուանքէն խելայեղ, սրտատրոփ, քանի մը օր առոր դինովութեանը տակ ապրէր՝ ենթադրութիւններու տատանումէն ալեկոծ, երիտասարդին մերթ շատ պայմանադրական, գրեթէ պաշտօնական կեցուածքին առջեւ բոլորովին վարանոտ: Իր մատղաշ ու անփորձ մտքին մէջ կ'ուզէր իրարու հետ հաշտեցնել տոքթորին վարմունքներուն հակասականութիւնը : Հիմակուընէ. իսկ՝ սիրոյ անվերապահ ու անկեղծ յայտնութեան անուշութիւնը չխմած, անոր տառապանքի եւ դառնութեան բաժինը կը սկսէր ապրիլ :

Երիտասարդին սողոսկող, պատիպատ, մերթ քծնող, դիւրահաղորդ, մերթ պաղ, գրեթէ խոժոռ վարմունքը, իր մտքի, երեւակայութեան խոյանքներուն մէջ յեղակարծ կասումներ կը պատճառէր, որոնք ուժգնօրէն կը ցնցէին զինքը, տխրութեան, յուսահատութեան տագնապներու կը մատնէին :

Հակազդեցութեամբ մը, այդ տագնապներուն հանդարտութենէն յետոյ, իր մէջ կը զգար սիրոյ հրդեհին արծարծուիլը, անոր կապանքներուն մէջ աւելի եւ աւելի կաշկանդուիլը: Կը սիրէր այդ տարօրինակ մարդը, անոր խենթ բայց վսեմ շարժումները, անոր յայտնած անսովոր, ծայրայեղ, գայթակղեցուցիչ գաղափարները, որոնք այնքան խորունկ տպաւորութիւն մը կը ձգէին իր վրայ, անոր յանկարծական պայթումները՝ չանթարձակ նայուածքներով, գլխի հերարձակ տատանումներով, անոր խօսուածքը, անոր ժպիտը, անոր վրայ ամէն բան :

Անոր ընկերակցութեամբը անցուցած վայրկեանները երջանկութեան եւ յուզմունքի վայրկեաններ էին: Ամէն օր, գրեթէ ամէն ժամ վերջապէս կ'ուզէր տեսնել անոր սիրոյն մերկապարանոց ու աղմկալի յայտնութիւնը, որ չէր գար սակայն, հեռուէն միայն երեւնալով, պտըտելով, յամենալով: Ասիկա կը չարչարէր զինքը, այս անհասկնալի ու երկարատեւ յետաձգումը կը սեղմէր իր հոգին, ու լացի տագնապներու կը մղէր, իր սենեակին մէջ, առանձին, պատուհանին առջեւ կանգնած : Երբեմն, երիտասարդը, խանդավառ խելացնոր, գինով, աղջկան ձեռքը բռնած՝ կը կենար մէկէնիմէկ, դէմքի արտայայտութեան յեղակարծ փոփոխմամբ, նայուածքի խոժոռումով, լուռ, ահաւոր :

Ու կը ձգէր կը հեռանար անխօսուն եւ մտածկոտ, կարծես զղջալով իր տկարութեանը վրայ: Այս տեսարանները, կրկնուելով յաճախակի, տեսակ մը ջղային դրութիւն ստեղծեցին աղջկան վրայ: Հասաւ վայրկեան մը ուր ան տիրականօրէն, անդիմադրելիօրէն բաղձաց վախճան մը դնել անորոշ ու հատցնող սպառող կացութեան մը, որ ալ չէր կրնար երկարիլ. իրենց սէրը չէր կրնար այդ տարտամ գիծերուն տակ տեւել: Գերբնական ճիգերով միայն կը յաջողէր զսպել իր զեղումները, չմատնուիլ բոլորովին, չտկարանալ, չհեծել իր էութիւնը մրկող զգացումը : Ու երիտասարդին անդթօրէն, անողոք երկայնմտութեամբ սպասած, կանչած րոպէն եկաւ: Սոֆի, ջըղայնոտ, տկարացաւ, ինկաւ իր առջեւը. իր սէրը հեծեց, լացաւ, ողբաց :

Արշակ, այդ սրտաշարժ եւ աղուոր տեսարանը իր հոգիին ապականութեամբը աղէկ մը ըմբոշխնելէն յետոյ, խմելէ, ծծելէ յետոյ այն անբացատրելի հաճոյքը զոր՝ երկար ատեն հեւիհեւ նպատակի մը ետեւէ վազող մը միայն կ'ունենայ երբ վերջապէս կը հասնի անոր, վիպականօրէն ասպետական եւ շքեղ եղաւ:

Կիսանուաղ եւ լալահառ աղջիկը գրկելով՝ թաւիշէ թիկնաթոռի մը վրայ դըրաւ, համբոյրներովը խմելով անոր արցունքները, ազնիւ եւ սրտապնդիչ բառեր մրմնջելով անոր ականջին, ու ծնրադրելով անոր առջեւ :

Այդ օրէն, յարաբերութիւններու եղանակը բոլորովին փոխուեցաւ: Սոֆի, անվերապահօրէն, մերկացած կուսական ամօթխածութենէն որ իր չքնաղ դէմքին հրապոյրն էր, երիտասարդին հետ իր վերաբերմունքին մէջ ալ չափ ու ակնածանք չդրաւ : Մաման, որուն ցնդածութիւնը երթալով երկիւղալի ծաւալներ կը ստանար, իր զաւկին ու այդ աղջկան միջեւ հաստատուած քիչ մը արտասովոր ու գայթակղեցուցիչ մտերմութեան մէջ բընաւ անպատեհութիւն մը չտեսաւ :

Ընդհակառակն, կարծեց թէ Սոֆին, որուն ընկերային աստիճանը այլեւս գրեթէ մոռցած էր ինք, շատ բնական բան մըն էր որ այդքան մտերմօրէն, սերտօրէն կապուէր իր զաւկին հետ, մանաւանդ քանի որ այդ վիճակը սիրայօժար կերպով ընդունուած էր իր զաւկին կողմէ, որ, այդ պայմաններուն մէջ, ճարպիկութիւնը կ'ունենար իր մամային շուրջը հոգածութեան, դուրդուրանքի, խանդաղատանքի անանցանելի պատնէշը լայնցնելու, անոր մէջ առանձնացնելու զայն բոլորովին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ԼԻՈՆ.— 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր :
ՏԷՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր :
ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր :
ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :
ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ուս. Միութեան, Նոր Սերունդի Կ. Վարչութեան եւ «Փոթորիկ» խումբի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Հինգշաբթի իրիկուն ժամը 21-ին, սովորական հաւաքատեղին :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատետրերը միասին բերել :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Ռոստոմ» եւ «Քրիստափոր» խումբերու վարչութիւնները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի տան փոքր սրահին մէջ:

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Յառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի :

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ: Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիքեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց : Շարժանկար՝ Սինէ Ղազօ :

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բարսեղեան եւ ընկ. Յ. Մաթոսեան :

Պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :

Հայկական մթնոլորտ :

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի Համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ. խումբին: Հանդէս եւ պարահանդէսով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ :

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ - Միյէի շքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ:

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր :

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ այս կիրակի օր, Սրբոց Ղեւոնդեանց տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի, Յովի. Քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեանի, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհնյ. Սրպեանի, Բարնաբաս Քհնյ. Խընտամեանի, Աբիսողոմ Քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհնյ. Խոյեանի, Բարթող Քհնյ. Թագմանեանի, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Նիգամեանի, Ներսէս Քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեանի, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեանի եւ Վարդան Քհնյ. Պաղտատլեանի հոգւոց հանգստեան :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ.

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդականներուն :Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սերունդի, Սալ Քատէի մէջ :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Հայկանուշ Բարսեղեանի մահուան եւ Նշան Պաղտատեանի մահուան տարելիցին առթիւ Տէր եւ Տիկին Սերճանեան եւ Տէր եւ Տիկին Արապեան յիսունական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ Թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 22 Մարտ ժամը 20.30ին, 32 բիւ տը Թրէվիզ :

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածութիւնները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը Մարտ ութին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրենց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ռ. Մ.) Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ - անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Ռէժանի սրճարանի վերնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին :

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ ՎԱՐԺԱՐԱՆԱՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին: Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ: Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ Սեբովբէ Եպիսկ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ : Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 19 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 19 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8727 36EME ANNEE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4528

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

*

Ալժերիոյ վերջին դէպքերը եւ այդ առթիւ քաղաքական զանազան կուսակցութեանց եւ արհեստակցական Միութեանց բռնած վճռական ընթացքը ցոյց տուին թէ Հանրապետութեան Նախագահը կը վայելէ նաեւ ձախակողմեան հոսանքին - բու անվերապահ համակրանքն ու վստահութիւնը :

Մասնաւորաբար ընկերվարական կուսակցութիւնն ու իրեն ենթակայ զանազան արհեստակցական կազմակերպութիւնները թեւ ու թիկունք եղան Նախագահին՝ երբ ծայրայեղ աջակողմեան, ազգայնամոլ տարրեր ուզեցին ծառանալ օրինաւոր իշխանութեան դէմ եւ արգիլել հանդիսանալ Ալժերիոյ ինքնորոշման ծրագրին :

1958 Մայիս 13ի յեղաշրջումէն վերջ ընկերվարականները մտան Զօր. տը Կոլի կառավարութեան մէջ եւ իրենց աջակցութիւնը բերին նոր վարչակարգին, մինչեւ այն օրը, երբ Հինգերորդ Հանրապետութեան Սահմանադրութիւնը կեանքի կոչուեցաւ :

1958ի աչնան ընտրութեանց մէջ ընկերվարական կուսակցութիւնը կէս առ կէս կորսնցուց իր երեսփոխաններու թիւը : Մերժեց մասնակցիլ Միշէլ Տըպրէի կառավարութեան ու դարձաւ ընդդիմադիր՝ Ազգային ժողովին ու ծերակոյտին մէջ :

Ընկերվարականները իբրեւ ընդդիմադիր խստիւ կը քննադատեն, նոյնիսկ «միաձայնութեամբ կը դատապարտեն կառավարութեան տնտեսական, ելմտական եւ ընկերային յիմար ու վտանգաւոր քաղաքականութիւնը» (Փոփիւլէր, 8 Փետրուար) : Մասնաւորաբար կը մատնանշեն երկրագործներուն դէմ գործուած անիրաւութիւնը :

Ցատկանշական էր 35.000 երկրագործներու ցոյցը Ամիէնի մէջ : Ընկերվարականներուն համար գործունէութեան ընդարձակ դաշտ կայ երկրագործներուն մօտ, որոնցմէ շատեր կազմակերպուած չեն իբրեւ արհեստակցական միութիւն, պաշտպանելու համար իրենց շահերը :

Գալով քաղաքական խնդիրներուն, ընկերվարական կուսակցութիւնը ջերմօրէն պաշտպան կանգնեցաւ կառավարութեան՝ երբ անիկա ինքնորոշման իրաւունք տուաւ գաղթավայրերու բնիկներուն :

Ընկերվարութիւնը ամէն բանէ առաջ հիմնուած է ժողովրդավարական սկզբունքներու վրայ : Կը պաշտպանէ անհատի եւ ազգերու ազատ եւ անկախ ապրելու իրաւունքը : Կ'իւրացնէ կեղեքուած եւ անիրաւուած ժողովուրդներու դատը :

Մեկնելով այդ սկզբունքէն, կը ջատագովէ Հասարակապետութիւնը եւ կը պահանջէ որ մշակութային եւ տնտեսական կապեր հաստատուին այն բոլոր գաղթավայրերուն հետ, որոնք անկախ պետութիւններ են դարձած :

Նոյն ոգիով կ'առաջնորդուի նաեւ Ալժերիոյ հարցին մէջ :

Երբ 1956ի սկիզբը իշխանութեան ղեկն անցաւ ընկերվարական կուսակցութեան ձեռքը, վարչապետ Կի Մոլէի առաջին գործն էր եղած կարգադրել Ալժերիոյ խնդիրը, անձամբ, տեղւոյն վրայ, անմիջական զինադուլ առաջարկելով :

Հաւատարիմ այդ քաղաքականութեան, ընկերվարականները առաջին օրէն սկսեալ կանգնած են Զօրավար տը Կոլի կողքին, զօրավիգ հանդիսանալով անոր ջատագոված ինքնորոշման ծրագրին :

Հակառակ ծայրայեղ ձախակողմեաններու, մանաւանդ համայնավարներու սուտ ամբաստանութեանց, ընկերվարական կուսակցութիւնը հաստատապէս համոզուած է, որ Հանրապետութեան նախագահը երբեք չի ձգտիր մենատիրութեան եւ անշեղ կը գործէ ժողովրդավարական սկզբունքներով : Կի Մոլէ չի ծածկեր իր գոհունակութիւնը՝ երբ հրապարակաւ գնահատանքի խօսք կ'ուղղէ զօրավարին, որ շնորհիւ իր վճռակամութեան, յաջողեցաւ վերահաստատել պետութեան հեղինակութիւնը եւ պատժեց պատասխանատուները :

Ընկերվարական երեսփոխանները կառավարութեան ուղած լիազօրութիւնը քուէարկած ատեն նկատի ունէին Զօրավար տը Կոլը : Մանաւանդ անոր ալժերիական քաղաքականութիւնը :

Պարկեշտ ընդդիմադիրի դեր է, որ կը կատարէ ընկերվարական կուսակցութիւնը՝ հանդէպ կառավարութեան :

ՀՐԱՆԴ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖԵՐՀԱՏ ԱՊՊԱՍԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

★

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ՄԱՅՐ ՀՈՂՆ Է ԵՒՐՈՊԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ՄԱՀՄԵՏԱԿԱՆՆԵՐՈՒՆ, ՀԱՒԱՍԱՐԱՊԷՍ

●

ԻՆՔՆՈՐՈՇՄԱՆ ՊԱՐԿԵՇՏ ԳՈՐԾԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻՆ ՎԵՐՋ ՊԻՏԻ ԴՆԷ

« Ալժերիական կառավարութեան » « վարչապետը » Ֆերհատ Ապպաս, ուշագրաւ ճառ մը խօսած է՝ Թունուզի մէջ : Ինչպէս կ'երեւի առաջին առթիւ, Ապպաս կ'ուզէ սիրաշահիլ Ալժերաբնակ Եւրոպացիները եւ ապահովել այս վերջիններուն գործակցութիւնը : Կայ նաեւ Զօր. տը Կոլի ինքնորոշման ծրագրին գտած ջերմ ընդունելութիւնը : Արդարեւ՝ Ֆ. Ապպաս իր այս յայտարարութիւններով կը ճգնի ցոյց տալ — միջազգային հանրութեան առջեւ — թէ իրենք, իրենց կարգին, «ազատախոհներ» եւ «խաղաղասէրներ» են : Ահա ճառին հիմնական մտքերը :

— Ալժերաբնակ Եւրոպացիներ, ժամանակը եկած է որ հաշուի առնէք որոշ պարագաներ : Առաջին՝ ոչ մէկ բանակ կրնայ գաղթային հիմերու վրայ ստեղծուած դրութիւն մը տեւականացնել : Երկրորդ՝ Ալժերական պետութեան մը սահմաններուն մէջ է միայն, որ կրնանք բոլորս միասին գործակցիլ եւ ապահովել մեր զաւակներու ապագան :

Ալժերիոյ պատերազմը՝ Արաբներու պատերազմը չէ Եւրոպացիներուն դէմ, ոչ ալ մահմետականներուն պատերազմն է քրիստոնեաներուն դէմ : Ֆրանսացի ժողովուրդին դէմ ալ պատերազմ մը չէ : Պատերազմն է պարտադրուած ժողովուրդի մը որ երկար ատեն ապրեցաւ կեղծիքի մէջ, զրկուելը՝ իր դժբախտութիւններուն : Խաբուած ժողովուրդի մը պատերազմն է :

Անցեալ դարուն, Ալժերիոյ Եւրոպացիներ, եկա՛ք Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, Սպանիայէն, Մալթայէն, տեղաւորուիլ մեր մէջ : Անսահման իրաւունքներ ունեցաք որոնցմէ միշտ զրկուեցանք : Ձեր նախնիքը, ձեր հայրերը, մտածեցին եւ գործեցին իրենց ժամանակի մտայնութեամբ յաղթանակի եւ պարտուածի պէս : Արդ, անցած են այդ օրերը : «Պապային Ալժերիան» մեռած է : Զօրավարը չէ որ քանդեց, այլ Ալժերիացի ժողովուրդն է որ յամառ կռիւով վերջ տուաւ այդ դրութեան :

— Ջոհ մի երթաք ծայրայեղներուն : Ալժերիան բոլորին հայրենի ստացուածքն է : Սերունդէ սերունդ դուք ձեզ Ալժերիացի կ'անուանէք : Ո՞վ կ'առարկէ : Սակայն ձերը ըլլալով չի նշանակեր որ մերն ալ չէ : Հասկցէ՛ք ասիկա, եւ ընդունեցէք որ, մեզի համար, Ալժերիան կարելի միակ հայրենիքն է :

— Եթէ Ալժերիացի հայրենասէրներ չեն ուզեր ընդունիլ ձեր քաղաքացիի դերակայութիւնը, այս չի նշանակեր սակայն որ խնդրոյ առարկայ կ'ընեն ձեր քաղաքացիական իրաւունքները : Ալժերիան բոլոր Ալժերիացիներուն կը պատկանի, ինչ ծագում ալ ունենան : Հողն է որ կը կերտէ մարդը : Այսուհետեւ բոլորս ալ Ափրիկեցիներ ենք, դատապարտուած ենք նոյն տառապանքներուն եւ կը սնանինք նոյն յոյսերով :

— Ալժերիոյ անկախութիւնը անխուսափելի է, Թունուզէն եւ Մարոքէն վերջ մենք ալ պիտի ստանանք :

— Ապագայ Ալժերական հանրապետութեան մէջ, բոլորիս ալ տեղ կայ : Ցեղային կամ կրնօական ոչ մէկ խտրութիւն : Պիտի յարգուին իւրաքանչիւրին արդար իրաւունքները :

Ալժերիան պիտի ապրի : Երեսուն տարի առաջ այս հարցը դրուեցաւ : Թոյլ տուէք որ տամ ձեզի, առանց կիրքի եւ ատելութեան, պատասխանը այն Ալժերացիներուն որոնք կը կռուին ազատ ըլլալու համար. — Ալժերիան պիտի ապրի, որովհետեւ ինք կը կերտէ, այս միջոցին, իր ճակատագիրը :

— Ինքնորոշման իրաւունքի պարկեշտ գործադրութիւնը վերջ պիտի դնէ պատերազմի մը որ քանդելու վրայ է մեր երկիրը, երբ ամբողջ Ափրիկէն եւ ողջ աշխարհը զբաղած են շինարարութեամբ : Մի փորձէք պարտադրել գոյավիճակ մը : Այդ ձեւով չէ որ խաղաղութիւնը կրնայ վերահաստատուիլ : Մենք մեր վրայ պէտք է տանինք յաղթանակը : Մեր փրկութիւնը մեր մէջ է » :

Ապպասի այս յայտարարութիւնը քաղաքական մեծ նշանակութիւն չունի, քանի որ քանի մը օրէն «վարչապետը» նոր ճառ մը պիտի խօսի որ մեծ անդրադարձումներ պիտի ունենայ Ալժերիոյ հարցին վրայ, ինչպէս ըսաւ Թունուզի ձայնասփիւռին խօսնակը :

Ջորեքշաբթի օրուան յայտարարութիւնը «սրտագին կոչ» մըն էր, մինչ յաջորդը քաղաքական առաջարկներ պիտի ունենայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

«ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ ոչ մէկ նաւու թոյլ պիտի տանք որ անցնի Սուէզի Ջրանցքէն » յայտարարած է՝ Նասր : Սովորականին պէս յարձակելէ եւ ամբաստանելէ ետք համայնավարներն ու գաղթատիրական քաղաքականութիւն գործադրողները Գնդապետը յայտարարած է՝ «Արաբական Միութիւնը պիտի իրագործուի» : Նասր խօսելով Իրաքի մասին ըսած է որ ժողովուրդը ինք պիտի ազատագրէ իր երկիրը Նուրի Սայիտի բարեկամներէն եւ համայնավարներէն : Նասր աւելցուցած է « եթէ Քասըմ իսկապէս կ'ուզէ օգնել պաղեստինցի Արաբներուն, թող բանակը ղրկէ Իսրայէլի սահմանը : Բայց Քասըմ հասարակաց պաշտպանութեան դաշինքի մը ստորագրութիւնն անգամ կը մերժէ» :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐԻ կարծիքով Միացեալ Նահանգները որեւէ տեսակի զէնք պիտի չյանձնեն Միջին Արեւելեան երկիրներուն, «այդ գործը կը թողունք ուրիշներուն » յայտարարած է ան : Անդրադառնալով Սուէզի Ջրանցքին՝ Նախագահը հասկցուցած է թէ իրենք կողմնակից են որ բոլոր ազգութեանց նաւերը ազատ ելք եւ մուտք ունենան Ջրանցքէն :

ՊԵԼՃԻԱԿԱՆ ՔՈՆԿՈՅԻ յառաջիկայ ընտրութիւնները տեղի կ'ունենան Մայիսի վերջ : Եւրոպացիները քուէարկելու իրաւունք չունին :

ԼՈՆՏՈՆԻ քաղաքական շրջանակները, հաւանական կը գտնեն որ Մաքմիլընի կառավարութիւնը հրաւիրէ Ֆրանսան մասնակցելու Ժընեւի ապազինման ժողովին, թէեւ արտաքին նախարարը, Սելվին Լօյտ, խորհրդարանին առաջ ըսած է. — « Չենք կարծեր որ չորրորդ անդամի մը ներկայութիւնը, Ժընեւի ժողովին, անհրաժեշտութիւն մը նկատուի » :

ՊԱԼԹԵԱՆ երկիրներուն (Լիթուանիա, Լեթոնիա եւ Էսթոնիա) անկախութեան 42րդ տարեդարձին առթիւ, Միացեալ Նահանգներու արտաքին նախարարը, Հերթըր ճառ մը խօսած եւ յայտարարած է թէ Պալթեան երկիրները իրենք պէտք է ընտրեն իրենց կառավարութիւնները եւ պետական վարչաձեւերը : Այս առթիւ արտաքին նախարարը ըսած է «Թէեւ Խ. Միութիւնը ատենին ճանչցած էր խնդրոյ առարկայ երկիրներուն իրաւունքները, եւ պաշտօնապէս հրաժարած էր որեւէ տնձգութիւն ընելէ, այսուհանդերձ, ոտքի տակ առնելով իր խոստումը, զինուորական բռնի ուժով նուաճեց յիշեալ երկիրները » :

ԻՍՐԱՅԷԼԻ տնտեսութեան նախարարը ներկայացուցած է 1960 - 61 տարեշրջանի պիւտճէն : Յաջորդ հնգամեակին երկրին արտածումները 350էն 650 միլիոն տոլարի պիտի բարձրանան : Նոյն ժամանակաշրջանին՝ երկրին բնակչութեան թիւը 400.000ի յաւելում մը պիտի կրէ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, տնտեսական զարգացման նախագիծ մը կը մշակուի որ գործադրութեան պիտի դրուի յաջորդ 15 - 20 տարիներուն : Այս նոր ծրագրին նպատակն է թեքնիք եւ նիւթական հիմը ստեղծել՝ համայնավար ապագայ ընկերութեան :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ բնական եւ տրամաբանական գտած է որ Անգլիայէն ետք, Ֆրանսան իր կարգին ունենայ հիւլէական ռումբը : Այս առթիւ, նախագահը շեշտած է թէ իրենց նպատակն ու բաղձանքն է որ զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը գոյացուի :

ԱՆԳԼԻՈՅ օդային նախարարը, Ուարթ, յայտարարած է թէ Եորքշայրի մէջ պիտի շինուի գեր - ռատարի կայան մը, որ հնարաւորութիւն պիտի տայ նշմարելու Խ. Միութենէն արձակուած բոլոր հրթիռները :

ՍՊԱՆԻԱՆ համաձայնութիւն մը կնքեց որուն համաձայն սպանացի անգործներ աշխատելու պիտի երթան արեւմտեան Գերմանիա :

ԻՐԱՔԻ ազգային ուղղութեան նախարարը՝ Իրաք հրաւիրած է Ժան - Փօլ Սարթրը, ինչպէս կը յայտարարէ Պաղտատի ձայնասփիւռը :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՍԹԵՓԻՆԱՔԻ հոգւոյն ի յիշատակ հոգեհանգստեան պատարագ մատուցուած է Ս. Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, ի ներկայութեան 28 կարդինալներու : Պապը յուղիչ դամբանական մը խօսած է :

«ՄԻՈՒԹԻՒՆ ՆՈՐ Հանրապետութեան համար» կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն կը հաղորդէր իր առջի օրուան ժողովէն ետք որ Սուսթել որոշած է քաշուիլ քաղաքական կեանքէ : Այս առթիւ նախկին նախարարը կը ճշդէ թէ Կ. Կոմիտէի զեկոյցը սխալ կը ներկայացնէ իր միտքերը, եւ կ'ըսէ .—Ա) Հանրային մէկը չեմ այլեւս, Բ) Այն մարդը որ եմ, չի կրնար ինքզինքը ուրանալ : Գ) Հաւատարիմ եմ գաղափարներուս, պիտի ընեմ եւ ըսեմ ինչ որ իմ խիղճս ինծի թելադրէ : Ուրիշ ոչ մէկ յանձնառութիւն կ'առնեմ : Կ. Կոմիտէն քուէարկած էր զաղտնի բանաձեւ մը : Սուսթելի ճշդումը կրնայ առիթ տալ որ այդ որոշումը գործադրուի եւ ինք «հրաժարեալ նկատուի » :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏԱՌԱՏԵՍԱԿՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ի հարկէ, պահպանելով Մեսրոպեան տառապատկերները, չենք կարող անուշադրութեան մատնել հայկական տպագրական տառերի յետագայ բարելաւման, գեղեցկացման, գործող տառերի մէջ եղած թերութիւնների վերացման խնդիրները: Նախ որ այդ պահանջը թելադրում է հրատարակչական գործի աննախընթաց աճը ու կատարելագործումը: Ուստի բնական է որ տպագրական տառերն էլ պէտք է կատարելագործուեն այդ պահանջներին համապատասխան: Եթէ համեմատելու լինենք 1512 թուին Յակոբ Մեղապարտի հրատարակած առաջին հայ գրքի տպագրական տառերը Արամեանի կամ Վենետիկի տպագրական տառերի հետ, կը տեսնենք որ խոշոր տարբերութիւն կայ նրանց մէջ, չնայած որ երկուսում էլ պահպանուած են Մեսրոպեան տառապատկերները: Բայց Արամեանի տպագրական տառերը աւելի գեղեցիկ, գրաւիչ, դիւրընթեռնլի, խնայողական են քան թէ Յակոբ Մեղապարտի օգտագործած տառերը:

Նշուած առաւելութիւնների շնորհիւ Արամեանի եւ Վենետիկեան տպագրական տառերը այսօր էլ ամենուրէք լայն կերպով օգտագործւում են, իսկ Յակոբ Մեղապարտի օգտագործած տառերը վաղուց ի վեր գործածութիւնից հանուած են:

Միայն այդ փաստը բաւական է հաստատելու համար որ հայկական տպագրական տառերի կատարելագործումն ու տեսակների շատացումը նոյնքան անհրաժեշտ է եւ անխուսափելի երեւոյթ է որքան լեզուի եւ գրականութեան զարգացումը: Քանի որ այդ պահանջը տեխնիքական հարց չէ, այլ հայ ժողովուրդի մշակութային վերելքի առաջնակարգ խնդիրներից մէկն է, եւ հիմնականում այդ հարցի լուծումից է կախուած մեր տպագրական գործի յետագայ զարգացումը եւ այժմեան առաջաւոր ժողովուրդների տպագրական մշակոյթին հաւասարելու խնդիրը: Մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք որ գործածութեան մէջ եղած հայկական տպագրական տառերը չունին իրենց լրիւ տեսակաշարը, այսինքն վեց փունթոյից մինչեւ 48 փունթօ: Եւ դրան աւելացնենք տեխնիկայի ներդրումը, որը հնարաւորութիւն է տալիս զգալի կերպով բարձրացնելու հրատարակուող գրքերի, թերթերի տպաքանակը, որը պայմանաւորուած է հայ ընթերցողների պահանջով, ապա այդ բոլորից յետոյ պարզ է դառնում թէ ինչպիսի յետամնացութիւն գոյութիւն ունի հայկական տպագրական տառատեսութեան եւ նրան ներկայացուող պահանջների միջեւ:

Ահա այդ վիճակը նկատի ունենալով էր որ յայտարարուեց տպագրական տառերի բարելաւման առաջարկութիւնների մրցանակաբաշխութիւն, որի հետեւանքով միայն հնարաւոր դարձաւ շատ կարճ ժամանակամիջոցում հասնել զգալի արդիւնքների:

Կարճ ժամանակամիջոցում 24 հեղինակներից ստացուեց 63 նախագիծ: Ի դէպ, որպէս ուշագրաւ փաստ պէտք է նշել որ մրցանակաբաշխութեանը մասնակցեցին ոչ միայն Հայաստանից եւ Խ. Միութեան տարբեր քաղաքներից, այլեւ աշխարհի համարեա բոլոր ծայրերից, Փարիզից, Նիւ Եորքից, Պուէնոս – Այրէսից, Գահիրէից եւ արտասահմանի մի շարք այլ քաղաքներից: Մի երեւոյթ որը հաստատում է այդ գործի համաժողովրդական լինելու փաստը: Մրցանակաբաշխութեանը մասնակցող հեղինակները տարբեր զբաղմունքի ու մասնագիտութեան տէր մարդիկ են, որոնց նպատակն է եղել կարելի եղածին չափ օգնել հայկական տպագրական տառատեսութեան բարելաւման գործին:

Սակայն մրցանակաբաշխութեանը մասնակցողներից ոչ բոլորին է յաջողուել ճիշդ լուծելու այն այն պահանջները, որոնք առաջադրուած էին մրցանակաբաշխութեան յանձնաժողովի կողմից:

Որոշ հեղինակներ տարուելով չպատճառաբանուած նորամուծութեան տենդով, իրենց նախագծերում թոյլ էին տուել լուրջ սխալներ: Նրանք փորձել էին արմատականօրէն վերափոխել Մեսրոպեան տառերը եւ ստեղծել նոր տառապատկերներ, այն նմանցնելով ուրիշ ժողովուրդների տառապատկերներին: Իսկ մի խումբ հեղինակներ էլ, ելակէտ ունենալով միմիայն խնայողութեան սկզբունքը, որը միշտ եղել է օժանդակ հարց, բայց ոչ գլխաւորը, մոռացութեան էին տուել հայկական տառապատկերների կայունացման, դիւրընթեռնլիութեան, որոշ տառերի միանմանութիւնը վերացնելու, տառի տեսքը բարելաւելու, տառի յղկուածութեան ու դիմացկունութեան հարցերը:

Հեղինակներից ոմանք էլ ի հաշիւ բարձր յաճախականութիւն ունեցող, ինչպէս եւ տողի մէջ շատ տեղ գրաւող տառերի գրաւած դիրքը փոխելով ու որոշ տառերի մանրամասները կրճատելով՝ ցանկացել էին հասնել մեծ խնայողութեան, դրանով իսկ անճանաչելի էին դարձրել այդ փոփոխուած տառերը:

Յանձնաժողովը, նկատի առնելով գործի բարդութիւնը եւ վերոյիշեալ փաստերը, ցուցաբերեց մեծ զգուշութիւն, որպէսզի զերծ մնայ յետագայ սխալներից, գտաւ նպատակայարմար՝ մինչ այդ հարցերի վերջնական լուծումը, ներկայացուած բոլոր նախագծերը եւ առաջարկութիւնները յանձնել մասնագիտական գրախօսութեան, ճշդելու համար նրանց պիտանիութիւնը ու կարեւորութիւնը: Այդ գործի մէջ ներգրաւուեցին Հայաստանի ականաւոր գիտնականները ու մասնագէտները, որոնք ծանօթ էին հայկական տպագրական տառաշինարարութեան հարցերի հետ, ինչպէս՝ Փրոֆ. Աշոտ Յովհաննիսեանը, Գուրգէն Սեւակը, Կարօ Ղափադարեանը, Մելիք-Մուսեանը (ակնաբոյժ) եւ մի շարք պատմաբաններ, գրաքննադատներ, նկարիչներ, տպագրիչներ, հոգեբաններ, բժիշկներ եւ այլ մասնագէտներ: Միայն այդպիսի բազմակողմանի ստուգման ենթարկուելուց յետոյ յանձնաժողովը քննութեան առաւ ներկայացուած նախագծերը եւ արժանացրեց մրցանակի մի շարք նախագծեր:

Առաջին մէկ մրցանակը պարգեւեց «Եղեգնագիր» ծածկանունով ներկայացուած նախագծին, որի հեղինակներն են Լ. Սադոյեան եւ Մ. Կափլանեան, նկատի առնելով որ հեղինակները տառերի մասերի յարաբերութիւնը 1 – 1 – 1-ից դարձրել են 1–2–1 և դրանով մեծացրել տառի մարմինը ի հաշիւ ելուստների: Դա զգալի ներդրում է գրերի դիւրընթեռնլիութեան խնդրում: Տառերը բոլորագիր են, եւ դրանով փոքրատառերի միացման գծերը շատ ջնջին են եւ դրանց զուգահեռ:

Երկրորդ կարգի մէկ մրցանակ պարգեւեց «Դրօշակ» (հեղինակ՝ Վ. Սադոյեան») եւ «Մասիս» (հեղինակ՝ Ա. Բեդրոսով) որպէս մէկ մրցանակ երկու նախագծերի համար:

Երկրորդ կարգի, երկրորդ մէկ մրցանակ պարգեւեց «Հանդէս» եւ «456» նախագծերին, (հեղինակ՝ Հ. Մնացականեան):

Երրորդ կարգի մէկ մրցանակ պարգեւեց «Նորք» նախագծին, (հեղինակներ՝ Խ. Սամուէլեան եւ Հ. Քացախեան):

Երրորդ կարգի երկրորդ մէկ մրցանակ պարգեւեց «Աստղ» եւ «Գարուն» նախագծերին, (հեղինակ՝ Հ. Մնացականեան), որպէս մէկ մրցանակ երկու նախագծերի համար:

Եւ մէկ երրորդ կարգի մրցանակ մնաց ազատ՝ համապատասխան նախագիծ չլինելուն պատճառով:

Այսպիսով վեց մրցանակից, հինգ մրցանակ շահեցին վեց հեղինակների ութ նախագծերը, ինչպէս նշանակուած է վերեւում:

Յանձնաժողովը նշեց նաեւ, որ մրցանակ շահած բոլոր նախագծերը ունին մասնակի թերութիւններ՝ գծագրական, առանձին տառերի միջեւ կան աննշան տարբերութիւններ:

Բացի մրցանակ շահած նախագծերից, յանձնաժողովը հաւանութիւն տուեց նաեւ «Հարցում» նախագծին, որի հեղինակն է Եգիպտաբնակ Օննիկ Աւետիսեանը եւ յանձնարարեց մշակութային նախարարութեան տպագրութեանց գլխաւոր վարչութեանը, հեղինակին խրախուսելու նպատակով, գնելու նրա նախագիծը, եթէ հեղինակը համաձայնուի ուղղել այն տառերը, որոնց չափերը խիստ կերպով խախտելու պատճառով՝ որոշ տառեր աղաւաղուել են, ինչպէս օրինակ «Ը», «Թ» եւ մի քանի ուրիշ տառեր, մի փորձ որ չի պատճառաբանուած:

Մնացած բոլոր նախագծերը յանձնաժողովը մերժեց որպէս մրցանակաբաշխութեան առաջադրած պայմաններին չհամապատասխանող, որոնցում Մեսրոպեան տառապատկերները լրիւ կամ կիսովին աղաւաղուած են:

×

Համառօտակի ամփոփելով տպագրական տառերի մրցանակաբաշխութեան արդիւնքները ամէնից առաջ որպէս դրական երեւոյթ՝ պէտք է նշել որ ստեղծուեցին մի քանի աւելի գեղեցիկ տպագրական տառեր, որոնց լապորաթուարային մշակումը աւարտելուց յետոյ՝ լայն օգտագործման կը յանձնուին: Իսկ դա մի նոր ներդրում է հայկական տառաշինարարութեան մէջ եւ զգալի թարմութիւն կը մտցնէ գրքերի արտաքին ձեւաւորման ասպարէզում:

Լուծուեցին նաեւ տառաշինարարութեան վերաբերող մի շարք կարեւոր հարցեր, որոնք կ'օգնեն այդ գործի յետագայ ընդարձակմանը, ինչպէս օրինակ տառաձուլարանի ընդարձակումը, յատուկ գիտահետազօտական լապորաթուարի կազմակերպումը, որը հնարաւորութիւն կուտայ հայկական տպագրական տառերի հայրերի եւ մայրերի մաթրիսների պատրաստութիւնը Հայաստանում կատարել:

Հայաստանի վերադաս մարմինները հաստատեցին այն միջոցառումները, որոնցմով նախատեսւում է մօտակայ տարիների տառաշինարարութեան հարցը կարգաւորել:

Համաժողովրդական եւ պետական նշանակութիւն ունեցող մեծ գործի հիմքը դրուած է: Մեր խնդիրն է՝ չսահմանափակուել եղածով, այլ շարունակել այն, քաջ գիտնալով որ մշակութային խոշոր նշանակութիւն ունեցող այդ գործը ուժերի մեծ լարում է պահանջում:

ԵՂԻՇԷ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

Օդանաւը կը թռչի Ատլանտեանի վրայէն: Ճամբորդ մը պատուհանէն կը նայի եւ կը տեսնէ, որ մէկը անկարգելով վար կը ցատկէ:

Վայրաչուն կը ձայնէ.

— Դուք ալ ինծի պէս ըրէք:

— Չեմ կրնար, կը վախնամ, կը պատասխանէ ճամբորդը:

— Դուք գիտէք կ'ըսէ վայրաչուն. սակայն կ'ուզեմ ձեզի ըսել, թէ ես օդանաւորդն եմ...

×

Շիքակոյի պանդոկներէն մէկուն իւրաքանչիւր սենեակին պատին վրայ գրուած էր հետեւեալ գրութիւնը.

— Մի ծխէք անկողնին մէջ, յիշեցէք մեծ հրդեհը»:

Սրամիտ յաճախորդ մը աւելցուցած է հետեւեալը.

«Գետին մի թքնէք, յիշեցէք ջրհեղեղը...»:

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Ներքիններու խմբակի մը ընկերակցութեամբ երիտասարդ այրի կայսրուհին՝ Հա Լու Թօ ճամբայ ինկաւ, խնամակալ կայսրուհի Ցէօ Հի հրամանին հպատակելով:

Քանի մը օրուան ճամբորդութենէ ետք, որձատեալ ներքիններէն մին, որուն անձնուիրութեան եւ հաւատարմութեան վրայ մեծ վստահութիւն ունէր ներքինապետ Լի Լիէն Լին, այրի կայսրուհիին թէյի բաժակին մէջ գաղտնօրէն խառնեց մահացու թոյն մը:

Ցէօ Հի չկամեցաւ նոյնիսկ սպասել որ այրի կայսրուհին, որ արդէն յառաջացեալ յղութեան շրջանի մը մէջ էր, աշխարհ բերէր իր երախան: Եթէ ծնելիք երախան աղջիկ մըն էր, այն ժամանակ ի հարկ է ոչ մէկ վտանգ կը սպառնար փոքրիկ կայսեր՝ Քուանկ Սինի տիրապետութեան: Իսկ եթէ, հակառակ պարագային նորածինը մանչ ըլլար, այն ժամանակ կայսերական գահին շարունակութեան համար պիտի ծագէին ահագին դժուարութիւններ: Եւ այդ դժուարութիւնները մղձաւանջ մը պիտի դառնային Ցէօ Հի կայսրուհիին համար:

Արդէն դժգոհութիւններ կային: Ծէսերու Ատեանին նախագահը անձամբ եկած ու իր դժգոհութիւնը յայտնած էր, առարկելով թէ՝ մայր կայսրուհի Ցէօ Հիի կողմէ իր քրոջորդին կայսր նշանակուիլը գլխովին հակառակ էր չինական կայսրութեան օրէնսդրութեան: Հանգուցեալ կայսեր զարմիկը ըլլալու հանգամանքը երբեք իրաւունք չէր կրնար տալ նորընտիր փոքրիկ կայսեր, բարձրանալու համար չինական գահուն վրայ: Եւ Ծէսերու Ատեանին մեծարգոյ նախագահը պնդած էր որ Ցէօ Հիի կարգադրութիւնը չեղեալ նկատուէր եւ փոքրիկ Քուանկ Սինը գահընկեց ընելով անոր տեղը գահ բարձրացուէր իշխան Փուլուէնը, որ աւելի ուղղակի գիծով մը շառաւիղն էր կայսերական գերդաստանին:

Խնամակալ կայսրուհին, արտակարգ հնարամտութեամբ մը, ուզեց դարձեալ հանգոյցը լուծել ի նպաստ իր շահերուն: Առաջարկեց որ Քուանկ Սինի (որ տակաւին չորս տարեկան էր) առաջին զաւակը կայսր հռչակուէր: Եւ այլեւս ոչ մէկ առարկութիւն ընդունելով, հարցը փակուած հռչակեց եւ ճամբեց բողոքող նախագահը: Այս վերջինը, երբ տեսաւ որ իր դիմումը ապարդիւն անցաւ, չկարողանալով իր եւ կայսերական գահին աւանդական սրբութեանց դէմ կատարուած այս վերջին ոտնձգութեան եւ անարգանքին հանդուրժել, տուն դառնալով անձնասպան եղաւ:

Անդին, Փեքինէն փարսախներով հեռու, այրի կայսրուհին կը մեռնէր իր թէյի բաժակին խառնուած թոյնին ազդեցութենէն:

Այլեւս ոչ մէկ վտանգ կը ցցուէր Ցէօ Հիի առջեւ, որ իր փառատենչ ցանկութիւններուն հասնելու համար չէր վարանած մահուան գիրկը նետել ոչ միայն իր հանգուցեալ որդւոյն այրին, այլ եւ անոր արգանդին մէջ եղող երախան, իր թոռնիկը...

Միակ ու բացարձակ խնամակալը ընդարձակածաւալ կայսրութեան գահին, Ցէօ Հի առիթէն օգտուելով, անմիջապէս Մեծ Խորհրդականի բարձրագոյն կոչումը ընծայեց իր սիրականին՝ մարեշալ Լոնկ Եուի:

Եւ մաքիավելական ուրիշ մտածումով մը, Ցէօ Հի արտօնեց իր սիրականին որ ամուսնանայ — պարզ այն պատճառով որ խնամակալ կայսրուհին այսպէսով կը խորհէր որ իր սիրականէն ծնելիք զաւակները կրնային օր մը թեկնածու ներկայանալ կայսերական գահին...

Եւ գործի լծուելով, իր սիրականին համար իբրեւ կին ընտրեց տարիներ առաջ իբրեւ դաւադիր գլխատուած Սու Շէնի աղջիկը՝ Մեղրիկ: Եւ սակայն, գաղտնի տեսակցութեան մը ընթացքին, Ցէօ Հի Եոնկ Լուի բացատրեց իր ծրագրին բոլոր մանրամասնութիւնները, ու ըսաւ անոր.

— Զգոյշ, այս ամուսնութիւնը պիտի ըլլայ միայն ձեւական, արտաքին երեւոյթները փրկելու համար: Սիրտդ երբեք որեւէ կապ պիտի չունենայ այս ամուսնութեան մէջ: Քու սիրտդ յաւիտեան պէտք է որ պատկանի ինծի:..

Արեւելեան պալատին մէջ դրեթէ արգելափակուած նախկին կայսրուհի Ցէօ Նկանի պաշտօն կը յանձնուի զբաղիլ փոքրը կայսեր դաստիարակութեամբ:

Եւ սակայն, Ցէօ Նկան չէր մոռցած այն անարգալից վերաբերմունքը զոր ունեցած էր Ցէօ Հի իրեն հանդէպ, ներքինապետ Նկան թէ Հայի դաւադրական սպանութեան առընչութեամբ: Ատոր համար ալ, երբ վրէժառութեան միջոց կ'ուզէր գէշ խաղ մը խաղալ խնամակալ կայսրուհիին:

Ամէն անգամ որ մարեշալ Եոնկ Լու պետութեան գործերուն համար կ'այցելէր Ցէօ Նկանի, այս վերջինը այնպէս մը կը յարմարցնէր որ իր հետեւորդ գեղանի օրիորդներէն մին հոն ներկայ գտնուէր:

Եւ ամէն անգամ որ երիտասարդ գեղուհին կը գտնուէր Եոնկ Լուի ներկայութեան, իր տիրուհիէն ստացած խորհուրդներուն համաձայն, սիրալիր ու տարփալից ակնարկներ կ'ուղղէր մեծազօր ու գրաւիչ մարեշալին, ջանալով զայն գլխէ հանել:

(19 Շար.)

ԻՆՉ Է ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԷՈՒԹԻՒՆԸ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Ինչպէս տեսնուեցաւ այս տողերու ընթացքին, բոլշեւիզմը՝ յանձինս Լենինի եւ Ստալինի, ազգութեանց ծագումը կապելով դասակարգային որոշ պատմաշըրջանի մը, քաղաքական, տնտեսական որոշ պայմաններու, ատով իսկ կը նախատեսէր ոչ միայն ազգութեանց ծագման սկիզբը, այլեւ անոնց անհետացման ժամանակը, որ ըսել է թէ՝ ազգութեանց ծնունդ տուող դրամատիրական կարգերու խորտակումով եւ բոլշեւիզմի յաղթանակով, միանգամ ընդ միշտ պիտի անհետանային նաեւ ազգերը։ Ուրիշ խօսքով՝ պատմական ժամանակաւոր երեւոյթ մը ըլլալով, ազգերը, իբր այդպիսին, ընդմիշտ պիտի անցնէին պատմութեան, երբ պատմութեան անցնէին իրենց ծնունդ տուող պատմական ընթացիկ եւ ժամանակաւոր պայմանները։

«Ազգերու հայր», «Ժողովուրդներու հանճարեղ առաջնորդ», Արեւ Ստալինի ուսմունքը մեկնաբանելով, անոր հայանուն փոքրաւորներէն մէկը՝ Պ. Աբէլեան կը գրէր. —

«Ինչպէս ընկեր Ստալինն է ասում, ապագայում, երբ սոցիալիզմը կը յաղթանակի միջազգային մասշտաբով եւ ոչ թէ միայն մի երկրում. — Մեր սոցիալիզմի անդրանիկ երկրում. — Սոցիալիզմը կոմունիզմի կենցաղ, սովորական երեւոյթ դառնալուն զուգընթաց՝ պետութեան, պրոլետարիատի դիկտատուրայի հետ միասին կը սկսին հետզհետէ անհետանալ նոյնպէս ազգութիւնները իրենց լեզուներով, իրենց կուլտուրայով. կը ստեղծուի սոցիալիստական մի ընդհանուր, թէ բովանդակութեամբ եւ թէ ձեւով ընդհանուր կուլտուրա, մի ընդհանուր լեզուով»։

Այս «մի ընդհանուր լեզուն» բնորոշելու առիթով, նոյն տիրացուն, Պ. Աբէլեան կը մեկնաբանէ.

«Ինչպէս ընկեր Ստալինն է ասում, այդ լեզուն, ի հարկէ չի լինի ոչ վելիկոռուսական, ոչ գերմանական, այլ մի նոր լեզու կը լինի»։

(Պ. Աբէլեան. — «Հայաստանի բնակչութիւնը նախախորհրդային եւ խորհրդային շրջաններում». Երեւան, 1932, էջ 135), Վ. Նաւասարդեան, Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ՝ 20)։

Պ. Աբէլեանի այն հաւաստիացումը թէ այս լեզուն ռուսական լեզուէն տարբեր լեզու մը պիտի ըլլայ, ատոր միամիտները միայն կրնան հաւատալ։ Այս ընդհանուր լեզուն աստիճանաբար սկսած է գործածուիլ արդէն՝ ռուսական որոշ բառերու պարտադիր գործածութեամբ նաեւ մեր հայրենիքին մէջ։ Սակայն ձգենք։

Իսկ ազգերու հայրը՝ Ստալին, որ խեղճ ու տկար ազգերուն օրօր կարդալով, միւս կողմէն անոնց դերեզմանը կը փորէր հաստատօրէն՝ կը գրէ. —

«Զեւով ազգային եւ բովանդակութեամբ սոցիալիստական կուլտուրաների բարգաւաճումը պրոլետարիատի՝ մը երկրում ունեցած դիկտատուրայի պայմաններում՝ այս կուլտուրաները մի ընդհանուր լեզուով սոցիալիստական մի ընդհանուր կուլտուրայի մէջ ի մի ձուլելու համար այն ժամանակ, երբ պրոլետարիատը կը յաղթանակի ամբողջ աշխարհում, եւ սոցիալիզմը կը դառնայ կենցաղ, — հէնց սրանումն է ազգային կուլտուրայի լենինեան հարցադրման դիալեկտիկութիւնը»։ (Տես. «Բոլշեւիզմը եւ Դաշնակցութիւնը» էջ՝ 20–21)։

Ազգային հարցի մասին, բոլշեւիկեան աղբիւրներէ քաղուած այսքան ընդարձակ վկայութիւններէ յետոյ, այլեւս աւելորդ է նոր քաղուածքներով խճողել այս յօդուածը։ Ուրեմն՝ ամփոփենք. Լենինի տեսակէտով՝ «բանուորական հարցի բաղդատումով, ազգային հարցի ստորադաս արժէքը ենթակայ չէր ոչ մէկ կասկածի Մարքսի համար»։ Ու ատոր համար ալ, Լենին անվարան կը յայտարարէր. — «Մենք կը վկայենք, որ համաշխարհային ընկերվարութեան շահերը բարձր են մեր ազգային շահերէն, բարձր են պետութեան շահերէն»։

Լենինէն յետոյ, Ստալին իր կարգին կը վկայէր, որ բոլշեւիզմի նպատակն է՝ «Ազգային կուլտուրաները մի ընդհանուր լեզուով սոցիալիստական մի ընդհանուր կուլտուրայի մէջ ի մի ձուլել»։

Ընդհանուր կարաւանէն ետ չի մնալու փութկոտութեամբ, Երեւանի հայանուն համայնավար գրիչներէն Պ. Աբէլեան, ստալինեան ազգային քաղաքականութեան նպատակը մեկնաբանելով՝ կը գըրէր. — «Հետզհետէ անհետացնել ազգութիւնները իրենց լեզուներով, իրենց կուլտուրաներով»։

Սակայն, բոլշեւիկեան այս ճառամարտութիւններուն փոխարէն՝ կարեւոր է գիտնալ նաեւ թէ՝ վերջապէս, իբրեւ պատասխան, ի՞նչ կ'ըսէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ազգային հարցի մասին, որ ինչպէս ըսուեցաւ, տասնամեակներէ ի վեր, հակամարտութեան գլխաւոր պատճառներէն մէկը եղած է երկու հոսանքներուն միջեւ։ Հարկ է գիտնալ, վերջապէս, թէ՝ ի՞նչ տեսակէտ կը հետապնդէ եւ տեսական ինչպիսի՞ ձեւակերպում տըրուած է ազգային հարցին, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագրին մէջ։ Արդ, Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծրագիրը, ի միջի այլոց, շատ պարզ եւ յստակ բառերով կը յայտարարէ. —

«Զգտելով հանդերձ կազմակերպել մէկ, ներդաշնակ, ամբողջական մարդկութիւն մը, այսօրուան կտոր – կտոր, բաժան-բաժան ու հակամարտ աշխարհին տեղ, ընկերվարութեան իրագործումը չի պահանջեր արդի ուրոյն ազգային միութիւններուն ի սպառ ձուլումը, միութիւններ, որոնք իրենց պատմականօրէն ժառանգած բեղմնաւոր մասնայատկութիւններով կարող են միայն ճոխացընել ապագայ ընկերվար մարդկութիւնը»։ (Տես. Ծրագիր Հ. Յ. Դաշնակցութեան, էջ՝ 16 – 17)։

Ուրեմն, ինչպէս վերոյիշեալ մէջբերումներէն կը տեսնուի, այնքան հիմնական է տարբերութիւնը Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ բոլշեւիզմի միջեւ, ազգային հարցի առնչութեամբ։ Մինչ բոլշեւիզմի հիմնական նպատակն է «Հետզհետէ ազգութիւնները անհետացնել իրենց լեզուներով, իրենց կուլտուրաներով», ընդհակառակն, Դաշնակցութիւնը կ'ընդունի թէ՝ ազգերը, «իրենց պատմականօրէն ժառանգած բեղնաւոր մասնայատկութիւններով կարող են միայն ճոխացնել ապագայ ընկերվար մարդկութիւնը»։

Արդ՝ ազգային հարցին շուրջ, տասնամեակներէ ի վեր մղուող այս պայքարին մէջ, դէպքերու եւ իրողութիւններու լոյսին տակ, ո՞վ աւելի շատ իրաւունք ունեցաւ յաղթանակ տարած ըլլալու, — անկասկած Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը։

Այս երկու հոսանքներէն, ո՞վ քաշուեցաւ իր գաղափարական դիրքերէն, ո՞վ քօղարկեց իր վարդապետութիւնը, ո՞վ ջանաց խարդախօրէն ներկայացնել իրողութիւնը զանգուածներուն, անտարակոյս բոլշեւիզմը։

Երբ այսպէս է իրողութիւնը, ի՞նչպէս կարելի է հաւատալ որ բոլշեւիզմը՝ գաղափարական պայքարի մէջ, կարենայ Դաշնակցութեան դերեզմանը փորել։

Ի՞նչպէս կ'ուզէք, որ հայ ժողովուրդի ազգասէր, հայրենարաղձ, ազատատենչ, եւ ազգային ու մշակութային դարաւոր արժէքներուն նախանձախնդիր զանգուածները, որոնց հոգին տակաւին խաթարուած չէ բոլշեւիզմի թոյնով, մէկ անգամէն քաղաքական անձնասպանութիւն գործեն, հետեւելով բոլշեւիզմին եւ ոչ Դաշնակցութեան։ Հազարաւոր տարիներէ ի վեր, Հայութիւնը նման արարք չէ գործած եւ այսօր ալ չի կրնար գործել։

Իսկ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, իբրեւ Հայութեան ազգային, քաղաքական եւ մշակութային արժէքներուն նախանձախնդիր կազմակերպութիւն, այսօր, աւելի քան երբեք, կառչած կը մնայ իր հին ու ծանօթ դաւանանքին, ազգութեան մէջ տեսնելով աշխարհի գերագոյն եւ յաւիտենական արժէքներէն մէկը։ Այդ մնայուն, յաւիտենական, անկորնչելի արժէքի պաշտպանութեան ճամբուն վրայ, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, ինչպէս անցեալին, պատրաստ է նաեւ այսօր՝ եւ վաղը, զոհաբերելու ամէն բան։

ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՍԵԱՆ

ԵՐԿՈՒ ՍԿՍՆԱԿՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ

— Բարեւ, վարպետ, կարդացի՞ք քերթուածս «Երեւան» թերթում։

— Կարդացի, սիրելիս, Զարենցի շընչով ես գրել, տեղ տեղ էլ հասնում ես նրան, ապրես, այդպէս էլ շարունակիր···

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

★

ՀԱՅ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿՈԹՈՂՆԵՐ՝ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ՊՐԻՒՍԷԼ, (Յառաջ) — Փետրուար 10–ին, երկու յաջորդական, շահեկան դասախօսութիւններ տեղի ունեցան, առաջինը$ ժամը 5·30ին, երկրորդը՝ ժամը 8·30ին։

Ներկայ 1200 ունկնդիրներուն համար կատարեալ յայտնութիւն մը եղաւ, ծանօթ ճարտարապետ՝ Եդ. Իւթիւճեանի դասախօսութիւնը «Հայ արուեստի կոթողներուն» մասին։ Լուրջ հետաքրքրութեամբ ունկնդիր հասարակութիւնը լսեց դասախօսութիւնը եւ դիտեց մոգական լապտերով ներկայացուած Հայաստանի պատմական յուշարձաններուն գունաւոր նկարները։ Դասախօսը, նախ, ներկայացուց էջմիածինը, որ իրաւմբ կը նկատուի քրիստոնէական աշխարհի հնագոյն եկեղեցիներէն մին, փաստ մը անշուշտ, որ Հայերս՝ քրիստոնէութիւնը ընդունող եւ պետականացնող առաջին ազգը եղած ենք։ 1600 տարիէ ի վեր, հայ ժողովուրդը պաշտամունք կը մատուցանէ Դ·րդ դարուն շինուած էջմիածնի Մայր Տաճարին մէջ։

Տեղի անձկութեան պատճառաւ չենք կրնար ծանրանալ մանրամասնութեանց վրայ։ Կ'օգտուինք, այս առիթէն, փոխանցելու մեր սրտագին շնորհաւորութիւնները՝ Պրիւսէլի Հայ Երիտասարդաց Ակումբին, որ գեղեցիկ գաղափարն ունեցաւ նախաձեռնութիւնը ստանձնելու այս ձեռնարկին։ Նման օգտակար եւ միեւնոյն ատեն շինիչ դասախօսութիւններ կոչուած են բարձրացնել հայ ժողովուրդին անունը, քանի որ օտարը — որ կը ճանչնայ Հայը միայն իր ջարդերու պատմութեամբը — կը հասկնայ թէ Հայը արժէքաւոր քաղաքակրթութեան մը տէր ժողովուրդ մըն է, պատմութեան հին օրերէն մինչեւ այսօր։

Գործին մղում տալու մտումով՝ Հայ Երիտասարդաց Ակումբը չէր վարանած խնդրելու գործակցութիւնը՝ պելժիական «Աշխարհի հետազօտութիւն» ընկերակցութեան, որուն նպատակն ալ, արդէն, ճանչցնել տալ է հեռաւոր եւ անծանօթ երկիրներու պատմութիւնը եւ մշակոյթը։

Շահեկան այս դասախօսութեան շուրջ, անդրադարձաւ քաղաքիս Գեղարուեստից Թերթը, որ այս առթիւ կարեւոր բաժին մըն ալ նուիրեց հայ արուեստի պատմութեան։

Նոյն դասախօսութիւնը կրկնուեցաւ Լիէժի մէջ եւս։ Օգտակար քարոզչութիւն մը ի նպաստ հայ ժողովուրդին։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (132)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Օրուան մեծագոյն մասը, մանկամարդ աղջիկը բժիշկին յարկաբաժինն էր, ուսկից անոնք միասին դուրս կ'ելլային՝ մամային երթալու կամ ճաշի իջնալու համար։ Այլեւս, ամէն մարդ, տոքթորին դիմելու, անոր հետ յարաբերութեան մտնալու համար, պարտաւոր եղաւ նախ եւ առաջ Սոֆին տեսնելու եւ անկէց արտօնելու։ Ցանցառ հիւանդները, որ անխելքութիւնը կ'ունենային դեռ անոր դիմելու, երբեմն կը ստիպուէին ժամերով սպասել նրբանցքին մէջ, երկար բազկաթոռի մը վրայ, մինչեւ որ Սոֆի դուրս ելլալով Տոքթորին սենեակէն՝ արտօնէր խեղճ հիւանդը ներս մտնելու։

Կիւլիւկ հանըմ, թէեւ ամիրային ապարանքին ստորին յարկերուն մէջ կ'անցընէր իր ժամանակին մեծ մասը, վերջ ի վերջոյ նշմարեց կացութիւնը։ Նշմարեց իր սիրական աղջկան վրայ առաջ եկած փոփոխութիւնը, ֆիզիքապէս եւ բարոյապէս. տեսաւ, ու սրտի ինչ դառնութեամբ, անտարբերութիւնը, որ յաջորդած էր այն զորովալից գուրգուրանքին, զոր աղջիկը ունէր իր մօրը համար, առաջ, վերի խոնարհ խրճիթին մէջ։ Այդ պերճ ու հոյակապ ապարանքը աղետաւոր ազդեցութիւն ունեցած էր աղջկանը վըրայ։

Որքան որ ալ ներքին հպարտութիւն մը զգար իր զաւկին այդ բարձրացմանը համար, ու իր մայրական սնափառութիւնը գգուուէր ատկէ, յամառ եւ խորհրդապահ բնազդ մը՝ — հակառակ որ ինքը զայն վանել հեռացնել ուզէր — այդ բարձրացումին ամբողջ ունայնութիւնը ու աղետաւորութիւնը կը փսփսար իր ականջին։ Քիչ քիչ այնպէս մը եղաւ որ այդ խեղճ մօր իր աղջկան հետ գլուխ գըլխի, մտերմօրէն տեսնուելու առիթները բոլորովին ջնջուեցան։ Սոֆի, որ մօրը ննջասենեակին կից ունէր իր խուցը. փոխադրուեցաւ վերի յարկը, տիկինին յարկաբաժինը, ուր երկու սենեակներ, մէկը քնանալու. միւսը արդուզարդի, իրեն յատկացուեցան։

Առտուները տիկինին արթննալուն կը սպասէր, անոր հետ ճաշելու համար. ցորեկին եւ իրիկուան՝ նոյնպէս. մնացած ատենները տոքթորին եւ մամային մէջ կը բաժնէր ինքզինքը։ Շատ հեղ, Կիւլիւկ Հանըմ սեղանին վրայ միայն կը տեսնէր աղջկանը երեսը, անոր ծառայելու համար պարզ սպասուհիի մը պէս։

Գաղտնի հառաչանքներ կը խեղդէին հէք կնոջ լայնախարիսխ կուրծքը, նայուածքներուն մէջ ցաւով խառն պաղատանքներ կը ցոլային երբ աղջիկը դիպուածով իրեն նայէր։ Զաւկին սիրելու, գգուելու, գրկին մէջ սեղմելու հաճոյքէն, միակ հաճոյքը զոր ունեցած էր, ալ բոլորովին զրկուեցաւ։ Բայց իր այն կսկիծը ոչ մէկուն հաղորդեց, անով էրուեցաւ, տոչորուեցաւ։

Աղջիկը մոլորեցնելու միջոցներուն մէջ, երիտասարդը չափ չդրաւ։ Իր խուցին մէջ, անոր հետ իր ապրած հեշտալի րոպէներուն, փոքր արաբական աստիճանաղարակի մը վրայէն կ'ելլար, շիշ մը ըմպելիք կ'առնէր եւ իրարու ետեւէ քանի մը գաւաթ կը խմէր. յետոյ Սոֆիին կ'երկնցունէր գաւաթ մը, զոր անիկա յօժարափոյթ իր շրթներուն կը տանէր՝ ըմպելիով հեշտաւէտ խմիչքը եւ անոր պարգեւած զուարթութենէն ոգեւորուելով աչուըները ցանկութեան ճառագայթներով լեցուն, այտերը վառ, եւ շրթները ըղձատրիփ կծկումներով բացփփիկ։ Անզգալի կերպով, մանկամարդ աղջիկը կը գինովնար, կը տարուէր, կը վերանար. եւ այս տեսակ գինովութեան օր մըն էր որ ան, յափշտակուած, խելակորոյս, երիտասարդին պաղարիւն զգուշաւորութենէն զրգռուած, ինկաւ անոր գիրկը, հեծեծալով, լալով, անձնատուր ըլլալով այդ ապականութեան, որ խմեց, ծծեց մաքուր ու անապակ այդ էութիւնը, անոր երակներուն կոյս արիւնին մէջ դուժը մխրճելով, իր ժահրը, թոյնը ներարկելով անոր։

Ալ անկէց ետքը, Սոֆի այդ տղուն կիրքերուն եւ աճարկու քմահաճոյքներուն գերին եղաւ։ Իրենց յարաբերութիւններուն մէջ սանձ չդրին, այդ ապօրէն եւ մեղաւոր կենակցութեան համար քօղարկում եւ զգուշութիւն աւելորդ շարժումներ թուեցան իրենց։

Աղջիկը, իւրացուած, տիրապետուած, թովուած, ամիրային թոռան խենթութեան ոլորտին մէջ դարձաւ՝ խելակորոյս թիթեռնիկի մը յուսահատ թեւածումներովը։ Թեւ թեւի, անոնք պտոյտներու ելան, Պոլսոյ էն ազնուապետական զբօսավայրերուն մէջ երեւցան։ Աղջկան ըղձալի ու չքնաղ շարժուձեւերը, անըստգիւտ դիմագծութիւնը, գեղադիտակ ու արքենի հասակը ամէնուն ուշադրութիւնը, սքանչացումը գրաւեցին։

Արշակի բարեկամները, որոնք սովորական պոռոտախօսութիւններ նկատած էին անոր շողիքոտ նկարագրութիւնները ծանուցուած հուրիի մասին, ափիբերան եղան, երբ առաջին անգամ տեսան այդ հոյակապ աղջիկը անոր թեւը, գլուխ գլխի։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԵՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ԼԻՈՆ.— 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր :
ՏԷՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր :
ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ :
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր :
ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :
ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Անդամատետրերը միասին բերել :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Ռոստոմ» եւ «Քրիստափոր» խումբերու վարչութիւնները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի տան փոքր սրահին մէջ:

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Ջաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Ցառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Մարկրիթի «Համազասպ» ենթակոմիտէի ընկերները, սովորական հաւաքատեղին : Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին :

Սոյն ժողովին կը հրաւիրուի Ակնունի ենթակոմիտէի վարչութիւնը: Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ընկերները :

Պ. Հրանդ Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Վարդան Ալթունեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Երուանդ Ալթունեան եւ զաւակը, Պ. Յարութիւն Ալթունեան, Պ. Գրիգոր Ալթունեան, Օր. Երանուհի Ալթունեան, Տէր եւ Տիկին Զարեհ Գալֆայեան, Այրի Տիկին Աննիկ Գալֆայեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկուհի Քէհեայեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբ Քէհեայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Զօպանեան եւ զաւակը, Պ. Աւետիս Քէհեայեան, Տէր եւ Տիկին Վահրամ Քէհեայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Լուի Քնօտիրա (Պոլիս), Այրի Տիկին Վերժին Հաճընլըեան եւ զաւակները (Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Սարգիս Աղապապեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Անդրանիկ Պուտաքեան, Քէհեայեան: Պօրանեան, Քէչիչեան, Ճըրճըրեան, Վարդերեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ կնոջ, քրոջ, հօրաքրոջ, հարսին եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ԹԵՐԷԶ ԳԱԼՖԱՅԵԱՆԻ

(Ծնեալ Ալթունեան, Պոլսեցի)

որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 16ին, իր բնակարանին մէջ, 60 տարեկանին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի 19 Փետրուար, Ուրբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր բնակարանը, 2, Ալէ Քրիւէէր, Փափիյեօն սուր Պուա: Մարմինը պիտի ամփոփուի Փափիյեօն սուր Պուայի ընտանեկան դամբարանին մէջ :

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել :

(Էկլիզ տը Փանթէնէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Էկլիզ տէ Փափիյեօն:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի :

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ԶԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ: Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիէեան (Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝ Հայր եւ որդի դէմ դիմաց : Շարժանկար՝ Սինէ Ղազօ :

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամնեան, Բարսեղեան եւ ընկ. Յ. Մարթոսեան :

Պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :

Հայկական մթնոլորտ :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Մարտ 5ին, Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս : (Ալհամպրայի սրահներու մէջ), հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէի, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ Մարսէյլի «Շաւարշ Միսաքեան» երիտասարդ խումբին: Հանդէս եւ պարահանդէսով :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ :

20 Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ – Միյէի չքեղ սրահներուն մէջ :

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նուագախումբ:

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր :

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ Հոգաբարձութիւնը հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարէ այս Կիրակի օր, Սրբոց Ղեւոնդեանց տօնին առթիւ Փարիզի եւ շրջանի եկեղեցիներուն մէջ ծառայած վախճանեալ Տ. Գէորգ Արք. Իւթիւճեանի, Տ. Գրիգորիս Եպիսկ. Պալաքեանի, Յովհ. Քհնյ. Հիւնքեարպէյէնտեանի, Սահակ Քհնյ. Իւթիւճեանի, Կոմիտաս Քհնյ. Սըպեանի, Բարնաբաս Քհնյ. Խրնտամեանի, Արիստոմ Քհնյ. Թորոսեանի, Մեսրոպ Քհնյ. Մեսրոպեանի, Վահան Քհնյ. Խոյեանի, Բարթող Քհնյ. Թազրմճեանի, Գարեգին Քհնյ. Տէօվլէթեանի, Մկրտիչ Քհնյ. Արսլանեանի, Գէորգ Քհնյ. Նիզամեանի, Ներսէս Քհնյ. Գանճեանի, Գրիգոր Քհնյ. Ճէպէճեանի, Յուսիկ Քհնյ. Ադամեանի, Գէորգ Քհնյ. Դաւիթեանի, Լեւոն Քհնյ. Արսլանեանի եւ Վարդան Քհնյ. Պաղտատլեանի հոգւոյն հանգստեան :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս երեքշաբթի ժամը 20·30ին Սինեմա Պաթաքլան, 50 Պուլվար Վոլթէր: (Մէթրօ Օպէրքամփ):

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ :

Կը ներկայացուի՝

ԱՌԱՋԻՆ ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԸ
եւ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՕԾՈՒՄԸ

Տոմսերու գին՝ 5 եւ 3 Ն. Ֆ.:

Տոմսերը կարելի է ապահովել եկեղեցւոյ գիւանէն եւ երեկոյթին օրը՝ սրահը:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Բարգէն Սիւնի խումբը, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերներ Նազարէթ եւ Վարուժան Սարգիսեանի, իրենց սիրեցեալ հօրեղբօր ՍիրականՍարգիսեանի (Պէյրութ) տխուր մահուան առթիւ եւ տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին :

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզադէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ԱՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ո. Մ.) Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ – անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Ռէժանի սրճարանի վերնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին :

Պ. Նազար Նազարեան (Լաքօթ Սէնթ Անտրէ), Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Թիւֆէնքճեան (Կրընոպլը), Այրի Տիկին Վարդանոյշ Օնպաշեան (Կրընոպլը), Այրի Տիկին Սրբուհի Պարսամեան (Տէսին), խորին կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, քրոջ, քենիին, քրոջ աղջկան եւ ազգականին՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Օնպաշեան)

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետր. 13ին Կրընոպլի մէջ :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Փետր. 15ին Կրընոպլը, Սէն Լուի եկեղեցիին մէջ, ուրկէ մարմինը ամփոփուեցաւ իր ընտանեկան դամբարանին մէջ (Կրան Սապլը գերեզմանատունը) :

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ

ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-72

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. :

Վերապահուած սեղանները պէտք է գրաւել մինչեւ ժամը 19·30, անկէ ետք ազատ կը նկատուին :

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 20 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 20 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8728 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, Թիւ 4529

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՉՈՐՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

*

1956 փետրուար 20ը կը կազմէ պատմական թուական մը՝ Հայոց ժամանակակից տարեգրութեանց մէջ :

Այդ օրն էր, որ ժողովրդավարական — սահմանադրական անբռնաբարելի սկզբունքները յաղթեցին :

Այդ օրն էր, որ մութ ծրագիրներով ճամբայ ելած բարձրաստիճան հոգեւորականներ՝ կոթնած պատեհապաշտ եւ հիւանդագին մտայնութեան տէր փոքրամասնութեան մը վրայ՝ ուզեցին իրենց կամքը պարտադրել: Ու չարաչար պարտուեցան :

Իրենց հետ միաժամանակ պարտուեցաւ նաեւ այն հսկայ ուժը, որ միջազգային համայնավարութիւն կը կոչուի եւ որ բացէ ի բաց պայքար էր բացած փոքրիկ հայ ժողովուրդի մեծ կուսակցութեան, դէմ, որ կը կոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութիւն :

Այս արդար յաղթանակով երբեք չպարծենցան անոնք, որ ազգին ազատ քուէներով պատգամաւոր էին ընտրուած Մեծի Տանն Կիլիկիոյ կաթողիկոսութեան թեմերէն եւ չորս տարի առաջ այս թուականին ազատօրէն արտայայտած իրենց կամքը, օրինաւորապէս կաթողիկոսական աթոռին վրայ բազմեցնելով Վեհ. Զարեհ Ա.ը :

Չպարծեցաւ նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, որուն կը վերագրէին՝ հակառակորդները՝ այս յաղթանակը :

Յաղթականը ոչ պատգամաւորներն էին, ոչ ալ Հ.Յ. Դաշնակցութիւնն էր :

Յաղթականը արդարութիւնն էր: Ժողովրդական կամքը: Ազգային Սահմանադրութիւնը : Կիլիկիոյ կաթողիկոսարանի ներքին կանոնագիրը : Հայ ժողովուրդը՝ ինքը, իր հարազատ ու հայրենասէր զաւակներով :

Յաղթականները իրենց համար շահաբեր դրամագլուխի չվերածեցին երբեք այս բացառիկ պատեհութիւնը : Պարզապէս լծուեցան շինարար աշխատանքի, թեւ ու թիկունք հանդիսացան արժանընտիր կաթողիկոսին, օտար, խորթ ազդեցութիւններէ ձերբազատեցին կիլիկեան դարաւոր աթոռը եւ ապահովեցին անոր բացարձակ անկախութիւնը, — քաղաքական եւ տնտեսական անկախութիւն :

Ու յաջողեցան բարգաւաճ վիճակի մէջ դնել զայն՝ իր կաթողիկոսարանով, միաբանութեամբ, դպրեվանքով, մատենադարանով ու տպարանով: Նորանոր թեմեր փութացին մտնել անոր հովանիին տակ, նախանձելի վիճակ մը ստեղծելով:

Ի՞նչ ըրին պարտուածները :

Փոխանակ քրիստոնէավայել ոգիով ընդունելու իրենց ձախողութիւնը, ցուցարարական ձեւով մեկնեցան ժողովասրահէն ու Անթիլիասէն: «Երկփեղկում» սերմանեցին միաբանութեան եւ ժողովուրդին մէջ: Գահիրէ երթալով «Եպիսկոպոսական ժողով» գումարեցին : Ու քուէարկեցին չնաշխարհիկ բանաձեւ մը՝ «Թերի եւ անընդունելի»: Ծիծաղելի դարձան՝ «անթերի եւ ընդունելի»ի համար անընդունելի պայմաններ առաջարկելով:

Փորձեր կատարեցին՝ հերձուած առաջ բերելու համար Լիբանանի եւ Սուրիոյ մեր հայաշատ գաղութներուն մէջ: Ուզեցին «անկախ համայնք» եւ հակաթոռ կաթողիկոսութիւն ստեղծել, շարժման մէջ դնելով օտար ուժերը: Արաբական թերթերու մէջ սուտ լուրեր հրատարակեցին : Մեր ազգային վէճերը օտարներու սեփականութիւն դարձուցին : Իրենց թերթերը գռեհիկ հայհոյութեանց տպարակ դարձուցին: Մղեցին Բարեգործականը՝ որ դադրեցնէ կտակներով Կիլիկեան Աթոռին բաժին ինկած տարեկան գումարներուն վճարումը : Լիբանանի ու Սուրիոյ պետական իշխանութեանց դուռները մաշեցուցին, զուր յոյսերու եւ երազներու ետեւէն վազելով: Ի վերջոյ իրենց քուրջի կտորներով ստեղծեցին թունաւոր մթնոլորտ մը՝ եղբայր եղբօր դէմ զինելով 1958ի ամառը, Լիբանանի ցաւալի դէպքերու ընթացքին :

Հակառակորդներու բոլոր սադրանքները ու դաւադրութիւնները՝ ազգային եւ միջազգային կրկնակ ճակատներուն վրայ՝ մնացին ապարդիւն եւ ծառայեցին միայն վարկաբեկելու անոնց հեղինակները :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռը այսօր աւելի քան երբեք ամրապնդած է իրդիրքը:

Անոր կողքին կանգնած են ո՛չ միայն Սուրիոյ, Լիբանանի եւ Կիպրոսի հայրենասէր եւ օրինապահ Հայերը, այլեւ Հիւսիսային Ամերիկայի ազգային թեմին, Յունաստանի, Ատրպատականի, Թեհրանի եւ ամբողջ Իրանի թեմերուն հարիւր հազարաւոր հայրենակիցները :

Ողջունելով Վեհ. Զարեհ Ա.ի ընտրութեան չորրորդ տարեդարձը, կը մաղթենք աւելի մեծ յաջողութիւններ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ դարաւոր Աթոռին :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻ ՄՈԼԷ - ՏԸ ԿՈԼ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԱՍԻՆ

« Զօրավարը ըսաւ ինծի », խորագրին տակ, Կի Մոլէ հրատարակութեան կու տայ «Տեմոքրասի 60» պարբերաթերթին մէջ, մանրամասնութիւններ փետրուար 2ին, Հանրապետութեան նախագահին հետ խօսակցութեանց շուրջ: Յիշատակելէ ետք Զօրավարին դրական կարծիքը ինքնորոշման սկզբունքին, նախկին վարչապետը, կը գրէ . — «Անջատո՞ւմը : Կը վանէ այդ միտքը, յամառ կերպով եւ կիրքով, կարծես թէ հեռացնել ուզեր, ինչպէս ըրաւ անցեալ Սեպտեմբերին: Կարելի չէ, ոճիր է, չի հաւատար : Զուզեր մինչեւ իսկ մտածել այդ մասին: Սակայն բան մը մոռցած չըլլալու բծախնդրութեամբ կը յայտարարէ թէ ծայրայեղ պարագային Ֆրանսան իրաւունք չունի երեսի վրայ ձգելու Ալժերիոյ իր զաւակները :

Ֆրանսացի՞ մը : Զօրավարին տեսակէտը յար եւ նման են մեր մտքերուն: Եթէ ճիշդ է որ բոլորն ալ կ'ուզեն ամբողջական եւ լրիւ միացում մը, եթէ հնարաւոր ըլլար ու Ալժերիացիները բաղձային իրագործել ընկերային, տնտեսական եւ քաղաքական միացում մը, անշուշտ հաշուի առնելով ցեղային եւ կրօնական տարբերութիւնները ու այս առթիւ ըսէինք թէ Զօրավարը համակարծիք չէ, ապա սուտ խօսած պիտի ըլլայինք:Իրողութիւնը այն է որ մեզի պէս ան ալ չի հաւատար ... Հարց է գիտնալ թէ Ալժերացիները իրենց ազատ կամքով պիտի ուզե՞ն: Զօրավարը կը կասկածի, սակայն գործնական մարդու նախաձեռնութեամբ եւ ամէն հաւանականութիւն նկատի ունենալով, կ'առաջարկէ որ Ֆրանսան մեծ զոհողութիւններ յանձն առնէ, դպրոցական, թեքնիք եւ ընկերային մարզերուն մէջ: Տարբերութիւնը օր ըստ օրէ նուազելու վրայ է, անոնց որոնց միջեւ կ'ուզենք հաստատել հաւասարութիւն մը :

Երրորդ հաւանականութիւն մըն ալ կայ: Ալժերական կառավարութիւն մը ղեկավարուած Ալժերացիներուն կողմէ : Այս անգամ Զօրավարը տարբեր լեզու մը կը գործածէ : Կ'ըսէ Ալժերական պետութիւն: Այս պարագային երկու հարցեր կը ծագին : Կապը Ֆրանսայի հետ եւ փոքրամասնութեանց ցեղային իրաւունքին յարգումը: Զօրավարը կ'ենթադրէ թէ այդ երկրորդ պարագան գոհացում տալու տեսակէտէն ամէնէն դժուարն է : Որով պէտք է պատրաստ ըլլալ :

Միակ տրամաբանական ձեւը դաշնակցային դրութիւնն է ուր ապահովուած կ'ըլլան փոքրամասնութեանց — Քապիլ, Արաբ, Շաուա, Մոզապիտ, Հրեայ, Ֆրանսացի — իրաւունքները ...

Երբ այս միտքը կը յայտնէր, Հանրապետութեան նախագահը մանրամասնութիւններու մէջ չէր մտած, թէեւ, այժմ կը խօսի գաւառական եւ տեղական ընտրութիւններուն շուրջ: Երբ իրեն ըսի թէ պէտք չէ աճապարել, այլապէս վիճելի արդիւնքի մը կը հասնինք, զօրավարը հաւաստեց թէ ինք կողմնակից է ժողովրդական ազատ արտայայտութեան : Յոյս ունի թէ մահմետական բնակչութիւնը պիտի արտայայտուի հաւաքով ու այս անգամ յուսախաբ պիտի չըլլայ :

Այս տեսակցութիւնը ցոյց կուտայ թէ տը Կոլի բառերը միշտ կը մնան Սեպտեմբեր 16ի յայտարարութեան ընդհանուր գիծերուն հաւատարիմ :

Յատկանշական է անշուշտ թէ տը Կոլ չի հաւատար «Ֆրանսականացման» կարելիութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ պատասխանելով Ֆրանսացի թղթակիցներու կարգ մը հարցումներուն հետեւեալ մտքերը արտայայտած է. «Ալժերացի ազգայնականներուն համար Ալժերաբնակ Եւրոպացիները տեղացիներ են, մինչ մեզի համար Թունուզի Եւրոպացիները օտարներ են: Իմ կարծիքով Ֆ. Ապպաս եւ իր գլխաւորած կառավարութիւնը պէտք է քայլ մը առաջ երթան եւ ընդունին բանակցիլ տը Կոլին հետ, քանի որ այս վերջինը Ֆրանսացի ժողովուրդի 99 առ 100ին վստահութիւնը եւ համակրանքը կը վայելէ »:

ՄԱՏՐԻՏԻ կեդրոնին մէջ երկու ռումբեր պայթեցան: Չպայթած ռումբեր գտնուած են երկրի զանազան շրջաններուն մէջ:Կը կարծուի թէ ասոնք գործն են համայնավար տարրերուն որոնք կ'աշխատին տապալել Ֆրանքոն եւ վերջ տալ իր հաստատած վարչաձեւին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ երկրագործական երկու շրջաններու մէջ, Քլերմոնֆերան եւ Շարթրը, խաղաղ ցոյցեր կազմակերպուած են, տեղւոյն գիւղացիներուն կողմէ, բողոքելու համար կառավարութեան ընտրած գիւղատնտեսական «քաղաքականութեան» դէմ: Շարթրի համախմբումին երկրագործներուն վրդովմունքին եւ մտահոգութիւններուն թարգմանը եղած է Փիրէն. «Մեր տնտեսութիւնը արդիականացնելու մեր բոլոր ճիգերը ապարդիւն անցան: Պարտքերու տակ կքած ենք: Օգտուողը ուրիշներ եղան» յայտարարած է ան: Ու այս առթիւ ներկայացուցած է երկրագործներու պահանջները : Ա.— Գիներու ճշդում, ընկերային ապահովութիւն եւ մշակում երկրագործական օրէնսդրութեան մը: Խաղաղ ցոյցերուն մասնակցած են 20.000 երկրագործներ :

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ իր վերջին նիստին որոշած է արագացնել «տեղափոխութիւնը» մայր երկրի եւ Ալժերիոյ քաղաքային եւ զինուորական պաշտօնէութեանց: Հրամանագրով մը ութ նոր նահանգապետներ պիտի նշանակուին, եւ ոչ ընտրուին, ինչպէս ընկալեալ սովորութիւնն էր, առանց մէկը, առաջին անգամն ըլլալով մահմետական մը պիտի ըլլայ : Միւս կողմէ կառավարութիւնը որոշած է «Պատուոյ Լեգէոն» շնորհել «բոլոր անոնց որոնք գլուխ հանեցին ֆրանսական հիւլէական ռումբը»:

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԱՅՑԸ ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ԱՍԻԱ

★

ՊԱՂ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԵԱՆ ԱՐԺԱՆԱՑԱՒ ՊԻՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Խ. Միութեան վարչապետը Խրուշչեւ Հարաւային Ասիոյ երկիրները այցելելով «ժպիտի քաղաքականութիւն» մըն է որ կը փորձէ վարել, մասնաւորաբար Այզընհաուըրի Հնդկաստան այցելութենէն եւ հոն գտած համաժողովրդական ջերմ ընդունելութենէն ետք :

Թէեւ Հնդկաստան եւ Պիրմանիա իրեն վերապահեցին «սիրալիր» ընդունելութիւն մը, սակայն, այս վերջինը չարժանացաւ ժողովրդական այն անվերապահ տրամադրութիւններուն, որոնց արժանացած էր ինք 1955ին :

Ճիշդ է թէ Չինաստան իր վարած «ծաւալապաշտ» քաղաքականութեամբ ստեղծեց վատ տրամադրութիւններ : Արդարեւ՝ Թիպէտի գրաւումը, Տալէյ - Լամայի փախուստը, Թիպէտի մէջ ի գործ դրուած Ստալինեան շրջանը յիշեցնող բիրտ միջոցները ու վերջապէս Հնդկաստանի եւ ապա Պիրմանիոյ սահմաններուն վրայ այս վերջինին գործ դրած ոտնձգութիւնները ոչ միայն վատ տպաւորութիւններ ստեղծեցին Հարաւային Ասիոյ այս ժողովուրդներուն մէջ, այլեւ հարկադրեցին որ չէզոքութեան եւ խաղաղ կենակցութեան կողմնակիցները ըմբռնեն խորհրդային աշխարհի «խաղաղութիւն» բառին լրիւ եւ իսկական արժէքը :

Սխալ է սակայն, մտածել թէ միայն Չինաստանի ընտրած եւ ի գործ դրած քաղաքականութեան անմիջական արդիւնքին զոհ գացած է Խ. Միութիւնը :

Մեծ աղմուկ հանեց եւ Պիրմանիոյ ժողովուրդին վրայ գէշ տպաւորութիւն թողուց, Խ. Միութեան դեսպանատան ազդեցիկ անդամներէն՝ Ալեքսանտր Ե. Քաղնաձեւեվի փախուստը դեսպանատունէն, այս առթիւ երեւան ելաւ գաղտնի սպասարկութեան մը գոյութիւնը, որուն նպատակն է «տարածել միջազգային համայնավարութիւնը »:

Այս եւ ուրիշ մէկ քանի դէպքեր պատճառ դարձան որ ժողովրդական լայն խաւերուն մէջ ստեղծուին հակախորհրդային տրամադրութիւններ: Անշուշտ այս տրամադրութիւններուն էր որ կ'անդրադառնար՝ նախագահ Այզընհաուըր, երբ կը յայտարարէր. « Իմ վերջին ճամբորդութիւնս, ցոյց տուաւ եւ համոզեց զիս, որ աշխարհի ամէն կողմ, ազատութիւնը եւ ժողովրդավարութիւնը սիրող անհատներ եւ պետութիւններ իրենց աչքերը դէպի մեզ դարձուցած են »:

Հակառակն ըլլալով, Խրուշչեւ ժողովրդական ջերմ ընդունելութեան կ'արժանանայ Ինտոնէզիոյ մէջ, ուր տարիներէ ի վեր, երկրին մենատէրը, Սուքառնօ, նմանողութեամբ խորհրդային աշխարհին «ղեկավարուած ժողովրդավարութիւն » կը քարոզէ եւ կը վարէ :

×

ՃԱՔԱՐԹԱ հասած եւ ջերմ ընդունելութեան արժանացած է՝ Խ. Միութեան վարչապետը: Օդակայան զինքը դիմաւորելու գացած են Ինտոնեզիայի նախագահը Սուքարնօ, պետական եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ եւ հազարի մօտ բազմութիւն մը: Տեղւոյն համայնավար կուսակցութիւնը ջանք չէ խնայած եւ աշխատած է որ Խրուշչեւ «բացառիկ» ընդունելութեան մը արժանանայ: Նախագահին բարի գալուստի մաղթանքներէն վերջ խօսք առած եւ վերստին յայտարարած է « Խ. Միութիւնը ինչպէս եւ դուք խաղաղութեան կը ձգտինք : Երկուքս ալ դէմ ենք կորիզային զէնքերու գործածութեան : Երկուքս ալ զինաթափութեան կողմնակիցներ ենք եւ վերջապէս երկուքս ալ կը պայքարինք գաղթապետութիւններուն դէմ»:

ՍԵՒ ՏԱՐԻՆ ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ ԵՏ ՉԵԿԱՆ

Հայ լեզուի մէջ կան բառեր, որոնք իրենց սովորական իմաստէն զատ ուրիշ՝ ոգեկան իմաստ մըն ալ ունին: Օրինակի համար, երբ Արարատ կամ Մասիս կ'ըսենք, մեր մտքի աչքերուն առջեւ կը պատկերանայ ոչ միայն ձիւնաթաթաւ գագաթով լեռ մը, այլեւ ցեղին յարատեւելու կամքը, յաւիտենականութիւնը խորհրդանշող սրբութիւն մը: Արաքսի պարագային՝ գետ մը, որ մայր է, որ օտար հողեր ոռոգել ստիպուած ըլլալուն համար «ողբ» ունի եւ որու ափերուն վրայ օր մը «քայլամոլոր» թափառիլը ամէն հայ տղու երազն է :

Այսպիսի խորհուրդ ունի եւ կռունկ բառը: Երկայն կտուցով ու երկայն ոտքերով այդ թռչունը, որ իր թեւերուն վրայ այրող կարօտի ու բարեւի ինչ բեռներ ստիպուած է եղեր կրել՝ դարերու չափ երկար տարիներով պանդխտութեան ցաւը ճանչցած մեր ցեղի զաւակներուն համար ... Մասամբ այսպէս է նաեւ աբաղիլը, որուն ընտանեկան պատուի նախանձախնդրութիւնն ու հաւատարմութիւնը ուղիղ կը համեմատին մեր ժողովուրդի ապրելակերպին ու ըմբռնումներուն հետ: Ամէն գրող, գաւառացի գրող, իր սրտին մէջ տաք անկիւն մը ունի արագիլին համար: Որովհետեւ, սեւ օր մը, երբ հայրենիքին մէկ մեծ մասը աւերակ դարձաւ եւ մարդ ու արագիլ փախան միասին,

Գարնան արագիլը ետ եկաւ կրկին
Եւ մինչեւ այսօր, մէկ ոտքի վրայ ,
Սպասում է իր տիրոջը նախկին ,
Որ բոյնը շինի տանիքին վրայ :

(Գ. ԷՄԻՆ)

Ու հիմա՝ ծիծեռնակը :

Եթէ Դուրեան գրած խսկ չըլլար իր «Ծիծեռնակ»ը, կը հաւատամ, թէ այդ թռչունը կռունկին ու արագիլին հետ երբորդութիւն մը պիտի կազմէր: Այսուհանդերձ կ'ընդունիմ նաեւ, թէ Դուրեանի երգի վերածուած այդ բանաստեղծութիւնը, որ մեր բոլորին կարօտներն ու սէրերը կը կաղապարէր, օգնեց որ այդ թռչունն ալ ժողովրդականանայ միւսներուն պէս ու միւսներուն չափ :

×

Երբ տարիքս մանկութեան ու պատանեկութեան սահմաններուն վրայ տեղ մը կը թեւածէր, ամառը, ամէն Կիրակի, ընկերոջ մը հետ, այգիներու ճամբուն վրայ «Ծիծեռնակ»ը կ'երգէի :

Պոլսոյ կառավարութիւնը Տատեան անուն հայ մը աքսորած էր Գարահիսար : Հայոց ազգապատկան Հին Թաշխանին բերանը ունէր պզտիկ խանութ մը, ուր փէս ու կտաւեղէն կը ծախէր: Ամուսնացած էր ուսուցչուհիի մը հետ եւ Բարգէն անուն մանչ մը ունէր: Բարգէն իմ դասընկերս էր, իսկ իր հայրը՝ հօրս բարեկամը :

Ամէն Կիրակի, լաւ ճաշէ մը ետք հայրըս ու Տատեանը, մեզ եւ մէկ-մէկ խաբուխ շիշէ ալ օղի առած, օրուան հարցերուն մասին խօսելով կ'երթային քաղաքէն 40 – 45 րոպէ հեռու Խալիլ էֆէնտիին Հաւուզը, ուր կանաչներուն վրայ կը բանային մէզէներուն ծրարը եւ շիշերը կը պառկեցնէին սարէն հոսող պաղ ջուրին մէջ: Մինչ անոնք կը ճնկէին ու մատերնին լզելով մէզէ կ'ուտէին , մենք, Բարգէնն ու ես, բոպիկցած կը մտնէինք առուի ջուրերուն մէջ, դաղձ կը ժողվէինք ու խաղալով կ'անցընէինք օրը :

Երբ բարտիներու շուքերը երկարէին դաշտերուն վրայ, տուն դառնալու ժամանակը հասած կ'ըլլար: Օղին ու մէզէները հատած կ'ըլլային ու ընթացիկ բոլոր քաղաքական հարցերը լուծուած: Այն ատեն՝ Բարգէնն ու ես, առաջ ինկած, երջանկօրէն «Ծիծեռնակ»ը երգելով կը հասնէինք տուն: Չեմ կարծեր, որ ուէէ մէկը «Անդ չինիր քո բոյնը» երգած ըլլայ այնքան գորովով ու յուզումով, որքան ես... Ինծի կը թուէր, թէ Դուրեան, հակառակ իր պաղատանքին, չէր յաջողած համոզել քմահաճ թռչունը, որ իր բոյնը չինէ բանաստեղծին հօրը կտուրին տակ, մինչ մենք, մեր ընտանիքը, բախտաւոր էինք, որ թռչունները, առանց մեր խնդրանքին ու համոզելու ճիգերուն, եկեր ու բոյն էին դրեր ոչ թէ մեր կտուրին տակ, այլ տունին մէջ ...

Պատմեմ, թէ երբ եւ ինչ պարագաներու մէջ տեղի ունեցաւ այդ յիշատակելի դէպքը :

Ծննդավայրիս՝ Շապին Գարահիսարի մէջ մենք ունէինք երկու տուն: Այդ երկութիւնը անուանական էր: Նոյն տան վերնայարկը կը ճանչցուէր Վերի Տուն , ձմրան տուն անունով, իսկ վարի յարկը եւ իր քովի յաւելուածը Վարի Տուն կամ ամրան տուն կը կոչուէր : Աշնան, երբ օդերըցրտէին ու աղօնը ամբար մտած ըլլար, երբ խոր ձորէն վար փչող հովերուն մէջ ձմրան հոտ ըլլար, լեռներու կատարին ձիւն նստելէ առաջ Վարի Տունը կը լքէինք ու կը փոխադրուէինք վեր, որ ոչ միայն համեմատաբար աւելի լաւ պաշտպանուած ու տաք էր, այլեւ մեզ բոլորս իր շուրջը պարփակելու եւ տաքցնելու չափ խոշոր թոնիր մը ունէր:

Հազար ինը հարիւր տասնըմէկի՞ թէ տասներկուքի գարնան, լաւ չեմ յիշեր , — վրայէն մօտ կէս դար է անցեր , — երբ ձիւները հալեր էին ու թոնիրի տաքութեան ալ պէտք չէր զգացուեր, մայրս փոխադրուեր էր Վարի Տունը եւ կը պատրաստուէր թոնիրը վառելու, երբ բաց դռնէն ներս սլացաւ ծիծեռնակ մը : Թեւերը արագ – արագ շարժելով տան չրջանն ըրաւ, չորս կողմը քննեց, ծիծըռաց, լեզուին տուաւ, թերեւս ալ մօրս բան մը ըսաւ, դիտողութիւն մը ըրաւ ու թռաւ դուրս :

Մայրս, ծռած, թոնիրին մէջ փայտերը շարելով էր զբաղած, երբ այս անգամ անոնք նորէն ներս մտան : Այո, անոնք ըսի ու այդ «անոնք»ը քերականական սխալ չէ, որովհետեւ այս անգամ ներս եկողները երկուք էին, հարս ու փեսայ : Ներս մտան, թռան հոս ու հոն, առաստաղին հասնող փայտերու դէզին վրայ թառած՝ բերան մը երկուք վիճեցան ու սլացան դուրս: Մայրս մարխը վառեց ու թոնիրին մէջ շարուած փայտերը բռնկցնելու համար դրաւ անոնց տակ : Մարխի խէժին բուրումով ծանր ծուխը բարձրացաւ ու լեցուց տունը․ մայրս խաչերկաթը դրաւ թոնիրին եւ կերակուրի պտուկները շարեց բացուածքներուն մէջ :

Ծիծեռնակները նորէն ներս մտան, արագ չրջան ըրին, ծիծռացին եւ շուքի պէս արագ ու անձայն թռան հեռացան : Պահ մը ետք, երբ նորէն ներս մտան, կտուցներով լեցուն կաւախառն ցեխ բերած էին հետերնին․ զայն հերթով փակցուցին տանիքի գերաններէն մէկուն կողին ու ելան դուրս :

Բոյն կը շինէին ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՇԽԱՐՀ ՆԵ՞Ղ ՊԻՏԻ ԳԱՅ

ԽՄԲ .— Իւնեսքոյի առաջին ընդհանուր տնօրէն եւ անգլիացի մեծ կենսաբան՝ Ճուլիէն Հըքսլի հետեւեալ հետաքրքրական ուսումնասիրութիւնը կատարած է վերջերս, մարդկային բնակչութեան անհաշիւ աճումին այժմէական խնդրին վերաբերեալ :

Յաճախ կ'ըսուի թէ հիւլէական ուժին գիւտն ու օգտագործումը նոր դարաշրջանի մը սեմին կ'առաջնորդէ մարդկութիւնը: Բայց՝ ըստ իմ համոզումիս , գլխաւոր հարցը որ այսօր կը մտահոգէ մարդը, մարդկային կենսաբանութեան խնդիր մըն է.— Մեր մոլորակին բնակչութեան թիւը : Կեանքի միջին տեւողութիւնը հազիւ երեսուն տարի էր հռովմէական քաղաքակրթութեան ամէնէն փայլուն շրջանին: Այսօր , արեւմտեան յառաջադէմ երկիրներուն մէջ 70 տարուան բարձրացած է՝ շնորհիւ բժշկութեան զարգացումին եւ հանրային առողջապահութեան ընդհանրացումին : Մանկական մահացութիւնը ամէն տեղ կը նուազի, այնպէս որ աշխարհի բնակչութեան տեւական յաւելումը սկսած է մտահոգիչ դառնալ :

Քաղաքակրթութեան սկիզբը, ըսենք հինգ հազար տարի առաջ, երկրագունդի բնակչութիւնը քսան միլիոնէն աւելի չէր: Այսօր այդ թիւը գրեթէ ամէն տարի կը կրկնապատկուի : Բաղդատեալ տոկոսի դրուած գումարի մը բազմապատկութեան հաւասար համեմատութեամբ, անցեալ դարու կէսին այդ թիւը հասած էր մէկ միլիառի եւ 1920ի մօտերը երկու միլիառի : Աւելի մտահոգիչ է այն իրողութիւնը որ աճումի տոկոսն ալ կանոնաւոր կերպով կ'աւելնայ : Նոյնիսկ եթէ ենթադրենք թէ աճումի արդի տոկոսը անփոփոխ մնայ, յիսուն տարիէն երկրի բնակչութեան թիւը կրկնապատիկ պիտի ըլլայ :

Արհեստագիտութեամբ բարձր մակարդակի տէր եւ բնակչութեամբ չատ խիտ երկիրներուն մէջ, ինչպէս Մեծն Բրիտանիա, սննդեղէնի արտադրութեան, բնակարաններու, ճամբաներու եւ օդակայաններու շինութեան համար, երկրին ծաւալուն օգտագործումը այժմէն իսկ լուրջ ուսումնասիրութեան առարկայ է: Աւելորդ չէ յիշել թէ 1900էն 1950՝ Լոնտոնի տարածութիւնը ճիշդ կրկինը եղած է :

Մինչեւ այսօր մարդկային պատմութիւնը առ հասարակ անընդհատ կերպով ընթացած է յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ: Մարդիկ հետզհետէ աւելի բազմաթիւ, ի վիճակի եղած են միշտ աւելի եւս գոհացնելու իրենց ամէն կարգի պահանջները․ եւ ամէն մարզի մէջ մարդկութեան ընտրանին հասած է չարունակաբար կատարելագործուող մակարդակի մը :

Ըստ իս, իբր յեղաշրջական, նախատեսելի է որ մարդկային արարածներու արդի քանակի կրկնապատկումը՝ պատճառ դառնայ այժմու նպաստաւոր ընթացքին անկումին: Երկրագունդին բնակչութիւնը աւելի դէշ կերակրուած, իր ֆիզիքական բարւոքումին մէջ սեղմումներու ենթարկուած, իր ակնկալութեանց եւ բարգաւաճումին նուազումին ընդ առաջ պիտի երթայ :

Ծայրագոյն յոռետեսութեամբ մը, կարելի է ըսել թէ եթէ մարդիկ անսանձ աճին ու բազմանան, երկրագունդի խլիրդը պիտի հանդիսանան (խլիրդն ալ, ի վերջոյ, ախտաբանական ուռ մըն է որուն բաղադրիչ բջիջներուն անչափ բազմածընութիւնը խոյս կուտայ որեւէ հակողութենէ) :

Մեր մոլորակը կազմակերպուած ամբողջութիւն մըն է, որուն զանազան տարրերը իրարու կապուած են սերտօրէն :

Մինչեւ վերջերս, ջուրը, հողը, հանքային հարստութիւնները, օդը, բոյսերը, կենդանիները, մանրէները եւ մարդը միացած էին յարակից գծով մը եւ հաւասարակշիռ կապով: Բայց այսօր մարդկային արարածին առանց հակակշիռ բազմացումը այնպիսի վիճակ մը ստեղծած է որ կարելի է, իրաւամբ, խլրդային որակել: Օրինակ՝ Չինաստանի եւ Միջին Արեւելքի ընդարձակ տարածութիւնները որ անտառներով ծածկուած էին անցեալին, մերկացած են իրենց ծառաստաններէն․ տեղւոյն կլիման փոխուած է եւ բուսական հողը որուն գոյութիւնը հիմնական է սննդեղէնի արտադրութեան համար, տեղ տեղ մասամբ եւ տեղեր ալ ամբողջովին քայքայուած է :

Անցեալ դարուն, մարդը սկսաւ ապրիլ բնական հարստութեանց իր դրամագլուխով․ — Ածուխ, քարիւղ եւ այլ կարգի հանքային արտադրութիւններ :

Քանի մը սերունդի ընթացքին կը սպառէ ինչ որ դիզելու համար՝ պէտք եղած է տասնեակ միլիոնաւոր տարիներ: Բընական պաչարներու անհատական սպառումը անընդհատ կ'աճի, երբեմն անըմբռնելի համեմատութեամբ : Մ. Նահանգներու մետաղի եւ հանքային վառելանիւթերու սպառումը՝ 1918էն ի վեր աւելի մեծ է եղած քան մարդկութեան ընդհանուր սպառումը, պատմութեան սկիզբէն մինչեւ այսօր :

Ուրիշ ոչ մէկ կենդանի սեռի մօտ տեսնուած է նոյնընթաց չափազանցութեան բազմացումի եւ սպառումի նման շռայլութիւն: Որքան ատեն որ չարունակուի երկրի բնական հարստութեանց եւ մարդկային բնակչութեան քանակի միջեւ անհաւասարակշռութիւնը , տարակոյս չկայ որ մարդկային ցեղի որակը պիտի ...

Մէկ դարու ընթացքին կրնայ պատահիլ այդ, եթէ միջոց մը չգտնուի կասեցնելու համար յետադէմ բնաշրջումին կատարումը մը :

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Վարպետորդի պարմանուհին այնպէս ճարտարօրէն կը խաղար իր դերը, որ Եօնկ Լու հակառակ այն ամուր կապին որ ունէր կայսրուհի Յէօ Հիի հետ, տակաւ կը սկսէր հետաքրքրուիլ թարմատի ու գեղանի նաժիշտով եւ ներքնապէս կը խորհէր թէ հազուագիւտ բախտ մըն էր սիրուիլ հազիւ քսան տարին թեւակոխած այդպիսի չքնաղեակէ մը ...

Եւ մեծազօր մարեչալը քանի կը դիտէր պարմանուհին այնքան աւելի գեղեցիկ ու ցանկայարոյց կը գտնէր զայն :

Օր մը, դեռատի նաժիշտը այնպէս մը կարգադրեց որ մինակ գտնուէր ինք Եօնկ Լուի հետ :

Ու յանկարծական գլխու պտոյտ մը պատրուակելով , պարմանուհին ինկաւ պատերազմիկ Եօնկ Լուի հաստաբեստ բազուկներուն մէջ եւ կախուեցաւ անոր պարանոցէն :

Յետոյ, իբրեւ թէ կիսով զգայազերծ ըլլար, շրթունքները մօտեցուց Եօնկ Լուի շրթներուն ...

Ինչպէ՞ս կրնար տոկալ այնքան զգլխիչ հեշտանքի մը ...

Վայրկեան մը իսկ չտատամսեցաւ, գրկեց երիտասարդ ու գեղանի նաժիշտը, գրեթէ թռցուց զայն սենեակին խորը գտնուող լայն բազմոցին վրայ, որ պատըսպարուած էր տեսարգելի մը ետեւ :

Ու հոն, ինչ որ Յէօ Նկան կը յուսար, կատարուեցաւ :

Արեւմտեան պալատին մէջ կար ծերունի մտաւորական մը, որ կը զբաղէր նոյնպէս փոքր կայսեր դաստիարակութեամբ: Կը կոչուէր Վէնկ Թունկ Հօ եւ խստակրօն սովորութեանց տէր անձի մը համբաւը կը վայելէր :

Այդ օրը, ճիշդ այն պահուն երբ Եօնկ Լու սիրատենչ տարփանքով մը գիրկընդխառնուած էր երիտասարդ նաժիշտին հետ, յանկարծ ծերունի մտաւորականը մտաւ այն սրահէն ներս, ուր տեղի կ'ունենար երկու սիրահարներու հանդիպումը :

Վէնկ Թունկ Հօ մօտեցաւ տեսարգելին, որուն ետեւ բազմոցին վրայ էին Եօնկ Լուն եւ նաժիշտը:

Եւ, ով զայթակղութիւն, ծերունին ականատես եղաւ տեսարանի մը, որուն իր խստական մարդու աչքերը չէին կրնար հանդուրժել ...

Սկսաւ բարկութեան աղաղակներ բարձրացնել, վազեցին ու եկան պալատին բոլոր պաշտօնեաները եւ ծառաները ու հանդիսատես եղան օգոստափառ կայսրուհի Յէօ Հիի հաւատարիմ ու անձնուէր մարեչալին՝ Եօնկ Լուի գայթակղալից արարքին...

Նախկին կայսրուհիին՝ Յէօ Նկանի լարած դաւը հասած էր իր նպատակին ...

Հետեւեալ օրը, Եօնկ Լու ներկայացաւ խնամակալ կայսրուհիին, նետուեցաւ անոր ոտքերուն առջեւ, խոստովանեցաւ ամէն ինչ եւ իր պաշտպանութեան համար, ըսաւ .

— Ձեզի չեմ դաւաճանած, ինչ որ ինծմէ կը պահանջէք լիովին կուտամ: Սակայն, ինչ որ ինծմէ չէք պահանջեր եւ որուն պէտք ալ չունիք, կը պատկանի ինծի :

Ու յետոյ, միշտ խոնարհած կայսրուհիին առջեւ, Եօնկ Լու սպասեց անոր վճիռին :

Յէօ Հի տժգունած էր, գունատ ու մըռայլ: Արցունքները առատօրէն կը հոսէին անոր աչքերէն :

— Այսուհետեւ որո՞ւ վրայ վստահութիւն պիտի ունենամ, ըսաւ կայսրուհին արտասուախառն հեծկլտանքի մը մէջ : Քանի որ զիս խաբեցիք, դուք, միակ անձը զորս սիրած եմ ու կը սիրեմ, չարունակեց Յէօ Հի բեկուած ձայնով մը, դուք որ ինծի վշտի ու ցաւի ովկիանոսի մը խորը գլորեցիք, դուք որ ...

(20 Շար.)

Այս հաւանականութիւնը, մարդկու– թեան վերաբերեալ նոր հարցեր կը ստեղ– ծէ։ Եթէ ընդունինք թէ յեղաշրջումի կա– տարումը պէտք է շարունակական ըլլայ, այդ պարագային, ի՞նչ պայմաններու պէտք է ենթարկուի երկրի մակերեսը եւ ի՞նչ չափով այդ պայմանները գոհացու– ցիչ կերպով կ՚օգտագործուին ներկայիս։ Մարկային բնակութեան տեսակէտով, երկրէն օգտուելու լաւագոյն ձեւը ի՞նչ կրնայ ըլլալ։ Ի՞նչ պէտք է ըլլայ մար– դուն նպատակը, իբր երկրի վրայ տիրա– պետող կազմակերպուած կենդանի արա– րած։

Ընդհանրապէս պատասխանը այն է որ պարտաւոր է իր հնարաւորութիւններուն առաւելագոյնը իրականացնել։

Սկզբունքը թէ լաւ է ու բարի միայն այն ամէն ինչ որ կարելիութիւնը կուտայ միշտ աւելի մեծ թիւով մարդիկ ապրե– ցնելու, օրինակ ծովային ծագումով սը– նունդի նոր աղբիւրներու չահագործում մը, արուեստական միջոցներով նոր սը– նընդեղէններու պատրաստութիւնը, — սկզբունք մըն է որ իր վերջոյ գուրկ է լուրջ հիմերէ։

Երկրագունդի բնակչութեան քանակին ու խտութեան վերաբերեալ գոյութիւն ունի պարտադիր սահման մը. սահման մը որմէ վար կարելի չէ գիտութիւններն ու արուեստները աւելի զարգացնել, ճարտարապետութիւնը նոր ու գեղեցիկ ճամբու մը վրայ դնել եւ փոխադրու– թեան միջոցները բարւոքել։ Իսկ եթէ այդ սահմանէն վեր անցնի, այդ պարագային մարդիկ աւելի դժուար եւ նուազ հաճելի կեանքի մը պիտի դատապարտուին, եկող սերունդները թերասուն պիտի ըլլան եւ զանազան փորձանքներու ընդառաջ երթա– լով, դէպի կանխահաս մահ պիտի առաջ– նորդուին։

Ուրեմն բացայայտ անհրաժեշտութիւն մըն է փնտռել եւ ուսումնասիրել բանա– ւոր ծրագիր մը, որուն հիմնական նպա– տակն ըլլայ մոլորակի հարստութեանց լաւագոյն չահագործումը։ Եւ ամէն բա– նէ առաջ պէտք է բնակչութեանց համաշ– խարհային քաղաքականութիւն մը յղա– նալ որ կարելիութիւնը տայ շրջելու ար– դի աղէտաբեր ընթացքը։

Յոյսի նշոյլ մը կը ծագի հորիզոնին վրայ։ Երկու մեծ երկիրներ, Հնդկաս– տան եւ Ճափոն այժմ ընտրած են ծը– նունդները կանոնաւորող պաշտօնական քաղաքականութիւն մը։ Իսկ քանի մը ոչ անկախ երկիրներու մէջ պաշտօնական կարգադրութիւններ եղած են ծնունդնե– րու կամաւոր չափաւորումին նպաստելու համար։ Բարեբախտաբար Կաթողիկէ ե– կեղեցին դէմ չէ, որոշ սահմաններու մէջ, ծնունդները չափաւորելու գաղափարին։ Հռոմի մէջ միացեալ ազգերու մէկ հա– մագումարին, Վատիկանի բանբերը, յայ– տարարած է թէ երկրի բնակչութեան ան– հաշիւ աճումը կրնայ մեծ թշուառու– թեան մատնել մարդկութիւնը եւ յանձ– նարարած է բոլոր լուսաւորեալ կաթողի– կէներուն որ բնակչութեան խնդրին վրայ մէջօրէն խորհրդածեն։ Լաւագոյն ձեւը պիտի ըլլար, անշուշտ, որ ծնունդները չափաւորելու քաղաքականութիւնը ՄԱԿի լայն մեծամասնութեան աջակցութիւնը վայելէր։ Եթէ ասիկա կարելի չըլլայ, մաղթելի է որ գոնէ ազգերու փոքր խումբ մը, տեսակ մը հակապատկեր Ատլան– տեան Ուխտին, հրապարակաւ յայտարա– րէ եւ գործադրէ այնպիսի քաղաքակա– նութիւն մը, որուն բուն նպատակն ըլլայ բնակչութեանց պաշտպանութեան հար– ցէն առաջ՝ անոնց բազմացումին խնդիրը լուծել։

Եւ երբ մարդկային ցեղի քանակին վը– րայ ազդելու որոշ միջոցներու տիրա– նանք, կարելիութիւն մը ստեղծած պիտի ըլլանք նաեւ անոր որակը բարւոքելու եւ փափաքելի քաջածնութիւնը ապահովե– լու։

Եւ մեզի յաջորդող սերունդները հա– զարամեակներ ամբողջ պիտի կարենան նետուիլ այնպիսի ձեռնարկներու մէջ, ո– րոնց կատարումը որեւէ արգելքի պիտի չհանդիպի. որովհետեւ առողջական եւ կորովի, իմացականութեան եւ կենսու– րախ կեանք մը ապահովելու մարզին մէջ նոր նուաճումներու կարելիութիւնները, տեսականօրէն, անսահման են։ Մարդուն գոյութեան վերջին նպատակը ի՞նչ պէտք է ըլլայ։ Մարդուն կ՚իյնայ ընտրել։ Աշ– խարհի բարիքներու վայե՞լքը։ Փրկու– թիւնը ապագա՞յ կեանքի մը մէջ։ Ազգա– յին հզօրութի՞ւնը։ Անհատէն վեր բա– րոյական օրէնքի մը հպատակութի՞ւնը։ Իրազեկութի՞ւնը։ Հարստութի՞ւնը։ Անձ– նապէս միջոցը չեմ տեսներ խուսափելու այն եզրակացութենէն՝ թէ մարդուն գե– րագոյն նպատակը այլ չի կրնար ըլլալ, եթէ ոչ իր ուղղութեան մէջ հաստատել յեղաշրջումի մը ընթացքը, որ մէկ մի– լիառ տարիէ ի վեր մարդկութիւնը կը տանի դէպի միշտ աւելի բեղուն կեանք։ Եւ հիմա մարդն է որ իր գործով պիտի կարենայ այդ բարեշրջումը ապահովել։

Հարցին լուծումը ստիպողական է եւ պէտք է շուտով գտնուի։ Երկրագունդի վրայ ապրող երկուքուկէս միլիառ արա– րածներ, արդէն դէշ կ՚օգտուին մեր մո– լորակէն։ Եթէ դարմանը չգտնենք մեր թոռները, որոնց թիւը ապահովաբար 5 միլիառի պիտի հասնի, աւելի դէշ պիտի գործեն։ Եւ եթէ ոչինչ ընենք արգիլելու համար որ այդ թիւը տասը միլիառի հաս– նի կամ աւելի, մեր թոռներուն թոռները (մէկուկէս դարէ առաջ), գալիք սե– րունդները արդար պատճառներ պիտի ու– նենան անարգելու մեր յիշատակը։

Այր ու կին իրարու հետ քանի մը օրէ ի վեր քէն բրած էին։ Երբ շատ պէտք ունենային՝ իրարու հետ երկտողներով կը խօսակցէին։ Օր մը, ամուսինը գրեց. «վաղը առտու ժամը 7ին արթնցուր զիս»։

Սակայն յաջորդ առտու, ժամը 8ի ա– տեններ երբ արթնցաւ, բարձին քով հե– տեւեալ երկտողը գտաւ. «Արթնցիր, ժամը 7 է»։

ԴԵՐԱՍԱՆ ՎԱՐԴ ՊԱՏՐԻԿ ԵՒ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ ԱՊՏԱԿԸ

Անցեալ տարի Հարաւային Ամերիկայի մէջ մեռաւ հայ թատրոնի համեստ մշակ մը՝ դերասան Վարդ Պատրիկ։

Հանգուցեալը բնիկ Վասպուրականցի էր, ծնած Վան, 1898ին։ Իր ծննդավայ– րին մէջ նախնական ուսումը ստանալէ ետք, ինքնաշխատութեամբ հաւաքած էր համեստ պաշար մը որով աւելի ուշ պի– տի կրնար քիչ թէ շատ կարծիք ունենալ թատերական ասպարէզին անհրաժեշտ ե– ղող գիտելիքներու մասին։

Վարդ Պատրիկ կանուխէն նետուած է բեմ եւ իր Վասպուրականէն Կովկաս անց– քը իրեն առիթ է տուած մօտէն ծանօթա– նալու եւ շփումներ ունենալու Արեւելա– հայ թատրոնի մեծագոյն դէմքերուն հետ։

Երկար շրջան մը, Վարդ Պատրիկ մաս կազմած է Փարիզահայ թատրոնին եւ յա– ճախ ձեռնարկած է նոյնպէս անհատական ներկայացումներ։

Ըսենք թէ Վարդ Պատրիկ համեստ ուժ մըն է եղած, օժտուած սակայն կազմա– կերպելու արտակարգ ընդունակու– թեամբ։ Դժուարին գործերու մէջ նետ– ւող, յանդուգն, նոյնիսկ իր արկածա– խնդրական խառնուածքով, Վարդ Պատ– րիկ յաճախ «յօնք շինելու տեղ աչք է հանած ․․․»։

Այդ կարգի դէպք մը պիտի պատմեմ այսօր, որ իր ողբերգական հանգաման– քին քով ունի զաւեշտական երես մը, ինչպէս պիտի տեսնեն ընթերցողները։

1925ին էր, եթէ չեմ սխալիր, երեք ըն– կերներ, դերասան Լեւոն Ցարուկ (մե– ռած անցեալ տարի Երեւանի մէջ), Միշա Ագնաւորեան եւ տողերս ստորագրողը ո– րոշեցինք առաջին անգամ ըլլալով Փա– րիզի մէջ ներկայացնել ժողովրդական զուարթ օփէրէթը՝ «Արշին Մալ Ալան»։

Մեր նպատակն էր (այդպէս յայտարա– րած էինք) քիչ մը զուարթութիւն բաշ– խել Փարիզի Հայութեան, սակայն, ինչ մեղքս պահեմ, կ՚ուզէինք ամէն բանէ ա– ռաջ թատերական հասութաբեր գործ մը ընել։

Վարձեցինք Քոնսէրվաթուարի թատե– րասրահը եւ նորութիւն մը հրապարակ նետած ըլլալու համար, հրաժարեցանք այդ օփերէթին ընկերացող աւանդական թառէն ու դափէն եւ Լեւոն Ցարուկի միջնորդութեամբ դիմեցինք Օտէոն թատ– րոնի երաժշտախումբին ղեկավար Անտրէ Քատոյի եւ առաջարկեցինք որ «Արշին Մալ Ալան»ի նուագախումբի վերածումը պատրաստէր։

Գրեթէ ամէն օր, ես եւ Միշան կ՚եր– թայինք երաժշտագէտին տունը, կ՚եր– գէինք օփէրէթին եղանակները եւ Անտրէ Քատոյ կը ձայնագրէր զանոնք։

Փորձերը կը յառաջանային յաջողու– թեամբ եւ արդէն ժողովուրդին մէջ սկը– սած էր հետաքրքրութիւն մը ծայր տալ։

Մեր ներկայացումէն մէկ քանի օր ա– ռաջ, չեմ յիշեր որ մէկ Միութիւնը հան– դէս մը սարքած էր՝ նուիրուած մեծա– նուն աշուղ Սայաթ Նովային եւ այդ հանդէսը տեղի պիտի ունենար Ժէօկրա– ֆիի սրահին մէջ։

Այդ օրը, նոյն այդ սրահին մէջ ներկայ էր Փարիզահայ մտաւորականութեան ընտրանին։ Հոն էին՝ Շիրվանզադէ, Ար– շակ Չօպանեան, Վահան Թէքէեան, Զա– պէլ Եսայեան, նկարիչ Փուշման եւ տա– կաւին ուրիշներ, որոնց անունները այսօր կը վրիպին յիշողութենէս։

Օգտուելով այդ պատեհութենէն, ու– զեցինք անգամ մը եւս մեր ներկայաց– ման ռէքլամը ընել եւ բեմէն յայտարա– րել։

Այդ գործը ստանձնեց այդ շրջանին Փարիզ գտնուող եւ մեր ներկայացման ալ մասնակցող Վարդ Պատրիկը։

— Ես կը յայտարարեմ, ըսաւ ան։ Եւ կը տեսնէք թէ ի՛նչ գեղեցիկ դարձուածք կը գտնեմ, պատշաճ ռէքլամը ընելու հա– մար։

Ու բեմ ելլելով, սկսաւ.

— Սիրելի հայրենակիցներ, հայ ժողո– վուրդը բազմաչարչար ժողովուրդ մըն է, ան երկար դարեր շարունակ լացած է։ Քիչ մը ծիծաղ սփռելու համար մեր ժո– ղովուրդին մենք որոշած ենք ներկայա– ցնել ժողովրդական ծանօթ օփէրէթը՝ «Արշին Մալ Ալանը»։

Ժողովուրդը խանդավառուած սկսաւ ծափահարել։

Խանդավառուեցաւ նոյնպէս Վարդ Պատրիկ եւ շարունակեց իր ճառը.

— Այո, քիչ մը ծիծաղ սփռելու հա– մար, որոշեցինք այլեւս հրաժարիլ լալ– կան տռամներ ներկայացնելէ։ Հերիք է որքան մեր թշուառ ժողովուրդը լացու– ցինք Չար Ոգիներով, Նամուսներով եւ այս տեսակի քնացուցիչ ու թմրեցուցիչ գործերով։ Այո, մի մոռնաք, մենք պիտի ներկայացնենք հռչակաւոր ժողովրդական օփէրէթը «Արշին Մալ Ալան»․․․։

Վարդ Պատրիկ հազիւ խօսքը աւար– տած, երբ «յաղթական» ու հպարտ վար կ՚իջնէր բեմէն, յանկարծ տեղէն վեր ցատկեց Շիրվանզադէն եւ սրահին մէջէն անցնելով բարձրացաւ բեմ ու ռուսերէն, թուրքերէն եւ հայերէն հայհոյանքներու տարափի մը ընդմէջէն, երկու շառաչուն ապտակ իջեցուց Վարդ Պատրիկի երե– սին։

Իրարանցում ․․․

Եւ սակայն, ժողովուրդը, բացի ներ– կայ մտաւորականներէն, շատ լաւ չկրցաւ հասկնալ թէ ի՞նչ էր այդ ապտակներուն պատճառը ․․․․

Թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնուեցան, որոնց մէջ ամէնէն յատկանշականը այն էր թէ՝ պնդողներ եղան որ Շիրվանզա– դէն տարիներ առաջ Թիֆլիզի «Չաշկա Չայ» (բաժակ մը թէյ) հիւրանոցին մէջ, աբեմտահայէ մը ստացած իր ապտակին վրէժն էր որ ուզած էր լուծել ․․․

Իսկ Վարդ Պատրիկ՝ «յօնք շինելու տեղ, աչք էր հանած ․․․»։

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (133)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մ Ո Լ Ո Ր Ո Ւ Մ Ը

Գ.

— Վրանիս իլիմոն քամեց, կ՚ըսէր ա– նոնցմէ մէկը անկեղծօրէն խոստովանե– լով իրենց ջախջախումը։

— Տօ ո՞ւրկէ գտեր է, ո՞ւրկէ, կը հար– ցնէին միւսերն այդ կենցաղասէր երի– տասարդները որոնց համար ատանկ էակի մը նուաճումը վաթերլօ մը չահելու չափ կարեւորութիւն ունէր։

— Պռաւօ, կեցցես, Արշակ, կը բացա– գանչէին ասդիէն անդիէն, երիտասար– դին յաղթանակը պանծացնելով։

Արշակ, որ կը զգար շուրջը յարուց– ուած իրարանցումը, անտարբեր կը մը– նար, դիտմամբ հեռու կենալով իր մը– տերիմներէն, զանոնք բոլորովին կատ– ղեցնելու համար։

Կեանքը, որուն վարագոյրը մէկէնմէկ այդպէս բացուեր էր իր առջեւ, նորօրի– նակ էր ու ցնորեցուցիչ՝ Կիւլիւկ հանը– մին աղջկանը համար։

Ամօթխածութեան, համեստութեան, բարութեան շնորհը, որով իր կոյս աղ– ջիկի ճակատը լուսապսակուած էր, քիչ քիչ անհետացաւ՝ երբ ամիրային թոռան ապականարար մատուըները դպան անոր։

Իր առջեւ իր հէք մօրը նշանակալից ու աղեկէզ հառաչները, անոր յանդիմանան– քով ու աղաչանքով լեցուած նայուածք– ները ոչ ազդեցին իր վրայ, ոչ իր գութը շարժեցին։

Ու երբ օր մը, հազուադէպ առիթէ մը օգտուելով, Կիւլիւկ հանըմ, աղջկանը հետ առանձին մնացած, սա հարցումը ուղղեց անոր՝ անբացատրելի շեշտով մը.

— Սոֆի, ի՞նչ է աս եղածը, հալխը ի՞նչ կ՚ըսէ ․․․ աղջիկը, ամբարտաւան ու զայրացկոտ ծառացումով մօրը նայե– ցաւ քովընտի ու արհամարհական, ու հազիւ թէ բառ մը նետեց.

— Ցնդած։

Մաման ալ, իր թմրութեան եւ յափշ– տակութեան խորունկէն, կրցաւ պահ մը գլուխը վեր առնել՝ իր զաւկին ըսելու համար։

— Արշակ, զաւակս, ի՞նչ է աս Սոֆիին հետ ․․․

Երիտասարդը կամաց մը մօրը ական– ջին մօտեցաւ ու քսմնելի ժպիտով մը փսփսաց.

— Մի վախնար, մամա, կը զուարճա– նամ կոր ․․․

— Թադէոս աղան «սա տղուդ եուլարը քաշէ կոտր մը», ըսաւ ինծի անցած օր։

— Բայց Թադէոս աղան չի՞ մտածեր կոր որ աւելի աղէկ է Սոֆիի մը հետ ժամանակ անցունել քան թէ ․․․ բոզերու հետ ․․․ հէ՞, մամա ․․․

Մաման դարձաւ զաւկին աչուըներուն մէջ նայեցաւ, ու հասկցաւ.

— Աղէկ, զաւակս, աղէկ, մինակ քիչ մը խոհեմութեամբ վարուէ։

Հ․․․ գիւղին մէջ, Արշակի ու Սոֆիի այս սանձարձակ, անվերապահ ու մեր– կապարանոց կենակցութիւնը բողոքներու եւ յարձակումներու փոթորիկ մը պայ– թեցուց նորէն։

Երկար ատեն, անոնց խօսակցութեան գլխաւոր նիւթը եղաւ ընտանեկան հա– ւաքումներու։ Այս առթիւ, բարոյականի պերճախօս քարոզիչներ երեւան ելան։ Մասնաւորապէս անոնցմէ որոնց բարո– յականը արդէն շատ կասկածելի ու շատ խախուտ հիմ մը ունէր։ Մեծ մասամբ, մանաւանդ աղջիկներն ու կիները, նա– խանձէ շարժելով է որ գետնէ գետին կը զարնէին Սոֆին։ Անոր վարած փառաւոր կեանքը, անոր ակնախտիղ արդուզարդը, անոր գեղեցկութիւնը նախանձի նոպանե– րու կը մատնէին զանոնք։

— Քա, հետը էյլէնմիշ կ՚ըլլայ կոր. վա– ղը մէկալնոր կը տեսնաք, էրէսի վրայ պիտի ձգէ ․․․

— Չէ, չէ, կ՚առնէ, կ՚առնէ, ան ինչ վարպետ աղջիկ է քի ․․․ տղան ճանկը անցուցեր է կը խախցունէ կոր ․․․

— Ըլլալիք բան չէ, ամիրային աղջիկը չի ձգեր որ զաւակը ատ չամարշըջիին աղջիկը առնէ ․․․ դուն կիտե՞ս ինչ ճատը է ան ․․․

— Հա, հա, էյլէնմիշ կ՚ըլլայ կոր հե– տը ․․․

Երբեմն, Արշակ եւ Սոֆի քանի մը օր բացակայ կ՚ըլլային տունէն։ Բերա, օ– թէլի մը մէջ կ՚անցընէին ժամանակնին, կառքի պտոյտներ ընելով մինչեւ Շիշլի, մեծ զարեջրատուններու մէջ կանգ առ– նելով, գիշերները թատրոնները պտըտե– լով, Քրիսթալ, Քոնթքորտիա եւայլն։

Առաջները քանի մը անգամ, տիկին Մարկոսեան այս բացակայութեանց հա– մար բուռն կերպով յանդիմանեց տղան, որ, իր սովորութեանը համեմատ, գորո– վանօք մամային ճիտը պլլուելով ներում խնդրեց, յետոյ նորէն նոյն ընթացքը կրկնելու համար։ Նմանօրինակ քանի մը տեսարաններու կրկնութենէն ետքը, մամային համար սովորական թուեցան այլ եւս այդ բացակայութիւններն ալ։ Ու ալ չբողոքեց։ Մնաց որ, տարիքին հետ, մտաւորական ու ջղային թմրու– թիւն մը ամէն կամք, ամէն կորով, ամէն խոյանք կը փճացնէր այդ կնոջ մէջ, որ այլեւս ինքզինք վրայ ամփոփուած կ՚ապ– րէր։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար․)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ԼԻՈՆ.— 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր :

ՏԷՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր :

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր :

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Շաւիլի «Արղութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեանի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, գպրոցի սրահին մէջ : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Անդամատետրերը միասին բերել :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի եւ «Շաւարշ Միսաքեան» խումբի ընդհ. ընկերական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբը : Կարեւոր օրակարգ : Ներկայ պիտի ըլլայ Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն խորհրդակցական ժողովի կը հրաւիրէ Հ. Յ. Դ. Փարիզի «Ռոստոմ» եւ «Քրիստափոր» խումբերու վարչութիւնները, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Մշակոյթի տան փոքր սրահին մէջ :

ՊՈՄՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի եւ «Յառաջ» խումբի միացեալ ընկերական ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Սէնթ Մարկոփի *«Համազասպ» ենթակոմիտէի ընկերները, սովորական հաւաքատեղին : Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին :*

Սոյն ժողովին կը հրաւիրուի Ակնունի ենթակոմիտէի վարչութիւնը : Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ընկերները :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը
ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Փետրուարեան ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, Փետրուար 21ին, ժամը 15ին Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի *կոմիտէի :*

Կը նախագահէ Ընկ. Հ. ՋԱՔԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Խմբերգներ Նոր Սերունդի կողմէ : Մեներգ՝ Օր. Վ. Մուրատեան, Տիկին Ռըստիկեան, Տիկին Սիրարփի Փերսիքեան *(Վալանսէն), կենդանի պատկեր՝* Հայր եւ որդի դէմ դիմաց *: Շարժանկար՝* Սինէ Ղազօ *:*

Արտասանութիւններ՝ փոքրիկներ Տէլամեան, Բաբսեղեան *եւ* ընկ. Յ. Մաթոսեան *:*

Պիւֆէ : Մուտքը ազատ է :

Հայկական մթնոլորտ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Սիամանթօ խումբի կողմէ :

20 *Փետրուար, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Պէրիէ – Միյէի չքեղ սրահներուն մէջ :*

Գեղարուեստական բաժին, ընտիր նըւագախումբ :

Ճոխ պիւֆէ եւ այլազան տեսակի խաղեր :

×

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ :

Տէր Մկրտիչ քհնյ. Նիկողոսեան, Տիկին Ծաղիկ Երէցեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Բիւզանդ Տէօվլէթեան եւ զաւակը, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականերն ընկերները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց զաւկին, ազգականին, բարեկամին եւ ընկերոջ՝

ՎԱՐԱԶԴԱՏ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆԻ

կսկծալի եւ յանկարծական մահը, որ տեղի ունեցաւ Փետրուար 12ին :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս երկուշաբթի, ժամը 10.15ին, Ընսքիթիւ Մետիքօլեկալի *դիմաց՝ ՍԷՆԹ ԱՆԹուան եկեղեցւոյ մէջ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը :*

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել :

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէսինի Կրօն. Ընկերակցութիւնը, կը ծանուցանէ թէ, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 8.30ին Ս. պատարագ պիտի մատուցուի տեղւոյս Ս. Աստուածնայ եկեղեցւոյ մէջ :

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի հանգուցեալ Նահապետ Պըտըքեանի *մահուան քառասունքին առթիւ :*

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կ'ուզուի ներքին հսկիչ մը : Դիմել անձամբ վարժարանի տեսչութեան :

26, RUE TROYON SÈVRES S. & O.
TEL. : OBS. 18-28

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

×

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԱՆԿԷՆԻ մասնաճիւղին տարեկան հանդէսը՝

ՄԱՅԻՍ 8ԻՆ (Անկէն)

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն : Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ
ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ :

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐԸ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ռոպէր Ասատուրեան, յաջողութեամբ աւարտած է Մարսէյլի բժշկական համալսարանը եւ առաջին հանդիսած՝ Թիմոնի *հիւանդանոցին* էնթերնայի *մրցումին :*

Այս ուրախ առթիւ Տիկին Գեղանոյշ Քօպալեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Պուլվար Օտտօ) .— Տէր եւ Տիկին Խ. Արզումանեան եւ ընտանիքը կը շնորհաւորեն Օր. Մառի Ալիքսանեանը որ յաջողութեամբ ընդունուած է Փրանսական ձայնասփիւռի մրցումին եւ այս առթիւ իրենց խնդակցութիւնը կը յայտնեն Օրիորդին ընտանիքին, յաջողութիւն մաղթելով իր ասպարէզին մէջ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Աւետիս կը նուիրեն յիսուն Ն. Ֆ, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղափոխութեան կայանին, իրենց մօր՝ Այրի Տիկին Կչիկեանի (ծնեալ Երամեան, Արաբկիրցի, (96 տարեկան) մահուան քառասունքին առթիւ :

Նոր Տարուան առթիւ Հայ Կարմիր Խաչի Ֆէսանվիլիէի օղափոխութեան կայանին կը նուիրեն Պ. Լեւոն Համբիկեան (Ժուան լէ Բէն) քսան Ն. Ֆ., Պ. Զարեհ Սազայեան (Րօնի սու Պուա) հինգ Ն. Ֆ. :

ՍՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ո. Մ.) Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ – անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Ռէժանի սրճարանի վերնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՇՔԵՂ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ԿԻՐԱԿԻ՝ ՓԵՏՐՈՒԱՐ 21

HOTEL GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Պատուոյ նախագահութեամբ՝ *ՏԻԿԻՆ ՎԱՀՐԱՄ ՊԷՅ ՆՈՒՊԱՐԻ*

ժամը 17էն մինչեւ կէս գիշեր — ՊԱՐԻ ԵՐԿՈՒ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

Cotillons - Tombola - Attractions

Խնամուած պիւֆէ սովորական գիներով

Այժմէն ապահովեցէք ձեր տոմսերը եւ սեղանները Tel. TRO. 03-18 C.C.P. Paris 8019-72

Մուտք՝ 5 Ն. Ֆ., ուսանողներու համար 3 Ն. Ֆ. :

Վերապահուած սեղանները պէտք է գրաւել մինչեւ ժամը 19.30, անկէ ետք ազատ կը նկատուին :

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ
ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

Կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique
Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹՌՉՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ :

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմ ադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները *կը* ներկայացնեն, *հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :*

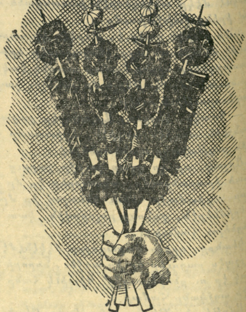
ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՉԱՏՈՒԿԸ

(La Mégère Apprivoisée)

Սիրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ

Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն — *Մուտք* 3 Ն. Ֆ. (300) եւ 5 Ն. Ֆ. (500)

ՅԱՌԱՋ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60
C. C. P. Paris 15069-82
ԿԻՐԱԿԻ 21 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 21 FEVRIER 1960
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22 Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.
36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8729 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4530

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ՛ ԳՈՐԾ

*

« Սերունդի փրկութեան » մասին խօսելով, անցեալ Կիրակի կը հարցնէինք.

— Ի՞նչ ընել մանաւանդ՝ որպէսզի ազգային ոգին չմեռնի նոր սերունդին մէջ։ (Յառաջ, 14 Փետրուար)։

Պատասխանը չուշացաւ։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական վարչութիւնը քանի մը օրէ ի վեր կը ծանուցանէ Յառաջի միջոցաւ՝ թէ կազմակերպած է « Հայագիտական լսարանական դասախօսութիւններու շարք » մը։ Ցեսակ մը դասընթացք, որուն պիտի հետեւին Նոր Սերունդի փարիզեան շրջանի մասնաճիւղերուն անդամները։

Մեծ գոհունակութեամբ եւ գնահատանքով կ'ողջունենք Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութեան այս գովելի ձեռնարկը եւ կը մաղթենք կատարեալ յաջողութիւն։

Ըսինք թէ մենք չենք բաժներ յոռետեսութիւնը նահանջականներուն, որոնք ամէն ինչ մութ գոյներով կը պատկերացնեն եւ ձեռնածալ կը նստին։ Հազար աղբիւրէ ջուր կը բերեն, արդարացնելու համար իրենց անհոգութիւնն ու անգործութիւնը։

Նոր սերունդը կարելի է փրկել եւ հոգիին կապել Հայութեան՝ եթէ հին սերունդը լուրջ աշխատանք տանի զայն դաստիարակելու համար։

Խօսելով Ֆրանսայի մասին, հակառակ բոլոր աննպաստ պայմաններուն, կը տեսնենք, որ ազգային զգացումը վառ կը մնայ ոչ միայն նոր, այլեւ նորագոյն սերունդին մէջ։

Ճիշդ է որ հայերէնի ուսուցումը հետզհետէ դժուարութեանց կը բախի եւ մայրենի լեզուն սորվողներու թիւը օրէ օր կը պակսի, սակայն Հայոց պատմութեան, հայկական մշակոյթի, հայ գրականութեան եւ արուեստի մասին հետաքրքրութիւնը մեծ է ֆրանսական վարժարան յաճախող մեր աղջիկներուն եւ երիտասարդներուն մօտ։

Չկարենալով հայերէն կարդալ, անոնք ֆրանսերէն լեզուով հրատարակուած գրքեր կը փնտռեն այդ նիւթերուն մասին։ Ու մեծապէս կը ցաւին՝ երբ կարելի չըլլար գոհացում տալ իրենց փափաքին։

Հրապարակի վրայ շատ քիչ գրքեր կան տրամադրելի Հայոց պատմութեան եւ գրականութեան մասին։ Հին հրատարակութիւնները սպառած են եւ դժուար է ճարել։

Անհրաժեշտ է նոր գրքեր լոյս ընծայել։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն մեր համալսարանաւարտ երիտասարդները։

Անոնք ամէն ասպարէզի մէջ յաջողութիւններ կ'արձանագրեն եւ պատուաւոր դիրքեր կը գրաւեն։

Ամէն հնարաւորութիւն ունին ուսումնասիրելու, առնուազն, Հայոց պատմութիւնը, որուն մասին օտար լեզուներով աղբիւրներ չեն պակսիր։

Ահա՛ գործունէութեան նոր եւ օգտաւէտ ասպարէզ մը մեր երիտասարդ մտաւորականներուն համար։

Անդրադառնալով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութեան ձեռնարկին, հաճոյքով կ'արձանագրենք, որ նկատի առնուած են հայկական մշակոյթի բոլոր ճիւղերը։ Դասախօսները ծրագրուած ձեւով պիտի խօսին Հայոց գրականութեան, մասնաւորապէս Ժթ. դարու զարթօնքին մասին։ Միւս նիւթերն են.— Հայաստանեայց եկեղեցին, Հայոց պատմութիւն — մասնաւորապէս ժամանակից շրջանը, հայ քաղաքական մտքի զարգացումը, հայ ազատագրական շարժումը, Հայկական Դատը, հայ արուեստը, — երաժշտութիւն եւ բանահիւսութիւն, եւայլն։

Կանոնաւորաբար հետեւելով լսարանական դասախօսութեանց, Նոր Սերնդականները առիթ պիտի ունենան աւելի լաւ ճանչնալու ազգը որուն կը պատկանին եւ աւելի սիրելու զայն, մանաւանդ հպարտանալու իրենց հայկական ծագումով։

Ծանօթանալով մեր դարաւոր քաղաքակրթութեան անկորնչելի գանձերուն եւ թանկագին արժէքներուն, իրենց վրայէն ընդմիշտ պիտի թօթափեն ստորադասութեան զգացումը, որ կրնայ աւերներ գործել։

Ուրեմն դէպի՛ գործ, երիտասարդ ընկերներ եւ ընկերուհիներ։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՆ ԱԼԺԵՐԱԿԱՆ ՀՈՂԵՐՈՒ

●

Կ. ՏԵՖԷՌ.— « Քաղաքական սխալ մը պիտի ըլլար եթէ Ֆ. Ապպասին չպատասխանենք »

Անդրադառնալով՝ Ֆ. Ապպասի վերջին յայտարարութեան, Մարսէյլի քաղաքապետ եւ ընկերվարական յայտնի պարագլուխ՝ Կաստոն Տեֆէռ «Փրովանսալ»ի մէջ, խմբագրականով մը, հետեւեալ մտքերը կը յայտնէ։

Ճշդելէ ետք թէ Ֆրանսացիները յուսախաբ եղան որ Էֆ Էլ Էնի պարագլուխը լուռ անցաւ բոլորին սրտին խօսող «խաղաղութեան վերահաստատման» միջոցներուն վրայէն, կը գրէ.—

« Բայց, «Ալժերական Կառավարութեան » պարագլուխին յայտարարութեան մէջ կէտեր կան որ գոհացուցիչ են, մեր պարտականութիւնն է նկատի առնել իր բոլոր դրական տեսակէտները։

« Նշանակելի նորութիւն է, թէ առաջին անգամ ըլլալով, Ալժ. Ազատ. Ճակատը կ'ընդունի որ Ալժերիան միայն մահմետականներուն չի պատկանիր եւ ուրեմն անոնք պէտք է ղեկավարեն երկիրը, այլ՝ բոլորին հայրենական ժառանգութիւնն է։

« Ոչ մէկ ժամանակ Էֆ Էլ Էնը նման յայտարարութիւն ըրած էր։ Ոչ մէկ ատեն ընդունած էր ան, թէ ալժերաբնակ Ֆրանսացիները կրնան իբր հայրենիք նկատել զայն։ Ասիկա հիմը կը կազմէ երկու համայնքներու ներդաշնակ գոյակցութեան մը։

« Քաղաքական մեծ սխալ մը պիտի ըլլար անտեսումը կամ մերժումը այս նոր դիրքորոշումին, պարզ այն առարկութեամբ թէ իր բոլոր բաժիններուն ալ համաձայն չենք։

« Ֆերաթ Ապպաս չներկայացուց իր յայտարարութիւնը որպէս անբաժանելի ամբողջութիւն մը։ Ան չըսաւ թէ անկախ Ալժերիոյ մէջ միա՛յն ալժերաբնակ Ֆրանսացիները կրնան իրենք զիրենք տան մէջ զգալ եւ այդ պարագային միայն պիտի յարգուին այս վերջիններուն օրինական իրաւունքները։

« Արդ՝ ինչո՞ւ չօգտուինք առիթէն ու մեր կարգին հակառաջարկներ մէջտեղ չդնենք։

« Ինչո՞ւ հիմք առնելով իր տեսակէտները մենք մեր կարգին չհասկցնենք թէ՝ արտաքին առեւտուրի, քաղաքականութեան, ազգային պաշտպանութեան եւ արդարադատութեան կապերով Ալժերիան պէտք է Ֆրանսային կապուած մնայ։

« Երէկ վճռելի, այսօր մեծամասնութեան հաւանութիւնը վայելող տեսակէտն է թէ ոչինչ կարելի է ընել, Ֆրանսայի համար, ցորչափ շարունակուի Ալժերիոյ պատերազմը։ Արդ՝ կառավարութիւնը իրաւունք չունի անտեսելու Ֆ. Ապպասի յայտարարութիւնը, պարզ անոր համար որ համակարծիք չէ իր բոլոր մտքերուն։ Ընդհակառակն, կառավարութիւնը պարտականութիւն պէտք է նկատէ լրջօրէն մօտենալու եւ քննելու այս վերջինին տեսակէտները, անոնց մէջէն վերցնելու այն ինչ որ նպատակայարմար եւ չինարար է։ Պէտք է մշակուի խաղաղութեան ծրագիր մը։ Նման ծանր հարցի մը առջեւ, թոյլատրելի չէ որեւէ անփութութիւն »։

× Ալժերիոյ թերթերը լայն տեղ տուած էին Կի Մոլէի «յայտնութիւններուն» զոր հրատարակած էր Դեմոքրասի 60։

× Մարոքի վարչապետը յայտարարութիւն մը ըրաւ Սիկիլիոյ ճամբորդութեան ընթացքին, որուն մէջ շեշտեց թէ ալժերական ոչ մէկ լուծում կարելի է գտնել առանց Ազատագրական Ճակատի ղեկավարներու համաձայնութեան։

Մինչ Իպրահիմ այս ճառը կ'արտասանէր. «ալժերական կառավարութեան երեք նախարարներ» Ռապաթ կը հասնէին «խորհրդակցութեան» համար։

× Իսթիքլալ կուսակցութիւնը ցոյց մը կազմակերպած է բողոքելու համար ֆրանսական ռումբին պայթումին դէմ. «Մառոքեան Սահարայի » մէջ եւ պահանջելու որ օտար բանակները պարպեն Մարոքեան հողամասերը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԻԶԱՊԷԹ Բ. Թագուհին ուրբաթ օր ժամը 16.30ին իր երրորդ զաւակը աշխարհ բերաւ՝ մանչ մը։ Օրերէ ի վեր սպասուած երախան մեծ ուրախութիւն պատճառեց Անգլիոյ ժողովուրդին, մանաւանդ ուրբաթ օր ծնելով։ Բրիտանացիք ժողովրդական երգ մը ունին որ կը հաստատէ թէ ուրբաթ ծնող երախան «սիրալիր եւ ազնիւ» կ'ըլլայ, այդ պատճառով, խանդավառ կը պոռային «ից է փրայտէ պօյ» (ուրբաթ օրուան մանչ է)։ Զօր. տը Կօլ շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկեց անմիջապէս։ Ըստ աւանդութեան իշխանին անունը պիտի յայտնուի միայն մկրտութեան օրը։

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ, այս երկուշաբթի պիտի մեկնի Լատին Ամերիկա եւ այցելէ՝ չորս երկիրներ եւ հինգ մայրաքաղաքներ, (Պրազիլիա երկու մայրաքաղաք ունի)։ Իպատիւ իրեն սարքուած են տասը պաշտօնական ընդունելութիւններ, պիտի արտասանէ վեց ճառ եւ քաղաքական բովանդակութեամբ խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան։ Մոնթեվիտոյէն եւ Պուէնոս Այրէսէն հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, տեղւոյն համայնավարները «կարգադրութիւններ» կ'ընեն «ցոյցեր եւ խռովութիւններ ըստեղծելու համար»։

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Ճիուզեփփէ Փելլա արտաքին յանձնախումբին առջեւ հաշուեկշիռը ըրաւ Նախագահ Կրոնիքիի ճամբորդութեան։ Այս առթիւ խօսք առնելով՝ Նեննի յայտարարեց թէ Կրոնքիի ճամբորդութիւնը՝ «օգտակար » եղաւ, ընդունելով հանդերձ թէ Խրուշչեւի կծու յարձակումները իտալական դեսպանատան մէջ «ցաւալի» էին։ Ցանուն Տեմո - Քրիսթիաններուն, Մանժինի համամիտ ըլլալով հանդերձ իտալական պատուիրակութեան բռնած դիրքին Մոսկուայի մէջ, յայտարարեց թէ այս սիրալիրութիւնը կրնայ սակայն «անարգական» նկատուիլ հանդէպ Եկեղեցւոյ եւ կաթողիկէներուն ճիշդ այն պահուն երբ կրօնական հալածանքները կը շարունակուին համայնավար երկիրներու մէջ։ Սառակաթ ալ կ'ընդունի թէ ճամբորդութիւնը օգտակար եղած է։

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ Փրատոյի թանգարանին մէջ, գտնուած է թաշկինակի մը մէջ ծալուած ռումբ մը։

ՍՊԱՌԱԶԻՆՈ՞ՒՄ ԹԷ ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ

★

ԺԸՆԵՒԻ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ԱՐԴԻՒՆՔԻ ՄԸ ՊԻՏԻ ՀԱՍՆԻ

Ժընեւէն հասած վերջին լուրերը մտածել կուտան թէ Արեւելք եւ Արեւմուտք պիտի կարենան, ի վերջոյ, համաձայնիլ զինաթափութեան այժմէական եւ կարեւոր հարցին շուրջ։ Լաւատես ըլլալու պատճառները բազմաթիւ են։ Վերջին հաշուով երկու ճակատներն ալ կը գիտակցին թէ ինչ ահաւոր աղէտի մը պիտի մատնուի ընդհանրապէս մարդկութիւնը եւ յատկապէս պատերազմող կողմերէն իւրաքանչիւրը, եթէ յիմար հաշիւով մը կողմերէն մէկը ձեռնարկէ երրորդ համաշխարհային պատերազմի մը։ Զէնքերը որոնք գործածութեան պիտի դրուին այնքան ահարկու ու սարսռազդեցիկ են որ իւրաքանչիւրը գիտէ եւ կ'ըմբռնէ թէ «յաղթական» ելլելու պարագային իսկ, «կմախք» մը դարձած պիտի ըլլայ։ Ներկայիս, ինչպէս դիտել կուտայ «Քոմպա» «կը բաւէ որ ջղագրգիռ մէկը կոճակ մը կոխէ ու ահա հրթիռները պիտի թափին ահարկու թափով մը, հակազդեցութիւնը նոյնքան արագ և վճռական պիտի ըլլայ»։ Արդ՝ եթէ այս է չոր իրողութիւնը, ի՞նչ իմաստ ունի շարունակել «զինարշաւը» երբ մանաւանդ միլիառներու կը կարօտին իւրաքանչիւր ռումբի մը կամ հեռավար հրթիռի մը շինութիւնը։

Միացեալ Նահանգներու նախագահը բազմիցս յայտարարեց թէ իրենք կողմնակից են «կորիզային զէնքերը արգելքի տակ առնելու » ու այս առթիւ ներկայացուց չահեկան ծրագիր մը, ըստ որուն արգելքի տակ պիտի առնուէին «դէպի անջրպետ, ովկիանոս եւ երկրային տարածութիւններ » արձակուած կամ պայթեցուած ռումբերը, որոնց ստուգումը հնարաւոր է։ Անդրադառնալով այս ծրագրին, արտաքին նախարար՝ Հերթըր դեռ վերջերս կը յայտարարէր «պէտք է ձեւ մը գտնել արգիլելու համար կորիզային զէնքերու պատրաստութիւնը » ու այս առթիւ ներկայացուց չահեկան ծրագիր մըն ալ, այն է՝ մշակել միջազգային օրինագիծ մը որ արգելքի տակ դնէ թէ կորիզային զէնքերու պատրաստութիւնը եւ թէ անոնց գործածութիւնը։ Այս օրինագիծի անխախտ գործադրութեան պէտք է հսկէ միջազգային ատեան մը։ Վերջապէս ամէն պետութիւն պէտք է կրճատէ իր զինական ուժը. այս իմաստով անհրաժեշտ է «կատարեալ ապահովութիւն եւ վստահութիւն ներշնչող» միջոցներ գտնել։

Խ. Միութիւնը, թելադրուած պետական իւրայատուկ նկատումներէ — ճարտարարուեստի եւ գիտատեխնութեան մէջ Արեւմուտքին հաւասարելու համար պէտք ունի լարելու նիւթական եւ մարդկային բովանդակ իր հարստութիւնները եւ միջոցները — իր կարգին, կը թուի թէ կ'ուզէ ամէն գնով վերջ տալ անիմաստ եւ սպառիչ զինարշաւին։

Հրատապ եւ միեւնոյն ժամանակ փափուկ հարց մըն է սպառազինութիւնը, որուն ամէն կերպ պէտք է լուծում մը գտնել եւ վերջ մը դնել, մարդկութեան ապագայ բարօրութեան ի խնդիր։

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ԿԸ ՆԿԱՏՈՒԻ

Ժընեւի ապազինման ժողովին՝ 174րդ դեկոյցը կը սկսի սովորութիւն դարձած բառերով, «խօսակցութիւնները կը շարունակուին եւ քննութեան կ'առնուին ներկայացուած ծրագիրները»։ Խնդրոյ առարկայ ծրագիրները՝ ամերիկեան եւ խորհրդային են։ Կը կարծուի, սակայն, թէ գոնէ այս անգամ երկու կողմերն ալ

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԱՆԱՍԵԱՆԻ

★

Դ.

Գրեցի թէ «մատենագէտ» բառը գործ չունի Եզեկիէլի գիրքին մէջ: Սակայն այս էջերուն, Ե. դարուն, ունէ՞ր այն իմաստը, զոր կուտայ Անասեան՝ սկիզբն իր մատենագիտութեան :

Նման ստուգումներու համար սովորութիւն է քալել բաղդատական ուղիով, — առնել հայերէն վկայութիւն մը եւ որոնել, այլ լեզուներու մէջ, նշանակութիւնը՝ համապատասխան գործածութեան մը և համապատասխան ժամանակին մէջ(*) :

Դժբախտաբար Աստուածաշունչ Մատեանին մէջ գործածուած չէ «մատենագէտ» բառը, փնտռելու համար համապատասխանը եբրայերէն, յունարէն եւ լատիներէն լեզուով :

« Մատենագէտ » բառը երեւան կուգայ աւելի ետքը՝ Միջին Դարուն, Նարեկացիի «ողբերու մատեան»ին մէջ (Իգ. 3), իմաստի այլազանութեամբ մը՝ «դիւանադպիր » (Քասիմ), «քարտուղար» (Թորգոմ պատրիարք), « ատենադպիր» (Գարեգին (**) պատրիարք), — բոլոր այս աշխարհաբար վերածումներուն աղբիւրը՝ Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան, որ իբրեւ « լուծում »՝ կուտայ «դպիր ատենի» կամ « պաշտօնեայ դատաւորական դիւանի» բառերը, (Հայկազեան բառարանը եւս, որու խմբագիրներէն մէկն ալ ինք, կուտայ «գիտակ մատենից եւ դպրութեանց, գրագէտ, ատենադպիր, դպրապետ» բառերը) :

Պէտք է արձանագրել այստեղ թէ «մատենագէտ» բառին տրուած այս նշանակութեանց առաջին ուղեցոյցն է Նաղեան պատրիարք, որ, «մուրհակ» բառին թելադրութեան տակ, «Նարեկլուծութեան» կը կոչէ «դպիր» բառը, իբրեւ համապատասխան «մատենագէտ» բառին: Յետոյ, յառաջանալով քիչ մը աւելի, կը բացատրէ թէ քրիստոնեաները ունէին «մկրտութեան գիրք» մը, որու մէջ «առաքելական աւանդութեամբ եւ վկայութեամբ Սրբոյն Դիոնեսիոսի՝ անուանք մկրտեցելոց եւ կնքահարց ի գիր առեալք լինէին, եւ մկրտեցեալն ընդ իւր կրէր թէ ի նշան մկրտեցեալ գոլոյն, եւ թէ առ ի ստուգութիւն ամաց իւրոց թէ քանամեայ իցէ» :

Այսքան խեղճ բացատրութիւններէ ետք՝ կարելի է այլեւս պնդել թէ «մատենագէտ» բառը, յաւելածոյ կամ դրածոյ բառ՝ որ թարգմանչական կամ գրչագրական սխալով մը փոխարիներ է Բիբլացիները, չի կրնար ոսկեդարեան վկայութիւն դառնալ՝ հայրանալու համար մատենագիտութեան, — այս վերջինը Վենետիկեան բառ է (Հ. Մանուէլ Ջախջախեան) :

Հայ դպրութիւնը, իբրեւ հնագոյն բառ, կը գործածէ ուրիշ բառ մը՝ նոյն ընտանիքէն, «մատենագիր», ակէ՝ «մատենագրութիւն», — երկու բառերն ալ չափուած ու ձեւուած են յունարէնի վրայ : Փորձելու համար բաղդատական նոյն մեթոտը՝ կը դիմեմ դարձեալ Աստուածաշունչ Մատեանին, ուր, դժբախտաբար չկայ նման բառ: Ճիշդ է թէ Եզրի գիրքին հայերէն թարգմանութեան մէջ գործածուած է երկու անգամ, բայց այնքան յօշոտուած է այս գիրքը, որ անկարելի է փորձել իմաստի բաղդատութիւն մը յունարէնի կամ լատիներէնի հետ :

Ճարահատ կը դիմեմ յունարէն բառաբանին :

Բիբլիակոս.— Պղուտարքոսի գործածած այս բառը կը նշանակէ մարդ մը որ ապրած է գիրքերու մտերմութեան մէջ, պարզ խօսքով՝ գիտնական :

Բիբլիոգնոս.— Կը թարգմանուի մատենաճանաչ, — այն որ գիտէ գիրքի մը արժէքը եւ պատմութիւնը :

Բիբլիոգրաֆոս.— Այս բառն է ահա, որ, բառացի թարգմանութեամբ, կը համապատասխանէ հայերէն «մատենագիր » բառին :

Բայց հայերէնի մէջ՝ տարբեր իմաստ ունի «մատենագիր» բառը: Հետեւողութեամբ յունարէնի՝ ֆրանսերէնը կը նշանակէ պարզապէս ընդօրինակիչ (Բիբլիոգրաֆ), մինչեւ ԺԸ. դար: 1646ին, առաջին անգամ ըլլալով՝ գրավաճառ Լուի Ժաքոպ կը գործածէ մատենագիր բառը ...ի իմաստով: Տրուած այս նոր նշանակութիւնը ընդհանրացաւ ու նուիրագործուեցաւ աւելի քան հարիւր տարի ետքը: 1762ին, ֆրանսական Ակադեմիան քաղաքացիութիւն տուաւ բառին, իր նոր նշանակութեամբ, որ կը սահմանէ մատենագրութիւնը «ծանօթութիւն գիրքերու՝ ըստ բովանդակութեան, նաեւ անոնց տպագրութեան, պատմութեան, արժէքին, սակարանին, սպառման» :

Բառը, այս սահմանումին մէջ, կը թողուր գրավաճառային գործիքի տպաւորութիւն: Յետագային ստեղծուեցան նոր բառեր.

1.— Մատենասիրութիւն (պիպլիոֆիլի).— Տարօրինակ կիրք մը կամ սէր մը հազուագիւտ գիրքեր ճարելու, գեղատիպ եւ արժէքաւոր: Պալզաք, Ժ. տը Ներվալ, Թ. Կօթիէ ներկայացուցած են այս կալուածին տիպարները, — հետաքրքրական դէմքեր, ոչ այնքան հիւանդ, որովհետեւ մտաւորական ծանրութիւն ունէին, որքան յաջորդ կալուածին մարդիկը :

2.— Մատենամոլութիւն (պիպլիոմանի).— Այս կալուածին ներկայացուցիչները կը մատնեն սակարանի յատուկ կիրք մը, բայց ոչ մէկ ծանօթութիւն գիրքին բովանդակութեան մասին, այլ միայն չգտնուած գրքի մը հարստութեամբ պարծենալու հիւանդութիւն մը : Իրենց ունեցած այդ գիրքերը՝ առաջին տպագրութիւն, սպառած գործեր, հրապարակէն վերցուած հատորներ, էջ մը սխալմամբ ծուռ տպուած հրատարակութիւններ եւայլն: Այս տիպարները ընդհանրապէս կուգան Հոլանտայէն եւ Անգլիայէն: Խոստովանինք որ տարբերութիւնը մեծ չէ մատենասէրին ու մատենամոլին միջեւ, — նորավէպերու առարկայ դարձած տիպարներ չա՞տ :

3.— Մատենահմայութիւն (պիպլիոմանսի).— Հին սովորութիւն մը, որ կուգայ դարերու խորերէն, Աթէնքէն ու Հռոմէն, կը թելադրէր ոսկեայ գնդասեղով մը ըստ բախտի բանալ նուիրական կամ սիրուած գիրք մը, ու բացուած էջին բովանդակութենէն գուշակութիւններ հանել գիրքը բացողին համար: Աթէնքի մէջ՝ Հոմերոսի Ոդիսականը, Հռոմի մէջ Վիրգիլիոսի Ենէականը կը ծառայէին նման գուշակութեանց: Շիրազի մէջ, ուր 1954ին գացի խոնարհիլ Սաատիի եւ Հաֆըզի գերեզմաններուն վրայ, նոյն փորձը կատարել տուին ինծի, — պարսիկ զինուորական բժիշկ մը, նոյն ատեն բանաստեղծ, նետեց գլխարկը ուրախութենէն՝ երբ բացի Հաֆըզի գիրքը, ուր գրուած էր. «Դուն որ հեռու երկիրներէ կուգաս՝ խոնարհելու համար շիրիմիս վրայ, վստահ եղիր որ բարեխօսդ պիտի ըլլամ ....» : Այս սովորութիւնը կը կոչուի իսթիխարէ (***) : Նման գուշակութիւններու համար կ'օգտագործուի նաեւ Գուրանը, — նկատելով որ մութ են Մուհամմէտին խօսքերը, իսթիխարէի համար կը գործածուի Գուրան մը՝ որու զանազան էջերուն վրայ գրուած են պարսկերէն խուբ (բարեգուշակ), բեդ (չարագուշակ), երբեմն՝ մէյանե (ոչ բարի, ոչ գէշ) բառերը : Բարեգուշակ էջը բացողին օրը կ'անցնի երջանիկ, կ'ըսեն:

Հելլենեւհռովմէական այս սովորութիւնը կը կատարուէր նաեւ ուրիշ ձեւով մը, — փոքրիկ երիզներու վրայ կը գրէին անմահ քերթողներէ ընտրուած տողեր կամ տուներ, ու կը նետէին սափորի մը մէջ, — յետոյ կը հանէին վիճակ հանելու ձեւով ու կը կարդային հանդիսական եղանակով :

4.— Մատենաթաղութիւն.— Գիրքի սիրահարներու տարբեր դասակարգ մը կը կազմեն անոնք՝ որ կը կոչուին պիպլիոթաֆ, որովհետեւ կարդացող չեն, ոչ ալ մտաւորական, այլ կը սիրեն կղպանքի տակ պահել իրենց գիրքի հարստութիւնը, հազուագիւտ եւ անփոխարինելի գիրքեր: Գիրք թաղելու ուրիշ աւանդութիւն մը ունէին Հրեաները, — նուիրական էր որեւէ գիրք՝ որու էջերուն վրայ արձանագրուած կ'ըլլար Աստուծոյ անունը, բայց երբ կը դադրէր կանոնական համարուելէ՝ այս կամ այն պատճառով, կ'երկնչէին այրելէ (Աստուծոյ անունը) ու կը թաղէին գիրքի մասնաւոր գերեզմաններու մէջ, որոնք կը կոչուէին կենիզա: Արդի մեծ մատենադարաններու մէջ եւս կայ բաժին մը, պիպլիոթաֆի յատուկ, հազուագիւտ գիրքերու համար, որոնք լոյսին չեն հանուիր երբեք, ոչ ալ կը տրամադրուին ընթերցողներու :

Վերջապէս մատենաթաղ կը կոչուէին, հին վանքերու մէջ, այն աբեղաները, որոնց պահպանութեան յանձնուած էին վաւերաթուղթերը :

Եւ ահաւասիկ ակադեմական նոր բառեր, — մատենագրութիւն, մատենախօսութիւն, մատենագիտութիւն եւ... չարն ընդհուպ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Ջեմ կրնար պնդել թէ անվիճելի է ամէն ստուգում որ կը կատարուի բաղդատական մեթոտով: Արդարեւ, նոյն մեթոտով հաստատուած է թէ աւ երկբարբառը օ կ'արտասանուէր ի հնումն, փաստ որ Պաւղոս կը գրուէր եւ իբր թէ Պօղոս կ'արտասանուէր՝ Ե. դարուն : Այսպիսի ստուգումներ յատուկ են դպրոցական դասագիրքերու, որոնց դէմ՝ կարելի է առարկել թէ Աւրելիոսը առաջ կը գրուէր Աօրելիոս՝ լատիներէնի մէջ : Դեռ աւելին՝ պատմական քերականութիւնը կը հաստատէ թէ յունարէնի մէջ, Զ. դարէն սկսեալ, աւ երկբարբառը կը մատնէր ձգտում մը աօ դառնալու: Դեռ աւելին՝ արդի յունարէնի մէջ նոյն երկբարբառին երկրորդ տարրը կը ստանար վ ձայնը հնչական տառերու առջեւ (ավլի) ու ֆ ձայնը՝ անհնչական տառերու առջեւ (աֆթոս): Դժուար չէ հաստատել թէ մեր աւ երկբարբառը եւս չունէր Օ արտասանութիւնը՝ Ե. դարուն, հակառակ բաղդատական քերականութեան չափոցին կամ դպրոցական ծանօթութեանց:

(**) Գարեգին պատրիարք, որ, այս օրերուս, հին հայրապետներու աւանդութեամբ՝ խրատականներ կը հրատարակէ Պոլսոյ հայ մամուլին մէջ, ի պէտս երիտասարդութեան, իբրեւ խորագիր կը գործածէ Նարեկացիի ծանօթ յանկերգը, « Ի խորոց սրտից», աշխարհաբար ձեւով՝ «սրտի խորքերէն», (նոյն ձեւով եւ Նարեկի իր ամբողջական թարգմանութեան մէջ, ինչպէս բրած են նաեւ Քասիմ ու Թորգոմ) :

Առանց ուզելու անդրադառնալ այն ...մար վիճաբանութեան, որ կատարուեցաւ մամուլին մէջ՝ ժամանակին, ճշդելու համար նոյն յանկերգին հաւատարմագոյն ձեւը եւ իմաստը, եւ առանց ուզելու ...լաւ արձակել Գարեգին պատրիարքին գրաբարագիտութեան դէմ, կը խորհիմ թէ ... նման աշխարհաբարացում մը շատ ... յիշեցնէ ինչ որ մեզի կը տրուի Շնորհալիէն, «առաւօտ լուսոյ» = «լոյսի առաւօտ» ձեւով: Աշխարհաբարի վերածելու այս ձեւով՝ կարելի է մէկ օրուան մէջ թարգմանել ամբողջ Շարակնոցը: Դիտողութիւնս գրական է այն մասին որ կը վերաբերի Նարեկացիի, եւ աստուածաբանական՝ այն մասին որ կը վերաբերի Շնորհալիի :

(***) «իսթիխարէ» բառը, ըստ Մէնինսքիի, կը ծագի «խայր» բառէն, բայց կը թուի թէ արաբական չէ: Տօզի կուտայ երկու բառ, ուղղագրական անհամեմատ տարբերութեամբ մը, — առաջինը խսթիխարէ (էջ 21), կը կապէ յունարէն (սթիխարիոն), երկրորդը, նոյնպէս թիխարէ (էջ 415), կը կապէ խայր բառին՝ նկարագրելով բախտահարցութեան ամբողջ արարողութիւնը : Ինչ որ ալ ըլլայ ծագումը, այնքան կարեւորութիւն ստացած էր ժամանակին, որ թուրքերը «իսթիխարէի » դիմած են էտիրնէէի վրայ յարձակելէ առաջ.—«էտիրնէՖէթհի իսթիխարէ պույուրուլտու», կը պատմիչը :

ՍԵՒ ՏԱՐԻՆ ԾԻԾԵՌՆԱԿՆԵՐԸ ԵՒ ՁԵԿԱՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մայրս, երբ վերահասու եղաւ իր տան մէջ կատարուածին, ահաբեկուեցաւ ու ջանաց զանոնք համոզել, որ հրաժարին ներսը, տունին մէջ բոյն շինելու մտքէն :

— Մուխէն ծուխէն աչքերնիդ կը քէօրնայ ... Խենդեցե՞ր էք... Ձեզի համար ես թոնիր պի չի վառե՞մ... Հայտէ, գացէք դուրս, կտուրին տակ, պարտէզի ծառերուն մէջ շինեցէք բուներնիդ ... ատ տեղուանքը շնողները խելք չունի՞ն: 1000 ծառ ու ճեղք կայ, հազար անկիւն՝ տուն շինելու, ի՞նչ եկեր աս մուխին – ծուխին մէջ տուն շինելու ետեւէն էք ինկեր... Դուք դիմանաք՝ ձագերնիդ չի դիմանար կծու մուխին ... Հայտէ, ելէք դուրս ...

Ու թեւերը շարժեց հաւ վռնտելու ձեւով :

Մտիկ ընո՞ղը ով էր ...

Վազեց դրացիին տունը, ուր իր մնայուն եւ վստահելի խորհրդականը, Զալդաֆենց Լուսանոյշը, այրի ու երկու որբերու տէր խեղճ կին մը, անտունի մը երգելով, հորին մէջ կտաւ կը գործէր :

— Լուսանոյշ, աղջի, եկէ դուն ինծի խելք մը սորվեցուր, — պաղատեցաւ անոր, — երկու ծծռնուկ եկեր բուն կը դընեն մեր վարի տունը. գալերնին ու բուն դնելնին ուժուրս չէ, բարի եկան, հազար բարի, ինծի վնաս մը չունին, շատ շատ՝ պագի պագի պի՛ ծրտեն... Թող ծրտեն... խալիներուս վրայ չէ որ պի՛ ծրտեն, տունը կ'աւլեմ. բայց թուխս նստած վախթնին, ետքը, երբ ձագ հանեն, ես թոնիր պի՛ չի վառե՞մ...ծուխը ձագերը չի՞ խըխտեր... մեղք չէ՞ մախսումնեուն: Աստուած իմ, ես ի՞նչ պիտ ընեմ հիմա ...

Լուսանոյշ, մաքոքը մոռցած, մօրս գանգատը մտիկ ըրաւ. հորէն ելաւ դուրս ու մօրս հետ եկան քննութիւն կատարելու... Ջուր խմող հաւերու պէս գլուխնին վերցուցած նայեցան տարիներու ծուխէն սեւցած գերաններուն, որոնցմէ մէկուն կողին, կարմիր թաց կաւէ բոյնը, կտուց առ կտուց, կը բարձրանար :

— Է՛, խենդ են, — ըսաւ վերջապէս մօրս դրացին, — լան աշխըրհիս վրայ գիտեն քի տեղին խըտըրին է եկեր ...

— Իմ ըսածս ալ ատ է, եաւրուս, ես հիմա ի՞նչ ապուր պ'իտեմ, — անճրկած վրայ տուաւ մայրս :

— Ի՞նչ պ'ինենք, սպասենք, տղաքը տուն գան, հէլպէթ խելք մը կը սորվեցնեն :

— Ձէ, քուրս, անոնցմէ խեր չկայ, ես իմ խենդերս կը ճանչնամ, — ըսաւ մայրս յուսահատ, — շատ շատ, աւելի առած պի քանդեն բունը... Աստուած եւ տուն աւրողին տունը կ'աւրէ ... ի՞նչպէս մար ըլլամ ու ձգեմ, որ ընեն ատ բանը ... Պէլքի տունիս օրհնութիւն է... Պէլքի պէրէքէթ կը բերեն օճախիս... Պէլքի անոնց տեղ տալուս համար Աստուած զատա պելայէ պի՛ պահէ օճախըս... Ես օձը սպաննելու չեմ թողուր...

Այո, տունին մէջ օձ մըն ալ ունէինք: Կանուխ գարնան, երբ արեւը տաքուկ ըլլար, կլորցած, գաթայի խմորի պէս կը պառկէր մեր փատնոցին տանիքը ու արեւ կը ծծէր: Երկու երեք ոտնաչափ երկարութեամբ նաշխուն ու անվնաս օձ մըն էր եւ կը վայելէր մօրս պաշտպանութիւնը :

Վերջապէս, աննախապաշար իմաստուններու այս ժողովը որոշեց իր պաշտպանութեան տակ առնել այս բոյնն ալ եւ երբ զայն աւարտեն, ձու ածեն ու թուխս նստին, ալ թոնիր չվառել Վարի Տունին մէջ, մինչեւ որ ձագերը մեծնան, թռչին եւ ալ բոյնի ջերմութեան ու պաշտպանութեան պէտք չունենան: Կերակուր եփելու համար մայրս պիտի գործածէր կամ Վերի Տան թոնիրը եւ կամ դուրսը շինուած օճախ մը:

Այդպէս ալ ըրինք : Թռչունները բոյնին արտաքին կեղեւը աւարտեցին ու սկսան ներքին յարդարումները : Նախ չիղեր ու չոր խոտի շեղբեր բերին, յետոյ՝ մամուռ եւ աղուամազի պէս փափուկ փետուրներ: Օր մը, տեսայ որ անոնցմէ մէկը օդին մէջ թռչկոտող փետուր մը խըլելով բերաւ տուն. անմիջապէս ափ մը փետուր առած վազեցի տանիք. սալորի ծառին թառած թռչունին ցոյց տուի ըսպիտակ, փափուկ ու թեթեւ փետուրը եւ վրան փչելով թռցուցի: Ուրախութիւնս չափ չունեցաւ, երբ թեւի մէկ շարժումով ան հասաւ փետուրին ու զայն խլելով տարաւ բոյն :

Րոպէ մը ետք ան նորէն սալորենիին վրայ էր ու թռվռալով անհամբերութեան նշաններ ցոյց կուտար: Ուրիշ փետուր մը թող տուի: Զայն յափշտակելն ու բոյն տանիլը ակնթարթ մը միայն տեւեց: Այս խաղը շարունակուեցաւ, մինչեւ որ ան ձանձրացաւ կամ բոյնի յարդարումը վերջացաւ: Այն ատեն, չես գիտեր ուրկէ

կամ ի՞նչ արկածախնդրութենէ վերա-դարձաւ արուն եւ քանի մը բերան այր ու կին խօսուըռտելէ ետք, գացին միա-նալու ժամուն գմբէթին վրայ ժողով-ւած իրենց ընկերներուն։ Հաւանա-գումարող իրենց ընկերներուն մէջ եւ ատենապետ-քար, փակագիծերու մէջ եւ ատենապետ-ր՝ ընտրած պաշերուն, ըսին իրենց մը-տին չնայած պաշերուն, թէ բոյներնին չինեցին լը-տերիմներուն, յարդարեցին ալ եւ շուտով, բացուեցին, կը սկսին ձու ածել եթէ Տէրը կամենայ, կը սկսին ձու ածել եւ ձագ հանելու մասին մտածել ...

×

Մեր տան մէջ բոյն չինուելուն լուրը շուտով տարածուեցաւ չորս դին, եւ դպ-րոցական ընկերներս նախանձիլ սկսան։ Ու մենք, երկու եղբայր, ինչ սուտեր, չափազանցուած պատմութիւններ չկըլե-ցուցինք անոնց։

— «Անդ չինիր քո բոյնը» երգած ա-տենդ չարժում մը կայ. եթէ ընես այդ չարժումը, թռչունները ձեր տան մէջ ալ բոյն կը դնեն ...

— Ի՞նչ է այդ չարժումը։

— Կ'ըսե՞մ, խենդեցե՞ր եմ ...

Յաջորդ տարին, Մարտ ամսու 20ին, ես ու եղբայրս մեր տան առջեւի կաւէ բլուրը լաւ մը թրջեցինք ու թրեցինք, որ բոյնը նորոգելու նախանիւթը պատրաստ ըլլայ մեր յարգելի հիւրերուն համար։ Տարուան ընթացքին ալ, մեր տան մէջ մորթուած հաւերու փետուրներէն ամէ-նէն փափուկներն ու թեթեւները պահեր էինք. այնպէս որ երբ անոնք ժամանեցին 21ին, մենք արդէն պատրաստ էինք իրենց համար։ Ինչ գլխարկներ թռան օդին մէջ եւ ինչ ուրախ բացագանչութիւններ լե-ցուցին թաղը ...

— Եկան, մեր ծիծեռնակները եկան ... Անոնց համար փետուր թողնելու արարո-ղութեան մասնակցեցան, մեր բարի կա-մեցողութեամբ, երեք հոգի։ Զորրորդ մը, որուն մերժած էինք այդ շնորհն ու արտօնութիւնը, թեւերը ծառի մը բունին եւ գլուխը թեւերուն յենած, կլոր — կլոր արցունք թափեց։ Վերջապէս մայրս մեղքցաւ ու ձեռքէն բռնած մեր քովը տանիք բերաւ։

×

1915ի գարնան, Մարտ 21ը անցաւ ու անոնք չերեւցին։ Մայրս մտահոգուե-ցաւ։ Օրերով, ձեռքը աչքերուն հովանի ըրած, հորիզոնները հետախուզեց ու աչ-քերը երկնքի ճամբաներէն չբաժնեց։

— Մախսումները ո՞ւր մնացին, փոր-ձանքի՞ հանդիպեցան, մեռա՞ն, բա-զէ՞ն կերաւ, թէ ոչ ուրուրը զարկաւ ... Աստուած մի արասցէ, եթէ չգան, դի-տեմ, մեզի մեծ դժբախտութիւն մը պիտի պատահի, օճախս պիտի մարի ...

Թռչունները չեկան ու մօրս վախերը ի-րականացան։ Աշխարհը իրար անցաւ ...

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ

ԽՄԲ. — Պուքրէշի «Նոր Կեանք» շա-բաթաթերթէն կը քաղենք հետեւեալ պատմական ակնարկը, հայ թատրոնի պատմութեան մասին, — ստորագրողը նախադասով մը իր տուրքը կուտայ ... «խորհրդային բարեկամութեան»։

Հայ եւ Վրաց ժողովուրդների բարե-կամութիւնը դարերի պատմութիւն ու-նի։ Քանի քանի անգամ են նրանք կողք կողքի կռուել օտար նուաճողների դէմ՝ միմեանց հետ կիսելով բերկրանքն ու վիշտը։ Այդ ամէնն էլ վառ արտացոլում է գտել երկու ժողովուրդների հոգեւոր մշակոյթի՝ ճարտարապետութեան, ե-րաժշտութեան, թատրոնի, գրականու-թեան, բարքերի ու սովորոյթների, տնտեսական ու քաղաքական զարգացման մէջ։

Երկու սրտակից ժողովուրդների բարե-կամութեան ծնունդ է նաեւ Թիֆլիսի Հայկական Թատրոնը։ Սկիզբ առնելով անցեալ տարի յիսունական թուականների վերջերին եւ վայելելով վրաց ժողովրդի անկեղծ սէրը, այդ թատրոնը կարեւոր դեր է խաղացել մեր ժողովուրդի գեղար-ուեստական դաստիարակութեան գոր-ծում։ Կարելի է ասել, որ մինչեւ Երե-ւանի Գ. Սունդուկեանի թատրոնի ստեղ-ծումը՝ ոչ մի հայկական թատրոն այն-քան մեծ ծառայութիւն չմատուցեց մեր արուեստին, որքան նա։ Դեռ եւս 1908 թուականին արեւմտահայ խոշորագոյն գրող Գրիգոր Զոհրապը գրել է Աբէլեան-Արմենեան խմբի ներկայացրած «Պատուի համար»ի առթիւ. — «Ադամեանի մահ-ուընէն ի վեր Պոլիս ասանկ գեղարուես-տական ներկայացում տեսած չէր, ֆրան-սական մեծ թուռնէներու ներկայացում-ներն անգամ այս տպաւորութիւնը չկըր-ցան ձգել, այն պատճառաւ, որ անոնց մէջ մէկ – երկու առաջնակարգ դերասա-նի շուրջ բոլորուած են անհաւասար եւ աններդաշնակ կարողութիւններ, իսկ հոս բոլորը ներդաշնակ կցուած, հաւանակա-նաբար, երկար արուեստակցութեամբ մը միեւնոյն զարգացումը ու ըմբռնումը ըս-տացած են։ Այս խումբը հակառակ պայ-մանադրական կանոններու, ռեքլամներ հըրաւ թերթերուն մէջ, իր ծանուցումը այս ներկայացումը եղաւ եւ աւելի շքեղ ու հզօր չէր կրնար ըլլալ։ Առանց վերապահութեան կրնամ յայտարարել թէ այս տրամաթիք խումբը Հայոց գեղար-ուեստական փառքն է»։

Թիֆլիսի հայ բեմը նպաստեց նաեւ ա-րեւմտահայ դերասանների տաղանդի դրսեւորմանը։ Պետրոս Ադամեանը, Սիրանուշը, Ազնիւ Հրաչեան, Դաւիթ Թուրեանը այստեղ գերեցին թատերասէր հասարակութեանը։ Թիֆլիսի հայկական թատրոնը առաջ քաշեց Յ. Աբէլեանին, Վարդուհուն, Գ. Տէր Դաւթեանին, Փա-ռանձեմին, Ի. Ալիխանեանին, Գ. Աւետ-եանին, Օլգա Գիւլազեանին, Յասմիկին, Մ. Մանուէլեանին, Օ. Սեւումեանին, Ամօ Խարազեանին։

Թէեւ Թիֆլիսի հայկական թատրոնը միշտ էլ ունեցաւ տաղանդաւոր ու փոր-ձուած դերասաններ, թէեւ նա հանդի-սատեսներին վարակում էր հայրենասի-րութեան վեհ գաղափարներով, այսու-հանդերձ, նրա վիճակը շատ բանով խա-կապէս որ ծանր էր։

1936 թուականին աւարտուեց սեփական շէնքի կառուցումը։ Թատրոնի առաջ բացուեցին ստեղծագործական լայն հե-ռանկարներ։ Նրա շուրջը համախմբուե-ցին ինչպէս հին, փորձուած, այնպէս էլ երիտասարդ ուժեր։ Ռեժիսորներ՝ Լ. Քալանթարը, Ստ. Քափանակեանը, Ա. Արմենեանը, յետագայում նաեւ Ա. Բուր-ջալեանը, Ա. Աբարեանը, Ֆ. Բժիկեանը, նոր թափ ու բովանդակութիւն հաղորդե-ցին թատրոնին, կազմուեց կայուն խա-ղացանկ, ներկայացումները դարձան գա-ղափարապէս յագեցուած եւ գեղար-ուեստօրէն հիւթիչ։

Մինչեւ 1958 թուականը թատրոնի ըս-տեղծագործական խումբը բեմադրել է 299 թատերախաղ, տալով աւելի քան 6600 ներկայացում։ Դասական եւ արդի հեղինակներից խաղացանկում տեղ են գտել՝ Գ. Սունդուկեանի, Յ. Պարոնեա-նի, Ա. Շիրվանզադէի, Նար – Դոսի, Մուրացանի, Դ. Դեմիրճեանի, Վ. Վա-ղարշեանի, Ե. Զարենցի, Գ. Բորեանի, Մ. Քոչարեանի, Մ. Մանուէլեանի, Ս. Աւչեանի, Ա. Քաջըրեանի, Պահարէի եւ ուրիշների գործերը։

Թիֆլիսի հայկական թատրոնը մեծ աշ-խատանք է տանում ոչ միայն մայրա-քաղաքի, այլեւ Վրաստանի հայ աշխա-տաւորների շրջանում։ Ստեղծագործա-կան դերասանախումբը հանդէս է գալիս հանրապետութեան հայաբնակ վայրե-րում։ Թատրոնը Մառնեուլիի, Բոլնի-սիի, Ծալկայի, Ախալքալաքիի, Ախալց-խէի, Բոգդանովկայի, Գուգաութայի, Օչիմչիրիի հայաշատ շրջանների եւ Պա-թումի, Սուխումի, Ռուսթավի քաղաքնե-րի Շահումեան աւանի մշտական հիւրն է։ Վերջին տարիներս մայրաքաղաքի մօտիկ գիւղական շրջաններում ներկայացումներ են կազմակերպւում նաեւ ձմրան ամիս-ներին։

Թատրոնը բեղնաւոր գործունէութիւն է ծաւալել դպրոցականների մէջ։ Տասը տարուց աւել է, ինչ նրա խաղացանկում հաստատուն կերպով տեղ են գտել ման-կական թատերախաղեր։

Թիֆլիսի Շահումեան հայկական թատ-րոնը այժմ էլ գտնւում է ստեղծագոր-ծական ուժերի ծաղկման շրջանում։ Նա պատրաստւում է ժամանակակից եւ դա-սական մի շարք գործերի բարձրորակ բե-մադրութեամբ, բեմական ճշմարտացի կերպարների ստեղծմամբ իր աւանդը մուծել ժողովրդի գեղարուեստական դաստիարակութեան մեծ ու պատուաւոր գործում։

Ա. ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

Տարին չլրացած՝ Տաճկահայաստանը ար-եան ծով դարձաւ։

×

Մինչեւ հիմա չեմ մոռցած ծիծեռնակ-ները։ Երկու տարի առաջ, երբ գիւղն էի, դոմի մը մէջ ծիծեռնակներու բոյն տե-սայ եւ նոյն օրը բարեկամի մը գրած բա-ցիկս այդ ուրախ լուրը տուող տողերով սկսայ.

— «Այսօր հաճելի գիւտ մը ըրի, ծի-ծեռնակի բոյն գտայ» ...

Ձեմ գիտեր՝ բարեկամս խնդա՞ց վրաս թէ ոչ, բայց այս տարի, երբ արձակուր-դի օրերս գան, առաջադրած եմ իր եր-կընքին վրայ ծիծեռնակի թեւ ունեցող այդ գիւղը երթալ ...

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԻՐԻԿՆԱԺԱՄ

Շուտով կը լռէ աղմուկը դաժան,
Ու սիրտըս կ'զգայ քայլերըդ փափուկ,—
Ու նորից կ'իջնես, նուրբ իրիկնաժամ,
Քու խաղաղ մութով զգուող-խուսափուկ:

Տխուր թեւերըդ անձայն կը փռես,
Կը գրկես հողը կանացի նազով,
Երկնքում անուրջ աստղեր կը վառես,
Կը լցնես հոգիս անուշ երազով:

Ցուրտ ցերեկներից յափտեան դժգոհ՝
Սիրտս կարօտ է քո զգուանքներին.
Դու ինձ չես խաբում, քնքուշ երեկոյ,
Անուշ երեկոյ, մեղմ ու մտերիմ ...

Կը նստիմ անվերջ, կը նստիմ միեակ.
Դու կը փարուես ինձ թեւերով նկուն,
Քնքուշ կը զգուես յոյս ու յիշատակ,
Կը պարզես մեղմիկ ցոլքըդ իմ հոգուն:

ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ

×

Գոնէ երազում ինձ մէկը սիրէր,
Շշնջար քաղցր ու քնքուշ խօսքեր,
Ջերմացնէր սիրտս անյոյս ու խաբուած,
Գոնէ երազում, ա՜խ, գէթ մի գիշեր,
Տենչէր մազերս իմ կրծքին թափուած,
Գոնէ երազում իմ քախծոտ ինձ յիշէր,—
Գոնէ այս գիշեր մեռնէր քո կրծքիս
Իմ անձնուիրան, ա՜խ, կամ յաւիտեան
Չյիշէր, որ կայ ծերոյն ու կեան,
Կեանք, աշխարհ ու մահ, յոյս ու
խարդաւանք.
Զզար իմ սիրտս, որ դեռ կայ, ով
կեանք,
Ով քաղցր տանջանք,
Ով դառն բերկրանք,
Ով կիրք ու խռհեր, չզգայինք, որ կանք:

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՇԻՐԱԶ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (134)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Մոռնալով բոլոր իր երբեմնի ձգտում-ները, փառասիրութեան, ամբարհաւա-ճութեան տագնապները, որոնք իր ամէ-նօրեայ մղձաւանջներն էին, ու ալ անգի-տակցօրէն, անամնականօրէն, բնազդօ-րէն ապրելով կեանքը, իր գեղեցկօրէն կահաւորուած սենեակներուն խորհրդա-ւոր թերասուերին մէջ պտտցնելով իր ուրուային ու կմախաձեւ սիլուէդը, տըր-տում, լուռ, մտախոհ։ Իր միակ բա-րեկամը, հաւատարիմ Մերկերեանը եր-բեմն կուգար իր կեանքին միօրինակու-թիւնը խզելու, իրական կեանքին քաշե-լով զինքը, հին յիշատակներու պրպտու-մով իր հոգին ցնցելու, սիրտը փղձկեցը-նելու համար։

Սակայն, մեծ ծախքերը որոնց ենթար-կուած էր հիմա ամիրայական պիտոճէն, շուտով վտանգեցին այն սատիճան որ տոքթորը երկար վարանումներէ յետոյ վերջապէս կալուածի մը ձեռքէ հանուե-լու անհրաժեշտութիւնը յայտնեց մամա-յին։ Մաման նախ ըմբոստ չարժում մը ըրաւ, զաւկին կրկնակի պնդումներուն վրայ՝ անմիջապէս տեղի տալու եւ վա-ճառման ձեւակերպութիւններուն լուռ ու մունջ համակերպելու համար։

Մարկոս ամիրային մեծ հարստութեան յետին բեկորները փճանալու վտանգին մէջն էին։ Երեք հարիւր ոսկիի գումար մը անցաւ Արշակի ձեռքը։ Եղանակը ա-մառ ըլլալով, տոքթորը օդափոխութիւն մը անհրաժեշտ դատեց մասնաւորապէս մամային համար։

Մաման մերժեց հեռանալ իր հանդարտ անկիւնէն, բայց արգելք չեղաւ տոքթո-րին եւ Սոֆիին, որոնք ամիս մը գացին վերին Վոսփոր անցուցին, անխնայ դրամ մսխելով, բոլորովին վիպական պերճու-թեամբ մը շրջապատելով իրենց կե-նակցութիւնը, օդափոխութեան գացող հարուստ դասակարգին ուշադրութեան եւ խօսակցութեան առարկայ դառնալու աստիճան։

Աշնան սկիզբը, տոքթորը եւ մանկա-մարդ աղջիկը գիւղ դարձան։ Մաման պագաւ երկուքն ալ։ Սոֆիին մայրը լա-լով աղջկանը ճիտը ինկաւ, երբ առանձին գիրար տեսան անոնք։ Սոֆի, յեղակարծ խղճահարութենէ մը ցնցուած, թողուց որ խեղճ կինը գգուէ, համբուրէ զինքը։ Հեկեկանքները անոր կուրծքը կը պատռ-տէին, եւ ատեն ատեն դժնդակօրէն կ'ը-սէր. «ախ, զաւակս, զաւակս, ասորվե՞ր-ջը, ի՞նչ պիտի ըլլայ ... հալիս ի՞նչ կ'ը-սէ ...»։

Սոֆի, սթափելով, ինքզինքը ազատեց մօրը դեռ կէնճ բազուկներէն, որոնք իր նիհար իրանը կը սեղմէին. «օֆ, նորէն ինչ խենթ բաներ կ'ըսես, մայրիկ ...» Ու հեռացաւ գնաց։

Տոքթորը մակոյկ մը գնեց, իրիկուննե-րը պտոյտներ կատարելու համար Ոսկեղ-ջիւրի վրայ։ Երբեմն մաման հետ կ'առ-նէին։ Շատ հեղ, անոնք մինչեւ Քէհաթ-հանէի ջուրերը կ'երթային եւ լուսերը վառուելէն շատ ետքը տուն կը դառնա-յին, թեւ թեւի։

Աշնան վերջալոյսի հանդարտ ու աղ-ուոր իրիկուն մը, տոքթորը եւ Սոֆի մա-կոյկէն ելան՝ Քարա աղաճի ափունքին վրայ, մենաւոր ապարանքներ, զոյգ վան-դակափեղկերով, կռնակնին լերան տը-ւած, կը կենային, մթնշաղի երկար ու գորշ ստուերներուն մէջ Թիրոլեան գիւ-ղանկար – պատկերի մը մտերիմ երեւոյ-թովը։

Ծովային բադերը կարմիր խօլ ոլորտ-ներով կը սաւառնէին մանր ալիքներուն վրայ, կառաչներ արձակելով։ Հեռուն ա-ղիւսի գործարաններու հնոցները մուխի հոծ եւ մութ զարդմանակներ կը ձգտէին երկարել օդին մէջ։

Զոյգը կը պտըտէր, ազդուած բնութեան խորհուրդէն, դիտելով բոլորի համայնա-պատկերը, այնքան այլազանակ որքան խորհրդաւոր։ Եզերքին շատ մօտէն կը քալէին։ Երիտասարդը երբեմն կը ծռէր, քար մը կ'առնէր եւ հորիզոնական նետ-ուածքով մը չորս հինգ ալիքի կատար մէկ անգամէն կը ծակէր։

Սոֆի, «պռաւօ» մը կը հնչէր, ինքն ալ փորձելով ու չյաջողելով։ Պահ մը հա-սած էին դարատափին վրայ տեղ մը ուր եզերքին հողը կամաց կամաց փլչելով գը-րեթէ խոռոչ մը ձեւացուցած էր։ Ծռե-լով միայն կարելի էր այդ խոռոչին ներ-քին մասը տեսնել, ալիքներուն բախումը հետզհետէ խորունկցուցած ըլլալով զայն։ Ցանկարծ ստուեր մը ելաւ այդ փոսէն ու եզերքին վրայ ցցուեցաւ։ Այդ անակնկալ երեւոյթին ի տես, երիտասարդը եւ աղ-ջիկը խրտչեցան։ Ցնցոտիներով ծածկը-ւած երիտասարդ մըն էր, գլուխը բաց, խռուացած մազերով որոնք մինչեւ աչ-ուըները կ'իջնային։ Ոտքը բոպիկ էր։ Նողկալի եւ արգահատելի բան էր։ Շըր-ջագայողները դեռ երկու քայլ հեռու էին իրմէ, ու իր առջեւէն պիտի անցնէին. ըս-պասեց ու նայեցաւ, պիշ ու ահարկու նայուածքով. Սոֆի մեռելի գոյն առաւ. տոքթորը դողաց, առանց գիտնալու թէ ինչու։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

պիտի հաշտեցնեն իրենց տեսակէտները եւ համաձայնութիւն գոյացնեն : Արդա - րեւ՝ Ամերիկացի պատուիրակը, Ուասթ - ըլըրթ, յայտարարած է թէ «հնարաւոր է ամուսնացնել երկու ծրագիրներն ալ» : Իր կարգին, Խորհրդային պատուիրակը, Զարուպին, անդրադառնալով Միացեալ Նահանգներու ներկայացուցած վերջին ծրագրին (Յառաջ, 13 Փետրուար), ըսած է «մեր առջեւ կը գտնենք ընդունելի կէ - տեր, կը թուի թէ ոչ միայն կը մօտենանք անգլիական տեսակէտներուն — հսկողութեանց եւ քննութեանց միջոցներու շուրջ — այլեւ Ամերիկեանին » :

ՈՒԹԵՐՈՐԴ անգամն ըլլալով յետաձգ - ուեցաւ Քարիլ Ջեսմանի մահապատիժին գործադրութիւնը : Քալիֆորնիոյ նահանգապետին այս որոշումը անուղղակի կերպով կապ ունի Այզընհաուըրի Քալիֆորնիա այցելութեան հետ. կը վախցուի թէ մահապատիժի գործադրութեան առթիւ ժողովուրդին մէջ ստեղծուած վատ տրամադրութիւններուն «զոհ» երթայ՝ նա - խագահը : Մահապարտին փաստաբաննե - րը կը յուսան թէ իրենց «յաճախորդը մահասենեակէն ներս երբեք մուտք պիտի չգործէ » :

ՄԱՄՈՒԼԻ «Թաս» գործակալութեան Փեքինի թղթակիցը կը հաղորդէ թէ 70 միլիոն Չինացիներ աշխատելու վրայ են Ջրելեկտրակայանի մը շինութեան հա - մար : 20 միլիառ խորանարդ հող «տե - ղահան » ըրած են :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ԼԻՈՆ. — 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր :
ՏԷՍԻՆ. — 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր :
ՎԻԷՆ. — 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ:
ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :
ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. — 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր :
ՎԱԼԱՆՍ. — 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :
ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :
ՄԱՐՍԷՅԼ. — 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն - խնջոյքով, Իսիի «Խըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Պորտոյի Մուրատ խումբի կողմէ հանգանակուած ի նպաստ Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին համար, Յունիս ամսոյ մէջ :

Ա. Քէնտէրեան յիսուն Ն. Ֆ., Ճ. Տօնիկեան երեսուն Ն. Ֆ., Շ. Գալթաճեան քսան Ն. Ֆ., Կ. Տօնէրեան քսան Ն. Ֆ., Պօղ. Քէնտէրեան երեսուն Ն. Ֆ., Կ. Հալաճեան քսան Ն. Ֆ., Ս. Տօնէրեան երեսուն Ն. Ֆ., Գ. Հալաճեան քսան Ն. Ֆ., Պետ. Քէնտէրեան երեսուն Ն. Ֆ., Ս. Գոնեալեան տասը Ն. Ֆ., Դ. Շաղլամճեան տասը Ն. Ֆ., Կ. Դաւիթեան երեսուն Ն. Ֆ., Ա. Մարգարեան տասը Ն. Ֆ., Յ. Ճոզիկեան տասը Ն. Ֆ., Ժ. Մարգարեան քսան Ն. Ֆ., Վարդ. Վարդանեան յիսուն Ն. Ֆ., Կ. Վարդանեան երեսուն Ն. Ֆ., Մառանճեան քսան Ն. Ֆ., Հ. Թաշճեան տասը Ն. Ֆ., Յ. Խաչատուրեան եւ Մ. Խաչատուրեան քսանական Ն. Ֆ. : (Գումար 490 Ն. Ֆ.) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է, փոխան ծաղկեպսակի հետեւեալ նուէրները ողբ. Արամ Ասատուրեանի մահուան տխուր առթիւ :

Րիւ Թէյրասի հայ կօշկակարներէ երեսուն Ն. Ֆ.:

Նոյնպէս շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Քալէնտէրեանի ձեռամբ հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի ողբացեալ Քերովբէ Ծոճեանի մահուան առթիւ.— Պ. Պ. Իլմաճեան, Քալէնտէրեան, Պօյաճեան, Կիչառ, Փեսքիէ, Քինէ, Տավուտ հինգական Ն. Ֆ.:

Նկատի ունենալ Հայկական երգի Փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն) :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը Տիկին Նազարեանի (ծնեալ Օնպաշեան) մահուան կսկծալի առիթով, իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկերուհի Օնպաշեանին Պ. Նազարեանին եւ Տէր եւ Տիկին Թիւֆէնքճեանի, եւ փոխան ծաղկեպսակի քսան Ն. Ֆ. կը նուէր Մշակոյթի Տան, Յ. Օնպաշեան սրահին :

×

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղը Տիկին Նազարեանի մահուան տխուր առիթով, ի նպաստ իր դպրոցին՝ շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Նազարեանէ քսան Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Թիւֆէնքճեանէ քսան Ն. Ֆ., ընկերուհի Օնպաշեանէ քսան Ն. Ֆ. :

×

Մարսէյլի Ամասիոյ Հայր. Միութեան վարչութիւնը յանուն իր շրջանի բոլոր հայրենակիցներուն, իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ փարիզաբնակ հայրենակից Տէր եւ Տիկին Յովհ. Գայսէրլեանի եւ զաւակներուն եւ ընտանեկան բոլոր պարագաներուն, իրենց որդւոյն եւ եղբօր երիտասարդ Պ. Արամ Գայսէրլեանի կսկծալի մահուան առթիւ, (զոհ ինքնաշարժի արկածի) :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՄՏԻՊՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ

Ապրիլեան Սերունդի (Նախկին Զ. Ռ. Մ.) Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը ստիպողաբար ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամ - անդամուհիները այս Երկուշաբթի գիշեր ժամը 21ին, Ռէժանի սրճարանի վերնայարկը : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները վերջնականապէս հրաժարեալ պիտի նկատուին :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20.30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ :

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Ռոպէր Ասատուրեան, յաջողութեամբ աւարտած է Մարսէյլի բժշկական համալսարանը եւ առաջին հանդիսած՝ Թիմոնի հիւանդանոցին էքթերնայի մրցումին :

Այս ուրախ առթիւ Տիկին Գեղանոյշ Քօպալեան տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ

Ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին

ՏԵՂԻՈՅՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ԱԼԻՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆԻ

Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի

Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՄԵԳԵՐԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

Ժամը 8էն վերջ եւրոպական պարեր

ՊԻՒՖԷ ՄՈՒՏՔ 3 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ
Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ․ տար․ 40 Ն․ Ֆր․, վեց․ 22Ն․ Ֆր․
Արտասահման՝ տար․ 50 Ն․ Ֆր․ Հատը 0,20 Ն․ Ֆր․

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MARDI
23 FEVRIER
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 8730 36EME ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4531

ՕՐՈՒԱՆ ԽՈՍՔԸ

ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԵՒ ՀԱԼՔ ԴԷՄ ԴԷՄԻ

*

Դեմոկրատ եւ Հալք կուսակցութեանց հակամարտութիւնը կը շարունակուի Թուրքիոյ մէջ, օրէ օր աւելի սաստկանալով :

Պարզապէս աթոռամարտ է որ տեղի կ'ունենայ :

Իշխանութեան անյագ տենչը երիտասարդական աւիւն տուած է ծերունի աղուէս Իսմէթ Ինէօնիւին, որ հակառակ Անատոլուի մէջ տիրող ձիւն – ձմեռին՝ քաղաքէ քաղաք կը վազէ՝ դեմոկրատ կուսակցութեան, մասնաւորապէս վարչապետ Մէնտերէսի դէմ գրգռելու համար ժողովուրդը :

Տասը տարիէ ի վեր Ինէօնիւ չէ կրցած մարսել իր պարտութիւնը : Շարունակ կ'երազէ անցեալի իր դափնիները : Մտերիմ գործակից Մուսթաֆա Քեմալի՝ զինուորական փայլուն յաջողութիւններ արձանագրած էր միլլիական շարժման օրերուն : Մասնաւորաբար 1922 Սեպտեմբերին Աֆիոն Գարահիսարի ճակատին վրայ՝ Ինէօնիւի մէջ հելլէն բանակին դէմ տարած էր վճռական յաղթանակ մը եւ պատմական դարձուցած այդ գիւղը, անոր անունը ընդունելով իբրեւ մականուն :

Յետոյ 1923ի ամառը Լօզանի հաշտութեան ժողովին մէջ իբրեւ Թուրքիոյ գըլխաւոր պատուիրակը՝ դաշնակիցներուն կրցեր էր պարտադրել ծանր պայմաններ, թաղել տալով Սեւրի դաշնագիրն ու հայկական դատը :

Այնուհետեւ քանիցս վարչապետ, Աթաթիւրքի մահէն վերջ դարձած էր Հանրապետութեան նախագահ, ամէն անգամ վերընտրուելով առանց մրցակցի, մինչեւ 1950, երբ խորհրդարանական ընտրութեանց մէջ Հալք կուսակցութիւնը պարտուելով տեղը տուաւ Ատնան Մէնտերէսի դեմոկրատ կուսակցութեան :

Ժողովրդական – Հանրապետական կուսակցութիւնը (Հալք Ճիւմհուրիյէթ Փարթիսի) ամբողջ 27 տարի միահեծան իշխած էր երկրին մէջ : Մուսթաֆա Քեմալէն վերջ Իսմէթ Ինէօնիւն եղած էր անվիճելի մենատէր մը՝ կռթնած իր կուսակցութեան վրայ, որուն մէջ կարեւոր դեր կը խաղային նախկին իթթիհատականները :

Այսպիսի անցեալի տէր կուսակցութեան մը եւ անոր վարիչին դէմ է, որ բուռն պայքար կը մղէ Ատնան Մէնտերէս տասը տարիէ ի վեր :

Պետական երկու մարդիկը փողոց են իջած եւ հրապարակաւ ամէնէն ծանր ամբաստանութիւնները կ'ընեն իրարու դէմ :

Երկու կուսակցութիւններն ալ արմատ ձգած են ժողովուրդին մէջ :

Դեմոկրատները կարեւոր յաղթանակներ արձանագրեցին 1950ին եւ 1954ին : Ըստ Սահմանադրութեան, Ազգային ժողովը կը նորոգուի չորս տարին անգամ մը : 1957ին ներքին պայքարները այնքան սուր համեմատութիւններ էին ստացած, որ կառավարութիւնը պարտաւորուեցաւ մէկուկէս տարի կանխել ընտրութիւնները եւ զանոնք կատարել 1957ին՝ փոխանակ 1958ի :

Վերջին ընտրութեանց մէջ Հալքը կարեւոր յաջողութիւններ արձանագրեց : Կառավարութիւնը շարժման մէջ էր դըրած պետական ամբողջ մեքենան՝ դեմոկրատ թեկնածուներու յաղթանակը ապահովելու համար : Հակառակ իր միջոցներու անբաւարարութեան, Հալքի ստացած քուէները աննշան չափով միայն պակաս էին դեմոկրատներու քուէներէն : Սակայն ընտր. շրջանակներու բաժանումը այնպէս էր, որ Իսմէթ Ինէօնիւի կուսակցութիւնը համապատասխան թիւով աթոռներ չկրցաւ շահիլ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆԿԱԽ ՆՈՐ ՊԵՏՈՒԹԻՒՆ ՄԸ՝ ՔՈՆԿՕ

«ՊԵԼԺ ԹԱԳԱՒՈՐ ՁԵՆՔ ՈՒԶԵՐ» Կ'ԸՍԵՆ ԱՓՐԻԿԵՑԻՆԵՐԸ

Փակուեցաւ Պրիւքսէլի «Կլոր Սեղանի» խորհրդաժողովը : Թէեւ պաշտօնական ոչ մէկ յայտարարութիւն եղաւ, սակայն, փաստ է թէ Պելժիոյ միակ գաղթավայրը, Քոնկօն, իր անկախութիւնը պիտի ստանայ՝ Յունիս 30ին : Բանակցութիւններու ընթացքին, մշակուած է ընտրական օրինագիծ մը, որու համաձայն ապագայ խորհրդարանին երեսփոխանները պիտի ընտրուին զաղտնի քուէարկութեամբ և 100.000 բնակիչի՝ մէկ երեսփոխան համեմատութեամբ : Երկրին իրաքանչիւր վեց շրջանները 12ական ներկայացուցիչներ պիտի ունենան ծերակոյտին մէջ : Ասոնցմէ եւ ամէն մէկ երկվեցեակին մէկ երրորդը պիտի նշանակուին ցեղերուն կողմէ, եւայլն : Յատկանշական է նշել թէ Եւրոպացիները զրկուած են քուէարկելու իրենց իրաւունքէն : Քոնկօյի պատգամաւորները դեռ Պրիւքսէլէն չմեկնած, արդէն իսկ կը մտածեն իրենց երկրի ապագայ դրօշին, ազգային փառերգին, անունին եւ այլ մանրամասնութիւններու մասին : Տասներկու միլիոն հաշուող այս նոր պետութեան մայրաքաղաքը, հաւանաբար Լէոփոլտվիլը ըլլայ, իսկ երկիրը — ըստ վերջին լուրերուն — կոչուի՝ «Կեդրոնական Ափրիկէի Հանրապետութիւններու Դաշնակցութիւն», ու ինչպէս անունէն յայտնի կ'ըլլայ՝ դաշնայ հանրապետութիւն մը : Անշուշտ այնքան ալ դիւրին պիտի չըլլայ, քանի որ ցեղային հակամարտութիւնները անպակաս են եւ ինչպէս յայտնի եղաւ Պրիւքսէլի խորհրդաժողովին մէջ՝ անհատական եւ ցեղային տարակարծութիւնները չէշտուած գոյն եւ ձեւ ստացած են : Դարերու խորերէն փոխանցուած եւ շարունակուած այս «հակակրութիւնները», անշուշտ, մէկ օրէն միւսը չէ որ պիտի չքանան : Թերեւս «ցեղերու պատերազմ» մը ծայր տայ : Յամենայն դէպս՝ Պելժիա վերջնականապէս հաշտուած է Քոնկօյէն հրաժարելու գաղափարին հետ : Արդէն, Պրիւքսէլի մէջ գումարուած «Արքայական խորհուրդը» վաւերացուցած է Քոնկոյի անկախութիւնը : Կը թուի թէ պիտի փորձէ պահել տնտեսական, առեւտրական եւ մշակութային իր կապը : Ներկայիս փորձ կը կատարուի համոզելու Քոնկոցիները որ անուանապէս ընդունին Պօտուէն թագաւորին «վեհապետութիւնը, այլ խօսքով հռչակուի Քոնկոյի թագաւոր» : Դժուար լուծելի կէտ մըն ալ այս է, նախ Պելժ ընկերվարականները դէմ են այդ մտքին, ապա իրենք Քոնկոցիները վճռաբար կը մերժեն . — «Կը կարծենք — կը յայտարարեն անոնք — թէ հիմակուընէ իսկ պէտք է կտրուի ամէն կապ մեր եւ Պելժ գահին միջեւ : Քոնկոցի ժողովուրդը չի կրնար ընդունիլ օտար երկրի մը պատկանող թագաւորի մը հեղինակութիւնը : Անկախութեան ոգիին դէմ է այս » :

Անառարկելի է թէ Քոնկոյի անկախութիւնը իր անդրադարձը պիտի թողու շրջակայ փոքր ու մեծ գաղթավայրերու ժողովուրդներուն վրայ : Ռուանտայի, Ուրունտիի, Թանկանիքայի, Ուկանտայի, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ռոտեզիաներու ժողովուրդները իրենց կարգին պիտի խլրտին : «Նոր հովը», ինչպէս կ'ըսէր Մաքմիլըն, անդրադառնալով Ափրիկէի ժողովուրդներուն մէջ տիրող ներկայ տրամադրութիւններուն, — իմա՝ ազատութիւն, — անշուշտ, նոր փոթորիկներ երեւան պիտի հանէ : Իրաւամբ կ'ըսուի «20րդ դարը փոքր ազգերու ազատութեան դարաշրջանն է » :

Ընդդիմադիրներու ձայնը բարձր կը հնչէ ժամանակէ մը ի վեր : Յաճախ հրապարակային հաւաքոյթներ կը կազմակերպեն՝ հակառակ պետական արգելքին եւ զանազան յանցանքներով կ'ամբաստանեն կառավարութիւնը :

Մէնտէրէս վերջին անգամ Մարաշ այցելած էր՝ այդ քաղաքի «ազատագրութեան» քառասնամեակին առթիւ : «Միքրոֆոնը խանգարուած ըլլալուն, հազիւ քանի մը խօսք կրցաւ արտասանել» կը գրեն թերթերը :

Կը թուի թէ ընդդիմադիրները զօրաւոր են Մարաշի մէջ : Վարչապետը իր շուրջը նշմարելով քանի մը Հալքեան լրագրողներ՝ սրահէն դուրս վռնտած է զանոնք :

Իսկ Ալեքսանտրէթի մէջ ճառ մը խօսելով, ընդդիմադիրները անուանած է « պառակտումի ճակատ », մինչ Դեմոկրատները «Հայրենիքի ճակատ» կը կազմեն եղեր :

Երեսփոխանական ընտրութիւնները այս անգամ եւս պիտի փութացուին : Մէնտէրէս յայտնած է, որ փոխանակ 1961ի, անոնք տեղի պիտի ունենան յառաջիկայ գարնան :

Ո՞վ պիտի տանի յաղթանակը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԵԼՈՒԶԱՅԻ (Ալժերիա) լեռնային շրջանը, տասներկու տարուան մէջ, իր երրորդ աղէտը ունեցաւ : Արդարեւ՝ երկրաշարժ մը հիմնովին քանդեց եւ աւերեց Մելուզան : 44 հոգի թաղուեցան աւերակներուն տակ . վիրաւորներուն թիւն է՝ 88 : Այս նոյն շրջանին մէջ, 1957 Մայիս 29ին էֆ էլ էնի պատկանող «պատժիչ ջոկատ» մը 300 գիւղացիներ հրացանազարկ ըրած էր :

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ վարչապետը կը շարունակէ շրջապտոյտը Ինտոնեզիայի մէջ : Խրուշչեւ Պանտունկի մէջ կրկնած է նոյն յանկերգը : «Գաղթատիրութեան դարաշրջանը վերջ գտած է : Ատենն է զագաղի մը մէջ դնելու եւ զայն թաղելու : Խ. Միութիւնը պատրաստ է նիւթապէս օգնելու ձեզ» իր խօսքի շարունակութեան՝ աւելցուցած է «գիտութեան մարզէն ներս՝ առաջինն ենք, իսկ տնտեսութեան մէջ՝ երկրորդը : Մեր նըպատակն է գլել – անցնիլ՝ Մ. Նահանգները » :

ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ մեկնեցաւ Լատին Ամերիկա : Պիտի այցելէ Արժանթին, Պրազիլ, Չիլի, Մեքսիկա, Փարակուա, Փերու եւ Ուրուկուա : Միջազգային քաղաքական դէմքերը, մեծ նշանակութիւն կուտան Նախագահին Լատին Ամերիկա այցելութեան :

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ վերստին վստահութիւն յայտնեց Ամերիկայի զինուորական ուժին վրայ, ու այս առթիւ յայտարարեց թէ «ազատ աշխարհի պաշտպանման գլխաւոր խարիսխն է ան» : Այս առթիւ Նախագահը շեշտած է թէ ամերիկեան բանակին միակ նպատակն է «խաղաղութեան պաշտպանումը » :

ՓԱՐԱԿՈՒԱ սնանկութեան դուռը հասած է : Արդարեւ հինգ միլիոն տոլարի արժողութեամբ վարկեր «անվճար» մնացած են : Մ. Նահանգներէն 44 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը ուզած են :

ՀՌՈՄԷՆ կը հաղորդեն թէ իտալական կառավարութիւնը ներքին տագնապ մը կ'անցընէ : Շատեր հաւանական կը գտնեն Սեննիի գլխաւորած կառավարութեան հրաժարումը : Տագնապին պատճառը կը նկատուին «կուսակցական հակամարտութիւնները » :

ԱՐԱԲ ազգերու վեհաժողով մը պիտի գումարուի Ռապաթի մէջ, քննելու եւ վերամշակելու համար Արաբական Լիկայի կանոնադրութիւնը :

ՔԱՄԵՐՈՒՆԻ Պամիլէքէ նահանգին մէջ, ըմբոստ խումբեր յարձակած են Տըշանք քաղաքին վրայ եւ սպաննած 62 հոգի : Ապահովութեան ուժերը փոխադարձած են եւ սպաննած 15 ըմբոստներ :

ՇՕՓԷՆԻ ծննդեան 150ամեակին առթիւ (1810 Փետրուար 22), երաժշտագէտին բարեկամներու ընկերութիւնը այց մը կազմակերպած էր Կիրակի օր Փէռ Լաշէզի գերեզմանատունը, ուր Շօփէնի դամբարանը վերանորոգուած է վերջերս :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ Պեթհովէնի անտիպ գործերը գտնուած են, մայրաքաղաքին հին դիւաններուն մէջ : 178 էջերէ բաղկացած տետրակ մըն է, ուր դաշնակի կըտորներէ զատ, կան նաեւ քանի մը ծանօթ գործերու նախագիծերը :

ՍԻԿԻԼԻՈՅ մէջ երեւան ելած է գողութեան, շանթաժի և սպանութեան ծաւալուն գործ մը զոր կազմակերպած էին չորս վանականներ : Այս խումբին գլուխը կը գտնուէր 81 տարեկան Հայր Քարմէլօն : Ձերբակալուած վանականներէն մէկը՝ ըսած է ոստիկանին . — «Կը տեսնես, որդեակ, Աստուծոյ ճամբաները անսահման են» : 5րդ մը ինքզինքը կախած է բանտին մէջ, ինչ որ թոյլ տուած է միւս չորսերուն խնդրին ամբողջ պատասխանատուութիւնը անոր վրայ ձգելու :

ՓԱՍՏԱԲԱՆ ՊԻԱՃՃԻ որ ձերբակալուած էր Ալժէի դէպքերուն առթիւ, ազատ արձակուեցաւ առջի օր : 17 օր բանտարկութենէ ետք, Պիաճճի յայտարարեց . — «Պարտականութիւնս կատարած եմ, եւ պիտի շարունակեմ» :

ՀԱԼԷՊԻ երիտասարդութիւնը երդում ըրած է «Աստուծոյ և Նասրի» առջև ազատագրելու արաբական ամէն մէկ թիզ հողամաս աշխարհակալութենէն եւ սիոնականութենէն : Իր կարգին գնդ. Նասր Համայի մէջ յայտարարած է . «Անցած են այն ժամանակները երբ օտար մեծ պետութիւններ բարձրէն կը նայէին մեր վրայ : Այժմ ի վիճակի ենք մեր ձայնը լըսելի դարձնելու» :

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը ձերբակալութիւններ կատարած է, երկրի զանազան կողմերը հաստատուած «կասկածելիներու» (համայնավար, թագաւորական) շրջանակներէն ներս : Հաւաստի լուրերու համաձայն 200 հոգի ձերբակալուած են : Վերջերս ռումբեր պայթեցնելու փորձեր կատարուած էին : Կը կարծուի թէ սոյնք համայնավարներուն գործերն են :

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ Թոքիօ մեկնեցաւ, բացումը կատարելու համար Ֆրանսական եւ Ճափոնական «տան» : Նախարարը՝ Փարիզ կը վերադառնայ Փետրուար 29ին :

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ նախագահը, Շապան – Տելմաս եւ ֆրանսացի տասը խորհրդարանականներ Թաշքենտ մեկնած են : Ֆրանսացի պետական մարդիկը ութ օրուան մէջ պիտի այցելեն Կեդրոնական Ասիա, Կովկաս, Ուքրանիա եւ Լենինկրատ :

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ԴԷՄՔԵՐ

— Շարժանկարի ծանօթ ֆրանսացի բեմադիրը, Ժան Պէքեր, 53 տարեկան :

— Դանիայի վարչապետ՝ Հանսեն, 53 տարեկան, ընդհ. քարտուղար ընկերվարական կուսակցութեան : Կառավարութեան պետն էր 1955էն ի վեր :

— Կոմսուհի Մունթպաթըն՝ Անգլիոյ իշխան Ֆիլիփին մօրաքոյրը, 62 տարեկան, Պոռնէօ կղզիին՝ Ճեսիլթըն փոքրիկ գիւղին մէջ :

— Իտալիոյ նախկին վարչապետ՝ Տոյի որ նախագահն էր Տեմօ – Քրիսթիանի կուսակցութեան, 72 տարեկանին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՀԱՅՈՑ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՏԱՂԱՆԴԻՆ ՆՊԱՍՏԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Այս շատ շահեկան յօդուածը, զոր կ'արտատպենք «Սով. Հայաստան» ամսաթերթէն (Հոկտ. 1959), ցոյց կու տայ թէ Հայերը, համասփիւռ ծաղիկ, ի՛նչ փառաւոր դեր կատարած են Եգիպտոսի պատմութեան մէջ, սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը.—

ՀԱՅ ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ԿԱՊԵՐ

Հայ եգիպտական կապերի պատմութիւնն ընդգրկում է հայ եւ արաբ ժողովուրդների բարեկամութեան շատ դըրուագներ: Հայ ժողովուրդի այն զաւակները, որոնք դարերէ ի վեր ապրում են բարեբեր Նեղոսի հիւրընկալ հովտում, իրենց տաղանդն ու բազկի ուժը ի սպաս են դրել Եգիպտոսի վերելքին :

Բազմադարեան անցեալ ունի եգիպտահայ գաղութը :

Կան տեղեկութիւններ արաբական դըրաւումից առաջ Եգիպտոսում ապրող Հայերի մասին: 640 թուականին Եգիպտոսի համար մղուած ճակատամարտում արաբ զօրավար Ամր Իպն էլ Ասիի դէմ կռուող բիւզանդական բանակի հրամանատարները Հայեր էին, Արտաւան եւ Մանուէլ: Նաեւ Վարդան էլ Արմանի անունով մի Հայ էր Ամր զօրավարի զինակիցներից մէկը, որը յետագայում կարեւոր դեր կատարեց Ֆոսթաթ քաղաքի վերակառուցման գործում : Այդ քաղաքի շուկան անուանուեց Սուկ էլ Վարդան, եւ թաղերից մէկը՝ Ռումիների թաղ, որը յատկացուեց գլխաւորապէս Յոյների եւ Հայերի բնակութեանը :

Դէպի Եգիպտոս Հայերի հոսանքն ուժգին թափ ստացաւ 10րդ եւ 11րդ դարերում : Միջին Ասիոյ քոչուոր ցեղերի արշաւանքներից փախչելով, Սուրիայի եւ Կիլիկիայի Հայերը շարժւում էին հարաւ՝ անվտանգ կեանքի պայմաններ գտնելու: 981 թուակիր խաչքարի յայտնաբերումը Նեղոսի հովտում փաստ է, որ էլ Ազիզ Խալիֆայի իշխանութեան տարիներին (975 – 996) Եգիպտոսում գոյութիւն է ունեցել հայկական եկեղեցի, եւ հետեւաբար՝ հայկական գաղութ :

Մատթէոս Ուռհայեցի պատմիչը վկայում է, որ իր ժամանակ, այսինքն 11րդ դարում երեսուն հազար Հայեր էին ապրում Եգիպտոսում: Գրիգոր Վկայասէր կաթողիկոսը 1074 – 1075 թուականներին այցելեց Եգիպտոս եւ այդ առթիւ Ներսէս Շնորհալու հօրեղբայր Գրիգոր իշխանին Եգիպտահայերի կաթողիկոս (իմա՝ վիճակաւոր եպիսկոպոս կամ պատրիարք) ձեռնադրեց: Մատթէոս Ուռհայեցու այն հաստատումից, թէ 1085 թըւին «եղաւ ազգիս Հայոց կաթողիկոս վեց, երկու յԵգիպտոս եւ չորս յամենայն աշխարհն Հայոց», հետեւում է, որ 1075–1085 թուականներին զգալի չափով մեծացել էր եգիպտահայ գաղութը: 12րդ դարի հայազգի պատմիչ Ապու Սալհը եւ 15րդ դարի արաբ մատենագիր Մակրիզին հաստատում են, որ Հայերը Եգիպտոսում ունէին մօտաւորապէս երեսուն եւ հինգ եկեղեցիներ ու վանքեր՝ «շատ բարեկարգ, քահանաներով եւ միաբաններով»:

Այդ եկեղեցիների եւ վանքերի տեղաբաշխումից պարզւում է, որ հնում Եգիպտահայերը մեծ մասամբ բնակուել են Գահիրէում եւ նրա արուարձաններում : Պատմելով 11րդ դարի վերջերին կատարուած Գահիրէի վերակառուցման աշխատանքների մասին, արաբ պատմիչներն այդ քաղաքում շէնք կառուցելու արտօնութիւն ունեցողների շարքում երրորդը, Ասքարիներից եւ Մեվլեվիներից անմիջապէս յետոյ, յիշատակում են Հայերին: Ըստ Մակրիզիի՝ 12րդ դարում Գահիրէի հայաբնակ չորս թաղերից միայն մէկում՝ Հարթ Հիւսէյնում ապրում էին եօթը հազար Հայեր: Գահիրէի միջնաբերդից մի ժամ հեռաւորութեան վրայ գտնւում էր էլ Պեսիթին կամ Այգեստան հայաբընակ գիւղը: 12րդ դարում Գահիրէի մերձակայ Դուրա գիւղում երկու եւ Շինուրայում եօթը հայկական եկեղեցիների գոյութիւնը հաստատում է, որ բաւական ստուար թուով Հայեր ապրել են այդ վայրերում :

Եգիպտոսում Հայերը վայելում էին կրօնական մշակութային լայն ազատութիւններ: Մատթէոս Ուռհայեցին պատմում է, որ Գրիգոր Վկայասէր կաթողիկոսը «բազում փառք եւ մեծութիւն ընկալաւ... ի թագաւորէն Եգիպտոսի»: Ըստ նոյն պատմիչի՝ շատերն «առնէին ձեռնադրութիւնս եւ օծէին եպիսկոպոսունս... եւ ի նոցանէ օրհնէին քահանայք, եւ լինէր պատարագ եւ մկրտութիւն եւ պսակ կուսանաց»: Բացի այդ՝ 11րդ դարի վերջերին Հայերին է փոխանցւում Ասիութի նահանգում Ղպտիների Սպիտակ վանքը (Դէյր էլ Աբիադ), որի աւագ խորանում մինչեւ օրս էլ պահպանուել են Հայերէն երեք արձանագրութիւններ: Նկարիչ եւ գրիչ Թէոդորոսը, «ի գաւառէն Քեսնոյ», որ զարդանկարել է այդ վանքը, գոհաբանական մաղթանք է անում «... Հայոցս որք իմքս ի ծառայութեան յԵգիպտոսի ...»:

Ոչ իսլամ տարրերի նկատմամբ Ֆաթըմայեանների որդեգրած ազատախոհ ու բարեացակամ քաղաքականութիւնը մշակութային եւ զինուորա – քաղաքական գործունէութեան լայն ասպարէզ էր բացել Նեղոսի հովտում արմատ արձակած Հայերի առաջ :

Ժամանակակից արաբ պատմաբան Ֆիլիպ Հիտտին հայազգի երկու վեզիրների ժամանակ Եգիպտոսի մշակութային առաջընթացը համեմատում է փարաւոնների դարաշրջանում արձանագրուած նըւաճումների հետ: Իրօք, մեծ է եղել հայ արուեստագէտների դերը արաբական զարդանկարչութեան եւ ճարտարապետութեան զարգացման մէջ 10 – 12րդ դարերում: Անանուն հայ վարպետների ձեռակերտներն են Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիայի մի շարք հոյակապ մզկիթները, որոնք կանգուն են մնում մինչեւ օրս : Ըստ Մակրիզիի՝ Գահիրէի պարսպի երեք գլխաւոր դռները, Պապ էլ Նասըր, Պապ էլ Ֆութուհ եւ Պապ էլ Զուեյլա, կառուցել են Եդեսիացի երեք եղբայրներ, որոնք հաւանօրէն Հայեր էին:

Սակայն հայ շինարարների արաբական ճարտարապետութեան մատուցած խոշորագոյն ծառայութիւնը, անկասկած, քարի յաղթանակն է սովորական դարձած աղիւսի գործածութեան հանդէպ : 1125 թուականին Գահիրէում կառուցուած էլ Ակմարի նշանաւոր մզկիթը, որի քարաշէն առաջամասը հայ վարպետների գործն է, իրաւացիօրէն համարւում է արաբական ճարտարապետութեան կոթողներից մէկը: Ժամանակով աւելի ուշ հայ նկարիչների գործեր են Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիայի հնամեայ բնակարանների պատերի վրայ անվթար պահպանուած մի շարք զարդանկարներ եւ խճանկարներ :

Կասթոն Վիէթ պատմաբանը 1070–1163 թուականներն անուանում է Եգիպտոսի պատմութեան հայկական շրջան : Տեղեկութիւններ կան այդ ժամանակաշրջանում Եգիպտոսի ծառայութեան կոչուած հայազգի զինուորականների եւ քաղաքական անձանց մասին, որոնք, ըստ արեւելագէտ Քաթրըմերի, որոշ ժամանակով յապաղեցրին Ֆաթըմայեան տոհմին անկումը :

1070 – 1094 թուականներին Եգիպտոսի վեզիրի պաշտօն է վարել Պատր էլ Կամալին, որի մասին 13րդ դարի պատմիչ Իպն Խալլիկանը գրում է.— «Հայազգի էլ Կամալին հմուտ, կորովի, հաստատակամ, հաղուագիւտ մի մարդ էր, որի վեզիր նշանակումով իշխանութեան վարկը բարձրացաւ եւ պետական վարչութիւնը բարեկարգուեց»: 1094 – 1121 թուականներին նոյն պաշտօնում Եգիպտոս ծառայել է էլ Կամալի որդին՝ էլ Աֆտալը : 1154 – 1161 թուականներին Եգիպտոսի վեզիրն էր Թալայը Պին Ռուզզիկը, որի մասին նոյնպէս գրուատանքով է խօսում Իպն Խալլիկանը.— «Բարձր արժանիքների տէր, առատաձեռն, դիւրայաղորդ եւ գիտնականների համակրող մի մարդ էր : Համբաւը հասել էր մինչեւ Դամասկոս, Հոմս, Մուսուլ, Պաղտատ»: Դրանցից բացի, պատմութիւնը յիշատակում է հայազգի վեզիրներ Եանիսին (1132–1134), Պեհրամ էլ Արմանիին (Վահրամ Պահլաւունի, 1135 – 1137), Իպն Ռուզզիկ Ադիլին (1161 – 1163), ինչպէս նաեւ բարձրաստիճան զինուորականներ Նասիքին (Վասակի Պասիլին (Վասիլ), Զարդանին (Շահան) եւ էլի շատ ուրիշների, որոնք աչքի են ընկել եգիպտական բանակում :

Պակաս կարեւորութիւն չէին ներկայացնում շարքային հայ զինուորները եգիպտական բանակում : Ըստ Մակրիզիի՝ 1070–1094 Գահիրէի բանակի զինուորների մեծ մասը Հայեր էին: Ֆաթըմայեան տոհմի անկման ժամանակաշրջանում եգիպտական բանակում հաշւում էին քառասուն հազար ձիաւոր եւ 30.000 հետեւակ, գլխաւորապէս «սեւամորթ գերիներ, եգիպտացի էմիրներ, Պետեւիններ, Հայեր եւ ուրիշ տարրեր ...»: Մակրիզիի յիշատակութեան այդ կարգից կարող ենք մակաբերել, որ Հայերը թուական տեսակէտից չորրորդ տեղն էին գրաւում եգիպտական բանակում: Մի շարք ուրիշ պատմիչներ եգիպտական բանակում ծառայող հայ զինուորների թիւը համարում էին եօթը հազար: Ապու Շամաթ պատմիչը գրուատում է հայ զինուորների հաւատարմութիւնն ու քաջութիւնը: Մակրիզին պատմում է, թէ ինչպէս 1171 թուին Սուլթան Սալահետտինի զօրքերը Գահիրէում հանդիպեցին Ֆաթըմայեանների պալատը պաշտպանող հայկական գնդի հերոսական դիմադրութեանը :

Հ. ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԽՈՐԱՄԱՆԿ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆ ԱՊԱԶԻՆՈՒՄԸ

ԽՄԲ.— Ամերիկեան պարբերաթերթ «Ռիտըրս Տայճըսթ»ի զինուորական լըբատու եւ օդային բանակի խորհրդատու Ֆրանսիս Վիվիըն Տրէյք, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ վարչապետ Խրուշչեւի ՄԱԿի առջեւ ըրած շռնդալից առաջարկին վրայ :

Ընդունիլ ընդհանուր եւ ամբողջական ապազինումը, փճացնել բոլոր պատերազմական նաւերը, զինուորական օդանաւերը, հրասայլերը, թնդանօթները, ռազմական մեքենաներն ու հնարքները, կամ այժմ գոյութիւն ունեցող հիւլէական ռումբերը եւ թողուլ որ իւրաքանչիւր երկրի մէջ պահուի միայն ներքին ուժ մը՝ զինուած ոստիկանական հրացաններով: Այս էր Խրուշչեւի ըրած ապշեցուցիչ առաջարկը, Ամերիկա իր այցելութեան առթիւ ՄԱԿի առջեւ խօսած իր շռնդալից ճառին մէջ: Ն. Միութեան վարչապետը հրաւիրեց աշխարհի բոլոր երկիրները որ, միջազգային հսկողութեամբ փճացնեն իրենց զէնքերը, առանց սակայն սահմանելու այդ հսկողութիւնը: Այդ ծրագիրը, յայտարարեց Խրուշչեւ, թոյլ պիտի տայ որ տարեկան հարիւր միլիառ տոլարի խնայողութիւն մը ըլլայ եւ հարիւր միլիոն մարդ ազատ արձակուին, որոնք պիտի կարենան այսուհետեւ խաղաղ ձեռնարկներու նուիրուիլ :

Կարելի՞ է լուրջ նկատել Խրուշչեւի կո-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ չկարողանալով իր ցոռթկացող յուզումը զսպել, խնամակալ կայսրուհին արագօրէն հեռացաւ, աւելի մտատանջութեան մատնելով իր սիրական մարեշալը:

Հետեւեալ առտու, Գերագոյն Խորհուրդի նիստին, խնամակալ կայսրուհին ժողովականներուն յայտնեցին թէ՝ Մեծ Խորհրդական մարեշալ Եոնկ Լուն հեռացուած էր իր պաշտօնէն եւ թէ այս վերջինը դատապարտուած էր աքսորի, ուր իրեն արգիլուած էր նոյնիսկ անձնասպանութեամբ վերջ տալ իր կեանքին:

Իր այս նոր կարգադրութեան շարժառիթին մասին Ցէօ Հի որեւէ բացատրութիւն չտուաւ, եւ սակայն ժողովականները տեղեկացած ըլլալով արդէն նախընթաց օրուան դայթակղութեան, ամէն բան հասկցան :

Երբ նիստը վերջացաւ, Ցէօ Հի դիմեց ուղղակի Արեւելեան Պալատը եւ ուղղուեցաւ դէպի նախկին կայսրուհիին՝ Ցէօ Նկանի առանձնասենեակը :

— Շատ ներողամիտ գտնուեցայ քեզի հանդէպ, յայտարարեց խնամակալ կայսրուհին, շատ ներողամիտ եւ շատ թոյլ, երբ դուն պատճառ դարձար իմ սիրեցեալ ներքինապետիս՝ Նկան Թէ Հայի մահուան : Պէտք էր որ այն ատեն քեզ գըլխատել տայի, այդպէսով հիմա պիտի չկրնայիր այս վերջին թակարդը լարել Մեծ Խորհրդականիս՝ Եոնկ Լուի դէմ : Եւ սակայն, այս վերջին արարքը շատ սուղի պիտի նստի քեզի...

— Կը մոռնաք թէ որո՞ւ հետ կը խօսիք, համարձակեցաւ ըսել Ցէօ Նկան, որ կը խորհէր թէ ինչպէս որ ալ ըլլար, իրեն համար ամէն բան կորսուած էր եւ կ'ուզէր լաւագոյնս լուծել իր վրէժը Ցէօ Հիէն, որ զինքը գրեթէ արգելափակած էր Արեւելեան Պալատին մէջ ու ենթարկած ընդանուր արհամարհանքի :

Եւ ըմբոստացման ու ընդվզումի գերագոյն թափով մը, շարունակեց .

— Կը մոռնաք որ կայսրուհի – կողակիցի իմ հանգամանքովս ես կը գտնուիմ գերադաս աստիճանի մը վրայ քան դուք ձեր պարզ կայսերական հարճի հանգամանքով : Դուք, կայսրուհի Ցէօ Հի պարզապէս հասարակ արկածախնդիր մըն էք որ բռնագրաւած էք Երկնային Կայսրութեան գահը : Եւ ինչ որ ալ ընէք, ինչ որ ալ մտածէք, վստահ եղէք թէ ես մինակ չեմ եւ ունիմ ինծի համախոհներ որոնք ինծի պէս կը խորհին ...

— Թշուառ Բզէզ, Թշուառական յիմար, պիտի ջախջախեմ քեզ, հակադարձեց Հէօ Հի: Օրերը համրուած են, կրնաս պատրաստուիլ մահուան ...

Արագ շարժումով մը, հեզահամբոյր ու բարի Ցէօ Նկան բռնեց խնամակալ կայսրուհիին ձեռքը եւ զայն խածաւ անագորոյն կերպով :

Այս եղաւ իր ամբողջ պատասխանը :

Քանի մը օր ետք, անծանօթ ցաւ մը — յար եւ նման այն ցաւին որ առած ու տարած էր կայսրուհին՝ Հա Լու Թօն, Իունկ Չէ կայսեր այրին — անկողին գամեց Ցէօ Նկանը: Խեղճ կինը կանչեց իր քարտուղարը եւ պատրաստել տուաւ իր կտակը, ուր կ'ըսէր .

«Հակառակ իմ առողջ կազմիս եւ հակառակ խոր ծերութեան մը հասնելու իմ յոյսիս, անծանօթ ցաւ մը պատած է զիս եւ կը զգամ թէ վախճանս մօտ է: Գիշերը կը յառաջանայ եւ ամէն յոյս կորած է ինծի համար: Միայն մէկ բան կը պահանջեմ : Կը փափաքիմ որ իմ մահէս ետք, աւանդական 27 ամսուան սուգը փոխուի 27 օրուան, որպէսզի ինչպէս իմ կեանքս, մահս ալ իբր օրինակ ծառայէ համեստութեան եւ ժուժկալութեան ...»:

Յաջորդ օրը, նախկին կայսրուհին, հեզահամբոյր ու բարի Ցէօ Նկանը աւանդեց իր հոգին ...

×

Խնամակալ կայսրուհի Ցէօ Հիի կողմէ նշանակուած կայսրը՝ Քուանկ Սին հասած էր իր չափահասութեան տարիքին :

Կայսրուհին, որ թեւակոխած էր արդէն 54 տարեկանը եւ սակայն պահած էր երիտասարդական թարմութիւն մը, որոշեց լքել իշխանութիւնը, քաշուիլ ամէն գործէ եւ ընդարձակածաւալ կայսրութեան ղեկը ամբողջութեամբ յանձնել երիտասարդ կայսեր :

Արդարեւ, Ցէօ Հի, առանձնացաւ Ամառնային Պալատին մէջ, մեծամեծ գումարներ ծախսելով նորոգութիւններ ձեռնարկեց եւ իրեն համար ստեղծեց նոր կեանք մը :

Հակառակ իր յիսնամեայ տարիքին, իր մէջ սակայն մարած չէր ապրելու եւ հեշտալից կեանք մը վարելու բոցը :

Իր առանձնութեան մէջ, յետադարձ մտածումով մը, կը վերյիշէր իր անցեալը եւ սարսուռ մը կը պատէր իր բովանդակ էութիւնը երբ կ'երեւակայէր գիրկընդխառնումի այն տարփալից ու հեշտալից պահերը զորս անցուցած էր սիրեցեալ եւ յաւէտ անմոռանալի Եոնկ Լուի բազուկներուն մէջ :

Օր մը, երբ տարուած էր անցեալի յուշերով, կանչեց իր հաւատարիմ ներքինապետը՝ Լի Լիէն Ին եւ անոր ականջին հրաման մը փսփսաց :

Երբ ներքինապետը մեկնեցաւ, Ցէօ Հի երկարեցաւ իր բազմոցին վրայ, կռնակին վրայ, աչքերը առաստաղին : Ձեռքը երկարեց հաշիշի ծխամորճին եւ անյագօրէն քաշեց զայն ու ծուխը արտաշնչեց

(21 Շար.)

չը, որ չառնելու համար ճարտասանական մտայղացումներու արժանիք մը պահելու միամիտները՝ Ռուսեր մըն է համոզելու միամիտները՝ Ռուսիոյ ազնիւ նպատակներուն մասին: Ամերիկեան եւ բրիտանական կառավարութիւնները, ինչպէս ՄԱԿի պատկանող գլխաւոր երկիրները շատ մեծ կարեւորութիւն տուին այդ կոչին: Բայց ամբողջական ապազինումը կրնայ այնպիսի հետեւանքներ ունենալ մեր անհատական գոյութեան վերաբերեալ, որ մեզի կ՚իյնայ դատել թէ ի՛նչ պէտք է պատասխանել այս առաջարկին: Ամէն մարդ գիտէ թէ որեւէ ճշմարիտ առիթ պէտք չէ փախցնել, տեւական խաղաղութիւն մը հաստատելու համար:

Ամերիկայի զինուորական բարձրագոյն հեղինակութեանց հետ խորհրդակցելով, գիտնալու համար թէ կատարեալ ապազինումի մը իրական հետեւանքները ինչ կրնան ըլլալ: Ըստ իրենց, նկատի առնուելիք գլխաւոր կէտերն են.—

Ի՞նչ պէտք է զոհել.— Խորհրդային առաջարկը ամէնէն աւելի հիւլէական զէնքերու լքումին կը ձգտի: Բայց այս միտքը ռուսական նախաձեռնութիւն մը չէ: Ամերիկացիները իրենք իսկ առաջիններն եղան 1946ին, Պարուքի ծրագիրով առաջարկելու, որ բոլոր հիւլէական ռումբերը եւ անոնց արտադրական միջոցները յանձնուին (Ամերիկա անոնց մենաշնորհը ունէր այն ատեն) միջազգային կազմակերպութեան մը, որպէսզի գոյութիւն ունեցող պահեստները փոխակերպէ ի տես խաղաղ օգտագործման, արգիլէ կորիզային զէնքերու շինութիւնը եւ պատիժներ սահմանէ անսաստողներուն:

Ամերիկեան այս ծրագիրը մերժուեցաւ Ռուսերուն կողմէ, որոնք չուզեցին հրաժարիլ իրենց արգելումի իրաւունքէն՝ պատիժներ սահմանելու պարագային:

Այս պատճառով ծրագիրը ձախողեցաւ: Մ. Նահանգները հիւլէական զէնքերու մրցումի մը հեռանկարին առջեւ որ անկարելի պիտի ըլլար կեցնել, ստիպուեցան լրիւ հետապնդել հիւլէական զինագործութեան իրենց ծրագիրները: Ասկէ առաջ եկաւ Ամերիկայի ազգ. պաշտպանութեան ձեւափոխումը, որուն հետեւանքները կը տեսնենք այսօր: Իր «տարհամոզումի» ուժը գրեթէ ամբողջովին հիմնուած է հիւլէական զէնքերու վրայ եւ անոնց ծախքերուն հասնելու համար, մեծ մասամբ զոհած է իր կարելիութիւնները, «պայմանադրական» եւ ոչ-հիւլէական զէնքերու շինութեան մարզին մէջ:

Այս նոր զէնքերուն գոյութիւնը արեւմտեաններու մօտ, արգելք եղած է նոր աշխարհամարտի մը մինչեւ այժմ: Զրոյցի՞ չէ՞ր որ յայտարարեց թէ՝ առանց ամերիկեան ռազմական օդանաւերուն, Եւրոպան շատոնց գրաւուած կ՚ըլլար համայնավար բանակներէն: Հրաժարիլ թումբ բարձրացնելէ բիրտ ուժին դէմ, կրնայ շատ ծանր որոշում մը ըլլալ, որ մինչեւ իսկ աղէտի մը պատճառ դառնայ:

Ըստ խորհրդային ծրագրին, պէտք է փճացնել ամերիկեան ամէն կարգի օդանաւերը (ռազմական, պաշտպանողական, ռմբաձիգ, զինուորական փոխադրութեան յատուկ եւայլն), ընկղմել բոլոր մարտանաւերը կամ ծախել որպէս հին երկաթ, ինչպէս եւ հսկայ օդանաւատար նաւերը իրենց հիւլէական օդանաւերով, յածանաւերը, թորփիլանաւերը իրենց հիւլէական հռաթիռներով, դասական կամ հիւլէական ընդծովեաները: Մէկ խօսքով, ամերիկեան արդի բանակը որ հիւլէական զինական կազմ ունի, ասկէ հրաժարելով պէտք է վերածուէր ոստիկանական կազմակերպութեան մը, զինուած պարզապէս հրացաններով եւ ատրճանակներով: Անշուշտ քանակով շատ վար պիտի մնայ համայնավար ցամաքային ուժերէն եւ ի չգոյէ փոխադրութեան միջոցներու, ամերիկեան զօրքը անշարժութեան պիտի մատնուի երկրին վրայ: «Անջրպետին» ծրագիրն իսկ պէտք էր ջնջուէր, բացի գիտական հետազօտութեանց մարզէն:

Մէկ խօսքով, Մ. Նահանգները զըրկուած պիտի ըլլան ամէն միջոցէ, դէմ դնելու համար հաւանական յարձակման մը:

Ամբողջական ապազինումի մը գործադրութիւնը կարելի պիտի ըլլա՞ր դրական կերպով հսկել: Հոդ է բոլոր խնդրին հանգոյցը եւ խորհրդային առաջարկը անորոշ է՝ այդ կէտին վրայ: Քննիչ մարմիններ կը նախատեսէ ամէն երկիրներու մէջ, բայց ոչ մէկ կերպով չի ճշդեր թէ ինչ ձեւով պէտք է վարուիլ խարդախներուն հետ: Ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ բռնաբարումները արգիլել:

Համեմատաբար դիւրին է հակակշռել նաւային եւ օդային ուժերու փճացումը, հսկել ցամաքային զէնքերու եւ անոնց արտադրութեան միջոցներուն վրայ: Բայց ի՞նչպէս ապահով ըլլալ որ գոյութիւն ունեցող զէնքերը, գաղտնի կերպով չեն պահուած ապահով վայրեր, փճացումը սկսելէ առաջ իսկ:

Հաւանականութիւն կա՞յ որ բոլոր զինուորական իշխանութիւնները, առանց բացառութեան, կարենան դիմադրել՝ ի հարկին պարզ օդանաւերով փոխադրելի, քանի մը երկվեցեակ մեծ ռումբ մէկ կողմ դնելու փորձութեան:

Որպէսզի քննութիւնը եւ հակակշիռը բացարձակ ըլլան, պէտք չէ որ որեւէ թաքստոց — քարայր, խոռոչ, անտառածածուկ մնայ քննիչներէն, եւ ասիկա ոչ միայն Մ. Նահանգներու ընդարձակ տարածութեան վրայ, Քանատայի, Ռուսաստանի եւ Չինաստանի մէջ, այլ եւ աշխարհի ամէն կողմը:

Ասկէ զատ հիւլէական ռումբ շինելու արուեստը այժմ բաւական յայտնի է: Ի՞նչպէս արգիլել փոքր երկիրներուն, գուցէ Ծայրագոյն Արեւելքի մէկ անկիւնը կորսուած, որոնք ռումբի շինութեան չգործածեն խաղաղ նպատակներու վերապահուած նախանիւթեր:

Անհրաժեշտ հակակշիռը ամբողջ աշխարհի մէջ կատարելու համար, ոչ թէ տասնեակ այլ հարիւր հազարներով ՄԱԿի քննիչներ պէտք պիտի ըլլան: Մեծ ծախքերու պիտի կարօտէր նման ձեռնարկ մը եւ շատ վտանգաւոր է վստահիլ մարդոց, որոնցմէ ոմանք կրնան փորձուիլ աչք գոցել շահամոլութեան, անհատական փառասիրութեան կամ ազգային մոլեռանդութեան պատճառներով:

Կատարելապէս զինուած ոստիկանութեան մը ստեղծումը, որ իրաւասութիւնն ունենայ միջամտելու առանց որ համայնավարներ կամ ուրիշ ոչ ոք արգելք կարենայ ըլլալ անոր գործունէութեան, գուցէ միջոց մը ըլլայ ձախողեցնելու դաւաճան արարքները: Բայց քանի՞ երկիրներ տրամադիր պիտի ըլլային հրաժարիլ իրենց գերիշխանութենէն՝ ի նպաստ նման բանակի մը:

Խ. Միութիւնը, առանց երկդիմութեան յայտարարած է արդէն թէ՝ ինչ կը վերաբերի իրեն՝ չի կրնար ընդունիլ նման պայման մը: Ի չգոյէ հակակշռի այդ գլխաւոր պայմանին, աշխարհ գրկուած յարձակում մը կանխելու կամ պատժելու որեւէ միջոցէ, ուրիշ ապաւէն պիտի չունենայ եթէ ոչ վստահիլ համայնավար կառավարութեանց բարոյական յանձնառութեանց:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

"ԷՐԻՔ ԺԴ.,,

Անցեալները, անդրադարձած էինք ֆրանսական թատրոնի ներկայի տագնապին մասին, եւ բոլոր յոռի իրականութեանց կարգին, գետեղած էինք լուսաւոր գիծ մը՝ Ազգային Ժողովրդական Թատրոնը, որ իրաւամբ փայլուն գործունէութեամբ կը մրցի Քոմէտի Ֆրանսէզին հետ:

Ազգային Ժողովրդական Թատրոնին վարիչը՝ Ժան Վիլար հետզհետէ կը դառնայ ֆրանսական թատրոնի առաջաւոր դէմքերէն մին:

Իր բեմին վրայ (Փալէ տը Շայօ) Վիլար հետզհետէ կը փոխադրէ օտար գրականութենէն ընտրեալ կտորներ:

Ատոնցմէ մէկն է Շուէտացի մեծանուն թատերագիր Օկիւսթ Սթրինտպէրկի պատմական մէկ թատերակը՝ «Էրիք ԺԴ.», որ կը ներկայացնէ եղերական դրուագ մը Շուէտի ազգային պատմութենէն:

Էրիք ԺԴ. զաւակն էր Շուէտի թագաւոր Կիւսթավ Վասայի, որուն յաջորդեց 1560 թուականին:

Իր գահակալութեան սկզբնական շրջանին, Էրիք ԺԴ. պաշտպանը հանդիսացաւ գեղեցիկ դպրութեանց եւ արուեստներու, ծաղկեցուց իր երկրին վաճառականութիւնը, ընդարձակեց նաւարկութիւնը եւ ամէն կերպով ուզեց սատար հանդիսանալ իր երկրին վերելքին:

Եւ սակայն, իր դրանիկներէն մին, Փերսոն, հասարակ խաւէն դուրս եկած արկածախնդիր մը, հետզհետէ սկսաւ տխուր ազդեցութիւն մը ունենալ վեհապետին վրայ, որ տակաւ ինկաւ դատարկապորտին բացարձակ տիրապետութեան տակ, դառնալով անոր քմահաճոյքին առարկան:

Այդ տխուր ու վատթար ազդեցութեան շնորհիւ, շինող ու շէնցընող վեհապետը հետզհետէ գործեց վայրագ ու ոճրային արարքներ, այնպէս որ ի վերջոյ զինքը գահընկեց ընելով, աւագանին գահ բարձրացուց անկեալ թագաւորին կաթնեղբայրը Ցովհաննէս, իսկ ինքը՝ Էրիք մահացաւ բանտի մը խորը, հաւանաբար թունաւորուած:

Շուէտի պատմութեան այս ցաւագին դրուագը Օկիւսթ Սթրինտպէրկի ներշնչած է Շիլլէրեան ոճով կառուցուած այս ողբերգութիւնը:

Սթրինտպէրկ պատմական իրողութիւնները առնելով իբրեւ պաստառ, անոնց վրայ յաջողած է վերապրեցնել հոգիներ, որոնք անցեալի խոր մթութիւններէն դուրս գալով, կը սկսին վերստին կեանք ու մարմին առնել այդ պաստառին վրայ:

Շուէտացի թատերագրին ոճը զուսպ է, սեղմ, իսկ իր տիպարներուն խօսակցութիւնները իրենց սեղմ ու զուսպ շրջանակին մէջ, եզակի կերպով ճոխ են, գունեղ եւ գրաւիչ:

Բեմադիրը՝ Ժան Վիլար մեծ արուեստով մը յաջողած է ֆրանսական թատերասէր ժողովուրդին սիրելի դարձնել Շուէտի ազգային պատմութիւնը, որուն այնքան ալ ծանօթ չէ եղած ան ցարդ:

Ըսած էի անցեալ անգամ թէ, Ազգային Ժողովրդական Թատրոնի անձնակազմի կարեւոր անդամներէն Ժերար Ֆիլիփի մահուամբ բացուած պակասը լրացնելու մտօք, Ժան Վիլար ապահոված էր մասնակցութիւնը ծանօթ դերասան Տանիէլ Ժըլէնի:

Էրիքի դերը ստանձնած էր Տանիէլ Ժըլէն: Իր այս նոր տիպարով, համակրելի արուեստագէտը յաջողեցաւ բեմական նոր յաղթանակ մը եւս արձանագրել: Անիկա իր դերին բազմակողմանի երեսները դարձուց յստակ ու հասկնալի: Որքան յուզիչ նոյնքան եւ գարշելի, որքան անհամարձակ ու ամչկոտ, այնքան եւ աւելի յանդուգն, ըմբոստ, զայրացկոտ եւ նոյնիսկ ոճրային էր իր մեկնարկութիւնը:

Իր կողքին, Ժան Վիլարի ուրիշ մէկ ձեռնասունը՝ Ժան Թօփար, արժանավայել խաղ մը ունեցաւ Փերսոնի տիպարին մէջ:

Յիշատակութեան արժանի է նաեւ երիտասարդ դերասանուհի Քրիսթիան Մենազըլլին, որ թէեւ անհամարձակ ու տատամսոտ, եւ սակայն քաջարի ճակատում մը ունեցաւ Շուէտի թագուհիի իր դերին հետ:

Ա. Գ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (135)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Գ.

Սոֆի, մեքենական շարժմամբ մը, բռնեց երիտասարդին թեւը «ոհ, ոհ»մը ընելով: Անցան: Մարդը չշարժեցաւ տեղէն, բայց զոյգին հետեւեցաւ պիշ ու ահարկու նայուածքով:

— Մակոյկ նստինք, մակոյկ, մրմնջեց աղջիկը պաղատական ու սարսափահար ձայնով մը:

— Բայց ո՞վ էր այս մարդը, հարցուց տոքթորը ետին դառնալով եւ մարդուն նայելով, որուն յիմար ու կատաղի սեւեռումը նորէն դողացուց զինքը. ի՞նչ գէշ նայուածք է. ո՞վ էր, ճանչցա՞ր, Սոֆի:

— Չէ, չէ, չճանչցայ... բայց երթանք, մակոյկ երթանք, կ՚աղաչեմ:

Արդէն մակոյկին հասած էին. մէջը նետուեցան ու ճամբայ ելան: Սոֆի, դեռ տժգոյն եւ դողդղահար, ետին դարձաւ եզերքին ուրուականը նայելու: Ան դեռ հոն էր, խռուահեր գլուխովը, խենթ ու սարսափելի նայուածքովը, անշարժ եւ սպառնալից:

— Համբիկ, մրմնջեց աղջիկը ակռաներուն մէջէն: Ոհ, ինչ եղեր է, Աստուած իմ:

Եւ մակոյկը՝ մթնշաղի ալ բոլորովին դորշացած ստուերներուն մէջէն սահեցաւ գնաց, մինչ դարատափին վրայ, տեսիլքը կը մնար անշարժ, իր ահաւոր աչքերուն շանթովը կարծես մինչեւ ետքը հալածելով երկու սիրահարները...

Դ.

Տարի մը անցած էր յորմէհետէ Սոֆի եւ մայրը ձգած հեռացած էին իրենց խոնարհ տնակը՝ Մարկոս ամիրային մեծափարթամ ապարանքը փոխադրուելու համար: Այս մէկ տարուան միջոցին աղետալի փոփոխութիւններ առաջ եկած էին ձկնորս Թումիկի տան մէջ:

Հոռոմ հանըմ դիշեր ցորեկ անդադար հսկեր էր զաւկին սնարին մօտ, անոր զառանցանքները, ջղաձիգ պրկումներն ու ոստումները ջանալով ամոքել իր մայրական տաք արցունքներուն եւ գգուանքներուն տակ, վասն զի տոքթոր Մարկոսեանին տրամաթիկ պարագաներուն տակ ձգել փախչելէն ետքը, խեղճ կինը չէր համարձակած ուրիշ բժիշկներու օգնութեանը դիմել՝ զաւակը դարմանելու համար:

Իբրեւ միակ դարման՝ թաղին մէջ համբաւաւոր աղօթող Թէպէր տուտուն, — որուն հրաշագործութիւնները մէկէ աւելի էին — կուգար ամէն իրիկուն, մթնշաղին, հիւանդին անկողնին քով ծունկի վրայ կը տոտողուէր եւ իր թուլցած կզակովը անվերջանալի աղօթքներ կը մըրթմըրթար Համբիկի գլխուն, մինչ քիչ մը հեռուն Հոռոփ հանըմ, ոտքի վրայ, ձեռքերը խրախուրս կցած, աչքերը դէպի երկինք. «ախ, սուրբ Աստուածամար դուն օղորմիս»ի նման մաղթանքներ կը մըլտար չարունակ:

Գիշերները, Թումիկ տուն կը դառնար, գինով, եւ գլուխը պահ մը հիւանդին սենեակէն ներս խոթելէ եւ «թոհաֆ, սա չոճուխը ի՞նչ էղաւ» մը մրմռալէն յետոյ կ՚երթար կ՚իյնար իր խշտիկին վրայ: Համբիկին եղբայրը, Գարադ, արդէն չհետաքրքրուեցաւ իր եղբօր հիւանդութեամբը: Մինակ, իր յաւիտենական դիտողութիւնը ըրաւ, հօրը երեսն ի վեր.

— Պալըխճիութիւնը կէ՞շ զէնաաթ էր քի դպրոց արիր, չարչի հանեցիր սա զաւալլըն, նահ, նայէ ինչ էղաւ, տուն, էս նայէ պան մը կ՚ըլլա՞նք կոր...

Քիչ քիչ, գուցէ Թէպէր տուտուին հաւաչալից ու սրտաբուխ աղօթքներուն ուժովը, Համբիկ հանդարտեցաւ. զառանցանքները դադրեցան, աչքերը բացաւ ու նայեցաւ՝ տատամ ու հիւանդ նայուածքով մը, սկսաւ ուտել մօրը տուած կերակուրները. միայն խօսելու կարողութիւնը կը պակսէր. կցկտուր, միավանկ բառեր կ՚արտասանէր տխուր եւ շնչասպառ, չեչտով մը:

Երկար ատեն տեղ մը սեւեռուած կը նայէր. յետոյ կը սթափէր աչքերը թարթափելով. շատ քիչ կը պատահէր որ գիշերները քունէն ընդոստ արթննալով«պագաւ, պագաւ» բացագանչէր: Այս բացագանչութեան՝ ոչ ոք կրցած էր ոեւէ մեկնութիւն տալ, ոչ Հոռոփ հանըմ, ոչ ալ իր դրացուհիները: Մինակ, աղօթող Թէպէր տուտուն կրցած էր միսթիկ բացատրութիւն մը տալ, հեղինակօրէն.

— Քա եավրում, սատանան փորն է մըտեր, ան է...

— Աչկը քէօռնայ, անիծած էր անդիէն դրացուհի մը:

Վերջապէս օրին մէկը ալ ոտքի ելաւ Համբիկ, կամաց կամաց պտտեցաւ պարտէզը, սեւեռաբիբ երկար կասումներով իր երբեմնի բազմաշխատ ածուներուն առջեւ, որոնց գծագրութիւնը գրեթէ բոլորովին անյայտ եղեր էր՝ անձրեւի եւ քամիի հարուածներուն տակ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Les peuples qui chantent

Ժողովրդական երգի եւ պարի փառատօն, ի նպաստ Ֆրանսայի Ուսանողական Սանաթօրիօմներուն :

Կիրակի, 13 Մարտ, ժամը 14·30ին Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ

Բարձր հովանաւորութեամբ Փարիզի համալսարանի տեսուչ

Պ. ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Նախագահութեամբ

ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅՅԻ

Կը մասնակցին՝

Հայկական բաժին՝

Սօսի *պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՅԱՍՄԻԿ ՔԻԻԹՆԵՐԵԱՆԻ եւ մասնակցութեամբ Պ. ՎԱՀԷ ՃԷՐԱՀԵԱՆԻ, նոր պարերով :*

Նայիրի *երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆԻ նոր երգերով :*

Դր. Պէռնար ՏԷՏԷՃԵԱՆ, իր նուագախումբով :

Ինչպէս նաեւ հետեւեալ երկիրներու ուսանողական եւ ֆօլքլօրական խումբերը՝

Իսրայէլ, Լաօս, Լեթոնիա, Լիթուանիա, Հնդկաստան, Ճափոն, Մատակասքար, Մեքսիքա, Միացեալ Նահանգներ (*Ամերիկա*), Յունաստան, Չերքէսիա, Պրազիլիա, Վիէթնամ, Քամերուն, Քամպօճ :

Գիները՝ 400 (4 Ն. Ֆ.), 300 (3 Ն. Ֆ.), 200 (2 Ն. Ֆ.), 150 (1·50 Ն. Ֆ.) :

Դիմել Սորպոնի ղռնապաններուն :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ

ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Այս երեքշաբթի ժամը 20·30ին Սինեմա Գաթաքլան, 50 Պուլվար Վոլթէր : (Մէթրօ Օպէրքամփ) :

Կազմակերպուած Հայ Ուսանողներու Օժանդակ Տիկնանց Միութեան կողմէ :

Կը ներկայացուի՝

ԱՌԱՋԻՆ ՍԻՐՈՅ ԵՐԳԸ

եւ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ՕԾՈՒՄԸ

Տոմսերու գին՝ 5 եւ 3 Ն. Ֆ. :

Տոմսերը կարելի է ապահովել եկեղեցւոյ գիւանէն եւ երեկոյթին օրը՝ սրահը :

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Խըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին :

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով :

Մանրամասնութիւնները յաջորդով :

ԱՊՐԻԼ 11-24 Ը

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կ'ոգեկոչուի Ապրիլ 24ին :

Նախաձեռնութեամբ Ապրիլեան Սեբունդի, *Սալ Քատէի մէջ :*

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին : Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ : Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ : Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՌՈՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Մարսէյլ) :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ԼԻՈՆ. — 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր :

Յոյներու սրահին մէջ ժամը 20·30ին :

ՏԷՍԻՆ. — 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր :

ՎԻԷՆ. — 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ. — 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ. — 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր :

ՎԱԼԱՆՍ. — 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ. — 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :

ՄԱՐՍԷՅԼ. — 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

Ա. Զ Դ

Այս Հինգշաբթի, Վարդանանց պատմական տօնին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Տէր Պ. քհնյ. Միրճանեան : Տօնակատարութեան կը մասնակցի դպրոցի աշակերտութիւնը :

Կը հրաւիրուին տեղւոյն հասարակութիւնը :

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ :

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ :

Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատընտիր մասեր .—

ԱՆՈՒՇ, ՕԹԷԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն .— Պետրոս Վանոյեան, 325 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, *Սերժ Սարգիսեան,* 340 Շըմէն տը Սէն Ժիւլիէն, *Հացպործեան,* 15 Րիւ Լոնկ տէ Քափիւսէն, *Տօլպաչեան,* 23 Պուլ. տը Պօմոն :

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆԻ, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն) :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

29ՐԴ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ

կազմակերպուած շրջանին երէցներուն, սկաուտներուն եւ գայլիկներուն կողմէ :

Կիրակի, Մարտ 6, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին,

SALLE DE LA CHIMIE, 28 bis Rue St. Dominique

Paris 7e, Métro Invalides

Ներկայացումներ սկաուտներուն կողմէ, երգեր եւ պարեր, հայկական պարեր, կենդանի պատկերներ եւ խաղեր գայլիկներէն : Ֆրանսերէն կը ներկայացուի՝

« ԹՌՉՈՂ ՀՈՎԱՆՈՑԸ »

կատակերգութիւն, խմբապետուհիներուն կողմէ :

Մասնաւոր պատրաստութեամբ եւ բեմադրութեամբ, Նախկին Հայ Արիները կը ներկայացնեն, *հայերէն, Շէյքսփիրի հանրածանօթ կատակերգութիւնը :*

ԸՆՏԱՆԵՑԱԾ ՉԱՏՈՒԿԸ

(La Mégère Apprivoisée)

Միրայօժար մասնակցութեամբ եւ օժանդակութեամբ

Շաւիլի Երիտասարդաց թատերախումբին :

Պիւֆէ, ցուցադրութիւն — *Մուտք* 3 Ն. Ֆ. (300) *եւ* 5 Ն. Ֆ. (500)

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց.22Ն.Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
24
ՓԵՏՐՈՒԱՐ
MERCREDI
24 FEVRIER
1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8731 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4532

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԴԷՊԻ ԼՈՒԾՈՒՄ

Ամէն չարիք բարիք կը ծնի :

Յունուար 24ին Ալժերիոյ մէջ ծագած դէպքերը վերջին ծայր ծանրակշիռ հանգամանք մը կը ներկայացնէին : Շարժման ղեկավարները բարձրաստիճան եւ ծանօթ անձնաւորութիւններ էին : Անոնց յաջողութիւնը կրնար անդարմանելի չարիքներու ծնունդ տալ :

Հանրապետութեան նախագահն ու կառավարութիւնը, իրենց կողքին ունենալով ամբողջ Ֆրանսայի ողջամիտ տարրերն ու ժողովրդավար կազմակերպութիւնները, յաջողեցան իր սաղմին մէջ խեղդել ըմբոստութիւնը, շնորհիւ ձեռք առնուած վճռական եւ խիստ միջոցներու : Չքաշուեցան պատժելէ յանցաւորները, որքան ալ բարձր ու պատասխանատու դիրքեր գրաւած ըլլային անոնք : Զինաթափեցին նոյնիսկ երեսփոխանները, որոնք սովորական ժամանակ անձեռնմխելի են, սակայն այս անգամ յանցանքի վրայ բռնուած ըլլալով, չէին կրնար օգտուիլ օրէնքին առանձնաշնորհներէն :

Շնորհիւ կտրուկ կարգադրութեանց, խաղաղութիւնը շուտով վերահաստատուեցաւ Ալժերիոյ մէջ : Իսկ մայր-երկրին մէջ ժողովուրդը իր ջախջախիչ մեծամասնութեամբ կը շարունակէ թեւ ու թիկունք՝ կանգնիլ կառավարութեան :

Հանրապետութեան նախագահը Յուլ. 29-ին անգամ մը եւս շատ պարզ, յստակ ու վճռական կերպով պարզեց կառավարութեան տեսակէտը Ալժերիոյ հարցին մասին : Արդէն Սեպ. 16ին բիւրեղացած ձեւով ու հանդիսաւորապէս հրապարակ դրած էր իր ծրագիրը, յայտարարելով որ ինքնորոշումն էր միակ միջոցը ալժերական խնդիրը լուծելու :

Ըմբոստ Ալժերացիներու Ազատագրութեան Ազգային Ճակատը այն ատեն անընդունելի պայմաններ առաջարկելով, բանակցութեանց ամէն դուռ փակած էր : Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն էր, որ ազատագրական շարժման վարիչները չէին կրցած ըմբռնել վայրկեանի լրջութիւնը եւ փախցուցած էին առիթը :

Չէին անդրադարձած, որ 1958 Մայիս 13ը դարձակէտ մըն էր Ֆրանսայի քաղաքական կեանքին մէջ : Իշխանութեան գլուխ գալու առաջին օրէն իսկ զօրավարին առաջին մտահոգութիւնն էր եղած վերջ տալ Ալժերիոյ պատերազմին, որ անհուն զոհողութիւններ կը պարտադրէ երկրին : Պատուաւոր հաշտութիւն կ'առաջարկէր, գնահատելով յանուն գաղափարի կռուող մարդոց զոհողութեան ոգին :

Յունուար 24ի դէպքերը բացին բոլորին աչքերը : Մանաւանդ ազատագրական շարժումի վարիչներուն աչքերը :

Ֆէրհաթ Աբպասի նախապատրաստական ճառը խիստ յատկանշական էր այս տեսակէտով : Մեծ յեղաշրջում նկատելի էր Ազգային Ճակատի մտայնութեան մէջ՝ անցեալ Սեպտեմբերէն ի վեր :

Երկու հիմնական մտքեր կային իր յայտարարութեան մէջ : Առաջին՝ գաղթապետութիւնը մեռած ըլլալով, Ալժերիա անխուսափելիօրէն մտած է անկախութեան ճամբուն մէջ. ուստի այնտեղ ապրող Եւրոպացիները այլեւս պէտք չէ յուսան, որ առաջուան պէս առանձնաշնորհեալ դիրք պիտի ունենան : Երկրորդ՝ Ալժերիան կը պատկանի Ալժերիացիներուն, ըլլան թէ Եւրոպացի, որոնք ալժերական պետութեան կողմէ պիտի նկատուին իբրեւ ազատ ու հաւասար քաղաքացիներ :

Համակեցութեան սկզբունքը դրուած ըլլալով, բանակցութեանց համար բաց դուռ մը ձգուած է :

Ճամբայ կը հարթուի դէպի լուծում :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ԵՒ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

ԶՕՐԱՑՆԵԼ ԿԱՊԸ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ԵՒ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Արգիլել խորհրդ. թափանցում մը

Երեք ամսուան մէջ, երկրորդ անգամն ըլլալով — առաջինը՝ Մայր. Արեւելք եւ Եւրոպա, — Միացեալ Նահանգներու նախագահը ձեռք կ'առնէ ճամբորդական իր պայուսակը, այս անգամ այցելելու համար Լատին Ամերիկա : «Չորս երկիրներու եւ հինգ մայրաքաղաքներու» (Պրազիլիա երկու մայրաքաղաք ունի՝ ցնոր տնօրինութիւն) այս այցելութիւնը կարեւոր իրադարձութիւն մը պիտի ըլլայ երկու ցամաքամասերու յարաբերութեանց համար : Շփման քաղաքականութեան ջատագով՝ նախագահը կ'ուզէ ոչ միայն ամրապնդել կապը Լատին Ամերիկայի երկիրներուն հետ, այլեւ անվերապահ օժանդակութիւն ընծայել այս վերջիններուն՝ միջազգային քաղաքական կեանքին մէջ : Հակառակ տարիներու համագործակցութեան՝ «դառն տրամադրութիւններ» գոյութիւն ունին երկու ցամաքամասերուն միջեւ : Լատին Ամերիկայի ժողովուրդները դժգոհ են, առհասարակ, որ ամերիկացի պիզնըսմէնները (գործատէրերը եւ ընկերութիւնները) օր ըստ օրէ աւելի իրենց ձեռքերուն մէջ կը կեդրոնացնեն հարաւային ցամաքամասի երկիրներուն տնտեսութիւնը : Վերջերս, վեց երկիրներու (Արժանթին, Պրազիլ, Չիլի, Փարակուա, Փերու եւ Ուրուկուա) կազմած «առեւտրական ազատ գօտին» յստակ ցոյց կուտայ թէ ի՞նչ նպատակի կը հետամտին Լատին Ամերիկայի երկիրները : «Հասարակաց շուկայի» հետեւողութեամբ նախաձեռնուած տնտեսական այս կարգադրութիւնը ոչ միայն պիտի ընդլայնէ առեւտրական կապը վերոյիշեալ երկիրներուն միջեւ, այլեւ պիտի բարձրացնէ առեւտրական իրենց վարկը :

Իրերու այս կացութեանց եւ տրամադրութեանց մէջ Ամերիկայի նախագահը պիտի փորձէ հաշտեցնել վերոյիշեալ երկիրներու եւ Հիւս. Ամերիկայի տնտեսական եւ առեւտրական շահերը :

Հաշուի առնելիք երկրորդ կէտն է՝ Խ. Միութեան տնտեսական թափանցումը Լատին Ամերիկայէն ներս : Խորհրդային փոխ-վարչապետին՝ Ա. Միկոյեանի վերջին երկու ճամբորդութիւնները (Քուպա եւ Մեքսիկա) ցոյց տուին Խորհրդային Միութեան նպատակները : Մասնաւորապէս Քուպայի մէջ, ուր երկրին իշխանութեան գլուխն անցած է Ֆ. Քասթրօ, որ հակամերիկեան տրամադրութիւններով սնած է եւ համայնավարամիտ, Միկոյեան առեւտրական յաղթանակ մը արձանագրեց : Մ. Նահանգները կը վախնան որ Խորհրդային-Քուպա համաձայնագիրը իր անդրադարձումը ունենայ մնացեալ երկիրներու վրայ եւս :

Կը կարծուի թէ Մ. Նահանգներու նախագահը ականատես եւ ականջալուր ըլլալէ ետք Լատին Ամերիկայի ժողովուրդներու տրամադրութիւններուն՝ պիտի աշխատի այս վերջիններուն ընծայել ազգային արժէքով տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն մը, ուրիշ խօսքով՝ անհատական եւ առեւտրական ընկերութիւններու ներմուծած վարկերուն կից՝ բանալ պետական կարեւոր վարկեր եւս :

Քաղաքական եւ ընկերային տարակարծութիւններ գրեթէ գոյութիւն չունին : Լատին Ամերիկացին անվերապահ կանգնած է ազատ աշխարհի կողքին եւ ծանօթ է խորհրդային վտանգին :

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամէն Ֆրանսացի կամ Ֆրանսաբնակ օտարական պարտի իր տարեկան եկամուտին եւ այլ տեսակ շահերու յայտարարութիւնը գրաւոր ընել եւ յանձնել՝ իր բնակութեան թաղին տուրքերու գանձիչ գրասենեակին :

Այս տարի, յայտարարութեան վերջին օր նշանակուած է *Փետրուար* 29 : Այդ թուականէն ետք կատարուած յայտարարութիւնները, իբր յապաղեալ, ծանր տուրքերու պիտի ենթարկուին :

Յայտարարութեանց յատուկ պաշտօնական հարցարանները կարելի է գտնել ամէն թաղապետարանի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱ ակադեմիա կ'ընդունուի վաղը, Հինգշաբթի : Անմահներու կաճառէն ներս իր մուտքը պիտի ողջունէ Մառեշալ Ժուէն : Նոր ակադեմականը Երկուշաբթի ստացաւ ակադեմականի սուրը : Առիթ կ'ունենանք անդրադառնալու ճառերուն, որոնք պիտի արտասանուին Հինգշաբթի : Մինչ այդ՝ Լեւոն Թորոսեան, այլ անուամբ Անրի Թրուայա, կը շարունակէ ինքզինք ներկայացնել իբրեւ ... Ռուս, ինչ որ նորութիւն չէ մեզի համար : Միակ նորութիւնը պիտի ըլլայ ճառը, — որքան մեզի, նոյնքան Թրուայի համակիրներուն համար, — զոր պիտի արտասանէ ի փառս... Քլօտ Ֆառէրի :

ՍԱՆԽՈՒԱՆ (Փորթօ Ռիքոյի մայրաքաղաքը) հասած է նախագահ Այզընհաուըր եւ արժանացած համաժողովրդական ջերմ ընդունելութեան : Պաշտօնական խօսակցութիւններու ընթացքին, Միացեալ Նահանգներու նախագահը ի մէջ այլոց յայտարարեց թէ «իր նպատակն է ստեղծել տնտեսական համագործակցութիւն մը, բարձրացնելու համար համեստ դասակարգին ապրելակերպի մակարդակը : Մեր դարուն ամէնէն արժանավայել գործն է այս» : Այզընհաուըրի ուղեւորութեան երկրորդ հանգրուանը պիտի ըլլայ՝ Պրազիլիան :

ՔԱՄԵՐՈՒՆԻ նոր մշակուած սահմանադրութեան վաւերացման շուրջ կատարուեցաւ հանրաքուէ մը, 1.800.000 տեղացիներ պատասխանեցին «այո» կամ «ոչ»ով : Վերջին լուրերուն համաձայն 432.998 թեր եւ 339.227 դէմ արտայայտուած են : Պաշտօնական եւ վերջնական արդիւնքը յայտնի պիտի ըլլայ մէկ քանի օրէն :

ՄԱՏԱԿԱՍՔԱՐԻ նախագահը, Ֆ. Ցիրանանա հրապարակեց Զօր. տը Կոլին կողմէ իրեն գրուած անձնական նամակին պարունակութիւնը. — «Կը յուսամ եւ կը մաղթեմ — կը գրէ նախագահը, — որ Մատակասքար պիտի վերագտնէ իր անկախութիւնը եւ պիտի համաձայնինք ու յաջողինք իրականութիւն դարձնել մեր երկու երկիրներուն համագործակցութիւնը» :

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ Ափրիկէի հանրապետութեան մայրաքաղաքին՝ Պանկի մէջ, Հասարակածային Ափրիկէի չորս հանրապետութեանց (Չատ, Քոնկօ, Կապոն եւ Կեդր. Ափրիկէի Հանր.) վարչապետներու խորհրդաժողովը սկսաւ իր աշխատանքները : Քննութեան պիտի առնուին վերոյիշեալ երկիրներու յարաբերութիւնները Ֆրանսայի եւ հասարակապետութեան մաս կազմող երկիրներուն հետ :

ԳՆԴ. ՆԱՍԸՐ կը շարունակէ իր կրակոտ ճառերը : Դամասկոսի մէջ յայտարարեց թէ երեք երկիրներու (Անգլիա, Ֆրանսա, Մ. Նահանգներ) ծրագիրը թաղուած է Փորթ Սայիտի մէջ : «Թող պիտի չտանք, աւելցուց, որ մեզ նկատեն իրենց ազդեցութեան ենթակայ» :

"ԿԱՊՈՅՏ ԲՈՑԸ" ԿԸ ՎԱՌԻ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

« Կապոյտ բոցը» այն կազն է, զոր խողովակներով բերած են Կասպից ծովէն մինչեւ Հայաստան, խնայելու համար ածուխի, մազութի եւ փայտի սպառումը իբրեւ կրակ :

Ժամանակէ մը ի վեր հսկայական աշխատանքներ կը կատարուէին՝ Կասպից ծովին կազը փոխադրելու համար դէպի Վրաստան եւ Հայաստան, միաժամանակ օգտագործելու համար Ատրպէյճանի մէջ :

Այժմ, Կովկասեան երեք հանրապետութեանց հողամասերուն վրայ զետեղուած է կազմուղ մայր խողովակ մը 710 քիլոմեթր երկարութեամբ :

Երբ, Կասպից ծովին եզերքը, 5.000 մեթր խորութեան մէջ գտնուեցաւ կազի անսպառ աղբիւր մը, կազմուղ խողովակով նախ Ատրպէյճանի հողին վրայ փոխադրուեցաւ «կապոյտ բոցը» : Յետոյ այդ մայր խողովակը երկճղեցին, — մէկ ճիւղը անցաւ Կուր գետին հովիտն ի վեր մինչեւ Վրաստանի մայրաքաղաքը, իսկ միւսը՝ դէպի Երեւան :

Թէեւ երկրորդ գիծը շատ աւելի կարճ է ... քարտէսին վրայ, բայց խողովակներու զետեղումը բախեցաւ մեծ դժուարութիւններու : Արդարեւ, Հայաստանի գիծը կը բարձրանայ երբեմն լեռներու գագաթը, երբեմն կ'իջնէ խորունկ կիրճերու մէջ, շատ անգամ կտրելով անտառները : Այսպէս, այս գիծը ունեցաւ մօտ 11.000 վերելք ու վայրէջք, 108 անգամ անցաւ գետակներու եւ ջրանցքներու վրայէն, եւ աւելի քան 70 քիլոմեթր ժեռանիստ դարատափերէ :

Բնութեան տարերքին ուժերը մէկ անգամ չէր որ դիմադրեցին մարդուն : Օրինակ, Դիլիջանի մօտ, աշնանային անձրեւներու հետեւանքով փուլ եկաւ լեռը, որու վրայ այնքան մեծ աշխատանքով փորուած էր խողովակին անկողինը : Ճամբան հարկ եղաւ փոխադրել դրացի լերան վրայ :

Այժմ բոլոր այս նեղութիւնները, դժուարութիւնները եւ յուսահատեցուցիչ ճիգերը կը պատկանին անցեալին : Խողովակը, բարձրանալէ ետք մինչեւ 2500 մեթր, անցնելով լեռներու վրայէն, ի վերջոյ իջաւ Արարատեան հովիտը, հասաւ Երեւան :

Այժմ «կապոյտ բոցը» կը վառի Երեւանի մէջ, Լենինեան հրապարակին վրայ, հսկայ ձողի մը ծայրը, աւելի բարձրը քան հրապարակին բոլոր շէնքերը :

«Սով. Հայաստան», 13 Փետրուարի թիւով, կը հրատարակէ պատկեր մը, որ կը ներկայացնէ ծովածաւալ բազմութեամբ միթինկ մը, գումարուած՝ Փետրուար 12ին, «Ղարադաղի կազը» Երեւան հասնելուն առթիւ, — հրապարակին կեդրոնը, երկինքն ի վեր բարձրացող ձողի մը ծայրը կը վառի «կապոյտ բոցը» : Իսկ Պուքրէշի «Նոր Կեանքը» (5 Փետրուար) կը հրատարակէ ուրիշ պատկեր մը, — կազմուղ խողովակին երկարիլը լեռնէ լեռ, Սեւանայ լիճին վրայէն, «ամպերէն վեր» :

« Սովետսկի Սոյուզ» ամսագիրը կը գրէ թէ կազմուղ այս խողովակներուն զետեղումով կարելի պիտի ըլլայ խնայել հինգ միլիոն թոն ածուխ, փայտ եւ մազութ : Շուտով «կապոյտ բոցը» կը սկսի վառիլ քառասուն քաղաքներու մէջ՝ Հայաստան, Վրաստան եւ Ատրպէյճան :

ԿԷՍ ՄԻԼԻՈՆ ճավացիներ դիմաւորելու գացած են՝ Խ. Միութեան վարչապետը Սուրապայայի մէջ : Խանդավառ՝ Խրուշչեւ յայտարարեց. — «Խ. Միութեան նպատակն է գեր-հրթիռներ ուղարկել Հըրատի եւ Արուսեակի ուղղութեամբ» :

ՆԻՒԹԵՐ ՀԱՅ ԳԱՂԹԱՎԱՅՐԵՐԻ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԻՑ

ՀԱՅՈՑ ԶԻՆԱԿԱՆ ՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ՏԱՂԱՆԴԻՆ ՆՊԱՍՏԸ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

12րդ դարի վերջերին եգիպտահայ գաղութը սկսեց կորցնել իր երբեմնի փայլը: Սուլթան Սալահէտտինը հալածանք շղթայազերծեց Հայերի դէմ, որոնք ճանաչւում էին Ֆաթիմայեան տոհմի ջերմեռանդ կողմնակիցներ : Բանակից ու պետական պաշտօններից արտաքսուելուց յետոյ էլ Հայերին ամենասերտ կապեր պահպանեցին եգիպտական ժողովրդի հետ, որը 1192 թուին ապստամբութեան դրօշ պարզեց Սուլթան Սալահէտտինի դէմ, չտոկալով հարկերի եւ տուգանքների անընդհատ ծանրացող լծին: Արեան մէջ խեղդուած այդ շարժումը, որուն գործօն մասնակցութիւն են բերել նաեւ Հայերը, յոռեգոյն հետեւանքներ ունեցաւ եգիպտահայ գաղութին համար :

Սակայն, Մամլուկների ժամանակաշրջանում նոր գաղթականութիւնների յաւելումով աճեց Եգիպտահայերի թիւը, եւ զգալապէս բարելաւուեց նրանց ընկերատնտեսական վիճակը :

Եթէ ոչ նախկին փայլով, այնուամենայնիւ, 13րդ եւ 14րդ դարերում Հայերը զինուորական եւ քաղաքական գործունէութիւն են ցուցաբերել Եգիպտոսի պետական կեանքում: Մակրիզին վկայում է, թէ 1290 թուականին սուլթանական 10.000 Մամլուկներից 3.700ը Հայեր եւ Չէրքեզներ էին: Վկայութիւններ կան Մուֆակէտտին Ապուլ Ֆարակ, Թանջետտին Ապտել Ռազզակ, Ֆախրէտտին Ապտել Ղանի, Էմիր Էլ Զէյնի եւ շատ ուրիշ հայազգի պետական պաշտօնատարների մասին :

1375 թուին Եգիպտոս գերի տարուած Հայոց Լեւոն Ե. Թագաւորի քարտուղարը՝ Յովհ. Դարդելին յիշատակում է Գահիրէում ապրող «մեծամեծներ ու պատուաւորներ», որոնք «հնուց ի վեր կը բնակէին ի Գահիրէ, եւ Սուլթանի հպատակներն էին»: Յովհ. Դարդելին պատմում է, որ երբ Հայոց կաթողիկոսը «հրամայեաց քահանայիցն Հայոց բնակելոց ի Գահիրէ եւ ի Հայաստան սպառնալեօք բանդրեաց զի մի աղօթեսցի ի պատարագի վասն Լեւոն Թագաւորի...», «ոմանք ի Հայոց որք բնակէին ի Գահիրէ», առարկել են այդ հրամանի դէմ : Այն իրողութիւնից, որ Եգիպտահայերի երաշխաւորութեամբ ազատ բնակութեան իրաւունք տրուեց Լեւոն Ե.ին, պարզւում է, որ Եգիպտահայերի տեսակարար կշիռը բաւական բարձր էր սուլթանների աչքում :

14րդ դարում Սկիտէում գրուած մի շարք Հայերէն եւ բազմալեզու (յունարէն, ղպտերէն, արաբերէն, հայերէն) դրչագրերի առկայութիւնը վկայում է ոչ միայն Եգիպտահայ մշակութային կեանքի ծաղկման, այլեւ եգիպտական ժողովրդի բաղկացուցիչ տարրերի հետ հայ ժողովրդի ստեղծած սիրալիր կապերի մասին :

15 – 16րդ դարերում թէեւ Հայեր ապրել են Եգիպտոսում, սակայն բաւարար տեղեկութիւններ չեն հասել մեզ՝ այդ դարերի հայ – եգիպտական կապերի պատմութեան մշուշը փարատելու համար: Մակրեզին յիշատակում է Մեսրոպ անունով մի հայ եպիսկոպոս, որը 1402 թուին «բազմութեամբ ժողովրդոց» ներկայացել է Մելիք Էշրէֆ Սուլթանին: Վկայութիւններ կան 1441 – 1442 թուականներին, Գահիրէ տանող ճանապարհի վրայ, «ընդմէջ Ջրմուղին եւ հողակոյտին», իրար կողքի կառուցուած երեք եկեղեցիների մասին, որոնցից մէկը պատկանում էր Հայերին :

17 – 18րդ դարերում Եգիպտահայ գաղութը սկսեց վերածաղկել: 1615 թուին Սիմէոն Լեհացին Եգիպտոսում գտել էր միայն երկու հարիւր տուն Հայեր «ամէնն ծելալոց փախուցեալ»: Գահիրէի Դարբ Էլ Կինէ թաղի Ս. Գէորգ եկեղեցու պատի վրայ զետեղուած յիշատակարանից պարզւում է, որ այդ եկեղեցին կառուցուել է 1651ին եւ «ի հիմանէ» վերանորոգուել է 1749ին: Պոլսի Իզմիրլեան պատրիարքի 1886 թուականի տեղեկագրում նշուած է, որ 1749 – 1864 թուականներին կանոնաւոր կերպով հոգեւոր սպասաւորութիւն է տեղի ունեցել այդ եկեղեցում :

19րդ դարում Հայերի նոր հոսանք ըսկըսուեց դէպի Եգիպտոս: Հարստահարուած եւ հալածուած Հայերի փրկութեան լաստ էր Եգիպտոսը, որ կիսանկախ դոյավիճակ էր ձեռք բերել Օսմանեան կայսրութեան աստիճանական քայքայման հետեւանքով : Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիայի Հայոց գերեզմանատների 1828 – 1910 թուականների տապանաքարերի հետազօտումից երեւում է, որ այդ գաղթականները գլխաւորապէս գալիս էին Պոլսից, Կեսարիայից, Ակնից, Վանից, Տիգրանակերտից, Արաբկիրից եւ մասամբ էլ Եւդոկիայից, Սեբաստիայից, Իզմիրից, Պարտիզակից, Բաղէշից, Չմշկածագից, Մուշից, Ատանայից եւ այլ վայրերից : Այդ տապանաքարերից մէկի վրայ կան հետեւեալ տողերը . «Եկի հասի այս քաղաք ի չնչել զօդ ...»: Մի ուրիշը՝ «Տըրապիզոնի կոտորածէն մազապուրծ եկար Աղեքսանտրիա շունչ քաշելու ազատ...»: Կեսարիայից հալածական մի ոսկերչի դամբանագիրն է՝ «Տեսեալ զարհաւիրս հայրենի տեղեաց, եթող զիւր այրեն ի խոր սուգ...»:

Մինչեւ 18րդ տարի վերջերը բացառապէս Գահիրէում են ապրել Եգիպտահայերը: 19րդ դարի սկզբից հայկական գաղութներ են հանդէս գալիս նաեւ երկրի այլ շրջաններում : Սիմէօն Լեհացին վկայում է, որ 1611 թուին Աղեքսանդրիայում «կային Հռոմք, Խըպտիք, Ֆրանք, բայց Հայք եւ ոչ»: 1762 թուին Յովհ. Թոմաջան հայ կրօնաւորը Եթովպիա ուղեւորութեան ճանապարհին Աղեքսանդրիայում Հայեր չգտնելով «իջեւանեցաւ ի Վանս Ֆրանչիսկան Բաթերայից»: Հաւանական է, որ 1800 – 1805 թուականներին Նափոլէոնի արշաւանքից յետոյ միայն Հայերն սկսել են մնայուն բնակութիւն հաստատել Աղեքսանդրիայում: Մի հայ քահանայի կազմած մարդահամարից երեւում է, որ 1864 թուականին օսմանեան, իտալական, սպանական, աւստրիական, պարսկական եւ ռուսական հպատակ 248 հայ վաճառականներ ապրում էին այդ քաղաքում: Դարի կէսերից յետոյ հայկական փոքրաթիւ գաղութներ են կազմակերպւում Զակազիկ, Ֆայում Բենի – Սուէյդ, Մինիա, Ասուըթ, Կիրկա, Ասուան, Շելլալ, Լուքսոր եւ այլ վայրերում :

19րդ դարի կէսերին Եգիպտոսն սկըսում է կամուրջ ծառայել Հեռաւոր Արեւելքի երկրների հետ ապրանքներփոխանակութեան համար: Եգիպտական վաճառականութեան արագ զարգացման շնորհիւ չեշտակի վերելք է արձանագրում նաեւ Եգիպտահայերի տնտեսական դրութիւնը: Նշանակալից երեւոյթ է, որ 1839 – 1843 թուականներին համեմատաբար կարճ ժամանակաշրջանում Եգիպտահայերը կառուցում են երկու եկեղեցիներ «արդեամբք Եգիպտոսի բարեպաշտ ժողովրդոյ ...»: Դրանցից միայն մէկը արժեցաւ 688.632 ղրուշ, որը պատկառելի մի գումար էր իր ժամանակում :

19րդ դարը նոր էջ է բացում հայ – եգիպտական մշակութային կապերի պատմութեան մէջ: 1813 թուին եգիպտական կառավարութեան ծախքերով Եւրոպա ուղարկուած 40 ուսանողներից երեքը Հայեր էին՝ Արթին Արմանի, Ստեփան Արմանի եւ Սեբաստացի Խոսրով: 1836 թուին Ֆրանսա ուղարկուած ուսանողների շարքում նոյնպէս կային երեք Հայեր՝ Արթին, Հագիգեան եւ Վարին: Ուշադրութեան արժանի երեւոյթ է այն, որ հայ ուսանողները մեծ մասամբ հետեւել են քաղաքատնտեսական գիտութիւնների եւ յետագայում ծառայել պետական կեանքում :

Հայ – եգիպտական սիրալիր կապերի արդիւնք էր նաեւ եգիպտահայ գաղութը ազգապատկան կալուածքներով օժտելու եգիպտական կառավարութեան հոգածութիւնը: 1844 թուին եգիպտական կառավարութիւնը Խտիվ Մուհամմէտ Ալիի նախաձեռնութեամբ Հայերին է նուիրաբերել 18–20 արտավար հողամաս: Աւելի ուշ ժամանակներում յիշատակութիւն կայ երկու այլ կարեւոր նուիրաբերումների մասին, մէկը Վերին Եգիպտոսի Մինիա քաղաքի մերձակայքում մի ագարակ 6000 ֆետտան տարածութեամբ, իսկ միւսը՝ 400 ֆետտան մշակելի հող Ղարբիէի նահանգում :

Եգիպտահայերը մշտապէս բարեկամական սերտ կապեր են ունեցել եգիպտական ժողովրդի բաղկացուցիչ տարրերի՝ համակրօն Ղպտիների, Հապէշների եւ իսլամական զանգուածի հետ :

Հայ եւ ղպտի ժողովուրդները Եգիպտոսում ունեցել են դարաւոր կրօնական կապեր: Ըստ Ապու Սալհի՝ 10րդ եւ 11րդ դարերում Գահիրէի մի շարք թաղերում Հայերն ու Ղպտիները հասարակաց եկեղեցիներ էին օգտագործում: 17րդ դարում Սիմէոն Լեհացին միեւնոյն կապերն էր գտել Հայերի եւ Ղպտիների միջեւ. «Հասանք Հայոց թաղն ... կայր եկեղեցի մի Խպտու եւ անդ դրուած էր մասուն մի Հայոց»: Այդ կապերը Ղպտիների միջոցով անցել են նաեւ Եթովպիա, նպաստելով հայ եւ եթովպացի ժողովրդների բարեկամութեան սերտացմանը : 1855 թուին Գահիրէի Հայոց գերեզմանատունը թաղուած Բարունի եթովպացի կրօնաւորի տապանաքարի հետեւեալ տողերը «... ի Հայոց առեալ զիմ կարգ հոգեւոր», վկայում են այդ մասին :

Սակայն հայ – ղպտի, հայ – եթովպացի կապերը չեն սահմանափակւում միայն կրօնական բնագաւառում : Գահիրէի Հայոց Առաջնորդարանի արձանագրութիւններից պարզւում է, որ 1840 – 1860 թըւականներին յաճախադէպ խառն ամուսնութիւններ են տեղի ունեցել Ղպտիների, Եթովպիացիների եւ Հայերի միջեւ :

Հայ – եգիպտական կապերի առաւել ամրապնդման էր ծառայում նաեւ դարերի ընթացքում Եգիպտահայերի ձեռք բերած հմուտ արաբագիտութիւնը :

Պատմական բազմահարուստ փաստերը վկայում են Հայերի եւ Եգիպտացիների դարերի փորձութիւններում ամրապնդուած բարեկամութեան մասին :

Հ. ԹՈՓՈՒԶԵԱՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ԽՈՐԱՄԱՆԿ ԱՌԱՋԱՐԿԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ԵՒ ԻՐԱԿԱՆ ԱՊԱԶԻՆՈՒՄԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միացեալ Նահանգները օրինապէս եւ բարոյապէս ապազինումի իրաւունք ունի՞ն : Տարօրինակ պիտի ըլլար որ ինքնիշխան ազգ մը այս հարցումը ուղղէր, բայց ասով խնդիրը գոյութիւն ունենալէ չի դադրիր: Մ. Նահանգները 41 երկիրներու հետ փոխադարձ օգնութեան պաշտօնական դաշինքներ կնքած են: Ատլանտեան եւ Հ. Արեւելեան ասիական ուխտերու եւ ամերիկեան պետութեանց կազմակերպութեան սահմաններուն մէջ : Այս դաշինքներուն ուրաքանչիւրը ստորագրուած է Միացեալ Նահանգներու Նախագահին կողմէ եւ ծերակոյտէն վաւերացուած, անոնց ամբողջութիւնը կը կազմէ պարտականութեանց բազմակողմանի ցանց մը, որ աննախընթաց է Մ. Նահանգներու պատմութեան մէջ: Այս պայմաններու տակ Միացեալ Նահանգները կրնա՞ն իրենց տուած ապահովութեանց գործադրութեան համար անհրաժեշտ զէնքերը անպէտ երկաթեղէնի վերածել:

Ենթադրենք թէ այդ երկիրներէն մէկը ըսէ. — «Համայնավարներու խօսքին ձեր ունեցած վստահութիւնը չենք բաժներ: Անոնց հետ հասարակաց սահմանագլուխ մը ունինք, եւ կրնան մէկ օրէն միւսը գրաւել մեր երկիրը : Կը պահանջենք որ բաւականաչափ զինուած ըլլաք ձեր յանձնառութիւնները կատարելու համար»: Ի՞նչ պատասխանել: Դաշնագիր մը ուրանալ, երկրի մը համար կը նշանակէ արժէքէ զուրկ դարձնել իր բոլոր միւս յանձնառութիւնները ... մէջն ըլլալով ապազինումի համաձայնութիւնն ալ: Ասիկա անըմբռնելի է :

Խորհրդային առաջարկը իրապէս կ'ապահովէ՞ տեւական խաղաղութիւն մը : Գիտնալու համար, երեւակայենք հրաշքներու շարքով մը մեր թուած ամէն տեսակի գործնական եւ օրինական դժուարութիւնները, հարթուած ըլլան բոլոր ազգերուն համար. ամէն կարգի զէնքերը անհետացած ըլլան բացի հրացաններէն եւ ատրճանակներէն. եւ մնանք պարզապէս դէմ դիմաց, մարդ մարդու դէմ: Ժողովրդավար երկիրները իրենց դէմ

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Եւ սակայն, Թմրեցուցիչին ազդեցութիւնը բաւական չեղաւ հանդարտեցնելու համար իր գերագրգռուած երեւակայութիւնը եւ մանաւանդ հեշտանքի մէջ տարուբերուող իր զգայարանքները :

Եւ սակայն, քունը չուշացաւ: Մորփէոսը առաւ զայն իր գրկին մէջ եւ Ցէօ Հի փոխադրուեցաւ երազներու աշխարհը:

Հետեւեալ օրը, ներքինապետը երեւցաւ .

— Կրցա՞ր յաջողիլ, հարցուց Ցէօ Հի :

— Այո, պատասխանեց հաւատարիմ Լի Լիէն Ին : Երիտասարդը հոս է ու կը սպասէ նրբանցքին մէջ: Գեղանի է եւ միեւնոյն ժամանակ զգայուն բանաստեղծ, որուն հաւատացուցի թէ պալատին պատուոյ տիկիններէն մէկն կարդացած եւ հաւնած ըլլալով իր բանաստեղծութիւններուն, կը փափաքէր անձնական ծանօթութիւն ալ հաստատել իրեն հետ: Հաւատաց խօսքերուս եւ ոչ մէկ դժուարութիւն ցոյց տուաւ հետեւելու ինծի : Ճիշդ է որ երկարօրէն խօսեցայ զինք գնահատող անձին երիտասարդութեան եւ արտակարգ գեղեցկութեան մասին եւ կը խորհիմ թէ ձեզ տեսնելով յուսախաբ պիտի չըլլայ մեր երիտասարդ բանաստեղծը, վասնզի դուք, իմ օգոստափառ տիրուհիս, հաւանաբար Երկնային Կայսրութեան ամէնէն գեղեցիկ կինն էք ...

Ցէօ Հի, սրտատրոփ, անցաւ նրբանցքէն եւ տեսաւ գեղադէմ երիտասարդը : Լի Լիէն Ին չէր չափազանցած : Բանաստեղծը գեղեցիկ էր՝ իբր ճշմարիտ Ադոնիս մը: Բարձր ճակատ մը, սեւ յօնքեր եւ նշաձեւ աչքեր, ձեռքեր՝ նուրբ մատներով :

Ցէօ Հի գրաւիչ ժպիտով մը նշան ըրաւ բանաստեղծին իրեն հետեւելու եւ երկուքը միասին մտան կայսերական առանձնասենեակը :

Հոն, երիտասարդ հիւրը, ծունկի գալով Ցէօ Հիի առջեւ, յայտարարեց .

— Երբեք հանդիսատես չեմ եղած այսքան գրաւիչ գեղեցկութեան մը ...

— Իսկ, ես, պատասխանեց Ցէօ Հի տոփանքէն տարուած, ես ուրախ եմ անձամբ ճանչնալու այն բանաստեղծը, որուն քերթուածները շատոնց գրաւած էին իմ էութիւնս եւ խռոված են հոգիս ...

Երկուքը մէկ, մօտեցան բազմոցին եւ երկարեցան քով քովի :

Ցէօ Հի հաշիշի ծխամորճ մը երկարեց բանաստեղծին, հատ մըն ալ ինք առաւ:

Սենեակին աժգոյն լոյսը ինկած էր քով քովի երկարած երկու դէմքերուն վրայ :

Թմրեցուցիչը սկսած էր իր ազդեցութիւնը գործել ...

Բանաստեղծը երկարեց իր թեւերը եւ տարփագին՝ գրկեց Ցէօ Հին :

Այնուհետեւ, ամէն ինչ կորաւ հաշիշային թմրեցուցիչ ծուխով եւ սիրատենչ մրմունջներով պատած սենեակին մէջ ...

Երբ արշալոյսը ծագեցաւ, Ցէօ Հի գնաց գտաւ ներքինապետը ու ըսաւ անոր.

— Ամէն ինչ աստուածնային էր այս գիշեր ... բայց այս տղան քիչ մը տափակ է ... պիտի չկրնայ գաղտնիքը պահել ... գիտես ընելիքդ ... թէեւ ափսոս ... սակայն գնա ու գործադրէ ...

Ցէօ Հի աւելի երկար բացատրութիւն տալու պէտք չունէր. Ներքինապետը անմիջապէս հասկցաւ թէ իր օգոստափառ դիցուհին ի՞նչ տեսակ ծառայութիւն կը սպասէր իրմէն :

Լի Լիէն Ին անմիջապէս գնաց ու գտաւ երիտասարդ բանաստեղծը որ տակաւին նախորդ գիշերուան հեշտալից անցքի տպաւորութեան ներքեւ կը գտնուէր եւ չէր ձերբազատուած հրաշագեղ երազի մը պատրանքէն :

Ներքինապետը յարգանքով բարեւեց բանաստեղծը եւ գնահատանքի խօսքեր ուղղեց անոր :

(22 Տար.)

պիտի գտնեն 900 միլիոն խորհրդային – ներ եւ Չինացիներ, համայնավար դրօներ եւ կարելի պիտի հըլլայ արգիլել որ չով, եւ կարելի պիտի հըլլայ արգիլել որ անոնք քալելով կամ ինքնաշարժով խուժեն ու ողողեն ամբողջ Եւրոպան, Միջին Արեւելքն ու Ծայրագոյն Արեւելքի մեծ մասը :

Մարդկային թիւին զօրութիւնը ինքնին ահաւոր է, նոյնիսկ եթէ անոր դիմաց գտնուող իր տրամադրութեան տակ ունենայ դասական գերազաս զինուժ մը : Քորէայի մէջ հաստատուեցաւ այս եղելութիւնը: Միացեալ Ազգերու բանակները իրենց դէմ ունէին չինական զօրքեր, որ ոչ ծովային եւ ոչ ալ օդային ռազմական միջոցներ ունէին : Մ. Նահանգները ըստ միջոցներ ունէին : Մ. Նահանգները ըսպառեցան մինչեւ իսկ գործածել իրենց ծովային ուժի մէկ երրորդը, բանակներուն կէսը, օդանաւային ուժերուն մէկ երրորդէն աւելին եւ ռումբերու շատ աւելի մեծ քանակ մը քան ինչ որ նետած էին ծափոնի վրայ, Բ. Աշխարհամարտի ամբողջ տեւողութեան: Եւ այս բոլորին արդիւնքը եղաւ 250 քմ. ճակատի մը կայունութիւնը միայն: Ի՞նչ պիտի պատահէր եթէ հազարաւոր քիլոմեթր ճակատ ունեցող երկիր մը պէտք ըլլար պաշտպանել, առանց օդանաւերու եւ հրեթանի ուժի :

Այս վերջին տասը տարիներու ընթացքին համայնավար Չինացիները գրաւեցին կամ թափանցեցին Քորէայի մէկ մասը, Վիէթնամը, Պիրմանիան, Հնդկաստանը, Լաոսը եւ Թիպէթը: Միշտ Ֆորմոզայի դէմ դիրք բռնած են եւ զիրենք զգուշացնողը Ամերիկացիներու հիւլէական ռմբաձգութեան մը վախն է միայն: Խորհ. Միութիւնը ինք իր մականին տակ առած է Լեհաստանը, Պալթեան երկիրները, Ռումանիան, Պուլկարիան, Ալպանիան, Չեխոսլովաքիան, Հունգարիան եւ Արեւելեան Գերմանիան.— 100 միլիոն մարդ, որոնք արեւմուտքի հետ միանալու ժամանակ իսկ չունեցան եւ ստրկութեան ենթարկուեցան :

Չինաթափ աշխարհի մը մէջ ականատես պիտի չըլլա՞նք թափանցումին դէպի արեւմտեան Գերմանիա, Ֆրանսա, Իտալիա, Սպանիա գացող կամաւոր «գրօսաշրջիկներու» Խորհրդ. «Ներքին ոստիկանութեան» առաջնորդութեամբ :

Եթէ Եւրոպան եւ Ասիան ամբողջութեամբ իյնան համայնավար տիրապետութեան տակ, Մ. Նահանգները եւ արեւմտեան կիսագունդին իր միւս դրացիները վերջին ապրողները պիտի ըլլան իրենց ովկիանոսներէն պատսպարուած, բայց այդ վերապրումը կրնայ տեւել այնքան ատեն միայն որ հակառակորդները ժամանակ ունենան պատրաստելու եւ արձակելու՝ ծովերը կտրող նոր տեսակի ռազմական հնարքներ: Անգամ մը որ սկըսին ոչ մէկ բան կրնայ կեցնել զիրենք :

Այս բոլորը նկատի առնելով պէտք է եզրակացնել թէ խաղաղութեան իրական կարելիութիւնները չեն կայանար ամբողջական ապազինման մը պատրանքին կամ Խրուշչեւի թատերական ճառերուն մէջ, այլ աւելի խոր մարդկային մտքին եւ սրտին մէջ: Ամբողջական եւ ընդհանուր ապազինումի յաջողութիւնը կը պահանջէ մարդկային բացարձակ եղբայրութիւն մը: Բայց այդ ճշմարիտ եղբայրութիւնը միայն վստահութեան վրայ կրնայ հիմնուիլ: Արդ, վստահութեան կամ պարզապէս մարդկային զգացումի ի՞նչ ապացոյց կայ համայնավարութեան անցեալին մէջ: Տասնեակ տարիներէ ի վեր համայնավար քաղաքականութիւնը ներշնչած է ազատ մարդուն կատաղի ատելութիւնը. իր գործելակերպը հիմնած է ՄԱԿը ամլութեան տանող, արգելումի իր քուէներուն վրայ եւ անխղճօրէն կը ձգտի խափանել ամէն ձեռնարկ որ կը կատարուի աշխարհի մէջ, ի նպաստ ընչազուրկ մարդոց:(Ամերիկեան կաթի ձրի բաշխումն իսկ Սէյլանի թերասուն տղոց, աշխարհի աչքին ցոյց տալ կ'ուզեն իբր դրամատիրական դաւադրութիւն մը, կղզին գերութեան ենթարկելու համար) : Նիքիթա Խրուշչեւի ճարտասանութիւնը եւ ժպիտները, պիտի չրաւեն համոզելու աշխարհը որ ամբողջական ապազինման իր խորամանկ ծրագիրը նոր դիմակ մը չէ համայնավարութեան հին դէմքին վըրայ: Գործ կը սպասենք՝ ոչ թէ խօսք :

Եթէ Հունգարիա ազատագրուի, եթէ Համայնավար Չինաստանի պարբերական յարձակումները դադրին, եթէ ժողովուրդներու կեանքի բարւոքման դէմ համաշխարհային չկամութիւնը վերնայ, թերեւս կարելի ըլլայ հաւատալ թէ բուն մարդկային եղբայրութիւնը, իրականանալու վրայ է: Եւ ապազինումի առաջարկները արժանի պիտի ըլլային աւելի մեծ ուշադրութեան :

Արդեօ՞ք բանաւոր լուծումը աստիճանաբար գործելու մէջ է: Մ. Նահանգները կրնան օրինակի համար առաջարկել որ իրենց թորփիլահալածները, յածանաւերը, ոչ – հիւլէական ընդծովեաները, ծանր թնդանօթները եւ հրասայլերը գործածութենէ դուրս հանուին եւ ի հարկին փճացուին, պայմանաւ որ նոյնը ընեն աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը :

Այս կարգի ապազինման ծրագիր մը ողջմտութեան եւ այժմու աշխարհին վիճակին համապատասխան պիտի ըլլար : Դրամի ահագին խնայողութիւն մը պիտի ըլլար եւ եթէ ՄԱԿը կարենար միջազգային հակակշռի կատարեալ մեքենայ մը ստեղծել եւ գործածել, այն ատեն կարելի է հաւատալ ծրագրին յաջողութեան: Այդպէս է որ քաղաքականութիւնը, գիտութիւնը, բժշկութիւնը, քաղաքակրթութիւնը ինքն իսկ յառաջդիմեցին միշտ յաջորդական հանգրուաններով :

Արար աշխարհ այսօր կ'ապրի կործանարար ահաւոր ուժի մը՝ սպառնացող շուքին տակ:

Եթէ Մ. Նահանգները նախաձեռնութիւնը ստանձնէին կերտելու խաղաղութիւնը, ոչ թէ մէկ օրէն միւսը, այլ քար քարի վրայ դնելով, խաղաղութիւն մը որուն կառոյցին ամրութիւնը կարենան հետզհետէ հաստատել, այն ատեն մեծ հաւանականութիւններ կան որ մարդկութեան վրայ նոր դարաշրջանի մը արշալոյսը ծագի :

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԻՍԻ ԳԱՂՈՒԹԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Ամերիկայի, Եգիպտոսի, Պէյրութի, Յունաստանի եւ Պոլսոյ թերթերուն մէջ վերջերս լոյս տեսան միեւնոյն գրիչէն ելած երկար գրութիւններ, — իբրեւ «սեփական թղթակցութիւն» — Նիսի Կրօնական Ընկերակցութեան ընդհանուր ժողովին մասին :

Տանօթ «Թղթակից»ը կը դատապարտէ նախկին վարչութիւնները, կը գովէ նոր ընտրութիւնը եւ կը շնորհաւորէ քահանային ընթացքը :

Յանուն նախկին վարչութեան, պարտք կը համարիմ տալ կարգ մը տեղեկութիւններ, լուսաբանելու համար հանրութիւնը :

Նախ ծիծաղելի է Նիսի փոքր գաղութին գործերը արծարծել հեռաւոր երկիրներու մամուլին մէջ :

Նիսը երկու խնդիր ունի: Երկուքն ալ չեն կարգադրուած: Ա) Երիցատան շինութիւնը եւ հետեւանքները : Բ) Քահանային ընթացքը :

Երիցատան հաշիններուն հետ կապուած զանազան անձեր իրար ամբաստանելով դատի դիմած էին, մեծ ծախքեր ընելով եկեղեցւոյ սնտուկէն: Աշխատեցանք կարգադրել, բայց չյաջողեցանք՝ երկու կողմերու յամառութեան պատճառաւ :

Յետոյ հետեւելով Էջմիածնի կրօնական հրահանգներուն, մեր Վարչութեան նըպատակն էր ունենալ ներքին կանոնագիր մը, պատրաստել լաւ դպիրներ, հսկել եկեղեցւոյ բարեզարդութեան, ուժ տալ կրթական գործին եւ վերջ տալ երկպառակութեան :

Դժբախտաբար զուտ կրօնական եւ կրթական խնդիրներ որոշելու եւ գործադրելու ատեն մեր դէմը գտանք Տէր քահանան, որ միշտ խանգարեց մեր ժողովները եւ արգելք եղաւ մեր աշխատանքին: Նամակներով եւ վկաներով հաստատուած են մեզի դէմ ըրած իր անարգանքները, անվայել խօսքերն ու սպառնալիքները :

1958 Յունիս վեցին «Յառաջ»ի մէջ հըրատարակուած «Բաց Նամակ»ով մը կաթողիկոսական պատուիրակին ուշադրութիւնը հրաւիրեր էի քահանային վրայ, երբ տեսայ որ Սերովբէ Եպիսկ. առանց պատասխանի կը ձգէ այս մասին իրեն գրուած անձնական նամակները: Քահանան այն ատեն ներողութիւն խնդրեց մեզմէ՝ պայման դնելով որ վարչական ժողով չգումարենք ... եւ ներողութիւն խնդրելն ալ մարդ չիմանայ... վախնալով որ իրեն դէմ պատժական որոշում մը կը տրուի :

Շատ չանցած վերսկսաւ իր պառակտիչ ընթացքը, անպատիժ կերպով :

Հակառակ այս բոլորին, մեր Վարչութիւնը հասոյթի յաւելում ունեցաւ եւ նորընտիրին յանձնեց 1.350.000 փրանքի մօտ գումար մը:

Վարչութիւնս կ'ուզէր եկեղեցիին անունով ուշիմ եւ չքաւոր աշակերտներ ղրկել Դպրոցասէրին կամ Սամուէլ Մուրատ վարժարանին: Քահանան առաջարկեց հանգանակութիւն կատարել, վախնալով որ եկեղեցիին դրամը կը պակսի : Ի վերջոյ զզուած քահանային ընթացքէն եւ ժողովի հրաւէր չստանալէն, վարչութեանս անդամները հրաժարած էինք, ըսպասելով ընդհ. ժողովի գումարման :

Օգտուելով առիթէն, քահանան վերջին ընդհ. ժողովի նախօրեակին տունէ տուն պտըտելով ընտրական պայքարի մէջ մըտած է, Էջմիածինը, Անթիլիասն ու Դաշնակը իրար խառնելով, սուտ զրպարտութիւններով միտքերը պղտորած : Ու նաեւ քուէներ հաւաքած է: Իր կրօնականի պաշտօնէն բոլորովին դուրս ելլելով, հակականոնագրական աշխատանքի լծուած է:

Ընդհ. ժողովին մէջ բացատրութիւն պահանջեցի կատարուած անկանոն եւ չըռայլ հաշիներու մասին: Խնդիր չյարուցանելու համար օրուան նախագահին առաջարկով որոշուեցաւ ընտրել քննիչ եւ դատական մարմին մը, որ հաշիներն ու ամբաստանութիւնները քննելէ վերջ, երեք ամսուան ընթացքին տեղեկագիր ներկայացնէ ընդհ. ժողովին : Դժգոհները վերապահեցին իրենց խօսելու իրաւունքը, թոյլ տալով որ հանդարտ անցնի ժողովը :

Նիսի եւ Քանի եկեղեցասէր Հայերէն շատեր, — ինչպէս Պ. Մ. Ծիլէրճեան — չմասնակցեցան ընդհ. ժողովին՝ քահանայէն դժգոհութեան պատճառաւ :

Նոր վարչութեան համար թեկնածու ներկայացող հինգ հոգիները ընտրուեցան մեծ մասամբ կիներու, կաթոլիկներու եւ օտար փեսայի մը քուէներով: Այս միակողմանի ընտրութեան մասին առարկութիւն մը չունինք, միայն կը խնդրենք, որ ազգին դրամով ապրող փառասէր եւ չըփացած կեղծ ազգասէր «Թղթակից»ներ լուռ կենան եւ միտքերը չպղտորեն :

Մեր փափաքն է որ երիցատան հաշիւները քննուին, վերջ տրուի դատին եւ կարգի բերուի քահանան: Այս վերջինը, որ ընդհ. ժողովին օրը ուխտուն կիներ յաղթական եկեղեցի բերաւ, ինչո՞ւ նոյն աշխատանքը չի կատարեր կրօնական արարողութիւններու ատեն: Նիսի 1200 հայութենէն շատեր օտար եկեղեցի կ'երթան եւ կիրակի օրերը հազիւ 5 – 10 հոգի ներկայ կ'ըլլան մեր եկեղեցին: Կաթողիկոսական պատուիրակին լուրջ ուշադրութեան կը յանձնենք այս պարագան :

Ի դիմաց նախկին վարչութեան

Ս. ԵՐԱՄԵԱՆ

Նիս

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (136)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

Մ Ո Լ Ո Ր Ո Ւ Մ Ը

Դ.

Հոն էին դեռ հողաստանը, ցնցուղը, բրիչը, ժանգոտած ու ծռմռկած, տխուր խլատակներ սնուցուած վարդագոյն յոյսերու, ապրուած խաբուսիկ հրճուանքներու : Յետոյ, սենեակին մէջ, բազմոցին անկիւնը կը նստէր, լուռ ու մունջ, մտածկոտ, ապուշի պէս: Անկարեկիր կը մնար մօրը գթուանքներուն, զորս խեղճ կինը կը հռայլէր զաւկին՝ զանիկա մխիթարելու, անոր սեւամաղձոտ մտածումները ցրուելու համար :

— Գործի երթամ, ըսաւ օր մը Համբիկ :

Ու ելաւ գնաց :

Վաճառատան մէջ իր ընթացքը, շարժումները, խօսուածքը բնաւ վստահութիւն չներշնչեցին :

— Աս տղան աւրուեր է, ըսին միւս պաշտօնեաները իրարու :

Քանի մը օր այսպէս շարունակուեցաւ: Ուր էր առաջուան աշխուժ, դիւրաշարժ, գործունեայ տղան : Վաճառատան հեռաւոր անկիւնները կը քաշուէր լուռ եւ մտախոհ, եւ գրեթէ բան մը չէր ըներ : Զօրպաճին, որ անողոք ու աններող մարդ մըն էր, քանի մը հեղ կծու եւ տըմարդի յանդիմանութիւններ ուղղեց երիտասարդին, որ անոնց խայթումէն պահ մը սթափեցաւ՝ իսկոյն նորէն իր առջի անշարժութեան մատնուելու համար: Վաճառատան մէջ հասկցուեցաւ որ Համբիկ անծանօթ եւ բարոյական հիւանդութեամբ մը կը տառապէր :

— Ճամբայ տուր, մեր գործին չի գար, ըսաւ չօրպաճին իր առաջին գրագրին, որ չարաթ գիշեր մը կանչեց Համբիկը, եւ իր այլեւս հող աւելորդ ըլլալը յայտնելով, ամսական մը դրաւ ափը ու ճամբեց :

Համբիկի դէմքը ոեւէ վրդովում մը չարտայայտեց երբ վերջնականապէս դուրս ելաւ այդ վաճառատունէն, ուր մտած էր ապագայի ոսկեղէն յոյսերով, ուր շինած էր մեծ մեծ ծրագիրներ : Մըտածկոտ եւ ինքնաշարժ, ելաւ գնաց, առանց ետին դառնալու, առանց շուրջը եռացող ամբոխը տեսնելու: Կեանքի գործունէութեան դռնէն դուրս վռնտուած էր՝ ալ անկէց ներս ոտք չկոխելու համար, աղջկան մը արհամարհանքին տակ ջախջախուած հէք տղան: Իր սեւ ու աղուոր աչքերուն մէջ աշխատութեան հուրը չէր որ կը վառէր. անդրաշխարհի անորոշ փայլեր ունէին անոնք :

Համբիկ մօրը տուաւ իր աշխատութեան վերջին վարձքը, զոր խեղճ կինը առաւ աչքերը արցունքներով լեցուն : Տղան անտարբեր եւ անշահախնդիր ձեւով մը իմացուցած էր իր ճամբուիլը :

— Ախ, որդի, ինչ պիտի ընենք հիմա, կը հեծէր Հոռոփ հանըմ, ծնկուըները ծեծելէն:

Այս աղէկտուր տեսարանէն չզգածուեցաւ բնաւ Համբիկ. պարտէզ ելաւ՝ կորսուած սիրոյն յիշատակովը կենդանի վայրերը թափառելու, իր յաճախանքներովը տառապելու համար :

Զկնորս Թումիկ, որուն շահածը բան մը չէր եւ չէր բաւեր ընտանիքին ապրուստին, մինչեւ առտու հառաչեց՝ իրենց գլխուն եկած նիւթական այս նոր աղէտին մտածումէն : Մարդը ծերացած էր ալ ու կորաքամակ : Ալքոլին ու ծըխախոտին չափազանց գործածութենէն դժուարաշնչութիւն գոյացած էր– կուրծքը կը խժար տաժանելի հեւքով մը : Գիշերները անկողնին մէջ կը պոռար, կը զառանցէր :

Եւ քանի իր տկարութիւնը աւելնար ու թշուառութիւնը սաստկանար, նախկին ամիրաներու պատմութիւններն ալ այնքան նոր զարկ, նոր թռիչ կը ստանային: Իր ասպարէզին փայլուն թուականները այդ ամիրաներուն շրջանին հետ սերտօրէն զօդուած էին: Անոնցմէ ամէնէն զօրաւորներուն հետ խօսած էր :

— Հոռոփ, կ'ըսէր բազմոցին անկիւնը փլչած, աչքերը կէս գոց կէս բաց, քա էս ողորմած հոգի Ճէզայիրլի ամիրային հետ ճակատ ճակատի կեցած մարդ էմ, Մարկոս ամիրան դեղ կար նէ «Թումիկ» կը հարցնէր... Կէլկէլներուն խոնախը տունիս պէս կը մտնայի կ'ելլայի ... հէյ կիտի կիւնլէր հէյ ... ատանկ մարդը ատանկ կ'ըլլայ էղեր, վախ, վախ, քեզի, Թումիկ ...

Հարկ եղաւ որ Հոռոփ հանըմ, որ հակառակ կրած տառապանքին, դեռ ուժը կուժը տեղը կին մըն էր, տախտակ սրբելու, լաթ լուալու երթար անոր ասոր տունը, ընտանիքը անօթութենէն փրկելու համար :

Համբիկ սկսած էր Հ... գիւղին ամայի փողոցները պտտիլ, պատերու տակէ կամաց կամաց քալելով, սաստիկ մտախոհ, աչքը վայրահակ: Խենթի պէս խոյս կուտար երբ որ դիպուածով իր ընկերներէն մէկը դէմը ելլար: Մօտակայ լեռներն ու հովիտները իր սիրական ճեմավայրերն եղան :

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օհանջանեան ակումբին մէջ։

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի Հայութիւնը։

Յ. Գ.— Բանախօսութենէն վերջ ընկերական ընդհ. ժողով։

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Ղեւոնդ Հայրանեան իր մօր Օղիտայի եւ հօր Սուքիասի եւ Հայրանեան ընտանիքի բոլոր ննջեցեալներու հոգւոյն համար Հայ Մշակոյթի Տան կը նուիրէ 50 Ն. Ֆ. եւ «Յառաջ»ի 10 Ն. Ֆ.։ (Ստանալ «Յառաջ»էն)։

Յովհ. Յակոբեանէ (Մարսէյլ) 10 Ն. Ֆ., Յովսէփ Օհանեանէ (Մարսէյլ) 10 Ն. Ֆ., Տիկին Տամլամայեանի յիշատակին։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ ներբող յաւուր պատշաճի, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին մէջ։ Կիրակի 28 Փետրուար՝ Ժամը 16·30ին։ Կը նախագահէ Գերպ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը։

Հայ Կամաւորներու Միութիւնը կը ծանուցանէ մահը իր անդամներէն

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄ ՄԱՐՄԱՐԵԱՆԻ

Իր ընկերները եւ բարեկամները կը հաւաքուին 27 Փետրուար Շաբաթ օր, ժամը 9·45ին Նէօյիի նոր գերեզմանատունը որ կը գտնուի Փիւթոյի մէջ։

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

Les peuples qui chantent

Ժողովրդական երգի եւ պարի փառատօն, ի նպաստ Ֆրանսայի Ուսանողական Սանաթօրիօմներուն։

Կիրակի, 13 Մարտ, ժամը 14·30ին
Սորպոնի Մեծ Ամփիթատրոնին մէջ
Բարձր հովանաւորութեամբ
Փարիզի համալսարանի տեսուչ
Պ. ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ
Նախագահութեամբ
ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ՍԱՐԱՅԻ

Կը մասնակցին՝

Հայկական բաժին՝

Սօսի պարախումբը ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՑԱՄԻԿ ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆի եւ մասնակցութեամբ Պ. ՎԱՀԷ ՃԷՐԱՀԵԱՆի, նոր պարերով։

Նայիրի երգչախումբը, ղեկավարութեամբ ԳԷՈՐԳ ԵԱՆՊԷԿԵԱՆի նոր երգերով։

Պր. Պէոնար ՏԷՏԷՃԵԱՆ, իր նուագախումբով։

Ինչպէս նաեւ հետեւեալ երկիրներու ուսանողական եւ ֆօլքլօրական խումբերը՝

Իսրայէլ, Լաօս, Լեթոնիա, Լիթուանիա, Հնդկաստան, Ճափոն, Մատակասքար, Մեքսիքա, Միացեալ Նահանգներ (Ամերիկա), Յունաստան, Չերքէսիա, Պրազիլիա, Վիէթնամ, Քամերուն, Քամպօն։

Գիները՝ 400 (4 Ն. Ֆ.), 300 (3 Ն. Ֆ.), 200 (2 Ն. Ֆ.), 150 (1·50 Ն. Ֆ.)։

Դիմել Սորպոնի ղրամապաններուն։

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Կ'ուզուի ներքին հսկիչ մը։ Դիմել անձամբ վարժարանի տեսչութեան։

26, RUE TROYON SÈVRES S. & O.
TEL. : OBS 18-28

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի զինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Խըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին։

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին։ Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ։ Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ։ Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆի

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Մարսէյլ)։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

×

Լիոնէն Պ. Մարտիրոս Բարսեղեան, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Գուրգէն Տապաղեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին, Լիոնի եկեղեցւոյն մէջ, իրենց մօր, մեծ մօր եւ հարազատին Հայկանոյշ Բարսեղեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները։

Ի ՆՊԱՍՏ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՎԱՐԱԳԱՅ

Ս. Խաչ եկեղեցւոյն գնուելիք երգեհոնին հաւաքուած գումարներ.—

Պ. Ժիրայր Քիւրքճեանի բնակարանը ընտանեկան սեղանին շուրջ հաւաքուած ներկաներէ եկեղեցւոյն օժանդակ միութեան ատենապետուհիին առաջարկով հաւաքուեցաւ վեց հազար Ն. Ֆ.։

Պ. Պ. Վռամ Քիւրքճեան 5 Ն. Ֆ., Օննիկ Ալթունեան 5 Ն. Ֆ., Ժիրայր Քիւրքճեան 20 Ն. Ֆ., Տիկին Ա. Լօզմակէօղեան տասը Ն. Ֆ., Ազգէ քհնյ. Փայլակեան տասը Ն. Ֆ., փոքրիկն Սօնա Քիւրքճեան տասը Ն. Ֆ., գումար 60 Ն. Ֆ.։

Այս առթիւ կը խնդրուի եկեղեցասէր անհատներէ որ այս նուիրական ձեռնարկին օժանդակեն իրենց նուէրներով։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները։

ԼԻՈՆ.— 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր։ Յօյներու սրահին մէջ ժամը 20·30ին։

ՏԷՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր։

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր։

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր։

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր։

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ։

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

Ա Զ Դ

Այս Հինգշաբթի, Վարդանանց պատմական տօնին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Տէր Պ. քհնյ. Միրճանեան։ Տօնակատարութեան կը մասնակցի դպրոցի աշակերտութիւնը։

Կը հրաւիրուին տեղւոյն հասարակութիւնը։

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ։

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ։

Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատուածներ.—

ԱՆՈՒՇ, ՕԹԷԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.— Պետրոս Վանոյեան, 325 Շըմէն տը Սէն Ժիլիէն, Սերոբ Սարգիսեան, 340 Շըմէն տը Սէն Ժիլիէն, Հացագործեան, 15 Ռիւ Լանկ տէ Քափիւսէն, Տօլպաշեան, 23 Պուլ. տը Պօմոն։

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն)։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	» » »
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Շաւիլի Կրօնական Ընկերակցութեան կողմէ

Ի նպաստ Եկեղեցւոյ եւ դպրոցին

ՏԵՂՒՈՅՆ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ

Կիրակի Մարտ 13, ժամը 15ին

Երգ, արտասանութիւն եւ պար դպրոցի աշակերտներուն կողմէ

Դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. ԱԼԻՍ ՄԵԾԱՏՈՒՐԵԱՆի

Ժողովուրդի խնդրանքին վրայ երկրորդ անգամ կը ներկայացուի

Շէյքսփիրի ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵՂԵՐԱՆ

Բեմադրութիւն՝ ՓԱՆՈՍԻԿ ՓԱՆՈՍԵԱՆի

Ժամը 8էն վերջ եւրոպական պարեր

ՊԻՒՖԷ

ՄՈՒՏՔ 3 Ն. ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց. 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — JEUDI 25 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8732 — 36EME ANNEE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4533

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՐԱՅՐԻ ԴԻՒՑԱԶՆԱՄԱՐՏԸ

Արեւելք – Արեւմուտք հակամարտութիւնը մեր օրերուն յատուկ հիւանդութիւն մը չէ։ Անիկա կու գայ դարերու խորքէն, նախաքրիստոնէական շրջանէն։ Ու կարմիր գիծի մը պէս կ'անցնի ընդհանուր ազգաց պատմութեան մէջէն՝ հասնելու համար մինչեւ մեր օրերը։

Հայ բազմաչարչար ազգը շատ է զոհ գացած այդ հակամարտութեան։

Մեր նախահայրերը երկրագունդին վրայ ուրիշ տեղ չեն գտեր, գացեր տեղաւորուեր են արեւելքի եւ արեւմուտքի սահմանագլխուն, ամէնազդի աշխարհակալներու արշաւանքի ճամբուն վրայ։ Ու մեր երկիրը ամէն անգամ «ոտից կոխան» է եղած հզօր պետութեանց։

Թէոդոս Մեծ եւ Շապուհ Գ. Սասանեան մայրաքաղաք Տիզբոնի մէջ 387ին կը կնքէին դաշնագիր մը եւ մեր երկիրը կը բաժնէին Բիւզանդիոնի եւ Պարսկաստանի միջեւ։

Առաջինը կը ստանար մեր պատմական հողերուն մէկ քառորդը։ Արշակ Գ. 389ին կը հրաժարէր Թագաւորական իրաւունքներէն։ Արեւմտեան Հայաստան կը դառնար բիւզանդական նահանգ մը եւ կը կառավարուէր կոմէս կոչուած իշխաններու կողմէ։

Իսկ պարսկական Հայաստանի մէջ Արշակունի Թագաւորները իշխանութեան գլուխ մնացին մինչեւ 428, երբ Արտաշէս Դ.ի գահազրկումով վերջ գտաւ Արշակունեաց հարստութիւնը։

Այնուհետեւ պարսիկ մարզպաններ սկսան կառավարել Հայաստանը, որ խաղաղ շրջան մը բոլորեց Վեհմիհրշապուհի մարզպանութեան օրով։ Վռամ Ե.ին յաջորդեց իր որդին Յազկերտ Բ., որուն նշանակած մարզպանը՝ Միհրներսեհ՝ կատարեալ փորձանք մը դարձաւ։

Անոր խորհուրդով էր, որ Յազկերտ Բ. ուզելով մազդէական կրօնքը պարտադրել քրիստոնեայ Հայերուն, առիթ տուաւ մեր ժողովուրդին՝ արձանագրելու իր պատմութեան ամէնէն մեծ դիւցազնամարտը — Վարդանանց պատերազմը։

Վարդան Մամիկոնեան եւ իր անձնազոհ ընկերները, — նախարարներ՝ իրենց զօրագունդերով — ծառացան Պարսիկներուն դէմ յանուն խղճի ազատութեան։ Պաշտպանելով քրիստոնէական կրօնքը՝ անոնք արիւն կը թափէին մանաւանդ յանուն քաղաքական անկախութեան։ Օտարի բռնակալ լուծը թօթափելով՝ կ'ուզէին Հայութեան համար ապահովել ինքնուրոյն, ինքնավար կեանք մը։

451 Մայիս 26ին Աւարայրի դաշտին վրայ, Արտազ գաւառի Տղմուտ գետի ափին մղուած ճակատամարտը Պարսից հզօր բանակին դէմ՝ խսկապէս ապահովեց հայ ազգի հոգեկան, մշակութային անկախութիւնը։

Հինգերորդ դարը գրական Ոսկեդար ըլլալէ վերջ, նաեւ Հայոց Պատմութեան էջերը զարդարեց հերոսամարտով մը, որ տակաւին այսօր, աւելի քան տասնեւհինգ դար վերջ հպարտութեամբ կը լեցնէ բոլոր Հայերու հոգիները, անխտիր։

Շնորհիւ գրերու գիւտին եւ Աստուածաշունչի Թարգմանութեան, Սահակ Պարթեւ, Մեսրոպ Մաշտոց եւ Թարգմանիչները փրկած էին Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցին ասորերէն եւ յունարէն աւետարան ու աղօթքներ կարդալէ եւ ապահոված՝ հայ ժողովուրդի կրօնական անկախութիւնը։

Քաղաքական ազատութեան, անկախ պետականութեան գաղափարը կը զարգանար հայկական մշակոյթին հետ միաժամանակ։

Վարդանանց պատերազմը յաւիտենական խորհրդանշանն է հայ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ ապրելու կամքին։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԻԱ ԿԸ ԴԻՄԷ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

«ԿԼՈՐ ՍԵՂԱՆ»Ի ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ ՎԵՐՋԱՑԱՒ

★

«ՊՐԻԿՍ.— «Մահուան վճիռը արձակուեցաւ»

Մաո – Մաօներու ըմբոստութենէն ութ տարի ետքը, Լոնտոն կը ջանայ ամէն ձեւով կարգադրել եւ հանդարտեցնել՝ Քենիայի տեղացիները, որոնք Ափրիկէի միւս ժողովուրդներուն օրինակով կ'ուզեն վերստանալ իրենց անկախութիւնը։ Արտաքին նախարար Մաքլէօրի ծրագիրը յստակ ցոյց կու տայ թէ Անգլիա ընտրած է ազատախոհ եւ իրատես քաղաքականութիւն մը։ Արդարեւ 34 օրուան տաք վիճաբանութիւններէ ետք կարելի եղած է համաձայնութեան գետին մը մշակել։ Ըստ նոր կարգադրութեան՝ Ափրիկեցիները դեռ մէկ քանի տարի պիտի սպասեն մինչեւ իրենց անկախութիւն ստանալը։ Այսուհանդերձ, Անգլիոյ գաղթապետութեան մաս կազմող հսկայ այդ երկիրը գրեթէ պիտի կառավարուի տեղացի բընիկներուն կողմէ։ Արդարեւ՝ Համաձայնագրին հիման վրայ՝ Օրէնսդիր Խորհուրդը մեծամասնութեամբ պիտի բաղկանայ Ափրիկեցիներէ։ Ընտրական մարմինը պիտի ընդլայնուի, որով շուրջ մէկ միլիոն Ափրիկեցիներ հնարաւորութիւն պիտի ունենան մասնակցելու ապագայ ընտրութիւններուն։

Անշուշտ, Քենիաբնակ Անգլիացիները դժգոհ են եղած կարգադրութիւններէն։ Դեռ վերջերս, անդրադառնալով Լոնտոնի մէջ կայացած վերջին համաձայնութեան՝ Գնդ. Պրիկս կը յայտարարէ.— «Մահուան վճիռ մըն էր, որ արձակուեցաւ Քենիաբնակ Եւրոպացիներուն դէմ»։ Իր կարգին՝ Պլընթըլ, Նոր Քենիայի խմբակցութեան պետը, հետեւեալ ձեւով կը պատկերացնէ նոր կացութիւնը. «Նոյն կառքով ճամբորդել միասին, մենք թերթը կարդալով զբաղած, իրենք վարելով ինքնաշարժը», ուրիշ խօսքով ճերմակներուն ոչինչ կը մնայ ընել, քանի որ ղեկը կը յանձնուի տեղացիներուն։

Այս յայտարարութիւնները չեն նշանակեր, անշուշտ, թէ Քենիաբնակ Եւրոպացիները այնքան ալ դիւրութեամբ պիտի հրաժարին 74 տարիներէ ի վեր իրենց վերապահուած առանձնաշնորհումներէն։ Ինչպէս Ալժերիոյ, անգլիական այդ կարեւոր ափրիկեան գաղթավայրին մէջ եւս կան բաւական լաւ կազմակերպուած եւ ազդեցիկ ծայրայեղներ, որոնք ամէն գնով պիտի փորձեն արգիլել Լոնտոնի մէջ գոյացած համաձայնագրին գործադրութիւնը։

Քենիայի մէջ կ'ապրին 200.000 Հնդիկներ եւ 40.000 Արաբներ։ Ցարդ անոնք տնտեսական եւ առեւտրական շահերով կապուած կը մնան ճերմակներուն։ Այսուհանդերձ անհաւանական չէ որ առաջնորդուած իրենց իւրայատուկ շահերէն՝ դիրք փոխեն եւ միանան տեղացիներուն։

Այսօր սկզբունքով եւ վաղը գործնական գետնի վրայ անկախութիւն շնորհելով, անշուշտ, վերջ չեն գտներ Անգլիոյ մտահոգութիւնները, քանի որ առեւտրական եւ տնտեսական իր շահերէն զատ Քենիայի մէջ ունի զինուորական կարեւոր կայաններ։ Արդարեւ Մոմպասայի նաւահանգիստին մէջ հաստատած են Հնդկական Ովկիանոսի իրենց տորմիղը, իսկ Նայրոպի իրաւամբ կը նկատուի կարեւոր զինուորական կեդրոն մը։

Հարց է գիտնալ թէ անկախութիւն ըստացած Քենիացիները ի՞նչ դիրք պիտի ընտրեն իրենց երկրին մէջ հաստատուած օտար ուժերու ներկայութեան հանդէպ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ ԵՒ ԼԱՏԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ ՊՐԱԶԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Նախագահ Այզընհաուըր հասաւ Պրազիլիոյ ապագայ նոր մայրաքաղաքը՝ Պրազիլիա։ Օդակայան զինքը դիմաւորելու գացած էին՝ նախագահ Քուպիչէք եւ Պրազիլիացի քաղաքական եւ զինուորական դէմքեր։ Պատմական այս այցելութեան առթիւ, նախագահ Քուպիչէք մամուլի թղթակիցներուն յայտարարեց թէ Այզընհաուըրին պիտի ներկայացնէ տնտեսական եւ առեւտրական ծրագիր մը։ «Այդ ծրագրով, կ'ըսէ նախագահը, կ'ուզենք ապահովել Մ. Նահանգներու տնտեսական օժանդակութիւնը, ցոյց տալու համար թէ անհատական նախաձեռնութեան վրայ հիմնուած ընկերային դրութիւնը աւելի գործնական եւ արդիւնաւէտ է քան կեդրոնաձիգ —Մարքսիզմ— դրութիւնը»։ Պատասխանելով թղթակիցներուն՝ Պրազիլիոյ նախագահը աւելցուց «Կ'արգիլենք որ Լատին Ամերիկայի մէջ կազմուի չէզոք տրամադրութիւններով պլոք մը, ինչպէս կը ձգտի ընել՝ Ֆ. Քասթրօ»։

Երկու երկիրներու նախագահները միացեալ զեկոյց մը հրատարակեցին պատմական այս հանդիպումին առթիւ.

— «Որոշած ենք պաշտպանել — կ'ըսէ միացեալ զեկոյցը — ժողովրդավարական սկզբունքները եւ մարդ անհատին տարրական իրաւունքները։ Դէմ ենք ցեղային խտրութեանց, ինչպէս նաեւ կրօնական հալածանքներու։ Այս սկզբունքները նուիրագործուած են դարերու ընթացքին, անոնք կը կազմեն մեր քաղաքակրթութեան հիմնաքարերը, ուստի մեր պարտքն է պաշտպանել զանոնք։ Կը հաւատանք նաեւ թէ Ամերիկեան ժողովուրդներուն ձգտումը, հասնելու համար մարդկային ապրելակերպի բարձր եւ նախանձելի վիճակի մը, կը կազմէ մեր ցամաքամասերու հիմնական նպատակը։ Այս համոզումով որոշած ենք ներդաշնակ գործակցութիւն մը ստեղծել մեր երկու երկիրներուն միջեւ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԾԱՆՐ ՀՐԴԵՀԻ մը պատճառաւ, 106 Գերմանացի հանքագործներ պաշարուած մնացին Զուքիի (Արեւելեան Գերմանիա) հանքերուն մէջ։ Ազատարարները ամէն ճիգ ի գործ կը դնեն ազատելու համար զոհերը։ 17 մեռեալներ կան։ Կը վախցուի որ անոնց թիւը աւելի ըլլայ։

ԾԱՆՐ եւ վտանգաւոր կացութիւն կը տիրէ Միջին Արեւելքի մէջ։ Արդարեւ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը ընդհանուր զօրակոչ հռչակած է եւ զինուորական կարեւոր ուժեր կը փոխադրուին Իսրայէլի սահմանագլուխը։ Միջազգային շրջանակները կը կարծեն թէ Խ. Միութեան դրդումով Արաբները նախայարձակ պիտի ըլլան։

ԽՐՈՒՇՉԵՒ Պալի հասած է եւ արժանացած՝ խանդավառ ընդունելութեան։ Խ. Միութեան վարչապետը հաղորդեց թէ «մօտ ատենէն, Մոսկուայի մէջ պիտի հիմնուի Միջազգային Բարեկամութեան Համալսարան մը, ուր պիտի կրնան յաճախել բոլոր ազգերու երիտասարդները»։

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԻ 42րդ տարեդարձին առթիւ, ազգ. պաշտ. նախարար՝ Մալինովսքի ճառ մը խօսեցաւ եւ յայտարարեց թէ «որքան ատեն որ ուրիշներ կը շարունակեն զինուիլ, մենք եւս ստիպուած ենք համապատասխան միջոցներ ձեռք առնել»։ Վարշաւայի Ուխտին ընդհանուր հրամանատար՝ Զօր. Քոնիեւ իր կարգին կը գրէ «Խորհրդային Ռուսաստան»ի վերջին թիւին մէջ.— «Խ. Միութեան ուժերը զինուած են գեր – արդիական զէնքերով եւ աշխարհի ամէնէն ուժեղ բանակը կը կազմեն»։ Արեւելեան Գերմանիոյ Խորհրդային ուժերու հրամանատար՝ Զախարով, միշտ Կարմիր բանակի 42րդ տարեդարձին առթիւ յայտարարեց թէ «Գերմանիոյ մէջ հաստատուած խորհրդային ուժերը պիտի պաշտպանեն Արեւելեան Գերմանիոյ ամբողջականութիւնը»։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ պաշտօնական հիւրը պիտի ըլլայ Անգլիոյ Արքայական տոհմին, Ապրիլ 5 – 8, կը գրեն տեղական թերթերը։ Անգլիոյ Թագուհին անձամբ պիտի դիմաւորէ Ֆրանսայի Նախագահը։

ԱՆՏՐԷ ՄԱԼՐՕ, մշակոյթի նախարարը որ Ճափոն մեկնած էր բացումը կատարելու համար ֆրանսական եւ ճափոնական «տան», ընդունուած է Հիրօ Հիթօ կայսեր կողմէ։

ՓՕԼ ՌԷՅՆՕ, նախկին վարչապետ, հրաժարեցաւ Անկախներու իր անդամակցութենէն։ Գրաւոր բացատրականին մէջ հետեւեալ պատճառները կը թուէ։ Ա) Սեպտեմբեր 21ին դէմ արտայայտուեցաք որ Կոլի ինքնորոշման սկզբունքին։ Բ) Միացաք Ֆրանսական Ալժերիոյ Համախմբումին։ Գ) Ֆրանս – Էնտէփանտանի մէջ խիստ բառերով քննադատեցիք՝ տը Կոլի անձը եւ անոր գործերը եւայլն։

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

Օրը Օրին

ՀԱՅ ԱԿԱԴԵՄԱԿԱՆԸ

Հանրի Թրուայա ըսել ուզեցի անշուշտ։ Բայց ո՞րքան ճիշդ պիտի ըլլար այդ հայ որակումը։

Այն օրէն ի վեր՝ երբ այդ պատուաբեր ընտրութեան արժանացաւ ծանօթ վիպասանը, Փարիզի հայ գաղութին որոշ մէկ մասը տարօրինակ հետաքրքրութիւն մը ցոյց տուաւ արդար հպարտութեամբ մը։ «Սուրը մենք նուիրենք», «ի պատիւ իրեն ընդունելութիւն մը սարքենք»։ Այո՛, բայց ...։ Ի վերջոյ բոլորին մէջ տատամսում մը առաջ եկաւ եւ այդ խանդավառութենէն բան մը մարեցաւ։ Ինչո՞ւ։ Թրուայա անշուշտ արժանի է իր հայրենակիցներուն ջերմ վերաբերումին, իբրեւ փոքր ժողովուրդի մը տաղանդաւոր մէկ զաւակը։

Խնդիրը ճիշդ հոս է, որ կը շեղի իր բնական ճամբէն։ *Փոքր ժողովուրդի մը պատկանելու* պարագան գլուխը ցցած է դարձեալ, մեր ակադեմական հայրենակցին համար ալ։ Պիտի ըսէք՝ նոր չէ խնդիրը։ Թրուայա երբեք չէ ուզած պատկանիլ մեր փոքր ժողովուրդին, որպէս զի յանկարծ մատ մը բան չպակսի իր մեծութենէն։

Ծանօթ ժողովրդական առածը կ'ըսէ սակայն. «Իր ծագումը ուրացողը հարամ – զատէ է»։ Մեր ո՞ր մէկ տաղանդաւոր զաւակը կը յիշէ այդ շատ յատկանշական ճշմարտութիւնը, երբ ոտք կը նետէ միջազգային յաջողութեանց ճամբուն մէջ։ Քիչեր։

Երիտասարդներու խումբ մը արդար վրդովումով մը Թրուայայի գրած մէկ գիրքը ձեռքէ ձեռք կը փոխանցեն։ Իր ցեղը անպատուող տողեր կային հոն։ Անշուշտ ամէնէն առաջ ինքզինքը անպատուելով։

Այս դէպքը սակայն իր աղի – լեղի կողմերը ունեցաւ։ Լեղի է ուրացումը, լեղի է նոյնպէս ծանօթ հայատեաց Քլօտ–Ֆառէրի մասին իր խօսելիք գովաբանականը։ Այս «լեղիները» քիչ մը անուշ եղան մեզի համար, երբ տեսանք այդ խումբ մը հայ տղոց արդար ցասումը եւ ազգային գիտակից ըմբոստացումը նոյնիսկ վաւերական տաղանդի մը անոպայ մէկ ընթացքին առջեւ։

ՆՈՃԻ

ՀԻՆԵՐԷՆ՝ ՆՈՐԵՐՈՒՆ

•

1860ի սերունդը մենք կրնանք կոչել «Սահմանադրութեան Սերունդ»: Այս սերունդն էր, որ հիմը դրաւ մեր ազգային զարթօնքին եւ մեզի տուաւ Կանոնագիր մը, զոր մենք հիմա կը կոչենք Ազգային Սահմանադրութիւն :

Այսօր, հարիւր տարի ետք, կրնանք ըսել, թէ մեր Սահմանադրութիւնը թերիներ ունի: Անոր տրամադրութիւնները, ըստ էութեան եւ ըստ ձեւի, լիովին չեն պատշաճիր ներկայ պայմաններուն: Ուրիշ կերպ չէր կրնար ըլլալ: Հիմակուան աշխարհը 1860ի աշխարհը չէ: Հիմակուան ազգը 1860ի ազգը չէ: Մեր Դատը, այսօր, 1860ի Դատը չէ, իսկ մեր քաղաքական պահանջները շատ տարբեր են հարիւր տարի առաջուան պահանջներէն :

Սակայն, մեր Հարիւրամեայ Սահմանադրութեան «հիմնական սկզբունք»ը այսօր ալ, հարիւր տարի ետք, կը մնայ — եւ պիտի մնայ — միշտ նոր: Չէ հինցած եւ պիտի չհիննայ երբեք :

Հիմնական սկզբունքը ըսելով կը հասկնանք պարտքի եւ իրաւունքի փոխադարձութիւնը: Ազգը պարտաւորութիւններ ունի ազգայիններուն հանդէպ : Ազգայինները նոյնպէս պարտաւորութիւններ ունին ազգին հանդէպ: Մէկուն պարտաւորութիւնը միւսին իրաւունքն է :

Այս սկզբունքը հիմնական է իրաւամբ: Առանցքը բոլոր Սահմանադրութիւններուն՝ պետական թէ ազգային գծով :

Դարձեալ, այս սկզբունքը, հիմնական ըլլալով եւ հիմնական ըլլալուն համար, կապ չունի ժամանակի եւ տարածութեան հետ: Կապ չունի նաեւ մարդոց եւ կառավարական ձեւերուն հետ : Ցաւիտենական է ինք իր մէջ եւ ինք իրմով :

Հիմա տեսնենք, թէ ինչպէս կ'ըմբռնէին այս կէտը անոնք, որ ոչ միայն կը պատկանին «Սահմանադրութեան Սերունդ»ին, այլեւ այդ Սահմանադրութեան հիմնադիրներն են :

Այս սերունդին գլխաւոր — եւ կեդրոնական — դէմքերէն է ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ: Խորհող միտք մը եւ գործող ձեռք մը :

1870ին, Պոլսոյ Ազգ. Ժողովին մէջ, երեսփոխան Սվաճեան էֆէնտի կ'ըսէ. «Երեսփոխանութենէ հրաժարողները ոչ թէ անձնական պատճառներու համար կը հրաժարին, այլ վասնզի ունայն վիճաբանութիւններով ժամանակ կը վատնեն, եւ թէ երեսփոխանաց շատը աւելի խօսիլ կը սիրէ, քան թէ գործել »:

Պահ մը կը թուի, թէ դատելու այս ձեւը ուղիղ է եւ թէ, իրաւամբ, մեզի պէտք եղածը ոչ թէ խօսքն է, այլ գործն է :

Սըվաճեան էֆէնտիի դիտողութեան պատասխանելով՝ Գրիգոր Օտեան, այս խոհուն գլուխը, կը պատասխանէ.

— «Չէ, Աստուած չընէ, որ մեր ազգի գլխին դառնայ գայ այնպիսի կառավարութիւն մը, որ միայն գործէ, այսինքն՝ չխորհի, չխօսի, չվիճաբանի, այլ գործէ: Խորհիլը գործել է, եւ ինքնին զոհ կ'ըլլամ, քանի տեսնեմ որ ազգը կը խորհի: Հետեւաբար, չեմ ընդունիր այն կարծիքը, որ ունայն կը համարի Ընդհ. Ժողովի վիճաբանութիւնքը : Այդ վիճաբանութիւնքը թերեւս հարեւանցի նայուածքով մը ապարդիւն կ'երեւար մեզի. եթէ ուրիշ արդիւնք մըն ալ յառաջ չբերեն, շատ անգամ ազգը սխալ քայլ մը առնելէ կ'արգիլեն: Ասկէ զատ՝ վիճաբանութիւնը սերմունք մըն է ապագային համար, եւ քանի խնդիր որ այսօր չի լուծուիր կամ լաւ կերպով չի լուծուիր, օր մը չէ նէ օր մը պիտի լուսաբանի այս վիճաբանութեանց շնորհիւ : Հետեւաբար, ես իմ մասիս կ'օրհնեմ այն ժամերը, որ վիճաբանութեամբ կ'անցնին, հերիք է որ վիճաբանութիւնը ազգային խնդրոց վրայ դառնայ, բացուած խնդրոյ մը վրայ դառնայ, եւ խնդիրէն դուրս անձնական կամ փցուն վիճաբանութեան չզառածի »:

Գր. Օտեան, յետագային, աւելի խըտացուցած ձեւով ներկայացուց իր այս մտածումները: Ի՞նչ է Երեսփ. Ժողովին դերը: Մենք շատ ճիշդ ու շատ տեղին կը գտնենք այն սահմանումը, զոր Օտեանի խոհուն միտքը կրցած է տալ օրէնսդիր մարմնին: Ահա նաեւ այդ ճիշդ սահմանումը. «Սահմանադրական ազգաց մէջ մէկ ընդհանուր դրութիւն մը կայ, այն է՝ կարելի եղածին չափ շատ մարդով խորհիլ եւ քիչ մարդով գործել : Անոնց մէջ ալ երեսփ. ժողով մը կայ, զոր ազգը կ'ընտրէ եւ որ զազգը կը ներկայացնէ : Երեսփոխանական ժողովոյն պաշտօնն է օրէնք շինել եւ համար առնուլ վարչութենէն: Իսկ Վարչութեան պաշտօնն է ամէն ինչ կարգադրել եւ գործադրել »:

Այս է ուրեմն պատճառը, որ Երեսփ. Ժողովներու անդամներուն թիւը, ներկայացուցչական հիման վրայ, շատ աւելի է, քան գործադիր իշխանութեան կամ կառավարութեան անդամներուն թիւը — Շատ մարդով խորհիլ, քիչ մարդով գործել :

Այս հարցին մէջ կէտ մը կայ, զոր կարելի չէ անուշադիր թողուլ. «Շատ մարդը» թիւ չէ միայն, այլ նաեւ որակ է, այլ մանաւանդ ներկայացուցչութիւն է : Որպէսզի ազգին ընտրածը նաեւ զազգը ներկայացնէ, — գործածելու համար Օտեանի բացատրութիւնը, — անհրաժեշտ է, որ ազգը ներկայացնող բոլոր տարրերը ձայն ունենան «խորհող»ներուն (Երեսփ. Ժողով), ինչպէս նաեւ «գործող»ներուն մէջ (Վարչութիւն կամ Գործադիր Ժողով):

Ահա այն դասը, զոր հիները ուզեցին տալ նորերուն :

Ահա այն պատգամը, զոր «Սահմանադրութեան Սերունդ»ը աւանդեց մեր սերունդին :

Հիմա կրնանք ըսել, թէ Սահմանադրութեան սերունդը ստեղծեց ժողով մը, զոր ազգը ընտրեց եւ որ զազգը ներկայացուց: Այդ Ժողովին մէջ ազգին բոլոր տարրերը, բոլոր թեւերը, բոլոր դասերը ներկայացուցիչներ ունէին. ուստի՝ ան իրաւամբ կոչուեցաւ Ազգային Ժողով :

Օտեան սա ձեւով կը ճշդէ «ազգային պաշտօնը».

«Որեւէ պաշտօն երկու կողման հաճութիւնը կ'ենթադրէ, — տուողին եւ ընդունողին: Իսկ ազգային պաշտօնները բոլորովին այսպէս չեն. ան որ ազգային պաշտօնի կոչուած է, կրնայ տհաճիլ զայն վարելու. սակայն որովհետեւ զոհողութիւն պարտաւոր է, պէտք է յանձն առնու: Ազգային պաշտօններուն էութեան պայմանը ըստ իս սա է, որ պաշտօնը տուողը պէտք է վստահ ըլլայ պաշտօնը առնողին վրայ եւ առնողը գիտակցութիւն ունենայ, թէ պիտի կրնայ վարել այն պաշտօնը յօգուտ անոր, որ յանձնեց իրեն »:

Գր. Օտեանի խօսքը փակենք, դարձեալ Գր. Օտեանի մէկ վկայութիւնը յիշատակելով :

Պոլսոյ Ազգային Ժողովին մէջ առիթով մը դիտողութիւն կ'ըլլայ Սահմանադրութեան սերունդի աւագ ներկայացուցիչներէն Սերվիչէն էֆէնտիի մասին եւ անոր դէմ: Օտեան կը միջամտէ ու կ'ըսէ.— «Գիտէ՞ք, էֆէնտիներ, որ եթէ Սերվիչէն էֆ. չըլլար, մենք հիմա իբրեւ երեսփոխան չէինք կրնար բազմիլ հոս եւ Սահմանադրութեան վրայ վիճաբանիլ : Եթէ գործուած սխալները չէք ուզեր մոռնալ, գոնէ մի մոռնաք նաեւ մատուցուած ծառայութիւնները»:

Հիներէն նորերուն տրուած դաս մըն ալ այս է ահաւասիկ :

Մարդիկ կան, որոնք գործուած սխալներու մասին միայն կը խօսին, բայց ո՛չ նաեւ մատուցուած ծառայութիւններու :

Ի՞նչ է, օրինակ, Հայաստանի գոյութիւնը այսօր, — գործուած սխա՞լ մը թէ մատուցուած ծառայութիւն մը:

Գրիգոր Օտեան պիտի պատասխանէր նաեւ այս հարցումին, եթէ ողջ ըլլար :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ԵՂՎԱՐԴԻ ՍԱՐԱՀԱՐԹԸ

Արայի լերան ստորոտում տարածուել է Եղվարդ գիւղը: Հին է Եղվարդը, շատ հին, հազարամեակների պատմութիւն ունի նա: Ըստ աւանդութեան՝ այդ գիւղի ու լերան մօտ տեղի է ունեցել Հայոց Արա Գեղեցիկ թագաւորի եւ Ասորեստանի նենգ ու խարդախ թագուհի Շամիրամի զօրքերի ճակատամարտը, եւ լեռն ստացել է Արայի անունը:

Շատ հին դարերից սկսած Եղվարդցիք զբաղուել են այգեգործութեամբ : Արայի լերան դիմաց տարածուած ընդարձակ սարահարթը ամբողջովին ծածկուած է եղել խաղողի ու պտուղների այգիներով: Դրա ապացոյցը ոչ միայն աւանդաբար եկող պատմութիւններն ու զրոյցներն են, այլեւ ամէն տարի վարուցանքի ժամանակ հողի տակից դուրս եկած ծառերի ու վազերի փտած արմատները, գինու կարասները: Այո, հնում Եղվարդում եղել է զարգացած այգեգործութիւն ու գինեգործութիւն: Բայց անցեալում ո՞ր դարում Հայոց աշխարհի վրայով անապատի սեւ փոթորիկներ չեն անցել, ե՞րբ է հայ ժողովրդի կեանքը փոքր ի շատէ խաղաղ անցել: 17րդ դարի սկզբում կրկին Հայաստանում տիրեց մղձաւանջը: 1604 թըւականին Պարսից արիւնարբու Շահ-Աբբասը իր զօրքով մտնելով Հայոց Նուիրական աշխարհը, որոշեց ջնջել մարդկային կեանքի բոլոր հետքերը չէն ու բարեբեր Արարատեան երկրից եւ նրա մերձակայ գաւառներից: Թշնամին կոտորեց բնակչութեան մի մասին, իսկ մնացածին էլ բռնի կերպով գաղթեցրեց Պարսկաստան :

Այդ նոյն ճակատագրին ենթարկուեց նաեւ Եղվարդի բնակչութիւնը : Եղվարդի ծաղկուն այգիների մի մասը ոչնչացուեց այդ ժամանակ, իսկ միւս մասն էլ, մնալով անխնամ ու առանց մշակութեան — երկար տարիների ընթացքում լրիւ չորացաւ ու ամայացաւ :

Երբ շատ տարիներ յետոյ Եղվարդի բնակչութեան մի փոքր մասին յաջողուեց փախչել Պարսկաստանից եւ վերադառնալ հայրենի գիւղը, այլեւս ոչ մի ծառ ու վազ չտեսաւ: Փորձեցին նորից այգի հիմնել բայց տեսան, որ իրենց համար այլեւս անհնարին է այդ: Հիմնովին աւերուել ու լցուել էր խոշոր ջրանցքը, որ Քասախ գետի ջուրը Արայի լերան ստորոտով բերում էր Եղվարդի դաշտերը :

Եւ այդպէս Եղվարդում դադարեց այգեգործութիւնը :Եղվարդցիների միակ զբաղմունքը դարձաւ դաշտավարութիւնը: Նրանք հազարաւոր հեկտարների վըրայ սկսեցին հացահատիկ մշակել : Այդ ժամանակ էլ Եղվարդի ցորենի հռչակը տարածուեց ամբողջ Հայաստանում : Բայց քանի որ ջուր չկար, բերքի բախտը երկնքից էր կախուած: Անձրեւոտ տարիներին ցորենի հաշիւ չէր լինում, իսկ երաշտի դէպքում, որը յաճախ էր պատահում, գիւղացիները զրկւում էին հացից: Եղվարդցիները միշտ հաւատով սպասում էին, որ վաղ թէ ուշ իրենց դաշտերը նորից կը դառնան այգեստաններ :

Եւ ահա կատարւում է նրանց դարաւոր իղձը : Բնութիւնը վերափոխելու մասին պետական ծրագիրը իրականանում է Եղվարդում: Տեխնիկայի հզօր ուժով ճեղքւում են ապառաժ ժայռերը եւ կառուցւում Արզնի – Շամիրամ խոշոր ջրանցքը: Այժմ արդէն Հրազդանի յորդառատ ջուրը Արզնիի հիդրոէլեկտրակայանի գլխի հանգոյցից շառաչիւնով լցւում է Արզնի Շամիրամ ջրանցքը եւ հոսում Եղվարդի դաշտերը: Կազմակերպուեց տնտեսու-

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Երիտասարդը խոստովանեցաւ թէ հիացած էր ու սքանչացած եւ սաստիկ սիրահարուած էր այն զմայլելի էակին որուն տարփալից գիրկընդխառնումը վայելած էր ամբողջ գիշերը : Հիմա թախանձագին կը խնդրէր դարձեալ արժանանալ այդ բախտին եւ կը յայտնէ թէ իր կարելի եւ նոյնիսկ անկարելի բոլոր միջոցները ի գործ դնելու պատրաստ էր, բաւական էր որ վերըստին գտնուէր իր տենչանքներուն առարկայ բացառիկ էակին հետ եւ թէ որեւէ արգելք եւ նոյնիսկ վտանգ այլեւս գոյութիւն չունէին իրեն համար:

— Իմ կարելիութեանս սահմաններուն մէջ պիտի ջանամ օգտակար ըլլալ ձեզի, յարեց խորամանկ ներքինապետը: Առայժմ, թոյլ տուէք ինծի որ ձեզի թէյ մատուցանեմ :

Եւ առանց պատասխանի սպասելու, ներքինապետը պատրաստեց անուշահոտ թէյը, առանց սակայն մոռնալու բաժակին մէջ կաթեցնել քանի մը կաթիլ այն հեղուկէն զոր փոքրիկ սրուակով մը պահած էր իր թեզանիքին մէջ :

Երիտասարդ բանաստեղծը հաճոյքով խմեց իրեն մատուցուած թէյը, ապա խըմեց երկրորդ բաժակ մը, եւ յանկարծ զգաց ահռելի ցաւ մը ստամոքսին մէջ, սկսաւ տապլտըկիլ եւ քանի մը րոպէ ետք զգայազիրկ փռուեցաւ գետին : Մեռած էր ...

Հազիւ թէ երիտասարդ բանաստեղծին հոգին անդարձ կերպով մեկնած էր դէպ ի Դեղին Աղբիւրները, ներքինապետը գըրկեց տարաբախտ զոհին դիակը, տարաւ զայն պալատին պարտէզին մէջ գտնուող հորին գլուխը ու հոն, ծանր քար մը կապելով դիակին ոտքերուն, գլորեց զայն հորին խորը ...

Այս անցքին յաջորդող օրերուն, ներքինապետը բազմաթիւ անգամներ քաղաք իջաւ կայսրուհիին ճարելու համար հաճոյքի ու հեշտանքի նոր զոհեր, որոնք առաջուց մահուան էին դատապարտուած, օգոստափառ կայսրուհիին առագաստը բաժնած ըլլալու յանցանքով միայն, առանց սակայն տեղեակ ըլլալու որ մէկ գիշերուան համար իրենց գրկած կինը Երկնային Կայսրութեան մեծազօր կայսրուհին եւ նոր օրերու Դեղին Շամիրամն էր ...

Այսպէսով, քանի մը դարերու հեռաւորութեամբ, պատմութիւնն էր որ կը կրկնուէր:

Արդարեւ, քանի մը դարեր առաջ, Ֆըրանսայի հաճոյասէր ու հեշտամոլ թագուհին, Մարկրիթ տը Պուրկոնեը, գիշերային խրախճանքներ կը սարքէր Սէն գետի եզերքին բարձրացող Նէլի աշտարակին մէջ, հոն կը հրաւիրէր գեղադէմ երիտասարդներ, անոնց հետ կ'անցընէր հեշտանքի գիշեր մը ու ապա, իր ծառաները, պարկի մը մէջ զետեղելով այդ զոհերուն դիակները, աշտարակին գագաթէն կը նետէին Սէնի պաղ ու պղտոր ջուրերուն մէջ :

Եւ սակայն, հասաւ ժամանակ մը, ուր բազմաթիւ երիտասարդներու յանկարծակի անյայտացումը կասկածներ սկըսաւ արթնցնել Փեքինի բնակիչներուն մէջ, որոնք ամէն գիշեր, սարսուռով համակուած, վախով ցոյց կուտային այն սեւ կառքը, որուն մէջ, բազմած ներքինապետը կը շրջէր ամբողջ քաղաքը, իր հեշտասէր ու տափոտ տիրուհիին նոր զոհեր ճարելու համար :

Այսպէս, երկար շրջան մը, Ցէօ Հի կայսրուհին ապրեցաւ շուայտ ու խենէշ կեանք մը, անձնատուր ըլլալով իր կիրքերուն :

Եկաւ ժամանակ մը, սակայն, երբ կայսրուհին սկսաւ ձանձրանալ այդ կեանքէն, մանաւանդ որ ամէն օր նոր երիտասարդներ զոհ կը դառնային ներքինապետին դաշոյնին կամ թոյնին, գիշեր մը ամբողջ գիրկընդխառնումը վայելելէ ետք հեշտասէր կայսրուհիին :

Մանաւանդ որ Ցէօ Հիի սիրտը, հակառակ անցնող տարիներուն, միշտ ալ լեցուն էր իր առաջին սիրոյն յիշատակներով : Երբեք չէր կրցած մոռնալ Եօնկ Լուն, որ իր հրամանով եւ կարգադրութեամբ աքսորուած էր հեռաւոր նահանգ մը :

Ու յանկարծ, կայսրուհին զգաց բացակայութիւնը իր կողքին այն մարդուն, որ ոչ միայն իր սիրականը, այլեւ բազմաթիւ անգամներ Երկնային Կայսրութեան գահին եւ իր իսկ կեանքին ազատարարն էր եղած :

Հակառակ որ Ցէօ Հի ամէն բանէ քաշուած կ'ապրէր իր պալատին մէջ, եւ սակայն կրցաւ ձեռք բերել հրամանագիր մը, որով իր պաշտօնին մէջ կը վերահաստատուէր նախկին մարեշալը, վերստին անոր յանձնուելով Մանչուրիոյ պահակազօրքին հրամանատարութիւնը :

Եւ օր մը, Եօնկ Լու, միշտ հպարտ ու քաջարի, ներկայացաւ կայսրուհիին :

Եօթը տարի էր որ երկու սիրահարները զիրար չէին տեսած: Առաջին հանդիպումին, աւագանիին ներկայութեան, երկու նախկին սիրահարները պահեցին պաշտօնական գրեթէ սառն դիրք մը, բայց երբ անգամ մը ամէն ոք հեռացաւ ու մնացին գլուխ գլխի, նետուեցան իրարու գիրկ եւ սիրատարփ գիրկընդխառնումի մը մէջ վերահաստատեցին իրենց անցեալի կապերը :

(23 Շար.)

թիւնը: Ջուրը անսահման խինդ ու բերկրանք է պատճառել Եղվարդցիներին: Չէ՞ որ նրանք դրանով հնարաւորութիւն են ստացել զբաղուելու իրենց նախնեաց սիրած գործով՝ արգեգործութեամբ: Գետ երբեք նրանք այնպէս ոգեւորութեամբ չեն աշխատել, ինչպէս այժմ: Դրա վկայութիւնը թէկուզ հէնց այն փաստն է, որ նրանք գարնանը հիմնեցին 140 հեկտար խաղողի այգի: Եղվարդցիք տնկել են Արարատեան դաշտավայրի խաղողի ամենաընտիր տեսակները՝ արեւագոյն «Ոսկեհատը», սեղանը զարդարող «Նազելին», սպիտակ ու վարդագոյն «Երեւանին», «Առաջնենին», «Արարատին», արդիւնաբերութեան համար ընտիր «Կախեթը» եւ ուրիշներ, որոնք անսովոր առատութեամբ եւ աճում ու փարթամանում են: Նորատունկ վազերը արդէն 30–40, տեղտեղ մինչեւ իսկ 60 սանթիմեթր երկարութեամբ շիւեր են արձակել:

Եղվարդցիք լաւ են մտածել, որ մինչեւ այգուց բերք ստանալը հարկաւոր է հողը պարապ չթողնել, նրանից բարիք ստանալ: Եւ նրանք վազերի միջշարքերում մշակել են ձմերուկ, սեխ, վարունգ, կաղամբ, պոմիդոր (տոմաթէս) եւ ուրիշ բանջարեղէններ, որոնց տարածութիւնն անցնում է 60 հեկտարից:

Բերքի առատութիւնը զարմանք է պատճառում դիտողին, պոմիդորի ամէն մի թփից մէկ դոյլից աւելի պտուղ կը քաղուի, իսկ սեխաստանում իւրաքանչիւր բոյսի վրայ կայ մինչեւ տասը խոշոր ձմերուկ: Եղվարդցիները մեծ քանակութեամբ ձմերուկ, սեխ ու բանջարեղէն են տալիս մայրաքաղաքի բնակչութեանը:

Արզնի – Շամիրամ ջրանցքը այստեղ ջուր է տալու մօտ երկու հազար հեկտար հողերի: Բայց ձեռնարկներ կատարւում են, որպէսզի աւելի շատ հող ոռոգուի: Այժմ փորում են ութ քիլոմեթր երկարութեամբ ներտնտեսային ջրանցք, որը ջուր կը վերցնի Արզնի–Շամիրամից եւ կ'ոռոգի 400 հեկտար հող:

Այստեղ ջրաշինարարական ուրիշ աշխատանքներ էլ են ծրագրուած: Եկող տարուանից մայրջրանցքի վրայ կը սկըսուի մի հզօր ջրհան կայանի կառուցումը, որը կ'ոռոգի շուրջ հազար հեկտար տարածութիւն:

Եւ այդ բոլոր հողերը խաղողի ու պտղատու այգիների համար են: Յառաջիկայում ամէն տարի այստեղ կը հիմնուին 400 – 500 հեկտար այգիներ: Եղվարդում աշխատանքի բերկրանքը համակել է բոլորին: Չէ՞ որ նրանք իրենց առջեւ տեսնում են վառ ապագան: Յառաջիկայ մի քանի տարում Եղվարդի ամբողջ լայնարձակ սարահարթը կը դառնայ այգեստան, 1500 հեկտար խաղողի եւ հազար հեկտար պտղատու այգիներով:

Ռ. ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ:

ՏԵՐՆՏԱՍ...

●

ԽՄԲ.— Մոռցուած աւանդութիւն մը որ կը տօնուի տակաւին Կեսարիոյ մէջ: Պոլսոյ հայերէն թերթերուն կը գրեն երբեմնի շէն ու բարգաւաճ Կեսարիայէն.—

Երէկ, Փետրուար 13, Շաբաթ իրիկուն, Տեառընդառաջի Նախատօնակին առթիւ, քաղաքիս Ս. Լուսաւորիչ լայնածաւալ եկեղեցին լեցուած էր այր եւ կին հաւատացեալներու ստուար բազմութեամբ: «Քրիստոս փառաց թագաւոր այսօր եկեալ յընծայումն ի Տաճար» սրտախօսիկ շարականին երգեցողութեան ժամանակ, հեթանոսական – քրիստոնէական հնաւանդ սովորութեան համաձայն, դուրսը եկեղեցիին բակին մէջ, արդէն իսկ սկսած է նախապէս բերուած չոր եղէգներու եւ որթատունկի բարունակներու հրավառութիւնը:

Այս խարոյկին շուրջը ման կուգային և պար բռնած էին տասնէ աւելի նոր նշանուած աղջիկներ ու նոր հարսեր, որոնց տուներէն բերուած խաշած ցորենի եւ չամիչխառնուրդները կը բաժնուէին ժողովուրդին՝ որ ի ձեռին ունէր վառ մոմեր:

Ս. Սարգիսի նախընթաց պահքի եւ ծոմի օրերուն, աւելի քան յիսունի չափ հաւատացեալ հարս ու աղջիկներ, երեք օրուան ծոմապահութիւն ընելով, Սուրբ Հաղորդութիւն առին:

Նորընտիր Թաղ. Խորհուրդը այժմէն սկսած է կիսատ մնացած Կիւմիւշեան սըրահին նորոգութեան: Յառաջիկային, երբ ի ձեռին ունենայ կամ դրամ ապահովուի, մտադիր է Կիւմիւշեան վարժարանի շէնքն ալ նորոգել: Ասոնք տակաւին ազգ. գործերու մէջ շատ փորձառութիւն չունենալով, Տէր Հայրը ի հարկին պէտք եղած կանոնական ցուցմունքները կ'ընէ եւ կը խրախուսէ զիրենք:

Այսօր ալ Տեառընդառաջի տօնին առթիւ եկեղեցական հանդիսութիւններ եղան: Օդը թէեւ պայծառ է, բայց գետինը ձիւնով ծածկուած է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ կոմունիստ կուսակցութեան 21րդ համագումարը փակուեցաւ՝ ընտրելով նոր Կեդր. Կոմիտէ մը, հետեւեալ կազմով.— Առաջին քարտուղար՝ Ս. Թովմասեան, երկրորդ քարտուղար՝ Զարոբեան,— քարտուղարական կազմին կը մասնակցին՝ Մ. Աղոնց, Ս. Թումանեան, Բ. Սարկիսով (այսպէս գրուած): Բիւրոյի անդամ՝ Առուշանեան, Ասցատրեան, Բաղդասարեան, Մարխաբին, Մովսիսեան, Քոչինեան, ինչպէս եւ հինգ քարտուղարները:

ՅԱԿՈԲ ՊԱԼՐԳՃԵԱՆ

●

ԽՄԲ.—Մեր հանգուցեալ ընկերը, Յակոբ Պալըգճեան, որ մեռաւ վերջերս (Եգիպտոս), իր ձեռքով գրած էր իր կենսագրութիւնը, որմէ քաղուածք մը.—

Ծնած եմ Կեսարիա (պատմական Մաժակ), Կապադովկիոյ Արգէոս լերան ըստորոտը: Ծննդեան թուականս է 1882 Հոկտեմբեր 15: Արհեստաւոր ընտանիքի զաւակ եմ: Մեր ընտանիքին անդամները բոլորն ալ ատաղձագործ եղած են, պապըս՝ Կարապետ եւ հօրեղբայրներս: Հայրս՝ Սահակ միաժամանակ ճարտարապետ եւ փորագրիչ էր:

Վեց տարեկանիս սկսած եմ յաճախել Կիւմիւշեան վարժարան: Շրջանաւարտ եղած եմ 18 տարեկանիս: Տարի մը ուսուցչութիւն ըրած եմ: Ապա վաճառականի մօտ ծառայած եմ եօթը տարի:

... Երբ 1908 Յուլիս 11ին սուտ «Հուրիէթ» մը հռչակուեցաւ Թուրքիոյ մէջ, մեր սերունդը անտեղեակ էր աշխարհի անցուդարձերուն: 1907ին գործով Պոլիս գացած էի: Իմ բնակած խանիս մօտ, օր մը, ձերբակալեցին Դաշնակցական Արմենակ Գարակէօզեանը, որ երեք օր ետք ինքզինք այրեց բանտին մէջ:

Ազատութեան հռչակումէն ետք, Պոլսոյ եւ արտասահմանի հայերէն թերթերը սկսան գալ երկիր. մենք գինովցած էինք: Սկսանք մտածել բան մը ընելու մասին: Հիմնեցինք Կիւմիւշեան Սանուց Միութիւն մը՝ մեր դպրոցին օգտակար ըլլալու համար: Թատերական ներկայացումներ կը կազմակերպէինք, գիրքեր ու քարտէսներ բերել կուտայինք. ճոխացուցինք դպրոցին գրադարանը:

Կազմեցինք նաեւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան առաջին ենթակոմիտէն: Երկու տարի, 1908 – 1910, ենթակոմիտէի անդամ էի, իբրեւ ընկեր ունենալով Տոքթ. Խաչիկ Տամլամեան (հիմա՝ Փարիզ), Կարապետ Թաշճեան, ուսուցիչ, 1915ին կախաղան բարձրացած, Գաբր. Թագւորեան, եւ ուրիշներ: 1909ին սկսաւ հրատարակուիլ Դաշնակցութեան կեդրոնական օրգանը Պոլսոյ մէջ՝ «Ազատամարտ», որուն գործակալութիւնը ստանձնեցինք ես եւ Կարապետ Թաշճեանը: Քանի մը ամսուան մէջ մեծ թիւով բաժանորդներ արձանագրեցինք, մանաւանդ նոր սերունդէն, որ կէս հայախօս էր եւ որ բոլորովին հայացաւ թերթին շնորհիւ:

Գէորգ Վիշապեան, որ 1915ին կախուեցաւ, իմ լաւագոյն ընկերներէս, գործիչը մեր շրջանին, առաքեալի պէս տղայ մըն էր: Զիս ալ մահուան դատապարտած էին եւ խեղճ մայրս 23 օր բանտը պահած էին:

Ես ծնողքիս մէկ հատիկ մանչ զաւակն էի. ունէի չորս քոյր: Հակառակ հօրս եւ մօրս թախանձանքին, մեկնեցայ Իզմիր, ուր մտայ կազմին մէջ եւ մասնակցեցայ ենթակոմիտէի աշխատանքներուն (1910 – 1912): Ետքէն Եգիպտոս եկայ եւ քեռայրիս՝ Կարապետ Մալխասեանի հետ իւղի առեւտուրով զբաղեցայ: Ամուսնացայ 1916ին եւ հինգ զաւակներու հայր եղայ: Կուսակցական կեանքի մէջ աշխատեցայ կարողութեանս չափով: Իմ մասնակցութիւնս բերի նաեւ Արարատի, Ազգ. Միութեան եւ «Համազգային»ի հիմնադրութեան:

ԽՄԲ.— Դամբանականը խօսած է ընկ. Մինաս Տէր – Սարգիսեան, որ ի մէջ այլոց ըսած է. «Յովհ. Շիրազ գրած է թէ «ով մեռել է հայրենիքի համար, նա չի մեռել, ծաղիկ է դառել»: Դուն չմեռար, սիրելի ընկեր, այլ դարձար յաւերժօրէն անթառամ ծաղիկ մը»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՔՈՒՎԷՅԹԻ հայ առաքելական եկեղեցւոյ մարմինը պաշտօնապէս դիմած է Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին, խնդրելով Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետութեան հովանին: Զարեհ Ա. Կաթողիկոս, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան նկատառութեան ենթարկելէ ետք կատարուած դիմումը, որոշած է ընթացք տալ խնդրանքին:

ԼԻԲԱՆԱՆԻ զաւառական ժողովի ատենապետ՝ Պ. Միսաք Ազիրեան երեք հարիւր տոլարի նուիրատուութիւն մը ըրած է Տուրքութիւն մէջ (Յունաստան) կառուցուելիք Ազգ. Տան փոնտին:

ՄԵՔՍԻԿԱՅԻ հայ գաղութին պատմութիւնը կը սկսի 1890ին: Առաջին Հայը, որ հաստատուած է Մեքսիկօ, կը կոչուի Պապայեան, ալքոլի վաճառական: Յետոյ կը յիշատակուի Յովհ. Նշանեան, որ շինած է Փուէպլա քաղաքին կոյուղիները: 1920էն ետքը գաղութը ստուարացած է եւ այսօր կը համրէ հինգ հարիւր հոգի: Հայեր կան Փոթոզի, Կուտալաժարա, Մոնթեցէ քաղաքներուն մէջ, բոլորն ալ բարեկեցիկ:

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՏՈՒՆ ՄԸ կը շինուի ներկայիս Պուրճ Համուտի Թաղամասին մէջ (Պէյրութ), գրեթէ ամբողջովին հայաբնակ: Շինութեան ձեռնարկուած ժամանակ՝ ժողովուրդին լումաներով գոյացած էր հարիւր հազար լիբ. ոսկի: Բազմայարկ եւ հոյակապ շէնքը իր լրումին կը հասնի շուտով: Վերջացնելու համար ձեռնարկուած է նոր հանգանակութեան:

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ծաղրանկարիչ Տիրան Աճէմեան, Փետրուար 17ին դասախօսութիւն մը տուաւ Պէյրութի «Համազգային»ի նոր սրահին մէջ, խուռներամ բազմութեան մը առջեւ, նիւթը՝ ծաղրանկարչութեան արուեստը,— ուրկէ՞ ծագած է, ինչի՞ կը ձգտի, որո՞նք են իր արտայայտութեան ձեւերը, ի՞նչ դեր կը խաղայ քաղաքական եւ հանրային կեանքի մէջ: Դասախօսութեան իբրեւ վերջաբան՝ Աճէմեան անդրադարձաւ հայ ծաղրանկարչութեան, եւ ներկայացուց հին թէ նոր հայ ծաղրանկարիչներ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (137)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

—o—

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

Շատ անգամ, առտուն կանուխ դուրս ելլելով՝ գիշերը ուշ ատեն տուն կը դառնար: Մայրը ամէն ճիգ թափեց հասկնալու իր որդին որ ուրիշ գործի մը հետամուտ ըլլայ: Անոր թախանձագին յորդորներուն կամ յամառ լռութեամբ մը կը պատասխանէր կամ ուսերու ցնցումով մը: Տղուն մէջ կեանքի պայքարին սրբազան հուրը մարած էր, գիտակցութեան ոգին մեռած:

Այլեւս անիկա անդամալուծուած էութիւն մըն էր, սեւեռուն մտածման մը հետամուտ, աշխարհի իրերու բացարձակ մոռացումովը: Իրականապէս ոչ ոք կըրցաւ հասկնալ երիտասարդին այս ցաւալի վիճակին շարժառիթը: Իր ընկերներէն ոմանք միայն պահ մը կասկածեցան թէ արդեօք Սոֆիին հեռացո՞ւմը առաջ բերած էր այդ բարոյական ու մտաւորական քայքայումը: Մնաց որ, մտքերը շատ քիչ զբաղեցան Համբիկի վիճակով եւ թողուցին որ ան իր կեանքը անցունէ իր հասկցած եղանակովը:

Մինակ, մայրը չէր մոռնար ատիկա, ցորեկները օտարներու տուն աշխատած ատեն անձայն անշշուկ արցունք կը թափէր «վախ, որդիս» մրմռալով: Թումիկ, երբեմն, իր կնոջը անմխիթար կերպարանքին առջեւ միայն իր անտարբերութենէն սթափած, «թոհափ, աս չօճուխը ի՞նչ էղաւ» մը կը մըլտար:

Շատ չանցած սակայն ձկնորսին տան մէջ ուրիշ փոփոխութիւններ առաջ եկան: Գիշեր մը, երբ Հոռոփ Հանըմ, օրուան չարաչար տառապանքէն յետոյ, նստած իր զաւկին ցաւովը կ'որոճար, յանկարծ իր էրկանը բարեկամներէն քանի մը հոգի ներս մտնալով՝ առանց ոեւէ յառաջաբանի մէկէնիմէկ ըսին.

— Քա Հոռոփ, հայտէ էլ ժամ էկուր, Թումիկը պիրտէն պիրէ պան մը էղաւ հոն տարինք:

Խեղճ կինը վեր ցատքեց լեզուն կապկըպուած, չկրնալով իր երկիւղները բանաձեւել. «պէ ճանըմ քալէ» ըսին ձկնորսները եւ Հոռոփ Հանըմը առջեւնին ձգելով տարին ժամ վազն ի վազ: Արդէն մութցած էր գրեթէ: Ժամկոչը բացաւ ժամուն դուռը. ձկնորսները շիտակ եկեղեցիին նկուղը մտան, ժամկոչէն մոմ մը առնելով:

Անդնդախոր տեղ մըն էր, խոնաւ եւ ցուրտ: Վար իջան քանի մը լպրծուն սանդուխներէ: Քանի մը քայլ անդին կեցան, ճաղի մը առջեւ, ծածկուած վարնոց եւ հին թաւիշէ ծածկոցով մը: Հոռոփ Հանըմ, պապանձած, մեքենաբար կը նայէր: Ձկնորսներէն մէկը անկեղծ յայտարարութիւն մը ըրաւ հոդ, տխուր եղանակով մը.

— Հոռոփ, ըսաւ, Թումիկին հետ նըստած էինք Քէօռ Նիքոլին մեխանան, մէյ մըն ալ ճիկարա խմած ատենը կըռտ կըռտ պան մը էղաւ պօղազը, ի՞նչ կ'ըլլաս կոր մինչ կ'ըլլաս կոր ըսելնուս չմընաց, Թումիկ պաշ աշաղի ինկաւ: Հէմէն վրան հասանք. վերցուցինք. նէֆէս չիկար, կռնակնիս առինք էզախանէն վազցուցինք. հոն հէքիմ մը նայեցաւ ըսաւ քի մեռեր է. մենք ալ առինք ժամ պերինք... ի՞նչ ընենք, քուրուկ, ամէնուս ալ կլխուն պիտի կայ աս փորձանքը, հոգդ մ'ըներ: Հէյ զաւալլը, Թումիկ, ձէզայիրլը ամիրային խօսքը պերանը մնաց:

Մոմին լոյսը՝ այդ թանձր ու անդորր խաւարին մէջ օձի լեզուի պէս կ'երկըննար, սուր ծուխ մը արձակելով. անոր տկար ու թաղմանական լոյսին մէջ ձըկնորսի բիրտ, արեւահար, պղնձագոյն դէմքերը քստմնելի ծամածռումներ կ'առնէին: Ծածկոցին տակէն, մեռելին ոտքերը եւ գլուխը վեր կը ցցուէին: Հոռոփ Հանըմ խուլ հեծիւններ կը հանէր կոկորդէն՝ քունքին մազերը քաշելէն. «վախ, մարդս, վախ»: Ձկնորսին մէկը մարդասիրաբար վեր առաւ ծածկոցին մէկ ծայրը՝ ձկնորսին դէմքը ցուցնելով կնոջը: Նոյնութեամբ մեռեր էր Թումիկ, առանց մկաններու եւ դիմագծերու այլայլութեան: Կիսաբաց աչուըներէն բիբերուն լոյսը կ'երեւար դեռ:

Տխուր չէր: Երջանիկ ու սփոփարար մտածման մը պահուն չանթահարուեր էր: Ամիրաներուն յիշատակին տեսակէտովը՝ եղածը անդարմանելի կորուստ էր: Հ... գիւղին մէջ Թումիկը վերջին մարդն էր որ փողոցէ փողոց, գինետունէ գինետուն կը պտտցունէր լուսահոգի ամիրաներուն մեծագործութեանց պատմութիւնները, պանծացնելով, փառաւորելով զանոնք իր ականատեսի անձնական վկայութիւններովը, զորս ոչ ոք կը համարձակէր ժխտել: Իրեն հետ՝ վերջնական հանգստութեան եւ մոռացումի կ'ուխտուէին Մարկոս, Ճէզայիրլը, Կէլկէլօղլուն եւ միւս ամիրաները:

— Վախ, մարդս, վախ, կ'ողբար Հոռոփ Հանըմ, էրկանը դէմքին վրայ ծըռած:

—Էյ կ'օգտէ, պոռաց դուրսէն ժամկոչը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ գաղթապետութեան մաս կազմող Ափրիկեան երկիրներու երկու խորհրդաժողովներ, որոնք կը գումար - ուէին մէկը Փարիզի եւ միւսը Պանկի մէջ, վերջ գտան: Չորս վարչապետները (Տահոմէյ, Նիկերիա, Բարձր. Վոլթա եւ Քոթ տ'Իվուար) հաւաքուած են Փարիզի մէջ: Պաշտօնական հաղորդագրութեան մէջ կը գրեն. — «Որոշած ենք մեր շահերը հաշտեցնել Ֆրանսայի հետ եւ ըստեղծել գործակցութեան ամուր կապ մը»: Պանկիի խորհրդաժողովին (Զատ, Քոնկօ, Կապոն եւ Կեդր. Ափրիկէի Հանրապետութիւն) քննութեան առնուած են վերոյիշեալ երկիրներու յարաբերութիւնները Ֆրանսայի եւ հասարակապետութեան մաս կազմող երկիրներուն հետ: Հաղորդագրութեան մէջ ի միջի այլոց կ'ըսեն. — «Վստահութիւն ունինք որ հոլի ուժին վրայ ու կը հաւատանք թէ բանակցութիւններու ճամբով Հասարակածային Ափրիկէի ժողովուրդները պիտի ստանան իրենց անկախութիւնը»:

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Սարաճեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց հօր եւ աներհօր՝

ԳՐԻԳՈՐ ՍԱՐԱՃԵԱՆԻ

(84 տարեկան, բնիկ Ռոտոստոցի)

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Փետրուար 20ին, Նէօյիլ Սիւր Սոնի նոր գերեզմանատունը: Լիոնէն հրաւիրուած քահանայ հօր կողմէ, ի ներկայութեան ընտանիքին անդամներուն:

Կը խնդրուի ներկայս իբր մահազդ ընդունիլ:

Այրի Տիկին Սիրվարդ Ժամագործեանի եւ զաւակներուն փափաքին համաձայն իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն եւ հօր՝

Պ. ՄԱՆՈՒԷԼ ԺԱՄԱԳՈՐԾԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Կիրակի 28 Փետրուար, Վալանսի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ: Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Հ. Կ. ԵՒ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Միութեան յետաձգուած ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 28ի կիրակին ժամը 3ին, իր կեդրոնատեղիին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ: Միեւնոյն օրակարգով:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Նազար Նազարեան, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Թիւֆէնքճեան, Այրի Տիկին Վարդանոյշ Օնպաշեան իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, գրաւոր, նուիրատուութեամբ եւ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրեցեալ տիկնոջը, քրոջ, քենիին եւ տալոջ՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՆԱԶԱՐԵԱՆԻ

(Ծնեալ Օնպաշեանի) մահուան առթիւ:

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի Հայութիւնը:

Ց. Գ.— Բանախօսութենէն վերջ ընկերական ընդհ. ժողով:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՌՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Մարսէյլը), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՄԵԾԱՔԱՆԱԿ ԿԵՐՊԱՍԵՂԷՆԻ ՍԱՆՁԵԱՆ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆ

Կ'ուզէ սթենօ – տաքթիլօ երիտասարդ Օրիորդ մը որ վաճառումով ալ զբաղիլ ուզէ:

Դիմել ուղղակի

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ ներբող յաւուր պատշաճի, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին մէջ: Կիրակի 28 Փետրուար՝ ժամը 16.30ին: Կը նախագահէ Գերպ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Լիւսի Սարգիսեան ծնեալ Իշմէլեան կը փնտռէ իր զարմուհին Տիկին Աննա Երէնեան, ծնեալ Իշմէլեան, որուն հետ կը թղթակցէր նախապէս, 16 Րիւ Թուրնըֆոր, Փարիզ (5), հասցէով:

× Յունաստանէն Պ. Թիլքիճեան կը փնտռէ իր ընկերները Սենեքերիմ, Սեդրակ եւ Գալուստ Մամիլեանները:

× Հայաստանէն Տիկին Տօնիկեան Խաթուն կը փնտռէ իր հօրեղբօր որդին Ռուբէնեան Ալեքսան:

Հայաստանէն Պ. Թերջանեան Սեպուհ Երանոսի, կը փնտռեն իր քոյրը եւ փեսան Սինանեան Յարութիւն որոնք Ալֆորվիլ կը բնակին:

× Հայաստանէն Պ. Սեմերճեան կը փնտռէ Տօնիկ, Մանուկ, Գրիգոր եւ Ալեքսան Մանուկեան եղբայրները որոնք 1945ի պատերազմէն վերջ Ֆրանսա մնացած են:

× Հայաստանէն Պ. Այգինեան Մաթէոս Պօղոսեան կը փնտռէ Պ. Այգինեան Պօղոս Մաթէոսեան:

× Հայաստանէն Խաչերեան Առաքել կը փնտռէ իր քեռիները, Գէորգ Կիւլէսէրեան եւ Յակոբ, Եսայի, Եազուպ, Կիւլէսէրեանները:

× Հայաստանէն Նորիկ եւ Յուրիկ Սահակեաններ կը փնտռեն իրենց հայրը Սահակ Սահակեան:

Փնտռուող վերոյիշեալ անձերու հասցէները գիտցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել եկեղեցւոյ դիւանատունը, 15, Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8):

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է:

Ա. Դասախօսութիւն

Նիւթ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, դասախօս՝ Ընկ. Ա. Իսահակեան:

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի ճաշկերոյթ – խնջոյքով, Իսիի «Խրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ 6ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՄԿՐՏԻՉ

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս ամէն տարի, այս տարի եւս պատշաճօրէն պիտի տօնուի Վարդանանց ազգային պատմական տօնը, յառաջիկայ Փետրուար 25ին, ժամը 10ին: Յետ պատարագի աշակերտութիւնը պիտի երգէ եւ արտասանէ օրուան պատշաճ կտորներ: Արարողութիւններուն պիտի նախագահէ Հայրապետական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԵՊԻՍԿ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ: Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջակայքի բոլոր վարժարաններու աշակերտութիւնը, ուսուցչական կազմը եւ հայ հասարակութիւնը:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն. Ընկերակցութեան Վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի հանդիսաւոր արարողութեամբ պիտի կատարուի Սրբոց Վարդանանց Զօրավարաց տօնը, ինչպէս նաեւ Հայրապետական Մաղթանք Ն. Վ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի անուանակոչութեան տօնին առիթով: Պիտի քարոզէ Տ. Խորէն քհնյ. Ասատուրեան: Եկեղեցական արարողութիւններէն ետք երգչախումբը պիտի երգէ տօնը փառաւորող բազմաձայն խմբերգներ, ղեկավարութեամբ Պ. Վ. Սարգսեանի: Եկեղեցիի դպրոցին աշակերտները պիտի արտասանեն քերթողական տաղեր:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Ա. Զ. Դ.

Այս Հինգշաբթի, Վարդանանց պատմական տօնին առթիւ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր Ս. Պատարագ պիտի մատուցանէ Տէր Պ. քհնյ. Միրճանեան: Տօնակատարութեան կը մասնակցի դպրոցի աշակերտութիւնը:

Կը հրաւիրուին տեղւոյն հասարակութիւնը:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները.

ԼԻՈՆ.— 26 Փետրուար Ուրբաթ գիշեր Յոյներու սրահին մէջ ժամը 20.30ին:

Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը այսօր Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժերոմ.— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ժողովը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՎԱԼՊԱՌԵԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՏԷՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր:

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր:

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն):

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա եւ Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր.,վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՓԵՏՐՈՒԱՐ

VENDREDI 26 FEVRIER 1960

36րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8733 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16րդ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4534

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՈՒԱՆԱՓՈԽ ՈՒԽՏԸ

1955 փետրուար 24ին, կը կնքուէր Պաղտատի Ուխտը, որուն շուրջ ա՛յնքան վէճ պիտի ստեղծուէր առաջին օրէն իսկ: Ինչո՞ւ կնքուեցաւ այս Ուխտը: Մանաւանդ ինչո՞ւ Իրաքի մայրաքաղաքին անունը տրուեցաւ անոր:

Գաղտնիք մը յայտնած չենք ըլլար, երբ ըսենք անմիջապէս, որ այդ Ուխտը ուղղուած էր պարզապէս Խորհրդային Միութեան դէմ: Պաշտպանելու համար Միջին Արեւելքի քարիւղ արտադրող հողամասերը՝ բոլշեւիկեան հաւանական յարձակման մը դէմ:

Ժամանակին Մեծն Բրիտանիոյ կառավարութիւնը օսմանեան կայսրութեան հողամասերուն վրայ եւ Պարսկաստանի մէջ միջոցներ ձեռք կ՚առնէր ապահովելու համար Հնդկաստանի ճամբան, մանաւանդ սանձելու համար ռուսական կայսրութեան ախորժակները:

Երբ 1878 Յուլիս 4ին Պոլսոյ մէջ Թուրք կառավարութեան հետ գաղտնի դաշնագիր մը կնքելով կ՚իւրացնէր Կիպրոս կղզին, Անգլիա յանձն կ՚առնէր ապահովել Օսմ. կայսրութեան հողային ամբողջութիւնը եւ պաշտպանել զայն ռուսական նոր յարձակումներու դէմ — Պաթումէն, Կարսէն ու Արտահանէն դէպի Հարաւ:

Հիմա Հնդկաստանի ճամբան ապահովելու հարց չկայ այլեւս: Հնդկաստան անկախ պետութիւն է՝ ինչպէս անոր իսլամական մասը՝ Փաքիստան:

Ուրիշ պատճառ կայ այժմ այդ հողամասերով հետաքրքրուելու համար: Քարիւղը:

Ցատկանշական է, որ Պաղտատի Ուխտին նախաձեռնարկ եղաւ Անգլիա, որ ընդարձակ շահեր ունի Իրանի եւ Իրաքի քարիւղի արդիւնաբերութեան մէջ:

Պաղտատի Ուխտին կ՚անդամակցէին՝ բացի Անգլիայէն՝ Թուրքիա, Իրան, Փաքիստան եւ Իրաք, — մէկ քրիստոնեայ եւ չորս իսլամ պետութիւններ:

1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութենէն վերջ Իրաք հրաժարեցաւ Պաղտատի Ուխտէն: Այդ պատճառաւ ալ այս վերջինը անուն փոխելով այժմ կը կոչուի ՍԷՆԹՐԸԼ ԹՐԻԹԻ ՕՐԿԷՆԻզէյշըն (Կեդրոնական դաշնագրի կազմակերպութիւն), կրճատեալ ձեւով ՍԷՆԹօ: Ծանրութեան կեդրոնն ալ Պաղտատէն փոխադրուեցաւ Անգարա:

Ամերիկեան կառավարութիւնը առանց պաշտօնապէս մաս կազմելու այս Ուխտին նիւթապէս կ՚օժանդակէ անոր ձեռնարկներուն: Իր պատուիրակները իբրեւ խորհրդական ներկայ կ՚ըլլան անոր ժողովներուն: Տարակոյս չկայ որ Միացեալ Նահանգներն ալ մեծապէս շահագրգռուած են Մերձաւոր Արեւելքի քարիւղով, Իրանէն մինչեւ Սէուտի Արաբիա:

Սակայն ամէնէն աւելի Թուրքիա եւ Իրան կը հետաքրքրուին «ՍԷՆԹօ»յով, իբրեւ անմիջական սահմանակից Խորհրդային Միութեան:

Այս Ուխտը կերպով մը կը փոխարինէ Սաատապատի դաշինքը, որ կնքուած էր երկրորդ աշխարհամարտէն առաջ Թուրքիոյ, Իրաքի, Իրանի եւ Աֆղանիստանի միջեւ, միշտ նկատի ունենալով խորհրդային վտանգը:

Սաատապատի Ուխտը չատոնց լուծուած է, առանց որեւէ օգուտ ապահովելու ուխտակիցներուն:

Թուրքիոյ սահմանները ապահովելու հարցը կենսական էր դարձած մանաւանդ այն օրերուն, երբ Կիպրոսի խնդրին պատճառաւ մեռեալ տառի էր վերածուած Պալքանեան Ուխտը (Թուրքիա — Յունաստան — Եուկոսլաւիա):

Ապագան ցոյց պիտի տայ թէ Թուրքիա ի՛նչ օգուտ պիտի տեսնէ «ՍԷՆԹօյէն», որուն հակառակ են արաբական բոլոր պետութիւնները՝ սկիզբէն մինչեւ այսօր:

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՈՒԽՏԷՆ ՆԵՐՍ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ՝ ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐ Կ'ՈՒԶԷ ՀԱՍՏԱՏԵԼ՝ ՍՊԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գաղտնի խօսակցութիւններ որ ժամանակէ մը ի վեր տեղի կ՚ունենային մէկ կողմէ Արեւմտեան Գերմանիոյ եւ միւս կողմէ Ֆրանսայի, Իտալիոյ, Տանըմարքայի եւ վերջերս ալ Սպանիոյ հետ, նպատակ ունէին գերմանական զինուորական կայաններու հաստատումը, վերոյիշեալ երկիրներուն մէջ:

Արդարեւ՝ ինչպէս գիտել կուտան Ատլանտեան Ուխտի զինուորական հարցերու մասնագէտները, Գերմանները պէտք ունին «տարածուն» եւ «պատերազմական գօտիէն» հեռու պահեստի կայաններու: Ներկայիս՝ երբ հեռաւոր հրթիռներ եւ ձայնի արագութիւնը անցնող օդանաւեր քանի մը վայրկեանի մէջ կրնան մի քանի հազար քմ. տարածութիւններ կտրել, զինուորական գործնական անհրաժեշտութիւն մըն է, որ պահեստի կեդրոնները (հիւլէական հրթիռներ, ռումբեր, ռատարի հաստատութիւններ, հիւանդանոցներ եւայլն) գտնուին կարելի եղածին չափ հեռու եւ ապահով վայրերու մէջ: «Շարժելու եւ ժամանակ ունենալու» ռազմավարութիւն, ինչպէս կ՚ըսեն զինուորական մասնագէտները:

Անպաշտօն բերաններ կը հաստատեն թէ արդէն իսկ համաձայնութիւններ կնքուած են Ֆրանսայի եւ Իտալիոյ հետ: Արեւմտեան Գերմանիոյ պաշտպանութեան նախարարը, քաջալերուած ձեռք ձգած յաջողութիւններէն, Սպանիա իր վերջին այցելութենէն օգտուելով փափաքած է որ նման կայաններ հիմնուին նաեւ Իպերիայի թերակղզիին վրայ եւս: Սպանիա սակայն, մաս չի կազմեր Ատլանտեան Ուխտին, մնաց որ յանձին Ֆրանքոյի Եւրոպայի ֆաշական վերջին պետութիւնը կը նկատուի: Ատլանտեան Ուխտի մաս կազմող երկիրներէն շատեր — Անգլիա եւ Սկանտինաւեան երկիրներ — գէշ աչքով կը դիտեն՝ Ֆրանքօն, որով իրենց տեսակէտով Արեւմտեան Գերմանիան «անհեռատես» եւ «վրդովեցուցիչ» քայլ մըն է որ կ՚առնէ առաջարկելով Ֆրանքոյին որ իր երկրին մէջ հաստատուին Գերմանական զինուորական պահեստանոցներ եւ օդանաւային կայաններ: Գերման պաշտպանութեան նախարարը թէեւ կէս — բերան ընդունած է թէ նման խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են, սակայն կը հերքէ համաձայնութեան մը կամ «դաշնակցութեան» մը գոյութիւնը: Պաշտպանութեան նախարար՝ Շթրաուսի կարծիքով՝ վերջին հաշուով Ատլ. Ուխտի անդամ երկիրները պէտք է նկատի առնեն Սպանիոյ աշխարհագրական նպաստաւոր դիրքը եւ ընդունին այս վերջինը Ուխտէն ներս:

Մասնաւորապէս Անգլիա խստիւ կը հակառակի: Լոնտոնի թերթերը մեծ խորագիրներով կը ձաղկեն Գերման եւ ըՍպանական համաձայնագրի մը ստորագրութեան միտքը: «Ատրնաուըր — Ֆրանքօ համաձայնութիւնը կը վշտացնէ Արեւմուտքը» (Տէյլի Էքսփրէս): «Տքթ. Ատրնաուըր կը զայրացնէ Ատլանտեան Ուխտի երկիրները» (Տէյլի Մէյլ): Ահա քանի մը խորագիրներ, որոնք յստակ գաղափար մը կուտան բովանդակութեանց մասին: Ուաշինկթընկրիտսամփիմիջամուխ ըլլալէ հարցի մը, որ ինչպէս կը յայտարարէ պաշտօնական բանբեր մը «Պոնի իրաւասութեան սահմաններուն մէջ կ՚իյնայ»: Միացեալ Նահանգները կը կարծեն թէ ժամանակը հասունցած է Սպանիան եւս ընդունելու Ատլանտեան Ուխտէն ներս, սակայն, կը խուսափին այս մասին բացէ ի բաց արտայայտուելէ: Ամերիկեան զինուորական հինգ կայաններ արդէն իսկ գոյութիւն ունին երկրին մէջ:

Ցամենայն դէպս, սկզբունքի խնդիր նկատուող եւ սակայն Գերմանիոյ համար խիստ կարեւորութիւն ներկայացնող այս հարցը անշուշտ թէ պիտի կարգադրուի:

Արեւմուտքը պէտք է միակամ ներկայանայ Ապրիլին գումարուելիք վերին ժողովին:

"ՇՈՓԷՆԻ ՏԱՐՈՒԱՆ" ԲԱՑՈՒՄԸ

Վարշաւայի համանուագի պաշտօնական եղոյթովը, զոր կը ղեկավարէ Ու. Ռովիցքի եւ Ա. Ռուպինշթայն կատարուեցաւ «Շոփէնի տարուան» բացումը Լեհաստանի մէջ:

Լեհ ժողովուրդը մեծ երաժշտին 150-ամեակը կը տօնէ կրօնական կատարեալ երկիւղածութեամբ մը: Արդարեւ Լեհերը մեծ գուրգուրանքով եւ հպարտութեամբ կը յիշեն տաղանդաւոր իրենց ցեղակիցը: Սէրը, — կ՚ըսեն — մարդիկ չափազանցութիւններու կը մղէ: Այսպէս ալ Լեհ ձայնասփիւռը շաբաթներէ ի վեր, եւ օրն ի բուն կը ձայնասփռէ Շոփէնի նուագները, այնքան որ օտար ունկնդիրի մը վրայ միապաղաղ տպաւորութիւն մը կը ձգէ:

Միջազգային քաղաքական դէմքերը, երբ կ՚ուզեն հաճելի երեւալ Լեհ պետական մարդոց աչքին, ու մինչնոյն ատեն երբ չեն ուզեր իյնալ քաղաքական վտանգաւոր խօսակցութիւններու մէջ, կը դիմեն Շոփէնին եւ իր երաժշտութեանը: Մ. Նահանգներու փոխ — նախագահը, Նիքսըն, Լեհաստան իր վերջին այցելութեան, նոյն թաքթիքը օգտագործեց, թէեւ նախարարաց խորհուրդի նախագահը, Սթրանքիեվիչ չվարանեցաւ յայտարարել. «Հիթլերական Գերմանիան արգիլեց Շոփէնի երաժշտութեան ունկնդրութիւնը, այն առարկութեամբ թէ վարդերու մէջ հրետանի մը թագնուած է»: Իր կարգին, գրագէտ Լ. Քրիւքչովսկի կը գրէ, «Իրողութիւն է թէ տասնեակ տարիներէ ի վեր, Շոփէնի երաժշտութիւնը խթանեց լեհ ժողովուրդին ազգային ոգին, միեւնոյն ատեն ներշնչեց անոր ազատութեան սէրը»:

Սակայն, Լեհացին պէտք չունի յետին միտքերու, որպէսզի սիրէ կամ գնահատէ իր մեծ երաժիշտը, որուն մարմինը թէեւ ամփոփուած կը մնայ Փէր Լաշէզի գերեզմանատունը, սակայն իր թրթռուն սիրտը կը գտնուի Վարշաւայի Սուրբ Խաչ եկեղեցւոյն մէջ:

Շոփէնի նուիրուած սոյն հանդիսութիւններուն իր կարեւոր մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ Ֆրանսա: Արդարեւ՝ կոմսուհի Թիպօ տը Շամպիւր, աբբահայր՝ Ք. տը Նիս եւ Փրոֆ. Ժաքօ կարեւոր նպաստ մը բերին երաժիշտին նուիրուած երեկոներուն: Ժ. Շայէի վերապահուեցաւ պատիւը գնահատելու Շոփէնի երաժշտական ներդաշնակութեան զարգացումը»: Ուշադրութեան արժանի կէտ մը. — Յիշեալ երեկոները տեղի ունեցան Արեւմտեան ըմբռնումներուն համապատասխան, այսինքն զերծ խորհրդային երկիրներուն մօտ սովորութիւն դարձած ծանօթ ընկերային եւ քաղաքական վարդապետական տեսութիւններէն:

Ֆրանսան իր արժանի տեղը ունի նաեւ Շոփէնի երաժշտութեան նուիրուած վեցերորդ մրցումներուն մէջ: Արդարեւ քննիչ յանձնախումբին մաս կը կազմեն Տիկին Ն. Պուլանժէր, Ժ. Ֆէվրիէ եւ Մարքիզ տը Կոնտօ-Պիրոն: Սոյն մրցումին պիտի մասնակցին 32 երկիրներէ եկած 87 դաշնակահարներ: Վերջապէս ֆրանսական կարեւոր թանգարաններ (Լուվր, Վերսայլ, Քարնավալէյի) Վարշաւայի մէջ ցուցադրուելու նպատակով փոխանցած են Շոփէնի Ֆրանսա բնակութեան վերաբերող պաստառներ:

ԻՐԱՊԱՇՏ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՆԱԽՕՐԷԻՆ

ԱՅԶԸՆՀԱՈՒԸՐ. — «Կը գիտակցինք մեր պարտաւորութեանց»

★

Բարեկենդանի խանդավառ տրամադրութիւններով Ռիօ հասած եւ հանդիսաւորական ջերմ եւ անվերապահ զգացումներով ընդունուած է նախագահ Այզընհաուըր: Արդարեւ՝ բազմահազար Պրազիլիացիներ օդակայանէն մինչեւ խորհրդարանին շէնքը ծափերով եւ խանդավառ բացագանչութիւններով դիմաւորած են Միացեալ Նահանգներու նախագահը: Պրազիլիական խորհրդարանին մէջ, նախագահը խիստ ազդարարութիւն մը ուղղած է բոլոր անոնց, որոնք «ներքին յեղաշրջում մը կազմակերպելով կամ անմիջական միջամտութիւն մը փորձելով՝ կ՚աշխատին տապալել Լատին Ամերիկայի երկիրներէն որեւէ մէկուն օրինաւոր կառավարութիւնը: «Նման պարագաներու մէջ, կ՚աւելցնէ Այզընհաուըր, պիտի զգացնենք մեր ներկայութիւնը: Կը գիտակցինք մեր պարտաւորութիւններուն վրայ եւ կը յայտարարենք թէ լքումի քաղաքականութիւն մը չէ որ ընտրած ենք»:

Անդրադառնալով Պրազիլիա եւ Մ. Նահանգներու միացեալ զեկոյցին տուն տուող միտքերուն՝ նախագահը ըսաւ. — Ներկայիս երկուքուկէս միլիառ տոլարի արժողութեամբ վարկեր բացուած են Պրազիլիոյ: Մեր պատմութեան ընթացքին, եղան վայրկեաններ՝ երբ մենք եւս ստիպուեցանք փոխ — դրամ ուզել, յետագային վճարելու պայմանաւ»: Այս առթիւ նախագահը հաղորդեց թէ մօտ ատենէն պիտի գումարուի «իններու կոմիտէին խորհրդաժողովը» (Լատին Ամերիկայի Պիւրօ), «քննելու համար թէ գործնական ի՞նչ միջոցներով պիտի իրագործուին երկու երկրամասերու տնտեսական եւ առեւտրական կապերը»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ Ֆրանսա այցելելու նպատակով, Զօր. տը Կօլ Կայաք մեկնեցաւ: Յաջորդաբար պիտի այցելէ Թառն, Օտ, Կարտ եւ Էրօ նահանգները: Կանգ պիտի առնէ շուրջ յիսուն գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ: Նախագահը չորս օրուան մէջ պիտի կտրէ հազար քմ.: Վեց նախարարներ կ՚ընկերանան նախագահին:

ԲԱՆՋԱՐԵՂԷՆՆԵՐՈՒ, պտուղներու եւ արմտիքներու նոր սակագիններ որոշած է նշանակել Նախարարաց Խորհուրդը:

ՍԷՆԻ, Իտալիոյ վարչապետը եւ իր գլխաւորած կառավարութիւնը հրաժարեցաւ: Ինչպէս գրած էինք՝ ատենէ մը ի վեր կուսակցական ներքին տարակարծութիւններու պատճառով կը նախատեսնուէր այս հրաժարումը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ գաղտնի սպասարկութեան ուժերը երեւան հանած եւ ձերբակալած են Էֆ Էլ Էնի ղեկավարներ եւ Ֆրանսացիներ, որոնք կը գործակցէին այս վերջիններուն հետ: Լիոնի եւ Փարիզի մէջ հինգ ահաբեկիչ ոճրագործներու հանդէպ արձակուած մահուան վճիռը գործադրուեցաւ:

ԹԻՖԼԻՍ հասած է Շապան — Տելմասի գլխաւորած երեսփոխաններու խումբը որ շաբաթ մը ի վեր կ՚այցելէ Խ. Միութիւն: Ֆրանսացիները այցելած են Սիոնի մայր տաճարը եւ Պ. Բագրատիոնիի նշանաւոր գերեզմանը:

«ԿԱՐԾԻՔՆԵՐՈՒ» ամբողջական ներդաշնակութիւն մը կը տիրէ միջազգային հարցերու շուրջ, Խրուշչեւի եւ Ինտոնեզիոյ նախագահին միջեւ» կը գրեն Պալի մեկնած արեւմտեան թղթակիցները:

ԹԱՐԳՄԱՆԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՄԵՐ ՄԷՋ

Հայ թարգմանական գրականութիւնը վերջին քառասնամեակին տեւական նահանջի մէջ է, դժբախտաբար :

Ո՞վ պիտի ուրանար, թէ թարգմանական գրականութիւնը անբաժանելի մասը կը կազմէ ազգային մշակոյթի մը, եթէ այս վերջինը կ'ուզէ չփման մէջ մնալ իր սահմաններէն դուրս յայտնուող արժէքներուն հետ: Այսպէս է, որ տակաւին 50–100 տարի առաջ, երբ հայ գրականութիւնը նորանոր բարձունքներու կը հասնէր աշխարհաբարի մշակումին առընթեր, Հայութեան զոյգ հատուածներու կեդրոններուն մէջ, Պոլիս եւ Թիֆլիս, եւ մանաւանդ Մխիթարեան վանքերուն մէջ, կատարուած են կոթողական այնպիսի թարգմանութիւններ, որոնք մեծ փայլ մը կ'աւելցնեն մեր արդի գրականութեան վրայ: Արդարեւ, առանց Հոմերոսի, Վիրգիլիոսի, Շէյքսփիրի, Կէօթէի, Թոլսթոյի, Տոսթոյեւսքիի, Հիւկոյի, Տիւմայի եւ շարք մը այլ տիտաններու գործերուն թարգմանութեան, հայ գրականութիւնը կարեւոր պարապով մը պիտի ներկայանար այսօր : Յետ — եղեռնեան շրջանին՝ կացութիւնը հիմնովին շրջուած պատկեր մը կը պարզէ՝ ի վնաս մեր գրականութեան, ինչպէս ազգային, նոյնպէս եւ մանաւանդ միջազգային գրականութեան առընչութեամբ :

Եթէ չհաշուենք մատի վրայ համրուող իրապէս արժէքաւոր գործերը, պիտի ըսենք անվարան թէ մենք, հիմա, առնուազն յիսուն տարի ետ մնացած ենք միջազգային գրական արժէքները ճանչնալու եւ գնահատելու մեր ճաշակին մէջ : Հակառակ այն իրողութեան՝ որ համեմատաբար շատ աւելի հնարաւորութիւն ունէինք օտար ժողովուրդներու հետ շփում պահելու, եւ բաւական լայն միջոցներ՝ ճանչնալու եւ ճանչցուելու համար, դարձեալ լուրջ բան մը չենք ըրած այս ուղղութեամբ : Բարեբախտաբար, Հայաստանի մէջ այժմ շատ աւելի քաջալերական եւ փայլուն է թարգմանական գրականութեան պարզած պատկերը: Փոյթ չէ թէ որոշ չափով քաղաքական, բայց այնտեղ՝ մինչեւ հիմա կատարուած աշխատանքը գովելի է միշտ, որովհետեւ արտասահմանի մէջ մեր կատարածը ... գրեթէ ոչինչ է :

Տեղը եւ ժամանակը չէ, հիմա, այս տխուր խնդիրը քննելու: Այլապէս քանի մը պատկերազարդ օրինակներով դիւրաւ կարելի է հաստատել թէ ինչ ողբալի մակարդակի հասած է արտասահմանի մէջ մեր թարգմանական գործը :

Թարգմանական գրականութիւն ըսելով՝ պէտք չէ հասկնալ միայն օտար լեզուով գրուած գործերը հայերէնի թարգմանել: Այսպէս էր՝ տարիներ առաջ : Հիմա, ժողովուրդները շատ աւելի մօտեցած են իրարու, արդի պայմաններու բերմամբ: Ուրեմն պէտք է նաեւ սեփական մեր արժէքները օտարին ճանչցնելու գործին լծուինք: Այս մարզին մէջ, եթէ չեմ սխալիր, արդի Հայաստանի մէջ հսկայական աշխատանք կը կատարուի՝ հայ գրականութիւնը թարգմանելով չինարէնէն մինչեւ չեխերէնի :

Իսկ ի՞նչ կատարած ենք մենք, արտասահմանի մէջ: Դարձեալ գրեթէ ոչինչ : Մեր գրական արժէքներու մասին օտարները շատ քիչ բան լսած են(*), իսկ բացասական կողմերու մասին... ամէն բան գիտեն, որովհետեւ մեր մէջ մարդիկ կան, որոնք մեր աղտոտ լաթերը մինչեւ օտար պաշտօնատուները տանելու չափ ստորնացած են :

Ահա՝ ճշմարիտ ողբերգութիւնը :

Միջին Արեւելքի մէջ, մէկ երկու մարդիկ գտնուեցան մինչեւ հիմա, որոնք իրենց սեփական միջոցներով, արաբերէն լեզուի թարգմանեցին հայ գրագէտներու գործերը: Չեմ գիտեր, թէ ինչ յաջողութիւն ունեցան անոնք: Բայց կարելի է ըսել թէ հոն ալ կեցան, քանի որ շատոնց չենք լսեր նոր հրատարակութիւններու մասին :

Այս պայմաններուն մէջ, Սարգիս Աշճեանի «Հայկական 33 Մեծ Պատմուածքներ»ու անգլերէն թարգմանութիւնը յանդգնութեան համազօր է :

Աշճեան վաստակաւոր ուսուցիչ մըն է, եւ եթէ իր հմտութեամբ կարող է, քսակով ... անկարող ըլլալու է, այսպիսի մեծարժէք հատոր մը հրապարակ հանելու :

Ինծի եւ թերեւս նաեւ շատերու համար հաճելի անակնկալ մը եղաւ Աշճեանի գործը, որ կը պարփակէ երեսունեւերեք հայ տաղանդաւոր գրագէտներու պատմուածքները (վեցը՝ նահատակ): Պէտք է ըսել թէ նիւթերու ընտրութիւնը կատարուած է մեծ խնամքով, եւ, բացի մէկ թէ երկու հատէն, կարելի է անվարան ըսել թէ անոնք միջազգային չափանիշով արժէքաւոր պատմուածքներ են: Արդարեւ, Համաստեղի «Կապոյտ Ուլունքը», Անանեանի «Անձնապաշտութիւնը», Նարդունիի «Բաբելոնի Աշտարակը», Տարօնեանի «Թողութիւնը», Ահարոնեանի «Դատաստանը», Արամ Հայկազի «Ընկերվարութիւնը», Զօհրապի «Բոյր Էմիլինը», Զարդարեանի «Եօթը Երգիչները», Կ. Զարեանի «Հայրենադարձը» մէկմէկ գոհարներ են գեղարուեստական գրականութեան մէջ: Անշուշտ կարելի չէ սպասել՝ որ 33 կտորներն ալ հաւասար արժէք ներկայացնեն : Մանաւանդ որքան ընտրութեան, նոյնքան եւ ճաշակի խնդիր է կարճ պատմուածք մը գնահատելու ձիրքը: Ամէն պարագայի տակ, կրնանք անվերապահ գնահատանք յայտնել թարգմանիչին՝ որ կրցեր է այնքան գեղեցիկ կտորներ քով քովի բերել՝ անգլերէնի թարգմանելով զանոնք: Մանաւանդ երբ կարենանք ըմբռնել, թէ ինչ ըսել է գեղարուեստական կտոր մը հարազատօրէն թարգմանելը, բան մը՝ որ երբեմն աւելի դժուար է, քան ուղղակի բնագիրը պատրաստելը՝ նկատի ունենալով անգլերէն լեզուի խաղերը :

Այսուհանդերձ կարելի չէ ըսել թէ Աշճեանին գործը բացարձակապէս զերծ կը մնայ թերութիւններէ : Դժբախտաբար, սպրդած են քանի մը ցայտուն լեզուական սխալներ, որոնք ակամայ ստուեր կրնան ձգել այնքան արժէքաւոր այս հատորին վրայ : Այս դիտողութիւնը կ'ընենք հարկադրաբար, որպէսզի թարգմանիչը զգուշանայ նոյն սխալները կրկնելէ՝ իր առաջադրած գործերուն մէջ :

Սարգիս Աշճեան կատարած է իր պարտականութիւնը, անշուշտ որոշ զոհողութիւններ ստանձնելով: Ի՞նչ պիտի ընէ, հիմա, հայ ընթերցող հասարակութիւնը՝ այս գործը տարածելու համար: Գրքի մը ճակատագիրը մեծ մասամբ կախուած է ընթերցողին վերաբերումէն: Նկատելով որ մեր մէջ համեմատաբար քիչ կը գտնուին անգլերէն գիտցողները, ընթերցասէր ոեւէ մէկը — անգլերէն գիտնայ կամ ոչ — կրնայ գնել զայն, գէթ նուէր ընելու համար անգլիախօս իր բարեկամներուն :

Մեր արժէքները օտարներուն ներկայացնելու լաւագոյն միջոցներէն մէկը այս պէտք է ըլլայ :

Բ. Ա.

(*) Մեծապէս գնահատելի է «Հայրենիք» ամսագրի նոյն հրատարակութիւնը՝ «Թիը Արմինիըն Րըվիու», որ Միացեալ Նահանգներու մտաւորական շրջանակներուն մէջ տարիներէ ի վեր լայն ընդունելութիւն գտած է :

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ Ժ-ԺԸ ԴԱՐԵՐՈՒՄ

Ռուս – հայկական մշակութային կապերի սկզբնական ժամանակաշրջանը, որը մասամբ արտացոլուել է ռուսական գրաւոր յուշարձանների մէջ, գալիս է շատ վաղ ժամանակներից :

Ռուս տարեգիրների համար Հայաստանը անյայտ մի երկիր չէր: Այսպէս, ռուսական տարեգրութեան մէջ յիշատակւում է Մեծ եւ Փոքր Հայքը՝ յաբեթական ցեղերով բնակուած այլ երկրների թւում :

Տարեգրութեանց մէջ խօսւում է նաեւ Արարատեան լեռների եւ Հայաստանի մասին, որպէս միանգամայն որոշակի աշխարհագրական մեծ երկրի մասին, որը հանդիսացել է քրիստոնէական աշխարհի ծայրագոյն սահմանը :

Ցանկանալով Հայաստանի մասին գաղափար տալ, ռուս տարեգիրները դիմում էին «Արարատեան լեռներ»ի պատկերին, որի հետ էր կապւում աստուածաշնչական ջրհեղեղի եւ Նոյի տապանի Արարատ լեռան գագաթին հանգչելու պատմութիւնը :

Ռուսաստանում քրիստոնէութեան որպէս պետական կրօն հաստատումից յետոյ (Ժ. դար) ռուս հայկական մշակութային կապերը սկսեցին ամրապնդուել եւ նկատելի կերպով զարգանալ եւ արտայայտուել ամէնից առաջ եկեղեցական կեանքի ոլորտներում, յատկապէս ռուս սրբերի Հայաստանում եւ հայ սրբերի Ռուսաստանում պաշտամունքի կազմակերպման մէջ, ինչպէս նաեւ եկեղեցական շինարարութեան մէջ :

Ռուսական տարեգրութեան մէջ (արեւմտառուսական խմբագրութեամբ) պատմւում է Հայաստանի քրիստոնէացման մասին, որն իր հիմնական գծերով համընկնում է հայկական պատմական գրականութեան ազգային աղբիւրների հետ, որը յայտնի է Ագաթանգեղոսի «Պատմութիւն»ից : Ըստ ռուսական տարեգրութեան՝ Գրիգոր Լուսաւորիչը հանդիստ եւ արիաբար տանում է այն սարսափելի տանջանքներն ու չարչարանքները, որոնց ենթարկում է նրան հեթանոս Տրդատ թագաւորը: Եւ վերջապէս, թագաւորի հրամանով Գրիգորը գցւում է Խոր Վիրապի մէջ, որը լի էր օձերով եւ կարիճներով: Տասնհինգ տարի Գրիգորը մնում է այդ վիրապում: Նա կերակրւում էր այն սննդով, որ իրեն հասցնում էր այրի մի կին : Աստուծոյ զայրոյթը պատժեց Տրդատին, նա դարձաւ վայրի խոզ՝ վարազ: Սարսափը տիրեց ամբողջ Հայաստանում : Այն ժամանակ Տրդատի քոյր Խոսրովիդուխտը գաղտնի տեսիլք է տեսնում այն մասին, որ միայն Գրիգորը կարող է փրկել Տրդատին: Գրիգորը դուրս է բերւում վիրապից եւ նրա աղօթքներից Տրդատը նորից մարդկային կերպարանք է ստանում : Տրդատն ընդունում է քրիստոնէութիւնը եւ նրա հետ միասին սրբազան լոյսով լուսաւորւում է ողջ Հայաստանը :

Գրիգոր Լուսաւորչի անունը, որպէս Մեծ Հայքի եպիսկոպոսի, խոր յարգանք էր վայելում հին Ռուսաստանում: Ուղղափառ օրացոյցով Սեպտեմբերի 30ին Ռուսական եկեղեցին տօնում է Մեծ Հայքի եպիսկոպոս, սուրբ նահատակ Գրիգորի յիշատակը: Նովկորոտ քաղաքի Սպաս-Ներեդիցէ եկեղեցում մինչեւ վերջին ժամանակներս պահպանւում էին Ս. Գրիգորի եւ Ս. Հռիփսիմէի որմնանկարները: Այդ վկայում է այն մասին, որ ռուսական եկեղեցին բազում դարերի ընթացքում ոչ միայն պահպանել է Հայաստանի Լուսաւորիչ Գրիգորի յիշատակը, այլեւ լայն կերպով տարածում էր նրա անունը:

Ռուս տարեգիրները Հայաստանի եւ Հայերի մասին խօսում են պատմական փաստերով եւ տեղեկութիւններով: Տարեգրութիւնից իմանում ենք, որ 1346 թուականին Հայաստանում սոսկալի սով է եղել, այնքան մարդ է մեռել, որ տարեգրի ասելով «թաղող չկար»: Հայաստանը յիշատակւում է 1385 թուականին Լէնկ Թիմուրի կամ Թիմուրլենկի կողմից նուաճուած երկրների թւում : Հայերի մասին խօսւում է նաեւ 1380 թուականի Մամայի արշաւանքի կապակցութեամբ :

ԺԴ. դարի երկրորդ կէսին առեւտրով զբաղուող Հայերի հետ Վոլկա գետի ափին հանդիպման մասին պատմում են այն ժամանակուայ տարեգրական պատմութիւնները: Ռուսական տարեգրութեանց մէջ պատմւում է նաեւ մեր թուագրութիւնից առաջ Հայաստանում տեղի ունեցած իրադարձութիւնների մասին, Հայ հռոմէական պատերազմի մասին, Տիգրան Մեծի (Բ.) յաղթանակների եւ պարտութեան մասին :

Այս իրադարձութիւնները շարադրելիս, ռուսական ժամանակագրութեան հեղինակը, յամենայն հաւանականութեամբ, օգտուել է բիւզանդական սկզբնաղբիւրներից :

Ոչ մի նորութիւն նա չի հաղորդում եւ յայտնի տեղեկութիւնները չի լրացնում նոր մանրամասնութիւններով: Այնուամենայնիւ հետաքրքրական է անշուշտ այն փաստը, որ հեղինակը լռութեամբ չի անցել այդ իրադարձութիւնների կողքով, այլ անհրաժեշտ է համարել մտցնել դրանք իր տարեգրութեան մէջ :

Վլատիմիր Սվեատոսլավիչի օրօք Ռուսաստանում քրիստոնէութիւնն ընդունելուց յետոյ, Հայերի կապերը Կիեւի պետութեան հետ աւելի են ամրապնդւում : Կասկած չի կարող յարուցել, դեռ եւս թաթարական արշաւանքից առաջ, հայկական գաղութների գոյութիւնը հին Ռուսաստանում :

Կարամզինը իր «Ռուս պետութեան պատմութեան» մէջ, խօսելով Կիեւում ապրող այլազգիների մասին, նրանց թւում յիշում է նաեւ Հայերին :

ԺԱ. դարում Պեչերեան վանքի նոթերում պատմւում է մի այլ բժշկի մասին, «որի նման հմուտ դեռ եւս չի եղել բժշկութեան մէջ, հիւանդին տեսնելիս՝ նա կ'ասէր բուժուելու է թէ ոչ: Եւ եթէ մեռնելու է, ապա նրան նա չէր խնամի: Ստոյգ կ'որոշէր նրա մահուան օրն ու ժամը, եւ երբեք չէր պատահել, որ նա սխալուէր»: Հայ հմուտ բժշկի օգնութեանն էր դիմում նաեւ Վլատիմիր Մոնոմախ կայսրը :

Բժիշկ Լեւոն Յովհաննիսեանը իր «Բժշկութեան պատմութիւնը Հայաստանում» աշխատութեան մէջ ենթադրում է, որ վերոյիշեալ հայ բժիշկը միակը չէր Կիեւում, այլ կային ուրիշ հայ բժիշկներ եւս: Հետաքրքրական է նաեւ, որ վերոյիշեալ նոթերում հայ բժիշկը անուանւում է ոչ քրիստոնեայ, որ ճիշդ չէ անշուշտ : Դրա պատճառը հետեւեալն է. — Վաղ միջնադարում ռուս եկեղեցականները աշխոյժ պայքար էին մղում քրիստոնէական հաւատի այլ մեկնաբանութիւնների, հերետիկոսների եւ հերետիկոսութիւնների դէմ, այդ թւում նաեւ հայկական «հերետիկոսութեան» դէմ: Այդ նկատւում է նաեւ ԺԲ. – ԺԳ. դարերում, եւ աւելի ուշ ԺԷ. դարի տարեգրութիւնների մէջ Հայերը «այլադաւան» են համարւում :

Սակայն չի կարելի նոյնացնել ռուսական պաշտօնական եկեղեցու դիրքորոշումների իրական վերաբերմունքի հետ դէպի Հայերը :

Կրօնական սուր պայքարի շրջանում չափազանց հետաքրքիր է այն փաստը, որ ռուս նշանաւոր Ավվակում քահանայի ամէնէն եռանդուն պաշտպանը եղել է մի հայ քարոզիչ, «մի քահանայ Հայերից», Իոսիֆ Իստոմին անունով:

Դեռ եւս անցեալ դարի վերջերին գիտնականները ուշադրութիւն են դարձրել ռուս–հայկական բանահիւսական կապերի վրայ: Յատկապէս Գ. Ա. Սալաթեանցի կողմից նշուել են ընդհանուր գծեր ռուսական դիւցազնական էպոսի եւ հայկական «Սասունցի Դաւիթ» դիւցազնավէպի միջեւ :

«Ասք Բովա Կորոլեւիչի մասին» ռուսական ժողովրդական ստեղծագործութեան մէջ խօսւում է Օրմենական կամ Արմենական (հայկական) թագաւորութեան մասին, որը կոչուած է Զենլեւիա: Դժուար է խօսել այս ասքի հէքեաթային նիւթի պատմական հիմքի մասին, այնուամենայնիւ Փրոֆ. Լ. Մ. Մելիքսէթ-Բէկի ենթադրութեամբ, խօսքն այստեղ հայկական Կիլիկեան թագաւորութեան մասին է :

Ռուսաց լեզուի եւ գրականութեան մասին առաջին անգամ հայ գրականութեան մէջ յիշատակւում է ԺԲ. – ԺԳ. դարերում, «Ոսկեփորիկ» գրական յուշարձանում : Նշանաւոր բանասէր հայագէտ Մ. Էմինի ուսումնասիրութիւնների շնորհիւ դեռ ԺԹ. դարի վերջում, հաստատուել Հայերի եւ Ռուսաստանի միջեւ գիտական շփման ամէնէն վաղ փաստը : Դա ռուսական «Պորիսի եւ Գլիբի մասին» ասքի հայկական փոխադրութիւնն է, որը հայերէն կոչուած է «Ասք սուրբ Ռոմանոսի եւ Դաւթի մասին»: Այդ գրական յուշարձանը թուագրուած է ԺԳ. եւ մտնում է «Վարք Սրբոց»ի («Յայսմաւուրք»ի) մէջ :

(1 Շար.)

Կ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՔԵԹԵՒԱՆ ԱՐԱՄԵԱՆՑ

Համաշխարհային թատրոնի բոլոր մեծ հեղինակները իրենց ստեղծած տիպարներուն համար ունեցած են մասնագէտ մեկնարկողներ :

Շէյքսփիրեան կը կոչուին բոլոր այն դերասանները, որոնք իրենց մասնագիտութիւնը դարձուցած են Մեծ Անգլիացիին կոթողած տիպարները մեկնաբանել: Մոլիէրի, Ռասինի, Քորնէյի եւ կամ այլ միջազգային հանճարեղ հեղինակներու համար պարագան նոյնն է եղած :

Օրինակ՝ Անգլիացիներէն՝ Իրվինկ, Մեքրեդի, Քին, Իտալացիներէն՝ Ռոսի, Սալվինի, Ռուճիէրի, Ռուսերէն՝ Քաչալով եւ Հայերէն՝ Ադամեան եւ աւելի ուշ եւ մեր օրերուն՝ Վահրամ Փափազեան, եղած են մասնագէտներ Շէյքսփիրեան տիպարներու :

Հայ թատերագիրներէն Գաբրիէլ Սունդուկեանին է վիճակած իր ստեղծած տիպարներուն մասնագէտ մեկնարկողներ ունենալու պատիւը :

Այս հանճարեղ հեղինակին հրապարակ

գալու առաջին օրերուն, իր նկարած դէմքերուն լաւագոյն ներկայացնողները համախմբուած են՝ Գէորգ Ճմշկեան, Սաթենիկ Ճմշկեան, Միհրդատ Ամերիկեանց, Փառանձեմ, Ճապէլ, աւելի ուշ՝ Գրիգոր Աւետեան, Օլգա Գուլազեան, Ցամիկ եւ ներկայիս Երեւանի «Սունդուկեանց» պետական թատրոնի լաւագոյն ուժերէն՝ Աւետ Աւետեան:

Քեթեւան Արամեանցը, որուն կեանքին ու գործին պիտի անդրադառնանք այսօր, եղած է Սունդուկեանցի տիպարներու լաւագոյն մեկնաբանողներէն մին:

×

Այս տաղանդաւոր դերասանուհիին կեանքին պատմութիւնը արտակարգօրէն յուզիչ է ու եղերական:

Եօթը կամ ութ տարեկանին որբացած, Քեթեւան իբրեւ միակ նեցուկ ունեցած է իր եղբայրը՝ Առաքել, որ օր մը կ'որոշէ իր քոյրը փոխադրել Թիֆլիս ու հոն զայն յանձնել հարուստ ու երեւելի ընտանիքի մը խնամքին:

Աւելի լաւ է, սակայն, որ մենք այստեղ խօսք տանք Գէորգ Ճմշկեանին.—

«... Ղզախի հարաւումն է գտնւում «Մելիքի գիւղ» անունով բնակավայրը, որի առաջից փոքրիկ գետակ է վազում, հրճապատուած գեղեցիկ անտառով: Սրանից տասնեակ տարիներ առաջ, մի հիանալի գարնանային առաւօտ, գետակի եզերքին ութ կամ ինը տարեկան մի փոքրիկ երախայ էր նստած, որ նայելով ջրի սրընթաց հոսանքին, դողդոջուն ձայնով եւ երբեմն հեկեկալով՝ մի տխուր Պայաթի (պարսկական եղանակ) էր երգում: Երախան չատ աղքատ էր հագնուած, կամ ճիշդն ասած, նրա վրայ միայն ցնցոտիներ կային, որոնք նրա մարմնի մերկութիւնն անգամ չէին ծածկում: Երգելով այդ տխուր երգը, երախան մտաբերում էր իւր գորովագութ ծնողներին, որոնք նոր էին մեռել, թողնելով նրան որբիկ աշխարհիս երեսին. այդ երգով ու լացով նա մխիթարում էր իրան եւ նայելով ջրի հոսանքին հետեւում էր նրա հետ մի ուրիշ աշխարհ, ուրիշ երկիր, ուր մարդիկ առաւել բարի էին քան նրա եղբայր Առաքելի կինը, որը միշտ ծեծում եւ անարգում էր որբիկ աղջկան, որ ամէն մէկ յարմար ու անյարմար դէպքում ի սրտէ ցանկանում էր որ նրան «գրողը տանէ», «մահը խեղդէ» եւայլն այսպիսի սիրտ ճմլող մաղթանքներ, նա նրան օրերով հաց չէր տալիս, եւ ծեծում էր նրան, երբ երախան քաղցած լալիս էր ...» («Թատրոն», գրական եւ թատերական հանդէս, Թիֆլիս, 1885):

Գէորգ Ճմշկեանի սրտակեղեք տողերով նկարագրուած այս որբիկը, 1860ական թուականներու արեւելահայ թատրոնի երեւելի դերասանուհին, եւ աւելի ուշ վրացական բեմի պարծանք՝ Քեթեւան Արամեանցն է:

Ահա, այսպիսի դժնդակ վիճակի մը մէջ կը գտնուէր պարմանուհին Քեթեւան, երբ, ինչպէս ըսինք, եղբայրը որոշեց Թիֆլիս տանիլ զինք:

Թիֆլիս հասնելով, Քեթեւան կ'որդեգրուի հարուստ իշխանուհիի մը կողմէ, եւ չորս հինգ տարի այդ տան մէջ համեմատաբար հանգիստ ու խաղաղ կեանք մը անցընելէ ետք, որբուհին կը ստիպուի թողուլ այդ հանգիստ ապաստանը, իշխանուհիին յանկարծական մահուան պատճառով:

Թշուառ որբուհին ահագին քաղաքին մէջ վերստին անտէր ու անտիրական կը մնայ: Իվերջոյ, կը ստիպուի ռուս պաշտօնատարի մը տանը մէջ ծառայել իբրեւ աղախին, ուրկէ կ'անցնի առաքինի ու բարի հայ ընտանիքի մը՝ Կարինեաններու տունը, ուր հոգատար ընդունելութեան մը կ'արժանանայ Տիկին Կարինեանի կողմէ, որ կը դրաղի նոյնպէս որբուհիին դաստիարակութեամբ:

Կարինեանը թատրոնի մարդ էր: Այն հրջանին, ուր Քեթեւան Արամեանց մուտք գործեց Կարինեաններու յարկէն ներս, Պատկանեանց եւ Կարինեան սկըսած էին նոր թատերախումբի մը կազմութեան, ծանօթ թատերասէրներ՝ Նիկողայոս Միրիմեանի եւ Շադինովի աջակցութեամբ: Մտադիր էին ներկայացնել «Վարդան Մամիկոնեան» ողբերգութիւնը, որուն համար պէտք ունէին դերասանուհիներու:

Այդ օրէն սկսեալ, վճռուեցաւ ապագայ դերասանուհիին՝ Քեթեւան Արամեանցի ճակատագիրը:

Առաջին քայլին իսկ, Քեթեւան Արամեանցի խորքին մէջ անթեղուած բեմական կայծը բոցավառեցաւ: Սկսան իր վրայ նայիլ աւելի հետաքրքրութեամբ: Իրեն յանձնուած բոլոր դերերուն մասին ցոյց տուաւ աշխատելու արտակարգ ջանք եւ հասկնալու, ըմբռնելու եւ իրեն վիճակուած տիպարներու ընդերքին մէջ թափանցելու տարօրինակ կարողութիւն մը:

Դարձեալ Գ. Ճմշկեան, այս արտակարգ յայտնութեան մասին հետեւեալ կերպով կ'արտայայտուի.—

«... Քեթեւան Արամեանցը գնել էր իւր տխուր երախայական անցեալում իրեն պատահած կանանց բնաւորութիւնները եւ ամէն մէկ իւր խաղացած դերի մէջ՝ ցոյց էլ տալիս հասարակութեան, որ ծանօթ է, ուսումնասիրել է այն կնոջ կամ աղջկայ դերը, որ յանձն առել է ներկայացնելու»: (Թատրոն, Թիֆլիս 1895):

Ըսինք թէ Քեթեւան Արամեանց Սունդուկեանցի տիպարներու լաւագոյն մեկնարկող մըն է եղած: Սակայն, այս պարագան չի նշանակեր թէ տաղանդաւոր դերասանուհին իր բեմական կեանքի ընթացքին, ուրիշ հեղինակներու գործերուն մէջ չէ երեւցած: Այդ հրջանի Թիֆլիսի թատերական կեանքին մէջ չէ պատահած ներկայացում մը, տեղական թէ օտար խաղացանկէ, որուն մասնակցած չըլլայ Քեթեւան Արամեանցը, միշտ ալ փայլուն յաջողութեամբ: Եւ սակայն, իր բեմական փառքը կազմած են Սունդուկեանցի տիպարները:

Առաջին անգամ, դերասանուհին ստեղծագործած է Գ. Սունդուկեանցի «Խաթաբալա»ին երկու իրարու հակոտնեայ նկարագիրներ ունեցող Մարգրիտի եւ ծերունի մօր դերերը: Առաջինը՝ երիտասարդ, իսկ երկրորդը՝ 60 տարեկան կին մը:

Այս ներկայացման առթիւ, ժամանակակից քրոնիկագիրները յայտնած են այն կարծիքը թէ՝ Քեթեւան Արամեանցէն զատ ոչ մէկ դերասանուհի պիտի կրնար այդ երկու տարբեր նկարագիրներու դերերուն տալ այն բնականութիւնը, այն կեանքը, այն ճշգրիտ ու յստակ մօտեցումը, որ տուած է տաղանդաւոր դերասանուհին:

«Պէպօ»ի մէջ, Շուշանի դերը կատարեալ յաղթանակ մը կ'ապահովէ Քեթեւանին:

Գէորգ Ճմշկեան, Արեւելահայ թատրոնի լաւագոյն Պէպօն, հետեւեալ տողերով կ'ոգեկոչէ Քեթեւան Արամեանցի Շուշանը.—

«... Խաղացել են Քեթեւան Արամեանցից յետոյ եւ ուրիշներ Շուշանի դերը, թէ հայերէն եւ թէ վրացերէն, այսինքն չատ լաւ են կատարել իրենց դերերը. բայց նրանց խաղը եղել է նմանութիւն եւ ոչ թէ իսկութիւն: Հանդիսականը բաւականացել է նրանց խաղով, բայց չէ յափշտակուել: Այո, Շուշան Արամեանցը յափշտակում էր, որովհետեւ նա բեմ դուրս գալուն պէս, արդէն սկսում էր ապրել այն կեանքով, ինչ կեանք որ պիտի ներկայացնէր: ... Այդպիսի ստեղծագործութեան ընդունակ են միայն հազուագիւտ տաղանդները»: («Թատրոն», Թիֆլիս, 1895):

Քեթեւան Արամեանցի գլխաւոր դերերն են եղած.— Մարգրիտ եւ Քեթեւան (Խաթաբալա), Շուշան (Պէպօ), Բարբարէ (Էլի մի զոհ), Տէր Գրիգորեանցի «Խոտորնակին խոտորնակ» թատերակին մէջ՝ խորամանկ պառաւ կնոջ դերը, դարձեալ նոյն հեղինակին «Հարս եւ կեսուր»ին մէջ կռուասէր կեսուրին դերը, եւն., եւն.:

Օտար հեղինակներու գործերէն իր լաւագոյն դերերն են եղած Մարքիզուհի (Սպանացի ազնուականը), Պանդոկապետուհին (Թուղթ խաղացողի կեանքը), Բանաստեղծուհին (Սէր եւ նախապաշարմունք), Էմիլիա (Օթէլլօ):

Քեթեւան Արամեանցն ալ, չատ ուրիչ հայ դերասանուհիներու նման, ունեցած է դժբախտ վախճան մը:

Թատերական գործը երբ կը սկսի կաղալ Թիֆլիսի մէջ, Քեթեւան վերստին կը մատնուի դժուար կացութեան: Թատրոնը այլեւս չի կրնար ապահովել անոր առօրեան, այնպէս որ խեղճ ու տարաբախտ արուեստագիտուհին կ'անցընէ քաղցի անագորոյն օրեր: Կը հեռանայ Թիֆլիսէն ու կը մեկնի դէպի Քութայիս, ուր ամուսնանալով կ'ունենայ աղջնակ մը:

Քութայիսի մէջ, քաջարի արուեստագիտուհին, միշտ դիմագրաւելով խոչընդոտներուն, կը լծուի դարձեալ իր սիրած ասպարէզին, կը մասնակցի վրացական բեմին, եւ կը դառնայ ոչ միայն այդ բեմին հազուագիւտ մէկ աստղը, այլ եւ այդ բեմը կ'օժտէ նոր դպրոցով մը:

Անողոք հիւանդութիւնը՝ թոքախտը իր թաթը կը նետէ խեղճ Քեթեւանին վրայ:

Երկար հիւանդութենէ մը ետք, 1878ին կը մեռնի Քութայիսի մէջ, անմոռանալի յիշատակ մը ձգելով իր ընկերներուն սրտերուն մէջ, եւ դառնալով պարծանք հայ թատրոնի պատմութեան համար:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՈՒԻԼԵԸՄ ՍԱՐՈՅԵԱՆ

ԽՄԲ.— Անցեալ շաբաթ, Փարիզի պատկերասփիւռէն ներկայացուեցաւ Ուիլեըմ Սարոյեանը, որ նոր կը վերադառնար Աւստրալիայէն: Խօսնակին հարցումներուն պատասխանելով բաւական զուարճալի բաներ ըսաւ:

Այս առթիւ կուտանք հետեւեալ տեղեկութիւնները Աւստրալիոյ իր ճամբորդութենէն.—

Մելպըրն (Աւստրալիա) լոյս տեսնող «Ձայն» ամսաթերթիկը կը գրէ թէ՝ Նոյեմբեր 27ին Սարոյեան հասած է Մելպըրն, ուր դիմաւորուած է նաեւ հայ գաղութին, Մելպըրնի Հայ. Եկեղեցական Խորհուրդին եւ Հայուհեաց Միութեան ներկայացուցիչներուն կողմէ: Պ. Սարոյեան չնորհակալութիւն յայտնած է եւ հայերէն խօսած զինք ընդունողներուն հետ: Տեղական մամուլին ներկայացուցիչները տեսակցութիւններ ունեցած են հռչակաւոր գրագէտին հետ, որ ապա պտըտած է քաղաքին գլխաւոր վայրերը:

Հայուհեաց Միութեան կողմէ Տիկ. Ռ. Թուէթա սարքած է ընդունելութիւն մը՝ ի պատիւ Ուիլեըմ Սարոյեանի, գաղութին ծանօթ ազգայիններուն ներկայութեան:

«Ձայն»ի խմբագիր Պ. Ռ. Բարսեղեան ունեցած է տեսակցութիւն մը Սարոյեանի հետ, որ ի միջի այլոց ըսած է, թէ իր զաւակները՝ Արամ (15 տարեկան) եւ Լուսին (13 տարեկան) կ'ուսանին Փարիզի մէջ:

Սարոյեան գրած է երկու նոր գիրքեր, երկուքն ալ Աւստրալիոյ մասին:

Պատասխանելով հարցումի մը հայերէնի մասին, Սարոյեան ըսած է.

— «Կը սիրեմ հայերէն խօսիլ, թէեւ չեմ կրնար կարդալ: Մայրենի լեզուին կարօտը չունեցողներուն վրայ կը ցաւիմ»:

Ըսած է նաեւ, թէ ախորժակով կ'ուտէ հայկական կամ արեւելեան կերակուրներ, չամփուրով խորոված (շիշ քէպապ), կոլոլակ (քէօֆթէ), զանազան լցոններ (տոլմա), մասնաւորաբար լոլիկով, կանաչ պղպեղով, նաեւ աղանդեր (թուրշու), սոխ, մածուն եւ լաւաշ հաց:

Դեկտեմբեր մէկին, Սարոյեան հասած է Սիտնի քաղաքը, ուր զինք դիմաւորած են Արամայիս քհնյ. Միրզայեան, եւ Պ.Պ. Ց. Ակինեան եւ Վ. Հանէսեան:

Դեկտեմբեր վեցին Սարոյեան կանուխէն գացած է Սիտնիի Ս. Յարութիւն հայ եկեղեցին: Պատարագիչ քհնյ. Հայրը, քարոզ մը խօսելով, ներկայացուցած է Ուիլեըմ Սարոյեանի կատարած դերը, յիշելով Կլատսթընի հռչակաւոր խօսքը, (Ի պէտս անոնց որ կը մոռնան իրենց Հայութիւնը). «Ծառայել Հայուն՝ կը նշանակէ ծառայել քաղաքակրթութեան»:

Պատարագէն ետք, Պ. Ց. Ակինեանի բնակարանին մէջ տեղի ունեցած է ընդունելութիւն մը, ի պատիւ Սարոյեանի: «Ձայն» կը գրէ այս առթիւ. «Ներկաներէն չատեր անվերջանալի հարցումներ ուղղեցին, որոնց մեծ համբերութեամբ եւ յաճախ սրամտօրէն պատասխանեց Սարոյեան: «Ձայն»ի թղթակիցն ալ Սարոյեանի հարցուց.

Հ.— Կը կարծէ՞ք, թէ արտասահմանի Հայութիւնը ձուլուելու դատապարտուած է:

Պ.— Իմ կարծիքով՝ այդ հարցը կախում ունի անհատին կամքէն, եւ կարելի չէ ընդհանրացնել. ձուլուիլ ուզողը կը ձուլուի:

Հ.— Ձուլման առաջքն առնելու համար ի՞նչ միջոցներ կը յանձնարարէք:

Պ.— Հարկ է միշտ վառ պահել ազգային կեանքն ու լեզուն, եւ մանաւանդ կանգուն պահել հայ եկեղեցին:

Այս ընդունելութեան ընթացքին Սարոյեանին նուէր տրուած են հեռադիտակ մը եւ գիրք մը: Ի վերջոյ գրագէտը ըրած է հայ լեզուով գոհունակութեան եւ շնորհակալութեան քանի մը խօսքեր:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (138)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

— Հայտէ, հայտէ, կ'օգտէ, Հոռոփ, ըսին հանգուցեալին արհեստակիցները քաշելով այրին թեւէն, որ չէր ուզեր այդ դիակէն բաժնուիլ: Բռնի դուրս հանեցին: Ու խեղճ կինը ձկնորսի մը ընկերակցութեամբը հեկեկալով հեծեծալով տուն գնաց: Մինչեւ կէս գիշեր լացաւ: Համբիկ, հօրը մահը իմանալով, յանկարծակիի չեկաւ. մինակ, աւելի խորունկ մտածեց, ու պարտէզը պտտեցաւ մինչեւ լոյս: Գարագ այն գիշերը տուն չեկաւ. գինետան մը մէջ զինքը մխիթարող ընկերակիցներէ հրջապատուած, օղիի գաւաթներով հօրը սուգը տօնեց:

Հետեւեալ օրը թումիկ անշուք թաղումով մը թաղեցին: Մեռելին ծախքը Աղքատախնամը ըրաւ, վասն զի հանգուցեալին դրպանէն հինգ ղրուշ միայն ելած էր:

Համբիկ եւ Գարագ հօրերնուն դագաղին հետեւեցան, քանի մը ձկնորսներու եւ նաւավարներու հետ: Թաղումէն ետքը բոլոր յուղարկաւորները, բացի Համբիկէն, գինետուն մը մտան՝ առջի գիշերուան մեռելական խրախճանքը չարունակելու:

Ձկնորսին ընտանիքին գլխուն եկած այս երկրորդ դժբախտութիւնը վերջինը չեղաւ: Այդ ձմեռ սաստիկ ցուրտ տիրեց եւ առատ ձիւն տեղաց:

Տանիքին վրայ օրերով մնալով, ձիւնի դէզեր՝ արդէն խարխուլ այդ չէնքին ուղեծուծը թափանցեցին, հիմերը վտանգեցին: Գիշեր մը տանիքին մէկ մասը փլաւ մեծ չառաչմամբ: Բնակիչները զարհուրանքով արթնցան:

Ձիւնի սառած կոյտեր սենեակին մէկ կողմը խափանած էին: Առտուն տեսնուեցաւ որ այլեւս անկարելի էր բնակիլ այդ տան մէջ: Հոռոփ հանըմ, ալ ճարահատած, Աղքատախնամին դիմեց, խնդրելու համար որ պատսպարուելու տեղ մը տան իրեն: Գեղին մէջ մէկ քանի ուրիշ մեծ չէնքեր, որոնք չատոնց լքուած էին, հիմա կը ծառայէին իբրեւ աղքատներու պատսպարան:

Շատ դիւրին էր անմիջապէս անոնցմէ մէկը փոխադրել տալ խեղճերը: Հոռոփ հանըմ բաւական արցունք թափեց մինչեւ որ Աղքատախնամի մէկ քանի անդամներուն աչքերը չարժեցան: Նորէն, փոխադրութիւնը անմիջապէս չեղաւ սակայն: Կարգ մը ձեւակերպութիւններ, քանի մը ստորագրութիւններ, յետին վարանումներ ստիպեցին Հոռոփ հանըմը որ երեք չորս օր ձիւներուն վրայ պառկի, բացօթեայ սենեակին մէջ, մրրկալի սառնաշունչ եղանակին: Յետոյ վերջապէս փոխադրուեցան գիւղին Ս... թաղը. ամայի փողոց մը, հին չէնքի մը մէկ սենեակին մէջ: Ատանկով բոլորովին պարպուեցաւ, ամայացաւ Մաթոս ամիրային գետինը, խրճիթը փլաւ բոլորովին, շրջակայ ցանկապատը խարխլած ինկաւ: Եւ այն տեղը ուր քառորդ դար առաջ ճոխ ու աղմկալի ապարանք մը կը կանգնէր, շրքեղօրէն յարդարուած պարտէզով մը շրջապատուած, մահացու ամայութիւնը տիրեց այնուհետեւ:

Սակայն, նոր տուն փոխադրուելով ձկնորսին կնոջը թշուառութիւնը ոեւէ մեղմացում չունեցաւ. ընդհակառակն նորանոր ցաւեր աւելցան: Գարագ, որ հօրը մահուամբը ինքզինքը բոլորովին ազատ զգաց, արհեստակցի մը աղջկանը սիրահարուելով, ուրիշ հակառակորդներու վրայ իր գերազանցութիւնը եւ յաղթանակը ապահովելու համար, առեւանգեց զայն եւ գնաց Պէյքօզ բնակելու, ալ մէյ մըն ալ մօրը տունը չհանդիպելով: Հոռոփ հանըմ իր այս նոր կսկիծը լացաւ լռիկ մնջիկ, թակոյկներու վրայ ծռած, արցունքները լուացքի ջուրին խառնելով:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օհանջանեան ակումբին մէջ:

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի Հայութիւնը:

Յ. Գ.— Բանախօսութենէն վերջ ընկերական ընդհ. ժողով:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կարտանէն Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Գինոսեան իրենց խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Ստեփան Քոբոյեանի (Տէսին) եւ պարագաներուն, իրենց հօր Յովհաննէս Քոբոյեանի մահուան առթիւ:

Նկատի ունենալ Հայկական երգի փառատօնը, որ տեղի կ'ունենայ Ապրիլ 17-ին, Կիրակի կէսօրէ ետք Փարիզի ՍԻՓԱՆ ԿՈՄԻՏԱՍ երգչախումբի կողմէ, ղեկավարութեամբ Կարպիս ԱՓՐԻԿԵԱՆի, Սալ Ռամոյի մէջ (Լիոն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Հրանտ Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Ալթունեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Հայկուհի Քէհեաեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գէորգեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ Գալֆայեան, Քէհեաեան, Զօպանեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց կնոջ, քրոջ եւ ազգականին տարաբախտ Տիկին Թերէզ Գալֆայեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ա. Տիմէճեանէ 10 Ն. Ֆ., փոխան ծաղկեպսակի Երուանդ Հաճեանի մահուան առթիւ (Կրընոպլէն):

×

Ի նպաստ Լիոնի շինութեան հանգանակութիւն կը շարունակուի, Պ. Մարտիրոս Ագիլեանի եւ Պ. Գառնիկ Դաւիթեանի ձեռամբ հետեւեալ ազգայինները նուիրատուութիւններ ըրած են.—

Պ. Պ. Յարութիւն Դաւիթեանէ, Մկրտիչ Աճէմեանէ, Յարութիւն Մասլաքեանէ 250ական Ն. Ֆ., Յարութիւն Մանուկեանէ 200 Ն. Ֆ., Գրիգոր Աւագեանէ, Սեպուհ Տօնիկեանէ, Նշան Թունամեանէ տասնական Ն. Ֆ., Յովհաննէս Պօսթանեանէ, Չէքիեանէ, Ժիրայր Ծառուկեանէ 50ական Ն. Ֆ.: Վարոս Գայթանճեանէ քսան Ն. Ֆ., Յակոբ Նիկողոսեանէ, Օնիկ Պէնէկեանէ 50ական Ն. Ֆ., Յակոբ Եագուպեանէ 300 Ն. Ֆ., Երեմիա Պարպարեանէ 250 Ն. Ֆ., Մարտիրոս Բարսեղեանէ 100 Ն. Ֆ., Պաղտիկ Պաղտասարեանէ յիսուն Ն. Ֆ.:

Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Կարպիս Ճնկըլտրեանէ 50 Ն. Ֆ., իր անուան տօնախմբութեան առթիւ: Պ. Երուանդ Վարդանեանէ հարիւր Ն. Ֆ.:

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ Ի ՆՊԱՍՏ ՊՈՄՈՆԻ ԴՊՐՈՑԻՆ

ԿԱՐՕՏԵԱԼՆԵՐՈՒ ԵՒ ՀԻՒԱՆԴՆԵՐՈՒ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին, Հինգշաբթի (Մարտ 10), ժամը 20·30ին, Պոմոնի Ֆլորէալ շարժասրահին մէջ:

Կը ներկայացուին Հայաստանի մէջ պատրաստուած Շիրվանզատէի՝

« ՊԱՏՈՒԻ ՀԱՄԱՐ »

Ինչպէս նաեւ գեղարուեստական կարճ ժապաւէններ:

Պիտի ցուցադրուին նաեւ Հայաստանի այլ նշանաւոր ժապաւէններէ հատընտիր մասեր.—

ԱՆՈՅՇ, ՕԹԷԼԼՕ, ԴԱՒԻԹ ԲԷԿ

Տոմսերը նախապէս ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.— Պետրոս Վանոյեան, 325 Շըմէն տը Սէն ժիւլիէն, Սերժ Սարգիսեան, 340 Շըմէն տը Սէն ժիւլիէն, Հացագործեան, 15 Րիւ Լօնկ տէ Քափիւսէն, Տօլպաշեան, 23 Պուլ. տը Պօմոն:

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՌՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Մարսէյը), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Վարդանոյշ Գրիգորեան եւ զաւակները՝ Գուրգէն, Հրայր եւ Վռամ, կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը մատուցուի այս կիրակի Մարսէյլ, Փրատոյի մայր եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ իրենց կողակցին եւ հօր՝ ողբացեալ Կարապետ Գրիգորեանի մահուան տարելիցին առթիւ, ու կը նուիրեն 50ական Ն. Ֆ. եկեղեցիին հայերէնի դասընթացքին եւ Մարսէյլի Կապոյտ Խաչին: Ստանալ եկեղեցիէն:

×

Մարսէյլէն Պ. Սահակ Գաբրիէլեան եւ զաւակները Զաւէն եւ Եփրուզ եւ Գառնիկ Տէրոյեան կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի 28 Փետրուար, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց կնոջ, մօր եւ գոքանչին Տիկին Աննա Գաբրիէլեանի (ծնեալ Նալպանտեան) յիշատակին: Կը հրաւիրուին ազգականներն ու բարեկամները:

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ ներբող յաւուր պատշաճի, Լը Փէճի Հայ Ընծայարանին մէջ: Կիրակի 28 Փետրուար՝ ժամը 16·30ին: Կը նախագահէ Գերպ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը:

ԻՍԻԻ ԵԿԵՂԵՑԱՇԻՆԱՑ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲԻՆ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆՑ ՑԱՆԿԵՐԸ

Սերոբէ Եպիսկ. Մանուկեան 200 Ն. Ֆ., Գոճապաշեան, Ամիրխանեան 500 Ն. Ֆ., Պաղտասարեան Յ., Գրիգորեան Յ., Զըպուքճեան Մելքոն, Վարդանեան Ա., Թորոսեան Ս., Տէր եւ Տիկին Փափազեան հարիւրական Ն. Ֆ., Եաբուճեան Գ. 150 Ն. Ֆ., Սուլթանեան Յ. Ղուկասեան Ո., Տիկին Փափազեան, Տէր եւ Տիկին Յակոբեան, Շարապխանեան, Տէր Թոմասեան Յ. Մինասեան 50ական Ն. Ֆ., Հարեան Յակոբ, Տիկին Տէր Թովմասեան, Այրի Տիկ. Վ. Թոշեան 20ական Ն. Ֆ., Եազըճեան 10 Ն. Ֆ.: Գումար 2370Ն. Ֆ.:

Բ. ՑԱՆԿ.— Տամլամեան Բարսեղ 250 Ն. Ֆ., Գալայճեան Մ. 200 Ն. Ֆ., Զատիկեան Զ., Տէր եւ Տիկին Զաքըրեան, Ամիրխանեան Գ., Բարունակեան Գ., Քարակէօզեան Մ., Ֆր. Երիտասարդ. Միութեան Իսիի մասնաճիւղ հարիւրական Ն. Ֆ.: Եսաեան Փիլիպպոս 160 Ն. Ֆ., Շարաբխանեան, Մուշմուշեան Յովհ., Տէր եւ Տիկին Ալիքսանեան, Քիրլեան, Մատաքասկար 50ական Ն. Ֆ., Թորումեան Ս. Քրիկեան, Պալեան 30ական Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Սրապեան 30 Ն. Ֆ., Զպուքճեան, Տիկին Սէգումեան, Կոչեան տասնական Ն. Ֆ.: Գումար 1580 Ն. Ֆ., Ա. ցանկը 2370 Ն. Ֆ. ընդհ. գումար 3950 Ն. Ֆ.:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Օգնական խոհարարուհիի մը պէտք կայ: Հեռախօսել 927 – 01 – 72:

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐՈՒ ՇԱՐՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի կեդր. վարչութեան կողմէ

Դասախօսներ

Հ. ՍԱՄՈՒԷԼ, Կ. ՄԵՀԵԱՆ, Ա. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ եւ ուրիշներ

Այս դասախօսութիւնները վերապահուած են Հ. Յ. Դ. Նոր Սերնդականներուն: Արձանագրութիւնը պարտաւորիչ է:

Ա. Դասախօսութիւն

Նիւթ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը, դասախօս՝ Ընկ. Ա. Իսահակեան:

Տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ:

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Խըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ 6ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Հ. Կ. ԵՒ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Միութեան յետաձգուած ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 28ի Կիրակին ժամը 3ին, իր կեդրոնատեղիին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ: Միեւնոյն օրակարգով:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ:

Ապրիլ 3ին

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւններր յաջորդով:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Երիտասարդ մանիթանսիոնէր – լիվրէօր մը: Հեռախօսել ժամը 12·30–2·30:

BOT. 64·84

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները:

ՄԱՐՍԷՅԼ, Սէն Ժերոմ.— Հ. Յ. Դ. Հայաստան ենթակոմիտէի ժողովը կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

ՎԱԼՊԱՌԵԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին: Պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՏԷՍԻՆ.— 27 Փետր. Շաբաթ գիշեր:

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր:

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆր.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	15 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆր.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆր.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆր.	»	»	»
« ԾԱԽՈՒ Է »	20 Ն. Ֆր.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց 22Ն. Ֆր.

Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ՇԱԲԱԹ 27 ՓԵՏՐՈՒԱՐ — SAMEDI 27 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8734 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4535

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան երկրորդ տարեդարձին առթիւ արտակարգ հանդիսութիւններ տեղի ունեցան մասնաւորապէս Սուրիոյ մէջ, որ կը կոչուի «հիւսիսային նահանգ»։

Նախագահ Կամալ Ապտէլ Նասըր Դամասկոս եւ Հալէպ այցելելով շփման մէջ մտաւ ժողովուրդի լայն զանգուածներուն հետ եւ խանդավառող ճառեր խօսեցաւ։ Հալէպի մէջ երիտասարդական կազմակերպութիւններ դրօշակներով տողանցք կատարեցին իր առջեւ՝ երդուըննալով յմահ հաւատարիմ մնալ համարաբական գաղափարին։

Գնդապետը երկուշաբթի օր Դամասկոսի մէջ խուռն բազմութեան մը առջեւ ճառ մը խօսելով շեշտեց, որ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի միացումը արաբական ազգային մեծ յեղափոխութեան մէկ հանգրուանն է միայն։ Անիկա այժմ պիտի ըլլայ մեկնակէտ մը այն բոլոր արաբ ժողովուրդներուն համար, որոնք կը բաղձան վերահաստատել իրենց միութիւնն ու մեծութիւնը։

Երկու տարի անցաւ առաջին «հանդըրուան»էն ի վեր։ Եւ սակայն նոր երկիրներ չաւելցան Արաբական Միացեալ Հանրապետութեան վրայ, ինչպէս կը յուսացուէր 1958 Փետրուար 1ին, երբ Եգիպտոս եւ Սուրիա մէկ հոգի եւ մէկ մարմին կազմեցին։

Պատճառը Իրաքն էր։ 1958 Յուլիս 14ի յեղափոխութիւնը մեծ համակրութեամբ էր ողջունուած նախագահ Նասըրի կողմէ։ որ կը կարծէր թէ Պաղտատի յեղափոխականները պիտի փութային իր մականին տակ դնել երկիրը։ Չէ՞ որ Իրաքի բոլոր քաղաքներուն եւ ամենայետին գիւղերուն մէջ անգամ մարդիկ պաշտամունք ունէին ընդապետին հանդէպ, զոր կը նկատէին իբրեւ ազատարարը արաբ ժողովուրդին եւ ձեռքէ ձեռք կ՚անցընէին անոր նկարները։

Յեղափոխութեան վաղորդայնին Ամերիկացիներն ու Անգլիացիները իրար անցան։ Վախցան որ ո՛չ միայն Իրաքը, այլեւ Լիբանանն ու Յորդանանն ալ պիտի մտնեն Արար Միացեալ Հանրապետութեան մէջ։ Ու փութացին զինուորական ուժեր ղրկել՝ վերջին երկու երկիրները «պաշտպանելու» համար նման հաւանականութեան մը դէմ։

Հաշիւը սխալ դուրս եկաւ։ Իրաքի մէջ դէպքերը զարգացան տարբեր ուղղութեամբ։

Համալսարանի նասրական թունդ հայրենասէր ուսանողները իրենց դէմ գտան յանկարծ ուրիշ երիտասարդներ, որոնք մինչ այդ մութի մէջ պահուած էին եւ յարմար առիթի կը սպասէին։

Համայնավարներն էին անոնք, որ անմիջապէս դուրս ելան իրենց թաքստոցներէն եւ ջանացին ատրճան մը աւելի պղտորել Տիգրիսի եւ Եփրատի ջուրերը՝ ձուկ որսալու համար, ըստ իրենց սովորութեան։

Իրաքի յեղափոխութեան վարիչը՝ զօրավար Ապտէլ Քէրիմ Քասըմ օգտագործեց նաեւ այս տարրերը՝ ամրապնդելու համար իր դիրքը։

Քաջալերուած իր զտած յաջողութենէն՝ անիկա ո՛չ միայն չուզեց ենթարկուիլ նախագահ Նասըրին՝ մերժելով Իրաքի յարումը Արար Միացեալ Հանրապետութեան, այլեւ բացէ ի բաց դիրք բռնեց անոր դէմ, կարեւոր ճեղք մը բանալով արաբական միացեալ ճակատին վրայ։

Ու քայլ մը աւելի առաջ երթալով, Իրաքի մենատէրը այժմ ասպարէզ կը կարդայ Ա. Մ. Հանրապետութեան նախագահին եւ կը յաւակնի մէկ կողմէ իր երկրին միացնել Սուրիան, միւս կողմէ անկախ պետութեան վերածել արաբական Պաղեստինը՝ զայն իր ազդեցութեան ենթարկելով։

Այս վերջին ծրագրով զօր. Քասըմ կ՚ուզէ հարուածել միանգամայն Յորդանանն ու Եգիպտոսը, որոնք իրարու միջեւ բաժնած են Պաղեստինի արաբական հողամասերը, 1948էն ի վեր։

Պաղտատ – Գահիրէ հակամարտութիւնը կը շարունակուի դեռ։ Արաբական Լիկան չկրցաւ հաշտեցնել կողմերը։

Մէկ ճակատ կայ սակայն ուր արաբական բոլոր երկիրները մոռնալով իրենց ընտանեկան վէճերը, միատեսակ կը մըտածեն։ Իսրայէլի պետութիւնն է այդ, որուն հետ ցարդ հաշտութիւն չեն կնքած եւ զոր իրաւապէս չեն ճանչցած։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՄԷՋ

ԱԼԺԵՐԻԱ. — «Պէտք է ըլլայ ինչ որ կը բաղձայ Ալժերիացին»։

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ. — «Դաշնակիցներ կ՚ուզենք ունենալ եւ ոչ թէ հովանաւորողներ

Լանկըտոք, ազատախոհ ըմբռնումներու նահանգը, ինչպէս իրաւամբ դիտել կուտան տեղական թերթերը, խանդավառ տրամադրութիւններով ընդունած է՝ Հանրապետութեան Նախագահը։ Կայաք, Քարմօ, Ալպի եւ Քասթր, չորս հանգրուաններ ուր Զօր. տը Կոլ արտասանած է օրուան հրատապ խնդիրները շօշափող ճառեր։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԱՊԱԳԱՆ. — Ակամայ կը գտնուինք փոփոխութիւններու ժամանակաշրջանի մը մէջ։ Անհրաժեշտ է որ ընթանանք դարուն ոգիին հետ համեքաշխ, պէտք է որ կարողանանք գուտ մեր միջոցներովը դիմագրաւել եւ հարթել մեր դէմ ցցուող խոչընդոտները։ Նկատի պէտք է առնենք Ափրիկէի ժողովուրդներուն նոր տրամադրութիւնները։ Երէկ կայսրութիւն մը ունէինք, այսօր պէտք է հասարակապետութիւն մը հիմնենք, ուր իւրաքանչիւր ժողովուրդի իրաւունքները ճշդուած եւ յարգուած ըլլան։

ԱԼԺԵՐԻԱ. — Շեշտելէ ետք թէ խաղաղութեան հաստատումէն վերջ միայն կարելի պիտի ըլլայ լուծել Ալժերիոյ ցաւոտ խնդիրը, Զօրավարը յայտարարած է. — «Ալժերիոյ հարցին կապակցութեամբ մեր տեսակէտները յստակ են։ Ալժերիացին ինք պէտք է որոշէ ու ճշդէ իր երկրի ապագան։

ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ. — Պէտք է արդիականացնել զայն։ Պէտք է ստեղծել համագործակցութիւն մը իրենց եւ պետութեան միջեւ։ Մեր երկրին համար կենսական խնդիր մը կը ներկայացնէ Ֆրանսայի գիւղատնտեսութիւնը։ Անհրաժեշտ է որ մեզմէ իւրաքանչիւրը տրամադիր ըլլայ զոհողութիւններ ընելու, այնպիսի ձեւով մը, որ ձեռք ձգուած յաջողութիւնները ընդհանրանան եւ ամէն մէկ Ֆրանսացի օգտուի երկրի բարօրութենէն։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ. — Մեծ յոյս ունիմ մեր երիտասարդութեան վրայ։ Եթէ Ֆրանսան պիտի կորսուէր, անիկա շատոնց եղած կ՚ըլլար։ Ապագան մերն է։

ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Ֆրանսա կ՚աշխատի իր իսկ միջոցներով ստեղծել պաշտպանութեան իր զէնքերը։ Այս չի նշանակեր թէ դաշնակիցներու պէտք չենք զգար, սակայն չենք ուզեր հովանաւորեալ դառնալ։

ՓՈԼ ՌԷՅՆՕ.— "ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿՈՂՄՆԱԿԻՑ ԵՄ, ՈՐՈՎՀԵՏԵՒ 20 ՏԱՐԻԷՆ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՌ ՉԻՆԱՑԻՆԵՐ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՊԻՏԻ ՈՒՆԵՆԱՆ"

Նախկին վարչապետ՝ Փօլ Ռէյնօ, որ վերջերս հրաժարեցաւ «Անկախներու» կեդրոնական մարմինէն, տեսակցութիւն մը տուած է Փարիզի «Քոմպա» թերթին՝ ներքին եւ միջազգային հարցերու շուրջ։ Մասնաւոր շահեկանութիւն կը ներկայացնեն նախկին վարչապետին տեսակէտները միջազգային հրատապ խնդիրներու մասին։

Հարցում. — Կը կարծէ՞ք թէ յառաջիկայ վերջին ժողովը պիտի յաջողի լուծել զինաթափութեան եւ Պերլինի հարցերը։

Փօլ Ռէյնօ. — Պերլինի խնդիրը ամէնէն հրատապն է։ Ստիպուած ենք նշել թէ մէկ տարիէ ի վեր ոչ մէկ յառաջդիմութիւն արձանագրուած է ու մեր կարծիքով Պերլին՝ Խորհրդային Միութեան կողմէ ստեղծուած Արեւմուտքին վրայ ճնշում բանեցնելու սահմանուած միջոցմըն է։

Ինչ կը վերաբերի զինաթափութեան, չեմ կրնար նախատեսել զինաթափութիւն մը առանց հսկողութեան։ Արդարեւ՝ ինչպէ՞ս հասկնալ թէ Ուրալի կամ Ժայռոտ լեռնաշղթաներուն մէջ չեն պահուած ջըրածին ռումբեր, որոնք, գործածուելու պարագային, կրնան հիմնապէս քանդել կարեւոր կեդրոններ եւ ոչնչացնել մեր մոլարակի բնակչութենէն կարեւոր թիւ մը։

Նաեւ, նկատի պէտք է ունենալ թէ հակառակ վերջին զինուորական կրճատումներուն, Խ. Միութիւնը իր տրամադրութեան ներքեւ ունի գերակշիռ ուժ մը։ Այսուհանդերձ յոռետես չեմ, վասնզի հաւատացած եմ որ Խրուշչեւ, գլուխ հանելու համար, «Ամերիկային ասպարէզ կարդալու» յարմար տնտեսական գետնի մը վրայ առաջին դիրքը գրաւելու մասին տուած իր որոշումը, կը կարօտի նիւթական հսկայ զոհողութիւններու, ուստի ստիպուած է կրճատել զինուորական իր հսկայ ծախքերը։

Հարցում. — Կը հաւատա՞ք Գերմանիաներու վերամիացման։

Փօլ Ռէյնօ. — Ոչ, Խրուշչեւ բառերը չծամծմեց։ Ինծի ըսած է թէ չուզեր լսել իսկ այս մասին եղած որեւէ խօսք։ Իր որոշումը յստակ եւ վերջնական է։

Հարցում. — Այսքա՞ն, ուրիշ բան չըսա՞ւ։

Փօլ Ռէյնօ. — Ոչ, որովհետեւ Խրուշչեւ աւելցուց. «Գոհացում ստացա՞ք պատասխանէս»։ «անշուշտ ոչ», պատասխանեցի։ «Ինչո՞ւ» ըսաւ։ «Որովհետեւ Եւրոպայի կողմն եմ», ըսի, եւ աւելցուցի. — «Քսան տարիէն մէկ միլիառ Չինացիներ գոյութիւն պիտի ունենան»։

Հարցում. — Ի՞նչ կը մտածէք, Չինացիներուն Ափրիկէ թափանցումին մասին։

Փօլ Ռէյնօ. — Կը յիշեմ տեսած ըլլալ չինական քարտէս մը։ Կարմիրի մէջ կային խորհրդային երկիրները, մէկ միլիառ բնակչութեամբ։ Կանաչի մէջ՝ Արեւմտեան երկիրները, (Արեւմտեան Եւրոպա, Քանատա եւ Մ. Նահանգներ), 600 միլիոն բնակչութեամբ։ Մնացեալ երկրամասերը, այսինքն Ծայրագոյն եւ Միջին Արեւելքները, Ափրիկէ եւ Լատին Ամերիկան ներկուած էին դեղին գոյնով եւ անոնց տակը նոթագրուած էր՝ «կէսգաղթային երկիրներ»։ Չինացիներուն նպատակն է. մօտենալ այս երկիրներուն եւ ըսել. «Մենք ճերմակ ազնուականներ չենք, այլ ձեզի նման գունաւոր ենք»։ Իրենց նպատակն է կամաց – կամաց ներ–

(Շարունակութիւնը կարդալ .Դ. էջ)

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻՖԼԻՍԻ մէջ, Ֆրանսայի Ազգային ժողովի նախագահը, Շապան – Տելմաս յայտարարութիւն մը ըրաւ Հինգշաբթի եւ ըսաւ. — «Հիւլէական ակումբէն ներս Ֆրանսայի մուտքը պատճառ պէտք է դառնայ որ զինաթափութեան շուրջ համաձայնութիւն մը կնքուի, ի սէր խաղաղութեան»։ Իր խօսքը շարունակելով ըսաւ նաեւ թէ «Ֆրանսայի նպատակը չէ եղած մրցիլ այն պետութիւններուն հետ, որոնք հիւլէական ռումբերու մեծ պահեստներ ունին, այլ ձեռք ձգել հիւլէական ուժին գաղտնիքը, գիտական ձեռնարկներու մէջ օգտագործելու համար»։

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ մէջ կացութիւնը կը շարունակուի լարուած մնալ։ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը ընդհանուր զօրակոչ յայտարարած է։ Եգիպտական երկու զօրաբաժիններ, զինուած խորհրդային ծանր հրասայլերով եւ թնդանօթներով հասած եւ դիրք գրաւած են Կազայի սահմանագլուխին վրայ։ Գնդ. Նասըր կը շարունակէ իր կրակոտ ճառերը, Իսրայէլի եւ Արեւմտեան երկիրներուն դէմ, չուզեր հաշտուիլ իրերու ներկայ կացութեան հետ, կը շարունակէ «Պաղեստինը պիտի ազատագրենք» եւ «արաբ միութիւնը պիտի ստեղծենք» ըսել։ Իր կարգին, Գնդ. Սարաճ յայտարարութիւն մը ըրած եւ ըսած է թէ «Եարմուք գետին ընթացքը փոխելու աշխատանքներուն սկսած ենք»։

ՆԱԽԱԳԱՀ Այզընհաուըր Սաօ Փաօլօ հասած է։ Խանդավառ ընդունելութեամբ զինքը դիմաւորած են։ Ի պատիւ իրեն տրուած ճաշի ընթացքին՝ Այք յայտարարած է «վերջին հաշուով մեզ համար կենսականը ազատութիւնն է. հաւատացած ենք թէ ազատութեան մէջ մարդիկ աւելի լայն չափերով կը յառաջդիմեն»։

ՀԱՆՐԻ ԹՐՈՒԱՅԱ, հինգշաբթի, պաշտօնապէս ընդունեցաւ Ակադեմիա։ Ընդունելութեան իր խօսքին մէջ՝ մարեշալ Ժիւէն ի մէջ այլոց յիշած է թէ «ռուս» ակադեմականը «ծնած է Արմաւիր», «կէս հայ, կէս չէրքէզ» աւանի մը մէջ։ Պիտի անդրադառնանք իր գործին եւ ճառին մասին, յառաջիկային։

ԼԷՕՆ ՊԵՌԱՐ, ծանօթ ակադեմականը մեռաւ 84 տարեկան։ Ունեցած է քաղաքական կարեւոր գործունէութիւն մը, Փուանքարէի, Քլեմանսոյի եւ Վիշիի կառավարութիւններուն օրով։ Ակադեմիա ընդունուած է 1934ին։ Իր կարեւոր աշխատութիւններն են՝ «Ի ծառայութիւն ֆրանսական մտքին», «երկրորդական ուսուցման դասական բարենորոգում» եւայլն։

ԻՆՏՈՆԵԶԻԱ իր ճամբորդութեան ընթացքին, Խրուշչեւ՝ առաջին անգամն ըլլալով բացէ ի բաց դիրք ճշդած եւ յայտարարած է թէ Նոր Կինէայի Հոլանտական մասը պէտք է վերադարձուի Ինտոնեզիոյ։ Այս առթիւ՝ Խ. Միութեան վարչապետը նորոգած է իր յարձակումները «գաղթատէրերուն» եւ «աշխարհակալներուն» դէմ։

ԻՐԱՔԻ վարչապետը, Զօր. Քասըմ խիստ բառերով դատապարտեց Գնդ. Նասըրը եւ այս վերջինին վարած քաղաքականութիւնը։ «Պիտի տապալենք Նասըրի հաստատած մենատիրութիւնը Սուրիոյ մէջ», ըսաւ զօրավարը։ Ճառին ընթացքին «պոռոտախօս ստախօսը» անուանեց Նասըրը։

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ծանր արկած մը Ռիոյի օդակայանին վրայ պատճառ դարձաւ 78 ճամբորդներու մահուան։ Ամերիկեան զինուորական եւ պրազիլեան ճամբորդատար երկու օդանաւեր իրար զարնուած են։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «Թիթան» հրթիռը ութ հազար քիլ. ծիր մը գծած է արդէն։

ՈՂՋՈ՜ՅՆ ԻՐԱՆԻՆ

●

ԽՄԲ. — Տիկին Էլլէն Բիւզանդ, Թեհրանի «Հայ կին» Միութեան հրաւէրով՝ երբ կը հասնի Շահն – Շահներու մայրաքաղաքը, մեր պատմութեան հին ու նոր դրուագներուն ներշնչումով սարսռահար՝ հետեւեալ ջերմ տողերով կ'ողջունէ Իրանի հողը:

Սաւառնաթեւ, որպէս հէքեաթային Պեգասի արկածային հեծեալ, իջայ երկիր:

Ոտքերիս տակ հողը ամրակուռ, որ զգացի, հո՛ղն էր Իրանի:

Իրան՝ Արեւի երկիր, Իրան՝ Կրակի երկիր, գիշերուայ խաւարը փարատող մոգական լապտեր:

Իրան՝ ծնած մարդկութեան պատմութեան հետ, որ եղել ես, որ կաս, որ պիտի լինես:

Իրան՝ աշխարհակալ տիտանների Յուշարձան,

Իրան՝ Իմաստութեան, քերթողութեան տաճար:

Իրան՝ Վարդ հոգեզարդ, սազ սրտաձայն, սիրոյ խորան:

— Ողջոյն քեզ, Իրա՛ն:

Դու անծանօթ չես ինձ, դու չես օտար տուն: Ես եղել եմ քո գրկում:

Ողջո՛յն...

Տարինե՛ր, տարիներ առաջ, դեռ երիտասարդ, դուստր Նայիրի, մի օր պարտասած մարմնով, վիրաւոր սրտով, իմ եղբայրների հետ, կեցած եմ եղել, Իրան քո դրան առջեւ: Մեզ բաժանում էր Արաքսը վիշապ, ցաւով վարարած:

Մենք բանակ էինք կռուով նահանջող, մեզ հալածում էր ոյժը օտարի, սուրը դերեվար:

Մենք կռուել էինք բռնութեան դիմաց՝ յանուն Ազատութեան, յանուն մարդկային արժանապատուութեան:

Թուով գերազանց թշնամու զարկին չէինք դիմացել: Մեզ մնացել էր երկու ճանապարհ, — անձնատուութիւն՝ անարգ բռնութեան, կամ ազատ նահանջ:

Նահանջը չէ անձնատուութիւն, նահանջը՝ ուշ կամ կանուխ կերտում է նոր ուղիներ Ազատութեան դուպարի համար:

Մենք նահանջում էինք մեր հոգին ազատ, մեր ձեռին պահած դրօշն ազգային:

Ու մեր դրօշին ազատ հանգրուան գտնելու համար, բախում էինք դուռն Իրանի: Դուռ եղբայրական:

Իրան – Հայաստան, պատմութեան ուղիէն անցած քով–քովի, մերթ թշնամի, մերթ բարեկամ թագաւորներով, սակայն անբաժան ու բարեկամ՝ ազգութիւնով:

Ֆարսը, Հայը:

Իրան – Հայաստան:

Ո՞վ կարող է ասել, թէ ո՞ւր է սահմանը երկու հայրենիքների:

Ո՞վ կարող է ասել, թէ ո՞ւր չէ թափուած արիւնը երկու ժողովուրդների:

Մէկ արմատից ծլած երկու ծառ հարազատ, քով – քովի բաբախող երկու սիրտ արինակից:

Ու բացուեց դուռը Իրանի, Ֆարսը ներս առաւ դրօշը հայ, դրօշը հայ – կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն՝ որ զաւակների արիւնով էր թաց:

— Բարեւ...

Ողջագուրուեցին երկու եղբայրները յաւերժ արեւով:

Ու այսօր, այդ տխուր օրէն տարիներ յետոյ, կրկին ոտք դրած Իրանի հողին, մէկ թեւս պարզում եմ Արարատին, միւսը՝ Դեմաւենդին: Ապա եղբայրօրէն ափերս միացրած, բարձրացնում եմ դէպի երկինք, դէպի Արեւ, ու սրտագին կանչում եմ: Աշխարհով մին Ֆերդովսիի, Ռուդաքիի, Սադիի, Օմար Խայեամի ծնող Իրան, ողջոյն քեզ:

ԷԼԼԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ

ՌՈՒՍ-ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԿԱՊԵՐԸ Ժ-ԺԸ ԴԱՐԵՐՈՒՄ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հետաքրքրական է պարզել, թէ ինչպէս ռուսական սաքը մտել է հայկական Վարք Սրբոցի մէջ: Բանն այն է, որ հեռաւոր անցեալում բազմաթիւ Հայեր այցելում էին Ռուսաստան: Մ. Էմինի ենթադրութեամբ, թարգմանութեան հեղինակը ոչ միայն եղել է Ռուսաստանում, յատկապէս Կիեւում, այլեւ երկար ժամանակ ապրել է այնտեղ եւ այնքան լաւ է սովորել Ռուսաց լեզուն, որ ձեռնարկել է ռուսական սաքի թարգմանութեանը որոշակի նպատակով, այն է իր հայրենակիցներին ծանօթացնել ռուսական հոգեւոր գրականութեան լաւագոյն նմոյշներից մէկին: Մ. Էմինի կարծիքով հայերէն «Ռոմանոսի եւ Դաւթի մասին» սաքի սկզբնաղբիւրը հանդիսացել է ռուսական «Ասք Սուրբ Պորիսի եւ Գլիբի մասին»ը:

ԺԳ. – ԺԴ. դարերում հայ ժողովուրդի կեանքում տեղի ունեցան նշանաւոր իրադարձութիւններ, որոնք չէին կարող իրենց դրօշմը չդնել ռուս – հայկական մշակութային կապերի զարգացման վրայ: Այսպէս, ԺԴ. դարի վերջում Հայաստանը կորցրել է իր պետական անկախութիւնը եւ աւար է դարձել Պարսկաստանի եւ Թուրքիայի միջեւ: Ցափշտակիչների բռնակալութիւնը Հայաստանը հասցրեց կատարեալ աւերման եւ քայքայման: Բազում դարերի ընթացքում Թուրքիայի եւ Պարսկաստանի կառավարիչները Հայաստանի նկատմամբ վարում էին ժողովրդի ճնշման եւ ոչնչացման դաժանագոյն քաղաքականութիւն: Հայերի առանձին խմբեր ստիպուած էին թողնելու իրենց հայրենիքը:

Ինչպէս նշում է Փրոֆ. Ա. Ջիվելեգովը՝ «ազատասէր ոգին եւ ազգային բարձր գիտակցութիւնը նպաստեցին հայ ժողովուրդին պաշտպանելու իր ազգային էութիւնը, իր լեզուն եւ սովորութիւնները եւ իր բազմադարեան հոգեւոր եւ նիւթական մշակոյթը անցկացնել դաժան պատմութեան բոլոր փորձութիւնների միջով»:

Ռուսաստանը դարձաւ նուիրական երկիր, ուր ձգտում էին շատ Հայեր:

Գաղթականութիւնը առանձնապէս ուժեղացաւ ԺԳ. – ԺԴ. դարերում, երբ Հայաստանում անտանելի պայմաններ ստեղծուեցին Թաթարների դաժանութիւնների եւ բռնակալութեան հետեւանքով: Այդ մասին խօսում է նաեւ պատմաբան Կարամզին:

ԺԲ. դարում, լիտվական տիրապետութիւնից առաջ, Հայերը բնակուեցին հարաւ – արեւմտեան Ռուսաստանի տարբեր քաղաքներում: ԺԳ. դարի կէսերին Հայերը բնակութիւն են հաստատում Ռուսաստանի հարաւան Լեհաստանում, Գալիցիայում, Մոլտավիայում, Խրիմում, նաեւ Պուլկարների եւ Ղազարների մայրաքաղաքներում՝ Ոսկէ Հորդայի պատմութեան մէջ:

Պահպանուել են ԺԴ. դարի նիւթական մշակոյթի յուշարձանները, որոնք վկայում են այդ ժամանակ հայկական գաղութի մասին մերձվոլկեան մարզում:

Դեռ եւս Ռուսաց ցար Պետրոս Ա.ը 1722 թուին ուշադրութիւն դարձրեց արեւելաձանագրութիւններին մերձվոլկեան Պուլկարների հին մայրաքաղաք Ղազանում եւ քաղաքից 90 քլմ. հեռու եւ Վոլկայից տասը քլմ. հեռու գտնուած հայկական տապանագրութիւնների վրայ: Պետրոս Ա.ը հրամայեց այդ բոլոր արձանագրութիւնների ստոյգ պատճէնները հանել: Ռուսաստանում հին հայկական արձանագրութիւնների թիւը այժմ հասնում է հինգի:

Սկզբնական շրջանում այդ տապանագրութիւններով զբաղւում էր Սէն–Մարթէն: Աւելի ուշ նրանք գրաւեցին Պրոսէի ուշադրութիւնը, որը լրիւ կարդաց եւ թարգմանեց երկու արձանագրութիւն, որոնցից մէկը իրենից առաջ յայտնի չէր գիտական աշխարհին:

Պրոսէի նպատակը չէր բացատրել, թէ ի՞նչ կերպ կամ ի՞նչպէս հինգ Հայեր գտնուեցին հիւսիսում «եւ իրենց ոսկորները թաղեցին թաթարական քաղաքում ԺԴ. դարի սկզբներին»: Նա ենթադրում է, որ այդ գերեզմանները վկայում են միայն հայ առեւտրականների ներկայութեան մասին, առեւտրական այդ քաղաքներում:

Իրարից ոչ հեռու գտնուող այդ հինգ հայերէն տապանաքարերը կարելի՞ է արդեօք համարել օտար քաղաքում ճանապարհին մահացած պատահական մարդկանց գերեզմաններ: Աւելի շատ հիմք կայ կարծելու, որ այդ հինգ տապանաքարերը գերեզմանոցի մը մասն են կազմել: Տապանաքարերի փորագրութիւնները պարզ ասում են այն մասին, որ գտնուած գերեզմանները նշանաւոր, անուանի Հայերի գերեզմաններն են: Փորագրութիւնները պահեցին նրանց յիշատակը:

Արգուտինսկի – Դոլգորուկու նիւթերը որոշակի պարզութեամբ խօսում են այն մասին, թէ ի՛նչպէս ԺԳ. դարի երկրորդ կէսին շատ Հայեր կային Ղազանի հողի վրայ:

Ռուսական պատմական վիպակում, որը կոչւում է Ցարիգրատի (Պոլիս), հաստեղծման եւ 1453 թուականին Թուրքերի կողմից գրաւման մասին», պահպանուած են տեղեկութիւններ քաղաքի պաշտպան զորքերի մասին: Հայերը յիշատակւում պանութեանը մասնակցած հայկական են որպէս երկու խոշոր ճակատամարտների մասնակից:

Ռուսական աղբիւրը խօսում է այն մասին, որ առաջին ճակատամարտում, քաղաքի հերոսական պաշտպանութեանը, յունական զօրքերի հետ միասին, մասնակցում էին իտալական եւ հայկական զօրամասերը: Առաւօտեան կայսրը հրամայեց հաւաքել դիակները եւ թաղել: Այդ ճակատամարտում սպանուած Յոյների թիւը 1740 էր, իսկ Իտալացիների եւ Հայերի թիւը՝ 700:

Երկրորդ ճակատամարտը, որին նոյնպէս մասնակցեցին Իտալացիները եւ Հայերը, էլ աւելի կատաղի եղաւ: Դա պաշարման 30րդ օրն էր: Թուրքերը եւս մէկ կատաղի փորձ էին անում քաղաքը գրոհով գրաւելու: Քաղաքը պաշտպանողները, լսելով Աստուծոյ եկեղեցիների զանգերի ղողանջը, էլ աւելի մեծ խիզախութեամբ եւ քաջութեամբ անխնայ կռւում էին Թուրքերի դէմ: Երկու կողմից էլ ընկնում են դիակները խուրձերի պէս, հեղեղի նման հոսում էր արիւնը քաղաքի պարիսպների վրայով: Այս սարսափելի ճակատամարտում սպանուածները շատ էին, յոյն, Ֆրանք եւ հայ, 5700 հոգի: Բայց թուրքական բանակը անհամեմատ աւելի շատ կորուստ ունեցաւ:

Ղազան քաղաքը Իվան Ահեղի կողմից գրաւուեց 1552 թուականին, իսկ Աստրախանը՝ 1554 թուականին: Այդ քաղաքներում որոնելով յուսալի յենարան, Ռուսները ստիպուած էին առաջին հերթին էլ աւելի մօտիկութիւն եւ մտերմութիւն ստեղծել իրենց հարեւան քրիստոնէական ժողովուրդների հետ: Ղազան քաղաքի պաշարման ժամանակ, ինչպէս հաղորդում է Ղազանի տարեգիրներից մէկը, քաղաքում մեծ թիւով կային օտարերկրեայ առեւտրականներ, որոնց թւում նաեւ Հայեր: Յոյս դնելով իրենց քաղաքի պարիսպների ամրութեան եւ պարենային մեծ պաշարների վրայ, Ղազանցիները որոշեցին յամառ կերպով դիմադրել: 5000 օտարերկրացիներին, նրանց թւում եւ Հայերին, Ղազանցիները չթողեցին պաշարուած քաղաքից դուրս գալ եւ որոշեցին կռւում օգտագործել դրանց Ռուսների դէմ: Հայերը մերժեցին, այն ժամանակ Թաթարները Հայերին կապում են թնդանօթներին երկաթէ շղթայով, եւ նրանց ետեւից կանգնեցնում մերկ սուսերով զինուած զինուորներ եւ մահուան սպառնալիքով ստիպում

ԳԵՂԱՆԻ ԿԱՅՍՐՈՒՀԻՆ

(ՉԻՆԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ)

Երջանիկ էր կայսրուհին իր սիրականը վերագտած ըլլալուն համար եւ գոհ էր մանաւանդ որ իր կողքին ունէր քաջարի զինուորական պետ մը որ ամէն վայրկեան պատրաստ էր իր կեանքը զոհելու կայսրուհիին ապահովութեան համար:

Մնաց որ երկրին անդորրութիւնը անգամ մը եւս վտանգի տակ էր եւ կայսրուհին կը խորհէր ձեռք առնել դարձեալ պետական գործերուն ղեկը:

Արդարեւ, ատենէ մը ի վեր Չինաստան եւ Ճափոն պայքարի մըն էին լծուած Քորէայի վրայ իրենց ազդեցութիւնը ապահովելու համար:

1894ին, ապստամբութիւն մը ծագած ըլլալով Քորէայի մէջ, Սէուլի արքունիքը դիմած էր Ճափոնի եւ Չինաստանի, երկուքին ալ աջակցութիւնը խնդրելով:

Ճափոնացիները այդ կոչին անմիջապէս պատասխանելով, Չինաստանէն առաջ հասնելով Սէուլ, գահընկէց էին ըրած Քորէայի վեհապետը եւ ստիպած էին տեղւոյն իշխանութիւնը որ Ճափոնի հետ հասին պատերազմ յայտարարեն Չինաստանի դէմ:

1894 Սեպտեմբեր 15ին, Ճափոնացիները կը յաջողին ջախջախել չինական ուժերը եւ 21 Նոյեմբերին կը գրաւեն Փորթ Արթիւրը եւ 12 Փետր.ին՝ Վէյ Հայ Վէյը եւ մարտ ամսուն ցամաքահանում մը կը կատարեն Ֆորմոզայի մէջ:

Ճարահատ, Ցէօ Հի, բանակցութեանց կը ձեռնարկէ Ճափոնի հետ, վերջ տալու համար ահաւոր պատերազմին, Ֆորմոզան լքելով այս վերջիններուն:

Երիտասարդ կայսրը՝ Քուանկ Սին, խեռ աչքով մը կը դիտէր իր մօրաքրոջ կարգադրութիւնները եւ կ'ուզէր միանգամ ընդ միշտ ձերբազատուիլ անոր տիրապետութենէն:

Իր այս ծրագիրը յաջողցնելու համար, կայսրը կը դիմէ Հարաւային Չինաստանի մէջ գործող ամրոխավար զինուորական զօրավար Քանկ Եո Վէի աջակցութեան, իր յանդուգն որոշումը գործադրելու համար:

Իր սիրականը իր ծրագիրներուն համար աւելի օգտակար դարձնելու մտօք, Հէօ Հի Փեչիլիի նահանգին կառավարիչը եւ փոխարքան Լի Հունկ Չանկը հրաժարեցնելով անոր տեղ կը նշանակէ Եոնկ Լուն: Փեչիլիի նահանգը եւ անոր մայրաքաղաք Թիէն Ցինը Փեքինի դուռը ըլլալով, կայսրուհին կը խորհէր այդ հրաժանին կառավարութիւնը տեսնել իրեն հաւատարիմ ձեռքերու մէջ:

Անգամ մը եւս երկու սիրահարները ստիպուած կ'ըլլան բաժնուիլ իրարմէ, վասնզի Եոնկ Լու անմիջապէս կը մեկնի իր պաշտօնատեղին՝ Թիէն Ցին:

Իր կողմէն, երիտասարդ կայսրը տեսնելով որ իր մօրաքրոջ դէմ պայքարելու համար պէտք ունի աւելի ազդեցիկ օժանդակութեանց, առաւօտ մը իր մօտ կը հրաւիրէ ամբողջ Չինաստանի մէջ մեծ համբաւ ու ժողովրդականութիւն վայելող զօրավար Եուան Շի Քայը, որ միեւնոյն ժամանակ բարեկամական սերտ կապեր ունէր կայսրուհիին սիրականին՝ Եոնկ Լուի հետ:

Կայսրը զօրավար Եուան Շի Քայի հետ գաղտնի իր տեսակցութեան ընթացքին հրահանգներ կուտայ անոր եւ զօրավարը անմիջապէս կը մեկնի Թիէն Ցին, խորհրդակցելու եւ իրենց կազմակերպելիք պետական հարուածին մէջ Եոնկ Լուի մասնակցութիւնը ապահովելու համար:

Հասնելով Թիէն Ցին զօրավարը կը ներկայանայ Եոնկ Լուի եւ սիրալիր ողջագուրումէ մը ետք, կը հարցնէ այս վերջինին.

— Միշտ եղբայրներ ենք, չէ՞...

— Այո, եւ ցմահ... կը պատասխանէ Եոնկ Լու:

— Այդ պարագային, կ'եզրակացնէ զօրավարը, պիտի վարուիմ քեզի հետ անկեղծութեամբ, եղբօր մը պէս...

Եւ զօրավարը կը յայտնէ Եոնկ Լուի, Քուանկ Սին կայսրէն ստացած իր հրամանները. — Խնդրել աջակցութիւնը Փեչիլիի փոխարքային, մերժումի մըպարագային զայն ձերբակալել ու գլխատել, անցնիլ Մանչուրիական պահակազօրքին գլուխը, յառաջանալ Փեքինի վրայ, ձերբակալել կայսրուհի Ցէօ Հին եւ զայն արգելափակել Հուան բերդին մէջ, ապա սուրէ անցընել անոր բոլոր համախոհները...

Եոնկ Լու շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իր «եղբօր», անմիջապէս կը մեկնի Փեքին:

Մութը կոխած էր, երբ Եոնկ Լու կը հասնի Ցէօ Հիի պալատը: Առանց պաշտօնական ձեւակերպութեանց, Եոնկ Լու կը դիմէ ուղղակի կայսրուհիին ննջասենեակը, ուր այս վերջինը կը պատրաստուէր անկողին մտնել:

Առաջին պահուն այս յանկարծակի գալուստէն զայթակղած, Ցէօ Հի կը պատրաստուի յանդիմանել իր սիրականը, սակայն երբ այս վերջինը կը բացատրէ ամէն ինչ, Ցէօ Հի վերագտնելով իր պաղարիւնութիւնը, կը պատասխանէ.

— Շնորհակալ եմ որ եկար ամէն բան յայտնելու ինծի իր ատենին:

Եւ պռստելով իր գեղեցիկ յօնքերը, նուրբ շրթները պրկած, կը գոչէ.

— Եւ հիմա, մենք կը տեսնուինք քու հետ, «պարոն» քրոջ որդիս:

(24 Շար.)

Հայերին՝ կրակել ռուս զօրքերի վրայ: Սակայն այստեղ էլ Թուրքերը յաջողութիւն չունեցան, որովհետեւ, Հայերը ձեւացրին իրենց չատ անվարժ, զէնքին անծանօթ, եւ նրանց արձակած ականները կամ Թռչում էին չատ հեռու, կամ պայթում էին չատ մօտիկ՝ առանց Ռուսներին վնաս պատճառելու:

Այս բոլոր իրադարձութիւններից չատ առաջ, գոյութիւն ունէր հայկական գաղութ Մոսկուայում: Հայերը յիչատակուած են այն տարեգրութեան մէջ, որտեղ խօսւում է Մոսկուայի 1390 թ. հրդեհի մասին:

Ղազանը գրաւելուց յետոյ, Իվան Ահեղի յաղթական մուտքի ժամանակ (Մոսկուա), այլ օտար երկրացիների հետ, դիմաւորելու դուրս եկան նաեւ հայ առեւտրականներ: Իվան Ահեղի կարգադրութեամբ չատ Հայեր Մոսկուայում մշտական բնակութիւն հաստատեցին մայրաքաղաքի այն մասում, որը այն ժամանակ կոչւում էր Սպիտակ քաղաք, որտեղ ապրում էին առանձին արտօնութիւն վայելող օտարերկրացի մարդիկ:

Մոսկուայի Պօքրովկի կոչուած տաճարի (Վասիլի Երանելու եկեղեցին) 10 թիւերից մէկի վերեւի յարկը, որը չինուել էր Իվան Ահեղի կողմից ի պատիւ Ղազանի գրաւման, ԺԶ. դարում նուիրուել է Հայոց Ս. Գրիգոր Լուսաւորչին:

ԺԶ. դարի երկրորդ կէսի փաստաթղթերից մէկում խօսւում է Մոսկուայում «Հայկական հիւրանոց»ի մասին: Յետագայում հայկ. գաղութը դարձաւ մշտական:

Ռուսաստանի հողի վրայ, հայ հին գաղութների թւին է պատկանում նաեւ Աստրախանի գաղութը: Աստրախանում Հայերը ապրում էին վաղ ժամանակներից: Առանձնապէս Հայերի հոսանքը ուժեղացաւ դէպի Աստրախան 1554 թուականից յետոյ, երբ քաղաքը գրաւուեց եւ միացուեց Մոսկովեան պետութեան: Աստրախան քաղաքը դարձաւ կարեւորագոյն կէտ՝ Ռուսաստանի համար Արեւելքի հետ իր յարաբերութիւնների մէջ: Աստրախանի հայկական գաղութի հետ կապուած է Սիմբիրսկի նահանգում հայկական Կրուտեց լեռը, որի մասին ռուսական տարեգրութիւններից մէկում ասւում է.— «Հայկական Կրուտեց լեռը Սիմբիրսկի նահանգում այսպէս կոչուած է Հայերից, որովհետեւ նրանք երբեմն ապստամբուել են Աստրախանում եւ հաստատուել լերան վրայ»:

Դժուար է այժմ բացատրել, թէ ինչպէս «Աստրախանում երբեմն ապստամբուած» Հայերը գտնուեցին Սիմբիրսկի նահանգում: Յայտնի չէ, թէ դա ի՞նչ ապստամբութիւն էր:

Հայերի ձգտումը դէպի Ռուսաստան սկսուել է դեռ եւս վաղ միջնադարում: Ռուս - հայկական մշակութային յարաբերութիւնները իրենց զարգացման նոր փուլի մէջ են մտնում Պետրոս Ա.ի ժամանակաշրջանում:

Կ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՇՈՒՐՋ

Փարիզի եւ շրջակայից Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Կրօնական Ընկերակցութեան ներկայացուցիչներու ժողովին անդամներուն ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ 20 Դեկտեմբեր 1959ին: Իրենց տարեվճարները կանոնաւոր կերպով կատարող եւ քուէարկելու իրաւունք ունեցող 1480 անդամներ ունէինք: Ընտրութեան մասնակցեցան 1085 հոգի: Քուէներու բացումը կատարուեցաւ Դեկտեմբեր 29ին, դատական քարտուղարի մը հսկողութեան ներքեւ եւ արդիւնքը հետեւեալն է: Պ. Պ. Արտաշէս Փամպուքճեան 1048 քուէ, Վահէ Ֆրէնկեան 1048, Սեդրակ Քարեան 1032, Գէորգ Պապըրճեան 1027, Արմենակ Աճէմեան 1025, Արամ Տարօնեան 1024, Պարէտ Փամպուքճեան 1018, Անդրանիկ Մալաճեան 1016, Պատրիկ Կէնճեան 1015, Օննիկ Պօյաճեան 1012, Կարօ Զրբաչեան 999, Արմէն Բարսեղեան 998, Վարդ Կիւլպէնկեան995, Բարսեղ Տամլամեան 994, Սերժ Պետրոսեան 981, Նուրհան Ֆրէնկեան 981, Վահան Խմէրեան 976, Կարապետ Յակոբեան 972, Յակոբ Տէր Յակոբեան 969, Յովհաննէս Պօղոսեան 956, Հրանտ Պալեան 954, Յարութիւն Սարաֆեան 950, Բարգէն Տէր Սարգիսեան 820, Ստեփան Գըյըճեան 801:

Ներկայացուցչական ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց Սրբազան Հօր նախագահութեան տակ, 17 Փետրուար1960ին: Իր դիւանը կազմեց հետեւեալ կերպով.— Պ. Պ. Բարսեղ Տամլամեան, Ա. ատենապետ, Նուրհան Ֆրէնկեան Բ. ատենապետ, Արամ Տարօնեան Ա. ատենադպիր, Ստեփան Գըյըճեան Բ. ատենադպիր:

Ներկայացուցչական ժողովը ընտրեց նաեւ իր կրօնական անդամները.— Արժանաչնորհ Տէր Թովմաս Ա. քհնյ. Մինասեան, Տէր Եսայի քհնյ. Ալթունեան, Տէր Պարգեւ քհնյ. Մէրճանեան, ընտրեց նաեւ վարչութիւնը հետեւեալ կերպով.— Արժանաչնորհ Տէր Թովմաս Ա. քհնյ. Մինասեան, Պ. Պ. Սեդրակ Քարեան, Արտաշէս Փամպուքճեան, Պատրիկ Կէնճեան, Յակոբ Տէր - Յակոբեան, Պարէտ Փամպուքճեան, Արմէն Բարսեղեան, Գէորգ Պապըրճեան, Բարգէն Տէր - Սարգիսեան:

ԴԻՒԱՆ

ՅԱՌԱՋ.— Փարիզի Հայոց «Կրօնական Ընկերակցութեան» կողմէ մեզի ղրկուած է այս զեկոյցը՝ «հրատարակութեան խնդրանօք»: Տեղեկատուութեան մեր պարտքը կը կատարենք, կցելով նաեւ «Թղթակցութիւն» մը՝ որ Փարիզէն ղրկուած է «Պայքար»ի (Ամերիկա), «Արեւ»ի (Եգիպտոս), «Զարթօնք»ի (Լիբանան) եւ ո՛վ գիտէ թէ դեռ որո՞ւ:

ՕՐԻՆԱՊԱՀ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՅԱՂԹԱՆԱԿԷ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

*

Վերջերս Նիսի մէջ իր տարած յաղթանակով զօտեպնդուած՝ Ֆրանսայի օրինապահ Հայութիւնը յաղթանակեց նաեւ Փարիզի մէջ:

Փարիզի Թեմին Վարչութիւնը, որ ընտրուած էր 1955ին, իր քառամեայ շրջանը աւարտեց 1959ի Դեկտեմբերին եւ նոր ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ 20 Դեկտեմբեր 1959ին, Կիրակի օրը:

Նախորդ ընտրութեանց Դաշնակ թեկնածուները, ջախջախիչ պարտութիւն մը կրելով՝ դիմած էին կառավարութեան՝ չեղեալ համարելու համար ընտրութիւնները: Սակայն կառավարութիւնը, առանց կարեւորութիւն ընծայելու դիմումին, վաւերացուցած էր ընտրուած կազմը:

1955ի ջախջախիչ պարտութենէն զգաստացած, Դաշնակները չհամարձակեցան մասնակցիլ Դեկտեմբերի ընտրութեանց, գուշակելով իրենց սպասող անփառունակ ճակատագիրը:

Փարիզի օրինապահ Հայութիւնը այս ընտրութիւնը կատարեց խաղաղ եւ օրինաւոր պայմաններու տակ եւ պարտադրեց իր կամքը՝ կեանքի կոչելով եկեղեցւոյ միասնականութեան ու մեր սուրբ աւանդութեանց հաւատարիմ վարչութիւն մը:

Հոն ուր կը տիրէ օրինապահութիւնը՝ պարտութիւն չկայ Հայութեան հարազատ ներկայացուցիչներուն համար:

ՅԱՌԱՋ.— Ընթերցողին եւ չահագրգռուողներուն ուչադրութեան յանձնել էտք Փարիզի ոչխո «Թղթակիցին» այս զզուելի ու զարչելի տողերը, հարկ չենք տեսներ մեր կարծիքը յայտնելու ոչ հին ու նոր ընտրութեանց մասին, ո՛չ «Դաշնակներու ջախջախիչ պարտութեան» մասին, ո՛չ երբեւիցէ «Դաշնակներուն սպասող անփառունակ ճակատագրին մասին», ոչ ալ «կառավարութեան դիմելու» ոմանց ընդունակութեան մասին:

Կ՚աւելցնենք, սակայն, թէ մենք պիտի ամչնայինք՝ եթէ հարկ ըլլար ապաւինիլ նման թղթակիցներու պաշտպանութեան, երեւալու համար իբրեւ «յաղթական», — ջախջախի՛չ յաղթանակով:

Այսուհանդերձ, կրնայ պատահիլ, որ այս կամ այլ առիթով մը յանկարծ Փարիզի Կրօն. Ընկերակցութենէն պահանջենք հրատարակել, — այն պարկեչտութեամբ՝ զոր մենք կը հրատարակենք, — քանի մը տող՝ յայտարարելու համար թէ Կրօն. Ընկերակցութիւնը կը դատապարտէ նման խառնակիչներու թղթակցութիւնները:

Իսկ եթէ մէկը թելադրէ այս թղթակիցին, որ երթայ ժամ եւ Աւետարան մը կարդալ տայ իր ճաթած գլուխին վրայ, բարի խորհուրդ մը տուած կ՚ըլլայ:

ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ

●

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈ.— Եկեղեցաչէն յանձնախումբի կազմակերպած հրապարակային հանդէսը տեղի ունեցաւ 14 Փետրուարին, կիրակի կէս օրէ ետք, մեր Թաղապետարանին չքեղ սրահին մէջ, նախագահութեամբ Սերոբէ Եպիսկ. Մանուկեանի:

Ճիշդ ժամանակին հանդէսը բացուած յայտարարեց յանձնախումբին քարտուղարը, Յ. Պաղտասարեան, եւ ըսաւ թէ եկեղեցիին եւ դպրոցին հողը արդէն ապահովուած է չնորհիւ Մուլինոյի Հայութեան: Հիմա կը մնայ չինութիւնը: Ձեռք ձեռքի տալով պիտի չինենք մեր եկեղեցին, եւ անոր կողքին՝ հայ վարժարանը:

Ֆրանսահայ Երիտ. Միութեան Մուլինոյի անդամները կազմակերպած էին գեղարուեստական բաժինը: Մէջընդմէջ արտասանեցին եւ երգեցին Տիկին Շաքէ Գալայճեան, Ժիրայր Ունճեան, Տիկին Աղաւնի Գառնիկեան, Բիւզանդ Ֆնտըգեան (թառով), Մարտիրոս Գարակէօզեան, Օր. Ալիս Արմաարեան, Շաքէ Պէնկլեան:

Փարիզահայ դերասան Պ. Ն. Պչտիկեան արտասանեց Ա. Իսահակեանի «Պանդուխտ Որդին»:

Գեղարուեստական բաժինէն ետքը յանձնախումբին անխոնջ նախագահը Սեդրակ Ամիրխանեան, գրաւոր կարդաց կատարուած աշխատանքներուն լրիւ տեղեկագիրը:

Խօսք առաւ Սերոբէ Եպիսկ. Մանուկեան եւ իրեն յատուկ պերճախօսութեամբ խանդավառեց ներկաները, բնաբան ունենալով դուք ձեզի օգնեցէք որ Աստուած ալ ձեզի օգնէ:

Դուք որ տարիներէ ի վեր կ՚ապրիք մեր երկրորդ հայրենիքին, ազատ Ֆրանսայի մէջ, գրեթէ բոլորդ ալ ունիք ձեր անհատական տուները: Այժմ պէտք է չինէք Աստուծոյ տունը:

Հանգանակութիւնը բացուած կը յայտարարեմ, խօսքը ձերն է այժմ:

Կէս ժամուան մէջ 650 հազար ֆրանք հանգանակուեցաւ:

Սրբազանը յետոյ յայտարարեց թէ բարերար մը խոստացած է այսօրուան հանգանակուած գումարին մասնակցիլ կրկինով:

Ներկաները աւելի խանդավառուեցան եւ աւելի եռանդուն մասնակցեցան հանգանակութեան:

Գովելի է Իսի լէ Մուլինոյի, Քլամառի, Մէօտոնի եւ Պիյանքուրի Հայութեան բրած զոհողութիւնը, եկեղեցիի եւ դպրոցի չինութեան համար:

Հանգանակութենէն ետքը ցուցադրուեցաւ Շիրվանզադէի Պատուի համար ժապաւէնը: Հանդիսականները մեկնեցան ուչ գիչերին:

Թէեւ օրեր առաջ յայտարարուած էր Ուրուականները լեռներից հեռանում են ֆիլմը, բայց նկատի ունենալով տեղական մեքենայական անյարմարութեան, կարելի չեղաւ յարդել խոստումը եւ ցուցադրուեցաւ Պատուի համարը:

ԽՄԲ.— Հանգանակութեան մասնակցողներուն ցանկը հրատարակուեցաւ երէկ Դ. էջ:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՆՈՐՈՇՈՒԹԵԱՄԲ ԵՒ ՄԱՍԱՄԲ ՆՈՐԻՆ», վէպ, գրեց Գէորգ Աճէմեան: Պէյրութ, 1959, տպարան Սեւան:

«ՆՐԱՆՔ ԵՐԲԵՔ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՌՆՈՒՄ», գրեց Արմենիա Սագինեան - Կարապետեան, Թեհրան, 1959:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (139)

ԱՄԻՐԱՅԻՆ ԱՂՋԻԿԸ

ՄԱՍՆ ԵՐԿՐՈՐԴ

ՄՈԼՈՐՈՒՄԸ

Դ.

— Ախ, երկնաւոր տէր, կը հառաչէր, ինչ չէ նէ Համբիկս կլխուն աս ծուռը չի գար...

Արդարեւ, տղուն վիճակը երթալով վատթարացաւ: Օրն ի բուն լեռներն ու ծովեզերքները պտտելով, արեւներուն ու հովերուն, Համբիկ բոլորովին փոխուեցաւ: Դէմքին մանկական ու երկչոտ արտայայտութիւնը բիրտ, անդութ, յարձակողական եղաւ: Մարմինը, որ դիւրաբեկ ու տկար երեւոյթ մը ունէր, հուժկու, ըմբշային, մարտահրաւէր ժեստեր առաւ:

Մինակ, նայուածքը, հակառակ վրէժխնդիր եւ արիւնարբու կայծերուն որոնցմով մերթ կը լեցուէր ներքին փոթորիկներու պայթումէն, պահեց իր սրտաշարժ քաղցրութիւնը. հեզ ու աղապատալից, բարի եւ համակերպող: Ան չխենթեցաւ բոլորովին: Գիտակից ու կամաւոր ինքնամոռացում մըն էր մանաւանդ իրը, մարդկային եսին չարաչար ու վայրագ լքումովը, որուն մէջ կը փնտռուի, ի չգոյէ բարոյական եւ հոգեկան ոեւէ է ափափանքի, տեսակ մը մխիթարութիւն ու ինքնապաչտպանութիւն՝ ճակատագրի հարուածներուն դէմ:

Այդ առերեւոյթ ընկճումին մէջ, որ ինքնին դժբախտութեան յաղթանակը կը կարծուի, խորունկ արհամարհանք մը կայ սակայն, անզուսպ, աղուոր ու հըպարտ ժեստը, որուն առջեւ չարութիւնները կը ջախջախուին այլեւս ու ոխերը ուժաթափ վար կ՚իյնան: Ասանկները, հակառակ իրենց ահռելի ու վերջնական անկումին, միակ յաղթական ու անվախ ճեմողներն են ընկերութեան չարքերուն մէջ, զրահուած ամէն վատութիւններու, ամէն անարգութիւններու դէմ, քմահաճ, ծաղրական, ոխերիմ նայուածքներով դէպի ճղակոտր տապլտուքները, արիւնոտ ու քստմնելի ոգորումները մրցումի, կիրքի, սէրի ու դրամի անվախճան գըրգըռումներին:

Համբիկ, իր բարի, միամիտ, կոյս հոգիին բոլոր թափովը, յանկարծ ամէնէն գեղեցիկ յափշտակութեան, ամէնէն ազնիւ խոյանքին անձնամատոյց եղեր էր: Սիրոյ ջահազարդ ու լուսաւոր խորանին կը մօտենար՝ երկրպագու ջերմեռանդութեամբ, հոգիին դողդոջ խլնոսացումովը: Այդ հզօր ու գերագոյն մերձեցումին պահուն, լոյսերը կը մարին ու խորանը կը փլչի: Տղան կ՚իյնայ, վասնզի իր լոյսերն ալ չիջած են, ու երբոր նորէն վեր կ՚ելլայ ու չուրջը կը դիտէ, փոխուած է ամէն բան:

Ալ հիմա ընկերային մեծ ու լճացած ճահիճը կը տեսնէ, ուր դժնդակօրէն կը քաչկռտուին բոլոր վիթխարի ու քստմնաչառաչ կմախքները մարդկային տնասունին: Ինքն ալ կմախք մըն է այլեւս, որ միւսներուն քովէն կը չարժի, կը քալէ մենաւոր քալուածքով:

Համբիկ մենագար մըն է, խոյս կուտայ մարդերէն, կ՚ատէ զանոնք, կ՚արհամարհէ, բայց ալ չի վախնար անոնցմէ, վասնզի անոնք վերջին ընելիքնին ըրին իրեն. իր իտէալը անարգեցին, իր սէրը ոտքերնուն տակը առին:

— Պազաւ, պազաւ, ասիկա իր յաւիտենական յանկերգն եղաւ, իր բոլոր մըտածումներուն, զգացումներուն, ատելութիւններուն հատու եւ տխուր արտայայտութիւնը: Անոր մէջ իր կեանքին ամբողջ տառը կը տեսնէր, կը լսէր, կ՚ապրէր: Իրմէ զատ ոչ ոք կրնար գիտնալ թէ այդ մէկ բառին տակ ջախջախուած կեանք մը, դիակ մը կար, որ իրն էր: Ինչ որ ալ ըլլար, գիւղին մէջ խենթ նըկատուեցաւ Համբիկ. — Նա, խենթ Համբիկը կ՚անցնի կոր սովորական խօսք մը եղաւ, երբ տղան պատերուն տակէն, գըլուխը կախած կամացուկ մը անցնէր: Ընկերները ալ քովը չմօտեցան երբ զինքը տեսան փողոցը կամ լեռը, վասնզի անոր թշուառութիւնը ալ չհետաքրքրեց զիրենք: Շատ չատ, մէջերնուն էն չարաճճիները, հեռուէ հեռու, սա անգութ բառը նետեցին իրեն ատեն ատեն:

— Ծօ Համբիկ, Սոֆիէն ի՞նչ լուր:

Այս անունին հնչումը կը ցնցէր զինքը. երազէ արթննալու պէս վեր կ՚առնէր գըլուխը եւ չուրջը կը նայէր, իսկոյն նորէն իր ինքնամփոփումին մէջ թաղուելու համար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՍՐՄԱՔԷՇԽԱՆԼԵԱՆ

(Շար.)

Թափանցել այս երկիրներէն ներս եւ կտրել անջատել վերոյիշեալ երկիրները Արեւմուտքէն ։ Այս ձեւով կը յուսան ոչ միայն պաշարել Արեւմուտքը, այլեւ խեղդել զայն ։ Այս ծրագիրը այսօրուան – վաղուան բան չէ, սակայն հիմակուընէ իսկ սկսած են աշխատիլ ։

Հարցում․— *Կը կարծէ՞ք թէ ծայր տայ անհամաձայնութիւն մը՝ Փեքինի եւ Մոսկուայի միջեւ ։*

Փոլ Ռէյնօ․— *Առ այժմ ոչ, որովհետեւ, Փեքինի անմիջական նպատակն է՝ գրաւել Հարաւ․ Ասիան ։ Զգոյշ են նաեւ որ համայնավար երկու երկիրներ իրարու չբախին, ինչ որ պիտի նշանակէր դաւաճանել իրենց վարդապետութեան սկզբունքներուն ։*

Սակայն, կրնայ գալ օրը, երբ Չինացիները ցոյց տալով Սիպերիոյ լայնատարած եւ անմարդաբնակ տարածութիւնը, Ռուսերուն ըսեն․— «Կենսական տարածութիւնս այստեղ է» ։

—o—

ԿԻՊՐՈՍԻ *հերոսը, Գնդ․ Կրիվաս խըստիւ կը հակառակի եւ չուզեր որ նոր գիջում ըլլայ՝ Անգլիոյ ։ Մակարիոս Արք․ին դիրքը փափուկ է ։ Մէկ կողմէ վերջ տալ կ'ուզէ անիմաստ ձգձգումներուն, միւս կողմէ չի համարձակիր դէմ երթալ ծայրայեղ ազգայնականներուն ։*

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ․ Յ․ Դ․ Վալանսի «Քրիստափոր» Շրջ․ կոմիտէն, Ֆ․ Կ․ Խաչի վարչութիւնը եւ Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդի «Շաւարշ Միսաքեան» խումբը, խորին ցաւակցութիւն կը յայտնեն, Տէր եւ Տիկին Կ․ Փօլատեանի եւ իրենց ընտանեկան բոլոր պարագաներուն Պ․ Յակոբ Փօլատեանի *տխուր մահուան առթիւ ։*

×

Վիէնի Անի կոմիտէն, Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդը եւ Ֆ․ Կ․ Խաչը իրենց խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկ․ Մուշեղ եւ Քնարիկ Մուրատեաններուն եւ իրենց զաւակներուն, Հայաստանի մէջ մեռած իրենց եղբօր աղջկան կսկծալի մահուան առթիւ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՌՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Մարսէյլ), Փարիզի Ս․ Յովհ․ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ։

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ․ ժողովի եւ կոչ Թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Ընդհ․ Ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 22 Մարտ ժամը 20·30ին, 32 րիւ տը Թրէվիզ ։

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան ։

Թեկնածութիւնները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը Մարտ ութին ։

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն ։

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրեց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գրիգոր Տալվաշեան, հօրը անունը Յովհաննէս, որ անուշելինի պատրաստութեամբ զբաղած է, կը փնտռուի իր եղբօր կողմէ ։ Տեղեկացնել Պ․ Գաբրիէլեանի, 385 Րիւ տը Լիոն, Մարսէյլ ։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

—o—

ՎԱԼՊԱՌԵԼԻ *Հ․ Յ․ Դ․ Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն ։*

Հ․ Յ․ Դ․ ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ․ Կոմիտէն ընկերական ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները ։

ՎԻԷՆ․— 28 *Փետր․ Կիրակի կէսօրէ վերջ ։*

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ․— 29 *Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր ։*

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ․— 1 *Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր ։*

ՎԱԼԱՆՍ․— 2 *Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր ։*

ԿՐԸՆՈՊԼԸ․— 3 *Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր ։*

ՄԱՐՍԷՅԼ․— 6 *Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ։*

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ․ Կ․ի ներկայացուցիչը ։

Հ․ Յ․ Դ․ Մարսէյլի Շրջ․ Կոմիտէն ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ Կառտանի «Նիկոլ – Դուման» խումբի ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ։

Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ․ Կոմիտէի ներկայացուցիչները ։

Հ․ Յ․ Դ․ Մարսէյլի Շրջ․ Կոմիտէն ընկերական ընդհ․ ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, 6 *Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Ահարոնեան ակումբին մէջ ։*

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Կ․ Կոմիտէի ներկայացուցիչը ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐԻՆ ՀԱՄԱՐ

Օգնական խոհարարուհիի մը պէտք կայ ։ Հեռախօսել 927 – 01 – 72 ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կրօն․ Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները․— Պ․ Նորայր Սահաթճեանէ հարիւր Ն․ Ֆ․, իր ողբացեալ քրոջ Օր․ Արուսեակի մահուան տարելիցին առիթով ։ Պ․ Նուպար Տէր Մինասեանէ յիսուն Ն․ Ֆ․, իր որդւոյն Պ․ Ժան Ժոզէֆի ամուսնութեան առիթով ։

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն – խնջոյքով, Իսիի «Խըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին ։

Առատ կերուխում 6 Ն․ Ֆ․ով ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Ահարոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ ներբող յաւուր պատշաճի, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին մէջ ։ Կիրակի 28 Փետրուար՝ ժամը 16·30ին ։ Կը նախագահէ Գերպ․ Հ․ ԿԱՐԱՊԵՏ Վ․ ԱՄԱՏՈՒՆԻ ։

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ․ Յ․ Դ․ Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օհանջանեան ակումբին մէջ ։

Կը խօսի՝ Ընկ․ ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի հայութիւնը ։

Յ․ Գ․— Բանախօսութենէն վերջ ընկերական ընդհ․ ժողով ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ․ Յ․ Դ․ Նոր Սերունդին կողմէ ։

Ապրիլ 3ին

×

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, կիրակի, Ամպասատէօրի շքեղ սրահներուն մէջ ։ Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

Հ․ Կ․ ԵՒ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Միութեան յետաձգուած ընդհ․ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 28ի կիրակին ժամը 3ին, իր կեդրոնատեղին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ ։ *Միեւնոյն օրակարգով ։*

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա և Հասարակապետ. տար. 40 Ն. Ֆր., վեց. 22Ն. Ֆր.
Արտասահման՝ տար. 50 Ն. Ֆր. Հատը 0,20 Ն. Ֆր.

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՓԵՏՐՈՒԱՐ
DIMANCHE 28 FEVRIER 1960

36ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 8735 — 36EME ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 16ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 4536

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՅՐԵՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Խօսքէն գործի անցնելով, Հ. Ց. Դ. Նոր Սերունդի կեդրոնական վարչութիւնը Ուրբաթ իրիկուն սկսաւ իր լսարանական դասախօսութեանց շարքը : Նիւթ՝ Հայաստանի Հանրապետութեան ծագումն ու զարգացումը :

« Հայագիտական » մակդիրը շատ չի պատշաճիր այս դասախօսութեանց : Աւելի լաւ պիտի ըլլար «Ժողովրդական համալսարան », կամ « Հայրենագիտական դասընթացք » անուանել զանոնք :

Համաձայն պատրաստուած ծրագրին, հետզհետէ դասախօսութիւններ պիտի տրուին հետեւեալ նիւթերուն շուրջ . —

Ա) Հայոց պատմութեան շրջանները մինչեւ ԺԹ. դարու կէսերը :

Բ) Հայաստանեայց եկեղեցին եւ Հայ մշակոյթը մինչեւ ԺԹ. դարու զարթօնքը :

Գ) Հայ ազատագրական մտքի զարգացումը՝ Իսրայէլ Օրիէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը (1923) :

Դ) Հայ գրականութիւնը՝ 1850էն մինչեւ մեր օրերը :

Ե) Հ. Յ. Դաշնակցութեան պատմութիւնը՝ 1890էն սկսեալ : Անոր դերը երէկ, այսօր եւ ապագային :

Զ) Խորհրդային Հայաստանը եւ Սփիւռքը՝ 1921էն ի վեր :

Է) Հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնն ու երաժշտութիւնը :

Այս նիւթերուն շուրջ մասնագէտ դասախօսներ պիտի խօսին, Նոր Սերունդի տղոց ու աղջիկներուն՝ հասկնալի, հայերէն պարզ լեզուով : Առանց խճողելու եւ ծանրացնելու մշակուած հարցերը : Ընդհանուր հաճելի եղանակով պիտի ներկայացնեն զանոնք՝ հետաքրքրութիւն առթելով :

Հայութեան անցեալին, անոր մշակութային ու քաղաքակրթական արժէքներուն աւելի մօտէն ծանօթանալով՝ մեր զաւակները աւելի սերտօրէն պիտի կապուին ազգային կեանքին, եւ պիտի ծառայեն հայ ժողովուրդին :

Հայրենագիտական որոշ պաշար ամբարելէ վերջ, այս դասընթացքներուն հետեւող երիտասարդները պիտի դառնան հանրային գործիչներ, բառին համեստ իմաստով, իրենց կարգին լուսաւորելու համար նորագոյն սերունդը, որ աւելի լաւ պիտի հասկնայ իրենց լեզուն :

Չի բաւեր սակայն լուռ ունկնդիր դառնալ դասախօսութեանց : Աւելի լուրջ ճիգ պէտք է՝ լաւագոյն արդիւնքի հասնելու համար :

Աշակերտներն ու աշակերտուհիները կանոնաւորաբար հետեւելէ վերջ դասընթացքին, պարտականութիւն պէտք է ստանձնեն գիրենք հետաքրքրող նիւթերու շուրջ դասախօսութիւններ պատրաստելու : Դասախօսները անհրաժեշտ ուղղութիւնը պիտի տան ու թելադրանքներն ընեն իրենց, մատնանշելով աղբիւրները որոնցմէ կրնան օգտուիլ :

Ինքնաշխատութեամբ եւ ինքնազարգացմամբ կարելի է շատ կարեւոր նուաճումներ կատարել. կը բաւէ միայն ունենալ աշխատելու եւ յարատեւելու եռանդ, ու նաեւ հայրենասիրական խանդ :

Մենք մեծ հաւատք ունինք նոր սերունդին վրայ : Անձնազոհ առաջնորդներու պէտք ունի անիկա՝ ինքնագիտակցութեան գալու եւ Հայոց պատմութեան ներկայ դժնդակ օրերուն իրեն բաժին ինկած պարտականութեան տէր դառնալու համար :

Հայրենագիտական դասընթացքը մեծ յոյսեր կը ներշնչէ մեզի այս ուղղութեամբ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ.- "ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՊԷՏՔ Է Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՉԱՓ ԶՕՐԵՂ ԸԼԼԱՅ"

« Խրուշչեւի կողմէ խաղաղութեան ի նպաստ առնուած քայլ մը աւելի արժէք պիտի ներկայացնէր, քան իր կողմէ արտասանուած հազար միօրինակ բառեր», կը գրէ Ատընաուըր՝ յօդուածի մը մէջ, որ խորագրուած է «Գործերը աւելի ծանր կը կշռեն քան խօսքերը » : «Ներկայիս սովորութիւն դարձած է ճառել միջազգային համերաշխութենէ, կը շարունակէ վարչապետը, — անշուշտ մենք ալ կը բաղձանք, սակայն լուրջ պատճառներ ունինք տարակուսելու Խրուշչեւի անկեղծութեան վրայ»,

« Ոչ մէկը պէտք է այնքան դիւրահաւան ըլլայ կարծելու թէ Ռուսերը խաղաղութեան հաստատման ի նպաստ հիմնական եւ ամբողջական առաջարկներ պիտի ներկայացնեն, յաջորդ վերին ժողովին :

« Ոչ մէկ վերին ժողով պիտի կրնայ լուծել, մէկ անգամէն, միջազգային հրատապ խնդիրները : Ասոնք շատ կարեւոր եւ այժմէական են, ուստի պէտք է աւելի համբերութիւն ցոյց տանք : Սակայն, զգոյշ ըլլալու է որ մեր համբերութիւնը տկարութեան նշան չհամարուի : Մինչեւ վերջնական զինաթափութիւն, պէտք է որ Արեւմուտքը առնուազն Խ. Միութեան չափ ուժեղ ըլլայ, այլապէս պիտի չկարողանանք թօթափել վախը մեր սիրտերէն եւ հասնիլ վերջնական խաղաղութեան » :

ՇԹՐԱՈՒՍ.— «ԻՐԱՒՈՒՆՔ ՈՒՆԻՆՔ »

Շթրաուս, ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Պունտըսթակի երէկուան նիստին զեկուցում մը ըրաւ Սպանիոյ մէջ գերմանական զինուորական կայաններու հաստատման ծրագրին շուրջ : Եւ այս առթիւ յայտարարեց Թղթակիցներուն . —« Ոչ մէկ կասկած որ իրաւունք ունինք, մեր խօսքը միայն Սպանիոյ չի վերաբերիր, այլ եւ պարենաւորման եւ ապահովութեան մեր ընդհանուր ծրագրին » :

ԼՈՆՏՈՆ.— « ՀԱՄԱՁԱՅՆ ՉԵՆՔ »

Անգլիոյ արտաքին նախարարը Սելվին Լօյտ, յիսուն բառերով ճշդած է Անգլիոյ կառավարութեան դիրքը Սպանիոյ մէջ զինուորական կայաններ հաստատելու գերման ծրագրին մասին :

— « Ճիշդ ամիս մը առաջ տեղեկացայ գերման եւ սպանական խօսակցութիւններուն մասին : Յստակ հասկցուցի Թէ Գերմանիոյ համար նախընտրելի պիտի ըլլար որ իր ուզած կայանները հաստատէր՝ Ատլանտեան Ուխտին մասնակից երկիրներուն մէջ : Նորին Վեհափառութեան կառավարութեան կարծիքը կը մնայ միշտ նոյնը » :

Անգլիական մամուլը կը շարունակէ չնդալից խորագիրներով եւ յօդուածներով քննադատել Պոնի կառավարութեան ծրագիրը :

« Տէյլի Միրըր» (անկախ աշխատաւորական) կը գրէ . — Ֆրանքօ Հիթլերին դիմեց ճզմելու համար սպանական կառավարութիւնը : Կէօրինկ առիթէն օգտուեցաւ եւ Սպանիա ղրկեց իր օդատորմիղը, որ իր փորձերը կատարեց հոն : Իտէալ հող մը փորձեր կատարելու համար : Նոյն պատմութիւնը կը կրկնուի այսօր եւս : 1962ին, շուրջ հազար արդիական կազմածներով օժտուած օդանաւեր պիտի ունենան Գերմանները, որոնք հիւլէական ռումբեր ալ պիտի կարողանան փոխադրել : Ո՞վ կրնայ ըսել թէ հինգ տարիէն աշխարհը վտանգող ուժը փոխանակ Խրուշչեւը ըլլալու պիտի չըլլայ Եւրոպայի կեդրոնին մէջ հաստատուած Տէօյչլէնտը, (Գերմանիա) :

ԻՏԱԼԻԱ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԴԱՀԼԻՃԻՆ ՀՐԱԺԱՐՄԱՆ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԸ

•

ԿՈՒՍԱԿՑԱԿԱՆ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մէկ տարուան եւ տասը օրուան գոյութենէ մը վերջ, վարչապետ Սեննի եւ իր գլխաւորած կառավարութիւնը հրաժարեցան, հինգշաբթի օր : Հրաժարումին գլխաւոր պատճառ կը նկատուի «ազատականներու » որոշումը, — զօրավիգ չկանգնիլ կառավարութեան : Առանց ազատականներուն՝ Սեննի պիտի չկարողանար ապահովել խորհրդարանէն ներս անհրաժեշտ նկատուած մեծամասնութիւնը : Ազատական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը կը բացատրէ իրենց դիրքը : Դժգոհ են որ Սեննի եւ իր գլխաւորած «Քրիստոնեայ Տեմոքրաթ»ներու կառավարութիւնը դէպի ձախ հակում ցոյց կուտան : Արդարեւ վարչապետ Սեննի կը նկատուէր ձախակողմեան Քրիստոնեայ Տեմոքրաթ մը : Մամնաւոր դժգոհութեամբ կը նշեն Կրոնքիի այցը Մոսկուա եւ իր կրած ձախողութիւնը : Իրենց ըսելով՝ Տեմոքրաթ Քրիստոնեաները պէտք է ընտրեն չափաւոր քաղաքականութիւն մը, այնպէս ինչպէս որոշած էին Հոկտեմբերի համագումարին : Պէտք է վերջ դրուի նաեւ ազգայնացումի քաղաքականութեան, աւելի ճիշդ չափ մը դնել վառելանիւթի էնի պետական հիմնարկութեան : Դէմ են նաեւ գաւառական անկախութեան, յայտնի է թէ Սեննի կը պաշտպանէր Սարտենիայի, Սիկիլիոյ եւ Արիզիի «ներքին անկախութիւնները » : Ու վերջապէս պէտք է ընդդիմանալ ընկերվարականներու պահանջներուն :

Արդ՝ Քրիստոնեայ Տեմոքրաթներուն մէջ ուժեղ է «ձախ» հատուածը, որուն գլխաւոր պարագլուխներէն կը նկատուէր հրաժարեալ վարչապետը : Իբրեւ այս կացութեան մէջ վարչապետին կը մնար իր հրաժարականը ներկայացնել Հանրապետութեան Նախագահ՝ Կրոնքիին :

Իտալական ներքին խնդիրներուն ծանօթ անձերու կարծիքով՝ տագնապը, որ յառաջ կուգայ կառավարութեան հրաժարումով, երկար պիտի տեւէ : Ասոնց կարծիքով հնարաւոր չէ գուշակութիւններ ընել, գոնէ առ այժմ :

Նոր կառավարութիւնը կրնայ կազմուիլ, չորս ձեւերով :

Ա.—Կառավարութիւն մը, բաղկացած՝ «կեդրոնի» քրիստոնեայ տեմոքրաթներէն եւ ազատականներէն :

Բ.— Կազմուած ձախակողմեան հատուածէն եւ Նեննիի ընկերվարականներէն :

Գ. — Կեդրոնէն, թագաւորականներէն եւ ազատականներէն :

Դ.— Միայն տեմոքրաթ քրիստոնեաներէ : Չորս պարագաներն ալ իրենց անպատեհութիւնները ունին, բացարձակ մեծամասնութիւն գոյացնել կարելի պիտի չըլլայ :

Ցամենայն դէպս Խորհրդարանը յետաձգած է, մինչեւ Մարտ եօթը, իր աշխատանքները եւ յառաջիկայ ընտրութիւնները տեղի պիտի ունենան Յունիսին :

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Տարեկան եկամուտի եւ այլ տեսակ շահերու յայտարարութիւններու յանձնումի վերջնական թուական նշանակուած է, Մարտ 9 : Այս յետաձգումէն կրնան օգտուիլ միայն անհատները : Ընկերութիւնները պարտին յանձնել, Մարտ 1ին : Թղթատարական նախարարութիւնը կը ծանուցանէ թէ դրկուած բոլոր յայտարարութիւններուն վրայ (պահարաններ) պէտք է փակցնել 20 կրամին 0.25 ֆր. դրոշմաթուղթ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ, արտաքին նախարարութեան ծերակոյտի յանձնաժողովին զեկոյց մը տուաւ՝ զինաթափութեան եւ Մարոքի եւ Թունուզի հետ Ֆրանսայի յարաբերութիւններուն շուրջ : Ֆրանսայի համար նախապայման է հիւլէական զէնքերու պահեստներու փճացումը : Ինչ կը վերաբերի Մարոքի եւ Թունուզի հետ Ֆրանսայի յարաբերութիւններուն՝ դժբախտաբար Մարոք ընտրած է Ֆրանսայի համար անբաղձալի քաղաքականութիւն մը, իսկ Պիզերթի շուրջ խօսակցութիւններ տեղի պիտի ունենան Թունուզի հետ :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ զինուորական ատեանը մահուան վճիռ արձակեց մահմետական երեք ահաբեկիչներու դէմ, որոնք փորձած են օդը հանել քաղաքին կազի գործարանը :

ՊԵՏՈՒԹԵԱՆ դէմ դաւած ըլլալու յանցանքով ձերբակալուած են 16 անձեր — էֆ էլ էնի հինգ ղեկավարներ եւ 11 Ֆրանսացիներ :

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութիւնը զեկոյցի մը մէջ կ'ըսէ. — « Սարսափի տպաւորութիւն մը զգացինք, երբ լսեցինք որ Հունգարիոյ մէջ 18 տարեկան երիտասարդներ գնդակահարուած են, որովհետեւ մասնակցած են 1956ի յեղափոխութեան » :

ՄԱԿԱՐԻՈՍ Արք. կը յայտարարէ թէ «այնքան ատեն որ Անգլիա կը պնդէ 120 քառակուսի մղոն տարածութիւն ունենալու իր պահանջին վրայ, (կղզիին մէջ կայաններուն համար), կարելի պիտի չըլլայ համաձայնութեան մը գալ » :

ՆՈՐ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ծայր առած է Արաբական լիկայէն ներս, երբ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը պահանջած է «քննադատել» 1950ի երրեակ երկիրներու (Մ. Նահանգներ, Անգլիա եւ Ֆրանսա) յայտարարութիւնը՝ Միջին Արեւելքի դոյավիճակի անփոփոխ պահպանման մասին : Յորդանան դէմ արտայայտուած է :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ հասած լուրեր արձագանգ կ'ըլլան ընդհանուր դժգոհութեան մը որ ծայր առած է երկրին աշխատաւորներուն մէջ : Գործաւորները յաւելեալ աշխատանքի համար յաւելեալ օրավարձեր կը պահանջեն : Կառավարութիւնը կը մերժէ :

ԵՐԵՍՈՒՆ ՀԱԶԱՐ հոգի, խանդավառութեամբ ողջունած են Հանրապետութեան Նախագահը, տը Կօլ, Նիմի մէջ :

ԱՆԳԼԻՈՅ Արքայական պալատը հաղորդագրութիւնով մը կը ծանուցանէ «իշխանուհի Մարկարեթի նշանախօսութիւնը, փաստաբան՝ Անթընի Շ. Ռ. Արմսթրոնկ – Ճօնսի հետ » :

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ծանր արկած մը Իրլանտայի վրայ պատճառ դարձաւ 27 ճամբորդներու մահուան : Պտուտակին յանկարծական խանգարումով ճամբորդատար օդանաւը երեք հարիւր մեթր բարձրութենէն զօրաւոր վայրէջք ունեցած է : Յունուարէն ի վեր օդանաւի 17րդ արկածըն է որ կը պատահի եւ 398ճամբորդներ մեռած են :

ՊՈՒԷՆՈՍ ԱՅՐԷՍ հասած է՝ Այզընհաուըր : Արժանթինեան խորհրդարանին մէջ անդրադառնալով «աշխարհի խաղաղութեան սպառնացող ուժին» — իմա Խ. Միութիւն — նախագահը յայտարարած է . — «Ազատ աշխարհը իր տրամադրութեան ներքեւ ունի անպարտելի ուժ մը, ոչ մէկ երկիր կրնայ դէմ դնել այդ ուժին : Նախայարձակ եղողը պիտի պարտուի, չարաչար» :

ՊԱՂՏԱՏԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ 30 անձեր մահուան դատապարտուած են, ժողովրդական դատարաններուն կողմէ : Կ'ամրաստանուին Զօր. Քասըմի վրայ կատարուած մահափորձին կապակցութեամբ :

(Լուրերու շար.ը կարդալ Դ. էջ)

ԶՐՈՅՑ ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ՀԵՏ

ԽՄԲ.— Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթը, «Հայաստան», կը հրատարակէ հետեւեալ տեսակցութիւնը Շ. Նարդունիի հետ, սկսելով նման տեսակցութեանց շարք մը՝ քաղելու համար մեր մտաւորականներուն տեսակէտները եւ տպաւորութիւնները հայ արդի երիտասարդութեան մասին: Կ'արտատպենք որովհետեւ Յառաջի ընթերցողներուն համար եւս շահեկան է հարցը :

●

ՀԱՅԱՍՏԱՆ, (ամսաթերթ Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի, Յունուար 1960), կը գրէ .—

Շ. Նարդունի, անուն մը՝ որ Սփիւռքի Թոհուբոհին, հողմահար ու հողմավար ազգային մեր կեանքին մէջ՝ բոլո՛ր պատուարները քանդելով բացած է իր ճամբան ու հաստատուած գրական բարձրադիր պատուանդանի մը վրայ :

Առանց երկընտրանքի կրնանք ըսել թէ այն քիչերէն է, որ կը հետեւին դարուս իմացական շարժումներուն եւ, ինչ որ ամէնէն կարեւորն է, կը հասկնա՛ն զանոնք: Ընկերային կամ բժշկական չոր ու ցամաք նիւթն անգամ կուտայ ոճի հազուագիւտ գեղեցկութեամբ մը, Մայրենիքին չքեղութեան աննպաստ ակունքներէն առնելով իր աւիշը:

Այնքա՛ն կը գրէ, եւ սպառիլ չի գիտեր...: Ի՞նչպէս կարելի է սպառել ծո՛վ հարստութիւնը աննման մեր լեզուին: Շ. Նարդունի կրկնութիւններ չունի. յատկանշական է այս պարագան՝ որ կ'ուզենք չեշտել: Եթէ «ոճը մարդն իսկ է», ուրեմն Նարդունի նորութեա՛ն մարդն է, յաւիտենական երիտասարդը՝ իբրեւ գրիչ:

Ահա թէ ինչո՛ւ առաջին անգամ մտածեցինք ի՛ր մասին, երբ որոշեցինք երիտասարդութեան հարցը արծարծել այս էջերուն մէջ :

Մեր երիտասարդները դարուն տղաքն *են. հակառակ պարագային՝ պիտի դատապարտէինք զանոնք: Մեր կարծիքը պիտի յայտնենք առանձին յօդուածով մը՝ երբ «տեսակցութիւններու» շարքը վերջացնենք:*

Առ այժմ լսենք Շ. Նարդունիի պատասխանները:

×

— Ի՞նչ կը մտածէք ֆրանսահայ երիտասարդութեան մասին:

= *Ֆրանսահայ երիտասարդութեան յատուկ մտածումներ չունիմ, բայց ամէն անգամ որ կը մտածեմ հա՛յ երիտասարդութեան մասին ընդհանրապէս՝ հետաքրքրութիւն մը կը չարչարէ միտքըս, — այս երիտասարդները գիտե՞ն անունը այն երիտասարդին, որ այրեց Անիի մայր եկեղեցին: Եթէ օր մը երիտասարդագիտութեան* (հէպէըոճի) *դասընթացք մը բանամ, տոքթորայի իբրեւ թէզ պիտի տամ սա նիւթը. « Անիի մայր եկեղեցին այրող հայ երիտասարդին հոգեբանութիւնը եւ պատմութենէն ներս մտնելու եղանակները »: Ուշադրութի՛ւն, եկեղեցի մը այրելը չէ որ հետաքրքրութեան առարկայ է եւ ուսումնասիրութեան նիւթ, — երիտասարդը կընար բաղնիք մը այրել կամ Ախուրեանի բոլոր կամուրջները քանդել, վերջապէս կատարել այնպիսի բան մը՝ որ համապատասխանէր այն պաթոսին, որ պայման է մտնելու համար պատմութենէն ներս ,ի հարկին խորտակելով դռներն ալ:*

— Քանի մը տարի առաջ այցելեցիք Միջին Արեւելքի երկիրները: Կրնայի՞ք խօսիլ Արեւելքի տղոց մասին :

= *Տեսայ Արեւելքի տղաքը, բողկի պէս՝ առողջ եւ արթուն: Ընդհանրապէս քաջալանջ, կաշմրուն, — վա՛յ թէ փորձուէի գօտեմարտիլ մէկուն կամ միւսին հետ, եօթն անգամ գետին կը կպցնէին կռնակս: Մեր ուսանողութեան օրերու՝ մէկ ժում փոմ – փրիթով օրը իրիկուն ընող տղոց չհանդիպեցայ ,— Տորք Անգեղ կամ Սասունցի Դաւիթ ամէն մէկը: Ծո՛վ երիտասարդութիւն մը այսպէս, Գահիրէէն մինչեւ Ապատան, Պէյրութէն մինչեւ Թեհրան, անցնելով անապատներէն: Մասնաւորաբար Թեհրանի « Արարատ » ակումբին տղաքը, իրենց գրական, թատերական, երաժշտական, նկարչական յանձնախումբերով, արժանի են ամէն գնահատութեան: Բայց ամբողջ Արեւելքի մէջ փնտռեցի Անիի մայր եկեղեցին այրող տղան ու չգտայ :*

— Ի՞նչ տարբերութիւն կը գտնէք Արեւմուտքի եւ Արեւելքի երիտասարդներուն միջեւ,— հասարակաց գիծ մը ունի՞ն :

= *Տարբերութիւն մը տեսնելու չափ խորադէտ չեմ, բայց իբրեւ հասարակաց գիծ՝ տեսայ այն որ «կէս – գիշերէն ետք ճրագը վառ պահելու» ծէսը մոռցուած է մեր բոլոր երիտասարդներուն մէջ, — խօսքը չի վերաբերիր այն ճրագին՝ զոր կը վառէ Կուպիդոն, գիշերածինն , ըստ Կիկերոնի :*

— « Թափուր աթոռներ » բացատրութիւնը յանկերգի մը վերածուած է մեր մամուլին մէջ: Ձեր կարծիքով՝ «աթոռակալնե՞րը» կը պակսին թէ «աթոռները» :

= *Ոչ «աթոռ» կը պակսի , ոչ ալ «աթոռակալ»: Բայց եթէ չարունակուի՛ այսպէս, աղէ՛տ է , ընկե՛ր, աղէ՛տ: Մէկ աթոռաչէն չտեսայ: Իսկ մեզի աթոռ շինող կը պակսի: Այս աննման ժողովուրդին մէջ, ամէն Հայ որ կուգայ աշխարհ՝ «աթոռակալ» է ի ծնէ : Բայց ո՛րքան ալ շատ ըլլան «Թափուր աթոռները » , վաղը աթոռ կը պակսի, վասնզի աթոռաշէն չկայ: Մի՛ մոռնաք որ բազմածին է մեր ժողովուրդը, — շա՛տ կ'աճի, նոյն համեմատութեամբ եւս՝ «աթոռակալները»:*

— Ի՞նչ է պատճառը որ ...

= *Ներողութի՛ւն, շեղեցաք հարցէն ու դեռ կը շարունակէք շեղիլ: Երիտասարդութեան հարց դրիք եւ այժմ հարցում կ'ընէք ... աթոռի մասին: Աթոռին երիտասարդութիւնը կամ ծերութիւնը հարց մըն է, որ կրնայ նիւթ դառնալ տարբեր խօսակցութեան մը, բայց այդ մասին ... ոչ այսօր :*

Այսօր այսքանը միայն կրնամ ըսել թէ երիտասարդութեան հարցը աթոռ փնտռելու հարց չէ, այլ միայն... Անիի մայր եկեղեցին այրելու հարց է: Իսկ եթէ արդի երիտասարդը այրելիք բան մը չգտաւ, իբրեւ երիտասարդութեան բէսթ՝ *կը յանձնարարեմ ունել գլուխ մը ... սոխ, ամէնէն կծու տեսակէն, յետոյ երթալ դասախօսութիւն մը կատարել :*

Եթէ ունկնդիրները չհեռանան սրահէն՝ սոխին հոտին պատճառով կամ խօսքին հմայքին համար, գտնուա՛ծ է երիտասարդը, — այն ատեն, հաւատացէք, Նորին Վեհափառութիւն Պատմութիւնը աթոռ կուտայ երիտասարդին , որքան ալ պակսին աթոռները :

ԶԱՐԹԻ՛Ք

●

« Զարթի՛ք, փառք իմ, զարթի՛ք ...»:
« Զարթի՛ք եւ մի՛ ննջէք՝ նման յիմար կուսից նիրհէք ...»:

Անշուշտ նորերը կ'անդրադառնան այս հրաւէրը, քանի որ մեր եկեղեցիներուն դռները իրենց առջեւ «կը բացուին» ժամը 11ին՝ նոյն յաւիտենական պատարագով : Որով, գուցէ չհասկնան անոր իմաստը: Իսկ անոնք որ երկրէն են եկած, քաներ մը յիշեն թերեւս այն հին օրերէն ու զարմանան թէ ի՛նչ է պատահեր որ , այսպէս, տարաժամօրէն կ'արթնցնեն իրենց հեշտալի թմբերէն:

Բոլորին ալ զարմանքը շուտով կը փարատի, կը բաւէ որ արթննա՛ն :

Գիւղին ժամկոչը չէ զանգը հնչեցնողը, ձեր անոյշ քունէն արթնցնողը՝ որպէս զի երթաք ձեր ծեր տէրտէրին քաղցրալուր կամ խժալուր ձայնը մտիկ ընէք :

Ձեզ կ'արթնցնենք, բոլորդ անխտիր , յանուն հայ մշակոյթի, հայ բանաստեղծութեան սրբազան պատարագին : Նարեկացիէն մինչեւ Զարենց՝ դասը շարուած են: Անվեղարն Լիւք – Անտրէ Մարսէլ կը պատարագէ ի մէջ տաճարին գաղղիական Ակադեմիոյ :

Ցնծա, Հայոց ազգ, եւ ուրախ լեր, զի տեսած չես այսպիսի պատարագ, ոչ ալ անբաւ զանձը զոր ունիս :

Ահա տասը տարի է, ժրաջան մեղու մը եկեր ինկեր է մեր ծաղկանց մէջ : Այս մեղուն դժգոհ չէ ծաղկանոցէն :

Ուրիշ ազգեր մոմի լոյսով կը փնտռեն այսպիսի առիթ՝ ի գին մեծ զոհողութեանց, եւ ձեռնունայն կը վերադառնան: Հայը քուն, բախտը արթուն: Եւ դեռ լեզու ունինք տրտնջալու , դժգոհելու եւ.. ստորակայութեան բարդոյթով տառապելու :

Մակարոյծներու բերքի դաշտ դարձած այս ժողովուրդը, չի՞ կրնար մէկ հատիկ այս մեղուն ալ պահել, որպէսզի ըսէր. « Զքոյդ ի քոյոց քեզ մատուցանեմ »:

Անմխաբան Միութիւններու Բաբելոն մեր Սփիւռքը, չկրցաւ մէկ հատիկ օգտակար տարրին ցոյց տալ իր շնորհքը:

Ծառ ու ծափ, ճառ ու ծափ, ճառ ու ծափ: Մեռանք ճառերէն ու ծափերէն: Օճառ տուէք, օճառ, ու մենք ձեզի տանք ձեր ուզածին չափ պղպջակ, որ խաղաք, երջանկանաք, խաղով ու պարով դիմաւորէք, ով պարահանդէսի տաղանդաւոր կազմակերպողներ, ով բարեգործութեան մեծապատիւ անդործներ: Ո՞ր բարձին տակ դրած էք ձեր ծրագիրները : Կարդացա՞ծ էք, կը կարդա՞ք ձեր «շինարարութիւ մէկ յօդուածները: Անտէր Սփիւռքը կնքամոմով փայլ տրուած պարագետին կը կարծէք , եւ ուրիշ ոչինչ : Օտարին տասնամեայ լռելեայն աշխատանքը ձեզ չ'ապտակե՞ր: Իրենց իւղով ձեռնարկող հայ գրագէտին զոհողութեան եւ գուրգուրանքին սաստը չ'արթնցնե՞ր ձեզ ձեր մահահանգոյն քունէն: Ձեզ սթափեցնելու համար ի՞նչ պէտք է արդեօք :

Զարթի՛ք, զարթի՛ք, բայց...

Մահ խեղանդամ եւ այլասերած Միութիւններուն: Իմացեալ անձնասպանութիւնն ալ գովելի արարք մըն է, յաջողած կամ ոչ գիտակցութիւն մը կ'ենթադրէ : Թող բեմը պարպուի դալմադալէն, *առ այժմ երեւա՛կի պէտք չկայ, մանաւանդ երեւակի : Բացուեցէք, բացուեցէք, մի խեղդէք հազուագիւտ ազնիւ դերակատարներուն անձն ու ձայնը: Ճամբայ տուէք երիտասարդութեան:*

Կը հարցնեմ, ի՞նչ կարծեցիք երիտասարդութիւնը, դարակէօզի *հանդիսատե՞ս,* սալոնի *բազմութի՞ւն,* մուհալլէպիի *սիրահարնե՞ր: Սասունցի Դաւիթի « Ծուռե՞րն» են որ պիտի գան եւ ըսեն թէ Ձէնով Օհանները չինիչ գործ ոչ կատարեցին, ոչ ալ կրնան կատարել :*

Երիտասարդութիւնը կը ներկայացնէ այն որ կուգայ եւ կ'աղաղակէ. — Թագաւորը մեռաւ, կեցցէ՛ թագաւորը :

Ժողովուրդը այդ աղաղակին է որ կը սպասէ, եւ ոչ թէ, յանուն բարեգործութեան եւ մշակոյթի, պարահանդէս սարքող մեծաւորներու ճառերուն, իրենց երկունքի՛ գիշերները բզկտող խողովակաձեւ մարդոց ճագերուն :

Յ. ՄԱՐՏՈՒՆԻ

Վենետիկ

Խելացի մկնիկ մը օր մը կ'ըսէ իր ձագերուն .

— Զաւակներս երբ մեծնաք պիտի սկըսիք վախնալ մարդ արարածէն. բայց յիշեցէք որ մարդը իր կարգին կը վախնայ կնոջմէն, իսկ կիները կը վախնան մեզմէ:

ՌՈՒԲԷՆ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ ԵՒ ՄԻՍԱՔ ՄԵԾԱՐԵՆՑ

★

Բոլորիս ծանօթ է, որ մեր հայրենիքը մինչեւ վերջին տարիները, մշակութային գետնի վրայ վերապահ՝ չըսելու համար ժխտական դիրք մը բռնած էր արեւմտահայ գրականութեան հանդէպ ընդհանրապէս եւ ծանօթ գրագէտներու հանդէպ մասնաւորապէս :

Առաջին անգամ «Արեւմտահայ բանաստեղծներ» խորագրով ընտիր բանաստեղծութիւններու ժողովածու մը լոյս կը տեսնէր (Մ. Պէշիկթաշլեան, Պ. Դուրեան, Մ. Աճէմեան, Ա. Փանոսեան, Սիպիլ, Անայիս, Գ. Պէշկէօթիւրեան, Յ. Ետտերպէ, Կ. Ոսկեան, Ա. Զօպանեան , Ա. Յարութիւնեան, Հ. Արշակեան , Ռ. Որբերեան, Վ. Մալէզեան, Վ. Թէքէեան, Սիամանթօ, Մ. Մեծարենց, Դ. Վարուժան, Ռ. Սեւակ, Տ. Չէօկիւրեան , Մ. Պարսամեան, Լ. Խասճանեան, Ե. Գօլանճեան, Լ. Լարենց, Կ. Սիտալ, Յ. Պօզոսեան): Հատորը կը կազմէին Ալազան եւ Վ. Նորենց , Գ. Վանանդացիի ընդարձակ յառաջաբանով (Պետհրատ, Երեւան 1930):

Դպրոցական դասագիրքերու մէջ ոչ մէկ արեւմտահայ գրագէտ կ'երեւէր : Հետզհետէ այդ վերապահ դիրքը տեղի կուտար գիտակից վերաբերումի մը, որուն համաձայն արեւմտահայ քանի մը դասական գրողներ, ինչպէս Յակոբ Պարոնեան, Արփիար Արփիարեան, Երուանդ Օտեան, Ալիշան, Ծերենց իրենց մասնակցութիւնը կը բերէին դասագիրքերու : Առաջին անգամ ծանօթ գրական քննադատ, Արսէն Տէրտէրեան իր «Հայ Կլասիկներ» ընդարձակ հատորին մէջ (*) մանրամասնօրէն կը ներկայացնէր Ալիշանը եւ հայրենասիրութիւնը, Հայրենասէր կինը Ծերենցի վէպերում, Պարոնեանի գեղագիտական հայեացքներ եւ Երուանդ Օտեանի ստեղծագործութիւնը *:*

Դասագիրքերու մէջ հետզհետէ յայտնուիլ կը սկսէին Պ. Դուրեան, Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Ռ. Սեւակ, Մ. Մեծարենց, իրենց քերթուածներով , որոնց կը յաջորդէին նաեւ մեր արձակագիրները, ինչպէս Գ. Զօհրապ, Ա. Արփիարեան, Ռ. Զարդարեան, Երուխան *: Յ. Պարոնեան եւ Երուանդ Օտեան մեծադիր հատորներով իրենց ամբողջական գործերն ունեցան, ինչպէս նաեւ Դ. Վարուժան, Սիամանթօ, Մ. Մեծարենց, Վ. Թէքէեան, Ռ. Սեւակ, Գ. Զօհրապ, Ա. Համաստեղ, Տիկին Զապէլ Եսայեան : Շատերուն նուիրուեցան նաեւ առանձին մենագրութիւններ : Չեմ խօսիր այլեւս նոր հեղինակներու գործերուն վերհրատարակութեան մասին : Ինչպէս կը հաւաստեն, շուտով պիտի կազմուի նաեւ արեւմտահայ նոր գրողներուն նուիրուած հաւաքածոներ : Գրականութեան պատմութեան ձեռնարկներու մէջ եւս արեւմտահայ գրականութիւնը իր պատուաւոր տեղն ունեցաւ :*

Այս բոլորը կազդուրիչ երեւոյթներ են, եւ վստահ ենք որ հետզհետէ աւելի ընդարձակ համեմատութիւններ պիտի առնէ հրատարակչական այս գործունէութիւնը :

Ահաւասիկ վերջին հատորը նուիրուած Ռուբէն Զարդարեանի գրեթէ ամբողջական գործին, «Ցայգալոյս»(**) խորագրով, որուն մէջ կը գտնենք հետեւեալ բաժինները. 1. Վիպակներ եւ նորավէպեր (14 *հատուած*), 2. Հէքեաթներ եւ աւանդավէպեր (11 *հատուած*), 3. *Ար*ձակ քերթուածներ եւ պատկերներ (23 *հատուած*), 4. Բանաստեղծութիւններ (6 *կտոր*), 5. Թարգմանութիւններ (25 *կտոր միջազգային հեղինակներէ*), 6. Գրական յօդուածներ (8 *հատուած*), 7. Յուշագրութիւն (*բանտարկեալի մը յիշատակարանը , «Առիւծին ժանիքէն» խորագրով*) *: Հատորին վերջը ունի ծանօթագրութիւններ եւ բառարան մը: Մենք երախտապարտ ենք, որ այս հատորով արեւմտահայ գաւառական գրականութեան տաղանդաւոր մէկ ներկայացուցիչին ստեղծագործութիւնը կը ներկայացուի մեր հայրենիքի ժողովուրդի «սիրառատ ուշադրութեան եւ արդար գնահատութեան», անշուշտ միշտ կարճատումներով ու յապաւումներով :*

×

Այս հատորին մէջ կը գտնենք Անյօգ գեղգեղանքներ *խորագրով արձակ բանաստեղծութիւն մը, որուն առիթով պիտի փորձենք բաղդատութիւն մը Միսաք Մեծարենցի «Ըլլայի՛, ըլլայի՛» ներու շարքին հետ («Ծիածան», եւ « Նոր Տաղեր» քերթուածներ, Կ. Պոլիս, 1924):*

Որքան նմանութիւն յղացման , զգացումներու, գաղափարներու եւ պատկերներու: Նոյն կարօտաբաղձ հոգին, բնութեան հետ մտերիմ դառնալու անկարելիութեան առջեւ զգացուած անհաւասար վիշտին նոյն դառնութիւնը, նոյն համակերպութիւնը, յղացուած տարբեր տարիքներու եւ տարբեր ժամանակներու մէջ, բայց ներշնչուած նոյն երեւոյթներէն :

(*) Երեւանի Պետական համալսարանի հրատարակչութիւն, 907 էջերով ,1944ին:

(**) Հայպետհրատ, Երեւան 1959, վեց հարիւր էջերէ բաղկացած :

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ ԿԷՍՕՐ ԵՒ ԳԻՇԵՐ

Հիմա ամառը եկաւ ։

Ամբողջ ձմեռը, գիւղացիները սպասեցին ամառուան, երբ իրենց արտերը, պարտէզները կը լեցուին ցորենով, բանջարեղէններով, երբ ծառերը, մինչեւ գետինը երկարած ճիւղերով, կը մատուցանեն աշխարհի ամէնէն աղուոր պտուղները եւ մանաւանդ՝ երբ կը լեցուին տուները օդափոխութեան եկող բազմութիւններով ։

Բայց իմ տունս եւ իմ պատշգամս հեռու են բոլոր միւս տուներէն եւ պատշգամներէն ։ Բանաստեղծներու աստուածը կարծես ինծի համար դրեր է անիկա այդ կանաչ – կապոյտ ամայութեան մէջ, եւ բոլոր աչքերէն պահեր է ծաղիկներու խիտ բուսականութեան մը մէջ ։

Սակայն, ինձմէ հեռու, չէնցաւ գիւղը ։ Ամէն կողմէ դուռներ ու պատուհաններ բացուեցան ։ Սրճարաններ, շարժանկարի պաստառներ հաստատուեցան ։

Բացուեցաւ մանաւանդ, ճամբուն վրայ բարձրադիր չոճիստանին մէջի սրճարանը ։ Անիկա կ'երեւայ, հեռուէն, լեռնային ճամբէն վեր մագլցող ինքնաշարժներու մէջէն ։ Ցերեկը, անոր աթոռներուն վրայ թառած մարդիկ կարծես պիտի թռչին, ճպուռներուն երգերէն խենթեցած, տաք մթնոլորտին մէջ ։ Իսկ գիշերները, լոյսերու խտացում մըն է, չոճիներէն անջատուած, եւ աստղերով բեռնաւորուած երկնքին տակ ։ Կը սիրեմ այդ չոճեստանը, եւ անոր մէջ կորսուած այդ փոքր հանգստարանը ։

Կէսօրուան մօտ, տունէս ճամբայ կ'ելլեմ՝ իջնելու համար դէպի վարի գիւղը, ուր մէկ քանի փոքր խանութներ, իրենց ծախած ցանցառ բաներով՝ անօթութենէ կ'ազատեն գիւղին բնակիչները, ան ալ եթէ ժամանակին հասնին ։

Բայց, հակառակ ուշ մնացած ըլլալուս, ինչպէս միշտ, քայլերս կը դանդաղեցնեմ, երբ կը հասնիմ չոճեստանին առջեւ ։ Անոր ոտքերուն տակ, Մարմարայի կղզիները եւ անոնց բոյրը յիշեցնող բոյսեր կ'աճին ։

Կէսօրուան այդ ժամին, մարդ չկայ չոճեստանին մէջի սրճարանին եւ անոր լապտերներն ու աթոռները ազատ կ'օրօրուին ջինջ օդին մէջ ։

Երկար կը նայիմ սրճարանին ու կը փորձուիմ, մագլցելով հոն տանող քարէ չինականի սանդուխը, երթալ եւ մխրճուիլ, մինակս, անոր մէկ խարխուլ աթոռին մէջ, եւ թերեւս այնպէս զգալ, որ նոր էութեան մը մէջ կը մտնեմ, կը գտնեմ՝ բոյս, օդ, արեւ, չոճի ...

Բայց, յանկարծ կը տեսնեմ, վարի ճամբէն վեր բարձրացող եւ խանութներուն վերջին մնացորդները կրող գիւղացի կիներ ։ Կը ցնցուիմ ։ Աւաղ, մարդ ըլլալս կը յիշեմ ։ Կը նետուիմ ճամբէն վար, դէպի մարդոց համար ստեղծուած խանութները, բայց արդէն մարդոցմէ պարպուած ...

Կը վերադառնամ տունս, պարապ զամբիւղովս, բայց անգամ մը եւս, չոճեստանին երազային ճամբայէն ...

×

Ամառուան կէս օր ։ Տարօրինակ լռութիւն մը ։ Ոչ իսկ մէկ շշուկ ։ Մթնոլորտը անշարժացած է արեւի լոյսին մէջ ։ Մինակ եմ ։ Կը լսուի լռութեան խոշոր շնչառութիւնը ։ Եւ կարծես ձեռքերուս մէջ պիտի բռնեմ անոր գոյութիւնը ։

Պատշգամիս վրայ գամուած կը մնամ ։ Իմ շարժիլս կրնայ ձայն մը հանել, եւ խանգարել այս վաղնջական աշխարհին սկզբնական օրերէն եկած խաղաղութիւնը ։

Այս բացարձակ լռութիւնը ինծի կորսնցնել կուտայ էութեանս ներքին փոթորիկը ։ Կը սկսիմ կասկածիլ կեանքին խոշոր հարուածներով թաւալումին վրայ ։

Ցոյս մը յանկարծ ։ Թերեւս հոս կանգ պիտի առնէ ամէն բան ։ Թերեւս այլեւս ոչ մէկ բան պիտի զգամ ։ Եւ կեանքիս օրերը պիտի շաղախուին տաք օշարակի համը ունեցող այս մթնոլորտին հետ ։

Բայց ուրկէ՞ էր որ եկայ այս լռութեան մէջ ։ Օգնութիւն ... ։ Ձայն մը տեղէ մը ։ Ան դիմացի խնձորի ծառէն արդեօք պիտի իյնա՞յ այլեւս կարմրած սա խնձորը, եւ իր իյնալը պարտէզին կարծր հողին վրայ պիտի հանէ՞ ձայն մը, կլանուելու համար, անմիջապէս, լռութեան անգոյութեան մէջ ։

Կ'ուզեմ արթնցնել խոր քնացած կենդանիներս ։ Բայց կը մեղքնամ թէ անոնց, թէ ինքզինքիս ։ Պիտի կրնա՞նք դարձեալ գտնել նման պահ մը աշխարհի վրայ ։

Լսենք լռութիւնը ... ինչքան իմաստուն է ան ։

Յանկարծ, սակայն, հեռուներէն, վարի չոճեստանին ճամբայէն, ճպուռ մը օգնութեան կը հասնի ։

Ինչ տարօրինակ է անոր ձայնը, կարծես առաջին անգամն է որ կը լսեմ ճպուռի մը ձայնը ։ Ունայնութեան ձայնը ։

×

Երէկ գիշեր, յանկարծ, կայծոռիկ մը տեսայ ։ Այս կայծոռիկը, առաջինը, որ կը տեսնէի Պոլիսը ձգելէս ի վեր, կը պլպլար Լիբանանեան տաք գիշերուան մէջ ։

Յանկարծ հողիս առջեւ բացուեցան մանկութեանս գիշերները, Սկիւտարի կատարներուն վրայ, երբ ծանր ամառ գիշերներու մէջ, հարիւրներով կը պլպլային բարձր խոտերուն վրայ ։

Հիմա, այս մէկ հատիկ կայծոռիկը, յանկարծ բացաւ աչքերուս առջեւ, կորսուած լուսաւոր մանկութիւնս ։

Ճամբուն վրայ կը մնամ անշարժացած, այս մէկ հատիկ կայծոռիկին առջեւ ։

Եթէ համարձակիմ բռնել մատներուս մէջ, անոր բոցավառ մարմինը, անիկա պիտի մարի ու սեւնայ ։

Ծիշդ կեանքին պէս ...

Եթէ բռնել ջանաս կեանքին անհպելի էութիւնը, ան ալ կը մարի, ու կը սեւնայ ... ։

×

Ամառնային գիշեր, պատշգամիս վրայ ։ Ճպուռները մեծ աղմուկ մըհանած էին իրենց համաչափ եւ ապարդիւն երգով ։

Տանս ետեւի բանջարանոցին աւազանին մէջ ալ գորտեր կան, որ իրենց կրկոռցով կը տանին զիս դէպի ետ, դէպի ըՍկիւտարի ամառուան գիշերները, երբ մեր քովի Պէյլէրի պարտէզին մարմարէ աւազանին մէջ, այս գորտերը նեղացուցիչ ձեւով մը կը լեցնէին Արեւելքի գիշերը ։

Հիմա, Լիբանանի լերան վրայէն, ճպուռներու եւ գորտերու համերգին մէջէն, կը տեսնեմ հեռուէն հին Պէյրութ քաղաքը, որ իր թերակղզիին վրայ երկարած դէպի Միջերկրականի զիրկը, կը պսպղայ անհամար լոյսերով ։

Ծովին մէջ տարածուած ամբողջ քաղաքին այս պսպղուն տեսքը, հազուագիւտ տեսարան մըն է ամբողջ աշխարհի մէջ ։ Գիշերուան մութին մէջէն տեսնուած երկինք մըն է կարծես, անհամար աստղերով, որ ինկած է վար, այսպէս, երկրի վրայ, եւ որ մթնոլորտային խտացեալ թրթռացումի մը մէջէն՝ կը պսպղայ հազար ու մէկ աստղերով ։

Պատշգամիս վրայ կը մնամ, մինչեւ ուշ գիշեր, կախարդուած՝ այս տեսարանով ։ Ճպուռները՝ յետ միջօրէին, եւ գորտերը ուշ գիշերին կ'երգեն այս տեսարանէն կախարդուած ։

ՄԱՆՆԻԿ ՓԷՐՓԷՐԵԱՆ

Ռուբէն Զարդարեանի Անյօդ գեղգեղանքներէն, որ չորս էջերէ կը բաղկանայ, կուտանք քանի մը պարբերութիւն միայն ․

— Կ'ուզէի այգեկութի օրերուն ճերմակ վրան ըլլալ եւ նստիլ այգիին մէջ ...

— Կ'ուզէի փեսան ըլլալ դաշտային յետին գեղեցիկներուն եւ խորհրդանշանը, իմ կարգին, տեւական ու հաստատամիտ Սիրողին ...

— Կ'ուզէի նախախայրիք սէրն ըլլալ բոլոր սիրողներուն ...

— Կ'ուզէի որ իմ երգս յաւիտենական անմահ գեղօնը ըլլար, հիւսուած շուշանի ծղօտներով, թրջած վարդի իւղով ...

— Կ'ուզէի երկինքէն անցնող թափառական կռունկին բարձրաթռիչ երգն ըլլալ ...

— Կ'ուզէի գեղին մշտահոս աղբիւրն ըլլալ՝ ուրկէ գային բոլոր սափորները լեցնելու, մանուկներուն սափորները, կոյսերուն սափորները, երիտասարդներուն սափորները ...

— Գեղին աղջիկներուն հայելին ըլլայի, սիրականին շրթունքները դպած քարին քովէն իր նշանածին ջուր տայի ...

— Մայրական անսպառ ստինքն ըլլայի՝ զառին ու զառնուկին, ո՛չ սպառէի, ո՛չ հատնէի, մնալով մշտնջենապէս երիտասարդ, խանդավառ, անվիշտ ու զըւարթ ...

— Գեղին նահապետական դարաւոր Բնութիւնը ըլլայի ...

Հիմա հետեւինք Միսաք Մեծարենցի ըլլայի'ներու շարքին, միշտ կրճատումներով ․ —

— Սա իրիկունն ըլլայի, եւ հպէի ճակտին ամէն անցորդի ...

— Սա իրիկունն ըլլայի ես, լի երգերովը թռչուններուն, մարդերուն ու տարբերուն աղաղակովը տրոփուն ...

— Սա իրիկունն ըլլայի ես, լի զանգակին ղօղանջներովն երկնաճեմ, խընկապատար, օծուն, վառուած ժամի մը պէս ...

— Սա իրիկունն ըլլայի ես, իմ անդորրիս մէջ ոգեւոր աղջկան մարող ճրագին բոցեր տալու իմ ցոլքէս ...

— Սա իրիկունն ըլլայի ես, լի զոռ ծափովն ովկիանի ջուրերուն, սիւքին ծաղիկ մեղեդիքովն ակաղձուն ...

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐԸ

★

Ցարդ խուսափած եմ հայկական ժապաւէններուն, այսինքն Երեւանի արտադրութեանց մասին խօսելէ ։ Մէկէ աւելի պատճառներով ։ Փափաքելի էր որ քննադատութիւններ գրուէին այստեղ եւ տրուէին լուրեր սինեմայի հայկական ժապաւէններու մասին ։ Ձեղան այդ բոլորը եւ վախնալով որ կրնայ դեռ շատ երկար տեւել այս խուսափումը, — մեզմէ անկախ պատճառներով, — կ'ուզեմ գէթ բացատրութիւն մը տալ այս վերապահութեան ։

Արուեստը, այն մարզն է՝ ուր ներելի չէ, ոչ ալ թոյլատրելի, աժան հայրենասիրական զգացումներէ տարուելով, գովեստ շռայլել եւ մեր փափաքը իրականութեան տեղ առնելով, բացագանչել — «Հայկական է, պատուական է» ։ Ցաւալի իրողութիւն մը դարձած է, մեր հանդիսատեսներուն կամ ունկնդիրներուն մօտ, քննական ոգիի պակասը, երբ իրենց կը ցուցադրուին հայրենիքէն հասած արտադրութիւններ ։ Եթէ դրկուածը ճնճղուկ մը ըլլայ, զայն սոխակ կը դարձնենք ։ Օրինակներ չեն պակսիր ամէն մարզի մէջ, բայց մեզ հետաքրքրողը, առ այժմ, շարժանկարն է ։

Երկու տարիէ ի վեր Ֆրանսայի մէջ ալ կը ցուցադրուին նման հայկական արտադրութիւններ ։ Առնենք «Ուրուականները հեռանում են» ժապաւէնը, որու իր մասնակցութիւնը բերած է նաեւ վաստակաւոր արուեստագէտ Վահրամ Փափազեանը ։ Առիթով մը գացի եւ բոլորին պէս, ես ալ, քիչ մը աչքերս գոցելով եւ սիրտս լայն բանալով, պատրաստուեցայ վայելքին ։ Աւաղ, դեռ քանի մը վայրկեան չանցած, աչքերս սկսան բացուիլ, լայն բացուիլ եւ տեսնել ։ Աւելորդ է խօսիլ տեսածներուս մասին եւ մանաւանդ քննադատել ։ Այսքանը միայն ըսեմ թէ տասը վայրկեան ետքը ստիպուեցայ սրահը ձգել եւ մեկնիլ, այն տպաւորութեամբ թէ ականատես եղած էի շարժանկարի սկզբնական շրջանին մէջ պատրաստուած ժապաւէնի մը, որ երկար տարիներու յապաղումով մը կը ներկայացուէր մեզի ։ Սկզբնական շրջան ըսելով պէտք է հասկնալ ... հազար ինը հարիւրական թուականները ։ Բայց այդ ժապաւէնը պատրաստուած է ասկէ քանի մը տարի առաջ միայն, այսինքն՝ երբ շարժանկարի արուեստը, ամէն երկրի մէջ, հասած էր լուրջ եւ կատարեալ հասունութեան մը ։

Միամիտ պէտք է ըլլալ կարծելու համար թէ բոլոր հանդիսատեսներն ալ իմ օրինակիս հետեւեցան ։ Եթէ չեմ սխալիր՝ մինակս էի ։ Շուրջիններուս կը նայէի, փնտռելով իրենց դէմքերուն վրայ յուսախաբութեան արտայայտութիւն մը, ինչ որ շատ պարզ կը թուէր ինծի ։ Նախ պաստառին վրայ շարժող դերակատարներուն խօսքերը բացարձակապէս անըմբռնելի էին, իսկ խաղարկութիւնը՝ պարզապէս ծիծաղելի, (նիւթը շատ լուրջ եւ խորունկ էր) ։

Այսուհանդերձ քովս նստած տիկին մը, որ ականջները լայն բացած մտիկ կ'ընէր, ամուսնոյն դառնալով, գիւտ մը ընողի գոհունակութեամբ, պոռաց ․ «Իմ սիրտը, ըսաւ» ։ Կ'ակնարկէր դերասանի մը, որու խօսքերէն միակ այդ բառն էր հասկցած, բայց եւ այնպէս խորապէս յուզուած էր տիկինը ։

Հոս փակագիծ մը բանալով՝ ըսեմ թէ այդպիսի տիկիններու կեցուածքն է (մեծամասնութիւն կը կազմեն ատոնք), որ պարտադրած էր ինծի լուռ մնալ հայկական ժապաւէններուն հանդէպ ։ Անցնինք ։ Կ'ուզեմ հաւատալ թէ Հայաստանէն եկած ժապաւէններուն ամէնէն անյաջողն էր այդ գործը, հակառակ այն սովորութեան՝ որ, նման արտածումներու ժամանակ, ամենալաւերն են որ կ'ընտրուին ։

Բաղդատմամբ այդ ժապաւէնին, Պատուի համարը գլուխ գործոց մըն է ։ Ծիշդ է որ այդ ալ ոչինչ ունի յատկանշական՝ շարժանկարի արուեստին նուաճումներուն վերաբերեալ ։ Այսուհանդերձ ունի գէթ թատերական արժէք, եւ այդ իսկ պատճառաւ հետաքրքրական է ։ Բայց այդ արժէքները մասամբ կը չքանան, երբ մտածենք որ նոյն այդ թատերախաղը, ասկէ մօտ յիսուն տարի առաջ, լաւագոյնս բեմադրուած եւ ներկայացուած է Աբէլեաններու եւ Սեւումեաններու պէս անուանի դերասաններու կողմէ, Պոլսոյ կամ Թիֆլիսի հայ թատրոններուն մէջ ։ Այնպէս որ Պատուի համարի այս յաջող խաղարկութիւնը ոչ մէկ փայլ կը բերէ հայ շարժանկարի արուեստին ։ Շարժանկարը դասական դարձած արժէքաւոր գործերու շտեմարան մը չէ ։ Ֆրանսայի մէջ, տարբեր արուեստի մարզեր են «Քոմէտի Ֆրանսէզ»ը եւ ֆրանսական շարժանկարը ։ Տարրական իրողութիւն մը որ կարծես չէ ըմբռնուած Հայաստանի մէջ ։ Հայ արուեստագէտները, այսպէս, ամուլ յամառութեամբ մը, կը շարունակեն բեմադրել «Պէպօ»ներ, «Անուշ»ներ, եւայլն ։ Բնականաբար դժգոհ պիտի չըլլայինք այդ գործերուն ժապաւէնի վերածուելէն, եթէ այդ ժապաւէնները պարզ եւ տառացի ընդօրինակումը եղած չըլլային թատրոնի կամ Օփերայի բեմադրութեանց ։ Ժապաւէնը պէտք է որ իր յատուկ դրոշմը դնէր այդ գործերուն վրայ ։ Ցոյց տար որ եթէ կայ թատրոն, եթէ կայ օփերա, կայ նաեւ շարժանկարի արուեստ մը ։ Թէ ինչպէս կ'ըլլայ այդ գործողութիւնը, տեղը չէ բացատրելու այստեղ, բայց յետին բեմադիրն ալ գիտէ եւ կ'ըմբռնէ թէ շարժանկարը ոչ միայն թատրոն չէ, այլ եւ «Կինեօլ» բնաւ չէ ։ Ինչո՞ւ, ուրեմն, Հայաստանի արուեստագէտները կը մոռնան այս իրողութիւնը ։ Եւ ինչո՞ւ Հայաստանի մէջ, շարժանկարը չէ հասած այն հասունութեան, որու հասած են պարը, երգը եւ թատրոնը որոշ չափով ։ Կը զարմանանք որ, խորհրդային երկիրներուն մէջ, յառաջադէմ նկատուած հայ հանրապետութիւնը, շարժանկարի մարզին մէջ, ոչինչով կը հաստատէ նուաճում մը ։ Այս երեւոյթը կը բացատրուի երկու ենթադրութիւններով․— կամ այն է որ մեր սթիւտիոները չունին մասնագիտական անհրաժեշտ տարրերը, կամ այն է որ մեր արուեստագէտները տկար են պահանջուած մասնագիտութեան մէջ ։ Կը կարծեմ թէ այս վերջին ենթադրութիւնը աւելի մօտ է իրականութեան ։ Եթէ հայ բեմադիրները ունենային մասնագիտական ճոխ պաշար ու պատրաստութիւն, եթէ ունենային կոչումը իրենց յանձնուած պաշտօնին, անկասկած պիտի նշմարէին այս թերութիւնները եւ պիտի ընտրէին այնպիսի նիւթեր, որոնք համապատասխանէին շարժանկարին պահանջներուն ։

Երեւանի սթիւտիոները պէտք է պատրաստեն կարող ուժեր, որպէսզի մօտ ատենէն հայկական ժապաւէնները հասնին այնպիսի հասունութեան մը, որ կարելի ըլլայ ցուցադրել միջազգային բեմերու վրայ ։

Հայկական հանճարը պատռեց երկրին սահմանները եւ իր փառքով ճառագայթեց աշխարհի չորս ծագերը, բազում այլ մարզերու մէջ ։ Ցանկալի է որ մեր ժապաւէններն ալ արժանանան նոյն փառքին ։ Մինչ այդ, Երեւանը լաւ կ'ընէր՝ եթէ իրեն վերապահէր այն ժապաւէնները, որոնք կը ցուցադրուին արտասահմանի մէջ՝ առանց ցոյց տալու հայ տաղանդին վկայութիւնը ։

ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

«ԵՐԿՐԷՆ պէտք է ջնջել, կրակին հետ խաղալ ուզող բոլոր ժողովուրդներն ալ» յայտարարեց Ճաքարթայի մէջ՝ Խրուշչեւ: Խորհրդային վարչապետին ակնարկը ուղղուած էր Ճափոնի :

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ Ֆրանսա այցելութեան առթիւ եւ «ապահովութեան» նպատակներով, 700էն 1000 ճերմակ Ռուսեր եւ այլ ազգի գաղթականներ Քորսիկա պիտի փոխադրուին :

ՊԱՇՏՕՆԱԳՐՈՒԹԵԱՄԲ մը, Մոսկուայի մէջ, ճշդուեցան Խ. Միութեան եւ Արեւմտեան Գերմանիոյ միջեւ այս տարեշրջանի փոխատուութիւնները : 680 միլիոն մարք արժողութեամբ ապրանք պիտի ներածուի Խ. Միութեան կողմէ :

ՓՐԱՒՏԱ կը գրէ.— «Խորհրդային մամուլին բովանդակութիւնը չոր, անճաշակ եւ կրկնութիւններով լեցուն է, ատենն է որ քիչ մը համ-հոտ մտցնենք մեր թղթակցութիւններուն եւ յօդուածներուն մէջ» :

ՆՈՒԷՐ

Նուէն Տիկին Ա. Նաւարեան իր ողբացեալ ամուսնոյն Ա. Նաւարեանի մահուան 5րդ տարելիցին առթիւ տասը Ն. Ֆ. կը նուիրէ Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին եւ տասը Ն. Ֆ. «Յառաջ»ի բարգաւաճման: Մշակոյթի Տան բաժինը ստանալ «Յառաջ»էն :

Գ. ՅԱՆԿ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Գալուստ Կիւլպէնկեան հիմնարկութիւն նոր տարւոյ առթիւ 1660 Ն. Ֆ. :

Սապունճեան ընտանիք, ողբ. Տիկին Սապունճեանի մահուան առթիւ յիսուն Ն. Ֆ., Այտընեան ընտանիք, ողբ. Տիկին Մաննիկ Այտընեանի մահուան առթիւ 35 Ն. Ֆ., Տիկին Նազենիկ Սարաֆեան, ողբ. Սարգիս Տէօքմէճեանի մահուան առթիւ տասը Ն. Ֆ., Պ. Պ. Օննիկ Եէկէնեան 30 Ն. Ֆ., Նորայր Կիւսար յիսուն Ն. Ֆ., Վ. Մինասեան, Անտիյլի ծերանոցին հինգ Ն. Ֆ., Թիւհտարեան, Անտիյլի ծերանոցին տասը Ն. Ֆ., Ապրօ Խանճեան, Անտիյլի ծերանոցին քսան Ն. Ֆ., Արտաշէս Բամպուքճեան հինգ Ն. Ֆ., Տիկին Փառանձեմ Օհաննեան հինգ Ն. Ֆ., Պ. Կամսար Մուրատեան տասը Ն. Ֆ., Տիկին Տէօքմէճեան (Մոնթրէօյ) տասը Ն. Ֆ., Պ. Պ. Դարբինեան հինգ Ն. Ֆ., Գեղամ Դերձակեան տասը Ն. Ֆ., Նազարէթ Սահակեան հինգ Ն. Ֆ., Քամէրեան հինգ Ն. Ֆ., Եդուարդ Սարաֆեան 15 Ն. Ֆ., Ա. Հարէնց, Պետրոս Շահվէրտեան, Արա Հօտաղեան տասնական Ն. Ֆ., Յարութիւն Սարաճեան 25 Ն. Ֆ., Տէր եւ Տիկին Զ. Մութաֆեան քսան Ն. Ֆ., Պ. Նշան Հայթաեան քառասուն Ն. Ֆ., Պ. Օննիկ Հօրթունճեան տասը Ն. Ֆ., Տօքթ. Խայիկեան (Մարսէյլ) հինգ Ն. Ֆ., Պ. Զարիկեան Մկրտիչ քառասուն Ն. Ֆ., Ոմն, Պ. Ա. Մալաճեանի ձեռամբ հարիւր Ն. Ֆ., Պ. Նուրհան Մուրատեան քառասուն Ն. Ֆ., Տօքթ. Վահէ Գրիգորեան եւ Տէր եւ Տիկին Ա. Գրիգորեան, իրենց մօր մահուան քառասունքին առթիւ հինգ Ն. Ֆ., Տիկին Մարիամ Ակոնայեան հինգ Ն. Ֆ.:

Պ. Մուշեղ Ծիէրճեան, Մոնթէ Գալոյէն, Արա Պարթեւեանի հայկական եղանակներու երկու սալերը, ծերանոցներուն: Տօքթ. Անդրէասեան, Պալաքեան Սրբազանի «Հայ Գողգոթան» երկու ծերանոցներուն: Վեր. Միսիրեան եւ Հայ Աւետարանական եկեղեցւոյ երիտասարդները, զանազան ուտեստեղէններ Մոնմօրանսիի ծերանոցին: Պ. Յովակիմ Սուլթանեան, երկու սնտուկ նարինջ Մոնմօրանսիի ծերանոցին: Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեան, Տիկիններ Մաքրուհի Ղարիպեան, Հայրապետեան, Պարաթեան, Քէպապճեան, Շահինեան, Տէօվլէթեան, զանազան ուտեսթեղէններ եւ պտուղներ, ծերանոցներուն :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Գրիգոր Տալվաշեան, հօրը անունը Յովհաննէս, որ անուշեղէնի պատրաստութեամբ զբաղած է, կը փնտռուի իր եղբօր կողմէ: Տեղեկացնել Պ. Գաբրիէլեանի, 385 Րիւ տը Լիոն, Մարսէյլ :

Պաղտասարեան ընտանիքը եւ բոլոր պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք իրենց ողբացեալ զաւկին գինուոր՝

ՄԻՇԷԼ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ (մեռած ալժերիական ճակատին վրայ), իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին ի մասնաւորի պաշտօնական բոլոր մարմիններուն, Պ. քաղաքապետին եւ քաղաքապետական ժողովի անդամներուն, Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեանի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ թաղականութեան, Ֆ. Կ. Խաչին, Կարմիր Խաչին, Հայ Երիտ. Միութեան, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, տեղւոյն Հ. Յ. Դ. կոմիտէին, Հ. Մ. Ը. Մ.ին, Հ. Մ. Մ.ին :

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ

Հրաւէր ընդհ. ժողովի եւ կոչ Թեկնածութեան

Փարիզի Հայ Աղքատախնամ Ընկերակցութեան Ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի, 22 Մարտ ժամը 20·30ին, 32 րիւ տը Թրէվիզ :

Կանոնագրի թիւ հինգ յօդուածին համաձայն վարչութեան մէկ երրորդը (հինգ անդամ) նորոգելի ըլլալով, Ընկերակցութիւնը կոչ կ'ընէ իր անդամներէն անոնց որոնք կը փափաքին մասնակցիլ վարչութեան :

Թեկնածութիւնները պարտին Աղքատախնամի գրասենեակը հասնիլ ամէնէն ուշը Մարտ ութին:

Առ այդ, փափաքողները պէտք է ընթեռնլի կերպով գրեն, տալով իրենց անունը, մականունը եւ հասցէն :

Թեկնածու կրնան ըլլալ միայն այն անդամները որոնք իրեց անդամավճարները կանոնաւորապէս վճարած են երեք տարիէ ի վեր :

Հ. Կ. ԵՒ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Միութեան յետաձգուած ընդհ. ժողովը տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 28ի Կիրակին ժամը 3ին, իր կեդրոնատեղիին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ: Միեւնոյն օրակարգով :

Imprimerie Spéciale du Journal « Haratch »

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ ԽՈՒՄԲԻ

SURPRISE PARTY Ն

Մարտ 6ին, ժամը 4 – 10, Ազգ. Տան մէջ,

32, RUE DE TRÉVISE, PARIS

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 18Ը

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի գինեձօն - խնջոյքով, Իսիի «Խըրիմեան» դպրոցին մէջ, Մարտ վեցին, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին:

Առատ կերուխում 6 Ն. Ֆ.ով :

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Փետրուար 18ի համաժողովրդական ապստամբութեան 39րդ տարեդարձը կը տօնուի արժանավայել կերպով «Ահարոնեան» ակումբը, Մարտ 12, Շաբաթ երեկոյ, ժամը 8·30ին :

Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Վիէնի մէջ կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէին կողմէ, Փետրուար 28ի Կիրակին, կէսօրէ վերջ, ժամը երեքին, Օհանջանեան ակումբին մէջ :

Կը խօսի՝ Ընկ. ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

Կը հրաւիրուին Վիէնի եւ շրջանի Հայութիւնը:

Յ. Գ.— Բանախօսութենէն վերջ ընկերական ընդհ. ժողով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի առաւօտ յետ պատարագի, Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի

ՀՌՈՄ ՏԷՐ ՍԻՄՈՆԵԱՆԻ

յիշատակին, մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած՝ Մարսէյլ), Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ
ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԿԻՐԱԿԻ, 20 ՄԱՐՏ, ԺԱՄԸ 16

ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՊԱՏԱՐԱԳ

Եւ ներբող յաւուր պատշաճի, Լը Փէքի Հայ Ընծայարանին մէջ: Կիրակի 28 Փետրուար՝ ժամը 16·30ին: Կը նախագահէ Գերպ. Հ. ԿԱՐԱՊԵՏ Վ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՎԱԼՊԱՌԵԼԻ Հ. Յ. Դ. Արամ խումբի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, սովորական հաւաքատեղին : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

Հ. Յ. Դ. ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ Կ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ շրջանի ընկերները :

ՎԻԷՆ.— 28 Փետր. Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— 29 Փետրուար, Երկուշաբթի գիշեր :

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ.— 1 Մարտ, Երեքշաբթի գիշեր:

ՎԱԼԱՆՍ.— 2 Մարտ, Չորեքշաբթի գիշեր :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— 3 Մարտ, Հինգշաբթի գիշեր :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Սոյն ժողովներուն ներկայ կ'ըլլայ Կ. Կ.ի ներկայացուցիչը :

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Կառտանի «Նիկոլ – Դուման» խումբի ընկերները, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ :

Ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները, 6 Մարտ, Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը երեքին, Ահարոնեան ակումբին մէջ :

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի ըլլայ Կ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Օգնական խոհարարուհիի մը պէտք կայ: Հեռախօսել 927 – 01 – 72 :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

« ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ »Ը

Կը ներկայացուի Առնուվիլի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին կողմէ :

Ապրիլ 3ին

×

Նախկին Սամաթիացիներու տարեկան պարահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Ապրիլ 10ին, Կիրակի, Ամպասատէօրի շէնքի սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ :